STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10355

IN KAMF FAR MENTSH UN YID

Isaac Nachman Steinberg

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. נ. שטיינבערג

אין קאַמף פאַר מענטש און ייִד

וגעתי ולא מצאתי אַל תאמין (מגילה ו׳)

„שטענדיק גלויבן אין דערפאָלג און שטענדיק זיין גרייט צו נישט־דערפאָלגן, — דאָס איז די כישופדיקע פאָרמול, וואָס זי־כערט דעם ניצחון״.

(קאַרל ליבקנעכט, אין אַ דייטשער טורמע, אין יולי 1918)

אַרויסגעגעבן פונעם
ד״ר י. נ. שטיינבערג קבלת־פנים־קאָמיטעט
בוענאָס איירעס 1952

I. N. STEINBERG

In Kamf far Mensh un Id

("Bregando por lo Humano y lo Judío")

●

Editado por el

Comité de Recepción de I. N. Steinberg

BUENOS AIRES

1952

IMPRESO EN LA ARGENTINA
PRINTED IN ARGENTINE

אינהאַלט

פאָרוואָרט — 5

ערשטע טייל

פראַגן פון מענטשהייט

אַלטע ווערטער אויפסניי — 11
פּאָליטיק און מאָראַל — 22
דאָס לעבנספּראָבלעם פון גוסטאַוו לאַנדויער — 49
וואָס איז פאַר אונדז קאַרל מאַרקס? — 75
חיים זשיטלאָווסקי — דער טרײַבנדיקער גײַסט — 97
אין זוכעניש פון נײַע וועגן — 109
די ראָל פון אַנאַרכיסטישן פּרינציפּ אין פּאָלקיזם — 127
צי איז פאַראַן אַ מילחמת מצווה? — 141

צווייטע טייל

פראַגן פון יידישן פאָלק

פּאָליטיק און מאָראַל בײַ ייִדן — 175
וועגן סאָציאַלן באַזיס פון ייִדישן סאָציאַליזם — 213
ייִדנהאַס, קלאַסנהאַס, מענטשנהאַס — 235
ייִדן, אַראַבער, ענגלענדער — 265
אַ גרויסע צײַט, אַ קליינער דור — 299
ייִדישער פרײַהייטסבונד — 325
נאָך אַכצן חדשים — 339

דריטע טייל

פראַגן פון ישראל און פרײַלאַנד

נידער מיט דער מילחמה! — 363
נישט דער אירגון איז שולדיק — 373
מלוכה־ייִדישקייט אָדער גײַסט־ייִדישקייט — 378
דער פּלאַץ פון „פרײַלאַנד" אין ייִדישן לעבן — 383
דאָס פרײַע לאַנד ישראל — און „פרײַלאַנד" — 391
איינזאַם בין איך אין ישראל — 396
ווילנע און ירושלים — 403
ווילנע און אַמעריקע — 409
די פּיקציע פון קיבוץ גליות — 416
דרײַ אינסטרומענטן פון ייִדישן פאָלק — 422

עפּילאָג

וואָס מיר האָבן פאַרלוירן, וואָס געוווּנען — 430

פֿאָרוואָרט

די עסייען און אַרטיקלען וואָס זיינען אויפֿגעזאַמלט אין דעם דאָזיקן באַנד, זיינען געשריבן געוואָרן אין לויף פֿון 25 יאָר, צווישן 1926 און 1951. בעת איך האָב זיי געקליבן פֿון אַ ריי צייטשריפֿטן און זאַמלביכער און זיי נאָכאַמאָל אויפֿמערקזאַם געלייענט, האָב איך זיך ניט געקענט באַפֿרייען פֿון אַ שמערצלעכן געפֿיל. עס איז ניט געווען דאָס געפֿיל פֿון באַפֿרידיקונג וואָס, ניט געקוקט אויף די פֿאַרפֿלאָסענע פֿינף און צוואַנציק יאָר, זיינען די הויפּט־אידעען פֿון די עסייען געבליבן ריכטיק אויך הייַנטצוטאָג. פֿאַרקערט, עס האָט געמאַטערט דאָס געפֿיל פֿון פּיינלעכער פֿאַרוווּנדערונג וואָס, ניט געקוקט אויף די פֿאַרגאַנגענע שטורמישע יאָרן, איז אויף דעם גאַנצן פֿעלד פֿון אונדזער שאַרפֿער קריטיק און פּאָזיטיווע שטרעבונגען כמעט **אַלץ פֿאַרבליבן ווי אַמאָל**.

דאָס דאָזיקע בוך איז לויט זיין טעמאַטיק איינגעטיילט אין דריי טיילן: מענטשהייט, יידיש פֿאָלק, פֿריילאַנד. געוואַלטיקע, אויפֿטרייסלענדיקע קאַטאַקליזמען זיינען פֿאַר די פֿאַר יאָרצענדליקער פֿאָרגעקומען סיי אין ראַמען פֿון דער מענטשהייט, סיי אין גדר פֿון אונזער פֿאָלק. און עס וואָלט געווען ניט מער ווי נאַטירלעך אַז ווען מען דרוקט איבער אין יאָר 1952 אַרטיקלען פֿון די צוואַנציקער יאָרן, זאָלן זיי אין אַלגעמיין אַרויסקומען ווי פֿאַרעלטערט, ווי מאַטעריאַלן שעבר זמנם. סיי די איינצל־פּראָבלעמען וואָס זיינען דעמאָלט מיט אויפֿרעגונג צי באַגייסטערונג באַטראַכט געוואָרן אין זיי, סיי דער גאַנצער גייסטיקער קלימאַט פֿון יענע צייטן און יענע מקומות האָבן אייגנטלעך געזאָלטריידן וועגן דעם עבר, וועגן סיטואַציעס און געשעענישן, וואָס זענען געוואָרן פֿאַרגליווערטע **געשיכטע**.

איז טאַקע אין דעם ליגט די איראָניע און דער צער וואָס ביים בלעטערן די „אַלטע" אַרטיקלען האָבן מיך געשטיקט ניט די ווילדע רוחות פֿון דער פֿאַרגאַנגענהייט, נאָר דווקא דער פֿרישער, מיט אַקטועלקייט אָנגעלאָדענער „גייסט" פֿון אונזער **קעגנוואַרט**. די גאַנצע צייט דרייט זיך אין קאָפּ דער געדאַנק: „הלוואַי וואָלט איך געזאָגט ליגן".

די דאָזיקע באַפֿרידיקונג איז לייַדער, לייַדער ניט פֿאַראַן. קוקט מען זיך צו צו דער שפּלדיקער לאַגע אין וועלכער עס געפֿינט זיך הייַנט די מענטשהייט אַלס גאַנצעס, זעט מען פּלוצים, ווי נאַיוו מיר זיינען געווען, בעת מיר האָבן אַטאַקירט די אַלגעמיינע וועלט־לאַגע אין יענע יאָרן. מיר האָבן געמיינט אַז נאָך דער ערשטער

וועלט־מילחמה זענען מיר געפאלן ביז די טיפסטע שטאפלען פון געמיינקייט און גרויזאמקייט, פון אָרעמקייט און פּאָליטישער בלינדקייט. איז געקומען דער מבול פון דער צווייטער מלחמה, און האָט אַנטפּלעקט נאָך טיפערע און זינדיקערע תהומען פון מענטשלעכער געפאלנקייט. נאָך מער: אין די סאָציאַליסטישע און פּראָגרעסיווע לאַגערן האָט מען זיך נאָך געאַמפּערט און געשפּאָלטן צוליב טעאָריעס און פּראָגראַמען, בעת דאָ דערבייַ האָט שוין די חיה רעה געברומט נאָך בלוט. און באַלד נאָך דערויף האָט זיך אין דעם „מענטשלעכן" געזיכט אַנטבלויזט די נאַקעטע בעסטיע, וואָס האָט זיך דורות־לאַנג געהאַט פאַרבאַהאַלטן פון מענטש־לעכע אויגן: די בעסטיע פון רוצחישער טאַט און די בעסטיע פון רואיקן צוקוקן זיך און שווייגן. אויך דער אַרבעטער, יענער מענטשן־קלאַס, וואָס איז פון דער געשיכטע געוויילט געוואָרן צו זיין דער אַקטיווסטער מאָטאָר פון פּראָגרעס, איז ליידער אין גרויסע צאָלן אויך אַרייַנגעצויגן געוואָרן אין דעם זעלבסטפאַר־ניכטונג־פּראָצעס פון דער מענטשהייט. אין די שעהן פון אַנטשיידונג איז אים ניט בייגעשטאַנען ניט די מאַרקסיסטישע לערע ניט די סאָציאַליסטישע פּראַקטיק פון אַזוי פיל יאָרן.

און עס איז ניט פונדאַמענטאַל בעסער געוואָרן אין דער צייט נ אָ ך דער צווייטער מלחמה. מען איז ווידער איבערגעגעבן אין די הענט פון איינצלנע מושלים: צי זיי זיינען אָפענע דיקטאַטאָרן, צי זיי טרעטן אויף אין נאָמען פון דעמאָקראַטיע. דער „מאַנאַרכיסטישער" פּרינציפּ פון רעגירונג וואָס איז שוין אין XIX יאָרהונ־דערט געווען דיסקרעדיטירט, איז אין אַ נייער פאָרם אויפגעקומען אין דער דע־מאָקראַטישער וועלט: די מאַסן פון פאָלק שווייגן, בעת די פירער באַשליסן און האַלטן אין האַנט די פראַגן פון לעבן און טויט. אמת, אומעטום ווערן פאַרווירקלעכט סאָציאַלע רעפאָרמען, אָבער אויך זיי קומען אָפּט אויפן חשבון פון גייסטיקער פרייהייט און מענטשלעכער ווערדע. ווי נידעריק איז היינטצוטאָג געפאַלן דער באַגריף און די חשיבות פון דעם מענטשלעכן י ח י ד.

וועגן אָט די ענינים האָט זיך גערעדט און געחלומט אין די אַרטיקלען פון דעם בוך, זייער ביטערע אַקטועלקייט איז פאַרבליבן ווי אין יענע יאָרן; מער ניט מיר האָבן צובאַקומען מער דערפאַרונג און מער האַרצווייטאָג. און אַז מען גייט איבער צו די ענינים פון יי ד י ש ן פ אָ ל ק, (וואָס זיי פאַרנעמען דעם גרעסערן טייל פון דעם בוך), קומט ווידער אַמאָל אויף מיט אומבארחמנותדיקער שאַרפקייט דער פאַרגלייך פון אונדזער צייט מיט יענער אומגעקומענער תקופה. יעדעס וואָרט און געדאַנק איז דאָך דעמאָלט געווען געווענדט צו אונדזערע מיליאָ־ניקע מאַסן אין אייראָפּע. יענע מאַסן זיינען אָבער מער ניטאָ, און פון די טי־פענישן פון אומזאַרגבאַרן טרויער מוז וואַקסן אַ נייער יידישער ווילן און וועלט־באַנעם. צי איז ער שוין פאַראַן? צי ווייזן זיך שוין בולט זיינע סימנים אין די איבערגעבליבענע ישובים?

אין א"י איז אויפגעקומען די מדינת ישראל, — און עס זיינען געווען ניט ווייניקע, וואָס האָבן זיך געטרייסט מיט דעם געדאַנק, אַז דער אויפקום פון אַ מלוכה

איז אפשר אַ היסטאָרישע „פאַרגיטיגונג” פאַרן אומקום פון אַ פאָלק. אָבער היינט ווייסן מיר שוין, אַז די מדינה האָט ווייט ניט געלייזט די פּראָבלעמאַטיק פון יידישן וועלט־לעבן; פאַרקערט, זי האָט עס געמאַכט קאָמפּליצירטער. פּראָבלעמען זיינען אויפגעקומען, וואָס מיר האָבן זיי פריער ניט געקענט אָדער אפילו ניט געוואָלט קענען. ארץ ישראל האָט געהאַט געגעבן דער יוגנט פון אונדזער פאָלק אַ טאָפּלטע מעגלעכקייט: אי זיך צו באַנייען סאָציאַל און מאָראַליש אין ארבעט אויף ערד און קאָאָפּעראַציע, אי צו באַווייזן אַ ביישפּיל פון פעלקער־באַציונגען לגבי דעם אַראַבישן שכן. דער מחבר פון ד ע ם בוך האָט אין די אַרטיקלען געשטיצט מיטן פולן הארצן די שעפערישע אַרבעט פון די קבוצות און דעם חלוץ העם, און האָט געוואָרנט — אַ סך יאָרן א יי ד ע ר די מדינת ישראל איז גע־שאַפן געוואָרן — קעגן פאַרוואַנדלען די קבוצה אין אַ מלוכה און דעם חלוץ אין אַ שטאַטסמאַן. און מיר זיינען ניט מיד געוואָרן צו אונטערשטרייכן די פּאָליטישע און, ראשית כל, מאָראַלישע באַדייטונג פון דעם אַראַבישן פּראָבלעם. ניט „ענג־לאַנד”, נאָר דער אַראַבער האָט געזאָלט ווערן דער שותף אין דער מעשה בראשית פון ארץ ישראל. עס דערמאָנט זיך מיר אַ צוזאַמענקונפט, אין דעם סוף פון די צוואַנציקער יאָרן אין בערלין, מיט דוד בן־גוריון און שפּרינצאַק אין מיין הויז. זיי האָבן גערופן אַריינצוטרעטן אין דער ניי־געשאַפענער „ליגע פאַרן אַרבעטנדיקן א״י”. מיר האָבן זיך אָפּנהאַרציק דורכגערעדט וועגן דער אַראַבישער פראַגע און דער באַציונג צו ענגלאַנד. איך האָב ניט פאַרהוילן דעמאָלט מיינע ספיקות און פאַרגעפילן בנוגע אָט די קאַרדינאַלע פראַגן פון דעם זיך בויענדיקן א״י, — און עס טוט ניט איינמאָל וויי וואָס די דעמאָלטדיקע מחשבות זיינען פאַרבליבן אַק־טועל. עס ווילט זיך האָפן אַז דער געניוס פון אונדזער פאָלק וועט געפינען דעם ריכטיקן אויסוועג פון דער לאַגע.

אויך די אַנדערע גרויסע קולטור־פראַגע וואָס האָט דעמאָלט געהאַלטן אין שפּאַנונג אונדזערע געמיטער: י י ד י ש צ י ה ע ב ר ע י ש ? — שטייט היינט בולט פאַר אונדזער באַוווסטזיין. און ווידער אַמאָל אין אַ מער טראַגישער פאָרם ווי אַמאָל. אין מיינע אַרטיקלען האָב איך — טאַקע אין נאָמען פון אַ פרייער יידישער פאָלקס־קולטור — אַרויסגעזאָגט זיך קעגן „יידישיזם” אַלס סיסטעם, ווי אויך קעגן העברעיזם. מיר האָבן זיך געסטאַרעט צו דערמאָנען, אַז ניט שפּראַך אַליין, נאָר די גייסטיקע און מאָראַלישע ווערטן וואָס ווערן אין איר פאַרקערפּערט, זיינען דער תוך פון יעדער קולטור, און פון דער יידישער באַזונדערס. אָבער איצט, ווען די טרעגער פון יענער פאָלקס־שאַפונג ליגן אין די מאַסן־קברים, איז זייער יידיש־שפּראַך דערהויבן געוואָרן ניט נאָר צו אַ דבר שבקדושה, נאָר אויך צו אַ זייל אין דעם יידישן פאָלקס־בנין. ניטאָ קיין יידישע צוקונפט אָן דעם יידישן לשון. בעת העברעיש האָט באַקומען אַלע מעגלעכע גאַראַנטיעס פון קיום און אַנט־וויקלונג, מוז מען צוריקשטעלן די חשיבות און דעם אָרגאַנישן פּלאַץ פון יידיש אַלס שעפערישער קוואַל און שטאַרקסטע שוץ־מויער קעגן אַסימילאַציע. מען דאַרף

ניט ווערן קיין יידישיסט כדי צו אַנדערקענען דעם היסטאָרישן באַטייט פון אונדזער קאַמף פאַר יידיש.

***

אָבער מען טאָר זיך ניט אָפּשטעלן ביי אַזעלכע מעלאַנכאָלישע געדאַנקען אַליין. מען טאָר ניט זאָגן: דור הולך ודור בא, והארץ לעולם עומדת. אין די עסייען פון דעם דאָזיקן בוך איז געווען ניט נאָר קריטיק פון געשעענישן און אידעען, נאָר אויך אַ גרויסער סכום פון האָפנונגען און גלויבן. ראשית כל, די איבערצייגונג אַז כדי צו באַגרייפן און מייסטערן די געפערלעכע וועלט־סביבה פון יענער צייט, מוז מען זיך אָפּזאָגן פון דעמאַגאָגישע סכעמעס פון דענקען, פון בלינדן געהאָרכזאַם צו אָפיציעלע גייסטיקע אויטאָריטעטן. אנשטאָט צו אַפּעלירן צו די אָפּגעבלייכטע אותיות פון די דעמאָלטדיקע פּראָגראַמען, האָבן מיר גערופן צו דעם אורשפּרינגלעכן, מיט פרייען באַוווּסטזיין אָנגעלאָדענעם וו י ל ן צו מחשבה און טאַט.

ניט אַנדערש זעען מיר די וועלט־סביבה אויך היינט. אין דעם פייערדיקן שמעלצטאָפּ פון די געשעענישן פון אונדזער עפּאָכע זיינען ניט נאָר אומגעקומען אַלטע אידעען, נאָר עס גייען אויף נייע געדאַנקען און וועלט־געפילן. פון די טיפע אַנטוישונגען וואַקסט נייע דערקענטעניש. איצט ווייסן מיר אַז די סאָציאַליסטישע אויפגאַבע איז ניט אַזוי אויפצוּוועקן דעם אַרבעטער אין דעם מענטש, ווי פאַרקערט: ד ע ם מ ע נ ט ש א י ן ד ע ם אַ ר ב ע ט ע ר. איצט ווייסט מען אַז מיט דעם אויפבלי און דער ירידה פון אייראָפּע ענדיקט זיך ניט די מענטשהייט. אין די ראַמען פון קולטור־אוניווערס שטייט אויף צום היסטאָרישן לעבן דער מענטש פון אַזיע און אַפריקע. און די וועלט־באַהערשנדיקע אידעען שעפּן זיך ניט אויס מיט די פאָרמולעס פון קאַפּיטאַליזם, פאַשיזם, דעמאָקראַטיע, „קאָמוניזם”. ניט געקוקט אויף דעם צווילינג פון רשעות און טפשות, איז דאָך פאַרלוירן געגאַנגען דער גלויבן אין דער לאָגישער ריכטיקייט און עטישער צוועקמעסיקייט פון דער היינטיקער ציוויליזאַציע. דערמיט ווערט געפלאַסטערט דער וועג צו אַ נייער קולטור.

אויך אין דער יידישער וועלט־ספערע גייען אָן, מוזן אָנגיין, אומבאַמערקבאַרע, אונטערערדישע גייסטיקע פּראָצעסן פון דערקענטעניש. עס איז שווער צו צווייפלען אַז אין אַלע שיכטן פון אונדזער פאָלק, אין אַלע לענדער, און געוויס אויך אין ארץ ישראל, זיינען שוין פאַראַן יחידים און גרופּעס וואָס טראַכטן טיף און אחריותדיק, וואָס לאָזן זיך ניט פאַרפירן פון די קולות פון דער אָפיציעלער אידעאָלאָגיע און פּרעסע. מעג די יידישע עפנטלעכקייט באַהערשט ווערן פון „מאַכטפולע” איינסטאַנצן פון דער אַזוי־גערופענער מערהייט, דאָך שפּראָצן אומעטום די אומרואיקע גייסטער און די וואַכע הערצער פון די דערוויילע איינזאַמע יידישע מענטשן. צווישן זיי מוז אויך פאַררעכנט ווערן די פ ר יי ל אַ נ ד־באַוועגונג וועלכע שטראָמט באַשיידן און זיכער צווישן די גאַווהדיקע פעלדזן פון מלוכה, צדקה און דיפּלאָמאַטיע.

אויב דער פּאָליטישער ציוניזם האָט צום טייל אויסגעקעמפּט זיין גרויסע יידישע נאַציאָנאַלע אוטאָפּיע, שטרעבט „פרייּלאַנד" צו אַ גרויסער יידישער סאָציאַלער און מאָראַלישער אוטאָפּיע. ווער ווייסט, וויפל שעפערישע, הגם נאָך איינזאַמע קרייזן ביי אונדז, גרייטן צו דעם וועג פאַר אַ נייעם אויפשטייג פון אונדזער צוקונפט!

איינס איז אָבער קלאָר: אַ גרונטיקע רעוויזיע און אויפשטייג זענען נאָר מעגלעך אויב די לעבעדיקע כחות פון פאָלק אומעטום וועלן זיך צוהערן צו די ריינע, ציכטיקע קוואַלן פון אונדזער גייסטיקן קיום, אויב זיי וועלן זיך ווייניקער פאַרלאָזן אויפן כשוף פון דרויסנדיקע פאַקטאָרן ווי אויף זייער אייגענעם טויזנטמאָל אויסגעפּרובירטן רעליגיעז־גייסטיקן כוח. זיי אַלע מוזן דערשפּירן אין זיך דעם גרויסן, מאַקסימאַליסטישן ווילן צום לעבן און שאַפן. שאַפן ניט דווקא אין שרעק און הכנעה, לויט די „געזעצן פון דער געשיכטע", נאָר ווען נויטיק אויך ק ע ג ן איר מוטווילינגן שטראָם. איז ניט דאָס געזעץ פון דער יידישער געשיכטע אָפּט דער איבער־געשיכטלעכער גורל און ווילן?

דער גרעסטער טייל פון די עסייען איז געווען געדרוקט אין די „פרייע שריפטן", וואָס האָבן גענומען דערשיינען אין ווילנע אין 1926. יענע וווּנדערבאַרע גרופּע ריינע מענטשן און יידישע סאָציאַליסטן וואָס האָבן געהאָלפן שאַפן די „פרייע שריפטן" איז מער ניטאָ. ניטאָ מער גרשון מאַלאַקעוויטש, פייוול טראָ־פּיאַנסקי, ראובן ליכטשטיין, א. גאָלדשמידט, פ. צונזער. זיי זיינען געשטאָרבן פונקט אַזוי ערלעך ווי זיי האָבן געלעבט. הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו. אָבער אַ צוואה האָבן זיי איבערגעלאָזן: ניט צו גיין אויף קיין מאָראַלישע קאָמ־פּראָמיסן אין די גרויסע פראַגן פון מענטשהייט און יידישקייט. צו זייער גייסט זאָל דאָס בוך געהייליקט ווערן.

י. נ. ש.

ניו־יאָרק, אַפּריל, 1952

אַלטע ווערטער אויפסניי

דאָס יידישע אַרבעטספאָלק לעבט היינט איבער אַ שווערע, זייער שווערע צייט. געוויס איז זיין מצב נאָר אַ טייל פון דעם געוואַלדיקן קריזיס, וואָס עס מאַכט דורך היינט דאָס אַרבעטספאָלק פון דער גאַנצער וועלט. אָבער, ווי שטענדיק, דריקט זיך דער קריזיס אויס אין דער יידישער סביבה טיפער, קרענקלעכער. פון וועלכער הינזיכט מען זאָל נישט באַטראַכטן, אין וועלכן ווינקל פון יידישן לעבן מען זאָל נישט אַריינקוקן — אומעטום פילט זיך די אומענדלעכע שווערקייט פון דער לאַגע. אפשר איז אַמעריקע אַ צייטווייליקער אויסנאַם, אָבער עקאָנאָמיש הערשט היינט אין די אַלע דריי יידישע קאָנטינענטן — ראַטן־רוסלאַנד, פּאַלעסטינע, פּוילן און די איבעריקע מושבים — דער צושטאַנד פון דעם גרעסטן א ו מ ר ו, נישט נאָר צוליב דער צעשטערונג פון די עקאָנאָמישע פּאָזיציעס פון דעם נאָענטסטן עבר, נאָר ווייל קיין שום זיכערע פּאָזיציעס זענען נישט פאָרויסגעזען אויך אין דער צוקונפט. צו גערעכט איז פאַרלייגט דער הימל, צו טיף האָט זיך פאַרצויגן דער פאָרהאַנג פון דער צוקונפט!

נישט בלויז מענטשן יחידים, נאָר גרויסע קבוצים, מען קען זאָגן, קלאַסן פון יידישן פאָלק לעבן נאָר פון האַנט אין מויל אַריין. הונדערטער טויזנטער שטיקן זיך אין דער אוממענטשלעכער נויט, אין דער אומזיכערקייט פון יעדן טאָג, אין די ביטערע בזיונות פון אַ בעטלער־לעבן. הונדערטער טויזנטער האַלטן אין איין פיבערהאַפטן זוכן נייע עיר מיקלטס, זענען גרייט צו לויפן וווהין די אויגן טראָגן, געפינען אָבער פאַר זיך פאַרמאַכט די גאַסטפריינדלעכע טירן, וואַלגערן זיך אין די שמוציקסטע האַפנשטעט און אכסניות. אויף זייערע וועגן טרעפן די בלאָנדזשענדיקע מאַסן די מענטשנפיינדלעכע רדיפות פון אַנטיסעמיטיזם, די גלייכגילטיקע רואיקייט פון פאַרמעגלעכע און אויפגעקומענע שיכטן, די קלינגענדיקע פּויק פון די פילאַנטראָפּישע צדקה־חברות, דער ענין פאַרדינען אַ שטיקל ברויט און דערשלאָגן זיך צו רעכט אויף אַרבעט איז היינט געוואָרן פאַרן יידישן פאָלקמענטש טויזנט מאָל שווערער, ווי אין די צייטן פון פאַר דער מילחמה. דער נאָך־מילחמה־מעכאַניזם פון דער וועלט־ווירטשאַפט צעדריקט אין זיינע קראַנקהאַפטע צוקונגען די באַמיונג פון יידישן אַרבעטער צו שטעלן זיך אויף די פיס.

האַנט אין האַנט מיט דער עקאָנאָמישער קנעכטונג גייט די פּ אָ ל י ט י ש ע און די ג ײ ס ט י ק ע. ווו זענען אַהינגעקומען די האָפנונגען אויף נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, אויף פּערזענלעכער פרייהייט, אויף סאָציאַלער גערעכטיקייט? ס׳איז

א דערשיטערנדיק־טראגיש בילד צו זען, ווי אין די פארשיידענע לענדער מיט די פארשיידענע קולטורן און פארשיידענע היסטארישע סביבות האט זיך דער שטן פון דער וועלט־געשיכטע גלייך אויסגעלאכט פון דעם יידישן מזל. אט איז א קליין מלוכה׳לע, ווו די יידישע דעמאקראטיע האט נאיוו־קליינשטעטלדיק מיטגעהאלפן צו בויען דעם פאליטישן געביי, באצירט מיט א יידישער אויטאנאמיע. אט איז א גרעסער פאלק, וואס האט אין זיין פרייהייטקאמף הונדערט יאר צוגעשמידט צו זיך די סימפאטיעס פון דער גאנצער וועלט, וואס האט אין די חתונה־טעג פון באפרייונג געזען סאציאליסטן אין זיין שפיץ. און אט איז א גוואלדיק־גרויס לאנד און פאלק, וואס האט אראפגעריסן פון זיך די קייטן פון פאליטישער און סאציאלער קנעכטשאפט, וואס האט אין שטורעם פון א רעוואלוציע ארויסגעשריען די ערשטע קלאנגען פון א נייעם וועלט־באנעם. אין די דאזיקע אלע לענדער איז דער יידישער ארבעטמענטש נישט נאר ניט געווארן באפרייט, ער איז פארקערט נאך מער געווארן פארשקלאפט אונטער דעם געזעץ, אונטער דעם פרעמדן מוז, אונטער די אומרחמנותדיקע *רעגירונגען*. ס׳איז פאר אים קיין נפקא מינה נישט, צי הערשט איבער אים די קאפיטאליסטיש־נאציאנאלע בייטש, צי ער ווערט פאריאכט אונטער דער סאציאל־דיקטאטארישער פרייהייט־בייטש. אין אלע פאלן האט ער פארלארן דעם זעלבסטבאוווסטזיין פון מענטש, פאלק, ארבעטער, די מאראלישע פאראנטווארטלעכקייט און די גייסטיקע איניציאטיוו. וואס פאר א פארקריפלטע, אינערלעך אויסגעליידיקטע יוגנט מוז ארויסקומען ביי אזעלכע באדינגונגען!

נישט נאר אין דער יידישער וועלט, אויך אומעטום איז פארלארן געגאנגען ־ער חוש און די אכטונג פאר די גרונדזעצלעכע פאליטישע און סאציאלע באגריפן. מיליאנען שטייען היינט מחוץ למחנה פון באוווסטזיניקן קאמף, זייענדיק ארייגעטאן אין די טאג־טעגלעכע נויטן. אבער אויך פון די וואס שטייען אין קאמף, צי גלויבן א סך היינט — נאך די מאוימדיקע יארן פון קריג און רעוואלוציעס — באמת אין *דעמאקראטיע*, אין עכטער פאלקסהערשאפט? צי זאל מען אונטער *דעמאקראטיע* רעכענען די דורך און דורך פאלשע מלוכה־ארדנונגען, ווי זיי האבן זיך אויסגעבילדעט אין דער וועלט, ווי זיי ווערן נאך פארהערלעכט פון די אפיציעלע רעפובליקאנער, פאציפיסטן, סאציאל־דעמאקראטן? זאל מען פארבאהאלטן פון זיך אליין, אז אונטער דעם דעקמאנטל פון דעמאקראטיע האט זיך פארפעסטיקט דעם גרויסקאפיטאל, אז ער האט די פארלאמענטן מיט די רעגירונגען, מיט די פארטייען, מיט די מלוכה־מענער פארוואנדלט אין זיינע משרתים? צי זאל מען אונטער דעמאקראטיע רעכענען די פאלשע מלוכה־ארדנונג, ווי זי האט זיך אויסגעקריסטאליזירט אין דער באלשעוויסטישער דיקטאטור, ווי זי ווערט באזונגען פון די *אלע*, וואס זענען בלינד אין זייערע סאציאלע זוכענישן? צי זעט מען נישט היינט, ווי הינטער די העל־אויסגעמאלטע פארהאנגען פון כלומרשטער פרייהייט אנטוויקלט זיך אזא טיפע אפשוואכונג פון די לעבנס־קרעפטן, פון דער סאציאלער ענערגיע פון די מאסן, אז זיי וועלן אלע מוזן ווערן א קרבן פון א נייער גראנדיעזער *מלחמה*, ווען איר שעה וועט שלאגן? צי שפירט מען נישט

היינט — אין דעם צייטאַלטער פון „פעלקער־פאַרברידערונג" און „פעלקערבונד" — אַז די אַרבעטנדיקע מענטשהייט באַזיצט נישט די קרעפטן אָפּצוּוועהרן די סכנה, וואָס באַשטייט אין דעם וואָס דער לעצטער באַשלוס ליגט אין די הענט פון די מושלים?

* * *

צי גלויבן אַ סך היינט באמת אין ס אָ צ י אַ ל י ז ם, אין זיינע אָפּיציעלע פאַרטרעטער און פּאַרטייען? סאָציאַליזם, דאָס וואָרט און דער געדאַנק וואָס האָט אַמאָל געוועקט דעם פייער פון באַגייסטערונג אין מענטשן, איז היינט אויך געוואָרן אַ טוישפּראָדוקט, עובר לסוחר, ווי דעמאָקראַטיע. ער ווערט היינט צוגעהעפט צו יעטווועדער באַוועגונג, און ער איז נישטאָ כמעט אין קיין באַוועגונג. וואָס איז דער וואונדער? „סאָציאַליזם" איז דאָך געוואָרן אַזאַ פאַרנינפטיקער סיסטעם פון מלוכה־פּאָליטיק, וואָס האָט זיך צוגעפּאַסט צו די געאָרדנטע צושטאַנדן פון קאַפּיטאַליזם, פון פּאַרלאַמענטאַרישער און פּאַטעראַלענדישער צביעות, פון בירגערלעכער שלום־טרייבעריי! די אַרבעטער־וועלט זעט אָדער זי פילט, אַז דורך יעדן נייעם ווירטשאַפטלעכן „דערפּאָלג" זיינעם, פאַרשטאַרקט דער דאָזיקער סאָציאַליזם די אייזערנע מויערן פון דעם קאַפּיטאַליסטישן סדר, פאַרטשעפּעט ער נישט אויף אַ האָר דעם לעבנס־שטייגער פון דער היינטיקער וועלט.

אָדער זאָל מען סאָציאַליזם אָנרופן יענעם באָלשעוויסטישן סיסטעם אין רוסלאַנד, וואָס האָט נישט אַזוי שטאַרק עקספּראָפּריאירט די בורזשואַזיע, ווי די אַרבעטס־קלאַסן, וואָס האָט ביי דעם באַפרייטן מענטשן צוגענומען זיין גייסט, זיין אייגן טראַכטן, זיין לעבעדיק האַנדלען? די אַרבעטער־וועלט זעט אָדער פילט. אַז לא זה הדרך, אַז מיט יעדן נייעם „דערפאָלג" פון דער „ראַטן"־רעגירונג דערהויבט זיך נישט דער סאָציאַליזם, נאָר דער רויט־אָנגעשטריכענער ניי־קאַפּיטאַליזם, אַז דער אַלמער בירגערלעכער לעבנס־שטייגער שטייט אויף תחית המתים. זאָל זיך דער דעמאָקראַטישער סאָציאַליזם סומך זיין אויף זיינע מיליאָן־מאַסן, זאָל זיך דער באָלשעוויזם באַרימען מיט זיין מלוכהשן פאַרנעם — איבער זיי ביידע שטייט דאָס בילד פון דעם באַלעבאָס, וואָס הערשט אין די נשמות פון די אַלע סאָציאַליסטן. אין דער יידישער און אין דער אַלגעמיינער אַרבעטער־וועלט האָט זיך אָפּגעטאָן דער וואַרימער אָטעם, דער הייליקער קלאַנג פון די באַגייסטערנדיקע ווערטער. מען לעבט אויך פּאָליטיש־גייסטיק פון האַנט אין מויל אריין.

געוויס זענען פאַראַן אויך גרויסע יידישע אַרבעט־מאַסן, וואָס גלויבן נאָך איצט אין די דאָזיקע באַגריפן. אין אַמעריקע לעבן מיליאָנען, וואָס זענען פרייוויליק איינגעשפּאַנט אין דעם דעמאָקראַטישן וואָגן, וואָס שטאָלצירן מיט דעם כבוד צו טראָגן אויף זייערע פּלייצעס אַ פּלוטאָקראַטישן סדר. און אין פּ אַ ל ע ס־ט י נ ע, וווּ עס ווערט היינט געשאַפן פון דער יידישער יוגנט און אַרבעטערשאַפט דאָס גרעסטע קרבנות־פולע סאָציאַלע ווערק, וואָס דאָס יידישע פאָלק האָט אַרויסגעבראַכט אין די לעצטע דורות, אין פּאַלעסטינע שמוגלט זיך אריין צוזאַמען מיט אָט דעם ווערק דער אַלט־פרענקישער, אייראָפּעיִש־ציוויליזירטער גייסט פון פּאָלי־

טישן און מאָראַלישן שקר. די פּאַלעסטינער סאָציאַליסטישע שאַפונג־אַרבעט גייט האַנט ביי האַנט מיט אַזאַ גרויסער מאָס צופּאַסונג צו דעם קאַפּיטאַליסטיש־מלוכהשן מעכאַניזם און נאַיוון צוטרוי צו די אומות העולם, אַז נאָר מיט אַ טיפן געפיל פון אומרו קען מען פּאָרויסזען דעם דראַמאַטישן צוזאַמענשטויס פון סאָציאַליסטישער מחשבה און בירגערלעכער מעשה. אין אַמעריקע, אין פּאַלעסטינע איז אפשר אין די מאַסן נישטאָ היינט דער צעשטערנדיקער יאוש, די טרויעריקע דערקענטעניש פון די אויסגעלאָשענע ווערטער, אָבער זייער קינדישער גלויבן, זייער טעאָרעטישע רו־איקייט איז נישט ווייניקער געפערלעך, ווי דער יאוש: די שעה פון דערוואַכונג וועט דאָך אויך דאַרפן קומען אַמאָל!

* * *

און ווייל מען שטייט, באַוווסט צי אומבאַוווסט, אונטער דער שווערער דער־קענטעניש פון באַנקראָט פון אַ סך אַלגעמיינע אידעען, טראָגט די יידישע ברייטע וועלט אַריבער אירע אינטערעסן אויף דעם אייגענעם, אויף דעם היימיש־נ אַ צ י אָ־נ אַ ל ן געביט. אין אַלע עקן און קאַנטן פון יידישן לעבן, אין אַלע שיכטן און קולטור־געביטן פון פאָלק גייט אַן אומאויפהערלעכע אַרבעט, הערן זיך די האַמערשלעג פון נאַציאָנאַלן שאַפן, קאָנסטרואירן, קאָמבינירן. ס'איז אַוועק די צייט פון אַסי־מילאַטאָרישע אָדער קאָסמאָפּאָליטישע חלומות. מען איז מיטן גאַנצן מאַטעריעלן און גייסטיקן מהות אַריינגעטאָן אין אויסבויען די שפּראַך (יידיש אָדער העברעיש), אין אויסקעמפן אָדער פאַרטיידיקן נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, אין בהדרגהדיקער צוגרייטונג פון אַ מלוכהשער טעריטאָריע. דער נאַציאָנאַלער פּאַטאָס, דאָס קאָנ־צענטרירן זיך אין זיך אַליין — ווערט דער הויפּטאינהאַלט פון גייסטיקן לעבן פון פאָלק. מען קען זאָגן, אַז אין נאַציאָנאַלן זין איז היינט דאָס יידישע פאָלק אין גרעסטן מאָס ד ו ר כ אָ ר ג אַ נ י ז י ר ט, איבעראָרגאַניזירט.

אָבער עס שטעלן זיך שוין אַרויס די שאָטן־זייטן פון אָט דער אַנטוויקלונג. דער נאַציאָנאַלער אימפּעט אין די דעמאָקראַטישע פאָלקסשיכטן הויבט אָן אָפּטמאָל אָפּשטופּן אָן אַ זייט, פאַרבייגן, פאַרשמעלערן די גייסטיקע באַדייטונג פון ס אָ־צ י אַ ל־מ אָ ר אַ ל י ש ע און סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע אידעען. דאָס „פאָלק" פאַר־נעמט דעם אָרט פון אַרבעטער־קלאַס, די שפּראַך (סיי יידיש, סיי העברעיש) ווערט אַ זעלבסטצוועק, די געווינונג פון אַ טעריטאָריע, פון אַ מלוכה, ווערט דאָס הויפּט־ציל. מיר האָבן אָבער ביישפּילן גענוג אין דער וועלט, ווי נאַציאָנאַלע ווונטשן און אידעאַלן, נאַציאָנאַלע קאַמף־מיטלען און זעלבסט־דערהאַלטונג־אינסטרומענטן (אויך ווען זיי זענען איינגעהילט אין סאָציאַלע מלבושים) ווערן פאַרוואַנדלט אין זעלבסט־צוועקן. און עס מוזן דעמאָלט פאַרגיין יאָרן, ביז פון אונטער דעם טריומפירנדיקן נאַציאָנאַלן טורם הויבן אָן ווידער צו שפּראָצן די באַשיידענע גרעזלעך פון אַ סאָציאַלער וועלט־אַנשויונג. די יידישע מאַסן ש ט ר ע ב ן אָבער צו אַלץ־אַרום־נעמענדיקע וועלט־אַנשויונגען. דערפאַר האָט אפשר היינט אויף זיי אַ גרויסע אָנציענדיקע קראַפט דאָס רעליגיעזע, בית־מדרשדיקע און גביריש־פּאַטריאַרכאַלישע

פּראָגראַם. ווייל דאָס איז פאַר זיי, גוט צו שלעכט, אַ לעבנס־פּראָגראַם, נישט נאָר אַ תשובה אויף נאַציאָנאַלע ווייטיקן. אַזאַ מין עטיש־רעליגיעזע פּראָגראַם האָט דאָך אויך אין עבר צוזאַמענגעהאַלטן דאָס פאָלק אונטער די קלעפּ פון דער געשיכטע. צי קאָנען אים געבן דאָס זעלביקע בלויז נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען פון אויטאָנאָמיזם, פּאַלעסטיניזם, יידישיזם, העברעיזם? צי אַנטהאַלטן די דאָזיקע פּראָגראַמען אין זיך תשובות אויף די אינהאַלטן און די צילן פון מענטשלעכן לעבן, פון אינדיווידועלן און כלל־לעבן? גראָד אין אונדזער היינטיקער תקופה, ווו אַזויפיל שרייפלעך זענען איבערגעדרייט, ווו אַזויפיל ליכטלעך זענען איבערגעברענט, שטעלן זיך פאַרן באַוווסטזיין פון ערלעכן מענטש, און פונם אַרבעט־מענטשן באַזונדערס, די אַלטע, נישט פאַרענטפערטע, מאָראַליש־סאָציאַלע פראַגן. אָבער אין דער רחבות פון דער נאַציאָנאַלער זעלבסט־באַהויפּטונג גייען אָפטמאָל פאַרלאָרן די הויכקייט און די טיפקייט פון אונדזערע פשוטע מענטשלעכע אידעאַלן. די דאָזיקע אידעאַלן — פונם אינערלעך־פרייען און סאָציאַל־גלייכן מענטשן, פון מענטשלעכער חשיבות, פון איידעלע באַציונגען צווישן מענטשן, פון מאָראַלישן יושר, שיינקייט און פרייד — זענען דאָך אָבער אין תוך דער זין פון דער געשיכטלעכער מענטשהייט. צי טראָגט זיך היינט איבער די יידישע מאַסן דער רוח הקודש פון די דאָזיקע אידעען, צי שוועבט היינט אַ גרויסע אידעע אַרום יידישע נאַציאָנאַלע אינסטיטוטן? ווער קען דאָס באַהויפּטן? צי קאָן מען נישט אַנדערש באַהויפּטן: אויב די היינט פאַרפעסטיקטע נאַציאָנאַלע פּאָזיציעס וועלן זיך ווייטער אַזוי „אימאַנענט", פאַר זיך אַליין אַנטוויקלען, וועט די סאָציאַלע און מאָראַלישע נשמה פון די מאַסן זיך צעבייטן אויף קליייניקייט, אויף קטנות המוחים, אָדער זי וועט פאַרנומען ווערן פון רעפאָרמיסטישן און באָלשעוויסטישן געדאַנק. דער אויף זיך אַליין באַשרענקטער נאַציאָנאַלער אימפּעט וועט ווערן אַ קרבן פון די סאָציאַל־באַנקראָטירטע לעבנס־וועגן.

קעגן דעם הערשנדיקן נאַציאָנאַלן פאָרמאַליזם, קעגן דעם פאַרהערלעכן מלוכהשע אָדער קולטורעלע נאַציאָנאַלע פאָרמען אָן יעטוועדער פאַרבינדונג מיט די גרויסע לעבנס־אינהאַלטן — איז געקומען די צייט אַרויסצוטרעטן. ווייל דאָס וואָס מיר זוכן צו באַוואָרענען — איז נישט די נאַציע אַלס אַזעלכע, אַלס אַ זעלבסטצוועק; מיר זוכן צו באַוואָרענען די נאַציאָנאַלע עלעמענטן און פאַרבן פון דעם פאָלקס־לעבן; די נאַציאָנאַלע מקורים פון זיין מענטשלעך־סאָציאַלן און אינדיווידועלן שאַפן. דעם שאַרפן חילוק מוז מען היינט, ווען די אַלגעמיינע ווערטן זיינען פאַרטונקלט און כמעט ווי אויסגעשיילט פון זייער אינהאַלט, באַזונדערס אונטערשטרייכן.

* * *

צי באַטייט אָבער דאָס בילד פון איצטיקן יידישן פאָלקסלעבן נאָר יאוש, נאָר צער, נאָר אויבערפלאַכקייט? צי באַטייט עס, אַז דער יידישער אַרבעטער איז פאַרמשפט נאָר צו שטויסן זיך אין די ענגע ווענט פון נאַציאָנאַלער אויפלעבונג, פון קולטורעליסקייט, פון פילאַנטראָפּיע? צי איז די יידישע יוגנט געצוווּנגען נאָר

נאָכצוקומען דעם לעבנס־פיר פון די אייראָפּעישע ציוויליזירטע נאַציעס, נאָר אַרי־בערטראָגן אויף די יידישע גאַסן די געזעצן און מנהגים פון דער אַרומיקער וועלט? צום גליק איז דאָס נ י ט א ז ו י! ־ ווייל אין יידישן פאָלק שפּרודלען אַן אויפ־הער שעפערישע קוואַלן, ווייל די סימנים פון שעפערישער קראַפט שפּירן מיר אומע־טום. טראָץ דער דריקנדיקער לאַסט פון פאַרשיידענע רעזשימען אין די לענדער, פּירט דער יידישער אַרבעטער און בעל־מלאכה זיין ראַדיקאַלן קלאַסנקאַמף. צי ער איז אָרגאַניזירט אין אַ בונדישער פּאַרטיי, צי אין אַ פּועלי־ציוניסטישער (אין פּוילן, אין רומעניע, אין אַנדערע לענדער), צי ער באַוועגט זיך אונטער דער פאָן פון אַ ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין ראַטן־רוסלאַנד, דער יידישער אַרבעטס־מענטש און זיין יוגנט בויגן ניט דעם קאָפּ פאַר דער הערשנדיקער מאַכט. אין רוסלאַנד און אין פּוילן, אין אַלע פאַרוואָרפענע ווינקעלעך פון דער וועלט פאַר־לאָזן גרויסע יידישע שיכטן די אַלטע פרנסה־זוכענישן און גייען אַריבער, זיינען יעדנפאַלס גרייט אַריבערצוגיין, צו פיזישער אַרבעט, צו ערד־אַרבעט, צו מלאכה. עס פאַלט די היסטאָריש־איינגעוואָרצלטע אַכטונג פאַר דעם האַנדל און פאַרמיטלער־געשעפט; עס נעמט אַלץ מער אַרויסשפּראָצן די תשוקה צו אַ קאָלעקטיווער, אַ קאָאָ־פּעראַטיווער אַרבעט.

אונטערן דרוק פון געשעענישן קומט פאַר דער פּראָצעס פון אינערלעכער סאָציאַלער אומשיכטונג פון פאָלק, דאָס פאָלק טוט זיך אויס די אַלטע און נעמט אָנטאָן נייע סאָציאַלע בגדים. און די באַוועגונג פון דער ה ל ו צ י ם־יוגנט, פון דער פּאַלעסטינישער אַרבעטערשאַפט, פון די שטאָטישע און דאָרפישע קבוצות — וואָס פאַר אַ טיפן קוואַל פון באַגייסטערונג, פון ערנסטער איבערגעבנקייט צו דער אידעע זיי טראָגן אין זיך! צי קען די נייסטע געשיכטע פון פעלקער אָפט באַווייזן אַזעלכע ביישפּילן פון יוגנט, וואָס גייט נישט פשוט אוועק אין פאָלק, נאָר גייט אין די ווייטסטע וועגן ערשט ש א פ ן דאָס פאָלק מיט אַן אייגענער סאָציאַלער צוקונפט? גלייכצייטיק הערט ניט אויף צו לעבן און אַנטוויקלען זיך די יידישע קולטור, אַרויסברענגענדיק נייע זוכענישן און דערגרייכונגען אויפן פעלד פון ליטע־ראַטור, פון קונסט, אין דער שולבילדונג, אין דער פאַרטיפונג פון דער שפּראַך, אין די ערשטע פּרוון פון וויסנשאַפט. מיר גייען דאָ ניט אַריין אין וועלכע ניט איז אָפּשאַצונגען פון די באַוועגונגען, וואָס מיר רעכענען אויס. דאָס איז ניט אונדזער אויפגאַבע דאָ. אָבער מען מוז זען אין זיי אַלעמען די געבענטשטע לעבעדיקע קוואַלן פון מוט, העזה, גלויבן, וואָס נאָר מיט אַזעלכע כחות בויט מען נייע וועלטן. מיר זעען אין זיי די פרישע פאָלקסזאַפטן, וואָס פאַרייִנגערן דעם כלומרשט־פאַרעלטערטן אָרגאַניזם.

* * *

אָבער די דאָזיקע פונקען פון פאָלקס־ענערגיע זענען צעוואָרפן אין די ווייטסטע מרחקים. זיי זיינען נאָך ווייט פון פאַרבינדן זיך אין איין גרויסער געמיינזאַמער פייערדיקער כוואַליע. הינטער זיי שטייט ניט קיין איינהייטלעכע אוניווערסאַלע וועלט־אָנשויונג. איז עס אָבער וויכטיק דעם העזהדיקן ווילן צום לעבן, דעם

העלדישן מוט צו קרבנות פאנאנדערצוטראגן אין א ל ע תפוצות ישראל, אויף אלע געביטן פון יידישער ארבעט און שאפן. עס איז נייטיק דעם ענטוזיאזם וואס פלאקערט אין דער נאציאנאלער באוועגונג, צו פארקניפן מיט דעם סאציאליסטישן וועלטבאנעם, און דאס שטיל־פליסנדיקע טייכל פון וואכעדיק־סאציאליסטישער ארבעט אנצופילן מיט דער עכטער התלהבות. די אויפגאבע איז נאך גרעסער: דעם סאציאליזם גופא נאך אמאל צו דערקענען, ווי די צעשטערונג פון דעם היינ־טיקן לעבנס־ און געזעלשאפטס־פיר און ווי די אויפריכטונג פון א נייער מ א ר א ל י ש ע ר ו ו ע ל ט ־ א ר ד ע נ ו נ ג. עס איז נייטיק ווידער אמאל דעם סאציאליזם צו דערקענען ווי א טעאריע און ווי א באוועגונג, וואס רעוואלוציאני־זירט נישט נאר דעם מיט וואלקן־פארדעקטן עתיד, נאר, אויך און דווקא דעם לעבע־דיקן ה י י נ ט, ניט נאר דעם אבסטראקטן און אומפאסבארן כלל, נאר אויך און דווקא דעם קעמפנדיקן י ח י ד. מיט דער גאלדענער רייף פון אן אבסא־לוטער, קאמפסלוסטיקער, לעבנס־פריידיקער וועלט־אנשויאונג איז נייטיק ארומ־צונעמען די איינצלנע באוועגונג און טריט פון דעם יידישן ארבעט־פאלק. די גרויסע היסטארישע ליניע פעלט דעם פאלק היינט אין דער צייט פון אידעישער וואקל־דיקייט און מאטעריעלע מהומות. מען מוז זי זוכן.

* * *

מיר גייען ארויס פון דריי פאראויסזעצונגען אין אונדזערע זוכענישן. מיר האלטן אז די וועלט איז אריין אין דעם גרויסן איבערברוך פון דער סאציאלער מהפכה. נאר בלינדע אדער מענטשן מיט פניות קענען וועלן באווייזן, אז נאך דער בלוטיקער וועלט־מלחמה און די טיפסטע אינעווייניקסטע צעטרייסלונגען קען די מענטשהייט פשוט „פארהיילן אירע וואונדן" און ווײַטער ציען דעם קאפי־טאליסטישן פאדעם פון דער אנטוויקלונג. די סאציאלע און מאראלישע וואונדן בלוטיקן ווײַטער. די טרייסטלאזע עקאנאמישע לאגע פון די יידישע הארעפאשנע מאסן, די ניט אויפהערנדיקע שלעג פון די „קריזיסן" — זיינען ניט עפעס אנדערש, ווי די קערזײַט פון דעם סאציאלן איבערברוך וואס גייט אין דער גאנצער וועלט. דעם פשוטן ארבעט־יידן, דעם „יידן פון א גאנץ יאר" מוז געגעבן ווערן ערלעך דאס געטרייע בילד פון די פראצעסן, וואס דינאמיטירן די וועלט־ווירטשאפט און די וועלט־פאליטיק. זאל דער ייד נישט מיינען, אז די וועלט־געשיכטע וועט פארגעסן אן אים, אויב ער וועט זיך באהאלטן פון איר. עס וואלט געווען דאס גרעסטע פארברעכן, ווען מען וואלט — לויט דעם מוסטער פון די „רעאליסטישע" פאלי־טיקער — וועלן איינריידן, אז די וועלט בארויקט זיך, אז זי סטאביליזירט זיך, אז דער גוואלטיגער ים פון מענטשלעכע צרות און כעס לאזט זיך אריינפירן אין די „געארדנטע" ברעגעס פון היינטיקע מלוכות.

אודאי וואלט עס צוריק געווען א לײַכטזיניקייט צו זאגן, אז די אונטערער־דישע פראצעסן, וואס גליען אומעטום — אפן צי באהאלטן, — האבן זיך שוין היינט פאראייניקט, פארשטייפט צו א איינהייטלעכן, קלאר־אויסגעשפראכענעם

סאָציאַלן איבערקער. דאָס איז געוויס ניט אַזוי; אָבער די פּראָצעסן זיינען דאָ. זיי זענען זיכטבאַר אין פּוילן, דייטשלאַנד, פראַנקרייך, וואָס ראַנגלען זיך אין אָפענע קריזיסן. זיי זיינען דאָ אין אַ רויִק קריזעלנדיקן ענגלאַנד, אין פאַשיסטישן איטאַליע, ביי די שטורמיש־אויפוואַכנדיקע קאָלאָניאַלע פעלקער (כינע, אינדיע, אַראַבער); זיי זענען דאָ אין דעם טיף ביזן גרונט אויפגעטרייסלטן ראַטן־רוסלאַנד. אַלע די דאָזיקע נאַציאָנאַלע, עקאָנאָמישע און פּאָליטישע דערשיטערונגען, אַלע די דאָזיקע גייסטיקע און מאָראַלישע אויפטרייסלונגען (ווי דער פאַשיזם, באָלשעוויזם, קאָלאָניאַלע אידעאָלאָגיעס) — זענען אין תוך סימפּטאָמען און דערשיינונגען פון דעם סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן פּראָצעס וואָס אַקערט איבער די וועלט. צי קען דאָס יידישע אַרבעטס־פאָלק, וואָס איז איינגעקלעמט אין די אַלע לענדער און קולטורן, בלייבן דרויסן פון זיי, זיך עקאָנאָמיש־פּאָליטיש קאָנצענטרירן אין זיינע אייגענע נאַציאָנאַלע ד׳ אמות? מאַכן דעם יידן באַוווּסטזיניק פּאַרטרויט מיט דער שטילער מהפּכה, וואָס גייט אָן אין דער מענטשהייט, איז די ערשטע פליכט פון אַ יידישן סאָציאַליסט.

אָבער דער יידישער סאָציאַליסט מוז נישט נאָר דערקענען דעם בלינדן סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן פּראָצעס. ער מוז אים אויך אָננעמען, מקבל זיין באהבה און זען אים אָנטוויקלען. דער יידישער סאָציאַליסט — נישט נאָר ער זעט גישט קיין באַרויִקונג אין דער וועלט: ער וויל נישט די דאָזיקע באַרויִקונג. אויב דער ים פון די מענטשלעכע צרות, טרערן און בימערע אַנטוישונגען, וואָס יידט מיטן ערלעכן פייער, וואָלט היינט — מיט דער הילף פון פאַלשע נביאים — פאַרשטומט געוואָרן, וואָלט דאָס געווען די טיפסטע באַליידיקונג פאַר די מיליאָנען אומשולדיק־געפאַלענע און פאַר דעם כבוד פון דער לעבעדיקער מענטשהייט. די פעלקער האָבן צו גיך גענומען פאַרגעסן, וואָס ס׳איז מיט זיי גאָרנישט לאַנג געשען. דאָס שרעקלעכע און אומפאַרשטענדלעכע איז דאָס, אַז אויך די יידישע מאַסן האָבן צו גיך אַריבערגעוואָרפן דעם מילדן שלייער פון שכחה אויף זייערע גאָרנישט לאַנגיקע ליידן. צי זאָל זיך איבערחזרן דאָס בילד פון ביאַליקס „העלדן" אין דער שחיטה־שטאָט, וואָס גייען רויִק אַריבער פון דער שחיטה צו דער וואָכעדיקער אַרבעט? זאָל טאַקע דער יידישער אַרבעטמענטש רויִק צוהערן זיך צו די מלוכהמענישע געזאַנג־פייגל און וואַרטן געדולדיק, ביז די „אויסגערוטע" וועלט וועט זיך ווידער נעמען צו דער שחיטה־פּאָליטיק און מענטשן־פאַרניכטונג? זאָל טאַקע נאָך דער גוואַלטיקער צעטרייסלונג פון די לעצטע צוועלף יאָר ווייטער הערשן די פריערדיקע גייסטיקע גייסטלאָזיקייט, סאָציאַלע קנעכטונג, מאָראַלישע דערנידערונג פון מענטשן?

דער יידישער סאָציאַליסט פאַרלאַנגט מיט זיין גאַנצן מחות דעם ראַדיקאַלן איבערבוי פון דער היינטיקער וועלט־אָרדנונג, און דערפאַר זוכט ער אַריינצוליגן זיך איננאַנצן אין די סטיכישע פּראָצעסן, פאַרוואַנדלען זיי אין אַ באַוווּסטזיניקן, קלאָר־דורכגעטראַכטן און דורכגעפילטן פּראָצעס פון סאָציאַלן איבערקער. דער יידישער סאָציאַליסט זעט אין אירע צעשטערונג־גוואַלטן די פאַריִנגערונג פון

דער מענטשהייט און פון יידישן פאָלק. ער זוכט אָבער דערביי אַריינצופירן דעם יידישן אַרבעטמענטש אין דעם פּראָצעס ווי אַ פאַראַנטוואָרטונגספולן אחריותדיק האַנדלענדיקן סוביעקט, וואָס וועט נישט לאָזן זיך פאַרשקלאַפן צו פּאַרטייען, צו מענטשן, צו שטיבלעך־דיקטאַטאָרן, אפילו ווען זיי טרעטן אויף לשם שמים. דער יידישער סאָציאַליסט איז דער קעגנער פון אַ בירגערלעכער סתם־דעמאָקראַטיע, אָבער נאָר דערפאַר ווייל ער וויל זי פאַרבייטן דורך דער עכטער אַרבעט־דעמאָקראַטיע, וואָס איז אַ שונא מוחלט צו דער ממשלה סיי פון קאַפּיטאַל, סיי פון פּאַד־רעוואָלוציאָנערן.

* * *

מען דאַרף אַריינבלאָזן אַ מאָראַליש־רעוואָלוציאָנערן גייסט אין דעם פּאָלשן פּאָליטישן לעבן פון יידישן פאָלק, נישט וואַרטנדיק ווי שטענדיק, אַז זיי, די אומות העולם, זאָלן אָנהייבן פריער. ווייל פאַר דער וועלט־בוויגנג טראָגט די פאַראַנטוואָרטלעכקייט יעדעס פאָלק און יעדער מענטש, ראשית כל, פאַר זיך אַליין. מען דאַרף אויפטרייסלען דאָס באַוווסטזיין פון יידישן פאָלקס־מענטש, אויפווייזנדיק אים אויף די גרויסע סכנות, וואָס לויערן נאָך זיין יעדן טריט, אויף די ליכטיקע אויסזיכטן, וואָס שטייען פאַר דער מענטשלעכער צוקונפט, אויף די כוחות, וואָס עס טראָגט אין זיך דאָס פאָלק. מען דאַרף וועקן אין אים דעם שטאָלץ און דעם ווילן צו פאַרקניפּן זיין נאַציאָנאַלן רענעסאַנס מיט דער טיפסטער מאָראַלישער איבערקערעניש פון מענטש און ייד. מען דאַרף אַריינטראָגן דעם רעוואָלוציאָנערן גייסט אין דעם אינערלעכן לעבן פון די מאַסן, אין זייער עקאָנאָמישער אַרבעט (אָדער אַרבעטסלאָזיקייט), אין זייער טאָג־טעגלעכן לעבנספּיר. מען מוז צעשטערן דעם היסטאָריש איינגעפונדעוועטן הענדלערישן פּרנסה־באַגריף, וואָס ליגט ווי אַ באַרג אויף די פּלייצעס פון יידישן פאָלקס־מענטשן; פּרנסה־זוכן מוז זיך פאַרוואַנדלען אין זוכן פּראָדוקטיווע און קאָלעקטיווע אַרבעט, פאַרבונדן אין אַן איינהייטלעכן לעבנס־פּראָגרעס. וועט אָבער דער ווינט פון זוכענישן פון נייע גייסטיקע ווערטן אַריינרייסן זיך אין לעבן פון יידישן פּרט און פון כלל, אין די באַציונגען פון מענטש צו מענטש, וועט דאָס ממילא שוין זיין אַ פאַרטיפונג פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום אַ סך מער, איידער פּראָפּאַגאַנדע אָדער אויפבויונג פון ריין־נאַציאָנאַלע אינסטיטוטן. אַ קבוצה אין פּאַלעסטינע, אַ יידישער דאָרף־קאָלעקטיוו אין אַרגענטינע צי אין רוסלאַנד, אַן אַרבעטער־אַרטעל אין פּוילן, איז היינט אפשר דער אמתער טרעגער פון נאַציאָנאַלער און מענטשלעכער אויפלעבונג.

מען מוז אַריינציען אין דער נייער תקופה די ברייטסטע יידישע סאָציאַלע שיכטן, נישט נאָר די אַרבעטערשאַפט אַליין. די מאַסן, וואָס לעבן טאָג איין טאָג אויס מיט זייערע נויטן, וואָס שטיקן זיך אין דער פאַרסמטער לופט פון רדיפות און שנאה — מוזן דערזען פאַר זיך די אויסבליקן אין אַן אַנדער וועלט, וואָס איז פול מיט שטאָלץ, מיט אמונה, מיט יושר און שיינקייט. זאָלן זייערע ליידן פון די

רדיפות, זאָלן זייערע אומווירדיקע קליינלעכע נויטן נישט אומזיסט פאַרלאָרן גיין אין דעם היסטאָרישן שטראָם: זאָלן זיי גיין לטובת דער וועלט־דערלייזונג. מען מוז אַרויסרייסן די מאַסן פון זייער קליינבירגערלעך־פּאַטריאַרכאַלישער סביבה, און מען מוז זיי העלפן אָפּשיידן זיך גייסטיק און פּאָליטיש פון זייערע ביז־איצטיקע באַלעבאַטישע מנהיגים און פאַרזאָרגער. מען דאַרף מיט דעם גאַנצן פייער פון יידישער נשמה מיטהעלפן דעם אַלוועלטלעכן קאַמף פאַר דער מענטשהייט־באַפרייונג. נישט נאָר מיטהעלפן, נאָר אויך טרייבן פאָרויס.

* * *

און אַז מען וועט פרעגן — צי איז דאָס אַלץ מעגלעך, הייַנט, אין דער צייט ווען דאָס יידישע פאָלק לעבט דורך די שווערסטע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע קריזיסן? וועלן די יידישע סאָציאַליסטן ענטפערן: יאָ, ס'איז מעגלעך, ווייל עס איז נויטיק, ווייל ס'איז ריכטיק.

מיר זענען נישט קיין אָנהענגער פון יענער בלומרשט וויסנשאַפטלעכער שיטה, וואָס זוכט פאַר יעדן מענטשלעכן אַנטשלוס די הסכמה פון „היסטאָרישע געזעצן". דער מאַרקסיזם האָט נישט באַוויזן אין די אַנטשיידנדיקע יאָרן פון זיין גדולה — נישט פאָרויסצוזען די וועלט־געשיכטע, נישט צו מייסטערן זי, נישט צו שאַפן די פאַר דער געשיכטע פּאַסנדיקע כאַראַקטערן. דער מאַרקסיזם האָט אויסגעבילדעט, פאַרקערט, אַ פּסיכאָלאָגישן און מאָראַלישן טיפּ פון „קעמפער", וואָס האָט פאַרהויקערט זייער אייגענעם רעוואָלוציאָנערן באַוווסטזיין, וואָס האָבן געפּענטעוועט די שעפערישע כוחות פון די אַרבעטנדיקע, וואָס האָבן געשאַפן אַ קאַסטע פון וויסנשאַפטלעכע כהנים. ס'איז קיין נפקא מינה נישט, צי די מאַרקסיסטישע כהנים האָבן געהייסן דעם פאָלק צופּאַסן זיך צו דעם געמיטלעכן גאַנג פון דער געשיכטע און אין פּריווילעגיקער הכנעה טראָגן דעם סאָציאַלן געביי פון דעם הייַנט. צי די כהנים האָבן איבערגענומען אויף זיך צו שטורעמען די וועלט און אַרויספירן דאָס פאָלק צו די נייע ברעגעס פון לעבן: ווייל סיי די ערשטע, סיי די צווייטע האָבן קאָנפיסקירט דעם פרייהייטלעכן באַוווסטזיין פון אַרבעטנדיקן יחיד, זיין לעבעדיקן געוויסן, זיין פּערזענלעך פאַראַנטוואָרטונג־געפיל. אָט זיי, די קענער פון די וועלט־געשיכטלעכע סודות, פון די אייזערנע היסטאָרישע געזעצן, האָבן טאָג־טעגלעך געפּסקנט, וואָס איז מעגלעך, און וואָס איז אוממעגלעך.

אָבער זשיטלאָווסקי האָט שוין אַמאָל ריכטיק געשריבן: „לאָזט אונדז צו רו מיט אייערע „אוממעגלעכקייטן" און אייערע „געזעצן"! אויב עס עקזיסטירט שוין יאָ אַ געזעץ אין דער געשיכטע, איז דאָס יענער, וואָס זאָגט אַז דאָס, וואָס איז אין איין צייט פאַר איין דור אוממעגלעך, קען אין דער אַנדערער צייט פאַר אַן אַנדער דור נישט נאָר ווערן מעגלעך, נאָר אפילו אַ צווינגענדיקער „מוז". — דער יידישער סאָציאַליסט מוז, ראשית כל, אַפּעלירן צו דעם לעבנס־דורשט, וואָס דרינגט צו דעם יידישן פאָלקס־מענטשן, צום אייזערנעם ווילן צום קיום, צום היסטאָרישן

ר צ ו ן, וואָס הערשט אין אים פון אייביק אָן. דער דאָזיקער רצון, געלייטערט אין דעם גרויסן סאָציאַליסטישן אידעאַל, בויגט נישט איין דעם קאָפּ פאַר דער היס־טאָרישער נויטוועגדיקייט".

ער זוכט, ווי נאָר מעגלעך, אויסצונוצן איר שטראָם פאַר דער באַפרייונג פון יידישן אַרבעטפאָלק. אָבער דאָרטן און דעמאָלט ווען דער היסטאָרישער שטראָם אַרבעט ק ע ג ן דער דאָזיקער באַפרייונג, ווו ער שטעלט אַוועק דעם אַרבעטמענטש פאַר אַ סאָציאַלן און גייסטיקן אָפּגרונט, דאָרטן און דעמאָלט מוז דער יידישער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער רצון אַרויסטרעטן ק ע ג ן ד ע ר ג ע ש י כ ט ע. די נייע וועלט קען איבערהויפּט אויסגעקעמפט ווערן נאָר ק ע ג ן די גזעצמעסיק־פליסנ־דיקע וואַסערן פון דער היסטאָריע. אויך די יידישע נייע וועלט וועט נישט אַנדערש געבוירן ווערן.

אָרגאַניזירן דעם יידישן רצון, פּאַרטיפּן און פאַראייניהייטלעכן זיין אידעאַל, דאָס „אוממעגלעכע" אין היינטיקן טאָג פאַרוואַנדלען אין אַ מעגלעכן מאָרגן — איז דאָס נישט די הויפּט־אויפגאַבע פון יידישן סאָציאַליזם ?

(„פרייע שריפטן", סעפּטעמבער, 1926)

פּאָליטיק און מאָראַל

I

אַפּילו די פּשוטע צונויפפאָרונג פון דידאָזיקע ביידע באַגריפן — פּאָליטיק און מאָראַל — שיינט צו זיין אַ שווערע און אַ העזהדיקע. איז דאָך יעדערער פון די ביידע באַגריפן פאַר אונדז נישט קיין ניי־געבוירן קינד. סיי „פּאָליטיק" סיי „מאָראַל" איז דאָך פון טויזנטער יאָרן אַרומגעוויקלט מיט אַזאַ געדיכט געוועב פון דערפאַרונגען, פאָראורטיילן, טעותן און פאַרברעכנס! פּאָליטיק — דאָס איז דורכגעטריבענע, לעבנס־דערפאַרענע מענטשן־פאַראַכטנדיקע אַרבעט פון פירן און פאַרפירן מענטשן. פּאָליטיק יאָגט זיך נאָך דעם תיכּפדיקן דערפאָלג, טרעט אויפן וועג יעדן עטישן גדר, קלייבט בכלל נישט אויס צווישן שלעכטע אָדער גוטע וועגן. מאָראַל דאָס איז געלייטערטע, לעבנס־פרעמדע, צו גאָט־דינענדיקע אַרבעט אין און צוליב דער נשמה פון מענטשן. מאָראַל זוכט צו געווינען נישט אַ דערפאָלג. נאָר אויסצובויען די ריכטיקע וועגן, קען מותר זיין אויף דערפאָלגן, אויב זיי צעטרעטן אירע געבאָטן. דער טאָג־טעגלעכער קליינלעכער קאַמף אויף דער ערד, און די מיט אייביקייט פאַרבונדענע הימלדיקע מאָראַל — וואָס פאַר אַ לייטער פירט דען באמת פון דער ערד צו דעמדאָזיקן הימל? ווי קען מען גאָר אין איין אָטעם דערמאָנען דעם מגושמדיקן באַגריף פון פּאָליטיק און דעם פאַרהלשטן באַגריף פון מאָראַל?

צי זענען גאָרנישט געטעכט אַלע יענע וואָס שיידן פונאַנדער — צי פון אָפּענעם ציניזם צי פון יראת הכבוד — די ביידע דאָזיקע וועלטן? מאָראַל — זאָל זי שטיין העכער איבער די זינדיקע מענטשלעכע קעפּ, הויך אויף אומדערגרייכבאַרע בערג, ווו דער קריסטאַל־ווייסער שניי ליגט, און זאָל זיך צו איר ריינעם שניי־ווייסן קלייד נישט צורירן אַפּילו אַ שפּור פון דער זינדיקער ערד. דערפאַר פּאָליטיק — זאָל זי זיך וואַלגערן אין די שמוציקסטע גאַסן פון וועלט און געזעלשאַפט, זאָל זי זיין לעבנסמונטער און דערפאָלגרייך, זאָל זי נישט אָפּשוואַכן איר טעמפּ און איר ברען דורך שטענדיק אומקוקן זיך אויף דער הויכער מאָראַל. ביודעים ובלא יודעים פאַררוקט מען מאָראַל אין די הויכן, כּדי פרייער צו אָטעמען אין דער טיף. מען זאָגט זיך דערביי: נאָר איינצעלנע מענטשן אָדער עפּאָכן, יידי סגולה, קענען פאַרייניקן אין זיך דאָס אייביק־מאָראַלישע מיט דעם

ערדיש־קאָנקרעטן. אַ פראַנטשיסקאָ פון אַסיז, אַ בעל־שם־טוב, אַ ווילנער גאון, אַן אי־וואַן קאַליאַעוו — זענען אפשר געווען אַזעלכע מענטשן — יחידי סגולה. און אויך אויף אַלע גרויסע עטאַפּן פון דער וועלט־געשיכטע (אין רעליגיעזע רעפאָרמאַציעס, אין סאָציאַלע רעוואָלוציעס) פלעגט אפשר פאָרקומען דער ווּנדערלעכער צוזאַמענשלוס פון אייביקייט מיטן היינטיקן טאָג, פלעגט דער בליץ פון אידעע דורכרייסן די הימלען און אַריינשלאָגן אין די הערצער פון דעם פּשוטן מענטשן. אָבער דווקא דערפאַר זענען אַזעלכע מענטשן און עפּאָכן נאָר אויסנאַמען, וואָס קענען נישט ווערן און טאָרן נישט ווערן אַ שטענדיקע מאָס פאַר דער מענטשהייט. . .

די צונויפפאָרונג פון פּאָליטיק און מאָראַל האָט אָבער שטענדיק געלעבט ווי אַ בענקשאַפט אין די מענטשלעכע געמיטער. און פון צוויי קעגנגעזעצטע זייטן האָט מען שטענדיק געשלאָגן מיט טיפע קלעפּ דידאָזיקע בענקשאַפט. פון איין זייט דער פּאָזיטיוויזם, פון דער אַנדער זייט — דער פילאָזאָפישער אידעאַליזם. דער פּ אָ ז י ט י וו י ז ם, וואָס איז אויפגעטראָטן סיי ביאָלאָגיש (ביי דאַרווינען און זיין שול), סיי סאָציאָלאָגיש (ביי אויגוסט קאָנטן און זיינע תלמידים), איז געקומען מיט דעם גרעסטן גלויבן אין זיין וויסנשאַפטלעכער מיסיע. נישט פון רעליגיעזע אָדער עטישע אידעען איז ער אַרויסגעגאַנגען אין דער דערקענטעניש פון נאַטור און וועלט, נאָר פון דערפאַרונג, פון די פאַקטן. האָט ער „אויפגעוויזן" די נויט־ווענדיקע אַנטוויקלונג־ליניע הן פון מענטשן־געשלעכט הן פון זיין (ביאָלאָגישער אָדער סאָציאָלאָגישער) סביבה, איז ער פּטור געווען פון וועלכע נישט איז אייביקייט־אידעען. אייביק איז געווען טאָקע נאָר די אַנטוויקלונג פון פאַקטן. דאָס סאָציאַלע לעבן פון מענטשן, פעלקער, מלוכות איז נישט קיין אויסנאַם. עס אַנטוויקלט זיך לויט אומפאַרענדלעכע געזעצן, אין וועלכע עס שטעקט נישט קיין ד ע ר פ י ל ו נ ג פון מענטשלעכער נביאות אָדער דיכטונג אָדער באַוווסטזיניקע אידעאַלן. קיין שום מאָראַלישע צילן און היסטאָרישע אויפגאַבן קענען נישט ווערן אַרויפגעוואָרפן אויף דעם צוקונפטיקן גאַנג פון דער מענטשלעכער געשיכטע. די פרייהייט פון מענטשן איז נאָר צופּאַסונג צו דעם קאָנקרעטן היסטאָרישן שטראָם, וואָס פליסט דורך אים אָדער פאַרביי אים. „פּאָליטיק" איז אַלזאָ נישט מער ווי אַ וויסנשאַפטלעך־דער־קאַנטע און אָנגעווענדטע צופּאַסונג צו די טאָג־טעגלעכע אויפגאַבן פון לעבן. ס'קען אַלזאָ קיין רייד נישט זיין וועגן דורכדרינגונג פון מעגלעכן לעבן מיט מאָ־ראַלישע אידעען און פלענער, וואָס זענען נישטאָ אין דער אייזערנער קייט פון די פאַקטן, וואָס טרעטן אויף ק ע ג ן זיי מיט אַן אייגענער נישט־וויניקער באַהערשנ־דיקער מאַכט. דער פּאָזיטיוויזם האָט אָפּגעריסן די פּאָליטיק פון דער מאָראַל. (1)

פּונקט אַזוי האָט דער פילאָזאָפישער א י ד ע אַ ל י ז ם אָפּגעריסן די מאָראַל פון דער פּאָליטיק. דער אידעאַליזם האָט אין משך פון דורות אָנגענומען פאַרשיי־דענע פאָרמען, אָבער ער האָט שטענדיק געהאַט איין געמיינזאַמע נאַטור. ער האָט

---

1) דאָס האָט, פאַרשטייט זיך, גאָרנישט צו טאָן מיט דעם, וואָס איינציקע פּאָזיטיוויסטן זענען געווען די העכסטע פאָרטרעטער פון מאָראַלישער טאַט.

פּראָקלאַמירט אייביקע עטיש־רעליגיעזע פאָרמולעס, וואָס האָבן זיך הימלווייט דערהויבן איבער דער מענטשהייט. צי דאָס איז געווען די עטיק פון קאַנטן, וואָס האָט אַרויפגעזעצט אויפן עטישן טראָן די אידעע פון קלאָר־קאַלטן חוב פון דעם מענטשן בנוגע זיינע מיטמענטשן; צי דאָס איז געווען די עטיק פון אַ טאָלסטאָי, וועלכע האָט געזוכט אַרומצונעמען די מענטשהייט אין דעם האַרץ־וואַרעמען רינג פון ליבע; צי דאָס איז געווען די עטיק פון ניטשען, וועלכע האָט דורך טיפסטער פאַראַכטונג צום היינטיקן מענטשן געוואָלט אים אַריבערנעמען צו אַ הערשאַפט פון איבערמענטשלעכע גייסטיקע ברידער. שטענדיק איז אָבער די מאָראַל פון דעם אידעאַליזם געשטאַנען איבער דעם לעבן, געווען אָפּגעריסן פון די בלוטיקע מענטש־לעכע ליידן און פּיין פון דעם היינטיקן טאָג. די אידעען פון די פילאָזאָפישע אידעאַליסטן האָבן געשיינט ווי די שטערן אויף דעם אייביקן הימל פון דער מענטשהייט, זיי האָבן ווי די אייביקע שטערן פון אויבן באַגלייט דעם קאָנקרעטן גאַנג פון דער געשיכטע, אָבער זיי האָבן זיך נישט אויסגעמישט מיט דער געשיכטע גופא. זיי זענען געווען אין דעם זין איבערהיסטאָריש. די מאָראַלישע אידעען האָבן זיך שטייף און אומבויגזאַם געווענדט צו אַלע עפּאָכן און לענדער, האָבן נישט געזוכט צו פאַרוואַנדלען זיך אין קאָנקרעטע פּראָגראַמען פון היסטאָ־רישער פּאָליטיק. אייביקייט פון מאָראַל האָבן דידאַזיקע סיסטעמען קעגנ־געשטעלט דער רירעוודיקייט פון דעם וואָכנטאָג, און זיי האָבן נישט איינגעזען, אַז די אייביקייט פון אידעען באַשטייט דווקא אין זייער היינטיקייט בבל דור ודור, אין זייער אייביק זיך באַנייענדיקער צייטיקייט.

קאַנט האָט געשריבן, אַז צוויי זאַכן פילן אָן זיין געמיט מיט שטענדיק נייער און שטאַרקערער באַוווּנדערונג און יראת הכבוד: דאָס איז דער אויסגעשטערנטער הימל איבער אים און דאָס מאָראַלישע געזעץ אין אים. אינדערעמתן איז די מאָראַל זיינע אויך געווען, ווי די שטערן: איבער דער מענטשהייט, נישט אין איר. ס'איז מאָדנע צו הערן, אָבער ס'איז טאַקע אַזוי: סיי דער פּאָזיטיוויזם, סיי דער אידעאַליזם,ביידע האָבן אַרויסגענומען פון דער לעבעדיקער מענטשן־געשיכטע דעם עלעמענט פון מאָראַל אַלס ציל, ווי אַ לעצטע היסטאָרישע אויפגאַבע. די צונויפבינדונג פון דער מענטשהייט־געשיכטע אַזוי, אַז זי זאָל אין איין איינהייט־לעכער ליניע, דורך אַ קאָנקרעטן היסטאָרישן וועג, פריי פירן פאָרויס צו אַ ציל, באחרית הימים — איז כמעט ווי פאַרלאָרן געגאַנגען. אָט אַזוי איז פון צוויי זייטן אידעאָלאָגיש געאַרבעט געוואָרן אויף פונאַנדערצורייסן די פאַרבינדונג פון פּאָליטיק און מאָראַל. ס'איז אַפילו אָפטמאָל געשען אַזוי, אַז די ביידע צדדים האָבן זיך קעגנזייטיק געאַכטעט און געלאָזט יעדן אַרבעטן פאַר זיך לויט דעם אַלטן צביעותדיקן מוסטער פון די גרויסע רעליגיעס: וואָס צו גאָט איז צו גאָט, וואָס צום קייזער איז צום קייזער...

אַט די צעשפּאַלטנקייט האָט זיך, פאַרשטייט זיך, נישט אָפּגעשטעלט אויך פאַר דער גרעסטער סאָציאַל־עטישער באַוועגונג פון אונדזער צייט. זי האָט זיך מיט אַ געוואַלטיק־פאַרניכטנדיקער קראַפט אַריינגעריסן אין דעם לאַגער פון סאָציאַליזם. דערין טאַקע באַשטייט היינט זיין אינערלעכער טיפער קריזיס.

דער אָפיציעלער סאָציאַליזם פון די לעצטע 60 יאָר ווי ער איז אויסגעאַרבעט געוואָרן דורך דער מאַרקסיסטישער טעאָריע, (1) האָט אַריבערגענומען צו זיך אַלע אייגנשאַפטן פון דעם פּאָזיטיוויזם. איז ער דאָך געבוירן געוואָרן אין דעם דור פון דאַרווינען און קאָנטן. עס האָט געמוזט באַווייזן ווערן וויסנשאַפטלעך, אַז די סאָציאַ־ליסטישע גאולה „מוז" קומען לויט שטרענגע סאָציאָלאָגישע געזעצן. ס'איז געבוירן געוואָרן אַ נייער היסטאָרישער גאָט אָדער, בעסער געזאָגט, אַ גאָט פון דער היס־טאָריע, וואָס פירט דורך זיין אייגענער איבערמענטשלעכער השגחה צו באַשטימטע עטאַפּן. דערדאָזיקער גאָט האָט אַראָפּגענידערט פון הימל און האָט זיך פאַרקערפּערט אין די אומאָפּענדערלעכע עקאָנאָמישע פּראָדוציר־כוחות פון דער געזעלשאַפט. די עקאָנאָמישע פאַקטן און באַציונגען זענען דער איינציקער באַשטימענדיקער מאַ־טעריאַל פון דער מענטשהייט־געשיכטע, פון זייער אַנטוויקלונג וועט דער סאָציאַליזם אַמאָל אַרויספּליסן מיט אַ נאַטור־נויטווענדיקייט. ער וועט אַרויספּליסן נישט ווי אַן אידעאַל, פריי אַרויסגעשטעלט פון דעם מאָראַלישן באַוווּסטזיין און אויס־געקעמפט דורך דעם מאָראַלישן רצון פון מענטשן. ער וועט אַרויספּליסן ווי אַ פאַקט־רעזולטאַט פון אַ געוואַלטיקער ריי היסטאָרישע פאַקטן, — סיבות, וואָס באַ־וועגן זיך לויט זייערע אייגענע סטיכישע אַנטוויקלונג־געזעצן אָבער כלל נישט לויט אַרויסגעשטעלטע מאָראַלישע פּלענער. געוויס איז דער פּראָלעטאַריער, וועלכער נעמט אָנטייל אין קלאַסן־קאַמף, באַטייליקט דערביי אויך מיט זיין נשמה, מיט זיין עטיק, מיט זיין ווילן. אָבער די אַלע דאָזיקע „לופטיקע" עלעמענטן זיינען נאָר רינגעלעך, וואָס קייטלען זיך אין דער היסטאָרישער קייט פון אַנטוויקלונג. די אַנטוויקלונג וועט ברענגען דעם קאַפּיטאַליזם צו אַ צושטאַנד פון אויפבוי, פון אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל, פון קאָנצענטראַציע פון אַרבעטער. דורך זיין טעגלעכן קאַמף וועט דער אַרבעטער געגליכן צו אַ וואַקסנדיקער רעוואָלוציאָנערער קראַפט. דער קאַפּיטאַליזם שמידט אויס זיין אייגענעם קברות־מאַן, דעם פּראָלעטאַריאַט, וואָס נעמט אַריבער אויף זיך — ווען די שעה וועט שלאָגן — די ווייטערדיקע פירונג פון דער געזעלשאַפט.

מען קען לייכט פאַרשטיין, פאַרוואָס אַזאַ טעאָריע פון סאָציאַליזם האָט געמוזט האָבן די גרעסטע השפעה אויפן אַרבעטער־מענטשן. אין דער נייער קאַפּיטאַליס־טישער וועלט, ווו זיין רעוואָלוציאָנערער פּראָטעסט האָט זיך ערשט גענומען

---

1) מיר ריידן דאָ וועגן רעפאָרמיזם און ער קאָן זיין, פאַרשטייט זיך, אויך נישט מאַרקסיסטיש. אָבער די הויפּטריכטונג אין אים איז דער מאַרקסיזם, און אויך די אַנדערע זיינען ענלעך צו אים.

אנטוויקלען, האט ער נאך געטאפט אין דער פינצטער. ער האט זיך געווארפן פון איין וואנט צו דער אנדערער. דא האט ער אין בלינדן האס פארניכטעט די מאשינעס, דא האט ער ווי א קליין קינד געלייגט אלע האפנונגען אויפן געזעצגעבער, דא האט ער געגאסן זיין בלוט אויף די באריקאדן, דא האט ער זיך געוואלט פארשפארן אין זיינע ריין־ווירטשאפטלעכע פארבאנדן. זיין בליענדיקער עטישער רצון האט זיך אומעטום אנגעשטויסן אויף מכשולים מצד די פאקטן, אויף די פארפלאנטערטע וועלדער פון פאקטן. הערלעכע אוטאפיעס פון די ערשטע סאציאליסטישע קאמפן זיינען דערשטיקט געווארן אין דער מפלה פון דער פראנצויזישער רעוואלוציע אין יאר 1848. דאן איז געקומען דער מארקסיזם און האט אריינגעטראגן א סדר אין די פארפלאנטערטע עקאנאמישע און סאציאלע פאקטן. ער האט באוויזן די נויטווענדיקייט פון די פאקטן פאר דער קעגנווארט און די נ ו י ט ו ו ע נ ד י ק י י ט וואס פירט דורך זייער אנטוויקלונג צו דעמזעלביקן סאציאליזם, וואס אלע ווילן אים האבן. דער פסיכאלאגישער אנשפאר, וואס אזא וויסנשאפט האט אריינגעבראכט אין דער נשמה פון סאציאליזם, איז געווען אומגעהויער. מען האט פלוצים געקראגן די פעלדזן־פעסטע איבערצייגונג, אז די גליענדיקע חלומות פון מענטשן זיינען אריינגעוועבט אין דער געשיכטע אזוי טיף, אז די געשיכטע און די צייט אליין „ארבעט פאר אונדז". דער קאפיטאליזם איז באלויכטן געווארן דורך דעם נייעם ליכט אלס א דירעקטער שותף צום סאציאלן פראגרעס. דער פראלעטאריער האט נישט געדארפט מער רעגולירן די געשיכטע לויט זיינע אייגענע מאראלישע אפשאצונגען און פלענער; ער האט נאר געדארפט דערפילן די „מוזן", וואס פירן פון איין סאציאלן סיסטעם צום אנדערן.

עס האט זיך אבער אויסגעלאזן א היפוך. נישט דער קאפיטאליזם איז געווארן א שותף צו דער סאציאלער באפרייונג, נאר פארקערט: דער ארבעטער־קלאס איז אלץ מער געווארן א ש ו ת ף צ ו ם ק א פ י ט א ל י ז ם. ער האט זיך באוווסטזיניק אזוי שטארק פארבונדן מיט זיינע אינטערעסן, אז די אינטערעסן פון סאציאליזם האבן גענומען אלץ מער פארבלאסן און פארשווינדן. א שותף און דערצו נאך א צוקונפטיקער יורש היט פריער פון אלץ אפ די געמיינזאמע באלעבאטישקייט. אזא אויפריכטיקער היטער איז דער דאזיקער סאציאליזם געווען אייגנטלעך שוין פאר דער מילחמה, אין די „פרידלעכע" צייטן. אבער באזונדערס פאראנטווארטלעך האט ער זיך דערפילט נאך דער מילחמה, בעת ער האט זיך פארנומען מיט אלע כוחות ווידער אויפריכטן דאס פארלוירענע „גלייכגעוויכט" פון דער ווירטשאפט. דאס גלייכגעוויכט איז אבער דער ק א פ י ט א ל י ס ט י ש ע ר סדר. אין ענגלאנד באמיט זיך די גיווערקשאפט־מאכט פון די ארבעטער — דורך אונטערהאנדלען מיטן קאפיטאליסטישן קלאס — צו שאפן א געמיינזאמען סאציאלן שלום. אין דייטשלאנד קומט פאר אין סעפטעמבער 1928 דער גיווערקשאפט־קאנגרעס אין האמבורג, און דאס הויפט־פראבלעם איז: ווי שאפט מען „ווירטשאפט־דעמאקראטיע". ווירטשאפט־דעמאקראטיע איז דאס נייע מאגישעווארט, וואס זאל דעם ארבעטס־

מענטשן נאָך פעסטער ווי פריער צושמידן צו דעם בירגערלעכן רייטוואָגן. וואָס זאָגן די טעאָרעטיקער פון דער נייער סאָציאַליסטישער מאַגיע?

היות ווי דער קאַפּיטאַליזם איז געוואָרן איצט מאָנאָפּאָליסטיש און צענטראַליזירט, היות ווי אונטער זיין ממשלה שטייען היינט געוואַלטיקע מאַסן פון פּראָלעטאַריער, געפּלאָגט מיט דער בייטש פון „ראַציאָנאַליזירונג" — מוז מען... זען צו קריגן אַן איינפלוס אויף די טרעסטן און מאָנאָפּאָלן. ווי קריגט מען דעם איינפלוס? דורך קאַמף קעגן טרעסטן? חס ושלום; „די געווערקשאַפטן מוזן קעמפן דערפאַר, אַז זיי זאָלן קענען נעמען אָנטייל אויך אין דער פירונג פון די קאַפּיטאַליסטישע מאָנאָפּאָל־אָרגאַניזאַציעס". מען דאַרף נישט באַזיצן פיל פון דעם כוח הנבואה כדי פאָרויסצוזען דאָס בילד, ווען אין די פּרעקטיקע זאָלן פון די טרעסט־לייטונגען וועלן זיצן צוזאַמען די טרעסט־פירשטן מיט די אַרבעטער־פירער. צי וועלן זיי דאָרטן באַקעמפן די טיראַניע פון קאַפּיטאַל, צי וועלן זיי גאָר זאָרגן צוזאַמען וועגן מאַרק, וועגן פרייזן, וועגן אויסבויען די „פאָלקס־ווירטשאַפט"? פון אַזאַ צוערשט ווירטשאַפטלעכער שותפות וועט אויטאָמאַטיש אויסוואַקסן שפּעטער אויך אַ מיליטאַריסטישע ברודערשאַפט אויף די שלאַכט־פעלדער. צי קלינגט נישט אַ בלוטיקער חוזק אין אָט־די באַרימערישע ווערטער פון דייטשן געווערקשאַפט־פירער טאַרנאָוו אין האַמבורג: „מיר טרעטן צו נענטער צום קאַפּיטאַליסטישן קלאַס, אָבער ווי אַ מיליטערישע מאַכט טרעט אַרויס אין קריג אויפן פראָנט... דער קלאַסנקאַמף איז פון דער גאַס אַריבער אין דעם פאַרהאַנדלונג־צימער. דאָס איז „פּאָליטיק" פון אַרבעטער־קלאַס! דאָס זעלבע אין דער קאָלאָניאַל פראַגע, אין דער אונטערדריקונג פון הונדערטער אייגנאַרטיקע פעלקער און קולטורן. אַ סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין ברימעל קומט זיך צונויף, כדי מיט פּראָווינציעל־אייראָפּעישער גדלות אָפּצושאַצן דעם ווערט און די רעכט פון די פאַרביקע פעלקער. מען טיילט זיי איין אין „רייפע" און .אומרייפע" לגבי קולטור. זייער קולטור־כאַראַקטער מעסט מען דאָ אָבער נישט לויט זייערע אייגענע גייסטיקע, מאָראַלישע, סאָציאַל־עקאָנאָמישע באַדינגונגען, נאָר לויט די אייראָפּעיש־אַמעריקאַנישע באַגריפן פון קולטור. און קולטור הייסט דאָ דווקא „נאָענטקייט צו דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג". טאָמער האָט אַ קאָלאָניאַל־פאָלק זיינע אייגענע, אָרגאַנישע לעבנס־ און ווירטשאַפטס־פאָרמען, ווערט עס פאַררעכנט פאַר „פּרימיטיווע באַרבאַריי". די פאַרבונדנקייט מיט דעם היימישן קאַפּיטאַליזם איז ביי די סאָציאַליסטן פון בריסעל אַזוי אַריינגעקראָכן אין פלייש און מאַרך, אַז נאָר דורך די ברילן פון קאַפּיטאַליסטן זעען זיי אויך די געוואַלטיקע מערהייט פון דער מענטשהייט. דאָס איז קאָלאָניאַל־פּאָליטיק פון אַרבעטער־קלאַס!

די פאַרפלעכטונג מיטן עקאָנאָמישן סדר פירט אַזעלכע סאָציאַליסטן אויך צו פּאָליטישער פאַרברידערונג מיט באַלעבאַטים. מען זיצט אין די גרענעצן פון דערזעלבער מלוכה, מען טראָגט אויף די קעפּ די הייבל פון דעמזעלביקן פאָטערלאַנד. אין ענגער נאַציאָנאַלער אחדות באַשיצט מען מלוכה און פאָטערלאַנד, וואָס זיי ביידע נעמען אַרום די געמיינזאַמע „פאָלקס־ווירטשאַפט". אין

פּאַרלאַמענטן, אין מיניסטעריומס, אין די דערהויבענע קולטור־אינסטיטוציעס שאַפֿט מען דאָס געמיינזאַמע ווערק פֿון אַ דייטשלאַנד, אַ פֿראַנקרייך, אַן ענגלאַנד, אַ בעלגיע נישט דאָ אַליין; אויך אויף דער הילכיקער אינטערנאַציאָנאַלער אַרענע — אין דעם „פֿעלקערבונד״ — שטייט מען אַקסל צו אַקסל מיט די באַלעבאַטים און מען פֿראַוועט שלום און וועלט־אחדות. צוזאַמען מיט זיי נעמט מען אַריבער און מען פֿאַרפּלאָנצט אין די פּראָלעטאַרישע מאַסן דעם ליגן און דעם ציניזם, די קאַלטע מלוכה־חשבונות און די פֿאַלשע, געפֿאַרבטע לײדנשאַפֿטן פֿון דער בירגער־לעכער וועלט. אָט האָט אין בריסעל אַ קאָנגרעס פֿון סאָציאַליסטן גערעדט וועגן די געפֿאַרן פֿון מילחמות, און ער האָט זיך נישט דערהויבן צו וועלכע נישט איז ענערגישע מיטלען פֿון קאַמף קעגן זיי. ענגלישע רעליגיעז־פּאַציפֿיסטישע סאָציאַ־ליסטן, וועלכע האָבן פֿאַרלאַנגט ענערגישע מיטלען, זענען דאָ אויפֿגענומען געוואָרן מיט אַן אייזיקער אַטמאָספֿער פֿון ביטול. די קלוגיטשקע פּאָליטיקער האָבן אָפּגע־וואָרפֿן אַלץ: אי אַן אָפּזאָג פֿון מיליטער־קרעדיטן, אי אַ גענעראַל־שטרייק ערב מילחמה, אי באָיקאָט קעגן פֿאַרפּאַרטיקן גיפֿטיקע גאַזן. פֿאַרוואָס? די ערלעכערע פֿון די ציניקער האָבן געענטפֿערט: ווייל מיר זיצן דאָך אָדער וועלן באַלד זיצן אין די רעגירונגען! אין בריסעל זינגט מען נאָך דעם „אינטערנאַציאָנאַל״ — און אין בערלין שרייבן סאָציאַל־דעמאָקראַטן־מיניסטאָרן אונטער אַ געזעץ וועגן בויען אַ קריגס־שיף.

זענען די דייטשן שוין היינט גרייט צו מילחמות? ניין, אוודאי נישט. אָבער זיי האָבן געלאָזט בויען די ערשטע נייע שלאַכטשיף דערפֿאַר, ווייל זיי האָבן מורא געהאַט, אַז ווען נישט, וועט צעפֿאַלן די קאָאַליציע־רעגירונג פֿון אַרבעטער און באַלעבאַטים. — אָבער אין פֿראַנקרייך שיצט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי מיט איר קערפּער אַ פּירער, פּאָל באָנקור, וועלכער גרייט שוין היינט צו סיסטעמאַטיש דעם קריג. מיט זיין הילף איז עס דורך אַ געזעץ וואָס האָט פֿאַרקנסט דאָס גאַנצע פֿאָלק (פֿרויען ווי מענער, ציווילע ווי מיליטער, געוועוקשאַפֿטן ווי באַלעבאַטים) צו אַ קינפֿטיקן קריג, האָט באַצייטנס אָוועקגעשטעלט דאָס פֿאָלק אונטער דער מאַכט פֿון מיליטער און דיפּלאָמאַטיע. אַ פֿראַנצויזישער ס אָ צ י אַ ל י ס ט גרייט צו אַ מאָביליזאַציע, וועלכע רופֿט היינט שוין אַלע אַנדערע לענדער צו גיין אין איר וועג. — מען קען זאָגן באמת: די בורזשואַזיע וואָלט זיך היינט נישט דערלויבט אַ סך זאַכן דורכצופֿירן, ווען עס וואָלטן זי נישט געדעקט און געהאָלפֿן די סאָציאַליסטן.

III

אַזאַ עקאָנאָמישע און פּאָליטישע „פּאָליטיק״ פֿונם אַרבעטער מוז אים פֿאַר־קריפּלען אויך ג ײ ס ט י ק. איז ער אַ יורש פֿון בירגערלעכן סדר, קען ער אַראָפּ־נעמען פֿון אים און אָנטאָן אויף זיך זיינע בגדים; ווען נויטיק, וועט ער זיי מער נישט ווי איבערניצעווען. אַזוי אין גרויסן ווי אין קליינעם. אַז שיידעמאַן איז געוואָרן צום ערשטן מאָל אַ מיניסטער און איז אין אַ מיניסטער־פֿראַק דערשינען

אין פארלאמענט, האָבן די אַרבעטער אויף דער גאַלעריע אין אַ גרויסער צאָל באַגייסטערט געפּאַטשט אים בראַוואָ: איז דאָך איינער פון זיי עולה לגדולה געווען און האָט זיך געהאַלטן „נישט ערגער פון יענע". אַז די רוסישע פאָלקס־קאָמיסאַרן זענען געוואָרן פירער אין לאַנד, האָבן זיי נישט געטראַכט אַפילו אָראָפּצונעמען זייערע טאָג־טעגלעכע קליידער, אָנטאָן אויף זיך „בגדי מלכות" פון „יענע".

דער ריטם, דער ריח פון קאַפּיטאַליסטישן לעבן האָט זיך בישלעכווייז אַריינגעכאַפּט אין דער סביבה פון די בויער פון דער צוקונפט. דער בירגערלעכער טאָן האָט זיך אַלץ מער איינגעגראָבן אין די באַציונגען פון קאָלעקטיוו (פּאַרטיי, פּאַרלאַמענט, געווערקשאַפט, צייטונג) צו מענטש, פון מענטש צו מענטש, פון מענטש צו קאָלעקטיוו. דער אומברחמנותדיקער אימפּעט פון ק אָ נ ק ו ר ע נ ץ, וואָס פאַרצערט דעם בירגערלעכן סדר, איז געוואָרן אויך דער לעבנס־אימפּעט פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דאָס איז נישט דער קנאַיִשער אימפּעט פון נביאים, נאָר דער סוחרישער אימפּעט פון קאָנקורענטן. דער אידעען־קאַמף און די פּאָליטיק צווישן פאַרשיידענע סאָציאַליסטישע שיטות האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פאַרסמטן סיסטעם פון ש נ א ת ח י נ ם. זעלישע באַציונגען צווישן מענטשן־סאָציאַליסטן האָבן אָפּגעטראָטן זייער אָרט צו די „פּאָליטישע" באַציונגען פון פּאַרטיי־אַפּאַראַט, פון געווערקשאַפט־ און פאַרלאַמענט־ביוראָקראַטן, פון די רעדאַקציעס פון דער אַרבעטער־פּרעסע. ס'איז כמעט ווי אויסגעלאָשן געוואָרן דער חוש פאַר פּשוט־מענטשלעכער אמתדיקייט אין דידאָזיקע באַציונגען. צוליב דער „אייגענער" אָרגאַניזאַציע מעג מען דעם קאָנקורענט דורס זיין מיט די פיס, אַרויסשטעלן אין אַ פאַלשן ליכט, פאַרמינערן זיין כבוד. און טאָמער באַגייט ווער עס איז אין די סאָציאַליסטישע רייען אַן עולה, ווערט ער תיכף געדעקט דורך „זיין" אָרגאַניזאַציע. ס'איז פאַרשווונדן דאָס, וואָס האָט געדאַרפט זיין אַ סאָציאַליסטישע ע פ נ ט ל ע כ ע מ יי נ ו נ ג, וואָס שטייט איבער די איינצלנע פּאַרטייען. יעדע פון זיי — צי סאָציאַליסטן, צי קאָמוניסטן, צי אַנאַרכיסטן, אַלצאיינס — באַשיצט נאָר די אייגענע אינטערעסן, פאַרגעסנדיק אַז זיי אַלע געהערן נישט ז י ך, נאָר דעם אַרבעטער־קלאַס און זיין אידעע.

מיליאָנען זענען „אָרגאַניזירט" אין אוניפאָרמירטע פאַרבאַנדן, ווו דער איינצלנער אַרבעטער פאַרלירט נישט נאָר דעם איינפלוס, נאָר אַפילו די מעגלעכקייט אַליין צו דענקען און קריטיקירן. לגבי די פעסט־איינגעזאָטלטע פירער פילט זיך דער „פּשוטער" אַרבעטער הכנעהדיק שוואַך, ער קוקט פון אונטן אַרויף אויף זייגע אידעישע און טאַקע מאַטעריעלע ברויט־געבער. די פירערשאַפט באַנוצט זיך — פונקט ווי די בירגערלעכע מושלים — מיט דעמאָקראַטישע רייד, כדי צו האַלטן די שאַף ביי דעם שטעקן. די אַנטי־דעמאָקראַטישקייט פון אַזעלכע דעמאָקראַטן, האָט זיך טראַגיש־בולט אַרויסגעוויזן, למשל, אָקאָרשט אין דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע — ביי דעם שטימען פון אירע מיניסטאָרן פאַר דער פאַנצערשיף. פיר מענטשן, וועלכע זענען אַלס מיניסטאָרן געשיקט געוואָרן פון אַ מיליאָניקער פּאַרטיי אין דער רעגירונג, האָבן אָנגענומען דעם באַשלוס, נישט אָנפרעגנדיק נישט ביי

די פּאַרטיי־מאַסן, נישט אַפילו בײַ די פּאַרטיי־פירער: וויסנדיק גענוי, אַז דער באַשלוס גייט קעגן דעם ווילן פון זייער פּאַרטיי, קעגן דעם צוזאָג, וואָס די פּאַרטיי האָט געמאַכט פאַר די מאַסן אין לאַנד בעת די וואַלן. און אַז זיי — די פיר מענטשן — האָבן דערזען דעם שטורעם פון די אייגענע פּאַרטיי־מיטגלידער, האָבן זיי מיט „פּאָליטישער" רמאות (וועלכע איז תיכף אויפגעדעקט געוואָרן) געזוכט צו דער־קלערן זייער טאַקטיק. דאָס מאַכט מען חוזק פון דעמאָקראַטיע אַפילו בײַ זיך, פאַר די אייגענע. דער גייסט פון בירגערטום הערשט נאָך אין דער אַרבעטער־פאַמיליע, אין דער דערציונג פון קינדער, אין די באַציונגען פון מאַן און פרוי. הכנעה פון אונטן, באַלעבאַטעווען איבער נשמות פון אויבן. דער גייסט פון בירגערטום האָט זיך באַזעצט אין די פאַרגעניגנס און פאַרווײַלונגען, אין דעם יאָגעניש נאָך מאָדע און סענסאַציע, אין דער בוקעניש פאַר דער טעכניק.

אָט די יאָגעניש נאָך דער טעכניק און אירע דערגרייכונגען איז געוואָרן היינט די שווערסטע געפאַר פאַרן אַרבעט־מענטשן. פּונקט ווי דער קאַפּיטאַליסט און זיין אינטעליגענטיישער משרת, ליגט ער אויסגעצויגן אין התפּעלות פאַר דער טעכנישער ציוויליזאַציע. ער גייט אַרום פאַרוווּנדערט נעבן איר און רייסט זיך צו אירע באַקוועמלעכקייטן. דאָסדאָזיקע בילד וואַרפט זיך באַזונדערס אין די אויגן אין אַמעריקע. די טעכניק האָט דאָ געשאַפן וווּנדער, זי האָט כמעט ווי פאַרכישופט דאָס מענטשלעכע לעבן, זי מאַכט אַלץ מער צוגענגלעך פאַר יעדערן די קליינע דערגרייכונגען אין באַלעבאַטישקייט און געניטס. דערפאַר יאָגט זיך דאָ אָן אָטעם דער אַרבעט־מענטש נאָך דידאָזיקע כלומרשט צוגענגלעכע טובות פון דער ביליגער ציוויליזאַציע. די טובות זענען טאַקע אין זייער מאַטעריעלן און גייסטיקן ווערט ביליק, אָבער דער מענטש צאָלט פאַר זייער דעראָבערונג טייער. ער צאָלט פאַר זיי מיט זיין געוואַלטיגער פיזישער אַרבעט, מיט גייסטיקער מאַטערניש, מיט מאָראַלישער פאַרפּלאָנטערונג.

זאָל מען אונדז ריכטיק פאַרשטיין: דער סאָציאַליזם האָט קיינמאָל נישט געהאַט עפּעס קעגן דעם מאַטעריעלן אויפשטייג פון אַרבעטער־קלאַס. פאַר־קערט, אין דעם קאַמף וואָס ער פירט קעגן מאַטעריעלער נויט און אומזיכערקייט, דערהויבט זיך די גייסטיקע ווירדע פון מענטש. נאָר צעשטערנדיק די שאַנד פון דער היינטיקער מאַטעריעלער אָרדנונג, עפנט דער אַרבעט־מענטש די וועגן פאַר אַ נייער גייסטיקער צוקונפט. דערפאַר טאַקע ווערט יעדער סאָציאַל־מאַטעריע־לער קאַמף פון האַרעפּאַשנע מענטשן באַגלייט פון די טיפסטע סימפּאַטיעס פון סאָציאַליזם. אָבער... מיט אַ באַשטימטער גרענעץ, ביז דער קאַמף פאַר מאַטעריע־לער עקסיסטענץ פאַרוואַנדלט זיך נישט אין אַ שטרעבן צו מאַטעריעלן לוקסוס. דאָסדאָזיקע שטרעבן קען דער סאָציאַליזם נישט פאַרהייליקן נאָר צוליב דעם וואָס ער איז פּראָלעטאַריש. און נאָך אַ באַוואָרעניש: מען קען מענטש־לעך פאַרשטיין אויך דאָס דאָזיקע שטרעבן צו לוקסוס בײַ סאָציאַלע שיכטן, וואָס האָבן דורות געחושכט פאַר פרעמדע, וואָס האָבן קיינמאָל נישט געהאַט קיין רעכט אויף פרייען געניטס. מען קען עס מענטשלעך פאַרשטיין בײַ יעדן אַרבעטער פאַר־

זענלעך, אבער מען טאר עס נישט מוחל זיין דעם ארבעטער־קלאס וואס קעמפט פאר דער צוקונפט. דער פוסטער לוקסוס, מיט שטיינדלעך פון גלעזערנעם גלאנץ, וואס באמיט זיך כאטש ווי נישט איז מאכן זיך ענלעך צו די גבירים, — איז א פיינט פון סאציאליזם. דורך לוקסוס הערשט די בורזשואזיע אין דער נשמה פון דעם ארבעטער. „לוקסוס״ איז נישט א זאך וואס מען קען זי דערגרייכט מיט אמאל; מען דערגרייכט אים נאר ביסלעכווייז, שפרייזנדיק פון איין קלענערער דערגרייכונג ביז צו א נייער און א גרעסערער. אין אים ליגט דערפאר די י א ג ע נ י ש נאך דערפאלגן. דאס איז שוין נישט יענער מאטעריעלער קאמף וואס וואקסט אריבער אין א גייסטיקן, נאר דער וואס נידערט אראפ צו א מאטעריאליסטישן לעבנסשניט. אזא לעבנסשניט איז אבער דער קאפיטאליסטישער שניט.

דער ארבעטער אין אמעריקע וועלכער איז פארצויבערט פון דער ציוויליזאציע, קען פשוט נישט ווערן א סאציאליסט. ער איז אריינגעכאפט אינגאנצן אין דעם ראד פון דער פיזישער אדער פסיכאלאגישער הארעוואניע, וואס לאזט אים נישט אפ אויף א רגע. אין דער זעלבער צייט ווערט זיין מארך צעפרעסן פון אינסטינקטן און געדאנקען וועגן ארויסקוועטשן מער פארדינסט, מער דערפאלג („סוקסעס״), וועגן ארויסשטופן, ארייכנאפן, אויסקאנקורירן דעם אנדערן. אז ער גייט ארויס אין אוונט פון דער ארבעט, האט ער פאר גייסטיקער ארבעט מער נישט קיין צייט; ער האט אויך מער נישט קיין אויפמערקזאמקייט, ווייל ער איז טויט פ א ר מ א־ ט ע ר ט. קעגן אויפנעמען סאציאליזם ווערט זיך זיין גייסט צוליב דעם, וואס ער איז פארמאטערט, ערשטנס, און ווייל ער איז שוין „פארנומען״, צווייטנס. ווייל פונקט אזוי ווי ביי פיזישע קערפערס גילט א געזעץ פון אומדורכדרינגלעכקייט (1) — קען אויך אין גייסט דער שטח נישט ווערן פארנומען מיטאמאל דורך צוויי גרונט־פארשיידענע אינהאלטן. איז דער גייסט פון ארבעטער באזעצט דורך דער „טעמע״ פון פיבערהאפטער יאגעניש נאך מאטעריעלע דערפאלגן, קען דא נישט אויפקומען ווי נישט איז ערנסט די טעמע פון סאציאליזם. אדער — ווען זי קומט אויף — מ י ש ט ז י ז י ך א ו י ס מיט דער מאטעריאליסטישער דערפאלג־ און ציוויליזאציע־אידעע. ס'אנטשטייט דעמאלט אן „אמערקאנער סאציאליזם״.

אום צו קענען ווערן א סאציאליסט, מוז מען האבן צייט און א „פרייען קאפ״. די ערשטע אויפבליען פון קולטור אמאל — ווייסן מיר — זענען געווארן מעגלעך, ווייל די רייכערע שיכטן האבן געוווּנען פאר זיך, דורך דער הארעוואניע פון שקלאפן, פרייע צייט און געמיט. אויך דער טרעגער פון דער נייער קולטור, דער ארבעט־מענטש, מוז זיך היינט אליין שאפן צייט און געמיט, אויב ער וויל אויס־קעמפן אן אנדערע וועלט. ליגט ער אבער אין די קייטן פון ציוויליזאציע, מוז ער ציען זיין גייסטיקע יניקה פון איר. זיין פארמאטערטער מוח און זיינע אפגענוצטע קושים קענען זיך נישט פארנעמען מיט אן ארבעט, וואס פארלאנגט גייסטיקע מי. דעמאלט ווערט זיין טעגלעכע שפייז די פ ר ע ס ע, די מארק־שרייערישע, ליגנע־

1) ד. ה. אז אף איין שטח קענען זיך נישט געפינען מ י ט א מ א ל צוויי פארשיידענע פיזישע קערפערס.

רישע פרעסע. פון איר קריגט ער טאָג־טעגלעך די סענסאַציאָנעל־נאַרישע ידיעות, די צוגעפּוצטע קרימינעלע געשיכטן, דעם שמוץ פון דער שטאָטישער סעקסואַליטעט, דאָס הכנהדיקע באַוווּנדערן די גבירישע וועלט. די פּרעסע „דערציט" פון איר זייט דעם לעזער אַזוי, אַז ער זאָל נישט וועלן טראַכטן ערנסט וועגן קיין ענין, ער זאָל זיך באַנוגענען מיט אויסגעדראָשענע טעמעס, שלאָגוואָרטער און אויסגעשרייען. ער קען נישט לייענען קיין בוך, ער קען זיך נישט אַריינטיפן אין אַן ערנסט טעאַטער־ווערק, ער האָט נישט קיין באַציונג צו דער נאַטור.

זיין פרייע צייט ווערט אויסגעפילט דורך דעם כלומרשט קולטורעלן ס פּ אָ ר ט, וועלכער אַנטוויקלט זיינע מוסקולן און זיין יאָגעניש נאָך „דערפאָלג" אויפן חשבון פון גייסטיקע אָדער מאָראַלישע אינטערעסן. אָט אַזוי שמייסט די קאַפּיטאַליסטישע ציוויליזאַציע דעם אַרבעטמענטש מיט צוויי בייטשן. זי פאַרוואַנדלט אים דורך איר עקאָנאָמישן מעכאַניזם אין אַ העץ־מאַשין, און זי דריקט אַרונטער דעם אָפּגעהעצטן מענטשן אויך גייסטיק. וואָס איז דער וווּנדער, אַז דער פּראָלעטאַריער בלייבט שטעקן כמעט נאָר אין די רעמלעך פון יאָגעניש נאָך מער פאַרדינסט און נאָך מער גענוס? ער בויט פאַר זיך אויס ביזנעס־אַרטיקע יוניאָנס, ער גיסט אויס זיין גוט האַרץ אין גראָשנדיקער צדקה־אַרבעט. ער זוכט נישט אַרומצונעמען מיט זיין בליק דאָס גאַנצע סאָציאַלע לעבן, ער פילט נישט קיין פאַרבונדנקייט מיט דער אינטער־נאַציאָנאַלער מענטשהייט. דערפון וואַקסט ווידער אַמאָל ביים אַרבעטער דער פּער־זענלעכער אָדער גרופּן־עגאָיזם, דער מלוכהשער שאָוויניזם, דער נאַציאָנאַלער פּוסטער שטאָלץ; דער אַרבעטער פאַרשפּאַרט די טירן פאַר דער פּראָלעטאַרישער עמיגראַציע, און דער „ווייסער" אַרבעטער האַלט אַרונטערגעקוועטשט דעם שוואַרצן און דעם פאַרביקן.

דאָס בילד פון דורכשניטלעכן אַמעריקאַנער אַרבעטער איז אפשר צו שוואַרץ געמאָלן? אָבער דער „גייסטיקער" תוך פון קאַפּיטאַליזם שאַפט אַזאַ מין אַרבעטער, אויב ער פּאַסט זיך נאָר צו צו אים, סיי אין אַמעריקע, סיי אומעטום. די דאָזיקע מאַכט פון ציוויליזאַציע פאַרכאַפּט אַלץ מער נישט נאָר דעם אַרבעטער בכלל, נאָר אויך דעם סאָציאַליסט. די טאָג־טעגלעכע „פּאָליטיק" פון אַזאַ סאָציאַליזם זוכט צוצופּאַסן זיך צו דעם לעבנס־שטייגער און דעם לעבנס־ריטם, וועלכע ווערן גע־שאַפן אין דער בירגערלעכער געזעלשאַפט. אַזאַ סאָציאַליזם וועט בלייבן שטענדיק נישט מער ווי אַ רויטלעכע אומשעדלעכע פאַרפּוצונג פון קאַפּיטאַליזם. און ס'איז קלאָר, אַז אין די לענדער פון דער הויך־אַנטוויקלטער טעכנישער ציוויליזאַציע — אין אַמעריקע באַזונדערס — קען זיך היינט גאָרנישט אָנהויבן קיין ערנסטע באַ־וועגונג צום סאָציאַליזם, אויב זי וועט נישט אָנהויבן דעם קאַמף ק ע ג ן ד ע ר ד אָ ז י ק ע ר פ אַ ר ג ע ט ע ר ו נ ג פ ו ן צ י וו י ל י ז אַ צ י ע. ס'וועט נישט זיין דאָ גאָר קיין אָנפאַנג פון סאָציאַליסטישער באַוועגונג אַזוי לאַנג, ווי דער דונער פון מאָראַלישער דערקענטעניש וועט נישט אויפטרייסלען די דורך די „וווּנדער פון טעכניק" פאַרצויבערטע קעפּ. וועט דער סאָציאַליזם נישט קענען אַרונטעררייסן דורך פלאַמענדיקן פּאַטאָס און בייסנדיקן שפּאָט די יאָגעניש נאָך מאַטעריעלע

דערפאַלגן און ביליקן לוקסוס, וועט דער סאָציאַליזם בלייבן נישט מער ווי אַ טרויעריק שפּיל. די בעסטע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס פון אַר־בעטער וועלן נישט קענען פאַרדעקן דעם קאַפּיטאַליסטישן קערן פון זיין נשמה.

דער היינטיקער רעפאָרמיסטישער סאָציאַליזם טראַכט אפילו נישט וועגן דעם: עקאָנאָמיש, פּאָליטיש און גייסטיק איז ער געוואָרן אַ שותּף צום בירגערלעכן סדר. ער האָט פאַרלוירן דאָס געפיל פון מאָראַלישן אומרו, דעם שטענדיקן דראַנג נאָך נייע מאָראַלישע שטאַפּלען פון יעדער אידעאַלער באַוועגונג. נישט נאָר וויל ער נישט אָפּשאַפן די מענטשנפיינטלעכע געזעלשאַפט, נאָר ער פאַרשטייט אפילו נישט דעם ווילן דערצו ביי אַנדערע. די פּיין פון די היינטיקע גייסטיקע קריזיסן איז אַזאַ סאָציאַליזם פרעמד. אַמאָל האָט קאַרל ליבקנעכט אין געפענגעניש געשריבן: „דאָס מעגלעכע קען מען דערגרייכן נאָר דורך דעם שטרעבן צום אוממעגלעכן. פאַרלאַנגען דאָס אוממעגלעכע איז נישט קיין נאַרישקייט אָדער פאַ־נאַטיזם; דאָס איז פּראַקטישע אַרבעט אין עכטן זין פון וואָרט”. היינט דערקלערט דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער מיניסטער סעווערינג: „אַז ס׳וועט זיין נויטיק, וועלן מיר אַרונטערנעמען אויך די שטערן פון הימל, אויב דאָס וועט נאָר זיין מעגלעך צו טאָן בהדרגהדיק”. דער קעגנזאַץ צווישן סעווערינגן און ליבקנעכטן — דאָס איז דער קעגנזאַץ פון פּאָליטיק און מאָראַל אין סאָציאַליזם. די סאָציאַליסטישע „פּאָליטיק” אַרבעט היינט אָן אַן אינער־לעך־מעכטיקן אידעאַל, אָן אַן עטיש־רעוואָלוציאָנערן ווילן, וואָס איז גרייט צו קרבנות. מאָראַלישע אידעאַלן זענען שטענדיק פון אַבסאָלוטער טיפקייט און פון אַ מאַקסימאַליסטישן פאַרנעם, זיי שטעלן זיך שטענדיק קעגן דעם „געזעצלעך” פּליסנדיקן לעבנס־שטראָם. באַוועגונגען און גרופּן, וואָס זענען באַפליגלט פון מאָראַלישע אידעאַלן, טראָגן אין זיך דעם קעגן־גיפט לגבי דעם גיפט פון דעם סדר וועלכן זיי באַקעמפן. באַוועגונגען, וואָס זענען אויסגעליידיקט פון אידעאַלן, אַר־בעטן נאָר פאַר דעם היינטיקן טאָג און ווערן פאַרסמט פון דעם סדר וועלכן זיי באַקעמפן כלומרשט.(1) זיי פירן אַ טאָגטעגלעכע אַרבעט, און די טעג זענען ביי זיי נישט צונויפגעבונדן אין אַ גייסטיקער איינהייט מיט דער צוקונפט. פאַלן זיך די טעג ביי זיי פונאַנדער אין אַ געשיכטלאָזער קיום. און אַז דער מאָראַלישער אומעט פאַלט אָן אויף אַזעלכע סאָציאַליסטן, האָבן זיי אָפטמאָל נאָר צוויי וועגן פאַר זיך, — אָדער זיי ווישן אָפּ מיט הפקרות יעטוועדע סאָציאַליסטישע פאַרב פון זייער „פּאָליטיק”־אַרבעט; אָדער זיי לייקענען אָפּ אין יאוש די מעגלעכקייט פון סאָציאַליזם בכלל. איןביידע פאַלן זענען זיי פאַרלוירן פאַר דער צוקונפט. עס מוז אָבער זיין אויך אַ דריטער וועג.

1) אמת, אין דער לעצטער צייט האָבן זיך באַוויזן רעפאָרמיסטן, וואָס ווילן אַריינגיסן מאָראַלישע ווערטן אין דער „פּאָליטיק פון סאָציאַליזם”, צוגעבן דער טאָג־טעגלעכער אַרבעט די הייליקייט פון אידעאַל. מאָראַל איז אָבער נאָר מאַקסימאַליסטיש און אָן פשרהדיק. אַ מאָראַל פון רעפאָרמיזם מוז אַליין פאַרוואַסערט ווערן אָדער אייפּרייסן דעם רעפאָרמיזם גופא.

IV

דער ריס צווישן פּאָליטיק און מאָראַל האָט אין דעם סאָציאַליסטישן לאַגער אָנגענומען אויך אַ צווייטע פאָרם: די פאָרם פון באָלשעוויזם. אוודאי טרעט דער באָלשעוויזם אויף ווי אַ געוואַלטיקער היפּוך פון רעפאָרמיזם, ווי זיין אַנטיפּאָד. אין באָלשעוויזם איז דאָך נישטאָ קיין צופּאַסונג צו דער פאַקטישער סאָציאַלער ווירקלעכקייט; ער פאַרלאַנגט און פירט דורך אַ סאָציאַלע רעוואָלוציע. אין באָלשעוויזם ווערט די מענטשהייט־געשיכטע נישט קיין קייט פון לויזע, צעשאָטענע מעג, נאָר זי ווערט אינערלעך צונויפגעשמידט צו איין גרויסער וועלט־היסטאָרישער אויפגאַבע. אין באָלשעוויזם איז דאָ מאַקסימאַליסטישער רצון, איז דאָ אַ גרייטשאַפט צו לייגן זיך פאַר אַ קרבן צוליב דער היסטאָרישער אויפגאַבע פון סאָציאַליזם. דאָס הייסט אַלזאָ אויבנאויפיק, אַז אין באָלשעוויזם ליגט אַ מאָראַלישער אידעאַל, וואָס דרינגט דורך און האַלט צוזאַמען זיין טעגלעכע פּאָליטיק.

און פונדעסטוועגן איז דאָס נישט קיין מאָראַל פון סאָציאַליזם. ס'איז גאָר אַ פרעמדע מאָראַל. דאָס איז אַ מאָראַל קאַלט ווי אייז און האַרט ווי אייזן. דאָס איז די מאָראַל פון כּוהנים, פון גלחים, וועלכע האָבן אונטער זיך מענטשלעכע שאָף צו פּאַשען, וואָס פאַרמישן נישט זייערע דערהויבענע פּלענער מיט די קליינלעכע פּלענער פון מענטשן־מין. ס'איז דאָ אין דער געשיכטלעכער אַנטוויקלונג — אַזוי האַלטן די כּוהנים — אַ קלאָרע אומאָפּוועגדבאַרע ליניע, איין ליניע, צום סאָציאַליזם: און ס'איז דאָ אין דער געשיכטע אַ באַוווסטזיין, איין באַוווסטזיין, וועלכער האָט דערקענט און דערקענט עד היום די דאָזיקע ליניע. דער טרעגער פון דעם באַוווסטזיין איז אויך איינער; דאָס איז דער פּראָלעטאַריאַט, אָדער די קאָמוניסטישע פּאַרטיי, אָדער דער צענטראַל־קאָמיטעט פון דער פּאַרטיי. אָט דער איינציקער טרעגער פון דער געשיכטע מעג און מוז אַליין פירן די געשיכטע. דעם באָלשעוויזם אַליין איז, אַזוי צו זאָגן, פאַרטרויט געוואָרן דער סוד פון דער מענטשהייט־געשיכטע, און נאָר ער איז אַליין באַרופן צו אַנטפּלעקן און פאַרווירקלעכן אים. טאָר טאַקע קיינער נישט שטעלן זיך די באָלשעוויקעס אין וועג. די מענטשן פאַרשטייען עס אָבער נישט; נישט נאָר די בורזשואַזיע קעמפט קעגן סאָציאַליזם, נאָר אויך אומגעהויערע מאַסן פון אַרבעטמענטשן און סאָציאַליסטן האָבן אייגענע מיינונגען און וועגן צום סאָציאַליזם. מוז דער באָלשעוויזם אַנטקעגנשטעלן זיי אַ מאַכט. דערפאַר ברענגט ער אַריין אין דער סאָציאַלער רעוואָלוציע נישט די מענטשן־דערלייזונג, נאָר ראשית־כּל דעם מאַכט־פּרינציפּ. די מאַכט ווערט פאַרקערפּערט אין דעם מאָראַליש־פּאָליטישן אָרדן, אין דער פּאַרטיי מיט איר דיקטאַטור.

פון מענטשלעכן רצון אין דער געשיכטע האַלט דער באָלשעוויזם גאָר אַ סך, אָבער דעם רצון פון די מענטשן קאָנפיסקירט דער באָלשעוויזם פאַר זיך. ער גיסט אים אַריין אין זיין אייגענעם רצון. אין דער רוסישער רעוואָלוציע האָט דער באָלשעוויזם עקספּראָפּריאירט נישט נאָר די מאַטעריעלע רייכטימער פון דער

בורזשואַזיע, נאָר אויך דעם פרייהייטלעכן ווילן פון די אַרבעטער־מאַסן. ער האָט נישט קיין אכטונג צו מענטשן בכלל, צו דעם אַרבעטנדיקן מענטשן בפרט, ד. ה. צו זיין אייגענער פרייהייט. און ס'איז קלאָר, אַז יעטוועדע מענטשלעכע שטערונג, וואָס וועט זיך שטעלן קעגן זיין היסטאָרישער מיסיע, וועט ער פשוט אַ פּ ר אַ מ ע ן פ ו ן ו ו ע ג. דערפון שטאַמט דער טעראָר, וואָס ליגט אין דעם תוך פון זיין גאַנצער נאַטור. אין דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע האָבן אַמאָל די טעראָריסטן אויסגע־דריקט אָפן זייער פּראָגראַם: „וואָס איך האָב געטאָן אין דרום, וועל איך טאָן אין צפון; איך וועל פון זיי מאַכן פּאַטריאָטן; אָדער זיי אַ טויט אָדער מיר אַ טויט" (ווערטער פון באַדאָ). „מיר וועלן מאַכן פון פראַנקרייך אַ בית־עולם, אָבער ווידער אויפשטעלן עס וועלן מיר נאָר לויט אונדזער ווילן" (ווערטער פון קאַריע). נישט אַנדערש טראַכטן אין זיך די באָלשעוויקעס. זייער טעראָר איז דער־פאַר אָפטמאָל נישט די פּסיכאָלאָגישע אַכזריות פון איינצלנע מענטשן, נאָר די ל אָ ג י ש ע אַ כ ז ר י ו ת פון דער דאָקטרין.

די באָלשעוויקעס האָבן דאָס פאַרשטענדעניש פאַר די מענטשלעכע ליידן, זיי זעען ווי שווער עס איז צו אָטעמען אין דער היינטיקער לופט. אָבער ווענדנדיק זיך באַלד נאָך דעם צו די ליידנדיקע מאַסן, זאָגן זיי נישט: לאָמיר צ ו ז אַ מ ע ן מיט אייך צעשטערן דעם גיהנום, נאָר זיי זאָגן: מ י ר וועלן א י י ך ראַטעווען פון גיהנום! מיר נעמען אַריבער אויף אונדזערע פּלייצעס די לאַסט פון דער היס־טאָרישער אויפגאַבע. א י ר האָט אָבער צו דערפילן די היסטאָרישע אָדער קלאַסן־ב אַ פ ע ל ן. פרייהייט אין דעם פשוטן זין דאַרפט איר נישט האָבן; אייער פריי־הייט באַשטייט אין דעם אונטערגעבן זיך צו דער דיקטאַטור. דאַנקבאַר און גע־האָרכזאַם מוזט איר גיין אין די טריט, וועלכע מיר וועזן אייך אָן, אַלס פאַרטרעטער פון דעם געשיכטלעכן שכל... די דאָזיקע פּסיכאָלאָגיע טראָגן אין זיך נישט נאָר די אָפיציעלע כוהנים גדולים פון באָלשעוויזם, נאָר יעטוועדער באַוווסטזיניקער באָלשעוויק. ער, דער אַרבעטער צי דער אינטעליגענט, פילט זיך דערהויבן איבער דער מאַסע פון זיינע אַרבעט־חברים. צי מיט גדלות צי מיט מיטלייד קוקט ער אויף זיי פון אויבן אַראָפּ. זיין אַריסטאָקראַטיש געפיל שטאַמט דערפון, וואָס ער איז אויב נישט אַליין דער פאַרטרעטער פון דער געשיכטע, איז ער על כל פנים דער פאַרטרעטער פון די פאַרטרעטער. דער דאָזיקער כוהנים־פּרינציפּ איז גוט באַקאַנט אויך דער קאַטויילישער קירך מיט איר פויפּסט. ס'פאַרשטייט זיך, אַז די מאַסן, וואָס זענען נישט זוכה געווען אַריינצוטרעטן אין דער אַריסטאָקראַטישער שיכט, מוזן — צוליב זייער אייגענער טובה — געהאָרכן דער באָלשעוויסטישער פירונג. אָט אַזוי צעשטערט דער באָלשעוויק אין גרונט דעם באַגריף פון אַ ר ב ע־ט ע ר ־ ק ל אַ ס, פון יענער באַוווסטזיניקער סאָציאַלער קראַפט, וועלכע דאַרף אויס־פירן די היסטאָרישע מיסיע פון דער מענטשהייט.

אַ טיפער פעסימיזם בנוגע צו מענטשן ליגט אין דעם באָלשעוויזם. ווי רעוואָ־לוציאָנער ער טרעט נישט אויף, דאָך האַלט ער דעם מענטשן־מין (און דעם פּראָלע־טאַריאַט אויך) פאַר שלעכט אָדער שוואַך. „זיי קענען קיינמאָל נישט זיין פריי,

ווייל זיי זענען שוואַכינקע, זינדיקע, נישטיקע און בונטאַרעס... שוואַך און פאַרדאָרבן איז דער מענטש... אַז מען אַכטעט אים ווייניקער, פאַרלאַנגט מען אויך ווייניקער פון אים". אַזוי האָט „פון גרויס ליבע" גערעדט וועגן די מענטשן־קינדער דער גרויס־אינקוויזיטאָר ביי דאָסטאָיעווסקין. אַזוי טראַכט אויך דער באַל־שעוויזם. דער פּראָלעטאַריער, דער פּויער, דער מעל־מלאכה נישט ער באַזיצט די נויטיקע טעאָרעטישע דערקענטעניש פון געשיכטע, נישט ער באַזיצט די נויטיקע אייגנשאַפטן פון כאַראַקטער. דערפאַר מוז מען די מענטשהייט — כדי זי צו דערלייזן — פירן דורך אַן אייזערן־שטרענגער דערציונג־שול, דורכפירן זי דורך דעם פאַרברענטן מידבר פון אַ דיקטאַטור (1). די פּסיכאָלאָגיע פון מידבר שאַפט נאָר באַזונדערע מענטשן: די געפּירטע זאָלן נאָר פאָלגן, און די פירער זענען אין זייער הערשאַפט גאָר איינזאַם. זיי וואַנדערן בראש פון דער גרויסער פּראָלעטאַרישער מחנה, און זיי מישן זיך נישט אויס מיט די געפירטע. און טאָמער פּרוּוון די מאַסן זיך בונטעווען קעגן זיי דרייען זיי זיך אום מיט פון כעס פאַרצערטע געזיכטער און שלאָגן דאָס פאָלק מיט די שטיינערנע לוחות. נישט לוחות, וואָס קריצן זיך איין אין די נשמות פון מענטשן, נאָר שלאָגנדיקע לוחות טראָגן זיי הויך איבער די קעפּ פון דעם פאָלק.

אויב אָבער דאָס איז מאָראַל פון באָלשעוויזם, איז מיט איר שוין נישט באַ־העפט קיין פּ אָ ל י ט י ק איבערהויפּט, און סאָציאַליסטישע פּאָליטיק אַוודאי נישט. פּאָליטיק איז אויף יעדן פאַל, אין דער אָדער יענער מאָס, פרייע באַטייליקונג פון מענטשן אין דער פאָרמירונג פון זייער גורל. דאָרטן, ווו די מאַסן קענען זיך נישט פריי באַטייליקן אין דער בויאונג פון זייער לעבן, דאָרטן איז נישטאָ בכלל קיין פּאָליטיק, און דאָרטן קען אַלזאָ מאָראַל נישט אַריינדרינגען אין פּאָליטיק. ביי דעם באָלשעוויסטישן סדר זענען טעטיק אין לעבן און געשיכטע נאָר זיי אַליין; עס איז דאָ אַלזאָ נאָר זייער „אייגענע" פּאָליטיק, וואָס איז אָפּגעריסן פון דעם לעבע־דיקן שאַפן פון די מאַסן. וואָס איז אין תוך די געזעלשאַפט אינעם היינטיקן רוס־לאַנד? צי קען מען ריידן דאָרטן וועגן אַ ט ע ט י ק י י ט פון מענטשן, וועלכע באַהערשן און רעגולירן זייער אייגענעם מזל? ניין, זייערע באַוועגונגען, זוכענישן, דערגרייכונגען, ליידן זענען נישט מער, ווי באַוועגונגען פון מענטשלעכע מ ו ר א ש־ק ע ס, וואָס שאַפן נישט קיין געשיכטע, נאָר דער באָלשעוויזם טראָגט אַריין אַ סיסטעם און אַ זין אין דעם מוראַשניק. האָבנדיק אין אויג די מענטשן־מאַסע (נישט די מענטשן) און באַוועגנדיק זיי לויט זיינע פּלענער, טראָגט ער ערשט אַריין באַ־וועגונג און אָרדנונג אין דער געשיכטע.

אַז מענטשן־מאַסן קענען זיין מאַטעריאַל אין די הענט פון געטלעכע הערשער, האָבן אונדז באַוויזן נישט איינמאָל די פאַרגאַנגענע דורות. אין מ י צ ר י ם און בבל האָבן אונטערן בייטש פון דער מלוכה מיליאָנען מענטשן געבויט גאַנצע שטעט, ווי פּתם און רעמסס. מען האָט אויפגעריכט הימלהויכע און אייביק־שטייענדיקע

1) אַז דורך דעם וועלן די מענטשן ווייטער דווקא בלייבן „שוואַכינקע און נישטיקע" — דאָס פאַלט נישט איין דעם באָלשעוויזם.

שטיינערנע בנינים, אין וועלכע מען האָט אַריינגעבויט לעבעדיקע מענטשלעכע נשמות און קערפּערס. די גאָט־ענלעכע מלכים פון יענער צייט האָבן דאָס געטאָן צוליב די העכסטע רעליגיעזע אָדער מלוכהשע אידעען. אָבער זיי האָבן, זיצנדיק אין די וואָלקנס, געשאַפן דורך דעם נאָר שקלאַפישע מאָנומענטן פאַר זיך; זיי האָבן לחלוטין נישט געשאַפן קיין לעבעדיקע געשיכטע פון מענטשהייט. און דער באָלשעוויזם, וואָס אַרבעט מיט מיליאָניקע מוראשקעס־מאַסן, שאַפט, אפשר, פאַר זיך מאָנומענטן, נישט קיין מענטשהייט־געשיכטע.

ס'איז נישט אַנדערש ווי ביי די קאָלאָניאַלע פעלקער, וועלכע מוזן פירן זייער לעבן אונטער דער שטאָלענער פירונג פון די „גרויסע קולטור־מלוכות". דער קאָלאָניזאַטאָר קוקט אויף דעם באַהערשטן פרעמדן פאָלק נישט אַנדערש, ווי אויף אַ מיטל צו שטאַרקן די מאַכט און צו דערפילן די אויפגאַבן פון דער מעטראָ־פּאָליע. די מיליאָנען פאַרביקע מענטשן, פון שוואַרצע און געלע און ברוינע און אויך ווייסע, זענען נאָר מאַטעריאַל אין די פּאָליטיש־עקאָנאָמישע חשבונות אָדער אין די קולטור־פּלענער פון די ציוויליזירטע פירער. די באָלשעוויסטישע מלוכה טראָגט אין זיך דעם אָטעם פון אַ קאָלאָניזאַטאָרן־מאַכט אין אייגענעם לאַנד. אין יאָר 1925, בעת עס האָט זיך אָנגעהויבן דער קאַמף צווישן טראָצקין און אַנדערע, האָט זיין טעאָרעטיקער פּרעאָבראַזשענסקי אויסגעאַרבעט אַן עקאָנאָ־מישן פּראָגראַם. דערמאָנענדיק דעם פויערשן כאַראַקטער פון לאַנד, האָט ער גע־שריבן: „עס איז נויטווענדיק, אַז די סאָציאַליסטישע קאַפּיטאַל־זאַמלונג זאָל געבויט ווערן אויף דער עקספּלואַטאַציע פון פויערטום, אויף דעם נישט גלייכן אויסבייט צווישן די פּראָדוקטן פון אינדוסטריע און די פּראָדוקטן פון די קאָלאָניעס" (דאָרף). דאָס רוסישע פויערטום (פון 130 מיליאָן), ווערט דאָ, אַלזאָ, באַטראַכט ווי אַ קאָלאָניע פון פּראָלעטאַרישן קלאַס (5 מיליאָן מענטשן). ווי אַ קאָלאָניע, קעגן וועלכער מען ווענדט אָן: עקאָנאָמיש — די עקספּלואַטאַציע; פּאָלי־טיש — דעם כוח פון דיקטאַטור. דעמאָלט האָט בוכאַרין מיט כעס געפּרווט לייקענען דעם קאָלאָניאַלן כאַראַקטער פון דער באָלשעוויסטישער ווירטשאַפט. ער האָט דאָס נישט באַוויזן; ווייל אינדערעמתן ווערט באַהאַנדלט ווי אַ קאָלאָניאַל־אָביעקט נישט נאָר דאָס פויערטום, נאָר אויך דער פּראָלעטאַריאַט. ביידע קלאַסן ווערן באַהאַנדלט אויפן גלייכן קאָלאָניאַלן אופן פון אַ פּריוואַט־געזעלשאַפטלעכער מאַכט (רוסישע קאָמוניסטישע פּאַרטיי) אין אייגענעם לאַנד.

קיין טעטיקייט פון מענטשן לאָזט נישט צו דער באָלשעוויזם. דאָס הייסט דווקא נישט, אַז די מענטשן זענען אין זיין מלוכה־סדר שטענדיק געפּענטעט אויך אויסערלעך. ווען נויטיק, „נוצט אויס" דער באָלשעוויזם אויך די מאָראַלישע אידעען פון די מענטשן און זייער זעלבסטבאַוווסטזיין פון פרייהייט. ער נוצט זיי אָבער טאַקע אויס נאָר ווי פאַראורטיילן און שוואַכקייטן פון די „קליינע מענטשעלעך". און דאָס גרויזאַמע באַשטייט דערין, אַז עס איז אים געלונגען אין אַ גרויסער מאָס איינצורעדן זיינע אָנהענגער און אפילו די בירגער פון לאַנד, אַז מען דאַרף טאַקע נישט האָבן קיין פרייהייט. ס'איז טאַקע קיינמאָל נאָך נישט געווען אַזוי שטאַרק

פאַרביליקט דאָס געפיל פון עכטער פרייהייט, דאָס באַדערפעניש צו רייסן זיך פון קייטן, ווי דאָס איז געשען דורך דעם באָלשעוויזם. מען האָט זיך געלאָזט איינריידן, אַז מען קען שאַפן אַ סאָציאַליסטיש לעבן אָן פרייהייט און אָן פרייער באַשטימונג פון דעם לעבנס־זין.

ס'איז כדאַי צו דערמאָנען דאָ, ווי עס האָבן געקוקט דערויף די אמתע סאָציאַליסטן. מען האָט אָקאָרשט געפונען אין די פאַפירן פון ראָזאַ לוקסעמבורג אַ טייל פון איר מאַנוסקריפּט וועגן רוסלאַנד, און זי שרייבט דאָרטן מיט דער טיפסטער קלאָרקייט: „דער טעראָר איז אַ טעמפּער, צווייישניידיקער שווערד. די סאַמע דראַקאָנישע קריגסיוסטיץ איז אָנמעכטיק קעגן די אויסברוכן פון לומפּן־פּראָלעטאַרישע מהומות. מער נאָך, יעדער לאַנגדויערנדיקער צושטאַנד פון קריגרעכט פירט נויטוועדיק צו הפקרות, און יעדע הפקרות פאַרדאַרבט די געזעלשאַפט. דאָס איינציק־ווירקזאַמע מיטל אין דער האַנט פון דער פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע איז אויך דאָ: ראַדיקאַלע שריט פון פּאָליטישער און סאָציאַלער נאַטור, שנעלע אומוואַנדלונג פון די סאָציאַלע לעבנס־גאַראַנטיעס פאַר די מאַסן און — פונאַנדערבלאָזונג פון דעם רעוואָלוציאָנערן אידעאַליזם, וועלכער קאָן זיך שטענדיק אויפהאַלטן נאָר אין דער אומבאַשרענקטער פּאָליטישער פרייהייט, דורך אינטענסיוון, אַקטיוון לעבן פון די מאַסן. פּונקט אַזוי ווי קעגן קראַנקהייט־אינפעקציעס איז דאָס ווירקזאַמסטע, ריינוקנדיקע און היילנדיקע מיטל די פרייע ווירקונג פון די זונענשטראַלן, פּונקט אַזוי איז די איינציק־היילנדיקע און ריינוקנדיקע זון אין דער רעוואָלוציע — די רעוואָלוציע גופא און איר אויפלעבנדיקער פּרינציפּ, דאָס פון איר אַרויסשפּרודלענדיקע גייסטיקע לעבן, די אַקטיוויטעט און די זעלבסט־אחריות פון די מאַסן, אַלזאָ די ברייטסטע פּאָליטישע פרייהייט אַלס איר פאָרם".(1)

V

אין באָלשעוויזם איז דאָ אפשר זיין מאָראַל, אָבער ס'איז נישטאָ דאָרטן קיין פּאָליטיק פון פרייהאַנדלענדיקע מענטשן. אַזאַ „פּאָליטיק" נעמט אָבער נקמה פון זיי און פון זייער מאָראַל גופא. ווייל אָן די פרייע מאַסן קענען נישט דערפילט ווערן אפילו אויף אַ האָר די גראַנדיעזע, אוניווערסאַלע פּלענער פון זייער אייגענער מאָראַל. זייער מאָראַל שאַפט נישט קיין געשיכטע. טראָץ איר געוואַלטיקן אימפּעט בלייבט זי פאַקטיש מאַכטלאָז אין די מענטשלעכע שיקזאַלן. דאָס הייסט אָבער, אַז די געזעלשאַפט־אַנטוויקלונג, אין דעם גדר פון באָלשעוויסטישן איינפלוס, פאַרלירט אַ מאָראַלישן צוזאַמענהאַלט, בלייבט אָן אַ מאָראַלישן אידעאַל. און דאָ באַגעגנט זיך דער באָלשעוויזם מיט דעם רעפאָרמיזם פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטן: זיי ביידע — דע־מאָראַליזירן די מענטשהייט.

אָבער אַז מען זאָל זיך טיפער אַריינקוקן אין דעם מהות פון באָלשעוויזם, וועט

---

1) אפגעדרוקט אין דעם "Archiv für die Geschichte des Sozialismus", 1928

זיך אַרויסשטעלן, אַז ער באַזיצט גאָרנישט קיין מאָראַל, קיין מאָראַלישן אידעאַל. די היסטאָרישע אויפגאַבן, וועלכע ער שטעלט זיך און פירט דורך אַזוי שטורמיש, פּליסן באַ אים לחלוטין נישט אַרויס פון אַ פריי־אויסגעאַרבעטן מאָראַלישן פּראָגראַם פאַר דער מענטשן־געשיכטע. ער זוכט נישט קיין צוועקן פון דער געשיכטע; ער קען נאָר אירע געזעצן און זייער נויטווענדיקייט. פּונקט ווי די רעפאָרמיסטן, פאַרגעטערן די באָלשעוויקעס דעם אייזערנעם גאַנג פון געשיכטלעך־עקאָנאָמישן פאַרלויף, מער נישט זייער טעמפּעראַמענט אָדער אַנדערע אָפּשאַצונג פון דעם גאַנג ברענגט זיי צו דעם אויספיר פון רעוואָלוציע. פאַר זיי איז דער מענטש, דער אַרבעטער, אין דער געשיכטע אויך נישט מער ווי אַ רינגל פון אַ היסטאָרישער אַנטוויקלונג־קייט. אויב עס אַנטוויקלט זיך אין דער געשיכטע עפּעס אַ יושר, זענען די מענטשן און קלאַסן נישט מער, ווי אינסטרומענטן פון דעם דאָזיקן היסטאָריש־נויטווענדיקן יושר. אַן אינסטרומענט פון דעם היסטאָרישן ווילן זענען סיי די מיליאָניקע אומבאַוווסטזיניק־לעבנדיקע מענטשן־מאַסן סיי די באַוווסטזיניקע און אויפגעקלערטע שיכטן זייערע. די מענטשהייט־געשיכטע איז אַ געוואַלטיקע מאַשינעריע, אין וועלכער די טויזנטפאַכע שרייפלעך און רעדלעך ווערן אָנגעפירט און רעגולירט דורך די וויכטיקערע הויפּט־טיילן פון איר; און אָט־די טיילן ווידער ווערן אָנגעפירט דורך דעם הויפּט־מעכאַניזם פון דער סיסטעם, דעם הויפּט־רעגולאַטאָר — דעם באָלשעוויזם. די אויפגאַבע פון אַרבעטער־קלאַס קען אַלזאָ — אויך לויטן באָלשעוויזם — באַשטיין נאָר אין דער צופּאַסונג צו דער געשיכטע. דער רעפאָרמיזם פּאַסט זיך צו צו דעם פרידלעכן גאַנג פון דער אַנטוויקלונג, פון דעם קאַפּיטאַליזם; דער באָלשעוויזם פּאַסט זיך צו צום רעוואָלוציאָנערן גאַנג אירן, וועלכן ער דערקלערט אַלס איבערגאַנג פון קאַפּיטאַליזם צום סאָציאַליזם. ביי דער דאָזיקער „רעוואָלוציאָנערער" צופּאַסונג זיינער נעמט אָבער דער באָלשעוויזם אַריין אין זיך — פּונקט ווי דער רעפאָרמיזם — אַלע וויכטיקע עלעמענטן פון קאַפּיטאַליסטישן סדר און פון מאַרקסיזם. פון רעפאָרמיזם אונטערשיידט אים דערביי איין וויכטיקער מאָמענט: דער באָלשעוויזם האַלט, אַז דער צופּאַסונג־פּראָצעס פון אַרבעטער־קלאַס מוז פאָרקומען דורך זיין אַוואַנגאַרד, דורך זיין פּאַרטיי און איר דיקטאַטור. דערמיט לאָזט דער באָלשעוויזם נישט צו אפילו יענע פּאָליטיק פון מענטשן, וועלכע עס לאָזט צו דער רעפאָרמיזם. דערמיט ווישט דער באָלשעוויזם אין פּרינציפּ אָפּ יעטוועדע פּאָליטיק פון די מאַסן.

ווי שוין געזאָגט, באַטראַכט דער באָלשעוויזם זיין טעטיקייט נאָר ווי אַן אויספירונג פון העכערע, דרויסן פון אים שטייענדיקע געזעצן. זיין קאַלטבלוטיקע שאַרפקייט איז דערפאַר נישט אַזוי אַ פּועל יוצא פון פסיכאָלאָגישע פּערזאָנען־אכזריות, ווי פון דער לאָגישער געזעצן־אכזריות. דאָס דאָזיקע באַוווסטזיין גיט די באָלשעוויקעס יענעם דעמאָנישן כוח, וועלכער האַלט זיי אויף קעגן טויזנטער מכשולים און געפאַרן, וועלכער לאָזט נישט צו צו זייער האַרץ קיין מענטשלעכע געפילן, וועלכער טרייבט זיי אַליין צו פּערזענלעכער זעלבסט־דיסציפּלין און מסירת נפש. אַזאַ מין גייסטיק אוממענטשלעכן כוח האָבן שטענדיק געהאַט אַלע באַוועגונ־

גען, וואָס זייער פּאַטאָס און שווונג האָבן זיך באַזירט אויף דעם „מוז".(1) די שפּאַ־נישע אינקוויזיציע און דער יעזואיטן־אָרדן האָבן געהאַט זייער רעליגיעזן מוז, דער באָלשעוויזם — זיין סאָציאַלן מוז. די רוסישע קאָמוניסטישע פּאַרטיי איז דערפאַר — פּונקט ווי די יעזואיטן — נישט קיין מאָראַליש־פּאָליטישער אָרדן, נאָר אַ סאָ־ציאַל־מעכאַנישער אינסטרומענט. פון דער דאָזיקער נאַטור פון באָלשעוויזם שטאַמט, אַ חוץ דער טעראָר, דער געוואַלטיק־וויכטיקער פּועל יוצא: די נישט־איבערקלייבערישקייט אין די מיטלען. דאָס איז נישט קיין צו־פאַל. ווייל אויב דער באָלשעוויזם גייט נישט אַרויס פון אַ מאָראַלישן אידעאַל, פון אַ צוועק וועלכן ער האָט זיך באַוווסטזיניק־פריי אָוועקגעשטעלט, דעמאָלט דאַרף ער נישט אָפּגעבן זיך מיט צוקלערן אָזעלכע מיטלען, וועלכע זאָלן מאָראַליש פּאַסן פאַר דעם דאָזיקן צוועק. אַ פרייהייטלעכער סאָציאַליזם פאַרשטייט, אַז צווישן צוועק און מיטלען איז דאָ אַ טיפע מאָראַלישע שייכות. דער באָלשעוויזם, וואָס איז דער אויספירער פון געשיכטע־געזעצן, קען זיך נישט פאַרנעמען מיט „אויסקלייבן" רעוואָלוציאָנערע מיטלען, פּונקט אַזוי ווי דער סטיכישער באַרג־שטראָם, וואָס פאַר־פלייצט אַ געגנט מיט מענטשן, זוכט פאַר זיך נישט קיין „בעסערע" וועגן. ער קען, ווען נויטיק, אַפּעלירן צו די מאָראַלישע סטרונעס פון דעם קעמפנדיקן אַרבעטער און ער קען אָפּהאַלטן זיך פון אַנטימאָראַלישע קאַמף־מיטלען, אָבער ער טוט עס, ווייל ער וויל „אויסנוצן" די מענטשלעכע מאָראַלישע „שוואַכקייטן" צוליב די נויטווענדיקייטן פון דער געשיכטע.

די נישט־איבערקלייבערישקייט אין די מיטלען איז טאַקע די הויפּט־פאַרב מיט וועלכער ס'איז אויסגעמאָלט די טאַקטיק פון אָפיציעלן באָלשעוויזם: ער שטעלט זיך נישט אָפּ אין זיין אַרבעט פאַר קיין אַרט אָפּנאַרעריי. וואָס איז דאָס גאַנצע סיסטעם פון „נעפּ" אין דערווירטשאַפט, אויב נישט אַ סיסטעם פון אָפּנאַרן, סיי די קאַפּיטאַליסטן, סיי די אַרבעטנדיקע? אויב דאָס אָפּנאַרן איז נישט געלעגן אין דעם אָנהויב פון סיסטעם, איז עס אָבער שפּעטער און איצט געוואָרן דער יסוד פון גאַנצן סיסטעם. מען נאַרט דעם אַרבעטער סיי בשעת ער שטייט אין פאַבריק, סיי ביי דער באַשטימונג פון זיין אַרבעטלוין, סיי ביי דער באַשטימונג פון זיינע אַר־בעטרעכט אין דעם פּראָדוציר־פּראָצעס. מען רעדט אים איין, אַז ער האָט די פרייהייט צו זיין אַ באַשטימענדיקער פאַקטאָר אין דעם אויפבוי פון דער פּראָדוקציע, בעת ער איז ווידער געוואָרן נישט מער ווי אַ פּראָלעטאַריש שרייפל אין דעם מלוכהש־ביוראָקראַטישן אַרבעט־פּראָצעס. מען נאַרט דעם אַרבעטער בשעת ער שטייט דרויסן פון באַטריב, בשעת ער בלאָנדזשעט אַרום ווי אַן אַרבעטלאָזער אַרום די אַרבעט־בירזשעס. מען נאַרט דעם האָרעפּאַשנעם פּויער בעת מען רעדט אים איין, אַז

---

1) ס'פאַרשטייט זיך, אַז דעמאָנישע כוחות אין דעם זין קענען אַנטוויקלען אויך באַזונדערע טיפּן פון מענטשן, וועלכע באַזירן זיך אויף זייער אינדיווידועלן „איך וויל" (Sic volo, sic jubeo): נאַפּאָלעאָן, מוסאָליני, אָבער דאָס איז דער באַזיס נאָר פאַר איינצלנע מענטשן, נישט פאַר באַוועגונגען. אויך ביי די באַוועגונגען, וואָס וואַקסן פון דעם אינדיווידועלן דעמאָניזם, מוז שפּעטער צוקומען אַ איבער־מענטשלעכער „מוז", וועלכער פאַרהייליקט די באַוועגונג: ביי נאַפּאָלעאָן און מוסאָליני איז דאָס דער נאַציאָנאַלער מוז.

ער איז אַ גלייכבארעכטיקטער שותף פון דער מלוכה, און אין דער אמתן זוכט מען אים נאָר אויסצונוצן ווי אַ מעלקנדיקע קו פאַר דער „פּראָלעטאַרישער" ווירטשאַפט. מאָנאַט נאָך מאָנאַט זאָגט מען דעם האַרעפּאַשנעם פויער צו צו שאַנעווען זיינע רעכט, און טאָג נאָך טאָג ברעכט מען די אייגענע הבטחות דורך אַ מבול פון געזעצן, פאַראָרדנונגען, באַפעלן און דורך אַ ברוטאַלער פּראַקטיק אין דאָרף.

דאָס זעלבע אָפּנאַרן ווערט אָנגעווענדט בנוגע די באַלעבאַטישע שיכטן פון לאַנד. די באָלשעוויסטישע מלוכה פירט מיט זיי אַן אומאויפהערלעכן שפּיל אין קאַץ און מויז. דאָ זאָגט זי זיי צו די ברייטסטע פּריווילעגיעס, דאָ באַפאַלט זי זיי פון הינטן און לאָזט זיי שטיין ליידיק. די מלוכה רעכנט, אַז דערמיט דינט זי דעם סאָציאַליסטישן אויפבוי: זי לאָזט יעדעס מאָל די קאַפּיטאַליסטישע שאָף באַוואַקסן מיט וואָל און נעמט אַראָפּ די וואָל פאַר זיך. אָבער אין דער טאַקטיק ליגט אַ טאָפּלטע געפאַר. נישט נאָר עס ווערט דורך דעם דאָזיקן שפּיל צעשטערט די פאָלקס-ווירטשאַפט, ווייל די נעפּ-לייט קענען נישט זיין ערלעך און אַרבעט-פעיק ביי אַזאַ רעזשים, וועלכער גיט זיי היינט די גרעסטע מעגלעכקייטן פון אַרבעט און איבער נאַכט צעברעכט ער זייער לעבן און פאַרוואַנדלט זיי נאָך אין פאַרברעכער. ס'איז דאָ אַ צווייטע געפאַר: דאָס סיסטעמאַטישע אָפּנאַרן מצד דער רעגירונג ווערט ממילא אַ ביישפּיל פאַר דעם גאַנצן לעבנסשניט פון די אַרבעטנדיקע. אויב אַ סאָציאַליסטישע רעגירונג מעג שטענדיק נאַרן און רויִנירן מענטשן, וועלכע האָבן זיך איר אָנפאַרטרויט און קענען אין אַ גרויסער צאָל גאָר אַנדערש נישט לעבן (ווייל זיי ווערן עד היום נישט אַריינגעצויגן אין אַ סאָציאַליסטישער פּראָדוציר-אַרבעט) — דעמאָלט מעג יעטוועדער נאַרן און רויִנירן דעם אַנדערן אין טאָגטעגלעכן לעבן. צווישן די אַרבעטנדיקע לעבט ווידער אויף דער פּרינציפּ פון ווילדער קאָנקורענץ, אָנשטאָט קאָאָפּעראַציע. נאָך מער: די אַרבעטנדיקע הערן אויף, ביי אַזאַ מלוכה-סיסטעם פון אָפּוועקסלונג און נאַרעריי, צו פאַרשטיין וווהין עס גייט די גאַנצע אַנטוויקלונג פון לאַנד — צום סאָציאַליזם אָדער צום קאַפּיטאַליזם. אַ גייסטיקע אומזיכערקייט און אַ כאַראַקטערלאָזיקייט ווערן דערצויגן אין דעם אַרבעט-מענטשן, בעת אַזאַ שפּילעריי ווערט אַריינגעטראָגן אין דעם וויכטיקסטן פון זיין לעבן: אין דער דערקענטעניש פון זיינע אויפגאַבן.

אָפּנאַרעריי הערשט נישט נאָר אין „נעפּ". ס'איז גענוג צו דערמאָנען דעם בראָנפן. מיט איין האַנט פון דער מלוכה ווערט דער ביטערער טראָפּן אין הונדערטער טויזנטער עמערס אויסגעאַרבעט און פאַרקויפט צו די מאַסן. מיט דער אַנדער האַנט פון דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי ווערט אָנגעפירט אַ פּראָפּאַגאַנדע צו גרינדן געזעלשאַפטן... צום קאַמף קעגן שיכּורות. — איז נישט אָפּנאַרעריי אין די אויגן פון די מאַסן דאָס גאַנצע פּאָליטישע סיסטעם פון לאַנד, ביי וועלכן אָפיציעל הערשן סאָוועטן און פאַקטיש רעגירן באָלשעוויסטישע פּאַרטיי-פּראַקציעס? — און איז נישט אָפּנאַרעריי ווען פון די העכסטע ליטעראַרישע אינסטאַנצן פון באָלשעוויזם ווערט סיסטעמאַטיש פאַלסיפיצירט די געשיכטע פון דער גאַנצער אָקטאָבער-רעוואָלוציע? אָט וואָס טראָצקי מוז שרייבן איצט צו זיינע אייגענע

חברים פון צענטראַל־קאָמיטעט, וועלכע האָבן געבעטן ביי אים מאַטעריאַל וועגן זיין פּערזענלעכן אָנטייל אין דער רעוואָלוציע: „וועלכן צוועק האָט עס — פרעגט ער — צו ענטפערן אייך, אַז אייער גאַנצער אָפיציעלער אַפּאַראַט אַרבעט אין דער ריכטונג **אויסצומעקן** וועלכע נישט איז שפּורן פון מיין אָנטיילנעמען אין דער רעוואָלוציע אָדער וויניקסטנס צו **פאַרדרייען** זיי? מען וואָלט געדאַרפט אָנשרייבן בענד אום צו באַווייזן אינגאַנצן אַלע באַוווסטזיניקע און בייזע פעלשונגען פון דער געשיכטע, וועלכע ווערן געדעקט דורך דער אויטאָריטעט פון אַלע אַנשטאַלטן און זענען אַפילו אַריינגענומען אין די לערנביכער פאַר דער יוגנט". אָבער אַזאַ פאַלסיפיקאַציע קומט פאַר נישט נאָר בנוגע טראָצקין: בנוגע אַ גאַנצער פּאַרטיי (פון לינקע סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן) און אירע קעמפער קומט עס פאָר שוין גאָר לאַנג (אַפילו אין דער הערשאַפט־צייט פון טראָצקין אַליין).

און זאָלן מיר נאָך דערמאָנען די גאַנצע **אויסן־פּאָליטיק** פון דער באָלשעוויסטישער רעגירונג, וואָס דאָס איז דאָס קאָמפּליצירטסטע סיסטעם פון נאַרעריי? אין איטאַליע בויט מען אַ קאָמוניסטישע פּאַרטיי אויף צו באַקעמפן דעם פאַשיזם, און אין דער דיפּלאָמאַטישער און עקאָנאָמישער פּאָליטיק פאַרבינדט מען זיך מיטן פאַשיזם און מען דעמאָנסטרירט פריינדשאַפט צו מוסאָליני. אין דייטשלאַנד שטיצט מען אַ קאָמוניסטישע באַוועגונג, וועלכע דאַרף צעשטערן די בירגערלעכע מלוכה, און אין דער זעלביקער צייט איז מען פאַרבונדן דווקא מיט דער דאָזיקער מלוכה און מען שטעלט איר נאָך צו מיליטערישע אַמוניציע. אין ליטע הערשט היינט דער פאַשיזם; און דער „קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל" (ד"ה דער אויסן־אַפּאַראַט פון דער רעגירונג אין מאָסקווע) דערלויבט נישט די ליטווישע קאָמוניסטן אַ האַנט אויפצוהויבן קעגן איר. אַז אַ מיזרח־דעספּאָט, אַ קעניג פון אַפגאַניסטאַן, אַמאַנולאַ, פאָרט אַרום איבער דער וועלט צו זוכן זיך שותפים פאַר זיינע פּלענער, רופט אים אַריין צו זיך מאָסקווע און מאַכט אים אַ „קייזערלעכע אויפנאַמע". און אַז די באַרימטע קריגשיף „אַוראָראַ", וואָס האָט אין יאָר 1917 אין פּעטראָגראַד געהאָלפן אויסקעמפן די אָקטאָבער־רעוואָלוציע, קומט צו גיין אויף איר רייזע אין אויגוסט 1928 קיין קאָפּענהאַגן, וואָס טוט אַזאַ שיף דאָרטן? זיין באָלשעוויסטישער אָרקעסטער שפּילט דעם דעניש קעניגס־הימן, אַ ליד, וועלכעם אַפילו אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער מיניסטער פון דענעמאַרק, די פרוי נינאַ באַנג, האָט מיט אַ פאָר יאָר צוריק פאַרבאָטן צו זינגען אין קעניגלעכן טעאַטער. אָט אַזוי ווערט אין אַלע לענדער אָנגעפירט אַ סיסטעם פון טאָפּלטער אָפּנאַרעריי: סיי לגבי די הערשער, סיי לגבי די פּראָלעטאַריער. דאָס איז נישט אָפּנאַרן דאָס אָדער אַן אַנדעריש מאָל, דאָס איז אַ **סיסטעם** וואָס וואָרצלט זיך איין און צעפרעסט דעם רעוואָלוציאָנערן באַוווסטזיין פון אַרבעטער־פאָלק.

VI

פון דער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג פירט אַרויס דער באָלשעוויזם דעם נויטווענדיקן איבערגאַנג צום סאָציאַליזם. דאָס האָט באַטייט אַז דער קאַפּיטאַליזם אַלס אַ געוויסער סדר מוז צעשטערט ווערן, אָבער אַז זיינע **עלעמענטן**

װעלן אַריבערגײן אין דער סאָציאַליסטישער װעלט. דערפון האָט זיך געשאַפן אַן אינערלעכע פאַרבונדנקייט צװישן קאַפּיטאַליזם און באָלשעװיזם. אין דער ירושה פון קאַפּיטאַליזם האָט דער באָלשעװיק אַרײנגענומען סײ די גרױסע עקאָנאָמישע דערגרײכונגען און סײ אַ גרױסע מאָס פון „גײַסטיקע" אײגנשאַפטן פון באַלעבאַטישן סדר. אָט פון דעם סדר טאַקע האָט דער באָלשעװיזם אַריבערגענומען דאָס אָפּנאַרערײ־סיסטעם פון װעלכן מיר האָבן גערעדט פריער. פון דעם סדר איז אַרײן אין אים דער פּרינציפּ פון פאַרביטערטער קאָנקורענץ. פון דאָרטן נעמט זיך די פײערדיקע שנאת חנם, װעלכע דער באָלשעװיזם פירט אַרײן צװישן די אַרבעטער, צװישן סאָציאַליסטן און קאָמוניסטן, צװישן קאָמוניסטן גופא, װעלכע פירט צו שפּאַלטונגען מיט כעס און נקמה. פון דאָרטן קומט אױך די פאַראַכטונג פון מענטשן אָדער זײַן אָפּשאַצונג נאָר לױט זײַן סוחרישן װערט. און די אַלע דאָזיקע אײגנשאַפטן פון דעם קאַפּיטאַליסטישן סדר האָבן זיך נאָך באַהעפט מיט דעם פאַנאַטישן אימפּעט פון דער אַריסטאָקראַטישער װעלט־אָנשױאונג פון באָלשעװיזם. זײ האָבן געמוזט אַלץ שטאַרקער װערן עד אין סוף.

פון דער בירגערלעכער װעלט איז אַרײנגעדרונגען אין באָלשעװיזם אױך די התפּעלות פאַר דער ציװיליזאַציע. ער װיל אַריבערנעמען אין זײַן װעלט דעם גאַנצן ליאַרם און געפילדער פון דער „מאָדערנער" ציװיליזירטער קאַפּיטאַליסטישער װעלט. ער װיל אַריבערנעמען די היעראַרכיע און די „אָרדנונג", װאָס הערשט אין איר מלוכה, װירטשאַפט און קולטור. ער נעמט אַריבער דעם גאַנצן אינערלעכן אױפבױ פון אַ מ ל ו כ ה און די אַלע הױפּט־אינסטרומענטן פון איר ממשלה. ער רעדט מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם און װיל אַריבערשלעפּן צו זיך דעם אַמעריקאַניזם און דעם פאָרדיזם אין דער טעכניק. די סאָציאַליסטישע אָרדנונג שטעלט ער זיך פאָר נישט אַנדערש װי אײן גרױסע מעכאַנישע פאַבריק, װאָס איז צעלײגט אױף גרױסע טעריטאָריעס, װאָס איז באַזעצט אין ג ר ו י ס ע הונדערט־שטאָקיקע געבײדעס, װאָס נעמט אַרײן אין זיך מ י ל י אָ נ ע ן אַרבעטנדיקע מענטשן. מיט אַ באַגײסטערונג שטײט דער באָלשעװיק פאַר דער שפע מיט װעלכער די מאַשינען־טעכניק װאַרפט אַרױס פון זיך מאַטעריעלע אוצרות און באַקװעמלעכקײטן. די דאָזיקע שפע פון מאַטעריעלן רײַכטום און די נאָך גרעסערע און גרעסערע „מאַכט פון פּראָדוציר־כוחות" װײל ער האָבן אין זײַן געזעלשאַפט. ער איז פאַרכאַפּט פון דער אידעע צו שאַפן אַ סך, אָן אַ שיעור, אַ סך מאַטעריעלע רײַכקײטן, אַז יעדער זאָל האָבן שפּעטער דעם גאַנצן מאַטעריעלן װױלטאָג, יעדער זאָל קענען באַפרידיקן אַלע זײַנע באַדערפעניש. און עס פעלט אים נישט אײן דער געדאַנק, אַז אין דער נײַער װעלט װעט מען אפשר גאָרנישט האָבן אַזאַ יאָגעניש נאָך באַדערפענישן און זײער באַפרידיקונג װי אין קאַפּיטאַליזם. אַז די באַדערפענישן, װאָס קענען װערן באַפרידיקט פון דער מאַשינען־טעכניק, װעלן אפשר דעמאָלט גאָרנישט זײַן די װיכטיקסטע.

דערפאַר איז דער באָלשעװיזם אַזױ להוט װאָס גיכער אײַנצופירן אין סאָװעטרוסלאַנד די סאַמע לעצטע טעכנישע און פאַבריק־אָרגאַניזאַטאָרישע „דערגרײכע־

נישן" פון אייראָפּעישן און אַמעריקאַנישן קאַפּיטאַליזם. אַלע פאָרמען פון „ראַציאָנאַליזירונג", פון טיראַניזירונג פון מענטשלעכער אַרבעט לויט די בעסטע מוסטערן פון טיילאָרן און פאָרדן ווערן איינגעפירט אין אַ לאַנד, וואָס האָט זיינע אייגענע פאַרשטעלונגען און טראַדיציעס וועגן אַרבעט, וועגן דעם זין און דעם סדר פון ארבעט. צעברעכנדיק די קוסטאַר־פאָרם פון דעם רוסישן בעל־מלאכה אָדער די אָבשטשינאַ־פאָרם פון דעם האָרעפּאַשנעם פויער (ווו דער ווירטשאַפטלעכער מאָמענט איז ענג פאַרבונדן מיט דעם סאָציאַל־עטישן), באַמיט זיך דער באָלשעוויזם אַרויפצוצווינגען נאָר די „מאָדערנע" פאָרמען פון דער קאַפּיטאַליסטישער ציוויליזאַציע. אין דעם דריקט זיך אויס ווידער זיין קאָלאָניאַל־כאַראַקטער. אין דער דאָזיקער גייסטיקער הכנעה פאַר דער ציוויליזאַציע איז נישטאָ קיין חילוק צווישן דעם סאָציאַל־דעמאָקראַט און באָלשעוויק. ביידע האַלטן זי פאַר „היסטאָריש נויטווענדיק" און ביידע ווילן זי האָבן. מער נישט דער סאָציאַל־דעמאָקראַט נעמט פון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג געדולדיק און ביסלעכווייז די פרוכטן פון ציוויליזאַציע, און דער באָלשעוויק איז — לויט זיין אָפּשאַצונג פון דער אַנטוויקלונג — אַ מורד, און פאַרלאַנגט די דאָזיקע פרוכטן תיכף ומיד.

ס'איז אָבער קלאָר, אַז די גרעסטע געפאַר ליגט פאַרן פרייהייטלעכן סאָציאַליזם אויף דעם געביט. וועט זיך דער סאָציאַליסט — אפילו דער רעוואָלוציאָנערסטער — גייסטיק אויסבינדן מיט דעם דאָזיקן צויבער פון ציוויליזאַציע, וועט ער שטיין פאַר דער סכנה פון מאַמעריאַליסטישער פאַרפלאַכונג. עס וועט ווערן פאַרפלאַכט די פאָרשטעלונג פון דער קינפטיקער געזעלשאַפט, אויב זי וועט זיין איבערגעלאָדן מיט דער שווערער משא פון מאַטעריעלע באַדערפנישן און דערגרייכונגען. און עס וועט ווערן פאַרפלאַכט דער היינטיקער קאַמף פאַר דער קינפטיקער געזעלשאַפט, אין וועלכן עס גרייטן זיך צו זעליש און גייסטיק די מענטשן פאַר דער צוקונפט.

געוויס דערגרייכט אָפטמאָל דער באָלשעוויזם די גרעסטע דערפאָלגן אין זיין פראָפּאַגאַנדע, ווען ער שטעלט אַרויס פאַר דעם הונגעריקן אויג פון פּראָלעטאַריער די שעמערירנדיקע וועלט פון דער ציוויליזאַציע און צינדט אים אָן מיט כעס און קאַמפּס־לוסט. די פראַגע איז נאָר צי איז דער דאָזיקער דערפאָלג געניגנדיק פאַר דעם סאָציאַליזם. ווייל נישט יעדער קאַמף פון דעם אָרעמען קעגן רייכע איז גרויס און היסטאָריש. דער קאַמף איז נישט גרויס, ווען דער אָרעמער וויל אַריבערנעמען צו זיך די גאַנצע באַלעבאַטישקייט פון דעם רייכן. אָפּשאַפן דעם קאַפּיטאַליסטישן סדר און אַריבערנעמען זיין ציוויליזאַציע הייסט לחלוטין נישט שאַפן אַ סאָציאַליסטישע וועלט. מען קען דאָס זאָגן אַזוי: מינוס קאַפּיטאַליזם איז נישט פלוס סאָציאַליזם.

VII

מיר קענען איצט קלאָרער אַנטקעגנשטעלן די ביידע לאַגערן: דעם רעפאָרמיזם און דעם באָלשעוויזם. זיי ביידע רייסן פונאַנדער די צוויי עלעמענטן: פּאָליטיק און מאָראַל. דער רעפאָרמיסט רייסט אָפּ זיין פּאָליטיק פון דעם מאָראַ־

לישן אידעאַל. דער באָלשעוויק רייסט אָפּ זיין מאָראַלישן אידעאַל פון פּאָליטיק; ער רייסט אָפּ, ווייל אין דעם נדר און אין זיין ווירקונג איז נישטאָ קיין אָרט פאַר פרייער פּאָליטיק פון מענטשן. אויב אין רעפאָרמיזם איז נישטאָ קיין איבער־מענטשלעכע פּאָליטיק, איז אין באָלשעוויזם דאָ אַ נישט־מענטשלעכע, דעמאָנישע קראַפט, וועלכע צעשטערט אינגאַנצן די פּאָליטיק. אין דעם דאָזיקן זין האָט דער באָלשעוויזם אַ נאָענטקייט צום פילאָזאָפישן אידעאַליזם: ווייל, הגם דער באָלשעוויזם מישט זיך שוין זייער שטאַרק אריין אין די מענטשלעכע שיקזאַלן, דאָך שטעלט ער זיך איבער דער פרייער טעטיקייט פון די מענטשן. ביי אַ גענויער באַטראַכטונג זעט מען אָבער, אַז דער באָלשעוויזם איז אין תוך (פונקט ווי דער רעפאָרמיזם) — אַ פּאָזיטיוויסטישע לערע. זיין רעוואָלוציאָנערע מאָראַל איז נישט קיין פאָדערונג פון אידעאַל, נאָר אַ רעזולטאַט פון די פאַקטן, פון דער אַנטוויקלונג פון פאַקטן. ממילא איז דאָס נישט קיין מאָראַל, און זיין אַקטיוויטעט איז ממילא פונקט אַזוי אַ צופּאַסונג צו דער פאַקטישער אַנטוויקלונג ווי אין רעפאָרמיזם. מער נייסט, ער פּאַסט זיך צו צו אַ שטורמישער אַנטוויקלונג. דאָס איז ערשטנס; און ער קאָנצענטרירט די אַקטיווויטעט נישט ביי די מאַסן, נאָר ביי דעם אויסדערוויילטן טרעגער פון דער געשיכטע (ביי דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי), דאָס איז צווייטנס.

דער פרייהייטלעכער סאָציאַליזם אָבער וויל נישט וויסן פון דעם גאַנצן ריס צווישן פּאָליטיק און מאָראַל. ער וויל, אַז די אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט זאָל נישט באַשטיין פון צופעליקע, כאָטש אָפּטמאָל גרויסאַרטיקע געשעענישן. ער וויל, אַז די פּאָליטיק פון היינטיקן סאָציאַליזם זאָל ווערן געפירט און רעגולירט נישט פון דער אַנטוויקלונג אַליין (און נישט אפילו פון אַ נעפּלהאַפטער פאָרשטעלונג פון אַ צוקונפט, ווי זי איז דאָ אין רעפאָרמיזם), נאָר פון אַ מעכטיקן און טעגלעך זיך באַנייענדיקן מאָראַלישן אידעאַל. און ער וויל, אַז דער מאָראַלישער אידעאַל זאָל נישט זיין אַבסטראַקט־מאַקסימאַליסטיש, שוועבנדיק איבער מענטשן און היסטאָריע, נאָר ער זאָל זיך רעאַל פאַרבינדן מיט דער קאָנקרעטער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט, מיט דער סאָציאַליסטישער פּאָליטיק. דער פרייהייטלעכער סאָציאַליזם וויל אַ פאַרבינדונג פון מאָראַל און פּאָליטיק. ער וויל אַריינגעמען אין סאָציאַליזם די אַבסאָלוטהייט און דעם מרידה־גייסט פון הויכער מאָראַל; און ער וויל אַז אַזאַ מאָראַל זאָל זיך באַהעפטן מיט דער גרעסטער פּאָליטישער אַקטיוויטעט, און טאַקע מיט פרייער פּאָליטיק. דער סאָציאַליסט מוז טראָגן אין זיך דעם רצון צום אַבסאָלוטן, פונקט אַזוי ווי דעם רצון צו פרייער אַקטיוויטעט (פאַר זיך און פאַר אַנדערע). דער סאָציאַליסט טאָר אויף אַ רגע נישט מאַכן קיין שלום מיט דעם וועלט־צער און מיט דער היינטיקער וועלט, ער מוז שטענדיק האָבן פאַר זיין גייסטיקן אויג דעם גאַנצן אידעאַל. דער סאָציאַליסט טראָגט אין זיך שטענדיק די פּערזענלעכע פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דעם גאַנג פון דער געשיכטע, פאַר די פאַרגאַנגענע דורות און פאַר די קומענדיקע. דער סאָציאַליסט איז דער, וועמען עס האָט דעם

אידעאַל פון סאָציאַליזם אַליין דורכגעטראַכט און דורכגעפילט, דורכגעליטן און דורכגעלעבט. אָבער אַן עכטער סאָציאַליסט ווערט ער נאָר דעמאָלט, ווען ער פלעכט צוזאַמען זיין מאָראַלישן אידעאַל מיט דער טאָגטעגלעכער, קליינער אָדער גרויסער, אָבער יעדעס מאָל קאָנקרעטער אַרבעט; ווען „באַפרייונג פון מענטשהייט" ווערט אין זיין קאָנקרעטער פּאָליטיק באַפרייונג פון מענטשן. אַ סאָציאַליסט איז דער, וועמען ס'אַרבעט נישט נאָר צווישן די ליידנדיקע מענטשן, נאָר אַרבעט מיט זיי צוזאַמען, העלפט זיי פריי זיך אַליין צו באַפרייען.

דעמאָלט ווערט די אַרבעט פון סאָציאַליסט געהייליקט, דעמאָלט איז זיין אַרבעט נישט קיין רינגל פון אַ נויטווענדיקער קייט פון פאַקטן, נאָר זי איז אַ רינגל אין דער אייביקייט-קייט פון מ אָ ר אַ ל י ש ע א י ד ע אַ ל ן. דעמאָלט איז יעדער טאָג זיינער איינגעפלאָכטן אין דער אייביקייט, און די אייביקייט איז דאָ אין יעדן טאָג זיינעם. דעמאָלט איז נישטאָ קיין אָרט פאַר הפקרות אָדער יאוש. ווייל ווי שווער עס זאָל נישט זיין דער היינטיקער טאָג אין סאָציאַליזם, אָבער איבער אים שטייט די לעבעדיקע אידעע.

(„פרייע שריפטן", נאָוועמבער, 1928).

דאָס לעבנס־פּראָבלעם פון גוסטאַוו לאַנדויער

ווער עס דינט אַן אידעע, שטייט דורכדעם
אין טויט ווי אין לעבן.

(לאַנדויער, 13־טן מערץ 1919)

I

מיט צען יאָר צוריק איז אין מינכען — נאָך דער בלוטיקער אונטערדריקונג פון דער סאָוועטישער רעפּובליק — דערהרגעט געוואָרן אויך גוסטאַוו לאַנדויער. „דעם 2טן מאַי 1919 האָבן אים די קאָנטער־רעוואָלוציאָנערע סאָלדאַטן געבראַכט אין דער פעסטונג שטאַדעלהיים. פון דעם מאָמענט אָן איז ער איבערגעגעבן געוואָרן אין די הענט פון די סאָלדאַטן, וועלכע די אָפיצירן האָבן כסדר אויפגעהעצט. איין אָפיציר האָט דערלאַנגט אַ געשריי: „האַלט, דער לאַנדויער מוז ווערן תיכף דער־שאָסן!” אַן אַנדער אָפיציר, פריי־הער פאָן גאַגערן, האָט אים דערלאַנגט דעם ערשטן קלאַפּ מיט דער רייט־בייטש איבערן קאָפּ. דאָס איז געווען דער סיגנאַל פאַר די סאָלדאַטן, וועלכע האָבן זיך איצט געוואָרפן אויף אים ווי אַ באַנדע הינט. זיי האָבן אים געשלאָגן און דערשאָסן. די לעצטע ווערטער, וועלכע ער האָט אויס־געראָפן צו די מערדער, זענען געווען: „דערהרגעט מיך דאָך! זייט דאָך מענטשן!”

אונטער די אייזערנע קנאַפּל פון די סאָלדאַטישע שטיוול האָט אויסגעהויכט זיין לעבן (אין עלטער פון 49 יאָר) איינער פון די טיפסטע רעוואָלוציאָנערן און סאָציאַליסטן פון אונדזער דור. ער איז איינזאַם דורכגעגאַנגען זיין לעבנסוועג, און ערשט איצט — צען יאָר נאָך זיין טויט — הויבט זיך אָן צו רירן דאָס פאַר־שטענדעניש און די אינערלעכע סימפּאַטיע פאַר זיין לעבן. זיין דענקען און זיין פילן, זיינע ראַנגלענישן און זיין טויט וועלן אַריינגיין ווי שטאַרקע פונדאַמענט־שטיינער אין דעם נייעם בנין פון סאָציאַליזם, וועלכער וועבט זיך אין די נשמות פון טויזנטער מענטשן אין דער וועלט. אַזעלכע מענטשן ווי לאַנדויער לעבן און קעמפן נישט פאַר זייער דור אַליין. און אויב ס'איז דאָ אַ יושר און אַ גייסטיקע מרייסט אין דער וועלט־היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט, וועלן מיר זען דעם דאָזיקן יושר. לאַנדויערס אידעען־וועלט וועט ווערן אַריינגענומען אין דעם אוצר פון דער נייער קעמפנדיקער מענטשהייט אַסך פריער איידער ער אַליין האָט זיך געקאָנט פאָרשטעלן, בעת ער איז געפאַלן אונטער די שלעג פון פאַרהיהשטע מענטשן.

לאַנדויער איז געווען פּרוכטבאַר אין זייער אַ גרויסער צאָל געביטן פון מענטש־לעכן שאַפן. ער האָט זיך פאַרנומען מיט פילאָזאָפישע פראַגן און האָט אָנגעשריבן אַן ארבעט וועגן „מיסטיק און סקעפּטיק”. ער האָט אַקטיוו געלעבט אין דער טיפזיניקער וועלט פון מ. מאַוטנערס פילאָזאָפישער „שפּראַכקריטיק” און ער האָט זיך געגרייט אָנצושרייבן אַ „געשיכטע פון דער פילאָזאָפיע”. ער האָט זיך אינטים אָפּגעגעבן מיט דער קונסט, ליטעראַטור, מוזיק, טעאַטער אין דעם ברייטן פאַרנעם פון די דאָזיקע באַגריפן. פון דער באַשעפטיקונג מיט ליטע־ראַטור איז אַרויסגעוואַקסן זיין צווייבענדיק ווערק וועגן שעקספּירן. ער האָט זיך טיף אַריינגעלעבט אין דער אַנטוויקלונג פון דער וועלט־געשיכטע און האָט אַרויסגעגעבן אַ צווייבענדיקן בוך „בריוו פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע”, אין וועלכן די קעמפער פון יענער עפּאָכע, פון אַלע ריכטונגען און שיכטן, זיינען געקומען צום וואָרט. און ער האָט זיך אָפּגעגעבן אָן אויפהער מיט די סאָציאַל־עקאָנאָמישע און פּאָליטישע פראַגן פון זיין צייט, אַרויסלאָזנדיק די ביכער „רעוואָ־לוציע”, „אויפרוף צום סאָציאַליזם” (1) און זיין זשורנאַל „סאָציאַליסט”. — ווי פאַרשיידן די אַלע דאָזיקע געביטן פון שאַפן זאָלן נישט זיין, זענען זיי אָבער אינער־לעך געווען צונויפגעבונדן אין איינס: דורך זיין קעמפנדיקער פּערזענלעכקייט, וועלכע האָט געשטרעבט צו דעם ערלעכסטן אמת, צו דער גערעכטסטער גערעכ־טיקייט, צו דער שענסטער שיינקייט. (2)

די אַלע דאָזיקע געביטן מוזן מיר דאָ לאָזן אָן אַ זייט. דאָסמאָל ווילן מיר דאָ ריידן וועגן לאַנדויערן אַלס מענטש, ד"ה וועגן יענע פראַגן פון זיין לעבן און דענקען, וועלכע זענען פאַר אים (און פאַר אונדז) געווען וויכטיקער פון אַלץ, וועלכע האָבן מיט אַן אומזיכטבאַרן נשמה־גלאַנץ באַלויכטן זיינע טראַכטענישן און ראַנגלענישן אין אַלע געביטן. לאַנדויער אַלס מענטש קאָן באַדייטן, ראשית כל, זיין ביאָגראַפיע. זיין פּערזענלעכע לעבן־ און גייסט־אַנטוויקלונג. דאָס איז אַן אויפגאַבע, וועלכע די סאָציאַליסטן בכלל, און יידישע באַזונדער, מוזן זיך שטעלן און דערפילן. ווייל דאָס קאָנקרעטע ביישפּיל־לעבן פון אַ סאָציאַליסט איז דער בעסטער אַרגומענט פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם. די היינ־טיקע תקופה פון סאָציאַליסטישער באַוועגונג גיט זיך אָפּ אָדער מיט דער באַ־שרייבונג פון די אומפּערזענלעכע קאַמפן פון קלאַסן אָדער מיט דער באַשרייבונג פון „העלדישע” פּערזאָנען וואָס האָבן דערגרייכט צו מאַכט און גדולה (אַ לענין, אַן עבערט). די שילדערונג פון אַ „פּשוטן” סאָציאַליסט, דאָס נאָכפאָרשן און מיט־

1) דערשינען אין יידיש אין 1921, אין דער איבערזעצונג פון ה. פראַנק און ב. ראָזענטאַל, אין וועלט־פאַרלאַג, בערלין.

2) אין אַ בריוו פון 13־טן יוני 1917 האָט ער געשריבן וועגן זיין בוך איבער שעקספּיר: „איך גיי צו צו שעקספּירן נישט עפּעס ליטעראַר־היסטאָריש, נאָר פונקט אַזוי ווי צו די פילאָזאָ־פישע, פּאָליטישע, סאָציאַלע פּראָבלעמען פון אונדזער צייט: צוליב דעם אינערלעכסטן קערן פון אונדזער מענטשלעכן לעבן. אין אַלע מיינע דאָזיקע פאָרטראָגן, אין וועלכע איך האָב מיך פאַרטיפט אין דעם דיכטער און זיין וועלט, ליגט אין תוך גענומען נאָר די פראַגע וועגן דעם זין און דער אויפגאַבע פון לעבן”.

לעבן פון זיין געוויינטלעכן קאמף־לעבן איז כמעט ווי פארשוואונדן געוואָרן. די שילדערונג פון לאנדויערס לעבן ווערט נאָך דערלייכטערט דערמיט וואָס לאנדויער האָט איבערגעלאָזט פריינט (דער נאָענטסטער פון זיי איז מארטין בובער), וועלכע גיבן ארויס אלע זיינע שריפטן און האָבן אָקאָרשט ארויסגעגעבן א צווייבענדיק ווערק פון זיינע בריוו פאר די לעצטע צוואנציק יאָר.

דאָס אינערלעכע לעבן, אלע זעלישע מאָטיוון פון זיין שאַפן און ווירקן שפרייטן זיך דאָ אויס פאר אונדז מיט אזא איידעלער און לעצטער אָפנקייט, אז מען ווערט פערשיטערט צוטרעטנדיק אזוי נאָנט צו אַן אנדערן מענטשנס נשמה. די דאָזיקע בריוו גיבן שוין איצט די מעגלעכקייט פונאנדערצוּוויקלען ברייט לאנדויערס ביאָגראפיע אין דער וויכטיקסטער צייט פון זיין לעבן, ווירקן און טויט. מען וועט דערזען אין אזא ביאָגראפיע א מענטשן, וועלכער האָט זיין גאנצן לעבן געמוזט קעמפן מיט דחקות און נויט, האָט מיט גרוים מי אויסגעארבעט די מיטלען פאר זיין פאמיליע (זיין פרוי, העדוויג לאכמאן, איז געווען א פיינפילנדיקע דיכטערן) און דער דערציִונג פון זיינע קינדער. אָבער דער מענטש האָט — צוליב נויט אָדער אנדערע פניות — נישט באגאנגען קיין איין זינד לגבי זיינע איבערצייגונגען. ער האָט זיך געהאלטן אַן זיי מיט דער קנאָישער שטרענגקייט פון יענע רבנים, וועלכע זענען געשטאַנען אין קאמף פאר דער אמונה (און דאָ איז ער ענלעך צו קארל מארקסן). זיין לעבן איז געווען געווידמעט איין איינציקער אידעע — דער באפרייאונג פון דער מענטשהייט; און דער דאָזיקער אידעע האָט ער געדינט אָן פשרות, אָן נאָכגיביקייט, אָן ווייכקייט. יאָ, אין זיין „קנאת ה׳ צבאות״ איז ער געווען שטייף און הארב, האָט באהאנדלט מענטשן שטרענג און געריסן מיט זיי די פארבינדונגען ווען ער פלעגט דערשפירן אין זיי א שוואכקייט. ער האָט אפשר אָפט מיט ליידנשאפט פארטיידיקט זיין פערזענלעכן כבוד און שטאָלץ, אָבער זיין אייגענער כבוד האָט זיך אזוי צונויפגעמישט מיט זיין אידעע, מיטן „כבוד התורה״, אז דאָס האָט געקאָנט ווערן פארשטענדלעך. ער איז געשטאַנען אויף דער וואך פון אַן אידעע און האָט געהאַט דעם מוט צו בלייבן איינזאם. ער האָט געפירט א ריינעם פאמיליען־לעבן און האָט געזוכט אין אים צו פארווירקלעכן די פרינציפן, וועלכע דארפן אמאָל באזעלן די סאציאליסטיש־אנארכיסטישע געמיינדע. און ער האָט דערהאלטן די טריישאפט צו דער אידעע און זיין טיפן לעבנסמוט ביז אין די לעצטע שעהן פון זיין לעבן, בעת ער האָט שוין געקוקט דעם טויט אין די אויגן.

די ביאָגראפיע פון לאנדויערן וועט ארויסגעפינען אין זיין ווירקן נאָך מערער גייסטיקע און נשמה־אוצרות וועלכע וועלן פארוואנדלען זיין איינציקארטיק לעבן אין א ביישפיל פאר אונדזער היינטיקן דור. אָבער מיר מוזן אויך דאָס לאָזן אָן א זייט און זיך צו קאָנצענטרירן אויף לאנדויערן אלס מענטש אין אַן אנדער זין. אונדז איז וויכטיק דאָס שווערע פראָבלעם וואָס האָט באשעפטיקט לאנדויערן זיין לעבן לאנג און וואָס פייניקט אונדז אלעמען היינט. און דאָס דאָזיקע פראָ־

בלעם איז, אַזוי צו זאָגן, אַריינגעשטעלט אין דעם גאַנצן ראַם פון זיין לעבן, אַזוי אַז ער ווערט די פאַרקערפּערונג פון דעם פּראָבלעם.

דאָס איז די פראַגע וועגן תוך פון סאָציאַליזם, וועגן דעם: צי איז דער סאָציאַליזם נאָר אַן אויסערלעכע, אָביעקטיווע באַוועגונג פון טאַטן און דערפאָלגן אָדער ער איז אַן אינערלעכע סוביעקטיווע וועלט פון אידעען, ראַנגלענישן, פאַרפליכטונגען. וואָס שטייט אין צענטער פון סאָציאַליזם: באַוועגונג אָדער מענטש? דאָס איז היינט געוואָרן די קערן־פראַגע פון סאָציאַליזם, און דאָס האָט פאַרנומען ביי לאַנדויערן דעם אויבנאָן. אַריינטיפן זיך אין לאַנדויערן אַלס מענטש הייסט אַלזאָ אַריינטיפן זיך אין דעם פּראָבלעם פון מענטש און סאָציאַליזם.

פאַרוואָס דווקא היינט איז עס אַזוי וויכטיק? ווייל היינט האָבן זיך פאַר אונדז אַלעמען אַנטפּלעקט סודות וועלכע זענען געווען פאַרנעפּלט אין די פריערדיקע יאָרן פון הכנות און וואַרטענישן. דאָס וואָס מען האָט פריער מיט אַ ציטער גערופן סאָציאַליזם, ליגט אין אַ גרויסער מאָס צעשטערט און צעבראָכן. אמת, פון אַלע זייטן באַווייזט מען אונדז מיטן פינגער אויף די „גרויסע" פּראַקטישע דערפאָלגן אין דער באַוועגונג. טויזנטער סאָציאַליסטישע באַאַמטע, שרייבער און אויפגעקומענע מיוחסים טייטלען מיטן פעדער אָדער מיטן מויל, שווייגנדיק אָדער שרייענדיק, אויף די טריומפן אין די פּאַרלאַמענטן, געווערקשאַפטן, קאָאָפּעראַטיוון, קולטור־געזעלשאַפטן אאַז"וו. דאָס זענען אָבער פאַלשע טריומפן פון דערפאָלג און טאַט. מען קאָן נאָר מקנא זיין יענע נאַיווע אָדער אויסגעוועבטע נשמות, וועלכע זעען נישט איין אין אַזעלכע „דערפאָלגן" די קערנדלעך פון קריזיסן. דער אַרבעטער־קלאַס האָט געלייגט דורות־לאַנג די גרעסטע קרבנות, האָט אַריינגעפלאָכטן אין זיין באַוועגונג די הייסטע ווונטשן און באַגייסטערונג, — און אַז ער האָט זיך היינט צוגעריסן צו אַ שמחה, האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַז דאָס זענען פרעמדע שמחות — אַ פאַלשער טריאומף פון אויסערלעכע דערפאָלגן, און אַ טיפער באַנקראָט פון דער אינערלעכער זייט פון סאָציאַליזם. דער פריערדיקער גלויבן אין דער זאַך, די וויזיע פון דער אומזיכטבאַרער שיינער וועלט, די באַנדן פון צוטרוי צו דער באַוועגונג, צו די פּאַרטייען, צו די פירערס און חברים — איז אין אַ דערשרעקנדיקער מאָס פאַרלוירן געגאַנגען. מען שטייט אין די טויזנטער, אין די הונדערטער טויזנטער אין די אַלטע באַוועגונגען, און מען שטייט דאָ „ווייל ס'איז נישטאָ וווּ אַוועקצוגיין", ווייל דער ביטערער טראָפּן פון יאוש אָדער פון הפקרות געוועלטיקט אין דער נשמה. און ס'איז קיין נפקא מינה נישט, צי עס האַנדלט זיך היינט וועגן סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָדער באָלשעוויסטישע רייען; סיי דאָ סיי דאָרטן — אויסערלעכע „דערפאָלגן", אינערלעכע אומעט און צער. אַ נייער שטראָם מיט נייעם גלויבן מוז נאָכאַמאָל אַריינרייסן זיך אין דעם פאַרטריקנטן מדבר פון היינטיקן סאָציאַליזם. דאָס פּראָבלעם — באַוועגונג אָדער מענטש — מוז ווידער אַמאָל געלייזט ווערן.

אָבער דאָס וואָס מיר פאַרשטיין היינט, האָט לאַנדויער פאָרויסגעזען און

פארשטאנען שוין אמאל, בעת ער איז געווען איינזאם. און ס׳איז באראקטעריס־טיש, אז טאקע אין דעם דאזיקן יאר ווען אין רוסלאנד האט זיך בולט ארויס־געשטעלט אז עכטער סאציאליזם מוז שטיין מחוץ למחנה פון סאציאל־דעמא־קראטן און באלשעוויקעס, האט זיך אין דייטשלאנד אויך לאנדויער אוועקגע־שטעלט צווישן דיביידע הערשנדיקע שטראמען, סאציאל־דעמאקראטיע און באל־שעוויזם. אין דער ערשטער העלפט פון יאר 1919 האט לאנדויער געקעמפט מיט דער גרעסטער קלארקייט און ליידנשאפט קעגן די דאזיקע ביידע שטראמען, אין מינכען. און אין דער זעלביקער צייט זענען שוין אין רוסלאנד געזעסן אין די געפענגענישן די לינקע סאציאל־רעוואלוציאנערן, וועלכע האבן זיך אויך אנטקעגנגעשטעלט די ביידע שטראמען. מאריא ספירידאנאווא, אלעקסאנדער בלאק, דער קעמפער און דער דיכטער, האבן געצאלט שוין מיט זייערע ליידן פאר דערזעלביקער דריטער אידעע, וועלכע לאנדויער האט פראק־לאמירט אין מינכען און וועלכע האט אים געפירט צום טויט. און ס׳איז דא א בריוו פון לאנדויערן אין וועלכן ער דערמאנט די אומבאקאנטע רוסן. דעם 13טן דע־צעמבער 1918 שרייבט ער צו בובערן: „דאס וויכטיקסטע: איך האב תיכף נייי־טיק אפיציעלן, אומצווייפלבארן מאטעריאל וועגן דעם קאמף פון די באלשעווי־קעס קעגן די לינקע סאציאל־רעוואלוציאנערן. איר וואלט געדינט א גוטער זאך, אויב איר וואלט מיר עס פארשאפט”.

אויב אין אזעלכע פארשיידענע קרייזן און לענדער האט געקאנט דערוועקט ווערן צום לעבן אזא געמיינזאמע אידעע, איז דאס א באווייז אז זי איז נישט קיין צופעליקע, אז זי ליגט אין יסוד פון א נייעם, עכטן סאציאליסטישן באוווסטזיין. — לאמיר זיך איצט נענט באקענען מיט דער אידעען־וועלט פון גוסטאוו לאנ־דויער.

II

לאנדויער איז ארויס מיט דער פאדערונג אז סאציאליזם זאל, ראשית כל און אין תוך, זיין אן אינערלעכע שטענדיקע איבערלעבונג פון מענטשן. וועגן דער פאראינערלעכונג האט ער גערעדט מיט באגייסטערטע ווערטער אין זיין „אויפרוף צום סאציאליזם”. — „אט דא ליגט דער אונטערשייד צווישן סא־ציאליסט און פאליטיקער: דער סאציאליסט פארמעסט זיך אויף דאס גאנצע, ער וויל פארווירקלעכן נישט קלענערס ווי דאס גאנצע, דאס אלגעמיינע, דאס פרינ־ציפיעלע... ס׳קענען זיין פארשיידענע ארטן פון סאציאליסטן, אין איינעם שטייגט אלץ אריבער די גרויסע ליבע, אין דעם אנדערן די פאנטאזיע אדער די ליכטיקע וויזיע אדער דער עקל אדער דאס שטארקע דענקען פון קלוגשאפט אדער עפעס אן אנדער נשמה־שטריך; דער סאציאליסט קאן זיין א דענקער אדער א דיכטער אדער א קעמפער אדער א נביא, — אבער דער עכטער סאציאליסט וועט שטענדיק אנטהאלטן אין זיך דאס לעבן פון אלגעמיינעם. קיינמאל וועט ער אבער נישט קענען אנטהאלטן אין זיך די נאטור פון א פראפעסאר, אן אדוואַ־

קאַט, אַ חשבון־מענטש, אַ קרעמער, אַ מנחם־מענדל, אַ דורכשניט־נפש... די, וואָס רופן זיך היינט אָן סאָציאַליסטן, זענען אַלע גאָרנישט קיין סאָציאַליסטן. אויך דאָ, אין דער אַזוי גערופענער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, ווי אין אַלע אָרגאַניזאַציעס פון אונדזער צייט, איז אויפן אָרט פון גייסט אויפגעקומען אַ גראָבער און נישט־ווירדיקער סוראָגאַט". דאָס איז געשריבן געוואָרן אין יאָר 1911. און שוין דעמאָלט האָט ל. מיט כעס און שפּאָט אָנגעוויזן אויפן גייסטיקן יסוד פון דער דאָזיקער אָנטגייסטיקונג פון סאָציאַליזם. דאָס איז דער מ אַ ר ק ס י ז ם.

„מיר זאָגן אים אין פּנים אַריין דאָס, וואָס ער איז: די פּעסט פון אונדזער עפּאָכע און די קללה פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג". ער האָט געשמידט אין קייטן פון „היסטאָרישע געזעצן און נויטווענדיקייטן" אַ באַוועגונג, וועלכע אַנטשטייט אין קען פאַרווירקלעכט ווערן נאָר דורך דעם ש ע פּ ע ר י ש ן באַוווסטזיין און ווילן פון מענטשן. דער מאַרקסיזם האָט איינגערעדט זיינע אָנהענגער אַז מיט אָט דער „וויסנשאַפט" קען מען ש אַ פ ן אַ נייעם מענטשלעכן לעבן; און דאָס איז פּונקט אַזוי ריכטיק ווי „ווען די קונסט־וויסנשאַפט וואָלט זיך איינגערעדט, אַז זי קען זיין דער פּראָגראַמאַטישער יסוד פון דאָס שאַפן פון קינסטלער". „די מאַרקסיסטן וואָס ווילן דווקא באַשעפטיקן זיך מיט וויסנשאַפט, וואָלטן געדאַרפט אַמאָל וויסנשאַפטלעך אונטערזוכן וואָס פאַר אַ ווירקלעכע באַדייטונג, וואָס פאַר אַן אמת עס ליגט אין אַלע אַזעלכע ווערטער ווי: א י ך ו ו י ס, א י ך ק ע ן, א י ך מ ע ג, א י ך ו ו י ל, ע ס מ ו ז, ע ס ז אָ ל. זיי וואָלטן דעמאָלט געוואָרן וויסנשאַפטלעך באַשיידענער, מענטשלעך געניסבאַרער און פּראַקטיש אַקטיווער". דער מאַרקסיזם האָט איינגערעדט אַז די „אַנטוויקלונג" (קעגן דעם דאָזיקן אַנטוויקלונג־געדאַנק, וועלכער איז געוואָרן אַ געצן־דינערײַ פון די ראַדיקאַלן, האָט לאַנדויער געפילט אַ פאַרביטערטן האַס, ווייל אין דער „אַנטוויקלונג" האָט ער געזען דעם היפּוך צו מענטשלעכער שעפער־קראַפט) פון דער ווירטשאַפט און די מלוכות פירט צו בעסערע צייטן, צום סאָציאַליזם. פון וואַנעט איז דאָס אָבער געדרונגען? „מיר זאָגן — דערקלערט ל. — אַז די היינטיקע פעלקער פון אייראָפּע און אַמעריקע זענען פון אַ לענגערער צייט שוין (אומגעפער זינט דער אַנטדעקונג פון אַמעריקע) א ר ו נ ט ע ר ג ע ק ו מ ע נ ע פעלקער. פעלקער געפינען זיך אין בלי־צושטאַנדן פון קולטור נאָר דעמאָלט ווען זיי ווערן באַהערשט פון ג יי ס ט". מיר טאָרן גאָרנישט אַראָפּקוקן מיט גדלות אויף די פאַרגאַנגענע עפּאָכעס, ווייל מען קען ביי זיי אַ סך לערנען. „אמת, עס זענען פאַרגאַנגען און ס'פאַרגייען לאַנגע יאָרהונדערטער און יאָרטויזנטער פון אַ געוויסן שטילשטאַנד. אָבער — איר, ליבעראַלע און געלערנטע מענטשן, הערט זיך צו — שטילשטאַנד איז פאַר יענע צייטן און פאַר יענע פעלקער (וואָס לעבן נאָך כמעט לעבן אונדז) גאָר אַ סימן פון ק ו ל ט ו ר. דער פּראָגרעס, וואָס איר רופט אָן פּראָגרעס, דאָס שטענדיקע אַרומלויפן און אַרומטרייבן זיך, די נערוואַסטעניש, קורצאָטעמדיקע יאָגעניש נאָך דעם נייעס, דער פּראָגרעס, וואָס איז פאַרבונדן מיט די משוגענע אידעען פון די אַנטוויקלונג־פּראַקטיקער, די קראַנקע געוווינהייט שוין

ביי דעם ברוך־הבא צו זאָגן „זייט געזונט”, דער שטענדיקער אומרו און פאַרהעצונג און רייזע־פיבער — אָט דער דאָזיקער „פראָגרעס” איז אַ סימפּטאָם פון אונדזער אומקולטור... הינטער אונדז און נעבן אונדז ליגן אָבער צייטן און פעלקער פון שעפערישן לעבן, פון טראַדיציע, פון עפּאָס, פון לאַנדווירטשאַפט און דאָרפישער מלאכה, אָן קונסט, וואָס קריכט אין די אויגן, אָן וויסנשאַפט, וואָס פאַרשווינדט אין געשריבענעם פאַפיר... און דערפון פאַרשטייען מיר: קיין פאָרשריט, קיין טעכניק און קענערשאַפט וועט אונדז נישט ברענגען די ישועה. נאָר פון דעם גייסט אַרויס, נאָר פון די טיפענישן פון אונדזער אינערלעכער נויט און רייכטום וועט קומען יענע גרויסע ווענדונג וועלכע מיר רופן היינט אָן סאָציאַליזם”.

דער מאַרקסיזם האָט איינגערעדט די אַרבעטער, אַז נאָר פון דער אַנטוויקלונג פון דער מאָדערנער טעכניק וועט וואַקסן דער סאָציאַליזם. ניין — האָט שאַרף אָפּגעענטפערט ל. — „די פאַרווירקלעכונג פון סאָציאַליזם הענגט גאָרנישט אָפּ פון וועלכער נישט איז פאָרם פון טעכניק און באַפרידיקונג פון באַדערפענישן. דער סאָציאַליזם איז מעגלעך צו אַלע צייטן, ווען אַ גענוגנדיקע צאָל מענטשן ווילן אים האָבן. מער נישט ער וועט יעדעס מאָל אַנדערש אויסזען, אַנדערש זיך אָנהויבן און אַנטוויקלען, — לויט דעם שטאַנד פון דער טעכניק, לויט די צאָל מענטשן וואָס הויבן אים אָן און לויט די מיטלען וועלכע זיי נעמען מיט פון דער ירושה פון דער פאַרגאַנגענהייט (קיין זאַך הויבט זיך נישט אָן מיט גאָרנישט). דער סאָציאַליזם איז אין אַלע צייטן און ביי יעדער טעכניק מעגלעך, און ער איז אין אַלע צייטן און ביי יעדער טעכניק אוממעגלעך.

לאַנדויער האָט געפירט אַ קאַמף קעגן מלוכה, קעגן קירכעס, קעגן געפאַנצערטע נאַציעס, קעגן פאַרשטיינערטע סאָציאַליסטישע פאַרטייען און געווערקשאַפטן. אָבער ער איז נישט מיד געוואָרן צו אונטערשטרייכן און צו באַטאָנען דעם גייסט „וועלכער טאָר נישט אויף שטענדיק פאַרפעסטיקן זאַכן און אינסטיטוציעס, נאָר מוז זיך אַליין דערקלערן פאַר אַ פערמאַנענט־ווירקנדיקן כוח”. „סאָציאַליזם איז תשובה־טון, סאָציאַליזם איז ווידער־אָנהויב, סאָציאַליזם איז צוריק־פאַרבינדונג מיט דער נאַטור, ווידער־דורכדרינגונג מיט גייסט, ווידער־אַנטדעקונג פון מענטשן־באַציונגען... מיר קענען נישט וואַרטן אויף דער מענטשהייט; די מענטשהייט וועט זיך נישט פאַרבינדן צו אַ געמיינזאַמער ווירטשאַפט, צו אַ גערעכטער פאַרטיילונג פון פראָדוקטן, אַזוי לאַנג ווי מיר וועלן נישט געפינען און שאַפן אויפסניי אין אונדז, אינדיווידואומס, דאָס מענטשנטום”. „פון אינדיווידואום הויבט זיך אָן אַלץ, און פון אים הענגט אַלץ אָפּ. סאָציאַליזם איז די גרעסטע אויפגאַבע פון אַלע די, וועלכע די מענטשן האָבן זיך ווען עס איז געשטעלט. מיט די אויסערלעכע רעצעפּטן פון געוואַלט אָדער חכמה קען ער נישט ווערן קיין ווירקלעכקייט... סאָציאַליזם איז נישט קיין וויסנשאַפט (כאָטש עס איז נויטיק צו אים פאַרשיידענער וויסן ווי ביי יעדן

אפזאגן זיך פון אבערגלויבנס און ארויפטרעטן אויף א נייעם וועג). ער איז קונסט. א נייע קונסט וועלכע וויל שאפן אין לעבעדיקן."

מיר הערן זיך צו אויפמערקזאם צו די אלע טיפגייענדיקע רופן פון לאנדויערן. מיר לאזן זיך מיטן גאנצן באוווסטזיין איבערצייגן פון אים, אז ס'איז נישטא קיין סאציאליזם דארטן ווו ער איז נישט פאראינערלעכט, ווו ער איז נישט צונויפגעפלאכטן מיט דעם שטענדיקן איבערלעבן און דורכפילן אים. אבער — צי ליגט נישט אין אזא אבסטראקטער פאראינערלעכונג פון מענטשנטום א דערווייטערונג פון די רעאלע נויטן פון דער מענטשהייט? צי פירט דאס נישט צו יענער זעלבסטצופרידענער פאסיוויטעט, וועלכע מיר זעען שוין ביי צו פיל „אינערלעכע" דענקער און מענטשן־באגליקער?

אפשר אנדערשוו, אבער בשום אופן נישט ביי לאנדויערן! ל. האט שטענדיק געהאט אין זינען נאר הלכה למעשה. ס'זענען דא אין זיינע רעדעס און שריפטן א פאר ווערטער — באגריפן, — וועלכע ווידערהאלן זיך שטענדיק און ליידנשאפטלעך, וועלכע ער האלט אין איין איינהאמערן אין באוווסטזיין. דאס זענען די ווערטער: באגינען, אנהויבן, פארווירקלעכן. אין דעם „אויפרוף צום סאציאליזם" האט ער מיט רוגזה פארמולירט: „דערפון טאקע שטאמט אונדזער שינאה צום מארקסיזם פון אלע שאטירונגען, ווייל ער האט אפגעהאלטן די ארבעטס־מענטשן פון אנצוהויבן דעם סאציאליזם". זייער גוט האבן געטאן זיינע פריינד ווען זיי האבן אנגערופן א באנד פון זיינע סאציאליסטישע ארבעטן ‚Beginnen'‘. אין דער שטענדיקייט און שטרענגקייט, מיט וועלכער ל. פארלאנגט אן אויפהער טאט און פארווירקלעכונג, וואלט מען געקאנט זען דעם המשך פון דער ייד. רעליגיעזער אידעען־וועלט. „לא המדרש הוא העקר אלא המעשה". און מיט דעם באגריף פון דער התחלה (פון אנהויבן, לייגן דעם ערשטן שטיין) איז דערפאר ביי ל. ענג פארבונדן דער באגריף פון אויגנבליק, פון דער איצטיקער מינוט (יום תחילה) אין וועלכע יעדער איינער מוז ארויסווייזן זיין פאראנטווארטלעכקייט אין זיין שאפן. אין א בריוו (צום אנארכיסט ווארנשטעט, דעם 10־טן אויגוסט 1915) שרייבט ער: „דו האסט געווים אין זיכרון, וואס טאלסטאי זאגט פון דעם אויגנבליק, אז מיר דארפן לעבן צוליב דעם אויגנבליק, ווייל נאר דער אויגנבליק איז ווירקלעכקייט. נאר צוליב דעם אויגנבליק לעבט דער נידעריקסטער מענטש; אבער צוליב דעם אויגנבליק לעבט אויך דער העכסטער מענטש". און „טאלסטאי איז אין אונדזער עפאכע דאס גרויסע ביישפיל פון א דיכטער וועלכער האט אויפגעהערט שפילן זיך און ארבעט נאר ערנסט. מען זאל זיך נישט פארגייגן פאר אים מיט דרך־ארץ כדי תיכף אפצוטרעטן אויף באקוועמע וועגן: מען זאל אים נאכטאן, מען זאל נאך א שטרענגן אוימאויפהערלעכן חשבון הנפש פאלגן דער אייגענער נשמה, אזוי ווי ער האט געפאלגט זיינער" (22־טן אויגוסט 1915). — „אט דאס איז די אויפגאבע: צו שאפן ווירקלעכקייט; אט דאס בילד וועלכן ס'האט געשאפן דער גייסט, פריי און עפנטלעך צו דערהויבן ביז צו דער געשטאלט פון מענטשהייט־לעבן, ווי עס געשעט אויך ביי דעם קינסטלער...

אַט דאָס איז דער ציל, צוליב וועלכן מיר און אונדזערע קינדער דאַרפן פירן דאָס לעבן; בדי עס זאָל לויט אונדזערע מענטשלעכע כוחות ווערן אַן אמת דאָס, וואָס שטייט אין עוואַנגעליום: „און דאָס וואָרט איז געוואָרן פלייש און האָט געלעבט צווישן אונדז, און מיר האָבן געזען זיין הערלעכקייט" (27־טן יולי 1915).

„שאַפןווירקלעכקייט" הייסט אָבער פאַר ל. שאַפן תיכף ומיד, נישט אָפּלייגן אויף דער גאָלדענער צוקונפט. „פאַרהעלטנישן" דאָס איז דאָס פאַרהאַלטן פון מענטשן איינער צום אַנדערן; און די פאַרבאַדינגונג פון אַנאַרכיע איז פאַר מיר די איבערצייגונג, אַז יעדער מענטש טראָגט אין זיך די מעגלעכקייט צו ענדערן זיין פאַרהאַלטן, אַזוי לאַנג ווי ער לעבט. אַזוי לאַנג ווי אין דעם תחום פון צוואַנג און אומפרייהייט, אין וועלכן מיר לעבן, איז נאָך דאָ אַ פּלאַץ, וועלכן מיר פילן אַליין נישט אוים מיט פרייהייט און אייניקייט, באַטש קיינער אויסער אונדז שטערט אונדז נישט אין דעם — אַזוי לאַנג קען מען גאָרנישט האָפן אַז מיר וועלן קענען אומענדערן אין יסוד אויסערלעכע פאַרהעלטנישן... איך קעמף קעגן דער אומפרוכטבאַרקייט פון די מענטשן וועלכע זעען נישט פאַר זיך אין יעדן אויגנבליק אַ באַשטימטע אויפגאַבע וועלכע מען קען תיכף אָנהויבן אויספירן, פאַר וועלכער ס'איז דאָ די מעגלעכקייט פון אַ התחלה... אַזוי לאַנג ווי די אַנאַרכיסטן שטעלן אַוועק צווישן זיך און דעם אָנהויב פון זייער שעפערישער טאַט די אייביקייט, זענען זיי אומפרוכטבאַר" (בריוו צום אַנאַרכיסט מאַקס נעטלוי, דעם 7־טן אַפּריל 1911) (1).

אין אַ פּאָר חדשים אַרום פאָרמולירט ער — דער רעוואָלוציאָנער — זיין געדאַנק נאָך שאַרפער: „מען זאָגט אַז אין מיין „אויפרוף" איז צונויפגעמישט העראָישם מיט נישט־העראָישן. וואָלט איך געדאַרפט אויסקלייבן (איך דאַרף עס אָבער נישט) וואָס איז מיר וויכטיקער, וואָלט איך געזאָגט: דאָס נישט־העראָישע, דאָס גאַנץ שטילע, פּשוטע, נישט רעשדיקע, דער אָנהויב פון אַ גערעכטער ווירטשאַפט... די העראָישע לעבנס־אויפפאַסונג וואַקסט אוים אויף אַ ליגן: זי לאָזט דאָס פּריוואַט־לעבן, דאָס ווירטשאַפטן, זיך ווייטער גיין ווי געוועזן און אַפּעלירט צו דעם גאַנצן, צו רעוואָלוציע. די נישט־העראָישע אָבער זאָגט: מיט אייער פּריוואַט־לעבן, מיט אייער ווירטשאַפט וועט איר שאַפן די נייע געשטאַלט, די רעוואָלוציע. ווער עס וויל וואַרטן און פאַרברענגען זיין לעבן אין באַגייסטערונג און גרויסע אויפרופן, זאָל עס טאָן. ווער עס וויל אָבער... נישט וואַרטן אויף די מאַסן נאָר העלפן זיי, דער זאָל העלפן ראשית כל זיך אַליין, זיין אייגענער פּיין: ער זאָל צוזאַמען מיט זיינע פריינד אָנהייבן פירן דאָס ריכטיקע לעבן... אַזוי לאַנג ווי עס איז דאָ אין דער וועלט עפּעס וואָס קען געטאָן ווערן און מיר טוען עס נישט צוליב מורא פאַר דאָס גאַנצע, זענען מיר נישט די עכטע און טוען

1) „מיר זענען אַזוי ווי אַ קליין קינד וועלכער האָט אַ בוי־קאַסטן, אָבער זאָגט זיך עקשנותדיק אָפּ צו שפּילן מיט אים, אַזוי לאַנג ווי די עלטערע שוועסטער וועט אים נישט געבן די ליאַלקע. איך זאָג אָבער אַז וואָס מער מיר אַרבעטן מיטן בוי־קאַסטן, אַלץ נעפּלהאַפטער ווערט די ליאַלקע, און אַז די ליאַלקע גופא איז נישט אַנדערש ווי אַ פאַרשטיינערטער געשפּענסט פון אונדזער פוילקייט און נשמה־פּוסטקייט".

נישט דאָס עכטע" (בריוו פון 23/VIII 1911). און אָט איז די קריסטאַליזאַציע פון דעם דאָזיקן געדאַנקען וועג אין איין פאָרמול לאַנדויערס, וועלכע איז אויך אויסגעקריצט אויף זיין קבר: „עס איז איצט נויטיק צו ברענגען קרבנות פון אַן אַנדער מין, נישט העראָישע, נאָר שטילע, אומזיכטבארע קרבנות, אום צו געבן אַ ביישפּיל פאַר דאָס גערעכטע לעבן."

צו די צוויי אונדז שוין באַקאַנטע באַגריפן פון ל. הלכה למעשה (אָנהויבן, אויגנבליק) קומט אַלזאָ צו דער דריטער באַגריף: ביישפּיל. דורך דעם ביישפּיל פון אונדזער יעדנס אייגענעם לעבן וועט ווערן אויפגעבויט די מענטשהייט. ל. האָט דערפאַר שטענדיק געשטרעבט אויפצוריכטן: נייע אידעישע, אינערלעך צונויפגעבונדענע, כאָטש קליינע גרופן; נייע ישובים (זידלונגען), לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניעס, וועלכע זאָלן ווערן די אָנהויבן פון נייע סאָציאַליסטישע געמיינדעס; נייע פרייע געזעלשאַפטן פאַר שולן, פאַר קינדער־דערציונג, פאַר וויסנשאַפט און קונסט; ער רופט „אַרויסצוטרעטן" במעשה פון קאַפּיטאַליסטישן סדר און לייגן ערשטע שטיינער פאַר אַ נייער באַלעבאַטישקייט און געמיינשאַפט. אין יולי 1915 שרייבט ער אָן אַן אויפרוף: „שטעל זיך צום דינסט, סאָציאַליסט!" און דאָ זאָגט ער: „דער סאָציאַליזם איז, ראשית כל, די טאַט פון סאָציאַליסטן... מיר זענען שטענדיק אָפּהענגיק און שטענדיק פריי. מיר זענען לחלוטין נישט פאַראורטיילט דערוויייל [דאָס איז געווען אין דער מילחמה־צייט!] גאָרנישט צו טאָן, צו וואַרטן, נאָר אַגיטירן און פאָדערן. זייער אַ סך קענען מיר, קען אַן אַנטשלאָסענע צאָל מענטשן דורכפירן, אויב זי שרעקט זיך נישט אָפּ פאַר שוועריקייטן, פאַרפאָלגונגען און אָפּלאַכענישן. צוליב די מאַסן, די פעלקער, דער מענטשהייט, כדי אומצוּוואַנדלען די געשיכטע, אַריינצופירן איידלקייט אין די פאַרהעלטנישן פון ווירטשאַפט, פון געמיינשאַפט, פון מאַן און פרוי, פון דערציונג — זענען ראשית כל נויטיק (ווייל אַנישט קומט נישט דער אָנהויב) נישט די ברייטע מאַסן, נאָר די חברים אין וועג. זיי זענען היינט דאָ פונקט אַזוי ווי שטענדיק, ווען דו ביסט נאָר דאָ. אַז זיי וועלן זיך באַהעפטן מיט אייגאַנדער און דורכקוקן די אַלע אויפגאַבן, וועלכע זענען מעגלעך פאַר זיי היינט, אין דעם דאָזיקן אויגנבליק, וועלן זיי פאַרשטיין: ס'זענען אויפגאַבן דאָ אָן אַ סוף." און אין דעם זעלביקן יאָר האָט ער פאָרמולירט זיינע 36 טעזיסן „וועגן סאָציאַליזם און זידלונג" (טעזן צו דער ווירקלעכקייט און פאַרווירקלעכונג).

III

מיר זעען איצט קלאָר: לאַנדויער האָט פאַרלאַנגט די פאַרינערלעכונג פון סאָציאַליזם נישט כדי צו אַנטלויפן פון רעאַלן מענטשלעכן לעבן, נאָר כדי, פאַרקערט, אַמשנעלסטן און אַמבעסטן עס איבערצומאַכן. אין זיין אינערלעכקייט־סאָציאַליזם איז געלעגן נישט די פאַרבאַהאַלטענע פאַסיוויטעט, נאָר די שטורמישע, פאָדערנדיקע אַקטיוויטעט. דאָס גרויסע האָט ער געזוכט צו פאַרווירקלעכן אפילו אין דעם קליינעם, אפשר דווקא אין דעם קליינעם.

אָבער דאָ אַנטשטייען פאַרן סאָציאַליזם צוויי גרויסע געפאַרן, וועלכע מען מוז שטענדיק האָבן פאַר די אויגן.

מען קען פּרוון זאָגן אַז דער סאָציאַליסט זאָל לאָזן דעם געזעלשאַפטלעכן סדר פון היינט אין אַ זייט, „דרויסן", אַז ער זאָל פון אים אַקטיוו „אַרויסטרעטן". אָבער צי ווערט נישט דורכדעם דער דרויסנדיקער סדר דווקא געשטאַרקט און געפעסטיקט? לאָמיר זיך צוקוקן צו לאַנד. ווערטער אין דעם פּרט, צו די ווערטער, וועלכע מיר האָבן שוין פריער געבראַכט: „אַזוי לאַנג ווי אין דעם תהום פון צוואַנג און אומפרייהייט אין וועלכן מיר לעבן, איז נאָך דאָ אַ פּלאַץ וועלכן מיר פילן אַליין נישט אויס מיט פרייהייט און איינזיקייט, כאָטש קיינער אויסער אונדז שטערט אונדז נישט אין דעם — אַזוי לאַנג קען מען גאָרנישט האָפן אַז מיר וועלן קענען אומענדערן אין יסוד די אויסערלעכע פאַרהעלטענישן".

אין אַזעלכע ווערטער ליגט ביידעם: סיי אַקטיוויטעט און גרויסע אמונה אין דעם מענטשנס גייסט, סיי זעלבסט־באַשרענקונג אין פּשרה־מאַכן מיט דער היינטיקער וועלט. ווען מען רעדט צו מענטשן אויסצולעבן זיך פריי אין די רעמלעך פון צוואַנג, דאַן הערן זיי אויף צו פילן דעם צוואַנג גופא. פונקט אַזוי ווי דער געפאַנגענער קאָן נישט „פריי" פלאַנצן זיין גאָרטן אין די ווענט פון געפענגעניש־הויף, פונקט אַזוי קאָן נישט דער מענטש בכלל צערייסן די הייטל פון צוואַנגס־לעבן נאָר אין איין ווינקל און אַריינשטופּעווען אין איר אַ לאַטע פון פרייהייט. פאַר דעם שטאַרקן מענטשן ליגט אין די ווערטער פון ל. דער אויפרוף צום אָנהויב פון רעפאָרמירן דאָס גאַנצע לעבן; פאַר דעם שוואַכן אָבער ליגט דאָ דער היפוך: דער אָפּזאָג פון דער קאַמף־שטעלונג לגבי דעם גאַנצן צוואַנג־סיסטעם, וואָס שטיקט דאָס לעבן.

ל. האָט אין זיינע שריפטן באַזונדערס אונטערגעשטראָכן די באַדייטונג פון איינעם אַ פראַנצויזישן דענקער, עטיען דע לא באָעטי, וועלכער האָט פאַר דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע אַרויסגעלאָזן זיין „טראַקטאַט וועגן דער פרייוויליקער קנעכטשאַפט". אין דעם ווערק האָט עטיען אונטערזוכט ווי קומט עס, אַז גאַנצע פעלקער לאָזן זיך אויסנוצן און פייניקן פון אַן איינציקן, וועלכער איז נאָר אַ נישטיקער מענטשל. און ער קומט צום אויספיר, אַז די דאָזיקע אומגעהויערע מאַכט פון טיראַן באַרוט נאָר אויף דער פרייוויליקער קנעכטשאַפט פון מענטשן. אום צו ברעכן די טיראַניע, איז גענוג דער ווילן צו זיין פריי. „זייט אַנטשלאָסן, נישט צו זיין מער קיין קנעכט און איר זייט פריי." דאָס זענען שטאָלצע ווערטער. אָבער די פראַנצויזישע רעוואָלוציע איז באַשטאַנען נישט נאָר אין די געדאַנקען פון עטיען און רואָס און די ענציקלאָפּעדיסטן, נאָר אויך און דווקא אין די מעשים, אין די טיף־אויפרייסנדיקע טאַטן פון אַ דאַנטאָן, אַ ראָבעספּיער, אַ באַבעף, פון די מאַסן. „ס'איז גענוג דער ווילן צו זיין פריי"? דאָס קלינגט רעוואָלוציאָנער ביי איינעם, און דאָס קלינגט פרידזעליק, לעבנס־אָפּגעזונדערט, כמעט זעלבסט־צופרידן ביי אַנדערע. דער מענטש קאָן נישט ווערן

פריי (ווי שטאַרק ער זאָל עס נישט וועלן פֿאַר זיך), אַזוי לאַנג ווי די וועלט איז נישט פריי. און אפילו דורך דעם געמיינזאַמען שופר־בלאָזן פון „ווילן" פון אַ סך וועלן נישט איינפאַלן די ווענט פון יריחו, וואָס צאַמען אַרום די מענטשהייט. עס ליגט אין די דאָזיקע ווערטער פון אַקטיוויזם אַ פאָדעם וואָס פירט דירעקט צום פּאַסיוון שלום־מאַכן מיט דער איצטיקער וועלט. ווייל עס ווערט דורך זיי ווי אויסגעשלאָסן אָדער פאַרמינערט די באַדייטונג פון רעאַלן, ממשותדיקן קאַמף קעגן דער קנעכטשאַפט. — מען מוז ווידער זאָגן: ביי דעם שטאַרקן מענטשן ווי לאַנדויער ווערט דער ווילן פאַרקניפּט מיטן קאַמף, ווערט דאָס גרויסע פאַרבונדן מיט דעם קליינעם; ביי דעם שוואַכן שטופּט דער ווילן אַרויס דעם קאַמף און דאָס קליינע שטויסט אַרויס דאָס גרויסע. און דאָ ליגט דער אָנהויב־וועג וואָס פירט צו רעפאָרמיזם. דורך אַזאַ וועג ווערט דער היינטיקער סדר געשטאַרקט און געפעסטיקט, ווייל עס ווערט אָפּגעטעמפּט דער רעבעלישער גייסט וועלכער איז שטענדיק נאָר מאַקסימאַליסטיש.

דאָס איז נאָר איין געפאַר. אָבער ס'איז דאָ נאָך אַ צווייטע: די געפאַר פון פאַרייניזאַמונג פון אַזאַ סאָציאַליסט. ער קאָן פאַרלירן דעם צוזאַמענבונד מיט דער ליידנדיקער מענטשהייט צו וועלכער ער וויל דאָך זיין געבונדן. ער קאָן זיך אַזוי שטאַרק פאַרטיפן אין זיין אייגענער אינערלעכקייט, ער קאָן אַזוי טיף פאַרגייסטיקן זיין אויסלעבן פון סאָציאַליזם, אַז ער ווערט אַ וועלט פאַר זיך. ער קאָן דערמיט פאַרלירן די שפּראַך אין וועלכער ער זאָל זיך צונויפריידן מיט די „מאַסן". עס קאָן דעמאָלט דער גייסט, דאָס שפּיגלען זיך אין דער אייגענער גייסטיקער טיפקייט, וואַקסן אויפן חשבון פון דער נשמה, פון דעם פשוטן זעלישן צוגאַנג און צונויפבונד מיט די מענטשן אַרום. אָנשטאָט אַכטונג און ליבשאַפט צו מענטשן קאָן דעמאָלט איינשטעלן זיך די קנאַישע האַרטקייט און ריין גייסטיקע שטרענגקייט צו זיי. אַזעלכע סאָציאַליסטן קענען ווערן דעמאָלט פאַראיינזאַמט, און אפילו זייער בונד ווערט דעמאָלט אַ „בונד פון איינזאַמע". לאַנדויער איז געווען און האָט זיך אַליין שטענדיק גערופן אַן איינזאַמער. (1) און ער האָט געבענקט נאָך אַ שפּראַך, וועלכע זאָל אים פאַרבינדן מיט די מענטשן. „ווער אָבער זענען די דאָזיקע „מיר"? וויפל זענען מיר אין צאָל? מיר וואָלטן געווען אַ סך, אַ סך מער איידער מיר מיינען, ווען מיר, די ווייניקע, וואָלטן אויסגעדריקט אונדזער ווילן אין דער ריכטיקער שפּראַך, אין דער שפּראַך פון נאַיוויטעט, נישט פון געלערנזאַמקייט... מיט די דאָזיקע ווערטער קריטיקיר איך אויך זיך אַליין, אָבער איך וויל זאָגן אַז איך הויב ערשט אָן צו באַפרייען זיך פון נעץ; איך וויל זיך נאָך אויסלערנען ריידן גאַנץ אַנדערש".

האָט מען אָבער די שפּראַך נאָך נישט, דעמאָלט רייסט זיך דער פאַרינערלעכ־

1) „איך האָב דערקענט די שרעקלעכע איינזאַמקייט און איך האָב ביי איר אָפּגענומען די שרעקלעכקייט דערמיט וואָס איך האָב זי אַקצעפּטירט. און שפּעטער האָב איך דורך מיין חתונה אין מיין איינזאַמקייט געפונען די שענסטע געמיינשאַפט; און דורך פריינדשאַפטן האָב איך געקריגן די באַרירונגען מיט אַנדערע איינזאַמע. באַרירונג הייסט פיל און עס הייסט ווייניק. לאָמיר זיין באַשיידן" (בריוו פון 2־טן יאַנואַר 1910).

טער סאָציאַליסט אָפּ פון דער מענטשהייט. אין אַ זייער וויכטיקן בריוו צום פּילאָ־זאָף קאָנסטאַנטין ברונער (2/I 1910) דעקט לאַנדויער אויף דעם זעלישן מעכאַניזם פון זיין סאָציאַליסטישער אַרבעט. „דו שרייבסט, אַז ביי מיר ווירקט די איבער־געגעבנקייט צו אַנדערע, וועלכע איך וויל העלפן. אָבער איך קאָן גאָרנישט אַזאַ איבערגעגעבנקייט, און איך וויל קיינעם נישט העלפן. איך בין גאָר אַנדערש... פון מיין איינזאַמקייט אַרויס אַרבעט איך איבער מיינע זאַכן. איך געברויך דאָ מיט אַ כיוון די דאָזיקע פאָרעם פון אַ לשון רבים. מיינע זאַכן וויל איך העלפן, נישט די אָדער יענע מענטשן, זיי מעגן זיין אפילו מיליאָנען מענטשן... ווער עס פאַרשטייט עס נישט רעדט צו מיר ווי צו אַ פילאַנטראָפּ, און ער וואָלט געדאַרפט ריידן צו מיר ווי צו אַ דיכטער. איך דיכט, ליבער פריינד; איך דיכט איבער מיין פאָלק. דאָס דאָזיקע פאָלק איז טאַקע איינע פון מיינע זאַכן... וויכטיק איז פאַר מיר טאַקע דאָס ביכל „אויפרוף צום סאָציאַליזם", וועגן וועלכן דו האָסט געהערט: כמעט נישטיק זענען פאַר מיר די צוזאַמענקונפטן מיט די מענטשן וועלכע דו האָסט אַ פּאָר מאָל געזען. דאָס זענען פאַר מיר צופעליקע דערשיינונגען, שווערע התחיבותן; דאָס געהערט, טראָץ דער נישטיקייט, צו מיין זאַך, אָבער פילן עפּעס פליכטן צו די דאָזיקע מענטשן — איז מיר גאָר פרעמד."

לאַנדויער האָט אין זיין גרויסער אָפנקייט נישט געמערקט, אַז ביי אַזאַ אויסטייטשונג פון זיין טעטיקייט איז ער דאָך אַ פילאַנטראָפּ. דיכטעריש האָט גע־מעגט זיין די פאָרם פון זיין שאַפונג, אָבער אין תוך האָט זי געמוזט זיין פילאַנ־טראָפּיש. ווייל די מענטשהייט, דאָס פאָלק טרעטן דאָ אויף נאָר אַלס אָביעקטן פון זיין שאַפן, ווייל ער גיסט זיך דאָ נישט צונויף מיט אים אין דער שעפערישער אַרבעט. צוליב דער וויזיע און דער ליבע צום קומענדיקן מענטשן ווערט דער לע־בעדיקער מענטש פאַרוואַנדלט אין אַ אָביעקט.

און צוזאַמען דערמיט קאָן זיך אַנטוויקלען די גרויסע סקעפּסיס בנוגע די מאַסן, בכלל. אין זיין „אויפרוף צום סאָציאַליזם" האָט ל. געשילדערט מיט צער און אויפרעגונג דאָס לעבן פון די מאַסן. „זייער לעבן האָט קיין שום אָדער נאָר פאַר־קריפּלטע באַציִונגען צו דער נאַטור; זיי ווייסן נישט וואָס עס איז פּאַטאָס, פרייד, ערנסט, וואָס עס איז דער ציטער און די טראַגיק; זיי קענען נישט לאַכן און קענען נישט זיין ווי קינדער; זיי פאַרטראָגן זיך איינער מיטן אַנדערן און ווייסן נישט ווי אומדערטרעגלעך זיי זענען; זיי לעבן אויך זעליש אין שמוץ און פאַר־דאָרבענער לופט, אין דעם זומפּ פון מיאוסע ווערטער און עקלהאַפטע פאַרגעניגנס." און אין בריוו פון 23/VIII 1911, אין וועלכן (ווי מיר האָבן שוין געזען) ער רופט „אָנהויבן פירן אַליין דאָס ריכטיקע לעבן", — דאָרטן גופא שרייבט ער: „ווער עס וויל אָבער — אין טיפער פאַראַכטונג צו די מאַסן ווי זיי זענען, ווי זיי זענען געוואָרן — נישט וואַרטן אַף די מאַסן... דער זאָל צוזאַמען מיט זיינע פריינט אָנהויבן פירן דאָס ריכטיקע לעבן. ווי מען זאָל אָנהויבן, אַזוי לאַנג ווי די מאַסן זענען טעמפּ און פויל, איז אַ פראַגע פאַר זיך".

אַזאַ באַציִונג צו די מאַסן קאָן זיך אַרויסאַרבעטן פון יענער גייסטיקער אי־

נערלעכקייט, וועלכע פירט סיי צו איינזאַמקייט סיי צום אריסטאָקראַטיזם. ווייל מען קאָן בשום אופן נישט אָנערקענען אַז די „מאַסן", ד. ה. די לעבעדיקע מענטש־הייט וואָס אַרבעט און ליידט און בענקט און טראָגט אויף אירע פּלייצעס די גע־שיכטע, איז זעליש שמוציק, אומנאַטירלעך, טעמפּ און פויל. אין דער אמתן טראָגן זיי, די מאַסן, אין זיך יענע עכטע געפילן און די נאַטירלעכע איבערלעבענישן, וועלכע עס בליען אויף אין די גרויסע, גאָט־געבענטשטע מענטשן; אינדערהאמתן ליגן נאָר אין זיי, און נישט ערגעץ ווו אַנדערש, די נישט־פאַרפּעלשטע קוואַלן פון לויטערקייט, פון צניעות, פון קינדערישן שכייכל. פון באַגייסטערונג און טראַגיק. מער נישט, די דאָזיקע קוואַלן זענען פאַרשאָטן און פאַרוואָרפן מיט די שווערע שטיינער פון דער פאַלשער ציוויליזאַציע. די אויפגאַבע פון דער קולטור, און ראשית כל פון דער רעוואָלוציע, איז טאַקע אַראָפּצוּוואַרפן די שטיינער, אַראָפּצוטראָגן דאָס מיסט, כדי ווידער צוצוקומען צו די לויטערע וואַסערן פון דער פאָלקס־נשמה. און דער סאָציאַליזם לעבט נאָר אויף אַזוי פיל אויף וויפל ער האַלט אין איין גראָבן טיף צו אָט־די קוואַלן, אויף וויפל ער קאָן — טראָץ דעם קלאָגעדיקן לבוש פון די מאַסן — פאַרבינדן זיך מיט זייערע אויך היינט לעבעדיקע, אָבער פאַרשטויסענע נשמה־אוצרות.

מאַרטין בובער דערמאָנט איצט אין זיינע דערינערונגען וועגן לאַנדויערן אַזאַ עפּיזאָד: „דאָס איז געווען אין הערבסט 1919, אַ האַלב יאָר נאָך זיין טויט. איך בין געפאָרן גאַנץ פרי פון מינכען. אַלע וואַגאָנעס זענען געווען אַזוי באַזעצט, אַז איך האָב קוים געפונען אַן אָרט צו שטיין. די פּאַסאַזשירן האָבן פריינטלעך, אויף וויפל עס האָט זיך געלאָזן, געמאַכט פאַר מיר אַ פּלאַץ. עס זענען געווען בלויז מענער און כמעט אַלע אין זעלנערישע מונדירן, „וויס־גאַרדיסטן". מען האָט גע־שמועסט צווישן זיך הויך אויפן קול. פּלוצים האָב איך קלאָר דערהערט דעם נאָמען לאַנדויער און מיט פאַרוואונדערונג האָב איך געזוכט מיט די אויגן דעם, וואָס האָט גערעדט. דאָס איז געווען אַ סאָלדאַט, אַ מענטש אין די מיטעלע יאָרן מיט אַ רויטלעכע באָרד. און ער האָט געזאָגט אויפן קול צו זיין שכן: „ניין, אַזוי איז עס נישט געווען מיט דעם לאַנדויער. דער לאַנדויער האָט טאַקע געוואָלט דאָס ריכטיקע, מ ע ר נ י ש ט, ע ר ה אָ ט ג ע ד אַ ר פ ט ז י י ן א י י נ ע ר פ ו ן א ו נ ד ז" (1).

אָט אַזוי אַנטפּלעקט זיך פאַר אונדז די סכנות־פולע נאַטור פון דעם נאַר־אינערלעכן סאָציאַליזם, אפילו ווען ער איז פאַרבונדן מיט אַן אַקטיוויטעט, מיט דער אַקטיוויטעט פון תיכפדיקע קליינע מעשים. גראָד אין די טיפענישן פון אַזאַ סאָציאַליזם, אפילו ווען ער ווערט פאַרקערפּערט אין אַ גוסטאַוו לאַנדויער, פאַר־באַהאַלט זיך די געפאַר פון רעפאָרמיזם און פון איינזאַמקייט. עס קאָן געשטאַרקט ווערן די אַלטע וועלט און עס קאָן צעריסן ווערן דער בונד מיט דער מענטשהייט.

---

1) "Das Werdende Zeitalter", Juni, 1929.

IV

אָבער ס׳איז געקומען די גרויסע צייט, וואָס האָט פאַרלאַנגט פון אַ סאָציאַליסט זיין גרעסטע פאַראַנטוואָרטלעכקייט: די מלחמה און די רעוואָלוציע. און דאָ האָט זיך אַנטפּלעקט די צווייטע נאַטור פון רעוואָלוציאָנער לאַנדויער. זיין אַקטיוויטעט אויך בנוגע די גרויסע סאָציאַלע קאַמפן, וועלכע האָבן זיך אָנגעהויבן אין יענער צייט. וואָס נוגע דער מלחמה, האָט לאַנדויער תיכּף, אָן וועלכע נישט איז קווענקלעניש, פאַרנומען אַ פיינדלעכע שטעלונג קעגן איר. ער האָט זיך אויף איין רגע נישט געלאָזן פאַרבלענדן פון די אָפיציעלע אָדער אינטעליגענטישע אָדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישע קרייזן, וועלכע האָבן אויף זיך גענומען פאַרטיידיקן „דייטשלאַנד" און „דעמאָקראַטיע". ער איז געווען — באַזונדערס אין דער ערשטער צייט פון פאַרבלענדעניש — איינער פון די גאָר ווייניקע אין דייטשלאַנד, וועלכע האָבן איבער די קעפּ פון די מלחמה־האַלטנדיקע פעלקער און מלוכות קלאָר געזען דאָס איינהייטלעכע פרידלעכע מענטשהייטס־פאָלק. „אויב איך האָב שוין גאָר קיין באָדן נישט, אויף וועלכן צו שטיין, שטיי איך פונדעסטוועגן נישט אין דער לופט: איך שטיי אויף מיר אַליין. בנוגע די נאַציעס שפּיר איך נישט אין מיר אפילו די קלענסטע אומגערעכטיקייט; איך ווייס מיט צער, ווי ס׳איז אַנטשטאַנען די דאָזיקע משוגעת; איך פיל מיך גאַנץ ווי אַ דייטש און פונדעסטוועגן פיל איך נישט קיין ברעקל סימפּאַטיע צו דער פּאָליטיק און אַקציע פון דער דייטשער מלוכה. יענע אינערלעכע און דערהויבענע באַגלייט־מוזיק, מיט וועלכער די עכטע פעלקער באַגלייטן דעם משוגעים־טאַנץ פון די מלוכות, פיל איך ביי די דייטשן פונקט אַזוי ווי ביי די פרעמדע; איך הער ווי דאָס מענטשן־געשלעכט איז אין מיר לעבעדיק און איך האָב זיך נישט פון וואָס אָפּצוזאָגן — דאָס אַלץ דערהאַלט אין מיר דעם ווילן צו לעבן ווייטער". די דאָזיקע ווערטער שרייבט לאַנד. צו זיין בעסטן פריינט מאַוטנער, ביי וועלכן עס הערשט נאָר „דער טויט־שרעק פאַר דייטשלאַנד", שוין אין די ערשטע וואָכן פון וועלט־קריג (2 נאָוו. 1914). אין זיין קאַמף קעגן קריג שאַנעוועט ער נישט זיינע נאָענטסטע פריינט, ער רייסט מיט זיי איבער אויף שטענדיק. זיין הויפּט־כּעס ווענדט זיך נאַטירלעך קעגן יענער סאָציאַלער קראַפט, וועלכע האָט אַמטיפסטן פאַרראַטן אין דעם קריג: קעגן דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. דער פאַרראַט איז נישט קיין צופאַל, ער איז געלעגן פון אָנהויב אָן אין איר נאַטור. ל. גייט אין זיין כּעס אַזוי ווייט, אַז ער שאַנעוועט ווייניק אפילו קאַרל ליבקנעכטן. „דאָס, וואָס די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט אין משך פון 60 יאָר פאַרזאַמט און פאַרדאָרבן און אונטערגעגראָבן, קען מען נישט מיט איין מאָל פאַריכטן בעת דעם קריג. איך האָב די גרעסטע אַכטונג פאַר ליבקנעכטס פערזענלעכן מוט און די האַרציקסטע סימפּאַטיע צו זיין גורל, אָבער ס׳איז באַצייכנענדיק פאַר דעם באַנקראָט פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, אַז איר גאַנצער רעוואָלוציאָנערער אויפרייס־שטאָף וועבט זיך אויס אין האָפענונגסלאָזע רעוואָלטן פון איין איינציקן מענטשן" (16 יוני 1916 צום אַנאַרכיסט מיזאַם).

אין דער ביטערער צייט איז לאַנד. ווידער איינזאַם, אַ סך איינזאַמער ווי פריער. אָבער עס וואַקסן ביי אים האָפנונגען, אַז די מילחמה־צייט גרייט צו דעם גרויסן און טיפן גייסטיקן איבערברוך אין דער מענטשהייט. צו יענער נייער רעוואָלוציאָנערער צייט דאַרף מען צוגרייטן די אייגענע פּערזענלעכע כוחות. צו זיין אַנאַרכיסטישן פריינט, וואָס רופט צום תיכפדיקן קאַמף, שרייבט ער עס קלאָר: מען דאַרף איצט נאָך נישט לייגן זיך פאַר אַ קרבן. „אָפּטמאָל איז דער קרבן לחלוטין נישט דאָס שווערסטע. מיר זענען נאָך נישט אַזוי ווייט, אַז אַ פאַלנדיק שטיינדל זאָל דעם באַרג ברענגען אין באַוועגונג — היינט וואָלט דאָס שטיינדל געפאַלן אָן אָפּקלאַנג, אָן אַ ווידערקול, זיך אַליין געטריי און איידל — אָבער אין איינזאַמקייט. וואָלטן אונדז אין דייטשלאַנד געקאָנט אַנדערע מענטשן פאַרבייטן, דעמאָלט וואָלט איך אפשר אַנדערש ריידן. אָבער אַזוי ווי די לאַגע איז, מוזן מיר (בפירוש נישט פון שטאָלץ) פאַרשטיין, אַז ס'זענען נישטאָ קיין אַנדערע אויף אונדזער אָרט פון וועקער, פון אויפרייסלער, פון אַזעלכע, וועלכע האָבן לכתחילה דאָס געוווסט, וואָס עס וועלן באַלד וויסן אַ סך. און ווייל מען האָט אונדז נויטיק, מוזן מיר לעבן אום צו ווירקן" (27 נאָוו. 1914).

און אין יאָר 1916 שרייבט ער ווידער צו מיזאַמען: „עס אַנטשפּרעכט מיין נאַטור צו האַלטן זיך איצט שטיל און צו טאָן וואָס נויטיק גאַנץ אינדיווידועל פאַר מיר. איך מוז לאָזן די טויטע באַגראָבן זייערע טויטע און איך קען נישט צוזאַמען גיין מיט בעלי־תשובות, כדי צו פאַרענדקן דעם קריג אָדער איינצוווירקן אויף זיינע באַגלייט־דערשיינונגען". פאַרוואָס האַלט זיך איצט לאַנדויער שטיל? דאָס האָט ער אין אַן אַרטיקל פון יענער צייט מיט פאַרשטעלטע ווערטער דערקלערט: „עס לעבט אין מיר אַן אומגעזעטיקטע בענקשאַפט נאָך יענער שעה, ווען דער דאָזיקער ריז — דער קריג פון די אַנדערע — וועט פאַלן מיט רעש צו ערד, און נאָך אַן אויגנבליק פון פאַרכישופטער פאַרוואַנדלונג און דערנייערונג וועט ער ווידער אויפשטיין ווי מיין קריג פאַר אומשוונג און נצחון". לאַנדויער האָט איצט געוואַרט אויף דער רעוואָלוציע, וועלכע וועט נישט דערלויבן, אַז דאָס לעבן זאָל ווידער אַזוי פליסן ווי פאַר דער מילחמה. ל. האָט מסתמא גערעכנט און געהאָפט, אַז יענע אינערלעכע גייסטיקע רייניקונג, וועלכע ער האָט שטענדיק פאַרלאַנגט, וועט איצט אין אַ גיגאַנטישער מאָס פאָרקומען דורך די צרות פון דעם קריג. ער האָט געגלויבט, אַז אין די פייערדיקע ליידן און בזיונות פון דער מילחמה וועט זיך אויסלייטערן די נשמה פון די מענטשן — און זיי וועלן זיך, געריינעקטע, נעמען פאַר דעם סאָציאַלן און פּאָליטישן איבערבוי פון זייער לעבן.

דערפאַר טאַקע, אַז אין יאָר 1918 איז די רעוואָלוציע אויסגעבראָכן אין דייטשלאַנד, האָט זיך לאַנדויער תיכף איבערגעגעבן איר מיט דער גאַנצער ליידנשאַפט פון זיין נאַטור. איצט איז פאַר אים געקומען די צייט פון דעם אָביעקטיוון שאַפן, אין דעם סאָציאַל־פּאָליטישן בנין, פון דעם דירעקטן ווירקן אויף די אָביעקטיווע „פאַרהעלטענישן", פון דעם צונויפגיסן זיך מיט די מאַסן. און ווי נאָר ער האָט

זיך אריינגעוואָרפן אין דער רעוואָלוציע, איז ער געוואָרן שטאַרק פּרוכטבאַר, מאַק־סימאַליסטיש.

ער איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ ריי קלאָרע און טיפע אידעען. קיין איינע פון זיי זענען נישט פאַרווירקלעכט געוואָרן, אָבער זיי לעבן אין דער אידעען־וועלט פאַר דעם צוקונפטיקן דור. ער האָט שאַרף דערזען די געפאַרן, וועלכע באַדראָען די דייטשע רעוואָלוציע, ראשית כל פון אירע אינערלעכע פיינט: פון איר נאַיוויטעט, איר כאַראַקטערלאָזיקייט, איר קלעפּעניש צו די אַלט־פרייסישע טראַדיציעס. ער האָט שאַרף געצייכנט וואָרענען דאָס אַרבעטנדיקע פאָלק קעגן דער דרייאייניקייט פון דער בירגערלעכער מלוכה (פאַרלאַמענט—פּאַרטייען—פּרעסע), וועלכע וועט פון אינעווייניק צעפרעסן די רעוואָלוציע.

ראשית כל האָט ער אַרויסגערוקט דעם פּרינציפּ פון פ ע ד ע ר אַ צ י ע. ער האָט געזען דעם אומגליק וואָס דראָט דעם אין רעוואָלוציעס אומדערפאַרענעם פאָלק, אויב עס וועט זיך ווידער בילדן אַ צענטראַלע רעגירונג, און נאָך דערצו אין דעם פון קאַזאַרמע־גייסט דורכגעדרונגענעם פּרייסן. די זעלבסטשטענדיקייט פון די מאַסן האָט ער געוואָלט לאָזן פונאַנדערפלאַקערן דורך דעם וואָס מען וועט אַריבער־לייגן די פאַראַנטוואָרטלעכקייט אויף יעדער מלוכה־פּראָווינץ, פון וועלכע דייטשלאַנד באַשטייט. און אַלס אַ דרום־דייטשער האָט ל. געלייגט באַזונדערע האָפנונגען אויף בייערן און די דרום־פּראָווינצן. „קיין זאַך וואָלט איצט נישט געווען בעסער ווי מבטל צו מאַכן די פירנדיקע שטעלונג פון פּרייסן און פון דער בערלינער צענטראַל־רעגירונג; אַם בעסטן וואָלטן מיר געדאַרפט גיין אויפן וועג פון פ ע ד ע ר אַ צ י ע, פ ו ן א ו י ט אָ נ אָ מ ע ר ע פּ ו ב ל י ק ן. וועגן אַ נאַציאָנאַל־פאַרזאַמלונג און וועגן דער נייגרינדונג פון דער מלוכה וואָלט מען געדאַרפט ערשט דעמאָלט ריידן, ווען עס וואָלט שוין געווען דורכגעפירט דאָס וויכטיקסטע אויפן פּאָליטישן און סאָציאַלן געביט. ווייל אויב די דאָזיקע נאַציאָנאַל־פאַרזאַמלונג וועט קומען איצט, איידער ס'וועט זיין אַ נייער גייסט און נייע אינסטיטוציעס, וועט דאָס זיין ווידער דאָס פּוסטע און נידערטרעכטיקע עסקן פון די אַלטע פּאַרטייען אונטער אַ נייער פירמע". עס מוז צעבראָכן ווערן אויף אַלע לעבעדיקע טיילן די דייטשע אימפּעריע, כדי שפּעטער פון אונטן אַרויף ווידער אויפגעשטעלט צו ווערן.

אַלץ אין דעם זעלביקן חודש נאָוועמבער 1918 שרייבט ער: „ס'איז טרויעריק וואָס מען האָט דערלויבט דעם פאַרשימלטן סיסטעם פון אונדזערע פּאַרטייען און פּרעסע שוין ווידער אויפצוהויבן אַ קאָפּ מיט דער גרעסטער חוצפּה. אַט דאָס טאַקע און נישט עפּעס אַנדערש פאַרבאַהאַלט זיך אונטער דעם נאָמען „נאַציאָנאַל־פאַר־זאַמלונג". ווען מען איצט מיט די אַנטשטייענדיקע פראַגן וואַרטן אויף איר, ווען זי איצט קומען, — דעמאָלט איז אַלץ פאַרלוירן און מיר וועלן ווי אַ לעבערלעך און קלאָגעדיק פאָלק אַוועקשטעלן זיך הינטער דער אַזויגערופענער פראַנצויזישער „רע־פּובליק"... „נאַציאָנאַל־פאַרזאַמלונג" באַדייט, אַז די ר ע וו אָ ל ו צ י ע ש פּ אַ נ ט־א ו י ס ד י פ ע ר ד און שטעלט זיי אַריין אין שטאַל. מען דאַרף טאָן גאָר עפּעס אַנ־דערש, און איך האָף אויסצופירן, אַז בייערן זאָל נישט באַשטימען אַזעלכע וואַלן,

ביז ס'וועט זיך שאפן א נייער גייסט". ווי זאל אבער זיין? „די נאציאנאל־פאר־זאמלונג פארן גאנצן לאנד דארף באשטיין נאר פון דעלעגאטן פון די אויטאנאמע רעפובליקן. און די רעפובליקן זאלן ווידער פריער האבן באזונדערע פארזאמלונגען, וואס זייערע דעלעגאטן ווערן געשיקט פון פרייע קארפאראציעס. די קארפאראציעס זענען — די ראטן פון ארבעטער, פויערים און סאלדאטן... יעדע פארבינדונג מיט דער אלטער מלוכה מוז אויפהערן, אנישט האבן מיר די צעזאריסטיש־פראלעטארישע דיקטאטור, גאנץ גלייך צי זי וועט הייסן שיידעמאן אדער ליבקנעכט... צו די פריערדיקע תקופות פון אונטערדריקונג האבן אנט־שפראכן די דירעקטע (אטאמיזירטע) און געהיימע וואלן; אין דער פרייהייט האבן מיר נויטיק די קאאפעראטיווע (אלזא אומדירעקטע) און עפנטלעכע וואלן, דעם אימפעראטיוון מאנדאט פאר די געוויילטע, דעם שטענדיקן קאנטאקט מיט זיי, די מעגלעכקייט שטענדיק אפצורופן די דעלעגאטן, וועלכע זענען נישט קיין „פאלקס־פארטרעטער", נאר שלוחים פון א שטענדיק ווירקנדיקער קארפאראציע. אזוי וועלן מיר זיכערן די רעוואלוציע און די קולטור... דאס וועט נישט זיין דאס פארשאל־טענע סיסטעם פון פארטייען־ און פארלאמענט־הערשאפט".

און מיט דער זעלביקער קראפט באקעמפט לאנד. די פרעסע. „מיר מוזן האבן א גאנץ נייעם ציַיטונג־סיסטעם און איך וואלט זיך נישט אפגעשטעלט פאר קיין געוואלטאט, כדי צו פארניכטן די אלטע פרעסע" (בריוו צו בובערן). „איך האב די פולע אכטונג פאר די גאר ווייניקע, וועלכע שרייבן און ריידן היינט אזוי ווי זיי האבן פריער גערעדט און געשריבן, וועלכע באקעמפן אלזא די רעוואלוציע. אבער אן עקל רופן ביי מיר ארויס אלע יענע, וועלכע האבן זיך איבערגעדרייט, וועלכע קלעפן אן שנעל אויף זייער פארטיי א נייע פירמע, וועלכע שרייען נאך א נאציאנאל־פארזאמלונג, אנשטאט צו לאזן פריער וואקסן אינערלעך די נייע אויטאנאמע רע־פובליקן און שפעטער צונויפפלעכטן זיי אויף א נייעם אופן, וועלכע וויסן נישט פון קיין בעסערס ווי די אלטע ווייַלעריי און די אלטע פארטיי־פלוידעריי" (בריוו צו פ. מאוטנער. אלץ אין נאוועמבער 1918). די פרעסע־פראגע האט ל. שטענדיק ארויסגערוקט פארויס אין דער רעוואלוציע־צייט. קעגן דער פרעסע־מאנאפאליע פון אייניקע קרייזן וועלכע אונטערדריקן די פרייהייט פון דער עפנטלעכער מיינונג צוליב זייערע פריוואט־אינטערעסן, וועלכע פארגיפטן אבער די דאזיקע עפנטלעכע מיינונג און שאפן דערמיט א געפאר פאר דער רעוואלוציע, האט ל. פארלאנגט די שאפונג פון אן אמתער פרעסע־פרייהייט, פריי פון קאפיטאליסטישן צוואנג.

מיר זעען, מיט וואס פאר א קלארן בליק און עקשנות לאנדויער האט געקעמפט פאר דער אקטיוויטעט פון די מאסן. ער האט נישט געוואלט האבן יענע אויבער־פלעכלעכע אקטיוויטעט, וועלכע דריקט זיך אויס אין די שאבלאניזירטע, געדאנקענ־לאזע וואלן, ביי וועלכע דער פאלקסמענטש טרעט אפ זיין גייסטיקע בכורה צו די „דעמאקראטישע" פארטרעטער. ער האט געוואלט ראשית־כל אפראמען פון וועג אלע הינדערנישן פון פארלאמענטן, פארטייען, פרעסע, צענטראל־געוואלטן, וועלכע לאזן נישט קומען צום אויסברוך די באהאלטענע זעלישע כוחות פון ארבעטנדיקן

פאָלק. די רעוואָלוציע האָט געדאַרפט דורכברעכן אַ וועג צו די דאָזיקע זעלישע כוחות (דורך די נייע קאָרפּאָראַציעס, די ראַטן פון אַרבעטער און פּויערים). דורכברעכן מיט גוואַלט?

יאָ, אויך מיט געוואַלט — האָט געענטפערט לאַנדויער. „מיין מיינונג, מיינע ווונטשן צו דער מענטשהייט פירן דערצו, אַז איך שטעל זיך אַנטקעגן די מעטאָדן פון גוואַלטאַטן און נקמה, אַז איך אַרבעט ווייטער פאַר דעם ענערגישן, אָבער פרידלעכן אויפבוי פון סאָציאַליזם" (בריוו צו זיין טאָכטער, דעם 16.1 1919). „דאָס פּראָבלעם פון געוואַלט פאַרשאַפט מיר נישט קיין פיל דאגות — שרייבט ער אין מערץ 1919 — קיין בלוטיקע געוואַלט געברויך איך נישט, און דאָס אַנדערע איז זעלבסטשוץ קעגן געוואַלד.

לאַנדויער שטעלט זיך נישט אָפּ פאַר דער אָנווענדונג פון רעוואָלוציאָנערער גע־וואַלט. אָבער ער איז דערביי הימלווייט פון אַ באָלשעוויסטישן טעראָר. „אַ שווערער פאַל זענען די באָלשעוויקעס: ריינע צענטראַליסטן ווי ראָבעספּיער און זיינע מענטשן, ביי וועמען דאָס שטרעבן האָט קיין אינהאַלט נישט, נאָר עס האַנדלט זיך וועגן דער מאַכט. זיי גרייטן פאַקטיש צו אַ מיליטערישן סדר, וועלכער וועט זיין נאָך עקל־האַפטער איידער אַלץ, וואָס די וועלט האָט געזען פריער. דיקטאַטור פון באַוואָפנטן פּראָלעטאַריאַט, — דאַן איז שוין טאַקע בעסער אַ נאַפּאָלעאָן! אָבער די בעסטע עלעמענטן פון פאָלק האָבן זיך פאַרבלאָנדזשעט דווקא אין זייערע רייען; די ראַדי־קאַלע מיטלען ציען צו מיט מאַגישער קראַפט, ווייל דאָס ראַדיקאַלע פון זין און ציל, ווייל דאָס שטילע און דאָס פרומע פון דער נייער מענטשהייט האָט נאָך נישט גע־פונעם דעם ריכטיקן, דערשיטערנדיקן טאָן. מיר מוזן אַרויסזאָגן נישט נאָר דעם וואָס, נאָר אויך דעם תיכפדיקן, אָנהויבנדיקן ווי" (13־טן דעצ', 1918).(1).

V

אָבער די אַלע גרויסע פּאָליטישע שנוים זענען לאַנדויערן נויטיק נאָר דערצו, כדי צו שאַפן די מעגלעכקייט פון אַ פרייען סאָציאַליסטישן ווירטשאַפט־(און קולטור) לעבן. און קודם כל זאָל מען נישט צולאָזן די אויפריכטונג פון קאַפּיטאַליזם, וועלכער איז איצט דורך דער קריגס־מפלה געשלאָגן. „מען טאָר נישט פאַרלירן קיין צייט — דערמאָנט ער איז אַ בריוו פון מערץ 1919 — די געפאַר, אַז דער קאַפּיטאַליזם וועט זיך ביי אונדז, מיט דער הילף פון די זיגער־רעגירונגען און אירע קאַפּיטאַליסטן, ווידער אויפריכטן, איז זייער גרויס. דאָס איז דער גרונט, פאַרוואָס מען מוז איצט ראשית־כל פאַרשטאַרקן די רעבעלישע שטימונג אין די מאַסן פון די אינדוסטריע־אַרבעטער און אַרבעטסלאָזע... דער קאַפּיטאַליזם טאָר נישט ווייטער פונקציאָנירן; ער מוז פאַרניכטעט ווערן אין דער ווירקלעכקייט און אין די נשמות. ווען די, וועלכע פאַרשטייען די לאַגע, וועלכע

1) ריידנדיק איצט וועגן דעם „אָנהויבנדיקן ווי", האָט לאַנד. אין זינען נישט יענעם פאַר־מילחמהדיקן „אָנהויבן". דרויסן פון דעם געזעלשאַפטלעכן געבוי, נאָר אַז אָנהויב אויפן יסוד פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע.

קאָנען פֿאַרבינדן די איצטיקע צעבראָכענע ווירטשאַפֿט מיטן סאָציאַליזם, וואָלטן געווען ביי דער מאַכט, ווען זיי וואָלטן געקאָנט מיט אומבאַשרענקטע פֿולמאַכטן אומאַנדערשן די ווירטשאַפֿט — דעמאָלט וואָלטן מיר געקומען צום גוטן און מיר וואָלטן געשאַפֿן אַ מוסטער פֿאַר דער גאַנצער וועלט". ער ווערט נישט מיד צו דערמאָנען, צו ראַטן, צו פֿאָדערן, אַז מען זאָל אומעטום, אין יעדער געגנט, גלייך שאַפֿן עקאָנאָמישע פּאַקטן, וועלכע זאָלן פֿאַרשטאַרקן סאָציאַל די פּאָזיציעס פֿון אַרבעטס־מענטש, וועלכע מען זאָל נישט קענען נעמען צוריק. „אין אייער געגנט — שרייבט ער גלייך אין אָנהויב פֿון דער רעוואָלוציע — וואָלטן די אינדוסטריע־אַרבעטער געדאַרפֿט באַקומען ערד. פּריצישע ערד איז דאָ גענוג. מען דאַרף עס תיכּף מאַכן נוצבאַר און אויפֿטיילן, מען דאַרף צוציען נייע זידלער. נישט וואַרטן אויף עפּעס אַ צענטראַל־מאַכט; די ראַטן און די באַצירקן זאָלן אַרויסלאָזן דעקרעטן און שאַפֿן טאַטזאַכן. איצט איז די צייט, ווען עס דאַרף קלינגען די האַק איבערן בוים; פֿון די צוריקקערנדיקע סאָלדאַטן דאַרף מען בילדן האָלצהאַקער־גרופּעס. די רעוואָלוציע האָט געזיגט אין איר ערשטן אַקט, ווייל די סאָלדאַטן זענען דורך איר תּיכּף געוואָרן גליקלעכער. איצט מוז דאָס גאַנצע פֿאָלק, מוזן די אַרבעטער און די קלייןפּויערים תּיכּף באַגליקט ווערן דורך עקאָנאָמישע טאַטזאַכן". (בריוו פֿון 23 נאָוו. 1918). און נאָך עפּעס וויכטיקס: „דער באַגריף אַרבעטער מוז ווערן פֿאַרברייטערט: אַלע טעכניש, קויפֿמעניש און בכלל אָרגאַניזאַטאָריש־טעטיקע מוזן אַהין אַריינגענומען ווערן. די לאָזונג מוז זיין: נישט דיקטאַטור, נאָר אָפּשאַפֿונג פֿון פּראָלעטאַריאַט". — דאָ טרעט אַרויס ל. קעגן דער „דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט" שוין צוליב אַ צווייטן טעם. ער וויל נישט, אַז אַזאַ דיקטאַטור זאָל פּאָליטיש באַהערשן די אַנדערע אַרבעטנדיקע שיכטן, און ער וויל נישט, אַז דער „אַרבעטער" זאָל אויך ווירטשאַפֿטלעך זיין די העכסטע און אַריסטאָקראַטישע שיכט אין אַרבעטער־פֿאָלק. ס'איז באַצייכנענדיק, ווי שטאַרק ער טרעט אַרויס שטענדיק פֿאַר דער אַרבעטנדיקער פּויערים־שיכט. „מען וואָלט געדאַרפֿט גרינדן אַ בונד פֿאַרן פּויערים־גייסט און לאָזן עם אומעטום וויסן, כּדי די פּאַסנדיקע מענטשן זאָלן זיך צוזאַמענקומען. מען מוז באַפֿרוכפּערן די פּויערים מיט אַ נייעם גייסט, זייערע קינדער אַנדערש אויסבילדן; מען דאַרף אַפֿילו אין די קירכן באַקאַנט מאַכן די לערעס פֿון קריסטוס און בודאַ אויף אַ נישט־קירכלעכן אופֿן; מען דאַרף אויפֿטיילן די גרויסע נחלות און שאַפֿן געמיינשאַפֿט־ערד און נייע פּויערים־ישובֿים פֿון געוועזענע אינדוסטריע־אַרבעטער" (19 מערץ 1919) (1).

אָט מיט דעם גרויסן פּראָגראַם און דעם ברייטן פּאַרנעם איז לאַנד. אַרויס און איז געוואַקסן אויף דער שטורעמדיקער אַרענע פֿון דער רעוואָלוציע. ער האָט זיך

1) ל. האָט בכלל שטאַרק געהאַלטן פֿון לאַנדווירטשאַפֿט און ריידנדיק וועגן ראַטן־רוסלאַנד האָט ער געשריבן: „די באָלשעוויקעס זענען טראַגישע נאַרן. דען וואָס דאַרף מען אין רוסלאַנד אַנדערש, ווי באַאַרבעטן די ערד און טאָן נאַטירלעכע מלאכות? אַלע זייערע קראַמפּן זענען מאַרקסיסטישע משוגעת" (14 מערץ 1919).

איצט, נישט געווענדט נאָר צו די יחידי סגולה, צו די צדיקי הדור; ער האָט באַקעמפט און געבראָכן דעם סאָציאַלן סדר פון אַרום. זיין קאַמף האָט איצט געטראָגן נישט נאָר אַן עטיש־אינדיווידועלן, נאָר אַ סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן כאַראַקטער. דערמיט האָט זיך פון דער אַרבעט אָפּגעטאָן די געפאַר פון *רעפאָרמיזם*. — און עס האָט זיך געמוזט אָפּטאָן אויך די אַנדערע געפאַר — פון *פאַריינזאַמונג* — וועגן וועלכער מיר האָבן אויבן דערמאָנט. ל. האָט אָנגעהויבן צונויפגיסן זיך מיט די מאַסן, ער האָט גענומען ווערן מיט זיי איינס. אין זיינע באַציִונגען צו זיי האָט איצט געקלונגען דער ברידערלעכער טאָן פון ליבשאַפט, איבערגעבנקייט און גלויבן אין זיי. מיט דער טיפסטער פרייד שרייבט ער אין נאָוועמבער 1918 צו זיין ברודער: „איך בין געוואָרן אַ מיטגליד פון צענטראַלן אַרבעטער־ראַט אין בייערן און איך זע, אַז איך קאָן דאָ ווירקן פאַר אונדזער זאַך פון סאָציאַליסטישן אויפבוי. אויסערדעם וועל איך נאָך פירן פּראָפּאַגאַנדע אין די קאַזאַרמעס און איך האָב עס שוין אָנגעהויבן צו טאָן (*דאָס איז געווען וווּנדערשיין*), ווייל איך רייד דאָ צו מענטשן, וועלכע וועלן זיך באַלד פאַרשפּרייטן איבערן גאַנצן לאַנד". אין אַ פּאָר טעג אַרום: „איך זע פאָרויס שרעקלעכע מהומות און נויטן, און איך בין פול מיט מוט. איצט האַנדלט עס זיך וועגן דעם זין, וועגן די העכסטע ענינים פון דער מענטשהייט, וועגן אַ גערעכטן אויסגלייך און אַ קלוגן שיינעם לעבן... מיר שטייען אין דער רעוואָלוציע, און זי ברענגט מיט זיך די רייניקונג, די דערהויבונג. ס'איז אַ צייט פון חסד, וועלכע מיר לעבן איבער. גאַנץ נייע מענטשן, פון וועלכע קיינער ווייס נאָך נישט איצט, וועלן קומען... די מענטשן ווייסן נאָך גאָרנישט, לחלוטין גאָרנישט, פון די ריכטיקע פּאָליטישע אינסטיטוציעס און דער ריכטיקער ווירטשאַפט. אָבער דאָס, וואָס איך און אונדזער איינער ווייס, וועלן מיר זיי זאָגן אַזוי הויך און *מיט אַזוי פיל ליבשאַפט* ווי נאָר מעגלעך"... „די רעוואָלוציע וועט ברענגען גאונות אין וואָרט און טאַט, שוונג און פייער. פלאַמענדיקן און אינערלעכן לעבן, די אָנפילונג פון אויגנבליקן ווי מיט יאָרהונדערטיקן געשיכטלעכן לעבן" (בריוו פון 27־ און 28־ נאָוו. 1918).

און צו זיין אַלטן פריינט און סקעפּטיקער מאַוטנער שרייבט ער אין יענע טעג: „ווי קאָן מען זאָגן „ליבער פריינט" און אין דער זעלבער צייט דערקלערן די מענטשן פאַר שלעכט? ווי קאָן איך — אַ לעבעדיקער, אַ פּאָעט, אַ פריינט צו אַ פריינט — קומען דערצו צו דערקלערן די *מענטשן פאַר שלעכט*?" אַז זיינע פריינט וואָרענען אים קעגן די פיינט און זייער בלוטיקן האַס, שרייבט ער אין מערץ 1919: „טראָץ דער גאַנצער נאַרישער העצע פון דער פּרעסע, *האָב איך נישט דאָס געפיל, אַז איך בין געהאַסט*. אָבער אַ סך, וועמען איך קען נישט, פילן ליבע צו מיר. וואָס קען פאַרלאַנגען מער אַ מענטש, וועלכער האָט זיין אַרבעט נאָך גאָרנישט אָנגעהויבן און געפינט זיך נאָך שטענדיק אין דער הכנה!" (19.3 1919).

אין דער צייט פון חסד און רעוואָלוציע ווערט לאַנדויערס האַרץ (וואָס ווערט דעמאָלט געפייניקט פון שווערן פּערזענלעכן צער: זיין פרוי איז פּלוצים

געשטאָרבן) פול מיט צוטרוי צו די מאַסן. ער רופט זיינע פריינד, וואָס האָבן זיך דערשראָקן פאַר דעם אימפעט פון דער רעוואָלוציע, צו „דענקען מיט דעם האַרצן". ער איז די גאַנצע צייט הויפּטזעכלעך אַן אַגיטאַטאָר, אַ פּראָפּאַגאַנדיסט, אַ רופער. שפּעטער — אין דער סאָוועטישער תקופה פון בייערן — קריגט ער דעם פּאָסטן פון פאָלקס־קאָמיסאַר פאַר בילדונג, און דאָס איז זיין עכטע לעבנס־ספערע. ער נעמט אַן אַקטיוון אָנטייל אין דעם סאָציאַלן איבערבוי פון לאַנד, און ער טוט עס אויף זיין שטייגער: ער אַפּעלירט און וועקט די איידלסטע געפילן אין די נשמות פון די אַרבעטנדיקע. ער רופט ווידער צו דער פאַרינערלעכונג פון סאָציאַליסטישן שאַפן און די פאַרינערלעכונג בינדט ער צונויף מיט דער אַקטיווער סאָציאַלער רעוואָלוציע.

VI

אָבער די סאָציאַלע רעוואָלוציע איז טראַגיש אין תוך. זי ברענגט לאַנדויערן באַלד די טיפסטע דערשיטערונגען. זיין ווייט־פאַרצווייגטע פּראָגראַם, זיין טיף־גייענדיקע פּראָפּאַגאַנדע געפינט נישט דעם נויטיקן אָפּקלאַנג נישט ביי די ראַדיקאַלע פירער פון די מאַסן נישט ביי די מאַסן גופא. ער מוז פירן אַ קאַמף אויף רעכטס און אויף לינקס, קעגן סאָציאַל־דעמאָקראַטן און קעגן קאָמוניסטן. ער קומט אָפּט דערצו אַז ער „פאַרצווייפלט אין דעם דייטשן פאָלק". מיר קאָנען דאָ לײדער נישט דערציילן די גאַנצע קאָמפּליצירטע געשיכטע פון דער רעוואָלוציע אין בייערן, ווו דעמאָקראַטיע האָט זיך פאַרמישט מיט צוויי סאָוועט־רעפּובליקן, ווו די סאָוועטן זענען געבראָכן געוואָרן דורך אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער קאָנטר־רעוואָלוציע; ווו ס'האָבן זיך ביטער באַקעמפט און געלייגט זייערע לעבנס: קורט אייזנער (דער ערלעכער סאָציאַל־דעמאָקראַט), ערנסט טאָלער (דער אומאָפּהענגיקער סאָציאַליסט), גוסטאַוו לאַנדויער (דער אומאָפּהענגיקער אַנאַרכיסט), יעווגעני לעווינע (דער ערלעכער קאָמוניסט). ס'איז גענוג צו דערמאָנען, אַז ס'איז געוואָרן צונויפגערופן דער בייערישער לאַנדטאַג (אַ דעמאָקראַטישער פאַרלאַמענט), אין וועלכן ס'איז געוויילט געוואָרן אַ בירגערלעכע מערהייט. און ל. שרייבט אין יאַנואַר 1919 מיט כעס און ביטערניש: „אַלץ האָט זיך באַשטעטיקט ווי איך האָב פאָרויסגעזען. אָבער דאָס איז דאָך טאַקע דער ווייטיק: צי זאָלן מיר שוין ווידער זיין אין דער צייט ווען דער איינזאַמער האָט רעכט און בלייבט איינזאַם? עס האָט נישט געטאָרט דערצו קומען: בשום אופן האָט די רעוואָלוציע נישט געטאָרט פאַרטרויען זיך צו אַזאַ אַרט ווילעריי און פאַרלאַמענטאַריזם. זי האָט געמוזט אומגעשטאַלטן און דערציען די מאַסן אין אירע נייע קאָרפּאָראַציעס (די ראַטן). איך האָב מורא אַז ס'קומט דאָס אַלטע פאַרטיי־סיסטעם און דערמיט אויך די קאָנטר־רעוואָלוציע... די קאָנטר־רעוואָלוציע וועט איצט נאָך די וואַלן איבערגיין אין אַקטיוון קאַמף און וועט רופן: אַוועק מיט אייזנערן! אַ פאַרלאַמענט פון אַזאַ אַרט מוז אָבער פונאַנדערגעיאָגט ווערן... אייזנער האָט אַ

ריינעם גייסט און ריינע צילן, אָבער ער האָט פאַרלוירן זיין אייגענעם וועג; ער האָט זיך געשראָקן פאַר רעוואָלוציאָנערער ענערגיע; דעם וועג צווישן באָלשעוויזם און פשרות, וועלכן איך זע קלאָר, האָט ער פאַרלאָרן. עס איז זיך נוקם אָן אים דאָס וואָס ער איז אַזוי לאַנג געווען אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט״.

ער גייט זיך פונאַנדער מיט אייזנערן. אָבער שפּעטער קומט די צייט, בעת ער געפינט נישט קיין פאַרשטענדעניש אויך אין די מינכענער אַרבעטער־רייען, און די נייע רעוואָלוציאָנערע כוואַליע גיסט זיך פאַרביי אים און קעגן אים. ער שפּירט זיך ווידער א י נ ז א ם ווי אַמאָל. „איך בין שוין ווידער כמעט אַזוי איינזאַם ווי פאַר דער רעוואָלוציע; מיט דער אַרבעט פירן אָן הילפלאָזע שוואַכקייט און געמיינקייט. אויב עס וועט נישט קומען נאָך אַ גרעסערע נויט, גלויב איך נישט אַז דאָס דאָזיקע קלאָגעדיקע פאָלק וועט דערנייערט ווערן דורך דער רעוואָלוציע. אפילו אַזעלכע העלדישע מענטשן ווי ליבקנעכט און לוקסעמבורג האָבן פאַר דער דערנייערונג פון דער געזעלשאַפט נישט געוווסט בעסערס ווי קאַמף פאַר דער מאַכט. און אַפילו אַזעלכע גייסטפולע מענטשן ווי אייזנער ווערן גייסטלאָז אין מאָמענט, ווען זיי הויבן אָן צו רעדן פון סאָציאַליזם... עס זענען דאָ אַרום אַלץ סתירות אין וועלכע איך וויל מיך נישט אַריינשטעלן, ווייל אַלע די דאָזיקע ריכטונגען וועלכע באַקעמפן זיך ביז בלוט, זענען פאַלש. און ווען איך נעם ריידן, האַלט מען מיך פאַר אַ פאַרמיטלער, פאַר אַ מענטש פון דער מיטל־ליניע, בעת אין דער אמתן שטיי איך אויף אַ גאַנץ אַנדערן באָדן און בין דאָרטן באמת גענוג ראַדיקאַל״ (בריוו פון 25 יאַנואַר 1919).

עס איז פאַר לאַנדויערן איצט געקומען די אַנדערע תקופה, אין וועלכער ס׳האָבן זיך באַוויזן די ביידע געפאַרן פון עכטן רעוואָלוציאָנערן גייסט: רע־פאָרמיזם און פאַריינזאַמונג. דאָס מאָל אָבער זענען די ביידע געפאַרן נישט אַרויסגע־וואַקסן פון לאַנדויערס אידעען־סיסטעם, נאָר זיי זענען אַרויסגעוואַקסן ק ע ג ן אים, קעגן זיין ווילן. די מאַסן האָבן אים געלאָזן איינזאַם און נישט מיטגעמאַכט זיין גרויסן צעשטערונגס־ און אויפבוי־ווערק. אָט דאָ פאַרוואַנדלט זיך דאָס טראַ־גישע פּערזענלעכע פּראָבלעם פון לאַנדויערן אין אַלגעמיינעם פּראָבלעם פון סאָ־ציאַליזם און רעוואָלוציע בכלל.

לאַנדויער האָט געענדיקט זיין לעבן מוטיק און ערלעך ווי ער האָט געלעבט. כאָטש ער איז ביי דער לעצטער אַנטוויקלונג פון דער רעוואָלוציע נישט געווען מער אַקטיוו, האָט ער דאָך מיט רעוואָלוציאָנערער ווירדע און שטאָלץ פאַרטיידיקט זי לפנים פון די שונאים. און עס איז געווען ווי די מאָראַלישע באַקרוינונג פון זיין גאַנץ לעבן בעת ער האָט צוגערופן צו זיינע מערדער אין דעם לעצטן מאָמענט: „דערהרגעט מיך דאָך! ז ייט ד א ך מ ע נ ט ש ן!״ „מענטש״ איז געווען זיין לעצט וואָרט. — ווי זאָל מען זיך נ י ש ט דערמאָנען דערביי אָן דעם אַנדערן מאַרטירער פון דער רעוואָלוציע, אָן ק א ר ל ל י ב ק נ ע כ ט ן, וועלכער האָט גע־טראָגן אין האַרצן די גרויסע ליבע צו מענטשן?

„אין אַ פאַרזאַמלונג פון בערלינער אַרבעטער, אַ פּאָר טעג פאַר זיין טויט,

האָט ליבקנעכט געזאָגט: „איידער איך הויב אָן מיין פּאָרטראַג, דערלויבט מיר, חברים, צו ווענדן זיך צו אייך מיט אַ פּריוואַט וואָרט. איר ווייסט אַלע אַז מען יאָגט זיך נאָך מיין לעבן. אויב איך זאָל ווערן אַ קרבן פון אַ מאָרד־קויל. בעט איך אייך — אין נאָמען פון מענטשלעכקייט — אַז איר זאָלט שאַ־נעווען דאָס לעבן פונעם מערדער, ווייל ער איז אַ פאַרבלענדטער. די אַנדערע זענען שולדיק דערפאַר, נישט ער. פירט אים אומבאַשעדיקט צו אַ ריכטער, פאַר וועלכן ער זאָל באַווייזן זיין אומשולד אין מאָרד אָדער ער זאָל זיך מודה זיין אין זיין שולד". ווו האָבן מיר ווען עס איז דער וועלט־געשיכטע געהערט אַז אַ מענטש זאָל אַזוי ריידן וועגן זיין קינפטיקן אומבאַקאַנטן מערדער? צי טראָגן נישט די ווערטער די פשוטקייט און די הייליקייט פון דער ביבלצייט? און צי איז נישט די דאָזיקע אומבאַגרענעצטע מענטשן־ליבע דער בעסטער באַווייז פאַר דער מאָ־ראַלישער הויך און פאַר דעם אומפאַרמיידלעכן זיג פון רעוואָלוציע און סאָציאַליזם? אַ באַוועגונג, וואָס אַנטהאַלט אין זיך אַזעלכע מענטשן איז אומבאַזיגבאַר.

VII

מיר האָבן שוין געזאָגט: דאָס פּראָבלעם פון לאַנדויערס לעבן איז אָן אַלגע־מיין פּראָבלעם פון דעם סאָציאַליזם. דאָס איז די גרויסע פראַגע, נישט פאַרענט־פערט ביז היינט: וואָס איז וויכטיקער פאַרן סאָציאַליזם — דער רעוואָלוציאָנערער קאַמף קעגן דער סאָציאַלער אָרדענונג אָדער די אינדיווידועלע רעוואָלוציאָניזירונג פון דער נשמה? ליגט דאָ אַן אייביקער קעגנזאַץ וועלכן מען קאָן בשום אופן נישט בייקומען, אָדער מען מוז דעם דאָזיקן קעגנזאַץ קענען גובר זיין! אין צוויי גרויסע יידישע געשטאַלטן פון רעוואָלוציאָנערן האָבן מיר געזען פאַרקערפּערט יעדן צד פון דעם קעגנזאַץ. קאַרל מאַרקס האָט מבטל געווען בתכלית הביטול די אַזוי־גערופענע עטיש־פּערזענלעכע פאַרפולקאָמונג און האָט געלערנט צו דערקענען און צעשטערן, ראשית כל, די געזעלשאַפטלעכע בנינים פון אַ בייזער וועלט; און גוסטאַוו לאַנדויער האָט געלערנט (אין זיין ערשטער לעבנס־תקופה) פאַר־קערט: נישט וואַרפן די גאַנצע שולד אויף די געזעלשאַפטלעכע בנינים, נאָר ראשית כל דערקענען, צעשטערן און בויען אין דער אייגענער נשמה פון מענטשן. ווו ליגט דער הויפּט־וועג: אין דעם אינדיווידועל־עטישן ווירקן פאַרבונדן מיט „קליינע מעשים" אָדער אין דער מאַסן־אַרבעט פאַרבונדן מיט גרויסע דערשיטע־רונגען? ביידע וועגן און ביידע געשטאַלטן — פון מאַרקס און לאַנדויער — וואַקסן פון דער יידישער געשיכטע און פאָלקס־כאַראַקטער. אויף וועלכן זאָל מען זיך אָפּשטעלן?

לאַנדויערס לעבן האָט אין זיך פאַרווירקלעכט ביידע אַרטן פון קאַמף. און לאַנדויער האָט געקאָנט זען (אָדער אפשר מיר קענען עס היינט דערזען) ווי ביידע קאַמף־פאָרמען זענען געוואָרן אומגענוגנדיק און הינטערשטעליק. פּערזענלעכע רעוואָלוציע? אָבער לאַנדויער האָט עס אַ גאַנצן לעבן געפּרעדיקט, געזוכט

מענטשן, געפלאָכטן זיי אין בונדן — און ס'איז געקומען דער מבול און האָט אַלץ מיט איין מאָל אַראָפּגעווישט. די וועלט־מילחמה, מיט איר גראַנדיעזן מאַסשטאַב פון אכזריות, האָט באַוויזן, אַז נישט נאָר קען זי נישט אָפּגעהאַלטן ווערן דורך דער עטיש־אינדיווידועלער באַאַרבעטונג פון מענטשן, נאָר זי איז בכוח צו פאַרוואַנדלען אפילו די גוטע מענטשן אין זייער היפּוך: אין חיות רעות אָדער אין ביטרע פוקסן אָדער אין שרעקעדיקע אויטאָמאַטן. וואָס פאַר אַ זין האָט די פּערזענלעכע פאַרפולקאָמונג, אַז — אָן דעם סאָציאַלן איבערברוך — איז זי שטענדיק פאַראורטיילט אויף אַ קאַטאַסטראָפע דורך פרעמדע כוחות?

סאָציאַלע רעוואָלוציע? אָבער לאַנדויער האָט זיך אַריינגעוואָרפן מיטן גאַנצן כוח זיינעם אין דער רעוואָלוציע. ער האָט אין איר אויפגעלעבט אַזוי שטאַרק ווי ווען דאָס גאַנצע פריערדיקע לעבן זיינס וואָלט געווען נאָר אַ הכנה, אַ צו־גרייטונג צו דעם טריומף פון זיין לעבנסציל. און ער האָט זיך אָנגעשטויסן ווי אויף שפּיציקע שטיינער, אויף דער אומפאַרשטענדעניש, אויף דער שוואַכקייט, אויף דער פוילקייט פון די מאַסן, ער האָט זיך געריסן מיט אַלע כוחות צו געבן זיי פליגלען, אָבער ער האָט נישט געפונען ביי זיי דעם אָרט ווו צו באַהעפטן די פליגלען. די מילחמה האָט נישט אויפגעטרייסלט, ווי ער האָט געהאָפט, די נשמות ביזן גרונד. זי האָט, פאַרקערט, געטריבן צו תיכפדיקער רו און הכנעה. וואָס פאַרא זין האָט אַזאַ סאָציאַלע רעוואָלוציע אויב אָן דער אינערלעכער דערשיטערונג און רייניקונג איז זי פאַראורטיילט צום באַנקראָט?

דעם טאָפּלדיקן באַנקראָט פון ביידע קאַמף־פאָרמען האָט לאַנדויער דורכגע־לעבט, און מיט אים לעבן מיר אַלע היינט איבער דאָס פּראָבלעם. אָבער פּראָ־בלעמען זענען געגעבן דערצו, אַז מען זאָל זיי לייזן; אויב נישט טעאָרעטיש — לאָגיש, איז אין פּראַקטישער ווירקזאַמקייט. מע קאָן זיי טעאָרעטיש אַזוי פאַר־שפּיצן, אַז זיי זאָלן ווערן אומלייזבאַר; מען מוז זיי אָבער פּראַקטיש אַזוי פאַסן, אַז זיי זאָלן אין לעבן ווערן געלייזט. „לא המדרש עיקר אלא המעשה". די לייזונג ליגט אין דער פאַרבינדונג פון די ביידע אויפגאַבן: פון דער אינדיווידועלער און סאָציאַלער. לאַנדויער האָט — לאָמיר זיך דערמאָנען — געערדט אַמאָל, אַז ס'זענען דאָ פאַרהעלטענישן און ס'איז דאָ דאָס פאַר־האַלטן פון מענטשן. און ער האָט טאַקע אין שטורעמדיקן חודש יאַנואַר 1919 אין אַ בריוו פאָרמולירט די שייכות צווישן די ביידע באַגריפן. „אָט דאָס איז דאָך טאַקע דאָס גרויסאַרטיקע און געוואַלטיק־שווערע אין דער אויפגאַבע, צו וועלכער מיר זענען באַרופן: אַז די פאַרהעלטענישן מוזן ווערן איבערגעאַנדערשט (צי מיר ווילן צי נישט) און, אַז דערצו איז נויטיק אַ נייער גייסט, דער גייסט, קאָן דערגרייכט ווערן נאָר דעמאָלט, ווען מיר אַלטע און יונגע שאַפן נייע פאַר־העלטנישן! איך בין באַרופן צו העלפן אין די ביידע געביטן; ווי ווייניק זענען דאָ מענטשן וועלכע פאַרשטייען זיך אויף די ביידע וועגן!"

ווייניק מענטשן וועלן היינט באמת פאַרשטיין די צונויפגעפלאָכטנקייט פון די ביידע וועגן. וויפל פון זיי טרייסלען זיך אָפּ פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, ווייל

זיי האָבן דערזען די חיה אין דעם מענטשן! זיי ווילן איצט דורך אינדיווידועלער קליינאַרבעט, אַן אַ זייט פון דער געשיכטע, זוכן און האָדעווען דעם מענטש אין דער חיה. און זיי מערקן נישט, אַז עס קאָן ווידער קומען אַ מבול, אַז די סאָציאַלע מהפּכה איז דאָך אַוועקגעשטעלט פאַר דער מענטשהייט. — און וויפל טרייסלען זיך אָפּ פון יעדער עטיש־אינדיווידועלער קאַמף־אַרבעט ווייל זיי זעען פאַר זיך די פאַלשקייט און מאָראַלישע געזונקענקייט פון דער היינטיקער וועלט! דורך דער סאָציאַלער רעוואָלוציע אַליין האָפן זיי צו שאַפן יענעם נייעם באָדן אויף וועלכן עס וועלן זיך פונאַנדערבליען די בלומען פון אַ נייעם מענטש מיט אַ נייער מאָראַל. און זיי זעען נישט, אַז דער „מאַסאָוועס", נישט אינערלעך רעוואָלוציאָניזירטער מענטש קען די רעוואָלוציע גופא פאַרוואַנדלען אין איר היפּוך, — מען קאָן נישט אָפּלייגן די סאָציאַלע רעוואָלוציע ביז די מענטשן וועלן אַ ל ע ווערן רעוואָלוציאָניזירט, און מען קאָן נישט אָפּלייגן די רעוואָלוציאָניזירונג פון מענטשן ביז די רעוואָלוציע וועט ווערן א י נ ג א נ צ ן דורכגעפירט. דער סאָציאַליזם פאַרלאַנגט אַ פאַרבונדענע דערפילונג פון דיביידע אויפגאַבן.

די דאָזיקע פאַרבינדונג מוז יעדער סאָציאַליסט שאַפן פאַר זיך אין שעפערישער אַרבעט. לאַנדויער האָט אים, דורך זיין מאַרטירער־לעבן, געוויזן דעם וועג. די פאַרבינדונג פון די ביידע אויפגאַבן — רעוואָלוציאָניזירונג פון מענטש און פון וועלט — מוז זיין אַ שטענדיקע און דינאַמישע: אַזוי, אַז די רעוואָלוציאָניזירונג פון מענטש זאָל האָבן איר צילפּונקט — די וועלט, און די רעוואָלוציאָניזירונג פון וועלט זאָל זיין פאַרוואָרצלט — אין מענטשן. די פאַרבינדונג מוז זיין אַזאַ, אַז די ביידע עלעמענטן אירע זאָלן זיין אויפגעפאַסט פון סאָציאַליסט ווי ת י כ פ ד י ק ע אייפגאַבן, וועלכע מען טאָר נישט אָפּלייגן אויף אַ ווײַלע, וועלכע מוזן „אָנגעהויבן" ווערן אין „י ע ד ן א ו י ג נ ב ל י ק". ערשט דעמאָלט וועט דער סאָציאַליזם פאַרווירקלעכט ווערן ניט נאָר „באחרית הימים", נאָר טאַקע פאַר אונדז, באלה הימים.

(„פרייע שריפטן", סעפּט. 1929)

וואָס איז פאַר אונדז קאַרל מאַרקס?

I

אויפן הייגייטער בית־עולם אין לאָנדאָן, אונטער דעם נומער 247.48, ליגט באַגראָבן קאַרל מאַרקס. פופציק יאָר געפינט זיך זיין קבר אין דער מיט פון דעם שטורעמדיקן לאָנדאָן, ווו ס׳האָט אויפגעבליט די מעכטיקע קאַפּיטאַליסטישע קולטור, ווו עס עקזיסטירט אַ שטאַרקער פּראָלעטאַרישער קלאַס. אויף דעם אַנאַליז פון דעם ענגלישן קאַפּיטאַליזם און דעם ענגלישן פּראָלעטאַריאַט האָט מאַרקס אויפגעבויט זיין טעאָרעטישן בנין פון סאָציאַליזם. פונדעסטוועגן ליגט זיין קבר אין הייגייט איינזאַם און פאַרלאָזן, אויך היינט, פופציק יאָר נאָך זיין טויט. דער מקום־מנוחה פון איינעם פון די ליידנשאַפטלעכסטע מענטשן פון דער געשיכטע איז נישט אַרומגערינגלט מיט וואַרעמע כוואַליעס פון ליבע פון פּראָלעטאַרישן קלאַס; אַפילו די באַקאַנטשאַפט מיט דער לערע פון קאַרל מאַרקס איז ווייניק פאַרשפּרייט צווישן די ענגלישע אַרבעטער.

פונקט אַזוי איינזאַם איז געווען דאָס ל ע ב ן פון מאַרקסן אין ענגלאַנד צענדליקער יאָרן נאָכאַנאַנד. אין דעם האָט ער געטיילט דעם טראַגישן גורל פון אַלע גרויסע נביאים. ער האָט געקוקט פאָרויס, איבער די קעפּ פון די מענטשן פון זיין צייט. ער האָט זיך אַנטקעגנגעשטעלט אַ געזעלשאַפטלעכער אָרדנונג, אַ סאָציאַלן סיסטעם, וועלכע האָבן געשיינט צו זיין פון אַן אייביקער „נאַטירלעכער” קראַפט. וואָס איז דער וווּנדער, אַז דער דורכשניט־מענטש פון זיין דור האָט אים נישט פאַרשטאַנען, איז געגאַנגען פאַרביי אים?

מאַרקס האָט געלעבט אין אַן עפּאָכע, אין וועלכער דער קאַפּיטאַליזם האָט געהאַלטן אין איין וואַקסן און פאַרשטאַרקן זיך. ס׳זענען נישט געווען קיין שום גרענעצן פאַר דער מעכטיקער עקספּאַנסיע פון אָט דעם שטאָלצן פולבלוטיקן סיסטעם. ער האָט רעוואָלוציאָניזירט די טעכניק, די וויסנשאַפטן, די מלוכות. ער האָט געשפּאַנט מיט ריזן־טריט איבער אַלע קאָנטינענטן און אָקעאַנען. ער האָט צעטרייסלט די פונדאַמענטן פון אַלע סאָציאַלע שיכטן פון דער געזעלשאַפט. די אינדוסטריעלע בורזשואַזיע האָט געזאָלט ווערן די פון דער נאַטור געגעבענע אייבערשטע מאַכט איבער ווירטשאַפט, שטאַט און קולטור. — אָט קעגן דער דאָזיקער אַלמעכטיקער קראַפט איז אַרויסגעטראָטן קאַרל מאַרקס. ווי די נביאים פון אַמאָל, וועלכע האָבן

געשליידערט זייערע פייערדיקע רייד קעגן די ציוויליזאַציעס פון אַשור און בבל, איז אַרויסגעקומען מאַרקס קעגן דער קאַפּיטאַליסטישער ציוויליזאַציע מיט אַן אָנקלאַגע און אַ נבואה. אין „קאָמוניסטישן מאַניפעסט" פון 1847 לייענען מיר די ווערטער, וועלכע האָבן אויף קיין איין האָר נישט פאַרלאָרן זייער באַדייט אויך היינט צו טאָג.

„די בורזשואַזיע האָט צעשטערט אַלע פעאָדאַלע, פּאַטריאַרכאַלישע, אידילישע באַציִונגען. ז י האָט נישט איבערגעלאָזן קיין שום אַנדער פאַרבינדונג צווישן מענטש און מענטש ווי נאָר דעם נאַקעטן אינטערעס, ווי נאָר די געפיללאָזע „צאָלונג במזומנים". זי האָט פאַרוואַנדלט די פּערזענלעכע ווערדע אין אַן אויסטויש־ווערט; אויפן אָרט פון אומצאָליקע געהייליקטע פרייהייטן האָט זי אַוועקגעשטעלט נאָר די איינאַניינציקע געוויסנלאָזע פרייהייט פון ה אַ נ ד ל. מיט איין וואָרט. אויפן אָרט פון דער פריערדיקער מיט רעליגיעזע און פּאָליטישע אילוזיעס פאַרדעקטער עקס־פּלואַטאַציע האָט זי אויסגעבויט די אָפענע, אומפאַרשעמטע, דירעקטע, טרוקענע עקספּלואַטאַציע... די בורזשואַזיע האָט אַראָפּגעריסן דעם סענטימענטאַלן שלייער פון די פאַמיליע־פאַרהעלטענישן און פאַרוואַנדלט זיי אין פּשוטע געלט־באַציִונגען...

„די מאָדערנע אַרבעטער, די פּראָלעטאַריער, וועלכע מוזן זיך לאָזן פאַרקויפן שטיקערווייז, זענען פּונקט אַזאַ סחורה געוואָרן ווי יעטווידער אַנדערער האַנדלס־אַרטיקל. זיי זענען דערפאַר אונטערגעוואָרפן אַלע שינויים פון דער קאָנקורענץ, אַלע וואַקלונגען פון דעם מאַרק... ווי פּשוטע אינדוסטריע־סאָלדאַטן ווערן זיי אַוועק־געשטעלט אונטער דער אויפזיכט פון אַן עכטער הערשאַפט פון אָפיצערן און אונ־טעראָפיצערן. זיי זענען נישט נאָר שקלאַפן פון בירגערלעכן קלאַס און בירגערלעכן ש ט אַ ט; זיי ווערן נאָך יעדן טאָג און יעדע שעה פאַרשקלאַפט פון דער מאַשין, פון דעם אויפזעער און, ראשית־כל, פון דעם איינצלנעם פאַבריק־באַלעבאָס. אָט די דעספּאָטיע ווערט אַלץ קליינלעכער, פיינטלעכער, פאַרביטערטער, וואָס מער זי פּראָקלאַמירט אַלס איר צוועק דעם פּראָפיט".

מאַרקס זעט אָבער די ווייטערדיקע אַנטוויקלונג פון אָט דעם כלומרשט־אומ־באַזיגבאַרן עקאָנאָמישן סיסטעם. ער זעט פאָרויס, ווי דער קאַפּיטאַליזם וועט אין לויף פון דער געשיכטע באַזיגט ווערן פון זיינע אייגענע כוחות. ער רייסט אַראָפּ פון אים די קדושה פון אַ נאַטור־ אָדער גאָט־געבענטשטן לעבנס־סדר; ער ווייזט־אויף ווי דער קאַפּיטאַליזם איז נאָר היסטאָריש אַנטשטאַנען און וועט דורך דעם היסטאָרישן גאַנג פאַרורטיילט ווערן צום אונטערגאַנג.

„דער פאָרשריט פון דער אינדוסטריע פירט דערצו, אַז אַנשטאָט דער איזאָ־לירונג פון די אַרבעטער דורך קאָנקורענץ קומט אויף די רעוואָלוציאָנערע פאַראייניקונג פון די אַרבעטער דורך דער אַסאָסיאַציע. פון אונטער די פיס פון דער בורזשואַזיע ווערט אַזוי אַרום אַוועקגעשלעפּט דער יסוד גופא, אויף וועלכן זי פּראָדוצירט און נעמט זיך צו די פּראָדוקטן. זי פּראָדוצירט ראשית־כל איר אייגענעם קברות־מאַן. איר אונטערגאַנג און דער ניצחון פון דעם פּראָלעטאַריאַט זענען אומפאַרמיידלעך... זאָלן די הערשנדיקע קלאַסן ציטערן פאַר דער קאָמוניסטישער רעוואָלוציע. די פּראָ־

לעטאריער האָבן גאָרנישט צו פארלירן אין איר א חוץ די קייטן. זיי האָבן אָבער א וועלט צו געווינען".

עס איז א בילד פון גוואַלדיקער היסטאָרישער גרויס צו זען ווי מארקס האָט זיך אנטקעגנגעשטעלט דער פארשיכורטער מאכט פון דער בירגערלעכער געזעלשאַפט. ער, דער מענטש, וועלכער איז ביז אין די טיפסטע טיפענישן אריינגעדרונגען אין די כודות פון דעם קאַפּיטאַליסטישן מעכאַניזם, וועלכער האָט אין זיינע אונטערזוכונגען געציילט און געוויגן די אומענדלעכע עשירות פון אָט דעם מעכאַניזם, האָט אַליין געמוזט לעבן אין דער גרעסטער אָרעמקייט און עלנט. „מיין פרוי — האָט ער געשריבן אין 1852 צו ענגעלסן — זאָגט מיר טאָג אין טאָג, אַז זי וואָלט וועלן צוזאמען מיט די קינדער ליגן אין קבר. און איך קען איר טאַקע נישט מאַכן קיין פאָרוואורף דערפאַר, ווייל די ביזיונות, די קוועלענישן און די שרעקן, וועלכע מען מוז איבערלעבן אין אַזאַ לאַגע, זענען באמת אומבאַשרייבלעך". אָבער ער האָט אויף קיין איין מאָמענט אין זיין לעבן נישט פארלאָזן זיין שטאָלצע פּאָזיציע פון קריטיק און קאַמף. ער האָט מיט רויִקער זיכערקייט אַנאַליזירט אַלע איברים פון דער גרויזאַמער אַנטימענטשלעכער מאַשין, וועלכע איז געשטאַנען פאַר זיינע אויגן, און ער האָט אַרויפגעדריקט אויף איר שטערן דעם שטעמפּל פון טויט.

נישט נאָר אין דעם טעאָרעטישן שוווּנג האָט מארקס געוויזן א גרויסע טאַט; ער איז געווען גרויס אויך אין זיין פּראַקטיש־סאָציאַליסטישער טעטיקייט. עס איז אפשר א סך וויכטיקער צו זיין רעוואָלוציאָנער אין דער פּראַקטישער טאַט איידער אין דעם טעאָרעטישן דענקען. מארקס איז אין תוך געווען יענער רעוואָלוציאָנער, וועלכער רופט זיך אָפּ תיכף ומיד אויף יעדן גרויסן מענטשלעכן קאַמף ווו ער דערשפּירט, אַז די געשיכטע מאַכט א שריט פאָרויס. און מארקס האָט דעמאָלט נישט דערלויבט, אַז זיין אייגענע טעאָריע זאָל זיך אים שטעלן אין וועג. אַז עס האָט אייסגעבראָכן דער קאָמונע־אויפשטאַנד אין פּאַריז אין יאָר 1871, האָט זיך מארקס בלב ונפש סאָלידאַריזירט מיט יענער רומפולער באַוועגונג, הגם זי איז לחלוטין נישט געגאַנגען אין זיינע טעאָרעטישע דרכים. — קוקט זיך צו צו דער פּאַריזער קאָמונע, דאָס איז דער טיפּ פון דער פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע! — האָבן דערקלערט מארקס און ענגעלס צו די אַרבעטער פון דער וועלט. אַז אין רוסלאַנד האָט זיך אָנגעהויבן אין די 80־ער יאָרן דער העלדישער קאַמף פון די נאַראָדאָוואָלצעס קעגן דעם צאַריזם, האָט מארקס זיך סאָלידאַריזירט אפילו מיט דעם טעראָריסטישן קאַמף פון די רוסישע רעוואָלוציאָנערן. נאָך מער: ער האָט דערקלערט, אַז אין פויערישן רוסלאַנד וועט אפשר די סאָציאַליסטישע רעוואָלוציע קענען אויסברעכן פריער ווי אַנדערשוווּ. די פרומע רוסישע מארקסיסטן, די אָנהענגער פון זיין לערע, האָבן זיך דערשראָקן אויף טויט פאַר אַזאַ אָפּנייגונג זיינער פון דער אָפיציעלער טעאָריע, אָבער מארקס האָט מיסתמא געפילט, אַז יענע זעלישע און גייסטיקע באַדינגונגען, וועלכע זענען נויטיק פאַר א גרויסן רעוואָלוציאָנערן איבערקער, זענען אויפגעזאַמלט אין רוסלאַנד אַממערסטן. האָט ער נישט מורא געהאַט אריינצושליסן יענעם רוסלאַנד אין דער קייט פון וועלט־רעוואָלוציע. און ער האָט טאַקע נישט געהאַט דערין קיין טעות.

דערפֿאַר איז דער נאָמען פֿון קאַרל מאַרקס צונויפֿגעפֿלאָכטן געוואָרן מיט יעדער גרויסער רעוואָלוציאָנערער דערהויבונג פֿון די אַרבעטער־מאַסן. דערפֿאַר האָט זיך מאָקע געשאַפֿן יענע מ אַ ר ק ס ־ ל ע ג ע נ ד ע, וועלכע איז שוין פֿאַר זיך אַליין געוואָרן אַ פּאָזיטיווער פֿאַקטאָר אין דער רעוואָלוציאָנערער אַנטוויקלונג פֿון דער מענטשהייט.

II

אָבער אין 1933 איז עס נישט גענוג אָפּצושאַצן און צו באַוווּנדערן די באַ־דייטונג פֿון דער מאַרקס־לעגענדע. מען מיז — צוליב די אינטערעסן פֿון דער סאָציאַ־ליסטישער זאַך — צוקוקן זיך נענטער און אָפּשאַצן יענעם גרויסן סיסטעם פֿון טעאָריע און פּראַקטיק, וועלכער רופֿט זיך אָן מיטן נאָמען מ אַ ר ק ס י ז ם. מיר מיינען דאָ דעם סיסטעם פֿון מאַרקסיזם ווי ער איז אויסגעאַרבעט געוואָרן פֿון מאַרקסן אַליין און באַזונדערס פֿון זיינע נאָכפֿאָלגער אין די 50 יאָר נאָך זיין טויט. אָט דעם קאָנקרעט ווירקנדיקן מאַרקסיזם מוז מען אוועקשטעלן פּנים אל פּנים מיט דער היינטיקער עפּאָכע און זיך פֿרעגן: וועלכן היסטאָרישן באַטייט האָט ער פֿאַר אונדז אָט אין דער דאָזיקער עפּאָכע פֿון יאָר 1933?

1933: — דער יאָר איז באַלויכטן מיט אַ גרעל־רויטן שריפֿה־שיין פֿון קאַ־טאַסטראָפֿעס. אין וויטן מיזרח פֿון אַזיע גייט אָן אַ ברוטאַלע מילחמה פֿון יאַפּאַן קעגן כינע; אין די דרום־אַמעריקאַנישע מלוכות צינדן זיך אַלע ווײַלע אָן פֿונקען פֿון קריג; די מעכטיקע צפֿון־אַמעריקאַנישע רעפּובליק, די גליקלעכע יורשטע פֿון וועלט־קריג, שטיקט זיך אין די ווייען פֿון ווירטשאַפֿטלעכן, פֿינאַנציעלן, סאָציאַלן קריזיס. אויף דער אַנדערער עק וועלט, אין דער רוסישער סאָוועט־רעפּובליק, קווײַלן זיך די פֿאָלקס־מאַסן פֿאַר אַ שטיקל ברויט, פֿאַר אַ ברעקל חיונה. אַ מילחמה האָט נאָך דערווײַל פֿאַרשוינט אייראָפּע, אָבער פֿאַרשטיקטע מענטשלעכע קרעכצן טראָגן זיך אָן אויפֿהער אין איר לופֿט, פֿון די טורמעס אין אונגאַרן, אין רומעניע, אין יוגאָסלאַוויע, אין איטאַליע. און דער אָפֿענער פֿאַשיזם האָט אַרונטערגענומען אונ־טער זיין מאַכט די גרויסע מדינה פֿון דייטשלאַנד. מאַכטלאָז ליגט אויף דער ערד, אונטער דעם אייזערנעם קנאָפּל פֿון אַ נייער דעספּאָטיע, דער אָרגאַניזירטער דייטשער אַרבעטער־קלאַס: זיין סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, זיין קאָמוניסטישע פּאַרטיי, זיינע געווערקשאַפֿטן. אומגעהויערע געפֿאַרן פֿון פֿיזישע און גייסטיקע חורבנות האָבן זיך אָנגערוקט אויף דער גאַנצער וועלט. זענען עס די חבלי לידה פֿון אַ נייער מענטש־הייט אָדער שטייען מיר פֿאַר די גסיסה־ווייען פֿון אַן אונטערגייענדיקער וועלט?...

וואָס פֿאַר אַ ראָלע שפּילן אין דער דאָזיקער טראַגישער עפּאָכע די לערע פֿון מאַרקסן, די באַוועגונג, וועלכע איז אינספּירירט פֿון זיין גייסט, די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע שטייען אונטער זיין נאָמען? קענען זיי היינט צו טאָג ווערן אַ פֿאַקטאָר, וועלכער וועט זיך אַנטקעגנשטעלן מיטן אייגענעם כוח דער קאָלעקטיווער חיה־רעה, וועלכע האָט באַלאַגערט די מענטשהייט? אָדער, אפֿשר

פארקערט, טראָגט די אָפיציעלע סאָציאַליסטישע באַוועגונג אַ געווּיסן טייל שולד און פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דער גרוּיזאַמער קאַטאַסטראָפע פון אונדזער צייט?

לאָמיר פּרוּוון פאָרמולירן די הויפּט־פּונקטן פון דער מאַרקסיסטישער שיטה, אַזוי ווי זי האָט זיך אויסגעאַרבעט טעאָרעטיש און האָט זיך פאַרפונדעוועט זעליש ביי די צאָלרייכע אָנהענגער פון אָט דער באַוועגונג. דאָס זענען הויפּטזעכלעך פיר פּונקטן: 1) דער געשיכטלעכער פּראָצעס אַנטוויקלט זיך לויט געוויסע אומאָפּהענ־דערלעכע געזעלשאַפטלעכע געזעצן; דער פּראָלעטאַרישער קלאַס האָט נאָר צו דערקענען און צו פאַרווירקלעכן די דאָזיקע געזעצן. 2) דער סאָציאַליזם וועט ווערן אויסגעקעמפט אַ דאַנק דעם קאַמף פון די קלאַסן־אינטערעסן פון פּראָלע־טאַריאַט. 3) דער סאָציאַליזם וועט ווערן פאַרווירקלעכט דורך דער דעראָבערונג פון דער פּאָליטישער מאַכט פון דעם שטאַט. 4) דער סאָציאַליזם וועט אַריבערנעמען אַלע אוצרות פון דער מאַטעריעלער ציוויליזאַציע און טעכניק, וועלכע זענען געשאַפן געוואָרן דורך דעם קאַפּיטאַליזם. — יעטוועדער פון די פיר פּונקטן מוז באַטראַכט ווערן באַזונדער, אין דעם ליכט פון יאָרצענדליקער דערפאַ־רונג, וועלכע ליגט הינטער אונדז.

1. בשעת מאַרקס האָט פאָרמולירט דעם „אַנטוויקלונג־געזעץ" פון קאַפּיטאַ־ליזם, בעת ער האָט מיט וויסנשאַפטלעכע באַווייזן אויפגעדעקט דעם נויטווענדיקן פּראָצעס פון אונטערגאַנג, וועלכער אַנטוויקלט זיך אין קאַפּיטאַליזם גופא, האָט ער געשאַפן פאַר זיין צייט אַ גרויס ווערק. נאָך די מפּלות פון די רעוואָלוציעס פון יאָר 1848 איז אַריינגעטראָטן אַ שווערע יאוש־שטימונג אין די אַרבעטער־ און רעוואָ־לוציאָנערע שיכטן פון אייראָפּע. די טיפסטע און שענסטע אידעען פון סאָציאַליזם האָבן געהאַט אויפגעבליט אין פראַנקרייך אין 1848, און זיי זענען פאַרטרונקען געוואָרן אין דעם בלוט פון די קעמפנדיקע אַרבעטער. עס האָט זיך געדוכט: אַלע דערלייזונג־אוטאָפּיעס און האָפענונגען זענען דערליידיקט אויף שטענדיק. איז גע־קומען מאַרקס און האָט אין אַ ריי ווערק אויפגעוויזן, אַז דער סאָציאַליזם קען נישט ווערן פאַרניכטעט, אַז ער איז פאַרוואָרצלט אין די עקאָנאָמישע געזעצן פון דער געזעלשאַפט, אַז דער קאַפּיטאַליזם אַליין פירט צו דעם איבערקער. „איר דאַרפט נישט מורא האָבן פאַר אייערע אידעאַלן, ווייל אייערע אידעאַלן זענען גאָר אייזערנע געזעצן פון דער אַנטוויקלונג!" — אַזוי אומגעפער האָט מאַרקס צוגערופן צו די סאָציאַליסטן. ס'איז געווען נישט אַזוי וויכטיק די לאָגישע און וויסנשאַפטלעכע באַגרינדונג פון דער טעאָריע, ווי די זעלישע טרייסט, וואָס אָט אַזאַ טעאָריע האָט געבראַכט צו די סאָציאַליסטן. מען האָט זיך מיטאַמאָל דערפילט געזיכערט און באַפעסטיקט אין דעם סאָציאַליסטישן קאַמף: אַ היסטאָרישע אומבאַצווינגבאַרע מאַכט איז דאָך געשטאַנען איצט הינטער זיינע פּלייצעס. אַנשטאָט דער רעליגיעזער השגחה פּרטית איז געקומען די השגחה היסטרית. די אַדער יענע מפּלה אין קאַמף איז שוין געוואָרן נישט וויכטיק, ווייל דער ענדגילטיקער ניצחון איבער דער בורזשואזיע איז געווען אַנגעצייכנט אין די געזעצן פון דער געזעלשאַפט.

אָבער גראַד די דאָזיקע היסטאָרישע זיכערקייט האָט אַריינגעבראַכט אַ גרויסן

זעלישן שאָדן אין דעם באַוווסטזיין פון סאָציאַליסט. ער האָט זיך צוגעוווינט צופיל פאַרלאָזן זיך אויף דער היסטאָרישער אָדער אָביעקטיווער אָדער סטיכישער אַנט־וויקלונג. ער האָט אַלץ ווייניקער באַגרינדעט דעם קאַמף פאַר אַ נייער וועלט אין זיין פּערזענלעכן גערעכטיקייט־ און געפיל־לעבן. ער האָט זיך כמעט מער נישט צוגעהערט צו דעם „געזעץ" פון זיין אייגענעם פאַראַנטוואָרטלעכן איך, ווייל ער האָט זיך סומך געווען אויף די דרויסנדיקע כלומרשט־אומבאַצווינגבאַרע געזעצן. דאָ איז נישט געווען אין תוך קיין אונטערשייד צווישן דעם רעפאָרמיסטישן און דעם באָלשעוויסטישן מאַרקסיסט. דער איינער האָט אויף אַ פרידלעכן אופן, דער אַנ־דערער האָט אויף אַ רעוואָלוציאָנערער אַרט געהאַלטן נאָר אין איין אויספירן די „באַפעלן" פון דער געשיכטע און פון דער אַנטוויקלונג. דאָס האָט געמוזט פירן צו אַ מין קולטור־פילאָזאָפישן הפקרות־גייסט. עס איז אָפּגעטויט געוואָרן דער דראַנג און דער מוט צו פערזענלעכער אחריות בנוגע זיך און בנוגע אַנדערע. דער סאָציאַ־ליסט, וואָס איז געווען צוגעשמידט מיטן אויג צו די „רעאַלע" פּראָצעסן און פאַקטן פון דער ווירקלעכקייט אַליין, וואָס האָט נישט געטאָרט אויפהויבן די אויגן צו די איבער־רעאַלע, אוטאָפּישע פאַקטן פון געפיל און פאַנטאַזיע, איז נישט געוואָרן דורכדעם באַזונדערס פּרוכטבאַר. זיין גערעכטיקייט־וועלט איז, אונטער דעם דרוק פון דעם „מוז", געוואָרן איינזייטיק, פאַרבלאָזן, פאַרקריפּלט. האָט אָט דער סאָ־ציאַליסט נישט פאַרגונען קיין פרייהייט זיין אייגענעם איך, האָט ער, פאַרשטייט זיך, נאָך ווייניקער פאַרשטאַנען און געשאַנעוועט די פרייהייט ביי יענעם. עס איז געשאַפן געוואָרן אַ גרויסע סאָציאַליסטישע מחנה, וואָס האָט מאַרשירט צו דער דערלייזונג פון דער מענטשהייט, נישט שענקענדיק דערביי קיין פרייהייט דעם א י נ צ ל ־ מ ע נ ט ש ן אין דער מחנה. — אין אַ צייט פון היסטאָרישע קאַטאַסטראָפעס (די מילחמה 1914, די רעוואָלוציעס 1918, די קאָנטר־רעוואָלו־ציעס 1933) האָט אַזאַ מחנה נישט געקענט אַרויסטרעטן ווי אַ קאָלעקטיוו פון מיליאָניקע איינצל־ווילנס. פאַרקערט: זי האָט געבראַכט צו קאָלעקטיווע מפּלות פון ווילנסלאָזע קאָלעקטיווע מענטשן.

III

היטלער אין דייטשלאַנד

2. דורך דעם קאַמף פון די קלאַסן־אינטערעסן האָט געזאָלט אויסגעקעמפט ווערן דער סאָציאַליזם — לויט מאַרקסן. די קלאַסן־אינטערעסן זענען פאַרשטאַנען געוואָרן, ראשית־כל, אַלס די ע ק אָ נ אָ מ י ש ע אינטערעסן פון אַרבעטער. פירן אַ קאַמף פאַר די עלעמענטאַרע מאַטעריעלע אינטערעסן איז פאַרשטענדלעך יעדן איינעם פון דעם אַרבעטער־שטאַנד. אַזוי אַרום קענען מיליאָנען־מאַסן אַריינגעצויגן ווערן אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. פון די עלעמענטאַרסטע אינטערעסן אָנגעהויבן, וועלן זיך די מאַסן דערהייבן צו די העכסטע אינטערעסן פון פּראָלע־

טאַרישן קלאַס. די מאַטעריעלע באַדערפעניש פון די אַרבעטער און זייער באַפרײַדיקונג אין קאַמף וועלן ממילא דינען דער זאַך פון סאָציאַליזם. דאָס איז דאָס רעוואָלוציאָנערע געזעץ פון דער סאָציאַלער אַנטוויקלונג. זי ווערט נישט באַוועגט פון פריי דורך מענטשן געשטעלטע אידעאַלן, זי ווערט נישט אָנגעפירט פון מ אָ ר אַ ל י ש ע פאָדערונגען. דער פּראָלעטאַריאַט נייטיקט זיך נישט אין קיין עטיק אַלס באַזונדערן אורשפרינגלעכן כוח, כדי צו פירן זיין קאַמף.

דערפאַר האָט מאַרקס געזוכט אויסצומעקן יעדן שפּור פון עטישן ווילן אין זיינע פּראָגראַמען. אַז מען האָט אין לאָנדאָן געשריבן די סטאַטוטן פון 1־טן אינטערנאַציאָנאַל, האָבן פאַרשיידענע אַרבעטער־פירער פאָרלאַנגט, אַז מען זאָל איינשליסן אין זיי באַגריפן פון רעכט, פליכט, אמת, מאָראַל און גערעכטיקייט. מאַרקס האָט געמוזט אַריינגעמען אָט די באַגריפן אין די סטאַטוטן, אָבער ער האָט געשריבן גלייכצייטיק צו ענגעלסן, אַז ער האָט זיי „אַזוי פונאַנדערגעשטעלט, אַז זיי זאָלן נישט קענען אָנמאַכן קיין שאָדן". דער פּאַטאָס פון מאַרקסן איז באַשטאַנען אין קאַמף קעגן יעטוועדן עטישן פּאַטאָס. ער האָט אומברחמנותדיק פאַרפאָלגט און אויסגעלאַכט אַלע אוטאָפּישע סאָציאַליסטן און זייערע לערעס (משה העס, ווייטלינג, פּרודאָן). ער האָט געוואָלט, אַז דער מאָדערנער סאָציאַליזם זאָל אַרויספליסן און אויסגעבויט ווערן נ אָ ר אָפן יסוד פון דעם עקאָנאָמישן סיסטעם פון קאַפּיטאַליזם. ער האָט מבטל געמאַכט אַלע יענע טויזנטיעריקע עטישע, רעליגיעזע, קינסטלערישע זוכענישן און חלומות פון מענטשן־געשלעכט, וועלכע האָבן געקאָנט אַריינגיסן זיך און באַפרוכפּערן די גראַנדיעזע באַוועגונג פון די אַרבעטמענטשן.

אָבער וואָס איז געשען מיט דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג נאָך צענדליקער יאָרן פון אַרבעט און דערגרייכונגען? זי איז אויסגעוואַקסן ווירטשאַפטלעך, פּאָליטיש, אָרגאַניזאַטאָריש ווי אַ גרויסמאַכט. אָבער צי האָט זי באַוואָרנט איר סאָציאַליסטישן כאַראַקטער? פּראָלעטאַריער האָבן זיך אויסגעלערנט פאַרטיידיקן זייערע קלאַסן־אינטערעסן. אָבער אויף וואָס איז געלייגט געוואָרן פּאַקטיש דער טראָפּ: אויף דעם באַגריף „קלאַס" אָדער אויף די „אינטערעסן"? מען האָט פּאַקטיש געפירט נאָר אינטערעסן־קאַמפּן פאַר די מאַטעריעלע, טאָגטעגלעכע אינטערעסן, גאָר זעלטן פאַרבינדנדיק זיי מיט די וועלט־היסטאָרישע אויפגאַבן פון סאָציאַליזם. טאַקע אין די עקאָנאָמישע קאַמפן האָבן גענומען אָנטייל מאַסן אַרבעטער און אָנגעשטעלטע, אָבער די פּשוטע מאַסנהאַפטיקייט פון דער באַוועגונג האָט נישט געהאָלפן, נאָר געשטערט דער אויסאַרבעטונג פון אַ באַוווסטזיניקן, קלאָר קעמפנדיקן פּראָלעטאַריער. די עטישע צויבער־קראַפט פון דער סאָציאַליסטישער אידעע האָט זיך אַלץ מער אָפּגעטאָן פון דער באַוועגונג. די נשמה פון סאָציאַליסט איז כמעט ווי אויסגעליידיקט געוואָרן.

אָט דעמאָלט האָט זיך געקענט אַריינרייסן אין דייטשלאַנד די מכּה פון פ אַ ש י ז ם. יעדער סאָציאַליסט, יעדער ערלעכער מענטש אין דער וועלט בלוטיקט היינט־צו־טאָג אין האַרצן צוזאַמען מיט דעם געבראָכענעם דייטשן אַרבעטער־קלאַס.

די סאָלידאַריטעט מיט אים אין זיין גרויסער עת־צרה איז אַזוי טיף און אַזוי ברע־נענדיק, אַז מען האָט קוים דעם מוט צו פאַרנעמען זיך מיט אַנאַליזן פון זיין פּאָליטיק און טאַקטיק. אָבער די ביטערע צרה פון דייטשן אַרבעטמענטש איז היינט די צרה פון אַלע סאָציאַליסטן פון גאַר דער וועלט. דערפאַר מוז מען מיט דער גרעסטער ערלעכקייט — אין אינטערעס פון אונדזער געמיינזאַמער צוקונפט — זוכן און פאָרשן די סיבות, וועלכע האָבן געבראַכט צו אַזאַ לאַגע. — און דעמאָלט מוז מען זאָגן, אַז די סיבות ליגן נישט נאָר דרויסן פון פּראָלעטאַריאַט, נאָר אויך אין אים גופא. געוויס, אַ גאַנצע ריי אורזאַכן האָבן געשטאַרקט די פאַשיסטישע באַוועגונג: דער שלום־אָפּמאַך פון ווערסאַל, דער שאַרפער קריזיס אין דער ווירטשאַפט, די מאָוימדיקע אַרבעטסלאָזיקייט, די פּאָליטישע בלינדקייט און אומפעיִקייט פון די „רעפּובליקאַנישע" פּאַרטייען אין דייטשלאַנד. אָבער דער פאַשיזם וואָלט קיינמאָל נישט געווען ביכולת אַריינצודרינגען אַזוי טיף אין דייטשן פאָלקס־אָרגאַניזם, ווען אָט דער אָרגאַניזם וואָלט נישט געווען צעפרעסן פון אַ קראַנקהייט, וועלכע האָט אים געמאַכט אומפעיִק צום ווידערשטאַנד. און די דאָזיקע קראַנקהייט שטעקט אויך אין דעם פּראָלעטאַריאַט.

מען וועט זאָגן: ביי די לעצטע קאַטאַסטראָפאַלע וואַלן פון 5־טן מערץ 1933 האָבן די סאָציאַליסטן און קאָמוניסטן אין אַלגעמיין נישט פאַרלאָרן זייערע פּאָ־זיציעס: האָבן זיי דאָך צוזאַמען ווידער באַקומען איבער צוועלף מיליאָן שטימען. דאָס באַדייט דאָך, אַז דעם פאַשיזם איז אַפילו איצט, באַ דער פּאַניק פון טעראָר, נישט געלונגען אַריינצודרינגען אין די רייען פון פּראָלעטאַריאַט! . . . פונדעסטוועגן איז עס אַן אילוזיע צו פאַרלאָזן זיך אויף אַזעלכע חשבונות. דער באַטייט פון דער פאַשיסטישער באַוועגונג אין דייטשלאַנד פאַר די לעצטע יאָרן באַשטייט נישט אין דעם, וואָס זי האָט זיך נישט אַריינגעריסן אין דעם גדר פון אָרגאַניזירטן אַרבעטער־קלאַס. דאָס וויכטיקסטע באַשטייט אין דעם, וואָס דעם סאָציאַליזם איז נישט געלונגען אין די זעלביקע יאָרן אַריינצודרינגען אין יענע גרויסע מיליאָניקע מאַסן, וועלכע זענען געוואָרן דער סאָציאַלער באַזיס פון פאַשיזם. די סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישע און די קאָמוניסטישע פּאַרטייען האָבן נישט אַרויסגעשטראַלט פון זיך אַזאַ מין גייסטיקן כוח, וועלכער זאָל צוציען צו זיי די מאַסן פון די רויִנירטע, פאַרבי־טערטע, פאַריאושטע פויערים, האַנטווערקער, קליינהענדלער, אינטעלעקטועלע, יונגט. אָט די מאַסן האָבן זיך אין פּרינציפּ געקענט שטעלן אונטער דער פאָן פון סאָציאַליזם. פאַקטיש זענען זיי געוואָרן געפאַנגען פון דעם פאַשיזם און האָבן אים געפירט פון ניצחון צו ניצחון.

נישט נאָר האָט דער פּראָלעטאַריאַט נישט פאַרכאַפּט די שבנישע סאָציאַלע שיכטן פון דייטשן פאָלק, ער האָט אויך זיך אַליין נישט געקענט פאַרטיידיקן. ווי איז מעגלעך געווען, אַז דער דייטשער אַרבעטער־קלאַס האָט זיך געלאָזט אַזוי שנעל און לייכט באַזיגן, ווי דאָס איז געשען אין די זעקס וואָכן פון 30־טן יאַנואַר ביזן 12־טן מערץ 1933? ווו איז אַהינגעקומען די פון אייניקע דורות אויסגעבויטע קאַמפּסקראַפט פון די דייטשע געווערקשאַפטן, און פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס? ווי

האָבן זיך געלאָזן שמידן אין קייטן די ס.־ד.־פּרעסע, דער מעכטיקער אַפּאַראַט, די טויזנטער און טויזנטער פּאַרלאַמענטאַרישע און מלוכהשע טוער? ווי האָט נישט געשטעלט קיין שום אָרגאַניזירטן אָדער סטיכישן ווידערשטאַנד די קאָמוניסטישע באַוועגונג, וועלכע האָט דאָך יאָרן־לאַנג גערופן און צוגעגרייט צו אַקטיווע קאַמפן? דעם 10־טן מערץ האָט לייפּאַרט, דער פּאָרזיצער פון די דייטשע געווערקשאַפטן, געשיקט אַ טעלעגראַם צו הינדענבורגן. מען קען נישט לייענען אָן ווייטיק און בזיון די דאָזיקע תחנונים־טעלעגראַם פון דייטשע אַרבעטער:

„זייער השובער הער רייכספּרעזידענט! אונטער דעם צייכן פון דעם טרויער־טאָג, וועלכער האָט געזאָלט פאַרייניקן דאָס גאַנצע דייטשע פאָלק אין דערינערונג אָן די געפאַלענע אין קריג, ווענדן מיר זיך ווידער צו אייך אַלס צו דעם דייטשן פירער, וואָס פאַרקניפּט אין זיין פּערזאָן די טראַדיציעס פון דעם אַלטן דייטשלאַנד און די ווירדע פון דעם נייעם.

„אין אונדזער פון פּאָליטישע סתירות צעריסענעם פאָטערלאַנד זייט איר, הער רייכספּרעזידענט, איבער די גרענעצן פון אַלע פּאַרטייען, דער רעפּרעזענטאַנט פון דער אייגנהייט פון אונדזער פאָלק. מיר האָבן דעם צוטרוי, אַז איר זייט אויך היינט דער היטער און דער באַשיצער פון פאָלקס־רעכט, וועלכע זענען פאַרוואָרצלט אין דער קאָנסטיטוציע. מיר זענען איבערצייגט, אַז איר זייט אויך היינט אַנטשלאָסן אַנטקעגנצושטעלן זיך יעדער פּאַרטיי־פּאָליטישער הפקרות. מיר ווענדן זיך צו אייך אין נאָמען פון אַ סך מיליאָנען אָרגאַניזירטע דייטשע אַרבעטער און זייערע פאַ־מיליעס, אַז איר זאָלט אָפּשטעלן די רעכטלעכע אומזיכערקייט, וועלכע באַדראָט אין אומצאָליקע דייטשע שטעט דאָס לעבן און דעם אייגנטום פון דער דייטשער אַרבעטערשאַפט".

יידישע קהילות, וועלכע שטייען אונטער דער סכנה פון פּאָגראָמען, וואָלטן נישט געשריבן זייערע תחנונים־בריוו אַנדערש, ווי אָט די טעלעגראַם. ווי האָט עס געקענט קומען צו אַזאַ ביטערער לאַגע?

איז עס נישט געקומען דערפון, וואָס די סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט אין די פריערדיקע יאָרן זיך אַליין פאַרטרונקען אין דעם זומפּ פון מאַטעריעלע אינ־טערעסן־קאַמפן? וואָס זי האָט נישט אויסגעברייטערט דעם גייסטיקן האָריזאָנט פון דעם פּראָלעטאַריער? נישט אָנגעצונדן זיין נשמה מיט אידעאַליזם, וועלכער מאַכט פעיִק צו קרבנות? מען האָט געלייגט אַלע כוחות אויפן קאַמף אָדער פאַר־מיידיקונג פון די מאַטעריעלע פּאָזיציעס, אויף אויסבויען די אַפּאַראַטן און די פינאַנסן פון דער אָרגאַניזאַציע, אויף באַשיצן די אַבסטראַקטע רעפּובליק און קאָנסטיטוציע. מען האָט אָבער נישט געגעבן דעם אַרבעטס־מענטש אַן עטישע וועלט־אָנשויונג, וועלכע זאָל באַגייסטערן זיין אָרעמען טאָג־טעגלעכן לעבן. — און אַז עס איז געקומען די פּראָפּאַגאַנדע פון פאַשיזם, האָט זי געפונען טאַקע אָט די צוויי גינסטיקע באַדינגונגען פאַר זיך. זי האָט געקענט פונקט אַזוי אַפּעלירן צו די מ אַ ט ע ר י ע ל ע טאָג־אינטערעסן פון די פאַרביטערטע מאַסן ווי דאָס האָבן געטאָן שטענדיק די סאָציאַליסטן. מער נישט די פאַשיסטן האָבן אַריבער־

געשטיגן די סאָציאַליסטן מיט כלערליי דעמאַגאָגישע צוזאָגן פון מאַטעריעלן וווילשטאַנד. די פאַשיסטן האָבן אָבער צוגלייך געליפערט פאַר דער נשמה פון דייטשן פאָלקס־מענטש אַן אייגענע פייערדיקע וועלט־אַנשויונג. אפילו אין דער נשמה פון דעם דורכשניטלעכן סאָציאַליסט (שוין נישט צו ריידן פון דער נשמה פון אַנדערע פאָלקסמענטשן און דער יוגנט) האָט זיך געבילדעט עפּעס אַזוי ווי אַ פוסטער פלאַץ. דער סאָציאַליסטישער ציל האָט נישט פאַרנומען דעם פּלאַץ, אָבער די מענטשן לעבן אין אַן אויפגערעגטער צייט נאָך אַ לעבנס־אידעאַל. איז געקומען די אַלטע אָפּגעשלאָגענע אידייע פון אַ מיליטאַריסטישער נאַציע און האָט פאַרנומען דעם ליידיקן אָרט אין דער נשמה פון די דייטשע מאַסן. עס איז אפילו געקומען דערצו, אַז די פאַשיסטן האָבן געקענט אָפּטאָן דעם ערגסטן חלול־השם און האָבן זיך אָנגערופן נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטן... אויב די אַרבעטער־באַוועגונג איז טאַקע געווען אַזוי שטאַרק פאַרמאַטעריאַליזירט און אַזוי שוואַך אידעיִש, איז נישט קיין וווּנדער, וואָס זי האָט נישט געקענט אויסשפּרייטן איר איינפלוס איבער די מיליאָניקע נישט־פּראָלעטאַרישע מאַסן און וואָס זי האָט נישט געקענט אין דער עת־צרה באַשיצן זיך אַליין פון די קלעפּ. עס איז נישט קיין וווּנדער, וואָס דער נאַצי־סאָציאַליזם האָט געקענט ווערן אַזאַ קאָנקורענט צו דעם רעוו. סאָציאַליזם. אפשר דערקלערט זיך דערמיט דער טויט־שרעק, וועלכער איז באַפאַלן די דייטשע אַרבעטער־רייען, האָט געליימט זייערע הענט, האָט פאַרורטיילט צו אָנמאַכט אויך די קאָמוניסטישע באַוועגונג.

דער סאָציאַליזם אין דייטשלאַנד, אין אַלע זיינע ריכטונגען, לעבט איצט איבער דעם טיפסטן קריזיס. ס'איז קיין ספק נישט, אַז אין די טיפעניש פון די אַרבעטער־מאַסן וועט זיך אָנהויבן אַ שאַרפע רעוויזיע פון אַלע ביז איצט אָנגענומענע אמתן. די פּאַרלאַמענטאַריש־דעמאָקראַטישע סאָציאַליסטן, די באָלשעוויסטישע קאָמוניסטן, די פרייהייטלעך־געזינטע דייטשע סאָציאַליסטן און אַנאַרכיסטן — זיי אַלע וועלן איצט דורכמאַכן אַ שווערן חשבון הנפש. אַז זיי וועלן שפּעטער אַראָפּוואַרפן זייער פאַשיסטישן יאָך, וועלן זיי נישט קענען פשוט אומקערן זיך צו די דאָגמעס און געוווינהייטן פון פאַרן 30־טן יאַנואַר. אַ לייטערונג פון די סאָציאַליסטישע אידעען, אַן אומגרופּירונג פון אַלע סאָציאַליסטישע כוחות וועט מוזן אַרויסוואַקסן אין דייטשלאַנד. דער וועלט־סאָציאַליזם וועט דערפון שטאַרק געווינען.

IV

מאַרקס און די מאַכט

3. דעראָבערונג פון דער מלוכה־מ אַ כ ט דורך דעם פּראָלעטאַריאַט — דאָס איז געווען דער דריטער פּונקט פון דער מאַרקסיסטישער לערע. אין דער מאַרקסיסטישער באַוועגונג איז דער באַגריף פון פרייהייט, סאָציאַליסטישער באַפרייונג פּאַקטיש צוריקגעטראָטן לגבי דעם באַגריף פון ה ע ר ש אַ פ ט. מען קעמפט קעגן די „הערשנדיקע קלאַסן", מען וויל פאַרשאַפן דעם אַרבעטער־קלאַס די הערשאַפט אין דעם סאָציאַליסטישן ש ט אַ ט. דאָס שטרעבן צו מאַכט, אָן אַ גלייכצייטיקער טיפער איבעראַנדערשונג פון דעם אַרבעטער־לעבן, האָט נישט צוגעגעבן קיין איבערלעכע קראַפט דעם סאָציאַליסטישן שטרעבן.

דער דראַנג צו מאַכט און צו באַהערשונג פון מענטשן איז געווען שטאַרק פאַרוואָרצלט אין מ אַ ר ק ס ן פּערזענלעך. ער האָט נישט באַזעסן קיין פּאָליטישע מאַכט, אָבער ער האָט שטענדיק געוואָלט אַרויסצווינגען זיין אידעיִשע קראַפט אויף מענטשן און גרופּירונגען, מיט וועלכע ער האָט געהאַט צו טאָן. ער האָט געוווסט וואָס פאַר אַ ווערט עס ליגט אין זיין סאָציאַליסטישער אַרבעט און האָט פאַנאַטיש געזוכט דורכצופירן זיין ווילן. ער האָט געקענט פאַרבויגן די פאָדערונגען פון זיין טעאָריע דעמאָלט, בעת ער האָט געזען פאַר זיך אַ לעבעדיקע רעוואָלוציאָנערע דערהויבונג. אָבער ער האָט ני״ט נאָכגעגעבן אין קיין איין פּונקט פון זיין טעאָריע ביי דער סאָציאַליסטישער אַרבעט בכלל. דערמיט זענען אפשר צו דערקלערן זיינע פיינטלעכע באַציִונגען צו די אַלע גרויסע סאָציאַליסטן און קעמפער, וועלכע זענען געגאַנגען זייערע אייגענע וועגן. משה ה ע ס איז געווען יענער אוטאָפּישער סאָציאַליסט, וועלכער האָט ענגעלסן אַריינגעפירט אין דער אַרבעטער־באַוועגונג, וועלכער איז כל ימיו געבליבן טריי דער סאָציאַליסטישער זאַך. אין יאָר 1850 האָט ער פאַרעפנטלעכט אַ „רויטן קאַטעכיזם פאַרן דייטשן פאָלק", אין וועלכן ער האָט געוואָרנט קעגן אַ ריין־פּאָליטישער רעוואָלוציע און האָט גערופן צו אַ „רויטער רעפּובליק". עס זענען אָבער נישט געווען קיין בייסנדיקע און פאַרניכטנדיקע ווערטער, מיט וועלכע מאַרקס זאָל נישט האָבן געשלאָגן העסן זיין גאַנצן לעבן לאַנג. אין „קאָמוניסטישן מאַניפעסט" האָבן מאַרקס און ענגעלס באַצייכנט דעם סאָציאַליזם פון העסן און זיינע פריינד אַלס „כלי־זיין אין די הענט פון די רעאַקציאָנערע רעגירונגען". — פון דעם פראַנצויזישן געניאַלן סאָציאַליסט פּ ר ו ד אָ ן האָט מאַרקס געלערנט נישט ווייניק, אָבער ער האָט געהאַלטן פאַר נייטיק — אין דער אידעאָלאָגישער פּאָלעמיק קעגן אים — צו מאַכן אים לעכערלעך און נישטיק אין די אויגן פון פּראָלעטאַריאַט. — ל אַ ס אַ ל האָט זיך באַצויגן צו מאַרקסן נישט נאָר מיט דעם טיפסטן יראת־הכבוד, נאָר מיט עכטער חברישער וואַרעמקייט. אין אַ בריוו צו מאַרקסן (1852) האָט ער געשריבן: „איך האָב געהערט פון די טרויעריקע קלעפּ, וועלכע האָבן דיך ווידער געטראָפן. דער שיקזאַל

פון נאָר ווייניקע מענטשן איז מיר אַזוי נאָענט צום האַרצן ווי דײַן שיקזאַל. פילנדיק אַן אומענדלעכע סימפּאַטיע צו יעדער גרויסער קראַפט, זע איך שוין לאַנג צו מיט צער און טרויער ווי דײַנע כּוחות ווערן געבראַכן דורך דעם אומאויפהערלעכן קאַמף מיט דער נויט. אַט טאַקע אין קאַמף מיט די „קליינינקייטן" פּראָוועלקט מיינסטנס דער גאון, אַ סך מער איידער אונטער די גרויסע טראַגישע קלעפּ, וועלכע רופן אַרויס צום לעבן די גאַנצע קראַפט, וואָס דרעמלט אין דער נשמה". „איך קען איין מענטשן נישט — שרײַבט לאַסאַל צו ענגעלסן אין יאָר 1859 — לגבי וועלכן איך וואָלט וועלן מיט אַזאַ גרייטשאַפט אָפּטרעטן אַן אַ זייט, ווי לגבי מאַרקסן".

אָבער לאַסאַל איז געווען אַ מענטש פאַר זיך און האָט געקענט גיין זײַנע אייגענע וועגן, האָט מאַרקס אויסגעלאַכט און געררודפט אָט דעם שעפער פון דער דײַטשער אַרבעטער־באַוועגונג אויף וויפל ער האָט נאָר געקענט. נאָך אַ לענגערן באַזוך פון לאַסאַלן ביי אים האָט מאַרקס געשריבן צו ענגעלסן: „אָט דער סו־ביעקט האָט ביי מיר אָפּגענומען אַ סך צייט. ער האַלט דאָך אָבער, אַז איך האָב נישט וואָס „צו טאָן", ווייל איך פאַרנעם זיך נאָר מיט טעאָרעטישער אַרבעט. מיינט ער טאַקע, אַז איך קען רויִקערהייט ממיתן מיין צייט צוליב אים". ערשט נאָך לאַסאַלס טויט האָבן זיי זיך ביידע געכאַפּט, ווער ער איז געווען. „פּאָליטיש איז לאַסאַל צווייפלאָז געווען איינער פון די וויכטיקסטע מענטשן אין דײַטש־לאַנד" — האָט דערקלערט ענגעלס. און מאַרקס האָט זיך מודה געווען: „דאָס אומגליק מיט לאַסאַלן גייט נישט אַרויס ביי מיר פון קאָפּ. ער איז דאָך געווען איינער פון דער אַלטער גוואַרדיע, דער שונא פון אונדזערע שונאים... עס טוט מיר לייד, וואָס אונדזערע באַציִונגען זענען אין די לעצטע יאָרן קאַליע געוואָרן, אמת, צוליב זיין שולד". — די גרעסטע שנאה האָט פאַרבונדן מאַרקסן מיט באַ־קונינען. באַקונין איז געווען דער יעניקער סאָציאַליסט, וועלכער האָט צום שאַרפסטן דערשפּירט דעם ווערט פון פרייהייט אין דער נייער וועלט. מיט אַ נביאות־קראַפט האָט ער — שוין ביי דער וויגעלע פון דער דײַטשער באַוועגונג — פאָרויסגעזאָגט די פאַטאַלע אַנטוויקלונג פון דער דײַטשער מלוכה־טרייער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. האָט ער אין דעם 1־טן אינטערנאַציאָנאַל אָנגענומען אַ פעסטע פּאָזיציע פון קעגנערשאַפט צו יעדן מאַכט־פּרינציפּ. מאַרקס איז געוואָרן זיין ביטערסטער קעגנער. מיט אַלע וועגן און מיטלען האָט ער נישט נאָר באַקעמפט די אידעאָלאָגיע פון באַקונינען, נאָר האָט געזוכט און דערגרייכט מאַנכמאָל צו פאַרניכטן אים מאָראַליש אַלס מענטש און רעוואָלוציאָנער. אין אָט דעם קאַמף האָט ער זיך נישט אָפּגעשטעלט אפילו פאַר דער צעשטערונג פון דעם אינטערנאַ־ציאָנאַל. כדי „אָפּצורייניקן" דעם אינטערנאַציאָנאַל פון די „באַקוניסטן" האָט מאַרקס געסטאַרעט זיך אַריבערטראָגן אים קיין אַמעריקע, וווּ ער איז אויך אונטער־געגאַנגען.

אין יעדע נייער אידעאָלאָגישער באַוועגונג שפּילט אַ גרויסע ראָלע נישט נאָר דער געדאַנקען־סיסטעם, נאָר אויך די פּ ע ר ז ע נ ל ע כ ק י י ט פון דעם שע־

פער און ארגאניזאטאר פון דער באוועגונג. אויך מארקס, אלס מענטש, האט ארויפגעדריקט זיין שטארקן שטעמפל אויף דער סאציאליסטישער זאך. מארקס איז געווען דער גרויסער מיתנגדישער גאון, אין זיין גאנצן אויסערלעכן אויסזען, אין זיין שטרענגן ארט לעבן, אין דער קנאות, מיט וועלכער ער איז געשטאנען אויף דער וואך פון זיין תורה. אט דער מאכט־מענטש פון דער אידעע האט דערצויגן זיינע אנהענגער אין דעם גייסט פון פארהערלעכן דעם פרינציפ פון מאכט, שטרעבן צו הערשאפט! — א פראגראם פון סאציאליסטישן ארבעטער־קלאס. אויסקעמפן און האלטן די מאכט — א פראגראם אויך פאר יעדן סאציאליסט. עס איז נישט קיין וונדער, וואס מארקס תלמידים, — א פלעכאנאוו, א לענין, א טראצקי, א סטאלין, — האבן שפעטער אזוי פארהערלעכט דעם מאכט־פרינציפ און האבן נישט געוווסט פון קיין שום מאראלישע מניעות ביי דער פארפאלגונג פון זייערע צילן. זייערע מאכט־אינסטינקטן האבן באקומען א הייליקונג סיי פון דער לערע סיי פון דעם לעבן פון מארקסן.

לויט דעם באהערשונג־פרינציפ זענען אויסגעוואקסן די אזוי גלענצנדיק אר־גאניזירטע ארבעטער־פארטייען, געווערקשאפטן, אפאראטן. פון דעם פרינציפ פון באהערשן און באהערשט זיין איז אויסגעוואקסן יענער קולט פון פירער, וועלכער האט אלץ מער און מער אוועקגערויבט פון די מאסן זייער אייגענעם טראכטן, פילן, האנדלען. און אז סאציאליסטן האבן זיך אין די לעצטע יארן דערהויבן צו דער מעגלעכקייט צו פארנעמען מאכט־פאזיציעס אין דער מלוכה, האבן זיי נישט געוווסט וואס אנצוהויבן צו טאן מיט דער מאכט. די סאציאל־דעמאקראטן פון אלע לענדער האבן זיך אנגעכאפט אן די פאליטישע פאזיציעס, נישט פאר־פעסטיקנדיק זיך, נישט שטרעבנדיק אפילו צו די פירנדיקע פאזיציעס, וועלכע ליגן אויף דעם געביט פון עקאנאמיק און סאציאלן כוח. ממילא איז זייער פאליטישע מאכט געבליבן אילוזיאנער. נאך מער: זיי זענען ארייננגעוואקסן פשוט אין דעם קאפיטאליסטישן שטאט, אין זיין ווירטשאפט, פאליטיק און פאטריאטיזם. — די קאמוניסטן האבן טאקע פארשטאנען דעם באטייט פון די סאציאלע מאכט־פאזיציעס, זיי האבן זיך אין ראטן־רוסלאנד פארפעסטיקט אויף די ביידע געביטן — פון פאליטיק און עקאנאמיק. אבער זיי האבן די מאכט פארוואנדלט אין אן אינסטרומענט צו געוועלטיקן אן גרענעצן איבער די פראלעטארישע מאסן גופא. די ארבעטער און פויערים זענען אין רוסלאנד ווידער מגולגל געווארן צו יענע אינדוסטריע־סאלדאטן, וועגן וועלכע עס האט מיט אזא פלאמענדיקן פראטעסט גע־רעדט דער „קאמוניסטישער מאניפעסט". — „ווי פשוטע אינדוסטריע־סאלדאטן ווערן זיי אוועקגעשטעלט אונטער דער אויפזיכט פון אן עכטער הערשאפט פון אפיצערן און אונטעראפיצערן". מארקס האט נאך פראקלאמירט, אז די באפרייונג פון אר־בעטער־קלאס וועט זיין די זאך פון ארבעטער גופא. אבער דער באלשעוויזם האט דעם ארבעטער־קלאס ראשית־כל אונטעריאכט צו דעם „פראלעטארישן שטאט", דער־נאך דעם שטאט — צו דער פראלעטארישער פארטיי, און לסוף די פראלעטארישע פארטיי — צו א קאסטע פון קאמוניסטישע פירער. איז ביי די סאציאל־דעמאקראטן

די מאַכט געווען אילוזיאָנער, איז זי ביי די קאָמוניסטן געוואָרן צעזאַריסטיש און אַנטי־פּראָלעטאַריש. אויבערמאַכט, וועלכע ווערט נישט שאַרף קאָנטראָלירט פון דער פרייהייט, איז אוממעגלעך פאַר דער וועלט.

די דערהאַלטונג פון דער מאַכט איז אין די קאָמוניסטישע רייען געוואָרן ווי אַ זעלבסטצוועק. מען האָט צוליב איר מקריב געווען די בלוטיקסטע אינטערעסן פון סאָציאַליזם. חדשים־לאַנג האָט מען אין דייטשלאַנד געשפּירט מיט אַלע חושים ווי עס דערנענטערט זיך די ממשלה פון פאַשיזם. אויב ס'איז געווען אַ מיטל אָפּצוהאַלטן דעם דאָזיקן פינצטערן מאַרש, האָט עס געקאָנט זיין נאָר אַ פאַרייניקטער פראָנט פון די דייטשע פּראָלעטאַרישע פּאַרטייען. וואָלט די דייטשע קאָמפּאַרטיי (ד"ה דער מאָסקווער צענטער) עס געוואָלט, וואָלט אַזאַ איינהייט־פראָנט, פּנים־אל־פּנים מיט דעם קלאַסן־פיינט, געקענט געשאַפן ווערן אָן שוועריקייטן. אָבער אין דער קאָמ. באַוועגונג הערשט דער מאַכט־פּרינציפּ: זי קען נישט צולאָזן דעם געדאַנק, אַז נישט זי אַליין „פירט אָן" מיט די פּראָלעטאַרישע קאַמפן. האָט מען געמאַכט צו נישט דאָס אינסטינקטיווע שטרעבן צו איינהייט אין דער סכנה־צייט ביי דעם דייטשן פּראָלעטאַריאַט... ערשט איצט, נאָך דער קאַטאַסטראָפע, בעת דיביידע באַוועגונגען זענען צעבראָכן, איז דער קאָמ. אינטערנאַציאָנאַל אַרויסגעטראָטן מיט דעם פאָרשלאָג: צו שאַפן אַן איינהייט־פראָנט מיט די ס.־ד.־פּאַרטייען „צום קאַמף קעגן פאַשיזם"... די פּאַרטייאיש־מלוכהשע אינטערעסן האָבן געפּענטעט די הענט פון קאָמוניסטן צו באַקעמפן דעם אָנקומענדיקן פאַשיזם; די אייגענע מאַכט־אינטערעסן אין רוסלאַנד טרייבן זיי אויך איצט צו מעשים, וועלכע פאַרשטאַרקן דעם פאַשיזם אין דער וועלט. ווי זאָל מען אַנדערש אָנרופן די פּלוצימדיקע דערשיסונג, אָן שום געריכט־אורטייל, דורך דער „טשעקאַ" אין מאָסקווע פון פ י נ ף ־ א ו ן ־ ד ר י י ס י ק מענטשן סאָוועט־באַאַמטע? דעם 10־טן מערץ, בעת די פאַשיסטישע חיה האָט געבושעוועט אין דייטשלאַנד און האָט געטראָטן אויף מענטשן־לייבער און נשמות, האָט מאָסקווע געפונען פאַר נייטיק צו געבן אַ מוסטער פון אַ שטאַרקער מלוכהשער האַנט. קיין שום שונא פון אַרבעטער־קלאַס וואָלט נישט צוגעקלערט קיין בעסערע „מאָראַלישע" אונטערשטיצונג פון דעם דייטשן פאַשיזם. — מאָסקווע טוט נאָך ערגערס: זי ש ו ו י י ג ט צו די אַלע גרוילטאַטן פון דייטשן פאַשיזם, זי האָט נישט אַרויסגעזאָגט קיין איין אָפיציעלן פּראָטעסט־וואָרט קעגן די הענקער. צוליב מאַכט־פּאָליטישע אינטערעסן שווייגט אַ „ראַטן־רעגירונג", בעת אין די געפענגענישן פון דייטשלאַנד ווערן געפייניקט קאָמוניסטן, וועלכע האָבן געקעמפט יאָרנלאַנג אונטערן שוץ פון זייער איינציקן „פאָטערלאַנד — ראַטן־רוסלאַנד". באמת, עס זענען נישטאָ היינט־צו־טאָג קיין מער שוצלאָזע מענטשן אין דער וועלט, ווי די דייטשע רעוו. קעמפער: זיי זענען פאַרלאָזן סיי פון זייערע מאַסן סיי פון דעם לאַנד, מיט וועלכן זיי האָבן פאַרבונדן זייער קאַמף.

ד

צ י װ י ל י ז א צ י ע

4. דער סאָציאַליזם נעמט אַריבער די דערגרייכונגען פון דער טעכניק און צ י װ י ל י ז א צ י ע, װעלכע זענען געשאַפן דורך דעם קאַפּיטאַליזם — אַזוי האָט געהייסן דער פּערטער פּונקט פון דער אָפיציעלער לערע. אייגנטלעך איז אָט דער פּונקט געװען אַ לאָגישער פּועל־יוצא פון דעם סאַמע ערשטן. אויב די סאָציאַליס־טישע געזעלשאַפט װעט מיט נויטװענדיקייט אַרויסװאַקסן פון דער קאַפּיטאַליס־טישער, דעמאָלט מוז דער סאָציאַליזם פאַקטיש אַריבערנעמען צו זיך דעם גאַנצן כיסטעם, די מעכאַניק און די טעכניק פון קאַפּיטאַליזם. מער נישט עס װעט זיך ענדערן דער סאָציאַלער טרעגער, דער הויפּט־קלאַס, װאָס פירט די געזעלשאַפט װייטער.

דאָס האָט אָבער באַטייט, אַז דער פּראָלעטאַריער האָט גענומען קוקן אויף דעם גאַנצן געבוי פון קאַפּיטאַליזם װי אויף אַ מ ו ס ט ע ר פון אַ געזעלשאַפט, װעלכע ער דאַרף אַמאָל ירשנען. ער האָט גענומען אַכטן און באַװוּנדערן די מאַ־טעריעלע און טעכנישע אוצרות, װעלכע דער קאַפּיטאַליזם האָט אָנגעזאַמלט. (1) ער האָט געװאָלט װאָס מער און בעסער באַנוצן פאַר זיך, פאַר זיין װוילשטאַנד און פאַרגעניגן, אָט די אַלע אוצרות און אומאויפהערלעכע דערפינדונגען. ער האָט נאָכגעמאַכט אויף אַ ביליקן אופן — די מאָדעס, די מינהגים, די פאַרװיילונגען פון דער בירגערלעכער געזעלשאַפט. דער מאַרקסיזם האָט אין תוך דעם אַרבעט־מענטשן נישט אָװעקגעשטעלט ק ע ג ן דער שימערירנדיקער ציװיליזאַציע פון קאַפּיטאַליזם, נאָר פאַרקערט — מיט אינטימע פעדים צונויפגעבונדן אים מיט איר. די באַדערפענישן פון אַרבעטער, װעלכע האָבן געזאָלט פירן צום רעװאָלוציאָנערן קלאַסנקאַמף, זענען געװען און געבליבן קאַפּיטאַליסטישע באַדערפענישן.

מיר װילן לחלוטין נישט זאָגן, אַז דער פאַרשקלאַפטער אַרבעטער האָט נישט געדאַרפט פירן זיין קאַמף פאַר װירטשאַפטלעך־מאַטעריעלער דערהויבונג און אויסגלייכונג. עס איז געװען דורכצוגיין היינט־צו־טאָג צענדליקער גאַסן פון לאָנדאָן און זען אין װאָס פאַר אַ מענטשן־אומװירדיקע באַדינגונגען עס לעבן הונדערטער טויזנטער מענטשן, כדי צו פאַרשטיין װי הייליק עס איז דער קאַמף קעגן דער מאַטעריעלער נויט. די דאָזיקע אַרבעטער, אַרבעטסלאָזע און קינדער לעבן היינט־צו־טאָג אין שטיבער, אין לעכער, װי אפשר אין די צייטן פון מאַרקס זיין אין לאָנדאָן. און ס׳איז גוט, װאָס די ענגלישע אַרבעטער־באַװעגונג האָט אין משך פון די צענדליקער יאָרן אויסגעקעמפט פאַר גרויסע טיילן פון פּראָלעטאַריער אַ

---

1) מאַרקס אַליין האָט זייער הויך געשאַצט די דערגרייכונגען פון דער בירגערלעכער ציװילי־זאַציע, סיי פאַר דער נייער געזעלשאַפט סיי פאַר דעם מענטשן באַזונדער. ער איז געװען פאַרכאַפּט און באַגייסטערט פון דעם אימפּעט און פאַרנעם פון דעם אינדוסטריעלן קאַפּיטאַליזם.

בעסערן מענטשלעכן לעבן. אָבער אָט דאָ שטעקט דאָס שווערע פּראָבלעם: ווי זאָל מען מאַכן, אַז די מאַטעריעלע דערפאָלגן פון היינט זאָלן נישט אָפּטויטן דעם קאַמף פאַר סאָציאַליזם פון מאָרגן? דער ענגלישער פּראָלעטאַריאַט איז טאַקע אַריינגעטראָטן אַלס מאָסגעבנדיקער פאַקטאָר אין דער געזעלשאַפט און מלוכה, זיינע פאַרטרעטער האָבן שוין אָנגעפירט אַפילו מיט דער אימפּעריע. אָבער — צי זענען זיי אַלע נישט געוואָרן געפאַנגענע פון קאַפּיטאַליזם? אין גרויסן פּונקט ווי אין קליינעם. קוקט זיך צו צו די פאַרוויילונגען פון ענגלישן אַרבעטער, צו זיין פאַרכאַפּטקייט מיט ספּאָרט (וועלכער שפּילט דאָ די פאַרטעמפּנדיקע ראָלע פון דער אַמאָליקער רוסישער „וואָדקאַ”), צו דער פּוסטער פּרעסע, וועלכע ער לייענט טאָג־איין טאָג־אויס. ער ווערט דורך די אַלע אינסטרומענטן פון דער ציוויליזאַציע צוגעשמידט צו איר, אָפּגעטריבן פון רעוואָלוציאָנערן געדאַנק, אָפּגעווינט פון ערנסטער קאָנצענטראַציע אויף לעבנס־פּראַגן. דער ענגלישער פּראָלעטאַריאַט איז אַ ריז, אָבער דער ריז איז צוגעבונדן צום וואָגן פון קאַפּיטאַליזם, אַזוי לאַנג ווי ער קען זיך נישט אינערלעך באַפרייען פון זיין כישוף. כדי אַראָפּצוּוואַרפן אַזאַ מעכטיקן בנין ווי דער היינטיקער סאָציאַלער סדר איז, מוז מען נישט נאָר אין דעם פּראָגראַם, נאָר אויך זעליש און גייסטיק זיין אָפּגעשיידט פון אים. אַז נישט, זאָגט די בורזשואַזיע צום אַרבעטער־קלאַס ביי יעדן סאָציאַלן טרייסל פון דער אָרדענונג: איר ווילט דאָך נישט פאַרלירן דעם שוין אויסגעקעמפטן לעבנס־סטאַנדאַרט; לאָמיר אים אַלזאָ צוזאַמען באַשיצן!... נישט נאָר די באַשעפטיקטע אַרבעטער שטעלן זיך דעמאָלט אויף דער זייט פון דער בורזשואַזיע; אויך די אַרבעטסלאָזע פּראָלעטאַריער זענען גרייט דערצו, ווייל זיי ווילן האָבן צוריק דעם וווילשטאַנד פון זייערע באַשעפטיקטע אַרבעטס־ברידער.

מיר האָבן געזען, ווי עס האָבן זיך אויסגעווירקט אין פאַרשיידענע לענדער די פּרינציפּן פון מאַרקסיזם. אין דייטשלאַנד האָט דער אינטערעסן־פּרינציפּ געבראַכט צו אַ קאַטאַסטראָפע פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. אין ראַטן־רוסלאַנד האָט דער פּרינציפּ פון נאַקעטער מאַכט דערפירט צו אַ נייער פאַרשקלאַפונג פון אַרבעטס־מענטשן. די יאָגעניש נאָך די לעבנס־אופנים פון דער קאַפּיטאַליסטישער ציוויליזאַציע האָט דעם ענגלישן אַרבעטער, אפשר מער ווי אומעטום, געמאַכט אומפעיִק דערווייל צו פירן זיין היסטאָרישן קאַמף. דאָס מוסטער־לאַנד פון מאַרקס אַנאַליז איז געבליבן דערווייל דער שוואַכסטער גליד אין דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער אַנטוויקלונג. צי איז דער מאַרקסיזם אימשטאַנד אַרויסצופירן די היינטיקע געפייניקטע מענטשהייט פון איר פאַרצווייפלטן קלעם?

מארקס און דאס יידישע פאלק

וואס האט צו זאגן מארקס באזונדערס צו די יידישע פאלקס־מאסן, די געפייניקטסטע פון די געפייניקטע? האט ער, דער ענציקלאפעדיסט אויף אלע געביטן פון סאציאלן לעבן — אמאל א טראכט געגעבן ספעציעל וועגן דעם היסטארישן שיקזאל פון יידישן פאלק? און האט דער יידישער ארבעט־מענטש אין דער הינ־זיכט א באזונדערע צוגעבונדנקייט צו מארקסן?

עס איז באקאנט מיט וואס פאר א טיפער פאראכטונג מארקס האט זיך באצויגן דווקא צום יידנטום. עס איז געווען אזוי ווי ער וואלט וועלן דורך די שארפע אטאקעס אויף יידן אויסמעקן די זינד פון זיין יידישער אפשטאמונג. נאך אלס יונגער מענטש האט ער אנגעשריבן דעם בארימטן ארטיקל וועגן דער „יידן־פראגע”, אין וועלכן ער האט געגעבן א געפעלשט בילד פון דעם יידנטום. „וואס איז דער וועלטלעכער קולט פון דעם ייד? דער שאכער. וואס איז ביי אים דער וועלטלעכער גאט? דאס געלט”. — אזוי האט ער געשריבן אין יאר 1843, האבנ־דיק פאר די אויגן נאר איין טייל פון די מערב־אייראפעישע גבירים און באנקירן. און היינט איז שוין וויסנשאפטלעך פעסטגעשטעלט, אז אפילו אין יענעם יאר זענען אין דייטשלאנד די יידן־הארעפאשניקעס געווען מער ווי א העלפט פון דער יידישער באפעלקערונג.(1) אין יאר 1855 האט מארקס אנגעשריבן פאר דער אמעריקאנער צייטונג „ניו־יארק־טריבון” א לייט־ארטיקל וועגן דער הלוואה, וואס דער רוסישער צאר ניקאלאי האט געמאכט אין אייראפע. ער שטעמפלט דערביי די ראלע פון די יידישע באנקירן און רעדט בזה הלשון: „יעדער טיראן שטיצט זיך אויף א יידן, ווי יעדער פויפסט אויף א יעזויט. באמת, די שטרעבונגען פון די באדריקער וואלטן נישט געהאט קיין שום האפענונג און דאס פירן מילחמות וואלט געווען אוממעגלעך, אויב עס וואלט נישט געווען קיין ארמיי פון יעזויטן צו דערשטיקן דעם געדאנק און א הייפל יידן אויף אויסצורויבן די קעשענעס... נעמט, למשל, אמסטערדאם, א שטאט וואס ציילט א היפש ביסל פון די ערגסטע אפשטאמלינגען פון יענע יידן, וועלכע פערדינאנד און איזאבעלא האבן ארויס־געטריבן פון שפאניע. זיי באשעפטיקן זיך מיט אויסגעפינען געלט, וואס מען קען אינוועסטירן. דער בעסטער רויבער אין די אברוצצים איז נישט אזא בריה צו געפינען די הארטע מזומנים אין די קעשענעס פון דעם רייזנדן, ווי אט די יידן, וואס זוכן פרייען קאפיטאל ביי די סוחרים... אט די קליינע יידישע אגענטן

---

1) וואלט מען אנגעווענדט די מעטאדע פון מארקסן אויף אים גופא, וואלט מען איראניש געקענט זאגן: ער האט געגעבן דעם געשיכטלעכן פראצעס א „יידישע” אויסטייטשונג. דער וועלט־ליעבער גאט ביי יידן איז געלט, פראפיט, מאטעריע? און מארקס האט אט די פרינציפן אוועקגע־לייגט אין יסוד פון דער גאנצער סאציאלער אנטוויקלונג. דערמיט האט ער די גאנצע מענטשהייט אין דעם פראלעטאריאט גופא גאר „פארײדישט”...

ווערן אויסגעהאַלטן פון די גרויסע יידישע הייזער. די באַנקירן האַלענדער און לערען געהערן צו דער פּאָרטוגעזישער סעקטע פון די יידן און ווייזן אַרויס אַ גרויסע בלומרשטע טריישאַפט צו דער רעליגיע פון זייער ראַסע. אַרום דער ביוראָ פון לערענען קלייבן זיך אַרום אַלע טאָג מחנות פון אַט־דער יידישער יוגנט איניינעם מיט צאַלרייכע יידישע טעלאָגן. אַרום זיינע טירן זענען צונויפגעזאַמלט אַלערליי סאָרטן און אַרטן פון אַרמענישע, ירושלימער, פּוילישע קבצנים. די שפּראַך, וואָס זיי ריידן, האָט דעם שטאַרקן ריח פון בבל, און די פּערפום, וואָס הערשט בכלל אויף דעם פּלאַץ, איז בשום אופן נישט פון דעם בעסטן סאָרט... אַט אַזוי ווערן באַזאָרגט די הלוואות, וואָס זיי זענען אַ קללה פאַרן פאָלק, אַ חורבן פאַר די קיפּערס און אַ סכנה פאַר די רעגירונגען, וואָס זענען אָבער אַ מ ז ל ב ר כ ה פ א ר ד י ה י י ז ע ר פ ו ן ד י ב נ י ־ י ה ו ד ה" (1).

מיר האָבן אונטערגעשטראָכן די לעצטע ווערטער, כדי צו באַווייזן די מדרגה פון פאַראַכטונג צו וועלכער מאַרקס האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אין אַ לייט־אַרטיקל. געוויס איז נייטיק געווען צו שטעמפּלען די ראָלע פון יידישע באַנקירן אין דער אונטערשטיצונג פון רוסישן צאַריזם. אָבער מאַרקס האָט זיי געשטעמפּלט נישט נאָר סאָציאַל, און ער האָט נישט געשאַנעוועט אויך די „קליינע יידישע אַגענטן" און די „פּוילישע קבצנים", נאָר ווייל זיי געהערן צו דעם יידישן פאָלק. ער האָט נישט אָפּגעשטעלט זיך צו אַנטפּלעקן זיין שנאה צו יידן אויך בנוגע זיינע יידישע קעגנער, וועלכע האָבן געהערט צום לאַגער פון סאָציאַליזם. אין זיינע בריוו צו ענגעלסן דערמאָנט ער אָפט די נעמען פון משה העס אָדער לאַסאַל, אָבער יעדעס מאָל מיט די ביינעמען: „דער ייד העס" אָדער דער „ייד לאַסאַל" אָדער דער „יידישער נעגער לאַסאַל". עס דערגייט דערצו, אַז מאַרקס שרייבט: „איצט איז מיר גאַנץ קלאָר געוואָרן, אַז, לויט זיין קאָפּ־געבוי און זיין האָר־וווקס שטאַמט לאַסאַל אָפּ פון די נעגערס, וועלכע האָבן זיך געהאַט אַמאָל אָנגעשלאָסן אָן דעם מאַרש פון משהן פון מיצרים" (2).

עס איז נישט לייכט צו געפינען אַ דערקלערונג צו דעם דאָזיקן יידן־האַס פון מאַרקסן. עס איז שווער צו דערקלערן אים מיט די פּאַסירונגען פון זיין אייגענער ביאָגראַפיע. עס איז איצט פאַרשטענדלעך, פאַרוואָס ער האָט נישט געקענט ווידמען קיין ברעקל אינטערעס צו דער סאָציאָלאָגישער דערשיינונג פון יידישן פאָלק. — אָבער עס וואָלט געווען אַ גוואַלדיקער פעלער ווען יידישע אַר־בעטער־מאַסן וואָלטן זיך אָפּגעשאָקלט פון מאַרקסן און זיין לערע נאָר צוליב אַ „פּאַרדרוס"", צוליב אָט דער באַציִונג זיינער צו זיי. זייער באַציִונג צו אים מוז זיך באַזירן אויך אויף דער אָפּשאַצונג פון דעם מאַרקסיזם ב כ ל ל. מיר האָבן געזען: די אָפיציעלע סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט ביז איצט נישט געבראַכט

---

1) אָפּגעדרוקט אין דער זאַמלונג פון מאַרקס אַרטיקלען אין אַמעריקע, אין דעם בוך "The Eastern Question", דערשינען אין לאָנדאָן 1897. די איבערזעצונג פון דעם אַרטיקל איז געמאַכט געוואָרן פון ח. זשיטלאָווסקי אין „טאָג" פון 4־טן יאַנואַר 1932.

2) ס'איז דערביי כאַראַקטעריסטיש, אַז מאַרקס אַליין איז געווען אַזוי שוואַרץ, אַז סיי די פאַמיליע, סיי ענגעלס האָבן אים צערטלעך גערופן „דער מאָר".

די מענטשהייט נענטער צו איר דערלייזונג. און די דאָזיקע באַוועגונג וועט נישט ברענגען קיין דערלייזונג אויך פאַר די געפּייניקטע „בני יהודה". כל־זמן דער סאָציאַליזם וועט זיין געבויט אויף יענע יסודות — פון נאַקעטן אינטערעס, פון הוילער מאַכט, פון בירגערלעכער ציוויליזאַציע — וועט ער נישט איבערבויען די וועלט, וועט ער אַלזאָ נישט שאַפן קיין אָפּרו און קיין פרייהייט אויך פאַר די יידישע מאַסן. אפשר קען מען עס פאָרמולירן אַזוי: דער יידישער האָרעפּאַשניק, דער וואַנדערער פון טויזנט יאָרן, דער שעיר לעזאזל פאַר אַלע דעספּאָטן, איז נישט פאַראינטערעסירט אין דעם מאַרקסיזם, אַזוי ווי ער האָט זיך אויסגעבילדעט ביז איצט.

פאַר אונדזערע אויגן ווערט איצט רויִנירט און צעטראָטן אַ גרויסער שבט פון יידישן פאָלק — דער ד י י ט ש ע ר שבט. ווי טיף מוז זיין דער ווייטיק פון דייטשן פאַטערלאַנד־טרייען יידן, בעת ער זעט — קוים הונדערט יאָר נאָך דער עמאַנ־ציפּאַציע — דעם צוזאַמענבראָך פון זיין גאַנצן לעבן! ער ווערט פאַרטריבן פון זיינע פּאָזיציעס נישט נאָר מיט ברוטאַליטעט, נאָר אויך מיט דער פולער מאָס פון בלוטיקן חוזק. עס וועט בלייבן אומפאַרגעסלעך דאָס בילד פון דעם מינכענער יידן, וועלכן מען האָט — אין מערץ 1933 — געצוווּנגען צו גיין איבער די גאַסן פון שטאָט נאַקעט און באָרוועס, מיט אַ שאַנד־טאָוול איבערן ברוסט. דאָס שרעק־לעכסטע איז געווען, וואָס ס'איז געווען טאָג, וואָס די זון האָט געשיינט פון אויבן און וואָס קיינער פון די פאַרבייגייענדיקע מענטשן האָט זיך נישט איינגעשטעלט פאַר דעם מאַרטירערישן יידן. — אין די קריטישע יאָרן, וואָס דער פאַשיזם האָט געפירט זיין אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע, האָבן זיך די דייטשע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען נישט אָפּגעגעבן באמת מיט דער באַקעמפונג פון אַנטיסעמיטיזם. צוליב פאַרשיידענע טעמים האָבן זיך די סאָצ.־דעמאָקראַטן און די קאָמוניסטן אָפּגעטרייסלט פון ד ע ר אויפגאַבע. די יידישע מאַסן אין דייטשלאַנד זענען ממילא נישט פאַראינטערעסירט אין אַ ז אַ אַרט סאָציאַליזם. די יידישע מאַסן פון דער גאַרער וועלט מוזן דערוואַרטן זייער הילף טאַקע נאָר פון אַ מעכטיקער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, אָבער גאָר פון אַן אַנדערער איידער די איצטיקע. אַזאַ נייע באַוועגונג איז צייט איצט אויפצובויען.

VII

סאָציאַליסטישער אָרדן

מען דאַרף זיך אָפּגעבן אַ קלאָרן דין וחשבון וועגן אונדזער צייט. עס שיינט, אַז עס האָט זיך פאַרענדיקט אַ געוויסע תקופה פון די נאָך־מילחמה־יאָרן. מיר זענען אַריין אין אַ נייער עפּאָכע. עס איז אַ צייט פון פינצטערניש און דרוק. די אַזוי גערופענע קולטור־לענדער גיבן זיך איבער אַלץ מער צו דיקטאַטאָרן. די דיקטאַטאָרן

האָבן נישט קיין שום געדאַנק, קיין שום קאָנסטרוקטיוון פּראָגראַם, אויסער בלינדן שאָוויניזם. אָבער זיי טרעטן אויף האַרט און אומברחמנותדיק ווי די איינציקע רעטער פון דער וועלט. די באַגריפן פון פאָלקס־ווילן און פערזענלעכע פרייהייט ווערן געלעסטערט ווי נאָך קיינמאָל נישט. די איינציקע קעגן־כוחות, די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, זענען אינערלעך צעבראָכן, אפשר מער ווי פון דרויסן. עס איז נאָך ערגער: די סאָציאַליסטישע מאַסן זענען אַנטוישט, פאַרווירט, געניייגט אריינצופאַלן אין יאוש. ווער ווייס צי וועלן נישט אַ סך פון זיי אַריבערלויפן צו די זיגער פון טאָג!

אָט דווקא אין אַזאַ צייט שטעלט זיך אַוועק פאַרן באַוווסטזיין פון סאָציאַליסט די אומגעהויערע היסטאָרישע אויפגאַבע: מחיה מתים זיין דעם סאָציאַליזם. ער מוז האָבן דעם מוט צו דערקענען, אַז די באַוועגונג ווי זי האָט געווירקט ביז איצט, איז נישט מער לעבעדיק. זי מוז אויפגעבויט ווערן, אין אַ געווויסן זינען, פונדאַסניי. דער שאַרפער אורטייל איבער דאָס געשעענע מוז גיין האַנט אין האַנט מיט דעם אומצעשטערבאַרן גלויבן אין דעם נייעם אויפקום פון סאָציאַליזם. און כדי דער אויפקום זאָל ווערן מעגלעך, מוזן די סאָציאַליסטן מיט די אָפענע אויגן און הערצער זיך צונויפנעמען צו נייע געמיינשאַפטן, צו נייע אָרדנס. אויך אויף דער יידישער גאַס מוז געשאַפן ווערן דער סאָציאַליסטישער אָרדן פון קעמפער, וועלכע וועלן זיך אַראָפּלאָזן אין די טיפעניש פון די מאַסן, כדי פון אונטן אַרויף ווידער צו שאַפן דעם בנין. יאָ, טאַקע דער באַגריף פון אַן אָרדן, ווי די קירכעס קענען אים פון יאָרהונדערטער, שטעלט זיך אַוועק פאַר אונדז.

ס'איז געווען אין יענער צייט פון רעפאָרמאַציע, בעת די קאַטוילישע קירך איז געווען דיסקרעדיטירט און האָט פון אומעטום באַקומען נאָר קלעפּ. דעמאָלט איז אויפגעקומען אַ מענטש ווי לאָיאָלאַ, וועלכער האָט זיך אָנגענומען פאַר דעם כבוד און דער לערע פון זיין קירך און האָט געשאַפן אַן אָרדן פון יעזויטן. זיי האָבן זיך נישט אָפּגעשיידט פון דער וועלט; פאַרקערט, זיי זענען אריינגעדרונגען אין אַלע קעמערלעך פון דער געזעלשאַפט, פון די פּאַלאַצן פון מלכים ביז צו די אָרעמסטע שטיבלעך פון פאָלק. זיי זענען אָבער גלייכצייטיק געווען מיט אַן אייזערנער דיסציפּלין פאַרבונדן צווישן זיך. זיי האָבן אַלע צוזאַמען געדינט איין איינציקער אידעע פון יעזוסן. אין זייער איבערגעגעבנקייט צו דער איבערמענטשלעכער רעליגיעזער אידעע (קנאת ה׳ צבאות״) האָט זיי פאַרשאַפט אַ גוואַלטיקע קראַפט. זיי האָבן צום טייל אומגעקערט די מאַכט און דעם גלאַנץ צו דער קירך.

אין אַ צוזאַמענברוך־צייט פון סאָציאַליזם מוז געבאָרן ווערן אַזאַ מין אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער אָרדן. סאָציאַליסטן מיט ריינע הערצער און קלאָרע געדאַנקען וועלן אין זייער ראַמען פירן אַ קאַמף־לעבן, וועלכער זאָל דינען פאַר אַ מוסטער פאַר די פאַרצווייפלטע מאַסן. די ברידער פון אָרדן וועלן זיך נישט לאָזן צובינדן צו די „דערגרייכונגען״ פון דער בירגערלעכער ציוויליזאַציע. זיי וועלן אפשר איינשטעלן בנוגע איר און דעם היינטיקן סיסטעם עפּעס אַזוי ווי אַ „נאָן־קאָאָפּעריישאָן״. אַן אָפּזאָג פון צוזאַמענאַרבעט. זיי וועלן אפשר האַלטן פאַר נויטיק

אפילו אין זייער דרויסנדיקן אויסזען נישט מיטצומאַכן די הײַנטיקע קולטור־סביבה. זיי וועלן פּרוּוון אָפּמעקן פון זייערע רייען דעם עגאָיִזם און זיינע מאַטעריעלע אָדער גייסטיקע פאָרמען, די קליינלעכקייט פון פּאַרטייִישן טאָג־לעבן, די אומפאַרשטענדלעכע אָבער מעכטיקע שנאת הגם פון נאָענטע מענטשן. זיי וועלן פּרוּוון ברענגען דאָס לעבן פון סאָציאַליסטן אין הסכם מיט די אידעאַלן, און דערמיט דערוועקן אין די מאַסן ווידער דעם צוטרוי צום סאָציאַליזם. אָבער אויף קיין איין רגע וועט אַזאַ אָרדן נישט אָפּשליסן זיך זעלבסטצופרידן אין זיינע אייגענע רייען. ער וועט ווערן אַ נייע התחלה פאַר אַ מאַסן־באַוועגונג. „אַ סעקטע אָן סעקטאַנטסטווע" — רופט עס אָן דער ענגלישער פרייהייטלעכער קאָמוניסט מידל־טאָן מאַריי, וועלכער חלומט וועגן אַזאַ פּאַרטיי אין זיין לאַנד. „דאָס זאָל ווערן אַ האַרטער שטאָל קעגן ווייכן אייזן; דער ריינער שפּיץ וועט דעמאָלט דורכשניידן דעם פאַרפוילטן קערפּער פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט" (1).

עס איז אַן אומגעהויער שווערע צייט פאַר דעם סאָציאַליסט. קאַמף, אָבער ער איז הײַנט לחלוטין נישט אין דער לאַגע ווי פאַר הונדערט יאָר צוריק. די בירגערלעכע מלוכות און דיקטאַטאָרן מעגן זיך אויסבויען מיט אייזן און בלוט וויפל זיי ווילן, אָבער עס איז פאַר דער צייט עפּעס געשען. עס איז מער נישטאָ קיין יראת־הכבוד, קיין אינערלעכע אָנערקענונג פאַר דעם קאַפּיטאַליזם. אַפילו די הערשנדיקע קלאַסן האַלטן נישט זייער סאָציאַלן סיסטעם פאַר לאָגיש, שכלדיק, מאָראַליש. זיי שטיצן אים נאָר מיט הוילער גוואַלט. דאָס באַדייט, אַז די הײַנטיקע וועלט־אָרדענונג איז שוין פון אינעווייניק אויסגעלעכערט. עס מוז נאָר קומען דער טרעגער פון דער נייער וועלט־אָרדענונג, כדי אויפצובויען זי אין גייסט פון יושר און שיינקייט. און ער וועט קומען, נישט געקוקט אויף אַלע דיקטאַטורן און דעם חושך מיצרים, וועלכער פאַרשפּרייט זיך הײַנט אין דער וועלט, ווייל שטאַרקער פון אַלע כוחות אין דער וועלט איז דער כוח פון אידעאַל. דער סאָציאַליזם האָט איצט טאַקע פאַרלאָרן אַ סך שווערע שלאַכטן, אָבער נישט פאַרלאָרן איז יענער גרויסער וועלט־היסטאָרישער קאַמף, וועלכער וועט נאָך קומען.

נישט אויף מאַרקסיסטישע וועגן, אָבער די גרויסע וויזיע פון קאַרל מאַרקסן וועט דעמאָלט מקוים ווערן.

(„פרייע שריפטן", מאַי 1933)

---

1) מ. מאַריי אין זיין זשורנאַל "Adelphi" פון מערץ 1933.

חיים זשיטלאָווסקי — דער טרייבנדיקער גייסט

„רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען (און מענטשן) זענען סאָלאָ־מאַנדרעס־געשעפּן. זיי ווערן געבוירן אין פייער און קאָנען לעבן נאָר אין פייער".

ח. זשיטלאָווסקי (באַנד 4, ז. 85)

א.

מיר פייערן היינט דעם זעכציקיאָריקן יובילײ פון חיים זשיטלאָווסקיס לעבן נישט דערפאַר אַליין, וואָס ער האָט געהאַט אַ טיפן איינפלוס אין דער פאַרגאַנגענהייט פון יידישן און אַלמענטשלעכן רעוואָלוציאָנערן געדאַנק. חיים זשיטלאָווסקי שטייט היינט אינמיטן פון דעם ברויזנדיקן ים פון לעבן נישט נאָר ווי אַ בכבודיקער זיכרון פון אַן אַמאָליקער צייט־תקופה, אין וועלכער ער איז אַרויסגעטראָטן ווי אַ שעפערישער פּיאָנער. געוויס איז געווען איינער פון די גליקלעכסטע פּיאָנערן אין דער ווינציקער מחנה, וואָס האָט געשטרעבט צו דער מענטשהייט־באַפרייונג. אָבער ער גילט היינט פאַר אונדז, פאַר דעם לעבעדיקן יידיש־סאָציאַליסטישן דור, נישט נאָר ווי אַ היסטאָריש־וויכטיקער גליד אין דער אַנטוויקלונג פון דעם רעוואָלוציאָנערן באַוווסטזיין, וואָס איז דורכגעגאַנגען דורך אים און איבער אים, נאָר ער שטייט היינט פאַר אונדזערע אויגן ווי אַ מענטש, וואָס האַלט אין זיינע אייגענע הענט די לעבעדיקע קייט פון דער דאָזיקער אַנטוויקלונג, וואָס טרייבט פאָרויס און סטימולירט די ניי־אויפגעקומענע גלידער פון דער קייט. דערפאַר ווילן מיר נישט באַטראַכטן דעם געדאַנקען־אוצר פון זשיטלאָווסקין ווי שוין אַ פאַרטיקע ירושה, וואָס די דאַנקבאַרע און פּיעטעטפולע פריינד קאָנען נאָר אויפהיטן און רויִק באַטראַכטן, נאָר מיר קוקן אויף דעם דאָזיקן אוצר ווי אויף אַ לעבעדיקן קוואַל, וועלכער גיסט פונאַנדער זיינע פרישע וואַסערן אויף די גרינע טאָלן און מישט אויס זיינע וואַסערן מיט די כוואַליעס פון די אַרומיקע אַלמענטשלעכע און יידישע קאַמפן. זשיטלאָווסקי איז נישט נאָר אַ טייער בילד פון אונדזער גייסטיקן עבר; ער איז אַ קאָפּ און אַ האַרץ און אַ האַנט, וואָס קוקן אין דער צוקונפט.

חיים זשיטלאָווסקי איז געווען אַ העלד פון צוויי ראָמאַנען. ער האָט געהאָלפן בויען דאָס גרויסאַרטיקע הויז פון די רוסישע סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן. און ער

האָט צו דער זעלביקער צייט געלייגט פעסטע פונדאַמענטן פאַר דער יידיש־רעוואָלוציאָנערער נאַציאָנאַלער אויפלעבונג. ער האָט זוכה געווען צו דעם זעלטענעם מזל צו זען, ווי די רוסישע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי איז געוואָרן אַ פֿידערין אין די העראָישע קאַמפן פאַר פרייהייט און סאָציאַליזם, און ער האָט דערזען ווי די אידייען פון נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער אויפלעבונג פון יידישן פאָלק האָבן אַרומגעכאַפּט דעם בעסטן און דעם איידלסטן טייל פון זיין פאָלק. מ'קאָן זאָגן, אַז כמעט אין די זעלביקע יאָרן זענען אַרויס צום ליכטיקן שיין פון דער וועלט צוויי ווערק פון זשיטלאָווסקין. דאָס איז געווען אין יאָר 1892 זיין בראָשור: „אַ ייד צו אַ יידן", אין וועלכער ער האָט פאָרמולירט די גרונט־יסודות פון זיין נאַציאָנאַלן אני מאמין; און דאָס איז געווען אין יאָר 1893 די גרינדונג פון „פאַרבאַנד פון רוסישע סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן", אין וועלכן עס האָבן זיך קאָנצענטרירט די הויפּט־געדאַנקען פון דער רוסישער „נאַראָדניטשעסטוואָ". קיין איין געדאַנק פון די, וואָס זענען אַריינגעלייגט געוואָרן פון זשיטלאָווסקין אין די ביידע זיינע גייסטיקע מעשים, האָט ער נישט באַדאַרפט שפּעטער צוריקנעמען. דאָס לעבן האָט זיך שפּעטער פאַרטיפט, איז קאָמפּליצירט געוואָרן, האָט נייע שוועריקייטן אַרויסגעבראַכט; די הויפּט־געדאַנקען זיינע זענען אָבער געבליבן שטיין פעלזן־פעסט.

אויף דעם געביט פון אַלמענטשלעכער סאָציאַלער טעטיקייט האָט זשיטלאָווסקי מיט אַ גרויסן דערפאָלג געפירט אַ קאַמף קעגן יענער לערע, וואָס האָט — דורך איר אויסערלעכער וויסנשאַפטלעכקייט, דורך אירע גלענצנדיקע פאַרמעטער, דורך אירע פּסיכאָלאָגישע זייטיקע ווירקונגען — דעמאָלט געבלענדט די מוחות פון דעם רעוואָלוציאָנערן דור. דאָס איז געווען די מאַרקסיסטישע שיטה פון סאָציאַליזם, וואָס האָט כלומרשט אַרויסגעפונען די „אייזערנע געזעצן" פון דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, וואָס האָט מיט אַ זעלבסטצופרידענער זיכערקייט פונאַנדערגעשטעלט די צדיקים און מזיקים אין דעם קלאַסן־קאַמף, וואָס האָט זיך געהאַלטן פאַר באַרופן אָנצופירן דעם פון איר אַרויסגעפונענעם געשיכטלעכן פּראָצעס. די פריערדיקע עטיש־רעוואָלוציאָנערע שיטה פון סאָציאַליזם, וואָס האָט גייסטיק אָנגעפירט מיט דער הערויִשער גענעראַציע פון דער „נאַראָדנאַיאַ וואָליאַ", איז געווען אין יענע יאָרן פאַרוואָלגט. די פיזישע טרעגער פון דער באַוועגונג זענען געווען פאַרניכטעט, פאַרשפּאַרט אין געפענגענישן, פאַרוואָרפן אין גלות. זייער לערע, דאָס רעוואָלוציאָנערע נאַראָדניטשעסטוואָ, האָט זיך אויך געפונען אין גלות. דער מאַרקסיזם האָט געזאָלט ווערן די אַליינהערשנדיקע טעאָריע פון סאָציאַליסטישן קאַמף. האָט טאַקע דעמאָלט, אין אַ יידישן וויטעבסק, פּלוצים אויפגעלויכטן אַ נייער גייסטיקער פייערל, וואָס איז באַשערט געוואָרן העלפן אויפצוריכטן און ברענגען צו אַ נייער צוקונפט די אָפּגעזאָגטע פון לעבן נאַראָדניטשעסטוואָ.

מיט דעם גאַנצן גלאַנץ און מיט דער גאַנצער שאַרפזיניקייט פון זיין טאַלענט איז זשיטלאָווסקי אַרויסגעטראָטן קעגן די איבערמענטשלעכע פּרעטענזיעס

פונעם מאַרקסיזם, קעגן זיינע „סאָציאָלאָגישע נביאות", קעגן זיין רוח־הביטול בנוגע צום מענטשלעכן ווילן. דער „וויסנשאַפטלעכער" סאָציאַליזם פון מאַרקס און ענגעלס — האָט געשריבן זשיטלאָווסקי — איז „אייגנטלעך אַ ריינע אוטאָפּיע, וואָס פּאַטשט אין פּנים אַלע פאָדערונגען פון דער וויסנשאַפט". ס'איז נישט באַוויזן, אַז מ'קאָן אַרויסגעפינען אייזערנע געזעצן פון סטיכישן היסטאָרישן פּראָצעס, וואָס אונטער זייער שליטה שטייט אומבאַהאָלפן און שקלאַפיש דער מענטש. יעדע געשיכטס־פילאָזאָפיע, וואָס פאַרמעסט זיך צו פּראָקלאַמירן אַזאַ היסטאָרישן חוק ולא יעבור פאַר דער מענטשהייט, איז נישט מער ווי אַן „אייביקע פאַנטאַזיאָרן". באַזונדערס אָבער איז פאַנטאַסטיש און שעדלעך די מאַרקסיסטישע געשיכטס־פילאָזאָפיע, וואָס „איר הויפּט־שטריך באַשטייט אין דעם פולשטענדיקן אָפּלייקענען יענע סוביעקטיווע פּסיכאָלאָגישע מאָמענטן, וואָס הערשן אין די נשמות פון די מענטשלעכע יחידים. ביי דער באַטראַכטונג פון די גרויסע פּראָבלעמען פון דער צייט לאָזט מען אַרויס פון זין דעם מענטשן מיט זיינע ליידן און פריידן. דער שטאַנדפּונקט פון אַ מאָראַלישן „זאָל", פון אַן עטישן גוט און שלעכט, ווערן אינגאַנצן געלאָזן אָן אַ זייט" 1). אין וואָס פאַרוואַנדלט זיך דעמאָלט דאָס מענטשלעכע רעוואָלוציאָנערע שטרעבן צו די הויכע בערג? אין אַן אומבאַוווּסט אויטאָמאַטישע באַוועגונג! „דער סאָציאַליסטישער ענדציל דאַרף, לויט מאַרקס, נישט אָנגעזען ווערן ווי אַ וועלכער עס איז אידעאַלער צושטאַנד, צו וועלכן די מענטשן אָדער בלויז די אַרבעטער זאָלן שטרעבן דערפאַר, ווייל דער צושטאַנד איז זייער נויטיק פאַר זייערע אַרבעטער־אינטערעסן. דער ענדציל דאַרף פאַר אונדז זיין יענע פאַזע פון אַנטוויקלונג, צו וועלכער די געזעלשאַפט שטרעבט מיט אייזערנער נויטווענדיקייט, אַלץ איינס צי די אידעאַלן פון די איינצל־מענטשן זענען צופרידן מיט אים אָדער נישט... מ'דאַרף נאָר פעסטשטעלן די וויכטיקסטע סטאַנציע, צו וועלכער עס ווערט געטריבן דער היסטאָרישער שטראָם, און יענע סטאַנציע דאַרף זיין דאָס אידעאַל פאַר אונדזער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט".

ס'איז אָבער ווייניק נאָך, וואָס מען האָט דעם פרייען אידעאַליסטישן „זאָל" פאַרביטן אויף דעם אומברחמנות'דיקן היסטאָרישן „מוז", וואָס ווירקט ווי אַ געטלעכע קראַפט אין דעם מענטשנס מזל. דער מאַרקסיזם, וואָס האָט זיך באַזירט אין זיין פילאָזאָפישער וועלטאַנשויאונג אויף דעם נאַיוון מאַטעריאַליזם, האָט אויסגעאַרבעט אַ באַזונדער אַרט געשיכטס־פילאָזאָפיע: דעם עקאָנאָמישן מאַטעריאַליזם. איבער דעם געשיכטלעכן פּראָצעס שוועבט ווי אַ רוח אלהים נישט אַ וועלכער עס איז מוז, נאָר טאַקע דער עקאָנאָמישער „מוז" אַליין. די מאָראַל, דאָס זוכן נאָך שיינקייט, דער רעליגיעזער דורשט, נאַציאָנאַלע און פּאָליטישע זובענישן — שיידן זיך אויס פון דער ריי פון היסטאָרישע פאַקטן. אָט קעגן דערדאָזיקער פאַרקריפּלונג פון לעבנס־פּראָצעס האָט זשיטלאָווסקי געקעמפט. „די אויספאָרשונג פון די נישט עקאָנאָמישע פאַקטאָרן איז אין דער מאַרקסיסטישער וויסנ־

1) דר. ח. זשיטלאָווסקי, III, 168, געז. שריפטן.

שאַפט באַהאַנדלט געוואָרן ווי אַ שטיפקינד... פאַרוואָס קאָן נישט געמאָלט זיין, אַז אַ גרויסע קראַפט זאָל אַרויסוואַקסן, צום ביישפּיל, פון דעם מאָראַלישן פאַק־טאָר? די מאָראַל איז איצטער זייער אַ שוואַכע קראַפט, ווייניקסטנס אין דעם טאָג־טעגלעכן לעבן. אָבער די אָנמאַכט פון דער מאָראַל, קאָן זיין, שטאַמט נישט פון דער שוואַכקייט, וואָס ליגט אין דער טבע פון אָט־דער דערשיינונג, נאָר אפשר דערפון וואָס... די עטישע ענערגיע פון די מאַסן ווערט צערונען און איינגעזויגט אין דעם זאַמד און אין דעם שטויב פון די טאָג־טעגלעכע קליינקייטן. עס קאָן גרייכלעך זיין, אַז אויב מען וואָלט געפונען אַ מיטל, ווי אַזוי אָנצוזאַמלען די עטישע ענערגיע אין איין באַסיין און ווי אַזוי אָנצוווענדן זי אויף איין איינציקן סאָציאַל־עטישן ציל, וואָלט זי געוואָרן אַ גרויסע מאַכט". און ער האָט אַרויסגעפירט דעם פועל־יוצא: „דער שטאַנדפּונקט פון דעם אידעאַל איז דעריבער נישט נאָר נישט פיינטלעך צו דעם וויסנשאַפטלעכן סאָציאַליזם; אדרבה, ער מאַכט אים ערשט מעגלעך".

זאָל מען נישט מיינען, אַז דערדאָזיקער סכסוך איז אַ ריין־אַבסטראַקטער און פאַרעלטערטער. ער איז היינט פונקט אַזוי לעבעדיק ווי דעמאָלט. נישט איין קעמפער, נישט איין פּאַרטיי, נישט איין סאָציאַליסטישע רעגירונג האָט געבראָכן האַלדז און נאַקן, זיך אויסגליטשנדיק אויף דעמדאָזיקן פּראָבלעם.

נאָר אַפּלייקענענדיק די מאַרקסיסטישע דאָגמאַטיק האָט זשיטלאָווסקי גע־קאָנט פריי זיין פון דער ריין־פּראָלעטאַרישער שיטה, וואָס האָט צוליב דעם איינ־ציק־אַריסטאָקראַטישן קלאַס פון אַרבעטער נישט געוואָלט זען די אַנדערע ברייטע וועלט פון אונטערדריקטע, און האָט נאָר געוואַרט די ישועה פון קאַפּיטאַליזם. ער האָט זיך געהאַלטן אָן די אַגראַר־סאָציאַליסטישע אידייען, ער האָט אין דעם פּוי־ערטום געזען דעם קאַמף־ברודער פון אַרבעטער, און ער האָט געוווּסט אָפּצושאַצן די היסטאָרישע מיסיע פון דער אינטעליגענץ. אָט אַזוי האָט זשיטלאָווסקי געפירט זיין „רעוויזיאָניסטישן" קאַמף קעגן די געפּאַנצערטע מויערן פון דער מאַרקסיס־טישער וויסנשאַפט. ער איז געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבן אין דער דייטשער שפּראַך גענומען איבערקוקן דעם געשיכטס־פילאָזאָפישן קאַפּיטל פון מאַרקסיזם. אָבער בעת די דייטשע רעוויזיאָניסטן, מיט עדואַרד בערנשטיין בראש, האָבן רעווידירט דעם מאַרקסיזם, כדי צו פאַרקריכן אויף די וועגן, וואָס פירן צום סאָציאַליסטישן שמד, — האָט זשיטלאָווסקי, פאַרקערט, געשטאַרקט די רעוואָלו־ציאָנערע נאַטור פון סאָציאַליזם.

שוין מיט אַ סך יאָרן שפּעטער, בשעת ער איז געשטאַנען פאַר דעם אָנבליק פון דער רוסישער אָקטאָבער־רעוואָלוציע, האָט ער דערמאָנט צו גוטן די פאַר־דינסטן פון דער פאַרטיי סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן און האָט געשריבן: „דעם הויפּט־פאַרדינסט פון דער פּאַרטיי זע איך אין דעם, וואָס זי האָט אין איר פּראָ־פּאַגאַנדע אַראָפּגעטראָגן יענע אינעווייניקסטע וואַנט, וועלכע איז געשטאַנען צווישן סאָציאַליזם און דער רעוואָלוציע — יענע איבערצייגונג, אַז אין רוסלאַנד קאָן נישט געמאָלט זיין קיין סאָציאַליסטישער איבערקער, ביז דאָס לאַנד וועט זיך

נישט איבערקאָכן אין דעם קעסל פון קאַפּיטאַליזם" 1). אין דעם פּלאַמענדיקן אָפּשיין פון דער רעוואָלוציע האָט מען דערקאַנט דעם ווערט פון אַ סך מענטשלעכע אידייען. און ווייל זשיטלאָווסקי האָט מיט אָפענע אויגן געקוקט אויף דער סאָציאַלער אַנטוויקלונג, האָט ער מיטן גאַנצן מהות זיינעם אַריינגענומען אין זיך דעם גרויסן סאָציאַליסטישן איבערקער, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין רוסישן חודש אָקטאָבער. דערפאַר האָט ער געהאַלטן פאַר אַן „אומגעהויערן ווערט, וואָס דער גאַנצער לינקער פליגל פון דער פּאַרטיי סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן האָט זיך דירעקט באַטייליקט אין דעם סאָוועטישן איבערקער און האָט געוווּנען דעם צוטרוי פון דעם פויערטום פאַר דער רעוואָלוציע פון אָקטאָבער 1917".

זשיטלאָווסקי האָט מיטגעהאָלפן צו שאַפן דעם רוסישן פרייהייטלעכן סאָציאַליסטישן קעמפער. אַראָפּוואַרפנדיק פון כסא המלכות די „אומעטיקע וויסנשאַפט" פון מאַרקסיזם, האָט ער צו גלייכער צייט דערהויבן אין די רוסישע סאָציאַליסטן דעם עכטן גייסט פון וויסנשאַפטלעכקייט, דעם גליענדיקן פּאַטאָס פון אידעאַל און דעם בררייטן סאָציאַלן פאַרנעם פאַר אַלע אַרבעטנדיקע מאַסן. זשיטלאָווסקי קאָן היינט מיט רעכט זאָגן, אַז דורך זיין מאַרך און זיינע נערוון האָבן זיך — אין זיינע תּלמידים — אויסגעווירקט די סאָציאַליסטישע אידעאַלן אין דער נייער וועלטגעשיכטלעכער תּקופה.

ב.

זשיטלאָווסקי איז אָבער געווען אַ העלד פון נאָך איינער, פון דער יידישער היסטאָרישער עפּאָפּייע. ער איז געוואָרן נישט נאָר אַ פרייהייטלעכער, נאָר אויך אַ יידישער סאָציאַליסט. ער איז געקומען אין דער צייט, ווען די „יידישע נאַציע" האָט געגאָלטן ווי אַ קעגנזאַץ צום סאָציאַליזם, און ער האָט דערקלערט, אַז „סאָציאַליזם און נאַציאָנאַליזם זענען נישט קיין היפּוכים". די דאָזיקע פאָרמול איז אָבער געוואָרן אַזוי באַדייטנדיק־וויכטיק נישט דערמיט, וואָס זי האָט איבערגעטראָגן דעם סאָציאַליזם אויף אַלע נאַציעס און יידן בתוכם, וואָס זי האָט, אַזוי צו זאָגן, אוטיליטאַריש „געפונען פאַר נויטיק" צו פאַרקניפּן דעם סאָציאַליסטישן קאַמף מיט דעם טעגלעכן לעבנס־קאַמף פון די פעלקער. אַזאַ מין „פאַרקניפּונג" איז זינט יענער צייט פאַרגעקומען צענדליקער מאָל אין פּאָליטישן לעבן: פון איין זייט האָבן סאָציאַליסטן (צ. ב. די באָלשעוויקעס היינט), איינגעזען אין דערדאָזיקער פאַרבינדונג אַ פרישע שטוים־קראַפט פאַר זייער אַרבעט; פון דער אַנדער זייט. האָבן נאַציאָנאַליסטן פון פאַרשיידענע פעלקער געזוכט דורך סאָציאַליסטישע פאַרבן צו שטאַרקן זייער באַוועגונג. זשיטלאָווסקי האָט גאָר אַנדערש געקוקט אויף דער שייכות פון די ביידע געביטן. פאַר אים זענען זיי געווען אינערלעך, אינטים און בלוטיק פאַרבונדן. אַ סך פריער פאַר אַנדערע טעאָרעטיקער האָט ער אין דעם נאַציאָנאַלן מלבוש פון מענטשן, אין דער נאַציאָנאַלער איינפאַסונג פון

1) איינלייטונג צו די דערינערונגען פון מ. ראָזענבוים.

קולטור, דערזען דעם נויטווענדיקן און ווינטשנסווערטן מלבוש און איינפּאַסונג. אמת, דער סאָציאַליסטישער אידעאַל איז גרויסאַרטיק און דערהויבנדיק ביזן הימל, אָבער ער וועט בלייבן טאַקע אַבסטראַקט און הענגנדיק אין הימל, אויב ער וועט זיך נישט פאַרוואָרצלען אין די טיפסטע טיפעניש פון דעם נאַציאָנאַלן מאַסן־לעבן פון אַ פּאָלק.

יעדעס פּאָלק ברענגט מיט זיך מיט אין נדן אויף דער פעלקער־חתונה זיין אייגענעם גייסטיקן טיפּ, זיין כאַראַקטער, זיין אינדיווידועלע סביבה און זיין באַזונדערן אַראָמאַט. די פילפאַרביקייט פון מענטשן און קולטורן איז די גאַראַנטיע פון פּראָגרעס. און אויב דער סאָציאַליזם טראָגט אין זיך דעם אידעאַל פון פּראָגרעס, איז נויטווענדיק, אַז ער זאָל מאַרשירן צו דער נייער וועלט טאַקע אונטער דער איין־איינציקער רויטער פאָן, אָבער אַז זי זאָל פלאַטערן אין הונדערט — און טויזנט־פאַך פאַרשיידענע הענט. דער סאָציאַליזם ווערט דורך דעם אָרגאַניש, פּולבלוטיק, בליענדיק, מענטשלעך־וואַרעם. כדי צו געברויכן זשיטלאָווסקים ווערטער: ער האָט אויפגעוויזן, אַז צווישן סאָציאַליזם און נאַציע באַשטייט נישט נאָר אַ צייטווייליקע „היסטאָרישע אידייען־פאַרבינדונג", וואָס איז נאָר אַ גאַסט אין אונדזער היינטיקער וועלט. ער האָט באַוויזן, אַז די פאַרבינדונג איז אַ „לאָגישע אידעען־פאַרבינדונג", אַן אומצערייסלעכער סינטעז. אוודאי הייסט דאָס נישט, אַז יעדער היסטאָרישער אינהאַלט פון נאַציאָנאַלן שאַפן איז אויף אייביק, usque od mortem פאַרשריבן צום סאָציאַליסטישן עתיד, אַז דער רעוואָלוציאָנערער רענעסאַנס־שטורעם מוז מיט אָפּשיי אָפּשטעלן זיך פאַר יעדן נאַציאָנאַלן פּראָדוקט. דאָס הייסט אָבער, אַז דער *פּרינציפּ* פון נאַציאָנאַל־אינדיווידועלן שאַפן איז אויף אייביק, לאָגיש פאַרבונדן מיט יענער וועלט פון פרייקייט אין שאַפן, וואָס רופט זיך סאָציאַליזם.

און וואָס ס'איז ריכטיק פאַר אַלע פעלקער, איז אוודאי ריכטיק פאַרן יידישן פּאָלק. דערפאַר האָט זשיטלאָווסקי נישט באַגנוגט זיך מיט אַריבערטראָגן דאָס רוסישער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע פּראָגראַם אויף יידן, דאָס הייסט אויף יענער מיליאָניקער „גרופּע מענטשן", וואָס איז פאַררעכנט פאַר יידן. ער האָט געוואָלט און האָט זיך דערשלאָגן צו מער: אַז דאָס אַלגעמיין־סאָציאַליסטישע פּראָגראַם זאָל זיך *צונויפגיסן* מיט דער אידישער נאַציע. עס זאָל נישט נאָר איבערגעזעצט ווערן אין יידיש, נאָר איינזאַפּן אין זיך דאָס אינדיווידועלע — די יידישקייט; עס זאָל ווערן אַ גייסטיק אייגנטום פון דעם יידישן פּאָלקס־מענטש. „מיר זענען נישט קיין פיר פּראָצענט פון וועמען עס איז אַנדערן, נאָר הונדערט פּראָצענט פון זיך אַליין", — האָט ער געזאָגט מיט דריי און דרייסיק יאָר צוריק. אַריבערנעמענדיק דאָס אַגראַר־פּראָגראַם פון דער רוסישער פּאַרטיי, האָט ער געטרוימט נישט פשוט וועגן יידן־פּויערים, נאָר טאַקע וועגן אַ יידישן פּויערטום, וועגן אַ „יידישער דאָרף־קאָמונע". „די גאַנצע פיזישע אַרבעט פון דעם אַקערמאַן וועט זיך וווילוווירקנדיק אָפּרופן אויף דעם פיזישן און עטישן טיפּ פון דעם יידן, וואָס

איז אַזוי שטאַרק פֿאַרהויקערט געוואָרן אין דער שטאָטישער אַטמאָספֿערע" 1). אַריבערנעמענדיק די אידעאַליסטישע וועלטאַנשויאונג פֿון רוסישן סאָציאַליזם, האָט ער געוואָלט זי פֿאַרקניפּן מיט די גייסטיקע טראַדיציעס פֿון דער אוניווערסאַלער יידישער געשיכטע. ער האָט געזען אין איר די איבערצייגנדיקסטע באַווייזן פֿאַר דער ווירקונג פֿון אידעאָלאָגישע (רעליגיעזע, עטישע, גייסטיקע) פֿאַקטאָרן אין אַ פֿאָלקס־לעבן. ער האָט געזען ווי דורך אַן אינערן דראַנג צום אייגענעם קיום האָט זיך דאָס יידישע פֿאָלק אין משך פֿון דורות — קעגן אַלע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע ווידערשטאַנדן — אויסגעהיט פֿון טויט און איז געבליבן שעפֿעריש. נאָך אין זיין יוגנט 2) איז אין דעם גייסטיקן עבר פֿון פֿאָלק פֿאַר אים אַרויסגעוואַקסן אַ וועלט, וואָס האָט אים „באַצויבערט דורך איר אינעווייניקסטער רייכקייט און קראַפֿט". עס איז פֿאַר אים געוואָרן אַלץ מער קלאָר, „אַז מיר האָבן אין די פֿאַרגאַנגענע דורות אַ סך מער אייביק לעבנדיקע מענטשלעכקייט, איידער פֿאַרשימלטן שטויב" 3). אויב דער סאָציאַליזם דאַרף זיין אָרגאַניש, איז ער דורך דערדאָזיקער פֿאַרקניפּונג מיט דעם יידישן עבר געוואָרן טאָפּלט אָרגאַניש. סיי דורך דעם שטאָלענעם פֿאָלקס־כאַראַקטער, סיי דורך די עטיש־סאָציאַלע איינהאַלטן ווערט דער יידישער אַרבעט־מענטש באַזונדער מסוגל צום רעוואָלוציאָנערן סאָציאַליזם.

איצט שטעלט זיך אַרויס נישט נאָר אַז „סאָציאַליזם און נאַציאָנאַליזם זענען נישט קיין היפּוכים"; זיי זענען אינערלעכע שותּפֿים ביי דער זעלביקער זאַך. דער סאָציאַליזם ווערט פֿאַרוואָרצלט אין דער יידישער, היינטיקער און עברדיקער געדאַנקען־ און געמיט־וועלט. און דאָס יידישע לעבן, וואָס דערקאָנט זיך אַליין און פֿאַרטיפֿט זיך אַלס אַזעלכעס, ווערט אַ באַשטאַנד־טייל און אַ נייע קראַפֿט אין דעם אַלגעמיין־מענטשלעכן סאָציאַליזם גופֿא. „וואָס מער מענטש אַ ייד איז, אַלץ מער נאַציאָנאַלער ייד איז ער!"

שטייענדיק אויף דעם דאָזיקן טאָפּלט־שטאַרקן סאָציאַליסטישן באָדן, האָט זשיטלאָווסקי שוין אַנטוויקלט אַן אומגעהויערע אַרבעט לטובֿת דער יידישער נאַציאָנאַלער קולטור. ער האָט נישט נאָר געזוכט וואָס מעגלעך צו איבערזעצן פֿון דער אַלוועלטלעכער קולטור אין דער יידישער שפּראַך, נאָר ער האָט זיך אָפּגעגעבן צו וועקן און שטאַרקן די נאַציאָנאַלע פֿאָרמען פֿון יידישן אַרבעט־לעבן. ער האָט געפֿירט אַ דערפֿאָלגרייכן קאַמף, פֿול מיט באַגייסטערונג און שאַרפֿן הומאָר, קעגן דער אַסימילאַציע און די קאָסמאָפּאָליטישע אידעען פֿון סאָציאַליסטישע קרייזן. ער האָט געוועקט אַ נייע יידישע פֿאָלקס־אינטעליגענץ. ער האָט אַליין אַנטוויקלט און מעורר געווען אַנדערע צו אַנטוויקלען די יידישע פֿאָלקס־שפּראַך. ער האָט געהאָלפֿן שטעלן אויף די פֿיס דאָס יידישע בוך און די קונסט. ער האָט באַוויזן ווי מען טראַכט

---

1) געז. שריפֿטן VI, 54.

2) זיין רוסיש ווערק „געדאַנקען וועגן דעם היסטאָרישן גורל פֿון יידנטום" איז אַרויס אין יאָר 1887.

3) II, 150.

ערנסטע גערדאַנקען אין יידיש, ער האָט געשריבן פילאָזאָפישע ווערק אין דער שפּראַך פון די מאַסן. ער האָט אויסגעבויט דעם געדאַנק פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע און ער האָט אויפגענומען אין זיך דעם רצון צו אַ טעריטאָריאַלער זעלבשטענדיקייט פון פאָלק.

זשיטלאָווסקי האָט געהאָלפן שאַפן דעם טיפּ פון אַ יידישן סאָציאַליסט, וואָס איז טיף איינגעפונדעוועט אין דער נאַציאָנאַלער קולטור־היים פון זיינע פאָלקס־מאַסן און איז טיף פאַרוואַקסן מיט דער אַלמענטשלעכער באַפרייונגס־באַוועגונג. דער יידישער סאָציאַליסט איז דער זעלבסטבאַוווסטער קעמפער, וואָס טראָגט אַריין אין דעם סאָציאַליזם די אָרגאַנישקייט און פאָלקסטימלעכקייט פון זיינע מאַסן, און וואָס פירט אַריין אין דער יידישער וועלט דעם שטורעם און דעם מאָ־ראַלישן פּאַטאָס פון דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער אידעע.

ג.

די צייטן שטייען נישט אויף איין אָרט. בשעת עס פאַלט אַראָפּ אין דעם היסטאָרישן אָפּגרונט די נעכטיקע קאָכעדיקע כוואַליע, שטייגט שוין פון הינטער איר אַרויף אַ נייע ברויזנדיקע כוואַליע. צוזאַמען מיט די כוואַליעס ענדערט זיך, מוז זיך ענדערן דער פּנים פון די גייסטיקע פאָרמולעס, וואָס ווילן זיי אויסטייטשן און ווייזן אַ וועג. און דער פריינד אונדזערער און דער לערער, חיים זשיטלאָווסקי, וועט זיך וועלן צוהערן צו אונדזערע, פון נייעם סאָציאַליסטישן דור קומענדיקע שטימען. עס דאַכט זיך אונדז היינט — אין דעם שיין פון דער נייער וועלט־תקופה — אַז די באַרימט־געוואָרענע פאָרמולע „סאָציאַליזם און נאַציאָנאַליזם" איז נישט מער אינגאַנצן גענוגנדיק. עס האָט זיך אַנטפּלעקט שוין פאַר אונדזערע אויגן דער פאַרבאָרגענער אינהאַלט פון די אַלגעמיינע באַגריפן פון „סאָציאַליזם". בעת עס איז געקומען צום שעת הכושר פון דער רעוואָלוציע און אַלע פּראָגראַמען האָבן געקאָנט זיך אויסווירקן אין לעבן, האָבן זיך פון זיי אַרויסגעשיילט אַזעלכע סאָ־ציאַליסטישע וועלט־בילדער, אַז די אַרבעטנדיקע מאַסן זענען פאַרציטערט גע־וואָרן פון צער און יאוש... עס האָט זיך אַרויסגעשיילט דער סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישער מלוכה־פיר, וואָס האָט אין זיך געטראָגן דעם אומצעשטערבאַרן „פּחד בורזשואַזיע", וואָס האָט מורא געהאַט אָנצורירן מיט אַ פינגער די יסודות פון דער היינטיקער וועלט. סיי אין רוסלאַנד, סיי אין דייטשלאַנד, סיי אין פאָרעם פון מאַרקסיזם, סיי אין דער פאָרעם פון סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן, האָט זיך דער דאָזיקער אָפּהענטיקער פליגללאָזער „סאָציאַליזם" אַרויסגעוויזן פאַר אַ קאָנ־סערוואַטיווער קראַפט.

און עס האָט זיך ווייטער אַרויסגעשיילט פון דעם געהיימניספולן באַגריף אַ באָלשעוויסטישער מלוכה־פיר, וואָס האָט כלומרש אַריינגעזאַפּט אין זיך דעם צעשטערונג־אימפּעט און דעם העראָישן ברען פון די דורות־לאַנג געקנעכטעטע קלאַסן. אָבער ער האָט באַנוצט די דאָזיקע קלאַסן און זייערע עטישע ליידנשאַפטן

כדי אויסצובויען פאַר זיך אַ סאָציאַלן פּאַסטאַמענט פון דיקטאַטאָרישער הערשאַפט, און ער האָט דעם אַרבעטער דורך אַן אַנדער טיר ווידער אַריינגעפירט אין דער אַלטער וועלט פון שקלאַפעריי. די דאָזיקע ביידע פאַרקריפּלונגען פון סאָציאַליזם האָבן באַוויזן, וואָס פאַר אַ טיפער תהום פון שווערקייטן עס שפּרייט זיך פונאַנ־דער אונטער די אַבסטראַקטע סאָציאַלע אידעאַלן, מיט וואָס פאַר אַ גיכקייט זיי גייען אויף דעם וועג, וווּ — אין משך פון דער וועלט־געשיכטע — עס האָבן אויס־געהויכט זייער אָטעם די אַלע אַנדערע מענטשלעכע אידעאַלן. יעדן ערלעכן רעוואָ־לוציאָנער באַוווסטזיין איז היינט קלאָר, אַז גאַנץ אַנדערע אידעאָלאָגישע מ ע־ט אָ ד ן מוזן אָנגעווענדט ווערן פאַר דער דערציִונג פון אַרבעטנדיקן מענטשן צום ענד־קאַמף, אַז די סאָציאַליסטישע דערציִונג מוז קודם־כל אַרומנעמען דעם אויסערלעך־ און אינערלעך־פאַרשקלאַפטן מ ע נ ט ש ן, אַז צוזאַמען דערמיט טאָר מען נישט אויף איין רגע לאָזן ווייטער עקזיסטירן און פאַרשטאַרקן זיך די ביר־גערלעכע ג ע ז ע ל ש אַ פ ט.

אָבער אויך דער געדאַנק פון „נאַציאָנאַליזם" האָט זיך שטאַרק קאָמפּליצירט און פאַרוויקלט אין די לעצטע שיקזאַל־שווערע יאָרן. ער איז היינט שוין נישט מער דער בלויער פויגל פון די ווייטע הימלען, וועלכן זשיטלאָווסקי האָט מיט אַזאַ אייפער געהאָלפן דערנענטערן צו די מענטשן. מ'קאָן שוין היינט זאָגן, אַז כמעט אין אַלע שיכטן און אַלע קולטור־ספערן פון יידישן פאָלק איז די נאַציאָנאַלע אידעע געוואָרן אַ היימישע. דאָס פאָלק איז היינט, אין נאַציאָנאַלן זין, אין גרעסטן מאָס אָרגאַניזירט. מער נאָך: דער נאַציאָנאַלער פּאַטאָס האָט אין די דעמאָקראַ־טישע פאָלקס־שיכטן אָפּטמאָל אָפּגעשטופּט אין אַ זייט, האָט פאַרבויגן, האָט פאַרשמעלערט די גייסטיקע ווירקונגען פון סאָציאַל־מאָראַלישע און סאָציאַל־רע־וואָלוציאָנערע אידעען. דאָס „פאָלק" פאַרנעמט דעם אָרט פון אַרבעט־קלאַסן, די שפּראַך (סיי יידיש, סיי העברעיש) ווערט אַ הויפּט־צוועק, די געווינונג פון אַ טעריטאָריע (פון אַ מלוכה), ווערט דאָס הויפּטציל. מיר האָבן גענוג ביישפּילן אין דער וועלט, ווי נאַציאָנאַלע ווונטשן און אידעאַלן, נאַציאָנאַלע קאַמף־מיטלען און זעלבסטדערהאַלטונג־אינסטרומענטן ווערן פאַרוואַנדלט אין זעלבסט־צוועקן. און עס מוזן דעמאָלט פאַרגיין יאָרן, ביז פון אונטער דעם טריומפירנדיקן נאַציאָנאַלן טורעם הויבן אָן ווידער צו שפּראָצן די באַשיידענע גרעזלעך פון אַ סאָציאַלער וועלט־אָנשויונג.

די יידישע מאַסן שטרעבן אָבער צו אַזעלכע אומפאַסנדיקע וועלט־אָנשויונגען. דערפאַר האָט היינט אַ גרויסע אָנציענדיקע קראַפט אויף זיי דאָס רעליגיעזע, בית־מדרש און גביריש־פּאַטריאַרכאַלישע פּראָגראַם, ווייל דאָס איז פאַר זיי, גוט צי שלעכט, אַ לעבנס־פּראָגראַם, נישט נאָר אַ תשובה אויף נאַציאָנאַלע ווייטיקן. אַזאַ מין עטיש־רעליגיעזע פּראָגראַם האָט דאָך אויך אין עבר צוזאַמענגעהאַלטן דאָס פאָלק אונטער די קלעפּ פון דער געשיכטע. צי קאָנען אים געבן דאָס זעלביקע אין דער דאָזיקער הינזיכט נאָר — נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען פון אויטאָנאָמיזם, פון פּאַלעסטיניזם, פון יידישיזם? אין דער רחבות פון נאַציאָנאַלער זעלבסט־

באַהויפּטונג גייען אָפּטמאָל פאַרלאָרן די הויכקייט און די טיפקייט פון אונדזערע פּשוט־מענטשלעכע אידעאַלן. די דאָזיקע אידעאַלן זענען דאָך אָבער אין תוך דער זין פון דער געשיכטלעכער מענטשהייט. „מען מוז זיך דערשלאָגן — האָט זשיטלאָווסקי געשריבן אין יאָר 1908 — צו אַ זעלבסטשטענדיקן נאַציאָנאַל־קולטורעלן לעבן, און זען צו פאַרווירקלעכן אין אים די גרונט־פּרינציפּן פון יענעם נייעם לעבן, וואָס זענען אַרויסגעבראַכט געוואָרן פון דער נייער צייט, און אויף וועלכע עס אַרבעט נאָך עד היום אָן אויפהער דער פּראָגרעסיווער געדאַנק פון דער געבילדעטער מענטשהייט". און ער האָט געזאָגט אויך אין וואָס עס באַשטייט דער דאָזיקער געדאַנק: דאָס איז די אידעע פון דעם פרייען מענטשן, פון דעם אמת, פון יושר, פון שיינקייט, פון מענטשלעכער חשיבות. צי טראָגט זיך היינט איבער די יידישע מאַסן דער רוח־הקודש פון די דאָזיקע אידעען? צי שוועבט היינט אַ גרויסע אידעע אַרום יידישע נאַציאָנאַלע אינסטיטוטן? ווער קאָן דאָס באַהויפּטן? צי קאָן מען נישט אַנדערש באַהויפּטן: אויב די היינט פאַרפעסטיקטע נאַציאָנאַלע פּאָזיציעס וועלן זיך ווייטער אַזוי „אימאַנענט", פאַר זיך אַליין, אַנטוויקלען, דעמאָלט וועט זיך די סאָציאַלע נשמה פון די מאַסן צעבייטן אויף קלייניקייטן, אויף קטנות־המוחין, אָדער זי וועט פאַרנומען ווערן פון סאָציאַל־דעמאָקראַטישן און באַלשעוויסטישן געדאַנק. דער אויף זיך אַליין באַשרענקטער אימפּעט וועט ווערן אַ קרבן פון די סאָציאַל־באַנקראָטירטע לעבנס־וועגן.

כדי נישט פאַרגליווערט צו ווערן אין „נאַציאָנאַליזם", כדי נישט אַריינצופאַלן אין די הענט פון סתם „סאָציאַליזם", מוז ווידער אַמאָל אַרויסגערוקט ווערן ביי אונדז דער ווערט פון די גרויסע לעבנס־אינהאַלטן, פון די זוכענישן נאָך זיי, פון פאַרווירקלעכן זיי. מען דאַרף אַריינבלאָזן אַ מאָראַליש־רעוואָלוציאָנערן גייסט אין דעם צעשויבערטן פּאָליטישן לעבן פון אַרבעט־פאָלק, נישט וואַרטנדיק שטענדיק, אַז זיי, די אומות העולם, זאָלן פריִער אָנהויבן. מען דאַרף אַריינטראָגן דעם דאָזיקן גייסט אין דעם אינערלעכן לעבן פון די מאַסן, אין זייער עקאָנאָמישער אַרבעט (אָדער אַרבעטלאָזיקייט), אין זייער טעגלעכן לעבנס־פּיר. די זוכעניש פון נייע גייסטיקע ווערטן (יושר, חשיבות, שיינקייט) אין לעבן פון פּרט און פון כלל וועט ממילא שוין זיין אַ פאַרטיפונג פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום, אַ סך מער איידער די פּראָפּאַגאַנדע אָדער אויפבויונג פון ריין־נאַציאָנאַלע אינסטיטוטן. אַ קבוצה אין פּאַלעסטינע, אַ יידישער אַרבעטער־קאָלעקטיוו אין רוסלאַנד איז היינט דער אמתער טרעגער פון נאַציאָנאַלער און מענטשלעכער אויפלעבונג. מען דאַרף אַריינציען אין דער נייער תקופה די ברייטסטע יידישע סאָציאַלע שיכטן. מען דאַרף מיט דעם גאַנצן פייער פון דער יידישער נשמה מיטהעלפן דעם אינטערנאַציאָנאַלן קאַמף פאַר באַפרייונג, נישט נאָר מיטהעלפן, נאָר אים אויך טרייבן פאָרויס.

נישט קיין אַנדערער ווי זשיטלאָווסקי האָט אונדז דאָס אָפּטמאָל געזאָגט. „דאָס יידישע פאָלק דאַרף אָנהויבן איבערבויען זיין אַלט לעבן אויף די יסודות פון דעם נייעם געדאַנק נישט ערשט דעמאָלט ווען די סאָציאַלע רעוואָלוציע אָדער

אַ ניי־אויפגעשטאַנענער דר. הערצל וועט איר פאַרשאַפן אַן אייגענע היים, נאָר שוין איצטער, אין גלות גופא, אין יעדער צייט און אין יעדן לאַנד, אויף וויפל דאָס איז מעגלעך" 1). און אין יאָר 1923 האָט ער געזאָגט: „דער נייער סאָציאַליזם מוז איינזען, אַז דאָס, וואָס מען האָט פריִער געמעגט באַטראַכטן פאַר אַ ווייטער צוקונפט (די סאָציאַלע רעוואָלוציע), האָט זיך שטאַרק צוגערוקט צו אונדז, אויב דאָס קלאַפּט שוין נישט העפטיק אין אונדזערע טירן" 2).

דער גייסט פון דער נייער וועלט־תּקופה וויל זשיטלאָווסקין זען אַזוי פריש און מוטיק ווי מיט פערציק יאָר צוריק. דעמאָלט האָט ער פון דעם ברייטן אַלגע־מיין־מענטשלעכן שליאַך אַריבערגעטראָגן זיין געדאַנק צו דער אייגענער נאַציע. ער איז — לויט די בעסטע מוסטערן פון די אַלטע נאַראָדניקעס — „אַוועקגע־גאַנגען אין פאָלק". ווייל ער האָט דעמאָלט געפילט, אַז „שווער איז די לאַגע פון אַ פאָלק, אַן פירער און דענקער, אַוועקגעשטעלט פון דער געשיכטע אויף דעם ברעג פון אַן אָפּגרונט" 3). עס איז היינט אַן אַנדער עפּאָכע, דאָס אַרבעט־פאָלק שטייט ווידער אויף דעם ברעג פון אַן אָפּגרונט, — סאָציאַלן און מאָראַלישן אָפּ־גרונט. עס וויל ווידעראַמאָל האָבן זיינע פירער און דענקער.

חיים זשיטלאָווסקי האָט אַמאָל אָנגעהויבן ווי אַ סאָציאַליסט־רעוואָלוציאָנער סתּם. ער האָט מיט זיין לעבן באַקרוינט דעם טיפּ פון אַ י י ד י ש ן סאָציאַליסט־רעוואָלוציאָנער. עס איז די צייט געקומען פאַר יידישע ס אָ צ י אַ ל י ס ט ן ־ ר ע־ וו אָ ל ו צ י אָ נ ע ר ן.

(פון „זשיטלאָווסקי־זאַמלבוך"), וואַרשע, 1929.

1) III .17 .1908.
2) „דאָס נייע לעבן". 1923.
3) III .8.

אין זוכעניש פון נייע וועגן

I

אין דער גאַנצער סאָציאַליסטישער וועלט, אין אַלע אירע צווייגן און פאַרצווייגונגען, איז נישטאָ היינט קיין איינער, ווער עס זאָל נישט איינזען, אַז די ווייטערדיקע עקזיסטענץ און אַנטוויקלונג פונעם סאָציאַליזם מוז אַרויפגיין אויף עפּעס נ י י ע ו ו ע ג ן. סיי די פּאַרטייען פונעם אָפּנהאַרציקן רעפאָרמיזם, סיי די עכט־ אָדער פאַלש־רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען ווייסן שוין, אַז ס'איז אָנגעקומען עפּעס אַ נייע תקופה פון דער וועלט־געשיכטע, וועלכע איז מער אחריותדיק ווי די פריִערדיקע. נאָר פאַרביסענע עקשנים קענען מיינען, אַז ס'איז גענוג נאָר ווידער צונויפצובינדן דעם היסטאָרישן פאָדעם פון דער סאָציאַליסטישער אַנטוויקלונג, וואָס האָט זיך איבערגעריסן אין יאָר 1914, כדי צו ציִען אים ווייטער און אויף די פריִערדיקע יסודות. אין דער אמתן אָבער האָבן די לעצטע שטורעמדיקע 10 יאָר (1914—1924), וואָס זענען אָנגעזאָפּט מיט מילחמות און רעוואָלוציעס, נישט איבערגעלאָזן אַפילו קיין שטיין אויף אַ שטיין פון דער גאַנצער פריִערדיקער אידעאָלאָגיע, פסיכאָלאָגיע און פּראַקטיק פון סאָציאַליזם. נאָך די דאָזיקע 10 יאָר האָט זיך געביטן נישט נאָר דאָס סאָציאַלע און גייסטיקע פּנים פון דער גאַנצער וועלט, נאָר עס האָבן זיך אין תוך פאַרענדערט אַלע טעאָריעס און שטרעמונגען, וואָס האָבן זיך ביז אַהער געהאַלטן פאַר נביאים און פירער פון דעם סאָציאַלן איבערקער אין דער מענטשהייט. אָט דאָס געפיל פון דער אוממעגלעכקייט אומצוקערן זיך פּשוט צום עבר איז פאַראַן נישט נאָר ביי די ראַדיקאַלע, נאָר אויך ביי די סאַמע געמעסיקטע ריכטונגען פון סאָציאַליזם. מען קען זאָגן, אַז דער רעוואָלוציאָנערער מענה־לשון, וועלכן דער רעפאָרמיזם געברויכט אין אַזאַ גרויסער מאָס, איז דער אָפּצאָל וועלכן דער באַלעבאַטישער געדאַנק פון רעפאָרמיזם מוז צאָלן דעם העזהדיקן גייסט פון דער נייער עפּאָכע.

ס'איז נישט קיין סוד, אַז די שטאַרקע גייסטיקע צערודערונג איז פאַראַן נישט נאָר אין דעם לאַגער פון די טראַדיציאָנעלע און גוט באַקאַנטע ריכטונגען פון מאַרקסיזם, סינדיקאַליזם אָדער אַפילו פון באָלשעוויזם. געשפּאַנט זוכט נייע וועגן אויך דער לינקער, רעוואָלוציאָנערער, פּאָלקיזם. פאַר אַ סך קרייזן פון „איינגעפונדעוועטע" סאָציאַליסטן אָדער פאַר די דורכגעטריבענע טרעגער פון קאַפּיטאַליזם

שיינט די דאָזיקע ריכטונג צו זיין אומפאַרשטענדלעך. סיי די, סיי יענע באַטראַכטן זי ווי עפּעס אַ „קינדערשע", אָדער אוטאָפּיסטישע, אָן וואָרצלען אין ערד און אָן באָדן אין הווה. סיי די, סיי יענע מיינען, אַז ס'איז בכלל נישטאָ קיין באַוועגונג פון לינקן פּאָלקיזם, ווייל דאָס ליגט זיך נישט אַריין אין זייער אויבערפלעכלעכער סכעמע: אָדער אַן אייראָפּעיש־פּראַקטיש־קלוגער סאָציאַליזם (מאַקדאָנאַלד!) אָדער דער אַזיאַטיש־היהשער „סאָציאַליזם" (לענין!).

און דאָך קענען מיר רויִק דערקלערן: דווקא אין דער יוגנט פון דער לינקער „נאַראָדניטשעסטוואָ" (פּאָלקיזם) ליגט איר קראַפט און איר פרישקייט. זי זאָגט זיך נישט אָפּ פון דער ווערטפולער ירושה, וועלכע עס האָבן איבערגעלאָזן די פריִערדיקע עטאַפּן פון דער רויִקער אַנטוויקלונג פונעם סאָציאַליזם, אָבער זי נעמט אָן די ירושה פריי מיט דעם קריטישן באַוווסטזיין, וואָס איז שטאַרק געוואָרן אין די קאַמפן פון דער גרעסטער רעוואָלוציע פון אונדזער צייט. די לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן און נאָך פריִער פאַר זיי די מאַקסימאַליסטן, האָבן אין פאַרגלייך מיט אַלע אַנדערע סאָציאַליסטישע ריכטונגען נישט דעם פאַרדינסט, נאָר די מעלה, וואָס זיי זענען געבאָרן געוואָרן ווי אַ זעלבשטענדיקע קראַפט אין דעם סאַמע ברען פון דער רוסישער רעוואָלוציע, וואָס האָט זיי שאַרף אָוועקגעשטעלט קעגן דער בורזשואַזער וועלט. און שוין נישט נאָר אַ מעלה, נאָר אויך אַ פאַרדינסט פון דער לינקער נאַראָדניטשעסטוואָ באַשטייט דערין, וואָס שוין שפּעטער, ווען — אונטער די קלעפּ פון באָלשעוויזם — האָט אָנגעהויבן פאַלן דער היסטאָרישער אימפּעט פון אָקטאָבער, איז זי נישט אַריינגעפאַלן אין דער פּאַניק אָדער אין דעם קליינלעכן אומגלויבן פון „פּאַטענטירטע" טוער. פאַרקערט — אין דעם שטורעם פון פאַרפאָלגונגען און אידעישן פאַראַט פון דעזערטירן — האָט זי זיך דערהאַלטן ווי אַן אומנאָכגיביקער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער כוח. און מאַקע דערפאַר, וואָס זי האָט זיך באַוווסט און שטייף אַוועקגעשטעלט כנגד דער גאַנצער אַלטער וועלט, האָט זי געקאָנט ווערן אַ צוזיִענדיקער צענטער פאַר יענע אַרבעטנדיקע מאַסן אין שטאָט און דאָרף, וועלכע טראַכטן און זענען גרייט צו קעמפן אין גייסט פון אַ סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע. דערפאַר טאַקע טרעט די לינקע נאַראָדניטשעסטוואָ רויִק צו צו דער גרינדלעכער רעוויזיע פון דער גאַנצער אידעישער ירושה פונעם סאָציאַליזם: ווייל זי איז געבאָרן געוואָרן אונטער דעם צייכן פון דער דאָזיקער רעוויזיע, ווייל זי איז אויך אַ לעבנס־פעיקער טייל פון דעם קינפטיקן תחית הסאָציאַליזם.

אין וואָס באַשטייט דאָס טראַגישע, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט פאַרן סאָציאַליזם אין אונדזער צייט? איז דאָס טראַגישע אין דעם, וואָס ער איז אויסערלעך צעקלאַפּט? דאָס קאָן מען אָבער בשום אופן נישט באַהויפּטן. די ציפערן וואָס ווערן פאַרעפנטלעכט דערציילן וועגן דער מאַכט פון דער אַרבעטער־באַוועגונג. די געווערקשאַפטלעך־אָרגאַניזירטע אַרבעטער ציילט מען אין די צענדליקער מיליאָנען. די פּאַרטייען וואַקסן: די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט אָקאָרשט געמאָלדן, אַז זי האָט 1.300.000 מיטגלידער. די בעלגישע — 630.000 (קעגן

188.000 פאַר דער מילחמה). אין ענגלאַנד שטייט ביים רודער פון דער מלוכה דער אַרבעטער־קלאַס. אין סאָוועט־רוסלאַנד רעגירט אַ פּאַרטיי, וואָס איז אַרויס פון אַרבעטער־שיכטן און וואָס שטיצט זיך פאָרמעל אויף זיי אויך עד היום. אין אַלע פּאַרלאַמענטן און מלוכהשע אַנשטאַלטן פון דער וועלט זענען אין אַ גרויסער מאָס פאַרטראָטן סאָציאַליסטן. שטיצנדיק זיך אויף אַ ריי אָביעקטיווע סימנים האַלטן אַ סך מענטשן, אַז ס׳ווערט „ווידער אויפגעשטעלט דאָס פריִערדיקע גלייכגעוויכט”, וואָס איז צעשטערט געוואָרן אין דעם לעצטן יאָרצענדליק.

און דאָך וועט עס קיינער נישט לייקענען, אַז דער אַרבעטער־קלאַס טראָגט אין זיך אַן אמתן אומרו. אין דעם דאָזיקן „גלייכגעוויכט”, וואָס שטעלט זיך כלומרשט ווידער אויף, פילט ער אַ סכנה. ווייל דאָס באַטייט, אַז אין תוך גענומען וועט אַלץ בלייבן ביים אַלטן. ער האָט איבערגעטראָגן אַן אכזריותדיקע מילחמה, נאָר ער פילט פאַרויס נייע מילחמות, ער זעט, ווי טאָג־איין, טאָג־אויס גרייט מען זיי פיבערהאַפט צו פון אומעטום. ער האָט איבערגעלעבט אַ ריי רעוואָלוציאָנערע מהפכות, אָבער ער פילט מיט ביטערקייט און קוקט מיט פאַרוווּנדערונג אויף זייערע נישטיקע פּועל יוצאס. ממש פאַר זיינע אויגן פאַרוואַנדלען זיך די דאָזיקע נישטיקע פּועל יוצאס אין רעאַלע, זיך שטאַרקנדיקע כוחות נישט נאָר פון דער בירגערלעכער, נאָר אפילו פון דער פעאָדאַלער וועלט. דאָס פאַרגאַנגענע יאָרצענדליק האָט געדאַרפט אייגנטלעך צעשטערן די ווענט פון יריחו. אָבער גייענדיק מיט די אַלטע וועגן ריכטן מיר אַליין ווידעראַמאָל אויף די דאָזיקע ווענט. הונדערטער „געלערנטע” מויערער פון סאָציאַליזם מאַטערן זיך אַף בזעת אפּם ביי דערדאָזיקער אַרבעט. עס לעבן אויף נישט וועלכע נישט איז, נאָר דווקא די אַלטע פאָרמען פון ווירטשאַפט און סחורה־אויסטויש, פון מלוכה און דיפּלאָמאַטיע, פון קולטור און קאָלעקטיוו־לעבן. מענטשן, וואָס טראָגן אין זיך דעם יאוש צוליב נישט דערפילטע האָפענונגען, אָדער וואָס לייגן אַריין זייער גאַנצע חכמה אין דער קריטיק פון באָלשעוויזם, — אַזעלכע מענטשן פירן היינט אָן מיט דער טעאָרעטישער געדאַנקען־אַרבעט. הילפערדינג לערנט תורה אין דעם איינפיר־אַרטיקל פון נייעם טעאָרעטישן זשורנאַל פון דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע („די געזעלשאַפט”): „די אויפריכטונג פון אַ ווירטשאַפטלעכער דעמאָקראַטיע איז אַ געוואַלטיק קאָמפּליצירטע פּראָבלעם, וואָס איר לייזונג קען זיך פאַרווירקלעכן נאָר אין משך פון אַ לאַנגן היסטאָרישן פּראָצעס”.
דאָס הייסט, אַז די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פון דער גאַרער וועלט וועט אויפריכטיק מיטהעלפן ווידער אויפצובויען די דערשיטערטע יסודות פון קאַפּיטאַליזם, טרייסטנדיק זיך מיט דער נאַיווער האָפענונג, אַז דערפאַר וועט זי אין דער צוקונפט אים באַקומען בירושה אין אַ „געזונטן” צושטאַנד. סאָציאַל־דעמאָקראַטן מיינען, אַז זיי דינען דער אַרבעטער־זאַך דערמיט, וואָס זיי רוקן אַרויס בעסערע ווי פריער מעטאָדן פון אָרגאַניזאַציע, בעסערע מעטאָדן פון טאַקטיק. זיי זעען אָבער נישט דאָס יסודותדיקע, וואָס פאַרבט אָפּ אונדזער תקופה אין אַ טראַגישער פאַרב. דעם עצם מענטשן האָבן זיי פאַרגעסן: ס׳האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז צו אונדזער

גרויסער עפּאָכע, וואָס טראָגט אין זיך קערנדלעך פון אַ ניי זיך שאַפנדיקער וועלט, איז גייסטיק נישט צוגעגרייט דער מענטש, דער סאָציאַליסט, דער אַר־בעטנדיקער.

אויף וויפל מען קען רעדן וועגן דער השפּעה פון אידעען אויף דער אַנטוויק־לונג פון דער געשיכטע, איז דאָס דער מאַרקסיזם, וואָס טראָגט די שולד פאַר דער שרעקלעכער נישט־צוגעגרייטקייט פון דעם אַרבעטער צו דער סאָציאַליסטי־שער רעוואָלוציע. דאָס איז דער מאַרקסיזם, וואָס האָט דערנידעריקט דעם קלאַסן־קאַמף פון די אַרבעטנדיקע צו דער ריין־עקאָנאָמישער מדרגה, וואָס האָט דערפירט ביז צו אַ מינימום זייער קרבנות־פעיקייט לשם דער סאָציאַלער אידעע, און האָט זיי דורך דעם געלאָזן אונטער דער שליטה פון אַן אַנדערער, אַ מלוכהש־נאַציאָנאַלער אידעע, פאַר וועלכער זיי לייגן אַוועק מיליאָנען לעבנס. דאָס איז דער מאַרקסיזם, וואָס האָט אין פּראָגראַם פון לעבן און קאַמף אַריינגעפירט דאָס שטענדיקע אומקוקן זיך אויף עפּעס אַ געזעצמעסיקייט, וואָס שטייט מחוץ פון מענטשלעכן ווילן, און דורך דעם גופא האָט ער געשמידט אין קייטן די באַגייס־טערונג און דעם אידעאַליזם, וואָס זענען פון תמיד אָן אַ שטיק נשמה פון האַרע־פּאַשניקעס און דענקנדיקע קרייזן פון דער מענטשלעכער געזעלשאַפט. און, ענדלעך, דאָס איז אויך דער מאַרקסיזם, וואָס האָט צעגלידערט די לעבעדיקע מענטשלעכע געשיכטע און דעם קלאַסן־קאַמף אין געגנוי באַגרענעצטע, כמעט מאַטעמאַטישע קאָלעקטיווע גופים, אין וועלכע דער קעמפנדיקער מענטש האָט געשפּילט שוין די סאַמע לעצטע אונטערטעניקסטע ראָל. אַט דער צעקאַלטשעטער מענטש איז צוליב אַלע דאָזיקע סיבות אַריינגעפאַלן אין געפאַנגענשאַפט צו דער אַלטער וועלט, איז געוואָרן אַן עבד פון איר גאַנצער אידעאָלאָגיע. און דאָ איז גאָר קיין חלוק נישטאָ צווישן דעם רעפאָרמיסטישן אָדער באָלשעוויסטישן פליגל פון מאַרק־סיזם. סיי דער רעפאָרמיסט, סיי דער באָלשעוויק — זענען משרתים פון דער קאַ־פּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, מער נישט, וואָס דער ערשטער ווערט צוגעלאָזן אין אירע הויכע סאַלאָנען, בעת דער צווייטער דרייט זיך אַרום אין קיך. סיי די פריד־לעכע הכנעה פון דעם ערשטן און סיי דער בונטאַרישער כעס פון דעם צווייטן — זיי ביידע שטייען אויפן באָדן פון דער בירגערלעכער וועלט, געדולדיק אָדער אומגעדולדיק וואַרטנדיק אויף דער ירושה פון איר.

— II —

דער פיזישער אָדער גייסטיקער אַרבעטנדיקער מענטש קאָן שוין מער נישט אין אונדזער תקופה פּשוט ווערן אַ „סאָציאַליסט". דאָס דאָזיקע וואָרט איז שוין צופיל פאַרבריכט, צופיל אָפּגעריבן געוואָרן אין דעם וואָכעדיקן מאַרק, אַז עס זאָל קאָנען באַדייטן עפּעס־וואָס קלאָרס. די פאַרגאַנגענע יאָרן האָבן אונדז נאָך מער אויסגעלערנט, אַז אויך דער „אַרבעטער" אַלס אַזעלכער, לויט זיין קלאַסן־מעטרי־קע אַליין, גאַראַנטירט בשום אופן נישט די פאַרטיידיקונג פון דער אַרבעטער־זאַך.

אויף די שפּיצן פון דער ממשלה האָבן מיר געזען אויפגעקומענע פונם אַרבעטער־קלאַס סיי אין אַ שיידעמאַנישן דייטשלאַנד, סיי אין אַ באָלשעוויסטישן רוסלאַנד, — און דאָס זענען געווען גאָר אָפטמאָלס נישט מער ווי פּאַרקרימטע קאָפּיעס פון דער בירגערלעכער געזעלשאַפט. אָבער אויך דער פּראָלעטאַריאַט, וואָס פירט זיין קאַמף אין גדר פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג, טראָגט בשום אויפן נישט שטענדיק אין זיך די באַוועגונג פאַר דער סאָציאַלער באַפרייונג פון מענטשן. ווייל דער אַרבעטער־קלאַס קען (און ער טוט עס) אָפּהיטן זיינע קלאַסן־אינטערעסן פּונקט אַזוי ווי דאָס טוט יעטוועדער אַנדערער קלאַס פון דער געזעלשאַפט: ער קעמפט דעמאָלט נאָר פאַר ארויסצוקריגן אַ גרעסערן חלק פון די פּראָדוקטן אין דער קאַפּיטאַליסטישערווירטשאַפט. דער פּראָלעטאַריאַט דערשיינט דעמאָלט נאָר ווי אַ צעך, אַ צעך פון בעלי־מלאכות. אַ טרעגער פון דער מענטשלעכער באַפרייונג ווערט ער אָבער נאָר דעמאָלט, ווען זיין קאַמף ווערט באַגייסטערט דורך דער „אידעע פון פערטן שטאַנד". גראַד די אַרבעטנדיקע מענטשן פאַרקערפּערן אין זיך צום טיפסטן די דאָזיקע אידעע, אָבער די באַוועגונג פון אַרבעטער ווערט אַן אַ ר ב ע ט ע ר באַוועגונג נאָר אויף אַזויפיל, אויף וויפל עס הערשט אין איר די דאָזיקע אידעע.

וואָס־זשע איז דאָס פאַר אַן אידעע, אָן וועלכער ס'איז נישטאָ נישט קיין סאָציאַליסט און נישט קיין אַרבעטער?

די דאָזיקע אידעע פאַרלאַנגט, אַז צו דעם פּלאַנטער פון די סאָציאַלע שייכותן זאָל מען צוגיין ניט נאָר מיט דעם איינציקן צוועק פון אַן אויסערלעכער רע־וואָלוציע; זי פאַרלאַנגט צו דערזעלבער צייט די ר ע וו אָ ל ו צ י אָ נ י ז י ר ו נ ג פון דעם מענטשן־קעמפער גופא. מיר דאַרפן נישט מורא האָבן פאַר געוויסע ווער־טער, כאָטש מיר הערן זיי אַמאָל אין דעם פיינטלעכן לאַגער: דער סאָציאַליסט נויטיקט זיך אין אַ ג י י ס ט י ק ע ר רעוואָלוציע, אין דעם איבערקער פון דעם גאַנצן אינערלעכן שטייגער פון דעם היינטיקן מענטשן. די גייסטיקע רעוואָלוציע איז נישט עפּעס אַן אויפגאַבע, וועלכע שטעלט זיך אַוועק פאַר אונדז ערשט „אויפן צווייטן טאָג" נאָך דעם נצחון פון סאָציאַליזם, און דאָס איז נישט עפּעס אַ „דריטער פּראָגנט" פון דער באַוועגונג; דאָס איז דער יסוד פון דער גאַנצער פּאָליטישער און סאָציאַלער מהפּכה.

סאָציאַליזם הייסט אַראָפּוואַרפן פון זיך אומאויפהערלעך די משא פון עבר, הייסט מנצח זיין דעם דרוק נישט נאָר פון דעם עקאָנאָמישן יאָך אַליין, נאָר אויך פון דער גאַנצער בירגערלעכער באַלעבאַטישער גייסטיקער קולטור. סאָציאַ־ליזם הייסט זוכן, ראשית כל, נישט דעם „המשך", נאָר דעם א י ב ע ר ר י ס, נישט דאָס וויטערשפּינען פון היסטאָרישע פעדים, נאָר דאָס שטעלן זיך כנגד דער וועלט־געשיכטע. סאָציאַליזם באַטייט דערהויבן די רעוואָלוציע צו אַ פּרינציפּ אין מחשבה און מעשה, ווען נישט הערשט שטילשטאַנד, זעלבסט־באַרויקונג און גייס־טיקער טויט, ווי געוואָלדיק עס זאָל נישט בלייבן אויסערלעך די „באַוועגונג". ווייל אונדזער קעגנער איז נישט נאָר בורזשואַזיע, נישט נאָר קאַפּיטאַליזם, נישט

נאָר ליבעראַליזם; אונדזער געפערלעכסטער קעגנער — ווייל ער איז בלוט פון אונדזער בלוט — איז דער פ א ל ש ע ר סאָציאַליזם. די פאַלשע תורה, וואָס איז מקבל באהבה אי די מלוכה, אי די ממשלה, אי דאָס באַאַמטנטום, אי די גאַנצע פאַרשימלטע וועלט.

מיר וועלן דאָ נישט באַרירן אַלע טעמעס, וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער אידעע פון אַ גייסטיקער רעוואָלוציע אין סאָציאַליזם. אַזעלכע טעמעס זענען דאָ פונקט אַזוי פיל, וויפל ס'איז דאָ צווייגן און אָפּצווייגן פון לעבן, וואָס ווערן אַרומגענומען פון סאָציאַליזם, ד. ה. טאַקע, אַז די דאָזיקע טעמעס פאַרשפרייטן זיך אויף אַלע ליניעס פון לעבן. פאַר זיי אַלע מוז אָבער זיין כאַראַקטעריסטיש איין שטריך: אַ מוטיקע קריטיק פון אַ ל ע טראַדיציאָנעלע עלעמענטן פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דאָסמאָל וועלן מיר זיך אָפּשטעלן נאָר אויף איין פּראָבלעם, וואָס שפּילט אַ באַדייטנדיקע ראָלע אין דער באַשטימונג פון ווילן פון די אַרבעטנדיקע, אויף דער פּראָבלעם פון דעם פּאָליטישן און ווירטשאַפטלעך־געזעלשאַפטלעכן סדר, אויף דער פּראָבלעם פון ד ע מ אָ ק ר א ט י ע.

די לינקע נאַראָדניטשעסטוואָ שטרעבט נישט נאָר צו אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע אַליין; זי וויל דערציען אויך דעם סאָציאַלן ר ע וו אָ ל ו צ י אָ נ ע ר. דערפאַר לייקנט זי אָפּ די בירגערלעכע דעמאָקראַטיע אין אַלע אירע פאָרמען און מינים. ווי דעמאָקראַטיש עס זאָל נישט זיין דאָס וואַלרעכט, ווי ווייט עס זאָלן נישט זיין דורכגעפירט די פּרינציפּן פון דעצענטראַליזאַציע אָדער רעפערענדום, דאָך בלייבט די בירגערלעכע דעמאָקראַטיע שטענדיק דאָס, וואָס זי איז: זי איז — ד ע ק מ א נ ט ל פ ו נ ם ק א פּ י ט א ל. ווי אַ צענויפגעדרייטע שלאַנג איז זי אָפּטמאָל נישט קענטיק פאַר דעם מענטשן, וואָס בלאָנדזשעט אין דעם סאָציאַלן וואַלד פון אונדזער תקופה. אָבער ווען ס'קומט די צייט, דרייט זי זיך פונאַנדער און שטעקט אַרויס איר גיפטיקע צונג. ערב די הייסע סאָציאַלע קאַמפן, אין דער צינישער אונטערדריקונג פון קאָלאָניאַלע פעלקער, אין אַ קונציק־דיפּלאָמאַטישער הכנה פון מילחמות, אָט־אָ דאָ שטעקט זיך אָפּן אַרויס די גיפטיקע צונג. אָבער אַ סך געפערלעכער זענען נישט די אָפענע אָנפאַלן פון דעם דעמאָקראַטישן רעזשים; געפערלעך איז זיין אידעאָלאָגיע וועלכע זאַפּט אָן דורך און דורך די לייכטע בגדים און די פּסיכאָלאָגיע פון דעם מיטל־מענטשן. אַזוי לאַנג ווי זיי ביידע, די עקספּלואַטאַטאָרן און די עקספּלואַטירטע, וועלן געמיינזאַם, אויף ג ל ײ כ ע דעמאָקראַטישע יסודות, פירן די אַרבעט פון אַ מלוכה, וועט קיינמאָל נישט פאַרקומען צווישן זיי קיין ג ײ ס ט י ק ע ר ב ר ו ך, ווייל זיי בלייבן ברידער פון איין צעך, שותפים פון איין אונטערנעמונג. אָט די דאָזיקע „ברודערשאַפט" זייערע ווערט אַריבערגעטראָגן פון דער פּאַרלאַמענט־טריבונע אין גאַנצן לעבן, אין פאַבריק, אין גאַס. און דאָרטן, אין דער פּראַקטיק פון דער ווירטשאַפטלעכער שותפות, ווערן זיי צענויפגעשמאָלצן אין איינס אויפן יסוד פון אַ כלומרשטנייער סיסטעם פון „ווירטשאַפטלעכער דעמאָקראַטיע". דערווייל אָבער, אַזוי לאַנג ווי זיי ביידע „שאַפן" צוזאַמען דאָס לעבן און דינגען אויס הנחות איינער ביי

דעם צווייטן, פעלט אויס אין דער וועלט דאָס פאַרגעפיל פון אַ סאָציאַלער קאַטאַסטראָפע, פעלט אויס די זעלישע צוגרייטונג פון דעם אַרבעטנדיקן מענטשן צו דער רעוואָלוציע. דאָס באַוווסטזיין פון דעם אַרבעטנדיקן געפינט זיך דעמאָלט אויסשליסלעך אונטער דער שליטה פון דער בירגערלעכער קולטור מיט אירע פאָרשטעלונגען פון מעשים טובים, העלדישקייט, כבוד, שיינקייט, מוט. די נאַיווע לומדים פון סאָציאַליזם גלויבן, אַז אויף די כוואַליעס פון אַ דעמאָקראַטישער אַנטוויקלונג וועט דער פּראָלעטאַריאַט אומבאַמערקט צושווימען אַהין, וווּ מען קען זיך, אייגנטלעך, דורכריסן נאָר מיט איבער־היסטאָרישע אָנשטרענגונגען פונם ווילן. דערווייל אָבער איז די דעמאָקראַטיע געפערלעך נישט נאָר דורך דעם, וואָס אומעטום, וווּ נאָר די אַרבעטנדיקע האָבן איר געהאָלפן זיך איינצופונדעווען, האָט זי זיך גאָר גיך געקערט מיטן שפּיץ קעגן זיי; נאָר זי איז געפערלעך הויפּטזעכלעך דערפאַר, ווייל אַנדערש קען דאָס גאָר אויך נישט זיין. אין דער בירגערלעכער דעמאָקראַטיע — וווּ ווי ביי קליינע קינדער ווערט פאַרוויגט זייער באַוווסטזיין — קענען די „אַרבעטנדיקע" גערעכנט ווערן אַלס אַזעלכע נאָר לויט זייער צעבאָוון סימן, און נישט לויט דער „אידעע פון פערטן שטאַנד": זיי ווערן אַסימילירט דורך די הערשנדיקע קלאַסן. די געפאַר פון בירגערלעכער דעמאָקראַטיע שטעקט נישט נאָר דאָרטן, וווּ זי איז זיך מכניע אונטער דעם געפאַנצערטן קולאַק פון דער בורזשואַזיע, ווייל גראַד דאָרט מיידט מען זי גיכער אויס; די געפאַר איז הויפּטזעכלעך דאָרטן, וווּ דער דעמאָקראַטישער פּרינציפּ ווערט „פאַרווירקלעכט" (ענגלאַנד!). זי איז געפערלעך דערפאַר, ווייל די בורזשואַזיע האָט נישט דאָרטן קעגן זיך אין דעם אַרבעטער־קלאַס דעם עכטן קלאַסן־קעגנער, דעם טרעגער פונם סאָציאַלן איבערברוך.

דערפאַר אַנערקענען מיר די ראַטן, ד. ה. די אויפריכטונג פון אַן אַרבעטנדיקער דעמאָקראַטיע. די ראַטן זענען נישט בלויז אַ בעסערער „קאָנסטיטוציאָנעלער" טיפּ פון דער געזעלשאַפטלעכער אָרדענונג, ווי דאָס זענען מבטל די מענשעוויקעס פון דער גאָרער וועלט, נאָר זיי באַפרייען די אַרבעטנדיקע קודם כל פון דער מאכט פון דער גייסטיק־בורזשואַזער טיראַניי, ד. ה. זיי זענען שטענדיק די התחלה פון אַ סאָציאַליסטישער רעוואָלוציע. דאָרטן און אין יענע אָרגאַנען, וווּ די אַרבעט־מענטשן וועלן זיך געפינען נאָר אונטער זיך אַליין, וועלן זיי ממילא אוועקשטעלן פאַר זיך די אויפגאַבע פון זייער פולשטענדיקער באַפרייונג.

— III —

די לינקס־נאַראָדנישע באַוועגונג באַציט זיך אָבער נעגאַטיוו נישט נאָר צו דער בירגערלעכער דעמאָקראַטיע אַליין; זי באַציט זיך נעגאַטיוו אויך צום מלוכהשן פּרינציפּ פון דער געזעלשאַפט בכלל. די מלוכה, די האַרמאָניש יווירקנדיקע מאַשין, וואָס כאַפּט אַרום און אַרום דאָס לעבן פונם בירגער, וואָס איז צענטראַליסטיש לויט איר נאַטור און מאַכטהאַבעריש לויט איר מהות, —

אַט די דאָזיקע מלוכה רופט אין אונדז נישט אַרויס קיין שום געפילן פון אַכטונג, פאַרקערט, נאָר געפילן פון זאָרג און קעגנערשאַפט. נאָר די טעמפּע יורשים פון דעם בורזשואַזן צייטאַלטער קענען שטיין אויף די קני פאַר דעמדאָזיקן געטש אין מונדיר, וואָס האָט פאַר אונדזערע אויגן מיטן סם פון מאַכט פאַרדאָרבן סיי די רעפאָרמיסטן, סיי די באָלשעוויקעס. אַ מלוכה, וואָס איז נישט צעטרייסלט אין אירע יסודות, הרגעט אַוועק די פרייהייט סיי פון די הערשנדיקע, סיי פון די באַהערשטע. דערפאַר טאַקע שטרעבן מיר נישט אַנטייל צו נעמען אין דער בירגערלעכער מלוכה און מיר ווילן נישט, אַז איר גדולה זאָל אויפלעבן אין דער נייער געזעלשאַפט. מיר ווייסן, אַז דער סאָוועט קען ווערן און איז שוין געוואָרן פונקט אַזאַ מין „סוּווערען” ווי דער מאָנאַרכישער הויף און דער בירגערלעכער פאַרלאַמענט. מיר קענען נישט פרעדיגן און מיטהעלפן פאַרווירקלעכן דאָס, וואָס פוילט פאַר אונדזערע אויגן. די מלוכה, אַלס אַן אידעע און אוימפאַרמיידלעכער פרינציפּ, האָט אין דעם באַוווסטזיין פונם אַרבעטנדיקן פאָלק שוין געקריגן אַ קלאַפּ, און אונדזער אויפגאַבע איז די דאָזיקע אידעע צו עלימינירן, אַראָפּשטופּן זי אין תהום פון דעם עבר. ווען מיר דער מלוכה פרייוויליק ווידעראַמאָל דערלאַנגען כאָטש איין פינגער פון „אנערקענונג”, דאַן וועלן מיר צוריק אומקערן דער דערשיטערטער וועלט די גאַנצע פסיכאָלאָגיע און דעם גאַנצן שטייגער פון מלוכהשקייט און גייסטיקער קנעכטשאַפט. מיר וועלן ווידער אַריינזעצן דעם טשינאָווניק און זשאַנדאַרם אין דער נשמה פונעם מענטשן.

דערפאַר טאַקע לייקענען מיר דעם דעמאָקראַטיש בירגערלעכן פאַרלאַמענט צוליב ביידע טעמים. לויט זיין סאָציאַלן באַשטאַנד פאַרדעקט ער די הערשאַפט פון קאַפּיטאַל, ד. ה. ער איז פיינטלעך דער סאָצ. רעוואָלוציע. און לויט דער אַרט פון זיין אַרבעט פאַרפעסטיקט ער דעם עכט־מלוכהשן פרינציפּ. צוליב דער ערשטער סיבה בלייבט אָפּגענאַרט דעם מענטשנס אַרבעט, צוליב דער צווייטער — די פרייהייט זיינע. דערפאַר טאַקע פאַרגעטערן מיר נישט אויך די סאָוועטן. אמת, זיי זענען פריי פון דער סאָציאַלער געפאַר, אָבער זיי קענען טראָגן אין זיך די מלוכה־געפאַר. מיר זוכן דערפאַר אַזאַ געזעלשאַפטלעכע אָרדענונג, אין וועלכער דער סאָוועט ווערט אויסגעליידיקט פון דער הויפּטמאַסע פון יענע פונקציעס, וואָס מאַכן אים פאַר דעם אַליין־הערשנדיקן מושל פון די ווירטשאַפטלעכע פונקציעס. אַזוי לאַנג ווי דער סאָוועט וועט האַלטן אין זיינע הענט אַלע געזעלשאַפטלעכע פונקציעס, און אויך די ווירטשאַפטלעכע בתוכם, וועט ער ווירטשאַפטן איבער דעם ווילן און דער נשמה פונם מענטשן.

און דאָ גייען מיר אויף די וועגן, וואָס זענען שוין פון לאַנג אָן דורכגעטראָטן פונם רעוואָלוציאָנערן סינדיקאַליזם. דאָס גרויסע פאַרדינסט פונם סינדיקאַליזם באַשטייט דערין, וואָס ער האָט זיך נישט באַפרידיקט מיט דער טראַדיציאָנעלער פאָרמול פון סאָציאַליזם — פאַרגעזעלשאַפטונג פון די פּראָדוקציע־מיטלען — וועלכע פאַרענטפערט נאָר איין שטרעבונג פון די אַרבעטנדיקע: צו באַפרייען זיך פון דעם דרוק פון קאַפּיטאַליסטישן פּריוואַט־אייגנטום.

דער סאָציאַליזם אין זיין אַלטן נוסח האָט אָבער נישט געשטעלט פאַר זיך די פראַגע וועגן די מעגלעך־פ ר י ס ט ע פאָרמען פון ווירטשאַפטן און אָנפירן מיט דער פאָלקסווירטשאַפט, אָדער בעסער געזאָגט, ער האָט איבערגענומען, אַלס איינציק ריכטיקע, די צענטראַליזאַטאָרישע און מלוכהשע פאָרמען פון קאַפּיטאַליזם. דער סינדיקאַליזם האָט דער ערשטער שאַרף אַוועקגעשטעלט די פראַגע: ס'איז נישט נאָר וויכטיק אויסצוקעמפן, אַז די בירגערלעכע ווירטשאַפט זאָל פאַרשווינדן, ס'איז נישט ווייניקער וויכטיק צו זיכערן דאָס פרייע שאַפן אין דער פאַרגעזעלשאַפטלעכטער ווירטשאַפט. דאָס אָנפירן מיט דער ווירטשאַפט דאַרף זיך דערפאַר קאָנצענטרירן נישט אין די מלוכהשע אינסטאַנצן, נאָר אין די פאַרייניקונגען פון די אומיטלבאַרע פּראָדוצירער (פיזישע און גייסטיקע), אין סינדיקאַטן, וווּ עס ברויזט און בליט זיך פונאַנדער די שעפערישע ענערגיע פון די אַרבעטער, וווּ די מייסטערשאַפט פון דעם קינסטלער און די פרייע אַרבעט לייגן אַרויף זייער שטעמפּל אויף אַלע פּראָדוקטן פון שאַפן. דאָס איז געווען אַן אומגעוויינלעך פּראָדוקטיווער געדאַנק, וואָס האָט אונדז גאָר נאָענט צוגעפירט צו דעם טיפסטן זין פון סאָציאַליזם: פאַרניכטונג נישט נאָר פון מאַטעריעלן דלות, נאָר אויך פון דער גייסטיקער אָרעמקייט, וואָס קען זיך צעוואַקסן אפילו אין דער איינגעאָרדנטער און זאַטער געזעלשאַפט. דורך זיין אינערלעכן פּאַטאָס האָט דער סינדיקאַליזם פאַרמשפט צו שפּאָט און פאַראַכטונג דעם משינאַווניק, די גדלות און עם־הארצות, וועלכע ס'טראָגט אין זיך די מלוכהשע ווירטשאַפט און וועלכע דער אַלטער סאָציאַליזם שלעפּט מיט זיך מיט אין דער נייער וועלט.

אָבער ווען מיר נעמען אפילו אַריין אין זיך די סינדיקאַליסטישע טעמע פון סאָציאַליזם, זענען מיר פונדעסטוועגן נ י ש ט קיין סינדיקאַליסטן. מיר זענען עס נישט דערפאַר, ווייל באַרוישנדיק זיך מיט זיין אייגענער אידעע, איז דער סינדיקאַליזם אַליין אַריינגעפאַלן אין דעם חטא פון אַ ריין מלוכהשן בוי פון געזעלשאַפט: ער האָט געשאַפן אַ נייעם ז ע ל ב ס ט ה ע ר ש נ ד י ק ן באַלעבאָס איבער דעם בירגער — דעם סינדיקאַט. אויב אַלע פונקציעס פון דער געזעלשאַפט — סיי ווירטשאַפטלעכע, סיי פּאָליטישע, סיי קולטורעלע — וועלן זיין קאָנצענטרירט אין איין איינציקן אָרגאַן, דעמאָלט — מעג ער זיין געבויט ווי מען וויל — וועט דער דאָזיקער אָרגאַן, וועלן די מ ע נ ט ש ן, הייסט עס, וואָס ווירקן אין אים, אָנהויבן מגושם צו ווערן אין אַ ממשלה, וואָס באַלעבאַטעוועט איבערן מענטשן. אָבער נישט גענוג דערמיט: אין סינדיקאַט איז קאָנצענטרירט די גאַנצע ענערגיע, דער גאַנצער שכל און טאַלאַנט פון מענטשן אַלס פ ר אָ ד ו צ י ר ע ר. אָבער דאָס לעבן פון דער מענטשלעכער געזעלשאַפט שעפּט זיך להלוטין נישט אויס נאָר מיט דעם „פּראָדוצירן" אוצרות, און דער צוגאַנג צו אַלע פּראָבלעמען פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט נאָר פון אַ פּראָדוצירער־שטאַנדפּונקט אַליין, וואָלט באַטייט איר פאַרקריפּלונג. נישט נאָר פּ ר אָ ד ו צ י ר ט דער מענטש אוצרות, נאָר ע ר פ אַ ר ב ר ו י כ ט און געניסט זיי. געוויס קען מען די ביידע דאָזיקע באַגריפן, פון פּראָדוצירן און געניסן, פאַרייניקן אין אַ העכערן באַגריף פון ש אַ פ ן. אָבער מיר

מוזן די ביידע יסוד־פֿונקציעס פֿון דער מענטשלעכער נאַטור פֿונאַנדערשיידן דורך זייערע פּרינציפּיעלע חלוקים. אַ האַרמאָניש־געבויטע געזעלשאַפֿט קען נישט צולאָזן אַזאַ מין אָרדענונג, וואָס וואָלט געוואָרן אַ דיקטאַטור פֿון פּראָדוצירער.

נישט ווייניקער ווי אין פּראָדוצירן איז די געזעלשאַפֿט פֿאַראינטערעסירט אין דער קונסט פֿון פֿאַרטיילונג, פֿון פֿאַרברויך פֿון גיטער; זי מוז מאַכן באַשטעלונגען ביי די פּראָדוצירער אין נאָמען פֿון די בירגער־קאָנסומענטן (געניסער). אַ פֿרייע געזעלשאַפֿט מוז ראשית כל זיכערן די באַפֿרידיקונג פֿון אַלע מענטשלעכע באַדערפֿענישן, זי מוז לאָזן אָפֿן אַלע וועגן פֿאַר דעם שטענדיקן וווּקס, פֿאַרטיפֿונג און פֿאַרפֿולקאָמונג פֿון די דאָזיקע באַדערפֿענישן. אַ נייע אַנטוויקלונג פֿון באַדערפֿענישן, אויפֿן שפּיץ פֿון וועלכע עס שטייט דאָס פֿון לאַווראָוון פֿאָרמולירטע באַדערפֿעניש פֿון אַנטוויקלונג, — דאָס איז דער יסודסדיקער גייסטיקער מעכאַניזם און מאָטאָר פֿון דער צוקונפֿטיקער געזעלשאַפֿט. נישט געקוקט אויף דעם, וואָס אין דער סאָציאַליסטישער אָרדענונג זענען אַלע מענטשן גלייכצייטיק סיי פּראָדוצירער, סיי קאָנסומענטן, דערשיינען אָבער די מענטשן אין יעדן באַזונדערן לעבנס־געביט אָדער אין איינער אָדער אין דער אַנדערער אייגנשאַפֿט; און דעמאָלט געפֿינען זיי זיך יעדעס מאָל אין איינער פֿון די ביידע גרופּירונגען, וואָס שטייען זיך אַנטקעגן. אַנשטאָט אַ סך משלים איז דאָ גענוג צו דערמאָנען וועגן דריי פּאָר גרופּירונגען: סינדיקאַט אָדער גילדיע פֿון לערער (פּראָדוצירער) — עלטערן און שילער (קאָנסומענטן); סינדיקאַט פֿון מעטאַליסטן (פּראָדוצירער) — פּויערים (קאָנסומענטן פֿון מעטאַל); פּויערישער פֿאַרבאַנד (פּראָדוצירער) — מעטאַליסטן (קאָנסומענטן פֿון לאַנדווירטשאַפֿטלעכע פּראָדוקטן). אָט פֿאַרוואָס דער סינדיקאַט נעמט אַרום נאָר איין פֿלאַך פֿון מענטשלעכן שאַפֿן. פּונקט אין אַזאַ אָרגאַניזאַציע און אַנטוויקלונג נויטיקט זיך אויך דער קאָנסומענט, וועלכער האָט אין דעם סאָציאַלן געביי זיינע אייגענע אומצייליקע אינטערעסן. דער קאָנסומענט איז אויך עקאָנאָמיש פֿאַראינטערעסירט אין דעם, אַז זיינע פּלענער און אָנשויאונגען וועגן די הצטרכותן פֿון דער געזעלשאַפֿט זאָלן פֿאַררעכנט און פֿאַרבונדן ווערן מיט די פּלענער און די אָנשויאונגען פֿון די נאָר—פּראָדוצירער. אויב נישט, וועלן זיך דאָ אָנהייבן די סאַמע פּשוטע קאָנקורענץ און קאַמף.

אָבער דאָס געניסן איז נישט נאָר אַ „ווירטשאַפֿטלעכע" פֿאַרטיילונג פֿון אוצרות, עס ווערט דאָך פֿאַרטיילט אויפֿן יסוד פֿון עפּעס אייגענע קולטור־פּרינציפּן. און דער דאָזיקער קולטורעלער שטאַנדפּונקט, וואָס מאַכט די אָדער יענע „באַשטעלונגען" ביי די פּראָדוצירער, קאָן אָפּטמאָל לחלוטין נישט צוזאַמענפֿאַלן מיט די אידעען, וועלכע פֿירן אָן מיט דער אַרבעט פֿון די סינדיקאַטן. און סוף כל סוף איז דאָס געניסן פֿון גיטער (באַזונדערס גייסטיקע) אַליין פֿאַר זיך שוין אַ באַזונדער אַרט „פּראָדוקציע", אויף אַזוי פֿיל, ווי יעטוועדע אויפֿנאַמע פֿון פֿרעמדן שאַפֿן פֿאַרוואַנדלט זיך אַליין מער פֿון אַ פּאַסיוון אין אַן אַקטיוון און זעלבשטענדיקשעפֿערישן פּראָצעס. ס'איז קלאָר, אַז דער מענטש־קאָנסומענט האָט גענוג טעמים

צו וועלן אויסדריקן זייער ווונטשן אין אַ קאָלעקטיוו־אָרגאַניזירטער פאָרם. די דאָזיקע פאָרם פון אָרגאַניזירטן שעפערישן געניסן דערבליקן מיר אין די קאָאָפּעראַטיוון, וועלכע קענען זיין לויטן טיפּ אַזוי פיל, וויפל באַדערפעניש און אינטערעסן ס'איז דאָ אין דער געזעלשאַפט.

און דעמאָלט מאָלט זיך פאַר אונדז אויס די הויפּט־קאָנסטרוקציע פון דער געזעלשאַפט שוין אין אַ מער קאָמפּליצירטער פאָרם, ווי דאָס גיט דער סינדיקאַליזם: אין אַ פאָרם פון אַ סינדיקאַל, קאָאָפּעראַטיווער פעדעראַציע. די פאַרבינדונג פון די פּראָדוצירער־ און פון די קאָנסומענטן־פּראָגראַמען זוכן מיר נישט אין דעם איינציקן גואל — אין דעם מלוכה־אָרגאַן — נאָר אין דער פּאַרייניקטער, אָדער באַזונדער עקזיסטירנדיקער אַרבעט פון סינדיקאַט און קאָאָפּעראַטיוו, וועלכע וועלן דורך זייער פילקייט אַרומנעמען אַלע אַנטפּלעקונגען פון מענטשלעכן שאַפן.

אָבער אונדזער בילד איז נאָך נישט פאַרענדיקט. דער מענטש לייזט נישט נאָר די אויפגאַבן פון פּראָדוצירן און קאָנסומירן אוצרות, ער שטעלט נאָך תמיד פאַר זיך און לייזט אַנדערע אויפגאַבן: ווי אָפּצוהיטן און צו אַנטוויקלען זיין וויכטיקסטן אוצר — דעם סאָציאַליזם. שוין נישט מער אַלס פּראָדוצירער אָדער קאָנסומענט, נאָר פּשוט אַלס בירגער־מענטש, טראָגט ער די זאָרג וועגן דער אינערלעכער און אויסערלעכער זיכערקייט פון דער נייער געזעלשאַפט, וועגן איר דיפּלאָמאַטישער און קעמפערישער אַרבעט (אַזוי לאַנג ווי די קאַפּיטאַליסטישע וועלט עקזיסטירט נאָך), וועגן דעם געריכטלעכן זעלבסטשוץ פון די בירגער און — וואָס דאָס איז דאָס וויכטיקסטע — וועגן דער קריטיק פון דעם דורכגעמאַכטן וועג און אָנצייכענונג פון די ווייטערדיקע לעבנס־פּלענער. אָט די לעצטע — קולטור־פילאָזאָפישע — אויפגאַבע פון דער געזעלשאַפט וועט אַמיינסטן זיין כאַראַקטעריסטיש פאַר דער סאָציאַליסטישער אָרדענונג, וועלכע וועט אייביק שטרעבן צו נייע האָריזאָנטן און צו נייע אויפשטייגן. די סאָציאַליסטישע אָרדענונג, דערהויבנדיק זיך איבער דער, ווען אויך שעפערישער, פונדעסטוועגן טאָג־טעגלעכער אַרבעט פון מענטשן, וועט שטענדיק איבעראַנייעס שטעלן די פראַגן וועגן דעם זין פון לעבן און געזעלשאַפט, וועט שטענדיק אַריינציען אין פייער פון קריטיק דאָס אַרבעטן, דאָס פּראָדוצירן, דאָס קאָנסומירן גופא. אַזעלכע אויפגאַבן וועט דער מענטש שטעלן שוין נישט נאָר פון שטאַנדפּונקט פון אינדיווידועלן אָדער קאָלעקטיוון פּראָדוצירן און קאָנסומירן, נאָר אויפן יסוד פון זיין גאַנצן איך, פון זיין גאַנצער לעבנס־דערפאַרונג (נישט נאָר אין באַטריב אָדער קאָאָפּעראַטיוו, נאָר אויך אין דער משפחה, אין דער נאַציע, אין דער פּאַרטיי, אין דער אידעאָלאָגישער שול), אַלס אוניווערסאַלער דענקער און קינסטלער. ווו וועט ער דערפילן די דאָזיקע אויפגאַבן?

און אונדזער תשובה איז — אין די סאָוועטן, אין די ראַטן פון די אַרבעטנדיקע־דעפּוטירטע. אַ וועלכער נישט איז רעאַלער טייל פון געזעלשאַפטלעכער מאַכט וועט דאָך זיין קאָנצענטרירט אין אָט די „פּאָליטישע" סאָוועטן, פּונקט אַזוי,

ווי אויך אין די סינדיקאַטן און קאָאָפּעראַטיוון. די עצם מאַכט וועט זיין צעשטיקלט צווישן זיי, פֿונאַנדערגעשטויבט אין אַ סך אָרגאַנען, פֿונאַנדערגעטיילט אין די הענט פֿון די בירגער. דער מענטש גופֿא וועט נישט זיין קיין אינסטרומענט אין די הענט פֿון אַ וואָסער נישט איז *איינאיינציקער* סיסטעם פֿון אָרגאַנען, פֿון וועלכן ס'איז נישטאָ ווו צו ראַטעווען זיך און אויף וועלכן ס'איז נישטאָ ווו צו אַפּעלירן. אין דעם קאָמפּליצירטן, דרייפֿאַכיקן סיסטעם פֿון אָרגאַנען וועט אומפֿאַרלעצט דערהאַלטן ווערן די פֿרייהייט פֿונעם מענטשן, וועלכער ווערט נישט אינגאַנצן פֿאַרשלונגען דורך קיינעם פֿון די דאָזיקע אָרגאַנען, נאָר גייט אומעטום אַריין אַלס אַן אַקטיווער אַנטיילנעמער פֿון זיי. ווי עס האָבן ריכטיק אָנגעוויזן די ענגלישע טעאָרעטיקער פֿון גילד־סאָציאַליזם, נאָר די פֿילפֿאַכיקע פֿאָרשטייערשאַפֿט פֿונעם מענטשן אין פֿאַרשיידענע אָרגאַניזאַציעס זיכערט אַמבעסטן די פּאַכמענישע געניטקייט פֿון די פֿאָרשטייער זיינע און דערפֿירט ביז צום מינימום די מושלדיקע נאַטור פֿון יעטוועדער פֿאָרשטייערשאַפֿט. אָט די דאָזיקע פֿילפֿאַרביקע, מיט גייסטיקע זורכענישן אָנגעזאַפּטע קאָלעקטיוויטעט וועט זיין ביכולת נישט צו ממיתן, נאָר צו שטאַרקן די פֿרייע פּערזענלעכקייט.

צי איז אָבער די דאָזיקע געזעלשאַפֿט, אין וועלכער די גרונט־פֿונקציעס זענען פֿאַרטיילט לויט דריי פֿאַרשיידענע פּיראַמידן, און ווו די פּיראַמידן גופֿא זענען געבויט אויף דעם סאַמע ברייטן יסוד פֿון פֿעדעראַליזם — צי איז אַזאַ מין געזעלשאַפֿט אין איר מהות אַ *מלוכה*? צום באַדויערן מוזן מיר ענטפֿערן, אַז יאָ.

מיר זענען נישט קיין *אַנאַרכיסטן*, ווייל ביז אַהער האָבן מיר נישט אַרויסגעפֿונען אין אונדזער לאָגישער פֿאָרשטעלונג קיין שום רעאַלע געשטאַלט פֿון דער אַנאַרכיע. מיר ווילן איבערברעכן אין סאַמע מיטן דעם געביין פֿון דער אַלטער מלוכהשקייט, אָבער אויף אירע חורבות דערבליקן מיר נישט דעם סודותדיקן פּנים פֿון אַנאַרכיע, נאָר אַן אַנדער טיפּ פֿון געזעלשאַפֿט, אין וועלכן עס דערהאַלטן זיך קריסטאַלן פֿון *מאַכט*. אַ צעשטויבטע מאַכט — איז דאָך אַ מאַכט, וואָס מיר קענען פֿאָדערן פֿון זיך אין אונדזער שטרעבן צו אַ רעאַלן מאַקסימום, איז נאָר דאָס *אַנאַרכיזירן* פֿון דער מאַכט. אָבער אין דעם גאַנצן פֿאַרלויף פֿונם געשיכטלעכן פּראָצעס, וואָס מען קען פֿאָרויסזען, בלייבט זי שטעקן — סיי אין די סאָוועטן, סיי אין די סינדיקאַטן, סיי אין דער קאָאָפּעראַציע. אמת, מיר זענען קעגן דער אויבערהערשאַפֿט פֿון איין הויפּטאָרגאַן; אמת, מיר וועלן זוכן די ליי־זונג פֿון אַלע מעגלעכע קריזיסן און מחלוקתן פֿון דער נייער געזעלשאַפֿט אין דער קאָאָרדינירונג, אין דעם צונויפֿרעדן זיך אין דער פֿעדעראַציע פֿון די פֿאַרשיידנאַרטיקע אָרגאַנען. אָבער סוף כל סוף ווערט עפּעס אַ סוווערענער ווילן פֿון דער געזעלשאַפֿט יעדעס מאָל געשאַפֿן. און דער דאָזיקער ווילן איז מכניע זיך דעם איינצלנעם מענטשן. לאָמיר נאָר זאָרגן וועגן דעם, אַז אָט דער סוווערענער ווילן זאָל נישט אָפּטויטן דעם אייביק־בונטאַרישן גייסט אין דעם מענטש, ווען עס וועט שלאָגן די שעה פֿון מרידה אויך קעגן אונדזערע, היינט אַזעלכע פֿאַנטאַסטיש־ווייטע אידעאַלן.

די געדאַנקען, וואָס מיר האָבן אַנטוויקלט אין די פריִערדיקע קאַפּיטלען, זענען אין אַלגעמיין כאַראַקטעריסטיש פאַר דער לינקער נאַראָדניטשעסטוואָ ביים אויפבויען איר געזעלשאַפטלעכן אידעאַל. אָבער „אידעאַלן" זענען פאַר אונדז נישט נאָר שיינע פּלענער פון דעם עתיד, וועלכע קענען ווערן אויסגעאַרבעט מיט אַזאַ סיסטעמאַטישער פּינקטלעכקייט נאָר דערפאַר טאַקע, ווייל זיי איז לחלוטין נישט באַשערט מקום צו ווערן אין דער קעגנוואַרט. אַזאַ רוּיִק־קאַלטע באַציִונג צום אידעאַל וואַרפן מיר אָפּ מיט דער גרעסטער ענערגיע. פאַרקערט, מיר ווילן, אַז די די אָנפירנדיקע אידעען פון אַ אידעאַלן לעבנס־סדר זאָלן זיך לייגן אין יסוד פון דעם גאַנצן פּראַקטישן קאַמף פון דער לינקער נאַראָדניטשעסטוואָ, סיי אין דער איבערגאַנג־עפּאָכע צום סאָציאַליזם (אָנהויבנדיק פון דעם צווייטן טאָג נאָך דעם איבערקער), סיי אין דער צוגרייטונג־תקופה צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. ס'איז לחלוטין אוממעגלעך, אַז אין אָט די דאָזיקע עפּאָכן (וועלכע זענען די גרונטלייגנדיקע פאַרן סאָציאַליזם) זאָלן געשאַפן און פאַרפעסטיקט ווערן (אין דעם באַוווּסטזיין פון די אַרבעטנדיקע) אַזעלכע אַנשטאַלטן און פּרינציפּן, וואָס זאָלן אין תוך זיין אַ פולשטענדיקער היפּוך צום אידעאַל. דער־פאַר טאַקע טאָר נישט די איבערגאַנג־תקופה זיין אַ מקור פון אַ נייעם אויפבלי פון מלוכהשער אידעאָלאָגיע. ווייל פון אַ פּעדאַל־פּראָלעטאַרישן סדר, וואָס עס שאַפט דער באָלשעוויזם, קען נישט געבאָרן ווערן אַ קלאַסנלאָזע און מלוכה־לאָזע געזעלשאַפט. דערפאַר טאַקע טאָר נישט די איבערגאַנג־תקופה, דורך דער פאַרייביקונג פון דיקטאַטור און טעראָר, מאָראַליש צעשטערן די מענטשלעכע אומאָפּהענגיקייט און סאָלידאַריטעט, ווייל פון אַזאַ רעזשים קענען נישט אויס־וואַקסן די דורות פון אַ נייער געזעלשאַפט. אָט פאַרוואָס די לינקע נאַראָדני־טשעסטוואָ אַקצעפּטירט אַ דיקטאַטור פון די אַרבעטנדיקע אין דער איבערגאַנג־תקופה, אָבער האַלט זי נישט פאַר קיין זעלבסטצוועק און וואַרפט אָפּ בכל אופן איר ירידה צו אַ דיקטאַטור פון איינצלנע מענטשן.

אָט פאַרוואָס פאַר די לינקע נאַראָדניטשעסטוואָ (פּאָלקיזם) מאָלט זיך אַנ־דערש אויס די אויפגאַבע פון אַ פּאָליטישער פּאַרטיי. ביז איצט האָבן אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, — נישט נאָר די, וועלכע בילדן קליינע קרייזלעך פון מענטשן, נאָר אויך די, וואָס טרעטן אויף ווי מאַסן־קאָלעקטיוון — געשטרעבט אויסשליסלעך אַריינצוכאַפּן די מאַכט. אָט־דאָס אַריינכאַפּן די מאַכט, כאָטש אפילו מיט די בעסטע כוונות, ברענגט שטענדיק סוף כל סוף דערצו, אַז אַ נייער בינטל מענטשן זעצט זיך אַרויף אויפן טראָן פון דער געזעלשאַפט. פאַר אונדז איז אַ פּאַרטיי אָדער אַ פאַרבאַנד — נאָר אַן אידעאָלאָגישע אָרגאַניזאַציע, וואָס גייט בראש פון די שווער טרעטנדיקע מאַסן, נישט צוליב דער דעראָבערונג פון דער מאַכט פאַר זיך, נאָר כדי צו נעמען אויף זיך די ערשטע קלעפּ פון דעם שונא. פּאַרטייען זענען אָפּטמאָל נישט מער ווי צו פריִע מבשרים, וועלכע ס'איז באַשערט

דער מזל פון קאָלעקטיווע גוסן און גאַליִלעיען. דערפאַר אָבער וועקן די פּאַרטייען די גייסטיקע כוחות פון די מאַסן, טרייסלען פונאַנדער די טראַדיציעס און אָרגאַניזירן דעם קאַמף. ווי שטאַרק די אַנאַרכיסטן אָדער די סינדיקאַליסטן זאָלן נישט לייקענען די אידעע פון אַ פּאַרטיי און מבזה זיין די „פּאָליטיקאַנער" פון די פּאַרטייען, מוזן אָבער אויך זיי אָרגאַניזירט זיין אין אַ וועלכן נישט איז אידעאָלאָגישן „פאַרבאַנד", אויב זיי ווילן רעאַל ווירקן אויף אַ מאַסן אַרבעטער־באַוועגונג און ווילן זי נישט איבערלאָזן אין אַ פאָרמלאָזן און אידעענלאָזן צושטאַנד. אויב אָבער מיר באַשטימען די אויפגאַבע פון אַ פּאַרטיי אַלס „אידעאָלאָגישע", טאָ צי באַדייט דאָס, אַז מיר ווילן נישט זען אין איר קיין דראַנג צו אַקטיוויטעט, צו אַ זיג, צו אַ צעשטערונג פון דער אַלטער וועלט, אַז מיר פאַראורטיילן די פּאַרטייען צו דערפילן נאָר אויפגאַבן פון ריין גייסטיקע פּריידיקער?

לחלוטין נישט. אַזאַ געדאַנקענגאַנג איז ווילד פרעמד דער רעוואָלוציאָנערער נאַראָדניטשעסטוואָ, וואָס האָט בשעתה אַליין אַרויסגערוקט די אידעע פון אַ קעמפנדיקער און „איניציאַטיווער מינדערהייט". די פּאַרטייען דאַרפן נישט נאָר באַזיצן דעם ווילן צו מאַכט און צום ניצחון איבער דער אַלטער וועלט, נאָר דווקא זיי זענען, נאָך מער ווי די מאַסן אַליין, אָנגעלאָדן מיט דעם ליידנשאַפטלעכן ווילן צו דער דאָזיקער מאַכט. און נאָר אַ דאַנק אַזאַ דינאַמישער קראַפט קענען זיי אויך שטיין בראש פון פאָרויס־שטרעבנדיקע מאַסן־באַוועגונגען. דורך זייער דרוק ווילן זיי טאַקע אַראָפּוואַרפן פון היסטאָרישן שליאַך די כוחות, וואָס זענען פיינטלעך צו אונדזערע אידעען, זיי האָבן נישט קיין מורא (צוליב עפּעס וועלכע נישט איז אין תוך אַריסטאָקראַטישע חששים) נעמען אויף זיך די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר די אַנטשיידנדיקע איבערקערן אין דער וועלט, און זיי זענען גרייט איבערצונעמען די אויפבוי־אַרבעט דאָרטן, ווו דאָס אַלטע ליגט אין חורבות. אָבער — און אין דעם ליגט די הויכקייט פון די אויפגאַבן פון אַ פּאַרטיי! — בעת די פּאַרטיי רייסט זיך אַדורך פאָרויס, עפנט זי אויף דעם פרייען וועג פאַר די מאַסן, פירט זי צו דער מאַכט נישט וועמען נישט איז, נאָר טאַקע זיי, ד"ה מיט אַנדערע ווערטער אַלעמען. די פּאַרטיי פאַרנעמט די פּאָסטנס, וואָס ווערן איר פאַרטרויט פון די מאַסן, אָבער דערביי מוז זי תמיד בלייבן נאָר אַ טייל פון די דאָזיקע מאַסן, זי מוז תמיד גרייט זיין אומצוקערן זיך צוריק אין אירע אַנאָנימע רייען. דעמאָלט טרעט די פּאַרטיי אויף נישט נאָר ווי אַ חברה פאַר אַבסטראַקטע זוכענישן און פּאַסיוויטעט, נאָר ווי אַ היסטאָרישע מאָטאָר־קראַפט, וואָס באַוועגט די מאַסן צו טאַטן און זיגן. צי זענען אָבער דענקבאַר אַזעלכע פּאַרטייען, וואָס שטרעבן נישט אַריינצוכאַפּן די מאַכט צוליב זיך?

אויף דעם ענטפערן מיר: אַזעלכע פּאַרטייען אָדער פאַרבאַנדן איז נישט לייכט צו שאַפן, אָבער זיי מוזן געשאַפן ווערן. אין דער געשיכטע האָבן מיר שוין איינמאָל געזען אַ וואונדערבאַרן ביישפּיל פון אַ טיפער פאַרבינדונג פון מענטשן און פּאַרטייען מיט די מאַסן. די דאָזיקע פאַרבונדנקייט האָט דייטלעך אויסגעדריקט אין זיין אָפּשייד־פּראָקלאַמאַציע דער צענטראַל־קאָמיטעט פון די פּאַריזער רויט־גאַר־

דייער אין יאָר 1870, בשעת זיי האָבן, נאָך זייער ניצחון און נאָבן צוגרייטן די וואַלן צו דער קאָמונע, אנידערגעלייגט די מאַכט. „פאָלק — האָבן זיי געזאָגט — דו האָסט זיך באַפרייט! אומבאַקאַנטע זענען מיר געוועזן מיט איייניקע טעג צוריק, און אַזוי אומבאַקאַנט קערן מיר זיך אום צוריק אין דיינע רייען. מיר וועלן באַווייזן די מושלים, אַז פון די טרעפּ פון דיין ראַטהויז קאָן מען אַרונטערגיין מיט אַ הויך אויפגעהויבענעם קאָפּ, מיט דער זיכערקייט, אַז דאָרטן אונטן וועלן מיר טרעפן אַ פריינטלעכן האַנט־דרוק פון דיין ערלעכער און שטאַרקער האַנט".

דאָס רעכט אויף אַזאַ „הויך געהויבענעם קאָפּ" מוז זיך אויסקעמפן יעדע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, אָדער זי דאַרף בכלל נישט זיין אויף דער וועלט.

V

מיר האָבן אויבן גערעדט וועגן אָרגאַניזאַציאָנעלע פאָרמען פון דער געזעלשאַפט. נאָר עס וואָלט זיין אַ גרויסער טעות צו מיינען, אַז לייקענענדיק די איינע און פאַרלייגנדיק די אַנדערע פאָרמען, זענען מיר אין זיי אַליין די גאַראַנטיעס פאַר דעם קיום פון דער נייער געזעלשאַפט. פאַרקערט, מיר ווייסן, אַז די הויפּטזאַך זענען דווקא נישט די פאָרמען פון דער אָרגאַניזאַציע (פּאַרלאַמענטן, ראַטן, סינ־דיקאַטן, פעדעראַציעס, פּאַרטייען), נאָר זייער מענטשלעכער באַשטאַנד, די דערציִונג און דער כאַראַקטער, וועלכן עס ברענגען מיט זיך די מענטשן־קעמפער. אין דער געשיכטע איז שוין נישט איינמאָל געשען, אַז אידעלע מענטשן האָבן געקענט אָנפילן מיט אַ ווערטפולן אינהאַלט אַפילו די שלעכטע פאָרמען פון קאָלעקטיוון לעבן (מאָנאַרכיעס, קירכן); אָבער עס איז אַ ספק, צי האָבן ווען עס איז די בעסטע סאָציאַלע אָרגאַניזאַציעס געקענט ברענגען גליק בשעת זיי פלעגן אַריינפאַלן אין די הענט פון אומווירדיקע מענטשן. די אויפגאַבע פון סאָציאַ־ליזם איז — נישט נאָר צו שאַפן האַרמאָנישע פּראָגראַמען, אין וועלכע דער מענטש דערשיינט ווי אַ „צוגאָב צו דער אידעלער אָרגאַניזאַציע", נאָר צו איבעראָנ־דערשן די טרעגער פון יעטוועדער פון זיי. ס'איז זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז אָן אַ גייסטיק נאָענטער צו אים אָרגאַניזאַציע וועט דער מענטש זיין מאַכטלאָז אין דער געזעלשאַפט. אָבער כדי זי צו שאַפן איז נויטיק נישט דער קליינלעך־פאַר־ביטערטער און קנעכטיש־נאָכלויפנדיקער „מענטש" פונעם באָלשעוויזם, און נישט דער פאַר דער בירגערלעכער מלוכה און קולטור אויף אַלע פיר קריכנדיקער „מענטש". דערפאַר טאַקע צווינגט נישט די לינקע נאָראָדניטשעסטוואָ אַרויף די וועגן, דורך וועלכע דער מענטש קען אינדיווידועל קומען צו איר. אָבער זי דער־וואַרט פון אים, אַז ער זאָל וועלן דאָס גאַנצע און דאָס מאַקסימאַלע, ווי אַ טעג־לעכע אויפגאַבע, ווי אַ ענינא דיומא. ער זאָל אינערלעך נישט דערלאָזן קיין פּשרות, אַז אין זיין באַוווסטזיין זאָל די סאָציאַלע רעוואָלוציע זיין אַ צעשטערונג אויף דעם אָרט, ווו זי בויט גלייכצייטיק אויף. די לינקע נאָראָדניטשעסטוואָ פאַרלאַנגט פון דעם מענטשן די גרעסטע פּערזענלעכע אחריות, די גרעסטע אינער־

לעבע פרייהייט, די טיפסטע סאָלידאַריטעט. דערפאַר שטייט די דערציִונג פונעם מענטשן אין צענטער פונעם קאַמף פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציע.

און קודם כל מוז די דערציִונג אַרומנעמען די פּאַרטיי גופא, כדי זי זאָל נישט אויסאַרבעטן פון זיך קיין אינסטרומענט פון אונטערדריקונג. בשעת מיר רעדן אָבער וועגן דערציִונג, האָבן מיר אין זינען אַ דערציִונג נישט אַנדערש ווי דורך מעשה און אין מעשה, נישט אַנדערש ווי אין קאַמף. מיר וואַרפן אָפּ די פּלאַטאָנישע פּראָקלאַמירונג פון „אידעאַלן" און מיר לייקענען אָפּ אַ ריין רוחניות־דיקע דערציִונג גלאַט אין דער וועלט אַריין.

מיר ווילן אַ לעבעדיקן סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן קאַמף, אין וועלכן דער מענטש ווערט איבער־געשמאָלצן און די אידעאַלן ווערן פאַר־יווירקלעכט.

*

וועט מען אונדז פרעגן: צי איז דאָ אין לעבן אַ באָדן פאַר אַזעלכע אָרגאַני־זאַציאָנעלע פּלענער? צי זענען זיי נישט אַלע אוטאָפּיסטיש?

ענטפערן מיר דערויף: מיר ווייסן עס נישט, און אויך קיינער ווייסט נישט, וואָס איז רעאַליסטיש און וואָס איז אוטאָפּיסטיש. סוף כל סוף האָבן זיך אַרויסגעשטעלט אַלס די סאַמע אוטאָפּיסטישע דווקא די סאַמע „וויסנ־שאַפטלעכע" פּלענער אין סאָציאַליזם. דאָס איינציקע וואָס איז נישט אוטאָ־פּיסטיש נאָר רעאַליסטיש, איז — אונדזער ווילן און אונדזער אַקטיוויטעט, וועלכע נוצן אויס, שטופּן אַדורך און איבעראַנדערשן די סטיכיש־עקזיסטירנדיקע אויסערלעכע סביבה. צו דעם אָביעקטיוון (עקאָנאָמישן, קולטורעלן אא"וו) וועלט־סדר דאַרפן מיר צוגיין מיט די גרעסטע פאָדערונגען און גרייטקייט צו מעשה; די אומפאַרמיידלעכע שנויים וועט שוין ממילא אַריינטראָגן פון זיך די אָביעקטיווע אַנטוויקלונג. לאָמיר נישט נעמען אויף זיך די פאַרפליכטונג לכתחילה צו באַגרע־נעצן איר שווונג.

עס איז אפשר דאָ דער אָרט צו דערמאָנען די אני מאמינס פון צוויי גאַנץ פאַרשיידענע אָבער גייסטיק נאָנטע מענטשן. בשעת דער גרויסער רוסישער פּאָעט אַלעקסאַנדער בלאָק האָט פאַרטיידיקט דעם העראָישן גאַנג פון דער אָק־טאָבער־רעוואָלוציע, האָט ער געשריבן: „לעבן לוינט נאָר אַזוי, אַז מען זאָל שטעלן צום לעבן פאָדערונגען אָן אַ מאָס: אַלץ אָדער גאָרנישט; וואַרטן אויף דאָס אומדערוואַרטעטע; גלויבן נישט אין „דאָס, וואָס איז נישט דאָ אויף דער וועלט", נאָר אין דאָס וואָס דאַרף זיין אויף דער וועלט; מעג עס איצט און נאָך לאַנג נישט זיין, דאָס לעבן אָבער וועט עס אונדז אָפּגעבן, ווייל דאָס לעבן איז שיין". און פון דער דייטשער טורמע אין יולי 1918 רופט זיך אָפּ צו אים קאַרל ליבקנעכט: „דאָס מעגלעכע קען מען דערגרייכן נאָר דורך דעם שטרעבן צום אוממעגלעכן. די פאַרווירקלעכטע מעגלעכקייט איז — די מיטל־ליניע פון די אומ־מעגלעכקייטן. וואָס העכער ס'איז אַוועקגעשטעלט דער ציל, וואָס מער ענערגישע כוחות עס קעמפן פאַר דאָס העכסטע, פאַר דאָס אומדערגרייכבאַר־העכסטע, אַלץ

מער העברם ווערט דערגרייכט. פארלאנגען דאס אביעקטיוו־אוממעגלעכע איז נישט קיין נארישקייט אדער פאנאטיזם, איז נישט קיין פאנטאזיע אדער פארבלענדעניש; דאס איז פראקטישע ארבעט אין עכטן זין פון ווארט... שטענדיק גלייבן אין דערפאלג און שטענדיק זיין גרייט צו נישט־דערפאלגן, דאס איז די בישופדיקע פארמול, וואס זיכערט דעם ניצחון".

דאס שטרעבן אין דער הויך באדייט בשום אופן נישט קיין אפרייס פון דער ערד, באדייט נישט דאס שטרעבן אריבערצוטראגן דעם מענטשן אויפן הימל. מיר זענען אנהענגער פון מאקסימאליזם פון דער וועלט, מיר גייען ארויס פון די סאמע רעאלע לעבנס־באדינגונגען פון די ארבעטנדיקע, אבער יעדע רגע פון דעם דאזיקן לעבנס־קאמף פלעכטן מיר צוזאמען מיט דער פולער גאנצקייט פון דעם אידעאל, וואס שטייט פאר אונדז. מיר ווייסן, אז שטארקער ווילן און אומבויגיקייט לעבט אין די מאסן, אויב מען זאל זיי וועקן צום לעבן. די אנטוישונגען אין דעם עבר און די ערלעכע זוכענישן פון נייעם העלפן דא מיט. און אין רוסלאנד זעען מיר גענוג רעאלע עלעמענטן, סיי אין דערווירטשאפט, סיי אין דער קולטור פון פאלק, סיי אין זיינע היסטארישע טראדיציעס, כדי דער מאקסימאליזם פון פאדערונגען און טאקטיק זאל ווערן א רעאלע פאליטיק.

* * *

אונדזער עפאכע דורשט נאך א גרויסן, אוניווערסאלן קולטור־אידעאל. דאס צערודערטע הארץ פון די מאסן ציט זיך פון די צעבראכענע אמונות און האפענונגען צו עפעס אנדערע לייכטנדיקע הויכן. ס'איז דאך נישט קיין צופאל, אז צוגלייך מיט דער ירידה פון דעם טראדיציאנעלן סאציאליזם ציען זיך אפילו ארבעטער־מאסן צו א פאשיזם פון מוסאליני, אדער צו דער דעמאגאגיע פון א דייטשן היטלער. זיי אלע גיבן די מאסן עפעס א בארוישנדיקע אידעע, זאל דאס זיין פון „כבוד" (וואס דאס האט אזוי אפט געפאנגען געוומען פראנקרייך); זאל דאס זיין פון דער הייליקער נאציע, וואס טריומפירט איבער אלע פעלקער; זאל דאס זיין פון דער מעכטיקער מלוכה, וואס באהערשט דעם גאנצן ערד־קוגל. אזא נאציאנאלע אידעע גיט עפעס אן אינהאלט דעם לעבן און עפנט ווידער אויף די אומדערשעפלעכע מקורות פון אידעאליזם ביים מענטשן. קעגן יענער נאציאנאלער אידעע קען ווערן אוועקגעשטעלט (אויב מען זאל לאזן אן א זייט די ריין מעטאפיזישע אידעען) נאר די סאציאל־רעוואלוציאנערע אידעע. אבער די דאזיקע אידעע איז הימלווייט פון יענעם טאג־טעגלעכן וואכעדיקן „סאציאליזם", וועלכן מען גיט טראפנווייז דעם מענטשן פון גאס. די מענטשהייט בלאנדזשעט פארלאזן איבער דער ערד, וואס איז פארשאטן מיט אומצייליקע שברי לוחות, און מען קען זי מער נישט באדויקן מיט צוזאמענקלעפן די שערבלעך.

ווייל די מענטשהייט נויטיקט זיך אין אן אוניווערסאלן, אנטשיידנדיקן, ביז צום סוף גייענדיקן און תיכפדיקן קאמף פאר איר באפרייונג.

בערלין, 1924 („אין שטורעם פון דער צייט")

די ראָלע פון אַנאַרכיסטישן פּרינציפּ אין פּאָלקיזם

„זאָלסט נישט מיינען, אַז דו קענסט
די נשמה און געדאַנקען פון אַ מענטש,
כל זמן ער האָט נישט פאַרזוכט
דעם טעם פון ממשלה...״

סאָפאָקלעס „אַנטיגאָנע״.

I

זאָל זיך אַזאַ טעמע נישט דאַכטן געקינסטלט. מען וועט פרעגן, ווי איז דאָס מעגלעך, אַז די אַנאַרכיסטישע לערע זאָל זיין נאָר אַ טייל, אַ באַשטאַנדטייל אין סיסטעם פון רעוואָלוציאָנערן פּאָלקיזם? צי זענען מיר נישט געוווינט צו באַטראַכטן די אַנאַרכיסטישע אידעע פאַר יענעם אידעישן קאָנטינענט, וואָס נעמט אַרום אָדער פאַרענדיקט אַלע פריערדיקע, סאָציאַל־גייסטיקע לעבנס־סיסטעמען, ווייל זיי אַלע זענען פאַרמישפּט, פריער צי שפּעטער, איינגעזונקען צו ווערן אונטער דעם פלאַך פון היסטאָרישן שטראָם? צי איז דען נישט דער רעוואָלוציאָנערער פּאָלקיזם נאָר אַ באַזונדערע דערשיינונג פון דעם אַלגעמיין־באַקאַנטן מלוכה־סאָציאַליזם? אויב ביידע, סיי דער אַנאַרכיזם, סיי דער פּאָלקיזם, זענען טאַקע פּאַרטיקע סיסטעמען פון אָרגאַניזירטן געזעלשאַפט־ און וועלט־אויפבוי, סיסטעמען, וואָס זענען זיך סומך אויף פאַרשיידענע פּרינציפּן, — טאָ קאָן דאָך צווישן זיי זיין נאָר איין איינציקע באַציִונג: די באַציִונג פון קאָנצענטרישע קרייזן. ווי קאָנען מיר דעמאָלט פרווון דערקלערן איינס פאַר אַ באַשטאַנדטייל פון צווייטן? זאָל דאָס הייסן, אַז דער אַנאַרכישער אָדער פּאָלקיסטישער געדאַנק מוזן ווערן אינערלעך איבערגעאַנדערשט ביי אַזאַ צוגאַנג?

דאָס זענען זיכערלעך וויכטיקע פראַגן. עטלעכע תשובות, אָדער אָנמערקן אויף תשובות, האָט אונדז פאַרשאַפט די לעצטע עפּאָכע: די רוסישע רעוואָלוציע אין דער פּראַקטיק, די לערע פון קראָפּאָטקינען אין טעאָריע. זאָלן מיר זיך צוקוקן צו זיי.

דער גרונט־אינהאַלט פון אַנאַרכיזם, דער אינערלעכער ברען פון זיין נשמה — דאָס איז די פראַגע וועגן איבערווינדונג פון דער הערשאַפט פון מענטשן איבער מענטשן. דער אַנאַרכיזם זוכט נישט נאָר און נישט אַזוי די מאַטעריעלע

באפרייונג, ווי די באפרייונג איבערהויפט פון דעם מענטש. דערין ליגט דאָס יסודותדיק־נייע, וואָס טיילט אים אָפּ פון דעם סאָציאַליזם אין זיין געוויינלעכן זין פון באַגריף. דערפאַר וויל ער צעשטערן נישט נאָר דעם קאַפּיטאַליסטישן סדר פון דער געזעלשאַפט, נאָר אויך יעטוועדן מלוכה־ און ממשלה־סדר אירן. דאָס דאָזיקע, ווי דער ים סטיכישע און אָנסופיקע שטרעבן צו דער אַבסאָלוטער פרייהייט, האָט מיט זיין לערע און לעבן פאַרקערפערט איז זיך באַקונין. אָבער באַקונען האָט נאָך נישט געקאָנט אָנצייכענען פאַר דער דאָזיקער פרייהייט רעאַלע פאָרמען פון איר אַנטפּלעקונג; און די פאָרמען, וואָס פּרודאָן האָט געבויט, זענען געשטאַנען אָן אַ זייט פון דער שטורמישער אַנטוויקלונג פון אונדזער ציוויליזאַציע. ערשט אין דער געשטאַלט פון ק ר אָ פּ אָ ט ק י נ ע ן איז דער אַנאַרכיזם געוואָרן באַדנ־פעסטער, האָט גענומען שטעלן זיך אויף אייגענע פיס. זיינע סאָציאַלע פּלענער זענען געוואָרן ר ע אַ ל ע פּרווון צו פאַרבינדן די מאַטעריעלע באַפרייונג פון מענטשן מיט ממשלהלאָזע פאָרמען פון אַ מענטשן־געזעלשאַפט. אין היפּוך צום מאַרקסיזם, וועלכער האָט אַריבערגענומען פאַר זיך אינגאַנצן די אַרכיטעקטור פון דער בירגערלעכער וועלט און קולטור, נאָר אוועקשטעלנדיק ביי זיי אַן אַנדערן מאַטעמאַטישן צייכן, — האָט קראָפּאָטקין געזוכט צו פאַריניקן די ווערטפולסטע דערגרייכענישן פון דער קולטור מיט אַ פעלדזן־פעסטער גאַראַנטיע פון דער פרייהייט. און דערפאַר טאַקע וויסן מיר, אַז קראָפּאָטקין האָט אָ פּ גּ ע ל י י ק נ ט, אינגאַנצן און אין אַלע אירע פרטים, די סאָציאַלע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך דעם באָלשעוויזם.

דער רעוואָלוציאָנערער פאָלקיזם איז דאַקעגן אַריינגעטראָטן אין דער רעוואָלוציע פון די יאָרן 1917־18 אין אַ גרויסער מאָס אָנגעזאָפּט מיט אויטאָריטערע אידעען. דער אָפיציעלער טעאָרעטישער געדאַנק פון זיין עלטערן דור האָט פאַרשלאָסן פאַר אים די לעבעדיקע געדאַנקן־קוואַלן פון אַ לאַווראָוון, וועמען דער הייגטיקער יינגער דור אַנטדעקט ווי דעם גרעסטן חידוש פאַר זיך. דער יונגער דור האָט אויף דעם געוואַלטיקן שטח פון רוסלאַנד מיט אימפּעט צעשטערט, געבויט און ווידער צעשטערט די מלוכה־אָרגאַנען פון דער רעוואָלוציע, און איז דערביי אַלץ מער אַריינגעכאַפּט געוואָרן פון יאוש־געפילן. וואָס ווייטער אַלץ מער האָט דער יונגער פאָלקיזם אַזוי ווי אַראָפּגעוואָרפן פון זיך איינס נאָך דעם אַנדערן די טעאָרעטישע בגדים פון עבר. עפּעס ווי אויפכאַפּנדיק זיך פון אַ לאַנגן געקינסטלטן שלאָף, האָט דער רעוואָלוציאָנערער פאָלקיזם ענדלעך דערשפּירט, אַז אין זיינע אָדערן פליסט אויך דאָס בלוט פון באַקונינען.

דריי סיבות זענען געווען, וואָס האָבן געפירט צו אַזאַ זעלבסטדערקענטעניש. נישט אומזיסט איז דאָך, ערשטנס, דאָס פּראָבלעם פון פ ע ר ז ע נ ל ע כ ק י י ט תמיד געשטאַנען אין צענטער פון דער פאָלקיסטישער וועלט־אַנשויונג. די דאָזיקע צענטראַלע באַדייטונג פון דעם פּראָבלעם האָט דאָ שטענדיק מיט גרויס שאַרפקייט אוועקגעשטעלט איינעם אַנטקעגן דעם אַנדערן דעם באַגריף פון פערזענלעכקייט

און דעם טיראַנישן באַגריף און געצנדינסט פון געזעלשאַפטלעכן גליק, פון דער געזעלשאַפטלעכער איבערהערשאַפט. די פּאָלקיסטישע קולטור־פילאָזאָפיע האָט אויף דעם געביט פון סאָציאַלן שאַפן קיינמאָל נישט פאַרביטן דאָס פּטאָלאָ־מייאישע סיסטעם אויף דעם סיסטעם פון גאַליליייען. אמת טאַקע, אין דער לאַנגער עפּאָכע פון דער ערשט רייפנדיקער רעוואָלוציע, בשעת דער קעמפנדיקער מענטש האָט געשטורעמט פאָרויס אין דער מחנה פון מאַסן, האָט ער לייכט אָפּגעטרעטן זיין בכורה דעם פירנדיקן קאָלעקטיוו. אָבער שוין די ערשטע כוואַליע פון דער צוריק־שטורעמענדיקער רעוואָלוציע האָט ווידער אויפגעפרישט פאַר אים די גאַנצע שאַרפקייט פון דער דאָזיקער פראַגע. און דער מענטש האָט דעמאָלט ווידער שמערצ־לעך דערפילט, אַז אויפן הינטערגרונט פון דער רעוואָלוציאָנערער געזעל־שאַפט איז ער אַליין דאָך אַ זעלבשטענדיקער כוח, אַ זעלבסטווערט נישט קלענער פון דער געזעלשאַפט.

אַן ענלעכער און צווייטער מקור פון דערנענטערונג צום אַנאַרכיזם איז פאַר דער פּאָלקיסטישער וועלט געוואָרן לאַוראָוו. אין זיין נישט לאַנג ווידער אַנט־דעקטן בוך (1) האָט ער דערקלערט פאַר דעם קאַמף־רוף פון סאָציאַליזם צוויי פאָרמולעס: „די אָפּשאַפונג פון עקספּלואַטאַציע פון מענטש דורך מענטש" און „די אָפּשאַפונג פון רעגירן פון מענטש איבער מענטש". ער אונ־טערשטרייכט, אַז דאָס וואָרט „רעגירן" דאַרף ווערן פאַרשטאַנען נישט אין זינען פון פרייוויליקער הכנעה, נאָר אין זינען פון אַ געצוווּנגענער ממשלה פון איין פּערזאָן איבער דער אַנדערער. און ער איז מוסיף, אַז די „נישט־פאַרווירק־לעכונג פון דער צווייטער פאָרמול ציט נאָך זיך די נישט־פאַרווירקלעכונג אויך פון דער ערשטער". און פירנדיק זיין שטרייט מיט דעם דעמאָלטיקן אַנאַרכיסט צעזאַר־דע־פּאַפּ, זוכט ער צו באַווייזן, ווי אין דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט וועט דעם פּלאַץ פון אויפגעצוווּנגענער מאַכט איינגאַנצן פאַרנעמען די מאַכט פון דער געזעלשאַפטלעכער מיינונג. און דערפון האָט ער שוין אַרויסגעפירט זיין לעצטע מסקנה: „די ביידע פאָרמולעס, וואָס זענען אַנטהאַלטן אינעם קאַמף־רוף פון סאָציאַליזם, זענען גלייך דערגרייכבאַר; די געמיינשאַפט, אויפגעבויט אויף די יסודות פון סאָציאַליזם, קאָן אָפּשאַפן דאָס רעגירן פון מענטש איבער מענטש, קאָן אויסקומען אָן אַ ספּעציעלער פּאָליציי, ספּעציעלער יוסטיץ, ספּעציע־לער אַדמיניסטראַציע... דער מלוכה־עלעמענט קאָן אין דער צוקונפטיקער גע־זעלשאַפט נישט נאָר דערגיין ביז אַ געוויסן מינימום, נאָר קאָן אויך אינ־גאַנצן פאַרשווינדן".

דער פּאָלקיזם האָט אָבער ברבות הימים געקריגן נאָך איבערצייגנדיקערע אַרגומענטן ווי ריין־ליטעראַרישע. דאָס איז געווען דער דריטער מקור: די ביטער־ערנסטע דערפאַרונג פון דער רוסישער רעוואָלוציע. אין די לאַנגע יאָרן פון איר אַנטוויקלונג האָט זיך אָפּטמאָל נישט נאָר געביטן די רעגירונגס־מאַכט אין דעם קאָלעקטיוו־נאַציאָנאַלן זין פון דעם וואָרט. נישט נאָר די רעגירונגס־מאַכט

1) „דער מלוכה־עלעמענט אין דער צוקונפטיקער געזעלשאַפט".

פּלעגט אַזוי אָפט אַריבערגיין פון האַנט צו האַנט, אַז מען האָט אפילו געשאַפן דעם באַקאַנטן אויסדרוק: „די מאַכט וואַלגערט זיך אין שטויב". נאָר די מאַכט איז געלעגן שטענדיק אין שטויב אויך אין אַן אַנדערן זין, אין דעם פּערזענלעך־אינטימען זין פון דעם וואָרט: דעם ניסיון פון מאַכט, פון רעגירן, פון ממשלה האָבן פאַר די דאָזיקע יאָרן דורכגעמאַכט אפשר מיליאָנען מענטשן. און זיי האָבן די עכטע נאַטור פון אַ מאַכט איבערגעלעבט אין פאַרשיידענע גראַדן פון אירע ביידע קעגנגעזעצטע פּאָליוסן: סיי אַלס באַהערשער, סיי אַלס באַהערשטע. אָבער די אַרבעטנדיקע מאַסן, וואָס האָבן זיך נאָענט צוגערירט צו דעם הייליקטום פון מאַכט און מיליאָנענווייז אַריינגעקוקט הינטער דעם פּרגוד פון דער ממשלה, האָבן דורך דעם נאָענט דערקענט איר אינערלעכן מהות. דורך טויזנטער ווייטיקדיקע וועגן האָט די רעוואָלוציע גענומען תּופס זיין דעם כּלומרשט־פּרייהייטלעכן כאַראַקטער פון דער מלוכה־מאַכט.

דער באָלשעוויזם, וואָס איז געקומען מיט דעם צוזאָג צו שאַפן אַמאָל אַ שטאַטלאָזע קאָמוניסטישע געזעלשאַפט, האָט אָבער „פאַר דער איבערגאַנג־צייט" — אויפגעבויט אַ פאַרפּונדעוועטע, אַ געשטייגערטע, אַ שטאַרקערע מלוכה איידער די בירגערלעכע. ער האָט נישט נאָר אויסערלעך געבויט די אינסטיטוציעס פון אַ פעסטער מלוכה, נאָר ער האָט אינערלעך פאַרפעסטיקט די סטאַט־אַידעאָלאָגיע, די אַכטונג פאַרן געזעץ, דעם אונטערטעניקן ציטער פאַר אַ ממשלה. דער באָלשעוויזם, אַלס מלוכה, האָט זיך אַנטפּלעקט ווי דער גרעסטער און מיסתמא לעצטער טראַגישער פּרווו פון אַ מענטשן־פריינדלעכן און דאָקטרינער־שטאָלצן דעספּאָטיזם. די הערשאַפט פון אַלעמען איבער ווייניקע האָט זיך דאָ פאַרוואַנדלט אין אַ הערשאַפט פון ווייניקע איבער אַלעמען, און האָט דערפירט צו אַ טיפער גייסטיקער פרוכטלאָזיקייט פון דער סאָציאַלער מהפכה. וואָס מער מען האָט זיך צוגעקוקט צו דער מלוכה־אַרבעט, אַלץ מער איז געוואָרן קלאָר, אַז געפערלעך זענען נישט נאָר די באָלשעוויסטישע מלוכהשע סאָוויעטן, נאָר אויך יעטוועדע מאָנאָפּאָליסטישע מלוכה־אָרגאַנען. אין דער נאַיִוו־עלעמענטאַרער פאָרעם פון דער סאָוויעטן־רעפּובליק, ווי זי איז געבוירן געוואָרן אין דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע, האָט זיך הייסט עס פאַרבאַהאַלטן אויך אַ סכום פון טראַדיציאָנעל־מלוכהשע עלעמענטן און אינסטיטוטן.

דאָס איז געווען אַ וויכטיקע דערקענטעניש. און דעמאָלט האָט דער רעוואָלוציאָנערער פאָלקיזם, וואָס שטייט אויפן באָדן פון די ראַטן, אָנגעהויבן אין זיין פּראָגראַם פאַרקירצן און פאַרשמעלערן דעם פאַרנעם און די ריכטונג פון דער ראַטן־אַרבעט. ס'פאַרשטייט זיך, אַז ער פאַרלאַנגט, ראשית כּל, די ברייטסטע דעמאָקראַטיזאַציע פון די ראַטן (סיי ביי זייערע וואַלן, סיי ביי זייער אַרבעט) און די ברייטסטע דעצענטראַליזאַציע זייערע. די דאָזיקע פאָדערונגען דאַרפן אין דער ווערסטער מאָס דערנענטערן די אַנטפּלעקונג פון דעם מלוכה־ווילן צו די פיזישע טרעגער פון דעם ווילן. אָבער דאָס איז נאָר איין באַדינג. דער פאָלקיזם פאַרלאַנגט,

ווייטער, מען זאָל באַפרייען די ראַטן פון אַלע ריין־פּאָלקס־ווירטשאַפט־לעכע און ספּעציעל־קולטורעלע פונקציעס פון דער געזעלשאַפט. עס ליגט די גרעסטע סכנה פאַר דער פרייהייט פון יחיד, אויב אין איין איינציקן סיס־טעם פון מלוכה־אָרגאַנען (אויך ווען דאָס זענען אַרבעט־ראַטן) זענען קאָנצענטרירט אַלע סאָציאַלע פונקציעס פון אַ געזעלשאַפט: די פּאָליטישע, די עקאָנאָמישע, די גייסטיקע. די פּראָדוציר־אַרבעט פון מענטשן (נעמענדיק זי אין דעם ברייטסטן ווירטשאַפטלעכן און גייסטיקן זין), פון איין זייט, און דער פאַרברויך, דאָס גניסן פון די גיטער, פון דער אַנדערער זייט — דאָס זענען די צוויי גרויסע ספערן פון דער טאָגטעגלעכער מענטשלעכער שאַפונג. עס איז וויכטיק, אַז אַלס אַן אָנטייל־נעמער פון די דאָזיקע שאַפונג־ספערן זאָל דער מענטש נישט זיין אינגאַנצן אונ־טערגעוואָרפן דעם ספּעציפיש־מלוכהשן אַפּאַראַט. זאָלן טאַקע דערפאַר, פּאַראַלעל מיט די פּאָליטישע ראַטן, געשאַפן ווערן פּראָדוציר־סינדיקאַטן, פון איין זייט, קאָנסום־קאָאָפּעראַטיוון, פון דער אַנדערער. דער חוט המשלש פון די אַלע פאַרבאַנדן (פון בירגער, פון פּראָדוצירער, פון פאַרברויכער) וועט שאַפן אַ קאָמפּליצירטע אָר־גאַניזאַציע פון דער אַרבעט־געזעלשאַפט, באַ וועלכער די מלוכה־אָרגאַנען וועלן אַממייסטן פאַרשמעלערט ווערן אין זייערע פונקציעס. אויך דאָס איז נאָך נישט אַלץ. כדי צו שוואַכן דעם כוח פון דער מלוכה, מוז ביי איר אָפּגענומען ווערן די מעגלעכקייט צו הערשן איבער דעם לעבן פון אירע בירגער, ד. ה. די מעג־לעכקייט צו באַנוצן זיך מיט דער טויט־שטראָף. און אחרון אחרון הביב, דער פּאָלקיזם אָנערקענט די ראָלע און די באַדייטונג פון יענער אַלץ מער וואַקסנדיקער געזעלשאַפטלעכקייט, וואָס בויט זיך אינגאַנצן דרויסן פון דעם מלוכה־געבוי, אויפן יסוד פון אַ פרייען אָפּמאַך. אָט די פיר אַרטן באַגרענעצונגען אַפילו פון אַ ראַטן־רעפּובליק דאַרפן דורכבּרעכן די וועגן צו אַן עכטן, און נישט נאָר ליטע־ראַרישן, „אָפּשטאַרבן פון דעם שטאַט". עס איז קלאָר, אַז דורך די דאָזיקע אַלע וועגן טרעט דער רעוואָלוציאָנערער פּאָלקיזם, אַלס אַ סאָציאַליסטיש סיסטעם, אָפּן אַריין אין די ספערן פון אַנאַרכיזם. און פונדעסטוועגן ווערט ער נישט אַן אַנאַרכיסטיש סיסטעם. ווי איז דאָס צו פאַרשטיין?

דאָ גייען מיר צו צו דעם שורש פון דעם פּראָבלעם. די סיבה באַשטייט אין דעם, וואָס די אַלע סאָציאַלע פּלענער, וועלכע מיר האָבן אָנגעמערקט אויבן (פונקט אַזוי, ווי די אַנאַרכיסטישע פּלענער, וואָס שטייען צו זיי נאָענט), בילדן לחלוטין נישט אַ סיסטעם פון אַנאַרכיזם אין זיין ריינער פונאַנדערגעוויקלטער געשטאַלט. ווייל אין אַלע די פּלענער ליגט, אמת, אַ צעברעקלטער אָבער דאָך אַ נישט פונאַנ־דערגעלאָזטער קריסטאַל פון ממשלה. פונקט אַזוי ווי מען קאָן דעם רעגן־וואָרעם שניידן אויף שטיקלעך און דאָך בלייבט ער אין יעדן שטיקל דער זעלביקער וואָרעם, פונקט אַזוי בלייבט די ממשלה — ביי יעטוועדן סיסטעם פון איר אָרגאַ־ניזאַציע — שטענדיק די זעלביקע, לויט איר סאָציאַלער און אינדיווידועל־פּסיכאָלאָגישער נאַטור. די ממשלה, אַפילו ווען זי איז פאַרטיילט אין אומצאָליקע

הענט און איר אינהאַלט אזי אויף שטיקלעך צעשטיקלט, בלייבט דאָך די זעלביקע ממשלה. אפשר נישט גאָר אויבנאויפיק קלאָר, אָבער דאָך איבערצייגנדיק באַווייזן דאָס צוויי רייען פון פאַקטן פון מענטשלעכן לעבן.

II

די באַפרייונג פון דער מענטשהייט וועט געווינלעך פאָרגעשטעלט אויפן יסוד פון דער גרעסטער אַרבעט־פּראָדוקטיוויטעט, פון אַ געוואַלטיקן טעכנישן פּראָגרעס, פון דעם וווּקס פון דער גרויסער פאַבריק־מאַשינעלער פּראָדוקציע. מיר וועלן דאָ נאָר דערמאָנען וועגן יענער פּשוט גייסטיקער שיכּרות, מיט וועלכער דער מאַרקסיזם האָט אַמאָל אויסגעבויט זיינע פאָרשטעלונגען וועגן דעם מאַשין־סאָציאַליזם. די גרויסע צענטראַליזירטע אינדוסטריע און די אַלץ דורכדרינגענדיקע מאַשינעלע טעכניק — דאָס זענען געווען באמת די צוויי קייטן, אין וועלכע דער מאַרקסיזם האָט פון אָנהייב אָן איינגעשמידט די אַנטוויקלונג פון דער צוקונפטיקער פרייהייטלעכער געזעלשאַפט. „וואָס זענען די קלאַסן־צילן פון פּראָלעטאַריאַט?" — האָט לענין געשריבן אין יאָר 1919. — דאָס איז — צו אָרגאַניזירן אַ גרויסע מאַשינעלע פּראָדוקציע אויף די פון דער בורזשואַזיע עקספּראָפּריאירטע פאַבריקן און פּראָדוציר־מיטלען איבערהויפּט". קראָפּאָטקין האָט דאָס גרויסע פאַרדינסט, וואָס ער האָט דערקלערט און הויך איינגעשאַצט די באַדייטונג פון דער קליין־ווירטשאַפט אין אַלע אירע פאָרמען. אין זיין בוך „פעלדער, פאַבריקן און וואַרשטאַטן" האָט ער נישט נאָר רעהאַביליטירט, נאָר באַזונגען די שעפערישע קראַפט פון דער קליינער פויערים־ווירטשאַפט, פון דעם קוסטאַרישן באַטריב, פון דער פּראָדוציר־קאָאָפּעראַציע, פון אַלע פאָרמען פון דער קליין־אינדוסטריע.

אויב אָבער קראָפּאָטקין האָט אָנערקענט די קינסטלערישע קראַפט פון פּערזענלעכן שאַפן און די באַדייטונג פון מעכאַנישער קראַפט אין דער קליין־ווירטשאַפט, האָט ער גלייכצייטיק אָנערקענט אויך די גרויסע מאַשינעלע פאַבריק. „אוודאי — האָט ער געשריבן — וואָלט עס געווען אַ פעלער צו מיינען, אַז די אינדוסטריע מוז זיך אומקערן צו דער פּרימיטיווער האַנטאַרבעט כדי צו פאַרבינדן זיך מיט דער לאַנדווירטשאַפט. אומעטום ווו די מאַשין דערלייכטערט די מענטשלעכע אַרבעט, איז זי געוווּנטשן און נויטווענדיק. עס איז כמעט נישטאָ קיין איין צווייג פון דער אינדוסטריע, צו וועלכער מען זאָל נישט קאָנען אָנווענדן מיט נוצן די מאַשין, יעדנפאַלס אין באַשטימטע סטאַדיעס פון דער פּראָדוקציע". „די לאַנדווירטשאַפט קאָן זיך נישט אַנטוויקלען אָן דער הילף פון דער מאַשין". „ביי דער באַאַרבעטונג פון פלאַקס, ווו מען דאַרף פּראָדוצירן מיליאָנען אַרשין טעקסטיל־סחורה און מען דאַרף דערצו האָבן קאָמפּליצירטע מאַשינען, איז, פאַרשטייט זיך, די קאָנקורענץ פון די האַנט־וואַרשטאַטן מיט די מעכאַנישע אַ פּשוטער אַנאַכראָניזם, וועלכער קאָן זיך נאָך ערגעץ־ווו האַלטן צוליב אָרטיקע באַדינגונגען, אָבער איז אומפאַרמיידלעך פאַרמישפּט צום אונטערגאַנג". קראָפּאָטקין שטעלט זיך דאָ, הייסט

עס, אויף דער פּאָזיציע פון דער מאַשינעלער גרויס־פּראָדוקציע. ער זאָגט דאָס אויך בפירוש. „אויב מיר ווילן זיך צוקוקן צו דער מאָדערנער אינדוסטריע, ווילן מיר זען, אַז אין געוויסע צווייגן אירע איז די אָרגאַניזירטע געמיינשאַפטלעכע אַרבעט פון הונדערט אָדער אַפילו טויזנט מענטשן אַבסאָלוט נויטווענדיק, ווי צ״ב אין דער קוילן־ און דער רוי־אייזן־אינדוסטריע. עס איז אויך קלאָר, אַז מען קאָן נישט בויען אין דאָרף קיין ים־שיפן״. און אַרויסזאָגנדיק זיך וועגן דער נויטיקייט צו שאַפן „פּאַבריקן אין די פעלדער״, מאַכט קראָפּאָטקין דעם לעצטן אויספיר: „בויט פּאַבריקן און באַטריבן נעבן אייערע פעלדער און אַרבעט אין זיי. איך רעד נישט וועגן גיגאַנטישע בנינים, ווי עס ווערן איבערגעאַרבעט געוואַלטיקע מאַסן פון מעטאַל; איך רעד וועגן אומענדלעך פאַרשיידענע ווארשטאַטן... דאָס וועלן נישט זיין אַזעלכע פּאַבריקן, וואָס אין זייער טייוולשער לופט פאַרלירן די קינדער זייער קינדעריש פנים, אָבער פּאַבריקן ברייטע, היגיענישע...״

קראָפּאָטקין איז אַלזאָ אַן אָנהענגער פון מאַשינעלער גרויס־פּראָדוקציע אין דער געזעלשאַפט, וואָס איז באַפרייט פון עקספּלואַטאַציע. און דאַרטן ווו אַזאַ פּראָדוקציע פונקציאָנירט אפילו טיילווייז, לייגט זי אַרויף איר שטעמפּל אויף דעם גאַנצן פנים פון דער געזעלשאַפט. עס עקזיסטירט אָבער אַ פאַקט, וואָס מען קאָן אים נישט אָפּלייקענען: אין דער פּאַבריק איז דער אַרבעט־מענטש געווען און וועט תמיד זיין אַן עבד פון דער טעכניק, אַן אונטערטעניקער פון דער מאַשין, אַ טייל כּל פון דעם סיסטעם. דער דאָזיקער פאַקט באַשטייט אין זיין גאַנצער קראַפט, נישט קוקנדיק אויף דער צוקונפטיקער טעכנישער און אַלגעמיין־קולטורעלער אויסבילדונג פון אַרבעטער: בעת ער וועט פאַרייניקן אין זיך פאַרשיידענע מאָמענטן פון דער אַרבעט, בעת ער וועט קאָנען אַריבערגיין פון איין אַרבעט צו דער אַנדערער, בעת ער וועט אפילו אַריינגעצויגן ווערן אין די דערפינדעריש־שעפערישע פּראָצעסן פון איר. ווייל די גרויס־פּראָדוקציע איז נישט עפּעס אַנדערש ווי אַ רעגירונגס־סיסטעם, וואָס איז מעכטיק פאַרצווייגט, וואָס גיט שאַרף אַכטונג, וואָס מעסט אָפּ קאַרג די רעכט און וואַרפט אַרויף בערג פון פאַרפליכטונגען, „ווייסנשאַפטלעך״ לויט טיילאָרן. די גרויס־פּראָדוקציע איז אָדער איין גרויסע מלוכה, אָדער אַ סיסטעם פון קליינע מלוכהלעך־פּאַבריקן, אין וועלכע דער מענטשן־מאַטעריאַל טיילט זיך תמיד אויף צוויי קאַסטעס: רעגירער און רעגירטע. די מלוכה־פּאַבריק קאָן און וועט זיך מסתמא באַציִען צו אירע מיטאַרבעטער גוטמוטיק, זאָרגפעליק און אפילו פרייהייטלעך, זי וועט אָבער שטרענג און מיט אַ שלאַנגן־בליק נאָכשפּירן יעטוועדן טריט זייערן און אפילו דעם אָטעם. דער אַרבעט־מענטש איז דאָ פונקט אַזוי פריי ווי „פריי״ עס איז דער שטיין — אין דעם באַקאַנטן משל פון שפּינאָזען, — וואָס מיינט, אַז ער איז פריי אין זיין פאַלן אויף דער ערד (1).

---

1) לאַווראָוו זאָגט: „יעדער מיטגליד פון דער געזעלשאַפט קאָן אין יעדער מינוט פאַרלאָזן די קוילן־גרובנס; כּל־זמן אָבער ער אַרבעט אין זיי, איז ער מאָראַליש פאַרפליכטעט אומבאַדינגט זיך אונטערצוואַרפן די פריי־געווײלטע אָנפירער פון דער אַרבעט״.

אין דער גרויסער פּראָדוקציע — האָט נישט לאַנג געשריבן קאַוטסקי — קאָן דער אַרבעטער זיין נאָר אַ רעדעלע אין דעם גרויסן מעכאַניזם, אָדער, בעסער געזאָגט, נאָר אַן איינצל־אָרגאַן פון אַ גרויסן אָרגאַניזם. ער מוז איינשליסן זיך אין דעם אַלגעמיינעם פּלאַן. די דאָזיקע נויטווענדיקייט ווערט נישט פּאַרמיטן דורך דעם, וואָס די גרויס־פּראָדוקציע פאַרוואַנדלט זיך פון אַ קאַפּיטאַליסטישער אין אַ סאָציאַליסטישער". און דאָס קומט דערפון, וואָס דעם אינערלעכן מהות פון אַ פאַבריק בילדעט דאָס געזעץ און נישט אַ פאַקט. דער באַפעל און נישט אַן אָפּמאַך.

דאָס איז נאָך ווייניק: די גרויס־פּראָדוקציע רופט אַרויס צום לעבן (אָדער האַלט אויף) מיט נויטווענדיקייט דאָס גרויסע מלוכה־וועזן. ווייל אַזאַ פּראָדוקציע זעצט פאָרויס אַן ענגע פאַרקניפּונג פון די פאַרשיידנסטע ווירטשאַפטס־געביטן (געביטן פון רוישטאָפן, פון פאַבריקאַציע, פון צירקולאַציע). דאָס באַטייט אָבער, אַז אין איר אויסערלעכן וועזן זעצט די פאַבריק פאָרויס אַ ווייט־פאַרצווייגטן און קאָמפּליצירטסטן סיסטעם פון מלוכה־אָרגאַנען, וועלכע גיבן אַכטונג, באַוועגן, שטופּן, פאַסן־אויף, שטראָפן, באַלוינען. אויף אַזאַ אופן שאַפט די פאַבריק אין אירע אייגענע ווענט אַ ווירטשאַפט־ביוראָקראַטיע. אַזאַ מאַשין שאַפט אַ סיסטעם פון „טאָפּלדיקער אונטערטעניקייט": דער פרייער אַרבעט־מענטש פאַרוואַנדלט זיך אין אַן „אַרבעטער" און דער פרייער בירגער — אין אַן אונטערטאַן. דאָס ליגט אין דער נאַטור פון דער זאַך...

און זאָל זיך נישט דאַכטן, אַז דעם טאָג פון דעם מענטש קאָן מען טיילן אין צוויי פאַרשיידענע חלקים: אויף נאָר — אַרבעט און אויף שאַפונג; און אַז אין דעם ערשטן טייל קאָן הערשן „על פּי נויטווענדיקייט" אַ צענטראַליזירטע דיסציפּלין, בעת אין דעם צווייטן טייל קאָן דער מענטש זיין פריי אין זיין לעבנס־שאַפן. צו זיין אַ רוימער אין דעם פּראָדוציר־פּראָצעס, און אַ גריך אין די איבעריקע פּראָצעסן פון לעבן — אַזאַ מין אידעאַל פון צוקונפטיקן מענטש איז סתירהדיק און אוטאָפּיש. ווייל אַרבעט איז אַ ביז גאָר וויכטיקע אַרט אַנטפּלעקונג פון מענטשלעכן שאַפן, און נאָר גלייכאַרטיקע נאָרמען פון גייסט קאָנען עקזיסטירן פאַר ביידע אַרטן שאַפן. הערשט אין דער ווירטשאַפט אַ פאַבריק, ליגט דעמאָלט אַ פאַבריק־שטעמפּל אויף אַלע לעבנס־געביטן אָן אויסנאַם.

מיר זעען ווי קאָמפּליצירט עס איז דער איבערגאַנג פון הערשאַפט איבער מענטשן צו דער „הערשאַפט איבער זאַכן". און מיר זעען, אַז — אויף וויפל דאָס מאַכט־געפיל שפּייזט זיך אין אַ גרויסער מאָס פון די זאַפטן וואָס פליסן פון די מאָדערנע גרויס־פּראָדוקציאָנעלע און גרויס־טעריטאָריעלע לעבנס־באַדינגונגען, -- שטויסן מיר זיך אָן אָן אַן אַנדער פּראָבלעם: פון געניסן די פרוכטן פון דער ציוויליזאַציע. די ציוויליזאַציע גייט האַנט אין האַנט מיט דעם היינטיקן הערשאַפט־ און פּראָדוציר־סיסטעם און ס'איז מעגלעך, אַז אַ ממשותדיקע אָפּשוואַכונג פון ממשלה מוז ווערן פאַרבונדן מיט דער גרייטקייט צו אַ געווויסן פרי־

מיטיוויזם פון לעבן, צו אַ פּריוויליקן פּאַרפּשוטן עס. אַזאַ מין גרייטקייט פעלט נאָך אין דעם היינטיקן באַוווסטזיין פון רעוואָלוציאָנערן מענטש.

פּונקט אַזוי פעלט אים אויך נאָך אַן אַנדער דערקענטעניש: דערין ליגט אויך דער צווייטער מקור פון דעם מאַכט־פּרינציפּ אפילו אין דער צוקונפט. מיר האָבן דאָ אין זינען די אומצאָליקע באַציונגען פון מענטשן צווישן זיך, אין וועלכע זיי זענען פאַרבונדן איינער מיט דעם אַנדערן אין ווערטיקאַלע ליניעס, ווו איינער שטייט העכער, דער צווייטער נידעריקער פאַר דעם אַנדערן. אַמאָל האָט אַ רוסישער געלערנטער, ב. קיסטיאַקאָווסקי, געשריבן:

„אין די באַציונגען פון הערשן און אונטערוואַרפן זיך איז סוף־כל־סוף באַהאַלטן עפּעס אַ סוד, עפּעס אַ מיסטישע סיבה. ס'איז זייער שווער צו דערקלערן ווי דער רצון פון איין מענטש באַצווינגט אַ פרעמדן מענטשלעכן ווילן". און עס האָט זיך אין די לעצטע יאָרן אויסגעבילדעט די אינדיווידועל־פּסיכאָלאָגישע טעאָריע פון אַלפרעד אַדלער, וואָס זעט די סיבות פון מענטשלעכע אינדיווידועלע און סאָציאַלע קאַמפן הויפּטזעכלעך אין די צוזאַמענשטויסן פון מאַכט־ און הכנעה־געפילן. ביאָלאָגיש און סאָציאָלאָגיש זוכט די דאָזיקע טעאָריע אויפצודעקן די עלעמענטן פון דער מענטשלעכער אונטערטעניקייט און אַראָפּגעפאַלנקייט („שפלות־געפיל"), און די פאַרשיידנסטע קאָמפּענסאַציעס אין לעבן און קולטור, מיט וועלכע דער מענטש באַקעמפט זיי באַוווסט אָדער אומבאַוווסט. ס'איז קיין נפקא־מינה נישט, צי דער מהות פון דער מאַכט־דערשיינונג איז אַ מיסטישער אָדער סאָציאָלאָגישער; איינס איז אָבער קלאָר: דער פאַרבאַהאַלטענער סם פון מאַכט טראָגט אַ סך פנימער און דרינגט אַריין אין אַלע ספערן פון מענטשלעכע באַציונגען. דער מלוכהשער אַדמיניסטראַטאָר, דער מיליטערישער קאָמאַנדיר און דער פּאָליציי־פירער — דאָס זענען נאָר די בולטסטע פאַרטרעטער פון מענטשן־רעגירער איבער מענטשן. אָבער אירע הויפּטזעכלעכע אונטערערדישע שרשים שטעקן אין דעם לעבנס־שטייגער און אין די אינטימע באַציונגען פון מענטשן. אין די אינערלעכע באַציונגען פון אַ ריכטער, פון אַ דאָקטאָר, פון אַ גייסטלעכן, וואָס נעמט געפאַנגען אַ מענטשלעכע נשמה כאָטש אויף אַ קורצער צייט; אין די באַציונגען פון דעם גרויסן טאַלענט, וואָס הערשט סוווערען איבער דער נשמה פון דעם באַגייסטערטן אָדער אויפגערודערטן מענטש. אַ מאַכט, נישט ווי אַ פיזישער אָדער אפילו יורידישער צוואַנג, אָבער נאָר ווי אַ גייסטיקע הערשאַפט, קיניגט מיט דער גאַנצער געוואַלט אין די דאָזיקע פאַרשוויגנסטע קעמערלעך פון דער מענטשלעכער נשמה. און דער לעצטער בונט קעגן יעטוועדער מאַכט — ווען זי מאַסקירט זיך אפילו אין די „עכטע" לבושים פון פריינטשאַפט, גוטסקייט, ליבע, באַגייסטערונג און נשמה־גרויסקייט — מוז פאָרקומען דווקא אין די דאָזיקע ספערן. ווייל דווקא דאָ ליגן די איבער־געזעלשאַפטלעכע אָדער, בעסער געזאָגט, די פאַרגעזעלשאַפטלעכע שרשים פון יעדער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער מאַכט.

עס שיינט אונדז, אַז דאָס דאָזיקע פאַרשטענדעניש, פּונקט אַזוי ווי דאָס פאַרשטענדעניש פון דער געפעדלעכער נאַטור פון אַ פאַבריק, איז נאָך נישט אַ ר י י ן ווי אַ קלאָרער באַשטאַנדטייל אין דעם באַוווּסטזיין פון די קעמפער פאַר אַ נייער וועלט. דער קאַמף פאַר דער נייער וועלט, די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין איר פאַרצווייגטן פאַרנעם, האָט זיך אָבער ש ו י ן אָנגעהויבן. ער איז אַריינגעדרונגען אין דער מענטשהייט פ ר י ע ר איידער עס האָט זי דורכגענומען די דערציִונג צום ממשלהלאָזן סדר. געוויס לעבט אין דער מענטשהייט אַ מעכטיקע נטיה צו אַזאַ ממשלהלאָזער אָרדענונג, און זי דריקט זיך אויס אין דעם אומאויפהערלעכן קאַמף מיט די מלוכה־ און ווירטשאַפט־אָרגאַנען פון עבר, אין קאַמף פאַר נייע סאָציאַלע רעגירונג־אָרגאַנען. אָבער ס'איז לגמרי נישטאָ דאָס פולשטענדיקע אַריינטיפן זיך אין דער נאַטור פון דעם ממשלהלאָזן סדר.

דערפון מוז געבוירן ווערן דער באַגריף פון דעם „איבערגאַנג־פעריאָד", וועלכן דער אַנאַרכיזם וויל לגמרי נישט אָנערקענען און וועלכער ווערט לחלוטין פאַרדאַרבן אין סיסטעם פון קעמפנדיקן באָלשעוויזם. לאַווראָוו האָט דעם דאָזיקן פעריאָד כאַראַקטעריזירט מיט פאָלגנדיקע ווערטער: „עס האַנדלט זיך וועגן יענער זייער שווערער עפּאָכע, וועלכע וועט אָנקומען אויפן צווייטן טאָג נאָך דער געלונגענער סאָציאַלער רעוואָלוציע, אין אַ גאַר גרויסן לאַנד; בעת נעבן די זיגער וועלן שטיין די באַזיגטע, אָנגעשראָקענע, פאַרלוירענע, אָבער פיינטלעכע עלעמענטן, פאַראַזיטן פון דעם צעשטערטן סדר; בעת דרויסן פון די גרענעצן פון סאָציאַליסטישן לאַנד וועלן עקזיסטירן מלוכות מיט אַ בירגערלעכער אָרדענונג; בעת דאָס רוב פון די קעמפער, וואָס האָבן פּראָקלאַמירט די יסודות פון סאָציאַליזם, וועלן אומבאַוווּסט טראָגן אין זיך די געוווינהייטן און די נטיות, וואָס זיי האָבן געירשנט פון דעם סאָציאַלן סדר, אין וועלכן דאָס רוב האָט זיך דערצויגן, געוואַקסן און אַנטוויקלט". מיר רעכענען, אַז דער דאָזיקער איבערגאַנג־פעריאָד פאַרציט זיך נאָך אויף אַ לענגערער צייט, איידער לאַווראָוו האָט זי אָנגעמערקט: ווייל די סיבות, וואָס שטערן דער פולשטענדיקער באַפרייִונג פון מענטשן, זעען מיר נישט נאָר אין בירגער־קריג און אין די זעלישע רעשטלעך פון דעם אייגנטום־סדר. פאַר אונדז הייסט „איבערגאַנג־פעריאָד" די גאַנצע לאַנגע צייט, וואָס וועט זיך ציען ב י ז דער אַ נ אַ ר כ י ז ם וועט זיך פאַרווירקלעכן אין זיין טיפסטער פולקאָמענהייט. דערפאַר טאַקע מוז דער דאָזיקער צייטפעריאָד, וואָס אַנטהאַלט אפילו אין זיך עלעמענטן פון ממשלה, גלייכצייטיק אַריינציִען אין זיין הלכה למשה די מאַקסימאַלסטע צאָל פון אַ נ אַ ר כ י ס ט י ש ע עלעמענטן. דאָ ליגט טאַקע דער גרונטזעצלעכער חילוק צווישן דעם רעוו. פאַלקיזם פון איין זייט, באָלשעוויזם און אַנאַרכיזם, פון דער אַנדערער זייט. דער באָלשעוויזם אָנערקענט, אמת, די נויטווענדיקייט פון אַן איבערגאַנג־פעריאָד, אָבער אָנשטאָט צו מאַכן פון אים אַ מעכטיקן מקור פון דערציִונג פון אַ נייעם מענטש, פאַרוואַנדלט ער אים אין אַ ברוכשטיק פון דער אַלטער צעבראָכענער וועלט. בעת דער באָלשעוויזם

גיסט אַריין אין דעם דאָזיקן פּעריאָד דעם פּאַנאַטישן ברען פון דער מלוכהשקייט, מאַכט ער פון אים נישט דעם אוואַנגאַרד פון אַ נייעם סדר, נאָר נישט מער ווי דעם אַריערגאַרד פון דעם בירגערלעך־ממשלהדיקן סדר. — דער אַנאַרכיזם ווידער, וואָס לייקנט אָפּ אינגאַנצן דעם דאָזיקן פּעריאָד, פאַלט אַריין אין געפאַנ־גענשאַפט צו אילוזיעס: ווייל דער פּעריאָד איז דאָך דאָ בממשות. ער איז דאָ נישט נאָר אין דער צייט פון בירגערקריג אַליין, נאָר — ווי מיר האָבן שוין געזען — אויך ווייטער און טיפער: אויף אַזוי פיל ווי ער אַנטהאַלט, כאָטש אין אַ צעבראָקלטער פאָרם, די בלי ספקדיקע עלעמענטן פון אַ געזעלשאַפטלעכער מאַכט. דער רעוואָלוציאָנערער פאָלקיזם, פון זיין זייט, אָקצעפּטירט דעם דאָ־זיקן פּעריאָד, שטעלנדיק דערביי נאָר איין באַדינג: ער זאָל נישט אַנטהאַלטן אין זיך אַזוינע עלעמענטן, וואָס זענען פּרינציפּיעל פאַרשיידן און פיינט־לעך צו דער עכטער פרייהייט פון מענטשן. אפילו שוין אָנערקענענדיק די עקזיס־טענץ פון מאַכט אין דעם פּעריאָד, זוכט דער פאָלקיזם זי צו צעבראָקלען, צו פּול־ווערייזירן, צו אַנאַרכיזירן.

III

צי הייסט דאָס, אַז דער רעוואָלוציאָנערער פאָלקיזם איז מינימאַליס־טיש אין פאַרגלייך מיטן אַנאַרכיזם? דערויף קאָן מען ענטפערן: יאָ און ניין. ניין: ווייל דער אַנאַרכיזם איז לגמרי נישט עפּעס אַ באַשטימט סיס־טעם פון געזעלשאַפט־אָרגאַנען, אַ סיסטעם פון לעבנס־אָרגאַניזאַציע, וועלכן מיר וואָלטן נישט קאָנען אָננעמען. דער פאָלקיזם שטעלט זיך טאַקע נישט אַנטקעגן אים ווי עפּעס אַן אַנדער סיסטעם פון געזעלשאַפט־אָרגאַניזאַציע. אַנאַרכיזם איז די סטיכיע, דער פרייהייטלעכער גייסט פון מענטש, וועלכער זוכט צו פאַר־ווירקלעכן זיך אין אַ סיסטעם, ד. ה. אויך אין פאַרשיידענע סיסטעמען. אַנאַר־כיזם איז נישט אַ סאָציאַל־אָרגאַניזאַטאָרישע אָדער סאָציאַל־טעכנישע קאַטעגאָריע, נאָר אַ סאָציאַל־פּסיכאָלאָגישע קאַטעגאָריע: דאָס איז דער פּרינציפּ פון טיפסטער איבעראַנדערשונג פון מענטשלעכן באַוווסטזיין און רצון, די לעצטע פאַרוואַנד־לונג פון זיין נשמה 1). אָט די דאָזיקע סטיכיע זאַפּט אין זיך אַריין דער רעוואָלו־ציאָנערער פאָלקיזם.

אָבער אויך יאָ: דער פאָלקיזם איז מינימאַליסטיש, ווייל ער שאַצט אָפּ די נשמה און די גייסטיקע רייפקייט פון די מענטשן אַ סך נידעריקער איידער דער אַנאַרכיזם. ווייל ער זעט שווערע שטרויכלונגען סיי אין דעם ווירטשאַפט־סדר סיי אין דעם לעבנס־שטייגער פון מענטשן, וועלכער רייניקט אָפּ אין דעם איבערגאַנג־פּעריאָד נאָר די וועגן פאַרן אַנאַרכיסטישן גייסט. — אוודאי איז דאָס אַ מינימאַליזם, אָבער גאָר אַן אַנדערער ווי דער געוויינלעכער

1) געוויס איז יעדע סאָציאַלע דערשיינונג — פּסיכאָלאָגיש לויט איר נאַטור. אָבער דער אַנאַרכיזם איז, אַזוי צו זאָגן, דער פּרינציפּ, וואָס באַלעבט פון אינעווייניק די סאָציאַלע באַציִונגען.

מינימאַליזם פון די אַלטע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. יענער מינימאַליזם אַנט־פּלעקט זיך אין די גרענעצן פון איין סאָציאַל־אָרגאַניזאַציאָנעלער ספּערע, פון איין טיפּ געזעלשאַפט־בוי; און אין די דאָזיקע גרענעצן אָנערקענט ער נאָר דעם נידעריקסטן שטאַפּל פון דעם טיפּ. אונדזער מינימאַליזם נעמט אָן פון דעם טיפּ דווקא זיין העכסטן שטאַפּל; שטעלט זיך אָבער אָפּ פאַר דעם גאָר נייעם, ממשלהלאָזן טיפּ פון אַ מענטשלעכער געזעלשאַפט. אַנדערש גערעדט: דער רע־וואָלוציאָנערער פּאָלקיזם איז אין סאָציאַלן זין מאַקסימאַליסטיש, ווייל אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאַפט וויל ער אויסנוצן די בעסטע פאָרמען, וואָס זענען אויסגעאַרבעט ביז היינט דורכן מענטשלעכן באַוווסטזיין. אָבער דער פּאָל־קיזם איז, פון דער אַנדערער זייט, מינימאַליסטיש, אויך אַזוי פיל, אויף וויפל ער אָנערקענט, אַז די עלעמענטן פון מאַכט וועלן אין די בעסטע סאָציאַלע פאָרמען ווייטער עקזיסטירן.

אַלזאָ, נאָר די פאַרבינדונג פון סאָציאַלן מאַקסימאַליזם און אַנאַרכיסטישן מינימאַליזם שיינט צו זיין די איינציק־מעגלעכע אידעאָלאָגיע פון דער היינטי־קער מענטשהייט. דערפאַר טאַקע קאָן דער רעוואָלוציאָנערער פּאָלקיזם נישט אָפּ־שיידן זיך פּרינציפּיעל פון אַנאַרכיזם. די גרענעץ, וואָס טיילט זיי אָפּ, איז אין אַ גרויסער מאָס רעלאַטיוו און שוואַנקענדיק. זיי זענען פאַרבונדן צווישן זיך אינערלעך, ווי אַ סיסטעם איז פאַרבונדן מיט אַ גייסט. אויף וויפל גייסט קאָן דורכנעמען אַ סיסטעם, נעמט דער אַנאַרכיזם דורך דעם רעוואָלוציאָנערן פּאָלקיזם. און אויף וויפל יעדער סיסטעם נעמט אַריין אין זיך דעם גייסט, נעמט דער פּאָלקיזם אריין אין זיך דעם אַנאַרכיזם4). ער נעמט אים אַריין אין זיין אידעישן שטח ווי אַן אינערלעכן, פירנדיקן און באַלעבנדיקן פּרינציפּ. ווייל מען מוז תמיד געדענקען: דער אַנאַרכיזם איז פאַר אונדז בשום אופן נישט עפּעס אַ סאָציאָלאָגישע גרענעץ, עפּעס אַן אויסערלעך אָפּגעשלאָסענער ברעג, צו וועלכן מען מוז מיטן גאַנצן גוף צושווימען, כדי צו שטעלן זיך אויף אים מיט ביידע פיס. דער אַנאַרכיזם איז אַ גייסטיקער ווינט, וואָס בלאָזט אָן די זעג־לען פון דעם איבערגאַנג־פּעריאָד, אַ גייסטיקער פּרינציפּ, וואָס זעטיקט אָן די מאַטעריע פון סאָציאַליזם. אין דעם דאָזיקן זין שטייט דער אַנאַרכיזם נישט אַזוי פאָרנט פון פּאָלקיזם, ווי אין מיטן פון אים.

עס וואָלט אָבער געווען אַ פעלער צו מיינען, אַז דער אַנאַרכיסטישער גייסט קאָן אַריינדרינגען אין די סאָציאַליסטישע באַציונגען דורך ריין־פּאַסיווע וועגן, אָן דער אַנטשלאָסענער און שטענדיקער איינווירקונג פון מענטשן. די באַ־רימטע פאָרמול וועגן דעם „אָפּשטאַרבן פון דעם שטאַט” (וועלכע איז דורכגענו־מען מיט דעם מאַרקסיסטיש־מעכאַניסטישן גייסט), מוז פאַרביטן ווערן אויף אַן

1) דער אַנאַרכיזם ווערט דאָ אומעטום פאַרשטאַנען ווי דער באַגריף פון דער טיפסטער צווישן מענטשן מעגלעכער פרייהייט. אָבער דער אידעאַל פון פּאָלקיזם שעפּט זיך לגמרי נישט אויס מיט דעם דאָזיקן, אייגנטלעך נעגאַטיוון באַגריף. ער שליסט אַריין אין זיך אַ ריי פּאָזיטיווע מאָמענטן (אַקטיווע מענטשלעכקייט, גרייטקייט צו קרבנות אאַ"וו). דאָס איז אָבער אַ טעמע פאַר זיך.

אנדער פארמול: שעפעריש אפטויטן דעם שטאט! מארקסיסטן מיינען, אז דער ממשלהלאזער צושטאנד וועט, ווען נישט איז סטיכיש, אין פראצעס פון אנטוויקלונג, אריינוואקסן אין די מענטשלעכע באציונגען, אז ער וועט באחרית הימים ווערן א נייע „נאטור" פון דעם מענטש, וואס וואקסט ארויס פון דער ענערגישער איינווירקונג פון אויבן דורך געזעצן און משפטים. אין דער הינזיכט איז טאקע דער מארקסיזם, וואס גייט ארויס פון די „אייזערנע געזעצן" פון דער סטיכיע און פון די מלוכה־געזעצן פון די געלערנטע פירער, אינערלעך פיינטלעך צום אנארכיזם, וואס בויט גאר להיפוך אויף דעם זעלבסטשטענדיקן שאפן פון יעדן איינציקן מענטש. דער אנארכיסטישער גייסטווארט נישט אויף די רעוואלוציאנערע שינוים פון דער דרויסנדיקער נאטור, ער פארלאנגט די אומאויפהערלעכע רעוואלוציאנערע איבעראנדערשונג פון דער נאטור.

דערצו מוז מען זיך אבער מיט דעם באוווסטזיין אפשיידן פון די גליקן פון א גרויסער פאבריק־פראדוקציע; מען מוז שטרעבן אויך איבערצושמעלצן די פאבריקן אין „ווארשטאטן". אז נישט וועט די באלעבאטישקייט תמיד בלייבן א באלעבאטעווען איבער מענטשן, נישט איבער זאכן. מען מוז קאנען אפזאגן זיך פון די גרויסארטיקע געשטאלטן פון טעריטאריעס־מוראשניקעס. אז נישט וועט געאגראפיע אויפפרעסן די געשיכטע פון דער מענטשהייט. מען מוז לערנען זיך פונאנדערצווויקלען אלע לעבנס־באציונגען אויפן יסוד פון אפמאך און אזוי ארום איבערצובויען די סאציאלע מאטעריע, וואס ווערט געשאפן נאר דורך געזעץ. בעת מיר רעדן אפמאך, מיינען מיר נישט יענעם „געזעלשאפטלעכן אפמאך", וואס איז פארבונדן מיטן נאמען פון רוססא און איז אמאל שארף געשטעמפלט געווארן פון דעם טיפן אנארכיסטישן דענקער פרודאן. „דער סאציאלער אפמאך — זאגט פרודאן — מוז ווערן פריי באטראכט, אינדיווידועל אנגענומען, און אונטערגעשריבן מיט דער אייגענער האנט פון אלע, וואס נעמען אן אנטייל אין אים" 1). נאר אזא מין אפמאך האבן מיר דא אויך אין זינען. מיר ווייסן אבער שוין, אז אויך די אויפן אפמאך געבויטע באציונגען שאפן — אין פראצעס פון זייער פארווירקלעכונג — ווידער ממשלה־צושטאנדן. דערפאר טאקע איז נויטווענדיק — און דאס איז דאס וויכטיקסטע! — ארויסצורייסן די עלעמענטן פון מאכט פון די פערזענלעכע און שטייגער־באציונגען צווישן מענטשן. די גרעסטע שווערקייט, אבער אויך די שענסטע אויפגאבע פון גייסט וועט ליגן דערין — אפצוווארפן יעדן שאטן פון באלעבאטעווען איבער מענטשן און אנצוזאפן מיט פרייהייט די אינטימסטע ספערן פון ליבע, פריינטשאפט, באגייסטערונג און פירערשאפט. דאס אנארכיזירן דאס לעבן אין די דאזיקע באהאלטענע ספערן וועט דעמאלט פון אינעווייניק אפשוואכן די געפערלעכע ווירקונג פון די גרויסווירטשאפטלעכע, גרויס־טעריטאריעלע, געזעצגעבערישע פארמען פון סאציאלן

1) Proudhon, "Idée générale de la Révolution au XIX siécle", 117.

לעבן. און די דאָזיקע פאָרמען, וואָס הענגען אָפּ פון אונדזערע פאָרשטעלונגען אי־בער ציוויליזאַציע, וועלן דאָך נאָך לאַנג, לאַנג בלייבן עקזיסטירן...

די דאָזיקע אויף אַ רגע נישט אויפהערנדיקע אַקטיוויטעט פון מענטשן איז נויטווענדיק כדי צו דערגרייכן דעם אַנאַרכיסטישן אידעאַל פון לעבן. זי וועט אָבער נישט ווערן איבערפליסיק אויך נאָך דעם, ווייל אַנאַרכיזם איז נישט עפּעס אַ דעראָבערונג פון אַ באַשטימטן סדר; ער איז דאָס שטענדיקע מנצח זיין דעם אַלטן מענטש אין זיך. אָבער דער באַגריף פון אַלטן מענטש איז אַ דינאַמי־שער באַגריף. זיין אינהאַלט וועט זיך ענדערן באַ יעדן אויפשטייג פון דער מענטש־הייט אויף אַ נייער שטופע. נייע אידעאַלן און נייע קאַמפן וועלן געבוירן ווערן אין זיין ברוסט יעדן מאָרגן פון זיין לעבן. אחדשהו יום יום...

(פון „זשיטלאָווסקי־זאַמלבוך"), וואַרשע, 1929

צי איז פאַראַן אַ מילחמת מיצווה?

I

18 יאָר זענען אַריבער זינט עס האָט אויסגעבראָכן יענע גרויסע „מילחמת מיצווה", דער ערשטער וועלטקריג. די ערשטע טעג פון אויגוסט 1914 האָט מען אָפיציעל, אַזוי צו זאָגן, נישט פאַרגעסן. מען האָט וועגן זיי דערמאָנט אויף פאַר־זאַמלונגען, מאַניפעסטאַציעס, קאָנגרעסן, אין שאַרפע אָדער רירנדיקע ווערטער. מען האָט ווידער און ווידער פּראָקלאַמירט די לאָזונגען: „קיינמאָל נישט מער קיין קריג!" און „קריג דעם קריג!..." צי איז אָבער היינט צו טאָג די מענטש־הייט פאַרזיכערט קעגן דער מעגלעכקייט פון נייע מילחמות, אָדער אַ נייער וועלט־מילחמה?

ווער פון די סאָציאַליסטישע טוער קען האָבן דעם מוט צו ענטפערן אויף דער פראַגע מיט יאָ? די מענטשהייט איז היינט אַ סך וויניקער פאַרזיכערט קעגן דעם אויפקום פון נייע פעלקער־שחיטות, ווי פאַר דעם יאָר 1914. אומעטום, אין אַלע עקן וועלט, ליגט די דיפּלאָמאַטיש־מיליטערישע שפּאַנונג פון די מלוכות ווי אַ בלייערנע משא איבער די פעלקער, אומעטום גייט אָן אַ פיבערהאַפטע צוגריי־טונג־אַרבעט פון גענעראַל־שטאַבן, פון אינדוסטריע־פאַבריקן, פון וויסנשאַפט־לאַ־באָראַטאָריעס. אומעטום זענען די פאָלקס־מאַסן אַזוי צעמישט פון עקאָנאָמישע קריזיסן, נאַציאָנאַלע אינטריגעס, סאָציאַלע אַנטוישונגען, אַז זיי קענען זיך קוים אַנטקעגנשטעלן דעם שטורעם, וואָס לויפט זיי אַנטקעגן. און די בלוטיקע דערפאַ־רונג פון יענעם וועלט־קריג?... דער נייער דור קען נישט די דאָזיקע דערפאַ־רונגען, דער אַלטער דור האָט זיי כמעט ווי פאַרגעסן. אָט אין דעם טאַקע ליגט די קללה פון יענער וועלט־מילחמה: זי האָט איבערגעלאָזן אַזאַ מין גייסטיקע און זעלישע ירושה, אַזוי פיל אַכזריות און הפקרות אין דעם לעבן פון די פעלקער, אַז מען קען שוין „פאַרגעסן" די שרעקן פון יענע בלוטיקע פיר יאָר. אַזוי אַרום ציט טאַקע איין מילחמה נאָך זיך מיט אַ טייוולאָנישן צוואַנג נייע מילחמות.

מען טאָר נישט ווערן מיד צו דערמאָנען די צאָלן פון די קרבנות אין יענעם וועלט־קריג. עס זענען דעמאָלט געוואָרן

געהרגעט — 9.743.914 מענטשן,
פאַרוווּנדעט — 20.927.459 מענטשן,
פאַרפאַלן — 3.000.000 מענטשן,

— „אַז מען וואָלט די אַרונות פון די געפאַלענע אויסגעשטעלט אין איין ריי, וואָלטן זיי פאַרנומען דעם גאַנצן וועג צווישן פּאַריז און וולאַדיוואָסטאָק״ (1), אָפּ־געקאָסט האָט די מילחמה זיבעציק מיליאַרד ענגלישע פונט. אין ענגלאַנד האָט מען אויסגערעכנט, אַז פון "יעטוועדן פונט, וועלכן די רעגירונג גיט אויס אין דעם הײַנטיקן יאָר, גייען אַוועק 12 שילינג און 11 פּענס (ד״ה אַ 2/3 כמעט) אויף באַצאָלן פריערדיקע מילחמה־חובות און צוקונפטיקע מילחמה־צוגרייטונגען.

אָבער מען פאַרגעסט די דאָזיקע אַלע צאָלן, אפשר דערפאַר ווײַל זיי זענען אַבסטראַקט, אַקאַדעמיש, נישט אָנגעטאָן מיט בלוט און פלייש. אַ מיליאָן געהרגעטע אין קריג ווירקט אויף דער פאַנטאַזיע און דעם געפיל פון דעם מענטש ווייניקער ווי די שילדערונג פון אַן אייניאיינציקן מענטשלעכן מאָרד. וואָלט מען געדאַרפט שילדערן פאַרן פאָלק אין פּשוטע לעבנס־פאַרבן די אומצאָליקע אינצל־טראַגעדיעס, וועלכע עס האָבן זיך אָפּגעשפּילט אויף די שלאַכט־פעלדער, אַרום די שטאַכל־דראָטן, אין די פאַרלאָזענע היימען פון די סאָלדאַטן. זענען טאַקע דערשי־נען נישט ווייניק קינסטלערישע ווערק, וואָס האָבן געגעבן אַזעלכע אינדיווידועלע מילחמה־שילדערונגען, אָבער מען האָט אויך אָן זיי פאַרגעסן, זייער איינדרוק איז אויך אָראָפּגעשווענקט געוואָרן דורך די דאגות און באַנומענע קולות פון די נאָך־מילחמה־יאָרן. מען טאָר נישט מיד ווערן צו שילדערן ווידער און ווידער אַמאָל יענע גרוזאַמע צייט. אַלע ווײַלע קומט אַ קינסטלער אָדער אַ קרבן פון יענער צייט און דערמאָנט אונדז. לאָמיר זיך צוקוקן צו זייערע צייכענונגען. דער פראַנצויזישער שרייבער גאַבריעל שעוואַיע גיט אַ בילד פון אַ „העלדנטויט״. מען טאָר דאָס בילד נישט פאַרגעסן.

העלדנטויט

„אין אונדזערע מאַלפּע־קליידער (רויטע הויזן און בלויע רעקלעך) האָט מען אונדז דורך אַן אָפענעם פעלד געיאָגט אין אַ שטורעם־אַנגריף קעגן אַט די בערגלעך אין יענעם וואַלד. די דייטשן האָבן אונדז אונטערגעשאָסן ווי די האָזן און צעריסן אין שטיקלעך די בגדים אויף אונדז. דערבײַ האָבן מיר נישט געזען אפילו אַ שפּור פון אַ שונא... אין די צעטראָטענע תבואה־פעלדער האָבן געשריִען און געיאָמערט פאַרוווּנדעטע און שטאַרבנדיקע. אַ טייוולשער געדאַנק האָט געמוזט אַרײַנפאַלן אין איינעם פון די אָנטקעגנליגנדיקע מוחות.

„דער ווינט האָט געבלאָזן קעגן אונדז און זיי האָבן אָנגעצונדן די תבואה־פעלדער. האָב איך איבערגעלעבט דעם גיהנום אין זײַן גאַנצן שגעון. אויף פיר הונדערט פאַרוווּנדעטע, וועלכע זענען דאָ געלעגן צעריסן און צעשליסן, אויסגיי־

---

1) ליבמאַן הערש („צוקונפט״, סעפּטעמבער 1932) ברענגט שרעקלעכע צאָלן. ער מאַכט אויפמערקזאַם אויף דער צאָל ציווילליט, וועלכע זענען אומדירעקט געפאַלן אין קריג. אין סך־הכל זענען געפאַלן: מיליטער — 13 מיליאָן, ציווילליט — 28 מיליאָן מענטשן. דער פולער באַלאַנס איז קרוב 42 מיליאָן. דערפון אין אייראָפּע — קרוב 25 מיליאָן, אין אַזיע — 14 מיליאָן מענטשן.

ענדיק פון בלוט און פון דאָרשט, אומפעיִק צו מאַכן אַ באַוועגונג צוליב די יסורים און ווייטאָקן, — האָבן פלוצים די פלאַמען דערלאַנגט אַ שפרונג ווי מיט מעסערס. פיר הונדערט פאַרווונדעטע האָבן זיך גענומען קרימען און בויגן אין אַלע זייטן, האָבן זיך קוים געגעבן אַ הויב און זענען תיכף געפאַלן אויף הינטערוויילעכטס. ווי אַ ים, געשמיסן דורך ריטער פון שמערץ, האָבן זיך מענטשן־לייבער געבוואַליעט אַהין און אַהער. דער ווינט האָט פונאַנדערגעבלאָזן זייערע מונדירן אין פלאַמענדיקע פאַקעלן. דער פייער איז געשפרונגען אין זייערע האָר, אַזוי אַז די פלאַמען האָבן געסמאַליעט די קעפ. די ברענענדיקע קוילן־טאַשן האָבן זיך אויפגעריסן אויף זייערע קערפערס. אַלע ווײַלע האָבן זיך די לייבער געוואָרפן אין דער הויך, ביז זיי זענען פאַרקוילט געוואָרן אין דעם פלאַם פייער.

„מיר זענען געלעגן אין די גריבער, מיט הענט און פיס גרייט אַרויסצושפרינגען, כדי אין אַ קורצער פייער־פויזע צו פרווון ראַטעווען כאָטש דעם אָדער יענעם חבר. אָבער די פיינטלעכע מאַשין־ביקסן האָבן אונדז נישט צוגעלאָזן דערצו. איינער, אויף וועמען עס האָט זיך געוואָרפן די ברייטע פלאַם פון גאַנצן פעלד, האָט זיך מיט קולי קולות געריסן צו אונדז. ער האָט געהויבן זיין קאָפּ, האָט זיך פאַרשטעלט די אויגן מיט די בלוטיק צעריסענע הענט און האָט געיאָמערט: „חברים, דערשיסט מיך! אָטאָ דאָ, אין דעם שטערן!"

„פלוצים האָט זיין קערפער דערלאַנגט אַ שפרונג אַרויף ווי אַ פיש, — און אָט איז ער שוין געלעגן שטיל.

„דאָס האָט פּאַסירט אין עלזאַס.

„און דערנאָך איז געקומען איפּערן!

„די אומענדלעכע אַטאַקעס פון האַלבער נאַכט אָן ביז דעם מאָרגן־ליכט! מען האָט נישט געזען וועמען מען האָט געשטאָכן אין חושך און פון וועמען מען איז געשטאָכן געוואָרן".

דער יידישער שרייבער ק. ה י י ש ר י ק צייכנט אונדז בילדער „אין פייער און בלוט" (1). און ווי זאָל מען פאַרגעסן די יסורים פון דעם יידישן סאָלדאַט?

„מ'איז געלעגן אין די שויץ־גראָבנס און קוים געדרעמלט אונטער די כסדרדיקע שאָסן פון די קוילנוואַרפערס און האַרמאַטן, וואָס האָבן אָנגעהאַלטן לאַנגע, לאַנגע שעהן און נישט אויפגעהערט צופּן און וועקן די מידע שלעפערדיקע נערוון. שלאָף נישט, סאָלדאַט! אָט מוזטו דיך באַלד אויפכאַפּן ווי אַן אָפּגעריסענער הונט פון דער קייט און לויפן, לויפן אין איין אימפּעט, נישט אומקוקן זיך וווהין, אונטערן האָגל פון פאַלנדיקע שטיקער פלאַם־פייערדיקע שמעלץ־אייזנס. דער מענטש איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן אמתדיקער ווילדער חיה אין וויסטן וואַלד... ווי אַן עלעקטרישער ברי פאַרברענט אַ נאָענט צורירנדיקן זיך מענטשן און פאַרוואַנדלט אים אין אַ שטיק קויל, — אַזוי ווערט דער פונק, וואָס מיר באַצייכענען

1) „אין פייער און בלוט", מעמוארן פון דער וועלט־מילחמה, וואַרשע, 1930.

עם „געפיל״, פאַרלאַשן, און דער מענטשלעכער מוח פאַרוואַנדלט זיך אין אַ הייסער צעווילדעוועטער נאַטור... פונקט ווי אַ שטורעמווינט צעיאָגט לייכט צעוואָרפענע שטרוי, אַזוי לויפן זיך די מענטשן פונאַנדער אונטערן געדונער און געבליץ פון די פיינטלעכע האַרמאַטן, אונטערן רעגן פון די ביקסן און קוילנוואַרפערס. ווער עס קאָן, לויפט אַוועק ווייטער און ווייטער.

„און מיר, די פאַרוווּנדעטע, בלייבן ליגן אויפן רוקן און קוקן מיט די אָפענע אויגן. דורכגעווייקטע אין בלאָטע, וואַרפנדיק זיך אין פיבערהאַפטע קאָנוווּלסיעס, הערן מיר אַרום געשרייען, קרעכצן פון מענטשלעכע העלדזער, וואָס בעטן זיך:

— „הימלען! וואָס עפנט איר זיך נישט?״

און בעת סאָלדאַטן פון דער גאַנצער וועלט, פראַנצויזן און דייטשן, יידן און רוסן, אינדוסן און ענגלענדער, האָבן אויסגעהויכט זייערע נשמות אין דער ביטער־רער איינזאַמקייט פון יאוש און טויט, האָבן די מאַכטהאָבער פון קאַפּיטאַל גע־ציילט אין רחבות זייערע דיווידענדן. ס׳איז אויך אַ בילד, וועלכן מען טאָר נישט פאַרגעסן:

„דעם 31־טן יאַנואַר 1916, ד״ה אין דער צייט, ווען דייטשלאַנד און מיט איר גאַנץ אייראָפּע האָבן זיך באַגאָסן מיט בלוט, האָבן די באַנקירן אין דער וואָל־סטריט (ניו־יאָרק) 5 אַזייגער באַטאָג געשלאָסן זייערע קאַנטאָרן און זענען אַרויסגעגאַנגען אויף דער גאַס. דאָ האָבן זיי זיך אָנגענומען פאַר די הענט און האָבן אָנגעהויבן צו טאַנצן — צו טאַנצן ווייל זיי האָבן אָפּגעשלאָסן דעם באַלאַנס פון דעם יאָר גאַנץ באַזונדערס צופרידנשטעלנדיק...״

עס האָט זיך געדוכט, די אומצאָליקע מיליאָנען סאָלדאַטן, וועלכע האָבן מיט אייגענע אויגן געזען דאָס בילד פון דעם קריג, וועלן ווערן איבערגעאַנדערשט. זיי וועלן איינזויגן אין זיך דעם צער, דעם כעס, די טיפסטע דערנידערונג פון מענטש־לעכן וועזן. זיי וועלן רעוואָלטירן, זיי וועלן איבערבויען די וועלט, זיי וועלן לכל הפּחות נישט צולאָזן, אַז די שאַנד פון דער מענטשהייט זאָל ווידער אַמאָל קומען. אויב זיי זענען נישט מער בכוח צו קעמפן, וועלן זיי לכל־הפּחות איבערגעבן זייער כעס און זייער דערפאַרונג צו דעם דור יונגע. ניין, ס׳איז נישט געבאָרן געוואָרן יענער זודיקער שטורעמווינט, וועלכער טראָגט אין זיין אָטעם דעם ווילן צו שלום, וועלכער מאַכט צונישט די מילחמה־הכנות פון די מלוכות און פעלקער. מען האָט אַזוי ווי פאַרגעסן אָן יענער צייט.

וואָרים אויב מען וואָלט נישט פאַרגעסן, וואָלט דאָך דער סאָציאַליזם, די סאָציאַליסטישע באַוועגונג גאָר אַנדערש באַקעמפט די קומענדיקע מילחמות. דע־מאָלט וואָלט נישט מעגלעך געווען, אַז דער קאַמף קעגן מיליטאַריזם זאָל געפירט ווערן אַזוי ווי ביז איצט.

II

ווי פירט דעם קאַמף קעגן קריג די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע?

די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אַ באַוועגונג, וועלכע וויל זיין פּאַציפיסטיש,

וועלכע טרעט אויף אומעטום אין נאָמען פון פעלקער־פרידן. דער 2־טער אינטערנאַציאָנאַל פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע נעמט אַרום אַ סך מיליאָנען אָרגאַניזירטע אַרבעטער. די פאַרטרעטער פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטייען נעמען אַן אַקטיוון אָנטייל אין דעם פעלקער־בונד, — אָבער די גאַנצע דאָזיקע פּאָליטיק איז נישט אימשטאַנד אָפּצושטעלן די אַרבעט פון דער גרויסער צעשטערונג־מאַשין פון מיליטאַריזם. ווייל די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז אומעטום, אין אַלע קאַפּיטאַליסטישע לענדער, אַ באַשטאַנדטייל פון דער מלוכה, פון אירע אינסטיטוציעס, פון איר אַרמיי. דורך פּאַטריאָטישע אידעען און חשבונות איז זי ענג צונויפגעפלאָכטן מיט דעם אַפּאַראַט פון זייער דיפּלאָמאַטיע, פון זייער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. קיין איינע פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטייען קען נישט תופס זיין דעם געדאַנק, אַז אויב מען וויל אינטערנאַציאָנאַלע אַנטוואָפענונג, מוז מען אָנהויבן אויף אַן אמת אַנטוואָפענען זיך ראשית כל אין דעם א י י ג ע נ ע ם ל אַ נ ד. די ענגלישע אומאָפּהענגיקע אַרבעטער־פּאַרטיי .I. L. P האָט פּראָקלאָמירט דעם פּרינציפּ: אַנטוואָפענונג דורך דעם ביישפּיל פון דער אייגענער מלוכה! האָט די אַרבעטער־רעגירונג פון מאַקדאָנאַלדן נאָר אויסגעלאַכט זיך פון דער „נאָווויטעט“. וואַרטן טאַקע אַלע מלוכות איינע אויף דער אַנדערער, ביז יענע וועט אָנהויבן...

אין פראַנקרייך ווערט די אָפן מיליטאַריסטישע פּאָליטיק אָנגעפירט פון אַ פּאָל־באָנקור; אַלס קריגס־מיניסטער און וואָרט־פירער פון פראַנקרייך אין פעלקער־בונד, איז ער אימשטאַנד אַרונטערצורייסן אַלע ערנסטע באַמיִונגען וועגן אַנטוואָפענונג. באָנקור איז נאָך נעכטן געווען אַ וויכטיקער מיטגליד פון דער פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. נישט די פּאַרטיי האָט זיך באַפרייט פון אַזאַ גלענצנדיקן פאַרטרעטער, נאָר באָנקור אַליין איז מיט כבוד אָפּגעגאַנגען פון דער פּאַרטיי, כדי צו דינען אויף אַן אַנדער פּאָסטן דעם זעלביקן פאָטערלאַנד. די פראַנצויזישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי שטייט אַלס גאַנצע הינטער די מיט אייזן און בעטאָן באַפעסטיקטע גרענעצן פון איר לאַנד.

אַזוי איז עס אין בעלגיע, אַזוי אין אַנדערע לענדער. אַזוי אויך אין דעם „בנימין“ פון די גרויסע היינטיקע מלוכות: אין דייטשלאַנד. וואָס פאַר אַ רעאַקציאָנערער רעזשים עס זאָל זיך נישט באַזעצן אין דייטשלאַנד, ווייס ער גוט, אַז אין זיין אויסנפּאָליטישער און מיליטערישער פּאָליטיק וועט ער האָבן אויף זיין זייט די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. אויף איר קאָנגרעס אין מאַגדעבורג (1929) האָט זי אָנגענומען אַ מיליטער־פּראָגראַם, וועלכע כשרט אי דעם בוי פון פּאַנצער־שיפן אין עבר, אי דעם אויפבוי פון דער אַרמיי אויף להבא. נישט נאָר די סאָציאַל־דעמאָקראַטן וועלס, הילפערדינג, ברייטשייד האָבן אָנגענומען אַזאַ פּראָגראַם, נאָר אויך דער „לינקער“ סאָציאַל־דעמאָקראַט אָטאָ באַוער האָט זיי אונטערשטיצט דערביי. „דייטשלאַנד — האָט ער דעמאָלט געשריבן — איז אַרומגענומען מיט אַ סך שטאַרקע באַוואָפנטע מלוכות. אַ דייטשלאַנד, וואָס וואָלט געווען אינגאַנצן אַנטוואָפנט, וואָלט געשטאַנען פאַר גרויסע געפאַרן אין אייראָפּע. דאָס וואָלט באַ־

דייט, אַז דאָס אָנמעכטיקע דייטשלאַנד רופֿט בפירוש אַרויס די ביז די צײַן באַוואָפֿנטע
שכנים אויסצונוצן די דייטשע טעריטאָריע אַלס דורכגאַנג־וועג". אויב אַזוי, איז
דאָך טאַקע דייטשלאַנד געדעכט, ווען אירע הײַנטיקע האַלב־פֿאַשיסטישע מושלים
פֿאַרלאַנגען פֿון דעם פֿעלקער־בונד „גלייכע רעכט" אין דער באַוואָפֿענונג. קען
טאַקע דער הײַנטיקער דיקטאַטאָר פֿון דייטשלאַנד, דער גענעראַל שלייכער, זײַן
זיכער, אַז אויף דעם געביט פֿון פֿאָדערן יושר וועט ער נישט געפֿינען קיין
ערנסטן ווידערשטאַנד מצד דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. עס איז נישט קיין צופֿאַל,
וואָס אין דער אָפֿיציעלער צײַטונג פֿון דעם סאָציאַל־דעמאָקראַטישן „אייזערנעם
פֿראָנט" („ראָס רייכסבאַנער" פֿון 10־טן סעפּטעמבער 1932) דערשײַנט אַ לייט־
אַרטיקל, אין וועלכן עס ווערט אויפֿגעשטעלט אַן אייגענע מיליטער־פּראָגראַם לגבי
שלייכערן. „60.000 פּראָפֿעסיאָנעלע סאָלדאַטן, באַוואָפֿנט מיט דעם סאַמע מאָדער־
נעם מאַטעריאַל, מיט די נויטווענדיקע לערן־אַנשטאַלטן און לאַבאָראַטאָריעס;
אַרמיי־קאָמיסאַרן פֿון פּאַרלאַמענט; אַ יערלעכער קאָנטינגענט פֿון מיליץ־רעקרוטן
אין צאָל פֿון 400.000 יונגע דייטשן אויפֿן יסוד פֿון אַלגעמיינער קורצער מי־
ליטער־פּליכט — דאָס איז דאָס צוועקמעסיקסטע פֿון שטאַנדפּונקט פֿון נאַציאָנאַ־
לער זיכערקייט און ווילן צו דייטשער פֿרייהייט און גלייכקייט". אויך דאָס איז
אַ פּראָגראַם פֿון דייטשן מיליטאַריזם, פֿון באַוווסטער צי אומבאַוווסטער צוגרייטונג
פֿון מילחמות.

וואָס פֿאַר אַ ווערט האָבן די מאַניפֿעסטאַציעס פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַ־
טישער יוגנט, פֿון די אַלע לאָזונגען „קיינמאָל נישט מער קיין קריג!" פֿון די
אָפּשטימונגען אין די פּאַרלאַמענטן, אויב די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַלס גאַנצע
איז אַזוי שטאַרק אויסגעבונדן מיט דער אַרמיי און דעם פֿאָטערלאַנד?

און ווי פֿירט דעם קאַמף קעגן דער מילחמה־געפֿאַר די קאָמוניסטישע
באַוועגונג? זי רוקט אַרויס רעוואָלוציאָנערע מיטלען פֿון קאַמף: דעם גענעראַל־
שטרייק, די פּראָפּאַגאַנדע אין דער אַרמיי, דאָס שטימען קעגן מיליטערישע ביו־
דזשעטן אין פּאַרלאַמענט. די מיטלען זענען אויס רעוואָלוציאָנער, אָבער — בײַ
דער הײַנטיקער לאַגע פֿון מלוכישע און סאָציאַלע כוחות — זענען די אַלע מיטלען
אין תּוך פּיקטיוו. דער גענעראַל־שטרייק? געוויס, דער פּראָלעטאַריאַט איז בכוח
אָפּצושטעלן דורך זײַן אוניווערסאַלן שטרייק אַלע רעדער פֿון דער קאַפּיטאַליסטי־
שער אינדוסטריע. און די מילחמה־פֿירונג איז הײַנט צו טאָג טאַקע אַ מעכטיקער
צווײַג פֿון דער גרויס־אינדוסטריע. אָבער אַ גרויסע פֿראַגע איז: צי וועט דער
פּראָלעטאַריאַט גאָר זײַן ביכולת אַרויסצוטרעטן אין דער פֿאַטאַלער היסטאָרישער
שעה אַלס איינהייטלעכער און מוטיקער פֿאַקטאָר? מען מוז זיך געננוי פֿאָרשטעלן
(אויב מען האָט שוין פֿאַרגעסן דאָס יאָר 1914) די אַלגעמיינע פּאָליטישע און
געלישע אַטמאָספֿער, אין וועלכער עס וואַקסן אויס און שפּיצן זיך צו מיליטערישע
קאָנפֿליקטן. שוין מיט אַ צײַט פֿריִער, אומבאַמערקט פֿאַר די ברייטע פֿאָלקס־מאַסן,
ווערט דורך מלוכה, פּרעסע, פּאַרטייען, געשאַפֿן די נייטיקע אַטמאָספֿער, די אָפֿענע
צי באַהאַלטענע שינאה צו דעם צוקונפֿטיקן פֿײַנט. די הערשנדיקע קלאַסן נעמען

אָן אַלע מיטלען, כדי נישט צוצולאָזן צו אַן אַקטיווער ווידערשטאַנד־קאַמפּאַניע; אין דעם נייטיקן מאָמענט וועלן זיי ־עזאָרגאַניזירן, פונאַנדערדרייסן דעם פראָנט פון די קעגנער פון קריג. די מאַסן, זעליש צעמישט דורך דעם פּאַטריאָטישן רעש פון דער ערב־מילחמה, וועלן קוים קענען שטעלן אַ ווידערשטאַנד דער מלוכה־מאַשין, וועלכע וועט פּלוצים אויפטרעטן מיט אַלע מאַכט־מיטלען פון דעם קריג. גאָר אַנדעריש וואָלט עס געווען ווען די מאַסן דערקלערן אַ ווידערשטאַנד אין אַ גוואַלדיקן ס ט י כ י ש ן שווונג, ווען זייער פּראָטעסט ווערט געטראָגן פון אַ באמת טיפגייענדיקער פאָלקס־באַוועגונג. אָבער כדי עס זאָל קומען דערצו, טאָר מען זיך נישט פאַרלאָזן אויף דעם „גענעראַל־שטרייק" אין דער לעצטער מינוט, מוז מען יענעם סטיכישן אויפברויז פון מענטשן און קלאַס צוגרייטן אין אַ לאַנגער עקשנותדיקער אַרבעט.

גרייטן עס די קאָמוניסטן צו אפשר דערמיט, וואָס זיי שטימען אין פּאַרלאַמענטן (דאָס טוען אַמאָל אויך סאָציאַל־דעמאָקראַטן) קעגן מיליטער־קרעדיטן? אויך דאָ מוז מען זיך אָפּזאָגן פון אַ געפערלעכער פיקציע. די אָפּשטימונגען אין פּאַרלאַמענטן האָבן אין דער היינטיקער מלוכה־וועלט שוין לאַנג פאַרלאָרן די רעאַלע באַדייטונג; אַמווייניקסטן אינטערעסירן זיך די גענעראַל־שטאַבן מיט אַזעלכע אָפּשטימונגען. אָבער אין דעם פּאַרלאַמענטאַרישן „קאַמף" אויף דעם געביט ליגט נאָך אַ גרעסערע געפאַר, וועלכע קומט זייער זעלטן צום באַוווסטזיין. די פּאַרלאַמענטאַרישע קאָמוניסטן אָדער סאָציאַל־דעמאָקראַטן הויבן אויף זייערע הענט קעגן קאַפּיטאַליסטישן מיליטער, זיי האָבן באַפרידיקט זייער געוויסן, זיי האָבן פאַרטראָטן די אינטערעסן פון אַרבעטער־קלאַס. און... אויף מאָרגן גייען די זעלביקע אַרבעטער אין די וואָפן־פאַבריקן, אין די גיפט־גאַזן־באַטריבן, אין די שיפבוי־וואַרשטאַטן — און שאַפן מיט אייגענע הענט די קריג־אינסטרומענטן. עס ליגט אַן אומגעהויערע אומבאַוווסטע צביעות אין אַזאַ טאַקטיק פון אַרבעטער־קלאַס. אין פּאַרלאַמענט, ווו ער האָט נישט די מערהייט, גיט ער אָפּ — דורך זיינע פאַרטרעטער — אַ ריין־אַקאַדעמישע שטים; און אין פּאַקטישן לעבן דינט ער מיט זיינע מוסקולן, אַרבעטס־קראַפט און שכל דעם מיליטאַריסטישן פּראָגראַם פון דער מלוכה. וואָס איז דער פועל־יוצא דערפון? נישט נאָר דאָס, וואָס די האָרע־פּאַשניקעס פון די וואָפן־פאַבריקן שאַרפן אַליין קעגן זיך און זייערע ברידער דעם מעסער אויף להבא. דער פועל־יוצא איז אויך, אַז די גאַנצע אַרבעטערשאַפט בכלל ווערט געוווינט צו באַטראַכטן די אַרבעט אין דער וואָפן־אינדוסטריע אַלס אַ נ אָ ר מ אַ ל ע אַרבעט, נישט בעסער און נישט ערגער פון אַנדערע. דערמיט ווערט אָבער אויך אָפּגעשוואַכט דער זעלישער ווידערשטאַנד קעגן דער צוגרייטונג פון מילחמות. די בורזשואַזיע קאָן זיין צופרידן מיט אַזאַ לאַגע.

און דער דריטער וועג פון באַקעמפונג? — די פּראָפּאַגאַנדע אין דער אַרמיי. דאָ שיידן זיך אָפּ קאָמוניסטן פון אַלע אַנדערע רעוואָלוציאָנערן. די אַנדערע האַלטן, אַז מען מוז באַיקאָטירן, אויסמייַדן, אַרויסציִען מענטשן פון דער באַוואָפנטער מאַכט פון דער אַלטער געזעלשאַפט. אייראָפּע קען אויך אַ פּאַציפיסטישע באַוועגונג

באוועגונג פון „קריגס־דינסט־פארווייגערער", פון מענטשן, וועלכע ווילן אויפן פאַסיוון אופן, אינדיווידועל אויסמיידן צו דינען דער קריגס־פוריע. אָבער קאָמוניסטן באַקעמפן אַלע אַרטן פון רעוואָלוציאָנערן אַנטי־מיליטאַריזם. זיי פאַרלאַנגען פאַרקערט: מען זאָל אַריינטרעטן אין די אַרמייען און מען זאָל דאָרטן פון אינעווייניק אויפבויען די קאַמף־עלעמענטן. נאָכפאָלגנדיק לעניִנס ווערטער, ווילן זיי אַזוי אַרום פאַרוואַנדלען די נאַציאָנאַלע אַרמיי אין אַ רעוואָלוציאָנערע, דעם. צוקונפטיקן נאַציאָנאַלן קריג — אין אַ סאָציאַלן בירגער־קריג. עס איז נישט קיין צופאַל, וואָס קאָמוניסטן ווילן נישט צעשטערן די אַרמיי־אַפּאַראַטן; זיי האָבן אַכטונג פאַר די דאָזיקע אַפּאַראַטן, זיי ווילן זיי אויסנוצן פאַר דער קומענדיקער קאָמוניסטישער מלוכה. אָבער עס איז אַ פיקציע צו מיינען, אַז מיט אַט אַזעלכע שכלדיקע פּראָפּאַגאַנדע־מעטאָדן וועט מען בייקומען די קאַפּיטאַליסטישע אַרמייען, וועט מען אָפּהאַלטן, ווען נייטיק, דעם אויסברוך פון אַ מילחמה. מיט אַזעלכע מעטאָדן פאַרשטאַרקט מען נאָר די מיליטאַריסטישע פּסיכאָלאָגיע אין אַרבעטער־קלאַס גופא. מען גרייט אים צו פאַקטיש צו נעמען שפּעטער אָנטייל אין מילחמות פון אַלטן נאַציאָנאַלן שטאַט. — און זאָל זיך דאָס נישט אויסדרוקן ווי אַ פאַנטאַסטישע השערה. דער מאָסקווער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל האָט שוין מיט יאָרן צוריק געגעבן צו פאַרשטיין, אַז ער קען האָבן אַן אינטערעס אין פרעמדע אימפּעריאַליסטישע אַרמייען.

בעת דעם פערטן קאָנגרעס פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל אין מאָסקווע (1922) האָט בוכאַרין אָפּגעגעבן פאָלגנדיקע וויכטיקע דערקלערונג: „ווען עס איז נייטיק, קען סאָוועט־רוסלאַנד שליסן פּאָליטישע און מיליטערישע אָפּמאַכן מיט בירגערלעכע לענדער, וועלכע זענען גאַנץ אָדער האַלב אונטערדריקט, כדי צו קעמפן קעגן די הויפּט־כוחות פון אימפּעריאַליזם. מיר ווייזן אָן אַלס ביישפּיל אויף דעם בונד צווישן סאָוועט־רוסלאַנד און טערקיי צוליב אַ געמיינזאַמען קאַמף קעגן די מערב־אייראָפּעיִשע לענדער. ביי אַזאַ מין פאָרעם פון נאַציאָנאַלער פאַרטיידיקונג, ביי אונדזער מיליטערישן אָפּמאַך מיט בירגערלעכע מלוכות, מוזן די חברים פון די באַטרעפנדיקע לענדער אונטערשטיצן דעם בלאָק ביז צום ניצחון". הייסט עס, אַז דער דייטשער רעוואָלוציאָנערער פּראָלעטאַריאַט וואָלט געמוזט אין אַזאַ שעת־הכושר אונטערשטיצן גאָר זיין אייגענע קאַפּיטאַליסטישע רעגירונג? יאָ! — האָט אויף דעם געענטפערט מיט קלאָרע רייד קלאַראַ צעטקין. אין נאָמען פון דער קאָמוניסטישער פראַקציע, אויף דער זיצונג פון דייטשן פאַרלאַמענט אין יאָר 1923. „די צוקונפט פון דייטשלאַנד — האָט זי געזאָגט — באַזירט זיך אויף אַ געמיינשאַפט פון אינטערעסן מיטן ראַטן־פאַרבאַנד, וואָס דאָס באַדייט אַן עקאָנאָמישע און פּאָליטישע צוזאַמענאַרבעט און, ווען נייטיק, אויך אַ מיליטערישע קעגנזייטיקע הילף. להיפוך צו דער אָנזיכט פון דעם הערן דעפּוטירטן וועלס (פירער פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע), זע איך נישט איין פאַר וואָס זאָל זיך נישט פאַרווירקלעכן, אין פאַל פון נויטווענדיקייט, אַן אינטימע קאָאָפּעראַציע צווישן דער דייטשער רייכסווער און דער רויטער אַרמיי". —

דער שטאַנדפּונקט פון דעם אָפיציעלן קאָמוניזם האָט זיך פאַר די יאָרן אין קיין פּונקט נישט געענדערט. די דייטשע קאָמוניסטן, למשל, האָבן אין די יאָרן געפירט אַן אויסגעשפּראָכן־נאַציאָנאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע קעגן פראַנקרייך, קעגן דעם „רעוואַנשיסטישן ווערסאַל־אָפּמאַך" אאַז"וו. דערמיט האָבן זיי אָביעקטיוו געהאָלפן דער פאַרשטאַרקונג פון דייטשן נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם, פון דעם דייטשן מיליטאַריזם בכלל. דער אָפיציעלער קאָמוניזם איז נישט אימשטאַנד צו באַקעמפן ערלעך ביז גאָר די היינטיקע מילחמה־געפאַר.

עס איז דאָ נאָר איין מיטל צו באַקעמפן מילחמות: *נישט שפּילן זיך מיט דעם געדאַנק פון מילחמות!* מען מוז זיי באַקעמפן נישט נאָר מיט שלום־מאַניפעסטאַציעס, מיט פּאַרלאַמענטאַרישע אָפּשטימונגען, מיט האָפענונגען אויף דעם משיח פון גענעראַל־שטרייק. עס מוז אָנערקענט ווערן אַלס סאָציאַליסטישע פליכט, אַז מען טאָר נישט, אויף וועלכן נישט איז אופן, נעמען פּערזענלעכן אָנטייל אין דער צוגרייטונג פון צוקונפטיקע שלאַכטן: נישט אין די ריזיקע אַנשטאַלטן, וווּ מען גרייט צו די מאַטעריעלע מכשירים, נישט אין יענע, וווּ מען גרייט דעם מענטשן־מאַטעריאַל. וועט מען זאָגן: ווי קענען די וואָפן־אַרבעטער מותּר זיין אויף זייערע אַרבעט־פּלעצער, וווּ זאָלן זיי נעמען אַנדערע פּרנסות? וועט מען מוזן ענטפערן: דער אַרבעטער־קלאַס קען נישט אָפּזאָגן זיך פון זיינע פּרינציפּן צוליב אָט די מאַטעריעלע שוועריקייטן פאַר געוויסע טיילן פון קוואַליפיצירטע אַרבעטער. עס מוז דורכדרינגען דאָס באַוווּסטזיין, אַז — אַפילו ביז עס וועט קומען די צייט, ווען מען וועט די שווערדן איבערשמידן אויף גראָב־אייזנס — איז די שווערד־אינדוסטריע אַ פּאַראַט לגבי דער מענטשהייט. דער סאָציאַליזם באַגייט אַ פּאַראַט לגבי זיין אידעע און זיין קלאַס נישט נאָר ווען ער שטייט שוין, באַוואָפנט און געפּענצערט, אין די רייען פון די פּאַטערלאַנד־פּאַרטיידיקער. ער באַגייט דעם פּאַראַט דווקא אין דער צוגרייטונג־צייט, ווען ער אַרבעט ווי אַ „פרידלעכער" האָרעפּאַשניק ביי די וואָפן און פאַרדינט ערלעך זיין פּרנסה פאַר זיך און דער פאַמיליע. וועט דער סאָציאַליזם נישט האָבן דעם מוט צו פאַרלאַנגען פון זיינע אָנהענגער אָט דעם אָפּזאָג פון די מאַטעריעלע אַרבעט־פּלעצער שוין איצט, דעמאָלט איז נישטאָ קיין ספק האָפענונג צו דערוואַרטן פון פּראָלעטאַריאַט דעם גרויסן אַנטימיליטאַריסטישן מסירת־נפש אין מאָמענט פון דעם קריג־אויסברוך. — ואם תאמר מה נאכל? און אַז דער פּראָלעטאַריער פון אָט דער אינדוסטריע וועט פרעגן: ווי זאָל איך לעבן? מוז מען אים געבן נאָר איין תשובה: און ווי זאָל לעבן די מענטשהייט?... וועט יענער טייל אַרבעטער פאַרלירן זיינע ווירטשאַפטלעכע פּאָזיציעס, וועט ער מוזן זוכן סאָלידאַריטעט ביי דעם גאַנצן אַרבעטער־קלאַס, ביי אַלע ערלעכע אָנהענגער פון סאָציאַלן קאַמף. וועט דאָס שאַפן אַן אַטמאָספער פון קעגנערשאַפט צום קריג, וועט עס דערציִען די יוגנט אין אַ נייעם אויפריכטיקן גייסט. געוויס, די לעצטע מעטאָדע פון קאַמף קעגן קריג ליגט אין דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, אָבער דער קאָנסעקווענטער אַנטימיליטאַריזם איז איינער פון די בעסטע וועגן צו איר.

III

מיר האָבן געזען: די היינטיקע סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט נישט קיין קלאָרע טעאָרעטישע קאַמף־פּראָגראַם בנוגע דעם קריג. האָט זי אָבער דעם קלאָרן אינסטינקט ווי צו רעאַגירן אויף קאָנקרעטע מילחמה־געפאַרן? מיר שטייען שוין מער ווי אַ יאָר פאַר אַזעלכע געפאַרן אויפן ווייטן מיזרח. אַ מילחמה איז אויסגעבראָכן צווישן יאַפּאַן און כינע: אַ געפאַר האָט זיך אָנגערוקט אויף די באַציִונגען צווישן יאַפּאַן און ראַטן־רוסלאַנד. האָבן די סאָציאַל־דעמאָקראַטן און די קאָמוניסטן אַוועקגעשטעלט זיך אויף דעם ריכטיקן וועג ווי צו באַקעמפן דעם יאַפּאַניש־כינעזישן בלוטיקן קאָנפליקט?

ניין, זיי זענען טאַקע אַוועק אויף דעם פאַלשן וועג, זיי האָבן פשוט איבערגעחזרט די געפערלעכע טאַקטיק פון יענער ערשטער וועלט־מילחמה. זיי האָבן זיך געשטעלט אויף איין זייט, זיי האָבן זיך אונטערגענומען צו באַשיצן די אינטערעסן פון כינע (1). זיי האָבן זיך נישט אַוועקגעשטעלט ווי אַ מאַכט, ווי אַ דריטע מאַכט, צווישן אָדער דרויסן פון די ביידע קעמפנדיקע מחנות.

געוויס איז די אויפרעגונג פון דער יושרדיקער מענטשהייט קעגן דעם רויבערישן קריג פון יאַפּאַן געווען באַגרינדעט. געוויס מוז מען פאַרמישפּטן די אכזריות, מיט וועלכע דער יאַפּאַנישער אימפּעריאַליזם איז באַפאַלן צוערשט מאַנדזשוריע און שפּעטער שאַנכאַי. מיט די מאָדערנסטע מיטלען פון דער קריג־טעכניק האָבן יאַפּאַנער צעשטערט שטעט און דערפער, געהרגעט טויזנטער מענטשן, פאַרניכטעט די אָרעמע פּראַצע פון אַן אַ צאָל אַרבעטנדיקע. אָבער: איז דערפון געדרונגען, אַז דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליזם מעג זיך סאָלידאַריזירן אינגאַנצן מיט „כינע“ (אין דעם ברייטן באַגריף פון פאָלק און מלוכה) און אַרויסטרעטן אינגאַנצן קעגן „יאַפּאַן“ (אַלס פאָלק און מלוכה)? דאָס הייסט דאָך אין לעצטן גרונד, אַז די סאָציאַליסטן גיבן זייער הסכמה כינע, אַז זי זאָל פירן מילחמה קעגן יאַפּאַן. זאָל זיין אַ פאַרטיידיקונג־מילחמה, אָבער דאָך אַ מילחמה! פּונקט אַזוי האָבן די בעלגישע און פראַנצויזישע סאָציאַליסטן דעמאָלט געכשרט זייער קריג קעגן די דייטשן אַלס אַ פאַרטיידיקונג; און פּונקט אַזוי האָבן די דייטשן געכשרט זייער קריג אַלס פאַרטיידיקונג קעגן רוסלאַנד און ענגלאַנד. זאָל די דערפאַרונג פון יענע יאָרן נישט האָבן אויסגעלערנט די סאָציאַליסטן, אַז הינטער אַלע קריגן, צי אָנגריף־ צי פאַרטיידיקונג־מילחמות, שטייען תמיד די אינטערעסן פון דעם קאַפּיטאַל? אין יענער מילחמה האָבן געזיגט די מלוכות, וועלכע האָבן זיך באַטראַכט אַלס אָנגעגריפענע פון דרויסן; איז די וועלט נאָך זייער ניצחון געוואָרן פרייער,

1) אין אַן אויפרוף פון דער כינעזישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי לייענען מיר: „בלוט גיסט זיך אין כינע. דער יאַפּאַנישער אימפּעריאַליזם מיט זיינע קאַנאָנען, שיפן און אעראָפּלאַנען באַדראָט די כינעזישע אַרבעטער. ער וויל דעראָבערן דאָס גאַנצע לאַנד“. — די קאָמוניסטן זענען נאָך מער פּאַטריאָטיש; זיי באַשולדיקן די איצטיקע כינעזישע מאַכטהאָבער, אַז זיי קעמפן נישט גענוג קעגן יאַפּאַניע און פאַרראַטן זייער לאַנד. די קאָמוניסטן אין דייטשלאַנד באַקעמפן דאָס שיקן געווער פון די דייטשע פאַבריקן פאַר יאַפּאַניע, אָבער זיי האַלטן נייטיק דאָס שיקן פאַר כינע...

ערלעכער, פרידלעכער? מיליאָנען מענטשן, וועלכע האָבן אָפּגעגעבן זייער לעבן פאַר דעם דעמאָלטיקן יושר, צי זענען זיי נישט בלוטיק אָפּגענאַרט געוואָרן אין זייערע נאַיווע האָפענונגען? דער פאָלקס־מענטש איז אָפטמאָל געגאַנגען אין פייער מיט די שענסטע פּרינציפּן, אָבער די חיה־רעה פון קריג האָט עס אויסגענוצט נאָר צוליב די אינטערעסן פון די העכערע קלאַסן. וועלכע גאַראַנטיע איז דאָ, אַז דער כינעזישער פאָלקס־מענטש וואָלט אַרויסגעצויגן פון זיין „מילחמת־מיצווה" אַ גרע־סערן מאַטעריעלן און מאָראַלישן נוצן ווי די אייראָפּעער מיט די אַמעריקאַנער?

דער סאָציאַליסט קען זיך נישט באַנוגענען מיט די אַלגעמיינע באַגריפן כינע און יאַפּאַן, ער קאָן זיך נישט לאָזן באַהערשן פון די אויסערלעכע אַפילו שרעק־לעכע געשעענישן ביי דער פאַרטיידיקונג (פּונקט אַזוי ווי ער וועט נישט טאָרן מאָרגן באַנוגענען זיך מיט די הוילע באַגריפן „איטאַליע", „פראַנקרייך", „דייטש־לאַנד" אאַז"וו). ער מוז אַריינדרינגען טיפער אין די סאָציאַלע באַשטאַנד־טיילן פון דיביידע מלוכות, וועלכע שטייען אין קאָנפליקט. צי זענען אַלע קלאַסן פון כינעזישן פאָלק אין אַ גלייכער מאָס פאַראינטערעסירט אין דעם איצטיקן קאַמף קעגן יאַפּאַן? מיר ווייסן, אַז אין כינע ווערט דורכגעפירט אַ שטרענגער באָיקאָט פון יאַפּאַנישע סחורות, אַז אין די מאַסן הערשט אַ שטאַרקע „אַנטי־יאַפּאַנישע שטימונג". אָבער פון וועמען ווערן געשאַפן אָט די שטימונגען, ווערט אָרגאַניזירט אָט דער באָיקאָט? אַפּשר דווקא פון די כינעזישע סוחרים, אינדוסטריאַלן, באַנ־קירן, וועלכע ווילן פאַרפעסטיקן זייערע אייגענע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס? צי ווייסן מיר גאָרנישט, אַז אַ בורזשואַזיע קען שאַפן אַ „נאַציאָנאַלע" קאַמפּאַניע אין פאָלק צוליב אירע זייער פּראָזאַישע אינטערעסן? זענען טאַקע די כינעזישע פּוי־ערים, האַנטווערקער, אַרבעטער, קליינהענדלער פאַראינטערעסירט צו פירן אַ מילחמה כדי אויסצובויען אַ „פרייע" נאַציאָנאַלע מלוכה? בשעת די כינעזישע מאַסן האָבן מיט יאָרן צוריק אָנגעהויבן זייער קאַמף קעגן די אויסלענדישע אימפּעריאַליסטן, האָט מען זייער קאַמף אָנגערופן היסטאָריש־פּראָגרעסיוו. אָבער דער סאָציאַליסט (צי דער כינעזישער סאָציאַליסט צי זיין ברודער אין אינטערנאַציאָנאַל) קען בשום אופן נישט האַלטן פאַר פּראָגרעסיוו דאָס אַרויסטרייבן פון אויסלענדישן קאַפּיטאַ־ליזם און דאָס גלייכצייטיקע אויפריכטן פון דעם „היימישן", אייגענעם עקספּלואַ־טאַטאָר. פּראָגרעסיוו הייסט היינט — נאָך די גרויסע דערפאַרונגען פון נאָכן קריג — נאָר אַזאַ נאַציאָנאַלער באַפרייונג־קאַמף, וועלכער איז גלייכצייטיק פאַרבונדן מיט דעם סאָציאַלן. אויך דער קאַמף קעגן יאַפּאַנער, ענגלענדער, אַמעריקאַנער, וועט פאַר די כינעזישע מאַסן ווערן אַ היסטאָרישער שריט פאָרויס נאָר דעמאָלט, ווען ער וועט נישט ווערן באַצאָלט מיט דעם פרייז פון דעם אויפבוי פון אַ כינעזישער נאַציאָנאַל־מיליטאַריסטיש־קאַפּיטאַליסטישער מלוכה. אַזאַ מלוכה ווערט שוין גע־בויט, זי האָט שוין געוויזן דער וועלט אירע שאַרפע ציין. און וועט זיך היינט דאָס הונדערט־מיליאָניקע פאָלק פון כינע אַריינלאָזן אין אַ קריג מיט יאַפּאַן אונטער נאַציאָנאַלע פאָנען, דעמאָלט וועט עס אויסבויען אַ מלוכה קעגן זיך, אַזאַ מין סאָציאַלע טורמע ווי די, אין וועלכע עס שמאַכטן די האָרעפּאַשניקעס פון אייראָפּע.

א נאַציאָנאַל־פּאַראייניקט כינע וועט דעמאָלט ווערן פאַר די מאַסן א נאַציאָנאַל־פּאַראייניקטער קאַפּיטאַליזם. וואָס וועט זיך ענדערן אין זייער היסטאָרישער לאַגע? די מאַכטהאָבער פון כינע שטייען נישט אַליין, הינטער זייערע פּלייצעס שטייט אויך אַ מ ע ר י ק ע. וועט דאָס באַדייטן, אַז די מאַסן גיסן זייער בלוט, קעמפן פאַר באַפרייונג — לשם די אינטערעסן פון יאַפּאַניש־אַמעריקאַנישן קאַפּיטאַל... עס וועט זיין אַ געוואַלדיקער קלאַפּ פאַר דער וועלט, אויב די מעכטיקע באַוועגונג, וועלכע טרייסלט איצט כינע, וועט אַריבערגיין אין אַ נאַציאָנאַלער מילחמה קעגן יאַפּאַן און נישט אין אָנפאַנג פון אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע!

און אויך דער אַלגעמיינער באַגריף „י אַ פּ אַ ן" טראָגט נישט אַריין קיין קלאָרקייט אין דער לאַגע. יאַפּאַן איז אַ לאַנד און אַ פאָלק, וואָס באַשטייט פון די פאַרשיידנסטע סאָציאַלע עלעמענטן. דער סאָציאַליסט קען זיך נישט באַנוגענען דערמיט, וואָס ער פאַרמישפּט דעם מיליטערישן אָנפאַל פון יאַפּאַנישן אימפּעריאַליזם אויף כינע. ער מוז זיך צוקוקן צו דער עקאָנאָמישער און זעלישער לאַגע פון די יאַפּאַנישע אַ ר ב ע ט ־ מ אַ ס ן. ווי לעבט זיך היינט־צו־טאָג אָט־די דאָזיקע מאַסן? עס איז אַ בילד פון אַ לעבן, וואָס דערמאָנט זייער אָן דעם צאַריסטישן רוסלאַנד. „דער צושטאַנד פון די פּויערים איז שרעקלעך. אַפילו אין די רויִקע צייטן און ביי אַ גוטער גערעטעניש מוז די גרעסטע צאָל פון די פּויערים מאַטערן זיך. אַ העלפט פון זיי אַרבעט אין קליינינטשקע באַלעבאַטישקייטן אויף אַרענדירטער ערד; דעם באַלעבאָס באַצאָלט מען געוויינטלעך אַ העלפט פון דער גערעטעניש. אָבער אויך די זעלבסטשטענדיקע פּויערים אַרבעטן אויס ביי זיך נישט מער, ווי די פּאַכטער. די פּרייזן פאַר אַגראַר־פּראָדוקטן זענען געפאַלן אַזוי נידעריק, ווי נאָך קיינמאָל נישט. מוז אַלזאָ דער פּויער פאַרקויפן פון זיין אָרעמער גערעטעניש אַ סך מער, ווי נאָך מיט אַ יאָר צוריק, ד"ה, אַז ער הונגערט. די רעקרוטן־קאָמיסיעס באַריכטן, אַז די יונגע פּויערים אַנטשפּרעכן לויט זייער קערפּער אַלץ ווייניקער די פאָדערונגען פון מיליטער־דינסט. נאָך מיט דריי יאָר צוריק האָט מען די דורכשניטלעכע יאָר־הכנסה פון די פּויערים־ווירטשאַפטן געשאַצט אויף 900 יען און היי־יאָר שאַצט מען זי קוים אויף 300. אין אַ סך טיילן פון יאַפּאַן פאַרלאָזן די פּויערים די דערפער און לאָזן זיך — דאָס גאַנצע דאָרף — אין דער שטאָט אַריין מיט דער האָפענונג צו געפינען דאָרטן עפּעס צו עסן"(1).

און וואָס איז די שטאָט? זי שטייט אויך אונטער דעם אייזערנעם דרוק פון דעם וועלט־קריזיס. זי קען אויך אַרבעטלאָזיקייט. דער הויפּט־אַרטיקל פון עקספּאָרט איז אין יאַפּאַן רוי־זייד; עס פלעגט גיין מייסטנס קיין אַמעריקע. איצט נעמט אַמעריקע אָפּ נאָר אַ קליינעם טייל דערפון; אין משך פון אַ האַלב יאָר זענען די פּרייזן געפאַלן אויף 40 פּראָצענט. דער עקספּאָרט קיין כינע איז געפאַלן אויף אַ העלפט. — יאַפּאַן האָט אַ באַפעלקערונג, וואָס האַלט אין איין וואַקסן, וואָס געפינט זיך נישט קיין אָרט אין די ראַמען פון איר איצטיקן לאַנד (פאַר די לעצטע

(1) לויט די מיטטיילונגען פון א. מענכן, אַ דייטשן סאָציאַל־דעמאָקראַט, אַ קענער פון כינע.

60 יאָר איז די באַפעלקערונג אויסגעוואַקסן כמעט דאָפּלט). דערפאַר האָבן די יאַפּאַנער געמוזט איבערגיין צו אַ שטאַרקער ע מ י ג ר אַ צ י ע. דער יאַפּאַנישער פּראָפעסאָר איכיהאַשי האָט פאַרעפנטלעכט אַ גענויע אונטערזוכונג וועגן דער עמיגראַציע־געשיכטע פון זיין פאָלק. ער דערציילט: אָנהייבנדיק פון יאָר 1885 האָבן פון יאַפּאַן גענומען אויסוואַנדערן אַרבעט־מענטשן. אין דער צייט ביז 1924 האָבן אויסגעוואַנדערט נישט ווייניקער ווי אַ מיליאָן מיט צוויי הונדערט טויזנט מענטשן. צוויי הונדערט טויזנט האָבן געוואַנדערט קיין אַמעריקע (פאַרייניקטע שטאַטן), אָבער זינט 1907 האָט מען אין אַמעריקע גענומען פאַרמאַכן דעם טויער פאַרן יאַפּאַנישע עמיגראַנט; אין 1924 האָט מען די עמיגראַציע אַהין ליקווידירט אינגאַנצן. אין קאַנאַדע האָט מען נאָך ביז 1924 דערלויבט אַריינצופאָרן 400 יאַ־פּאַנער אַ יאָר. זינט יענעם יאָר לאָזט מען אַריין... נאָר 150 אַרבעט־מענטשן אַ יאָר. אויסטראַליע איז בכלל פאַרמאַכט פאַר יאַפּאַנער. האָט זיך די עמיגראַנטן־כוואַליע געצויגן אין די אַזיאַטישע לענדער: קיין קאָרעא, פריער אין אַזיאַטישן רוסלאַנד, איצט קיין כינע. „עס איז קלאָר — שרייבט איכיהאַשי, — אַז כינע בילדעט אַ וויכטיקן פעלד פאַר דער יאַפּאַנישער עמיגראַציע, הגם דאָס לאַנד גופא קען נישט זיין צוציענדיק פאַר יאַפּאַנישע אַרבעט־מענטשן (ווייל דער יאַפּאַנער קאָן נישט קאָנקורירן מיט דעם נידעריקן לעבנס־ניוואָ פון כינעזישן קולי). אין כינע לעבן מער יאַפּאַנער ווי אין אַנדערע פרעמדע לענדער: 241.000, דערפון געפינען זיך דריי פערטל — 185.000 — אין מ אַ נ ד ז ש ו ר י ע (1).

די צאָלן זענען דערפירט געוואָרן ביזן יאָר 1924, אָבער פאַר די נייע אַכט יאָר האָט זיך די לאַגע פון די יאַפּאַנישע מאַסן נישט געענדערט צום בעסערן. עס ווערט פאַרשטענדלעך פאַרוואָס כינע און מאַנדזשוריע פאַרנעמען אַזאַ גרויסן אָרט אין דער אויסנפּאָליטיק פון יאַפּאַן, פאַרוואָס אויך די מאַסן זענען פאַראינטערע־סירט אין דער פּאָליטיק. אַרבעטנדיקע מאַסן האָבן דאָס אומבאַדינגטע סאָציאַליס־טישע רעכט איינצווואַנדערן און צו קאָלאָניזירן נייע לענדער, ווען זיי טוען דערמיט נישט קיין שאָדן די היימישע האָרעפּאַשניקעס פון אָט די לענדער(2). (דערפאַר האָבן אויך אייראָפּעער דאָס רעכט בנוגע אַמעריקע, אויך יידן — בנוגע פּאַלעס־טינע אאַז"וו). דאָס אומגליק באַשטייט אָבער אין דעם, וואָס די יאַפּאַנישע מאַסן טרעטן אַרויס נישט פאַר זיך אַליין און בשלום, נאָר אונטער דעם באַוואָפנטן שוץ פון זייער מלוכה. די קייזערלעכע רעגירונג פון טאָקיאָ פאַרפאָלגט דערביי גאָר גרויסע אימפּעריאַליסטישע פּלענער. ווייל זי ווערט געשטויסן דורך דעם מעכטיקן דראַנג פון די עלנטע מאַסן. ווי מוז זיך דער סאָציאַליסט באַציען צו אַזאַ לאַגע? ער קען זאָגן: כינע אָדער דאָס כינעזישע פאָלק איז נישט מחוייב מקריב צו זיין זיך צוליב די אינטערעסן פון די יאַפּאַנישע מאַסן. זאָלן די יאַפּאַנער, וואָס גייען אויס פון עלנט און נויט, מאַכן אַ שטיקל אָרדענונג, ראשית־כל, ביי זיך אין לאַנד

(1) לויט די מיטטיילונגען פון א. מענכן, אַ דייטשן סאָציאַל־דעמאָקראַט, אַ קענער פון כינע.

2) די אַרבעט פון איכיהאַשי איז פאַרעפנטלעכט אין דעם גרויסן אַמעריקאַנישן ווערק: "Intenational migrations", וועלכע איז דערשינען אין יאָר 1931 און באַהאַנדלט די עמיגראַציע־באַוועגונגען פון אַלע פעלקער.

גופא. איידער זיי הויבן אָן רוויבערישע אָנפאַלן אויף אַ פרעמד פאָלק, זאָלן זיי דורכפירן סאָציאַלע ענדערונגען אין זייער אייגענעם פאָלק. עס וועט זיך דעמאָלט אַרויסשטעלן, אַז אין יאַפּאַן דאַרפן דער פּויער און האַרעפּאַשניק נישט הונגערן, בעת זיין קייזער מיט די פּריצים, די קאַפּיטאַליסטן, די גענעראַלן פירן דאָס גלענצנדיקע לעבן פון אַ וועלט־אימפּעריע.

יאָ, אַזוי קאָן טענהן דער סאָציאַליסט צו די יאַפּאַנישע אַרבעטנדיקע, און ער וועט זיין גערעכט. אָבער אויב דער יאַפּאַנישער פאָלקס־מענטש איז צעמישט און געפּענטעט, אויב ער לאָזט זיך פירן אַלס אַ סאָלדאַט צו דעם אָנפאַל אויף כינע און פירט אויס די באַפעלן פון זיינע הערשער, — איז די אויפגאַבע פון סאָציאַליסט צו געבן זיין הסכמה צו דער געשאַפענער לאַגע? מעג ער דעמאָלט אַ מאַך טאָן מיט דער האַנט און זאָגן: פאַרפאַלן, עס מוז געפירט ווערן אַ מילחמה פון כינע קעגן יאַפּאַן? וועט דאָס נישט פירן דערצו, אַז דער פאָלקס־מענטש אין יאַפּאַן וועט אַרונטערפאַלן אונטער דער פּאַטריאָטיש־מיליטאַריסטישער השפּעה פון זיינע אייגענע הערשער? וועט ער נישט פאַרבייגן דעמאָלט אַלע זיינע אינערלעך־סאָציאַלע אויפגאַבן לגבי די פלאַם־פייערדיקע אויסן־פּאָליטישע ניצחונות? איז נישט די פליכט פון אַ סאָציאַליסט צו ווענדן זיך צו די יאַפּאַנישע מאַסן מיט גאָר אַנדערע ווערטער? „איר הויבט איצט אָן אַ מילחמה, וועלכע וועט פאַרגיסן די ערד מיט בלוט פון אומשולדיקע מענטשן... מען זאָגט אייך, אַז דאָס וועט זיין צוליב אייער טובה. עס איז אַ ליגן! אייער ביטערן לעבן קאָנט איר נישט איבעראַנדערשן נאָר דורכדעם, וואָס איר וועט אַרויסטרעטן קעגן דער סאָציאַלער אומגערעכטיקייט אין אייער אייגן לאַנד. אַז איר וועט ווערן די דעה־זאָגער אין אייער לאַנד, אַז איר וועט אָפּוואַרפן אַלע אימפּעריאַליסטישע פּלענער, דעמאָלט וועט איר זיך גאָר לייכט צונויפריידן מיטן כינעזישן פאָלק, מיט מאַנדזשוריע וועגן אַ פרידלעכער קאָלאָניזאַציע פון אייערע איבעריקע מאַסן. דעמאָלט וועלן אויך אין כינע די מאַסן לייכטער ווערן די אמתע דעה־זאָגער פון זייער לאַנד... אַלזאָ פירט נישט קיין מילחמה, ווי שווער עס זאָל אייך נישט זיין!" צי קענען אַזעלכע ווערטער געפינען אַ פאַרשטענדעניש ביי די יאַפּאַנער? אין דעם היינטיקן מאָמענט אפשר נישט, אָבער בכלל גערעדט, אַ נישט קלענערע פאַרשטענדעניש ווי ביי אַנדערע פעלקער. אין יאָר 1927 איז די יאַפּאַנישע פּרעסע אַרויסגעטראָטן קעגן דעם מיליטאַריסטישן פּראָגראַם פון דער רעגירונג. די דאָזיקע פּרעסע איז גוואַלדיק פאַרשפּרייט געוואָרן אין יאַפּאַן. עס זענען דאָ פיר בלעטער, וועלכע גייען זיך פונאַנדער אין 1—2 מיליאָן עקזעמפּלאַרן (1). עס איז אַלזאָ מעגלעך, אַז אַן אַנטיקריג־פּראָפּאַגאַנדע זאָל אַמאָל דורכדרינגען צו דעם פאָלק. — יאַפּאַן האָט אויך אַן אַרבעטער־באַוועגונג. סוף דעצעמבער 1931 זענען אין די געווערקשאַפטן געווען אָרגאַניזירט 370.000 אַרבעטער. עס איז נישט מער ווי 8 פּראָצענט פון דער גאַנצער אַרבעטערשאַפט, אָבער די באַוועגונג אַנטוויקלט זיך פון יאָר צו יאָר.

1) ס'איז דערזועלביקער פּרינציפּ ווי ער ווערט פאָרמולירט ביי אַ אַנדער געלעגנהייט אין תלמוד: „זה נהנה וזה לא חסר".

עס זענען דאָ רעכטע, לינקע, קאָמוניסטישע, סינדיקאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס, סיי עקאָנאָמישע סיי פּאָליטישע. דער סאָציאַליסטישער געדאַנק האָט גענוג וועגן צום באַוווסטזיין פון די מאַסן.

אַזוי אַרום מוז דער סאָציאַליזם אַוועקשטעלן זיך ווי אַ דריטער כוח צווישן דיביידע קריגעריש געשטימטע לאַגערן פון כינע און יאַפּאַן. דעם כינעזישן קולי און דעם יאַפּאַנישן אויסגעהאָרעוועטן פּויער דערקלערט ער גלייכצייטיק, אַז זייער צוקונפט ליגט נישט אויף די פעלדער פון נאַציאָנאַלער מילחמה, נאָר אויף דעם באָדן פון סאָציאַליסטישן איבערקער. זיי ביידע קאָנען האָבן נאָר איין געמיינזאַמען פּראָגראַם: קעגן יאַפּאַנישע און כינעזישע קאַפּיטאַליסטן, פאַר כינעזישע און יאַפּאַנישע האָרעפּאַשניקעס.

דאָס וואָרט „מילחמה" טאָר נישט אַרויפקומען אויף אַ רגע אין די פּאָליטישע חשבונות פון וועלט־סאָציאַליזם. ווען עס ברעכן אויס דיפּלאָמאַטישע קאָנפליקטן צווישן מלוכות, טאָר דער סאָציאַליזם נישט נעמען אונטערזוכן: ווער איז גערעכט אין דעם קאָנפליקט, ווער האָט פריער אָנגעהויבן דעם סיכסוך, ווער איז דער ערשטער אָנגעפאַלן? די גענויע סיבות פון די קאָנפליקטן, זייער פאַרוויקלטע געשיכטע און זייערע פאַרבאָרגענע כוונות קען נישט דורכבליקן דער פּשוטער סאָציאַליסט און פּאָלקס־מענטש. וועט ער זיך שטעלן אויף דער אָדער יענער זייט, וועט ער נאָר מיטהעלפן דער אָדער יענער קאַפּיטאַליסטישער מלוכה אָדער קאָאַליציע פון מלוכות. אין לעצטן גרונט וועט ער דערמיט שאַפן הילף פאַר דעם וועלט־קאַפּיטאַל, וועט ער ברענגען שאָדן דעם סאָציאַליסטישן וועלט־קאַמף. דער סאָציאַליסט האָט ביי דעם אויסברוך פון אַזעלכע קריגערישע קאָנפליקטן די פליכט צו דערקלערן: איך ווייס נישט, איך וויל נישט וויסן די „סיבות" פון דעם שטרייט! (אפשר צום ערשטן מאָל אין דער פּאָליטיק ווערט אַזוי אַרום עם־הארצות אַ טוגנט). דער אַרבעטס־מענטש קען נישט האָבן קיין אינטערעס פונאַנדערצוקלייבן זיך אין די נעצן פון קאַפּיטאַליסטישן אמת און יושר. ער האָט צו פאַרפאָלגן נאָר דעם איינציקן מענטשלעכן, סאָציאַליסטישן יושר. און דער יושר ווייזט אים אָן אַ פּשוטע קלאָרע ליניע אין דעם טייוולשן פּלאָנטער פון דער היינטיקער מלוכה־וועלט: קעגן אַלע מילחמות! נישט מילחמה, נאָר סאָציאַליזם!

נאָר אויף דער ליניע וועט דער אַרבעטער־קלאַס ווערן די אַנטשיידנדיקע קראַפט פון דער וועלט.

IV

סאָוועט־רוסלאַנד און יאַפּאַניע — איז דער נייער קאָנפליקט, וועלכער איז אויפגעשוווּמען פאַר דער וועלט זינט סעפּטעמבער פאַריקן יאָר. כמעט די גאַנצע סאָציאַליסטישע וועלט און די סתם ראַדיקאַלע האָט אין דעם קאָנפליקט אָנגענומען אַ באַשטימטע פּאָזיציע: קעגן יאַפּאַניע, פאַר סאָוועטן־פאַרבאַנד. די אַלע קרייזן גייען אַרויס פון דעם געדאַנק, אַז דאָס היינטיקע רוסלאַנד איז אין סאָציאַלן און גייסטיקן זינען אַזוי הויך און באַדייטנדיק לגבי דער פעאָ־

דאַל־בירגערלעכער יאַפּאַניע, אַז עס קאָן גאָר קיין ספק ניט זיין: דער היסטאָרי־שער אמת און יושר מוז ליגן אויף דער זייט פון ראַטן־רוסלאַנד. די אַלע קרייזן זענען דערפאַר גרייט צו שטעלן זיך אויף דער וואַך און צו פאַרטיידיקן די אויסנ־פּאָליטיק פון היינטיקן ראַטן־רוסלאַנד אָן וועלכע ניט איז ספיקות און באַוואָרע־נישן. זיי דערקלערן פּשוט פאַר אידענטיש די אינטערעסן פון וועלט־סאָציאַליזם און וועלט־שלום מיט דער פּאָליטיק פון דער סאָוועט־רעגירונג.

געוויס פאַרקערפּערט רוסלאַנד זינט 15 יאָר אַ נייעם וועלט־געשיכטלעכן רעוואָלוציאָנערן פּרינציפּ. רוסלאַנד איז אַפילו היינט, אין דעם קלעם פון באָל־שעוויסטישן מלוכה־סיסטעם אַ פאַקטאָר פון צוקונפטיקער סאָציאַליסטישער אַנט־וויקלונג. די פּאָליטיק, וועלכע רוסלאַנד וועט פירן אין נאָמען און צוזאַמען מיט זיינע 160 מיליאָן מענטשן, וועט אַרויפליינן איר אומגעהויערן שטעמפּל אויף דעם שיקזאַל פון ווייטן מיזרח און פון דער גאַנצער וועלט. אָבער טאַקע דער־פאַר ווייל ראַטן־רוסלאַנד איז אַ נ ד ע ר ש ווי די אַרומיקע קאַפּיטאַליסטישע מלוכות, טראָגט עס אויך גאָר אַנדערע התחייבותן לגבי דער מענטשהייט און דער סאָציאַליסטישער אידייע. און דווקא דערפאַר האָבן די אַרבעטנדיקע מאַסן פון דער גאָרער וועלט דאָס אומבאַדינגטע רעכט אויסצופאָרשן גענוי, אָבער ניט נאָכ־גיין בלינד דער גאַנצער אויסנפּאָליטיק פון רוסלאַנד. און ס'זענען דאָ געוויס מאָ־מענטן, וועלכע מען מוז אויספאָרשן מיט דער גרעסטער אַחריות.

פון וואַנען האָט זיך גענומען דער קאָנפליקט? צוליב מ אַ נ ד ז ש ו ר י ע אין מיזרח־אַזיע. יאַפּאַניע האָט באַזעצט די פּראָווינץ פון כינע און נעמט איר אַריין אונטער איר פּאָליטיש־ווירטשאַפטלעכער הערשאַפט. אָבער דערמיט שטויסט זיך יאַפּאַניע אָן אָן די אינטערעסן פון ראַטן־רוסלאַנד, עס קומט צו אַ פאַרשאַרפונג פון זייערע באַציִונגען. ווי אַזוי שטויסן זיי זיך צוזאַמען? ווייל רוסלאַנד פאַר־מאָגט אין מאַנדזשוריע די מיזרח־כינעזישע אייזנבאַן, און זי ווערט באַדראָט פון דעם יאַפּאַנישן אָנפאַל. — איז דערמיט די פּאָליטישע לאַגע פון רוסלאַנד דערקלערט?

לחלוטין נישט. ווייל עס קומט אויף די פראַגע: ווי קומט אַ סאָציאַליסטישע מדינה צו באַזיצן אַן אייגענע אייזנבאַן־ליניע אין אַ פרעמדן לאַנד ווי מאַנדזשוריע? האָט זי עס באַקומען דורך אַ פרידלעכן אָפּמאַך מיט כינע? זענען די כינעזער בכלל ביז איצט געווען צופרידן מיט דעם בשותפותדיקן באַלעבאַטעווען פון די רוסן אויף דער אייזנבאַן? — ניין, זיי זענען נישט צופרידן. די קאָנצעסיע אויף בויען די מיזרח־כינעזישע אייזנבאַן האָט אַמאָל — מיט 30 יאָר צוריק — באַ־קומען דער רוסישער צ אַ ר י ז ם פון כינע מיט גוואַלט. זי איז אויסגעבויט גע־וואָרן אויף רוסישע געלט, באַזעצט געוואָרן מיט רוסישע באַאַמטע און מיליטער צוליב גאַנץ קלאָרע אימפּעריאַליסטישע צוועקן. אָט מיט דער מעטאָדע האָבן פריִ־ער און איצט די אַזוי־גערופענע גרויסע מלוכות קאָלאָניזירט און אונטערי‏אָכט פרעמדע לענדער. אַז ס'איז געקומען די אָקטאָבער־רעוואָלוציע, האָט די סאָוועט־רעגירונג דורך דעקרעטן אָפּגעשאַפט די הכנעהדיקע פאַרפליכטונגען פון די קאָ־

לאָניאַל־פּעלקער לגבי רוסלאַנד. דאָס האָט אַרויסגערופן אין די דאָזיקע פעלקער א כוואַליע פון סימפּאַטיעס און סאָלידאַריטעט מיט דער רוסישער רעוואָלוציע. אָבער בנוגע דער מיזרח־כינעזישער אייזנבאַן און דער מלוכהשער השפּעה אין מאַנדזשוריע איז די באָלשעוויסטישע רעגירונג נישט אָפּגעטראָטן פון דער „היס־טאָרישער" ליניע פון רוסלאַנד. ד"ה זי האָט איבערגענומען די ירושה פון צאַ־ריזם, דערמיט אויך אַלע קאָנפליקטן, וואָס זענען פאַרבונדן מיט אַזעלכע ירושות. מיט דריי יאָר צוריק, 1929, האָט די רעגירונג פון מאָסקווע געהאַט אַ שאַרפן צוזאַמענשטויס מיט דער כינעזישער רעגירונג פון מוקדען (מאַנדזשוריע), וועל־כע האָט געוואָלט פּטור ווערן פון די רוסן. מוקדען און מאָסקווע האָבן אָנגעהויבן א באוואָפנטן קריג; גאַנץ כינע איז דעמאָלט געשטאַנען אין גייסט הינטער מוק־דען. די באָלשעוויקעס האָבן מאָביליזירט גענוג כוחות, אַרטילעריע, לופטשיפן. אין א ריי אַטאַקעס האָבן זיי ביייגעקומען די כינעזישע סאָלדאַטן, און מוקדען האָט זיך געמוזט אונטערגעבן. יאַפּאַניע איז דעמאָלט געשטאַנען אויף דער זייט פון רוסלאַנד. צוזאַמען האָבן זיי דיפּלאָמאַטיש און מיליטעריש באַזיגט כינע. מאָסקווע האָט ווידער באַקומען אירע „רעכט" אויף דער אייזנבאַן...

אַזוי אַרום איז אין די אויגן פון דער מאַנדזשורישער (און כינעזישער בכלל) באַפעלקערונג ראַטן־רוסלאַנד אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף איין פלאַך מיט דעם יאַפּאַנישן מיליטאַריזם. און בעת רוסלאַנד שטייט היינט אין אַ קאָנפליקט מיט יאַפּאַניע, קען עס נישט דערוואַרטן פון דער באַפעלקערונג א גרעסערע סימפּאַטיע צו זיך ווי צו דעם קעגנער. אויך אָביעקטיוו האָט רוסלאַנד נישט קיין שום „העכערע" רעכט אין מאַנדזשוריע איידער אַנדערע מלוכות. זאָל עס זיין דאָס רעכט פון דעם געלט, וועלכעס דאָס אַלטע רוסלאַנד האָט אַריינגעלייגט אין דער אייזנבאַן? אָבער אַלע אימפּעריאַליסטישע שטאַטן האָבן אַריינגעלייגט מיל־יאַרדן געלט און טויזנטער מענטשן אין זייערע קאָלאָניעס. מעגן זיי אויפן גרונד פון א בעל־חוב האַלטן פעלקער פאַרשקלאַפט? זאָל דערפאַר ענגלאַנד נישט אָפּ־לאָזן אינדיע, פראַנקרייך — מאַראָקאָ, בעלגיע — קאָנגאָ? דער סאָציאַליזם פאַר־לאַנגט זייער באַפרייונג, — נישט געקוקט אויף די אַלטע סוחרישע חשבונות. אז די וועלט וועט זיך באַפרייען, וועט מען זיך שוין אַמאָל אויסגלייכן אויף א בעסערן יסוד. — אָדער מעג רוסלאַנד מיט געוואַלט האַלטן זיך אין דער פּראָווינץ, ווייל עס איז א „סאָציאַליסטיש" לאַנד און ווייל עס טוט עס לשם דער וועלט־רעוואָלוציע? אַזאַ געדאַנק מאַכט צו שאַנד און צו שפּאָט די באַפרייונג־אידייע פון סאָציאַליזם. דאָס וואָלט באַטייט, אַז די קאָלאָניאַל־פעלקער טאָרן נישט גלייבן אויף א האָר דער סאָציאַליסטישער וועלט־באַוועגונג. דאָס וואָלט באַטייט, אַז א צוקונפטיקע סאָציאַליסטישע ענגלאַנד וועט מעגן מיט פייער און בלוט האַלטן אונטער זיך אינדיע, פּונקט אַזוי ווי עס האָט עס געטאָן די „אַרבעטער־רעגירונג" פון ענגלאַנד.

אַזוי לאַנג ווי די מאָסקווער מלוכה האַלט איין אירע פּאָזיציעס אין מאַנ־דזשוריע נישט מיט דעם פרייען ווילן פון דער הערפאַשנער באַפעלקערונג, נאָר

מיט דעם כוח פון גוואַלט, האָט זי נישט קיין שאָטן פון רעכט אויף איר זייט. דאָס בעסטע און רעוואָלוציאָנערסטע, וואָס זי קען טאָן, איז אָפּן און אויפן יסוד פון סאָציאַליסטישן פּרינציפּ צו פּאַרלאָזן מאַנדזשוריע, נישט איג־טערעסירנדיק זיך דערביי, וועלכן רויבער עס וועט צופאַלן אין דער ערשטער הייסער מינוט די ירושה. אין מאַנדזשוריע פירן דעם קאַמף קעגן יאַפּאַניע שוין איצט מיט גרויסער ענערגיע די כינעזער אַליין. זיין שטראָמען אין דעם גרויסן פּרוכטבאַרן לאַנד אין אַ גוואַלדיקער צאָל. דאָס לאַנד האָט שוין אַ 30 מיליאָן מענטשן, און יעדעס יאָר וואַנדערן אַריין ביז אַ מיליאָן כינעזער, הויפּטזעכ־לעך פּויערים. אָט די פּויערים פירן עס איצט אַ פּאַרטיזאַנען־קאַמף קעגן דעם אימפּעריאַליסטישן אָנפאַל פון יאַפּאַניע. — אגב ווערט איצט מיטגעטיילט, אַז „דער כינעזער לעבט נאָך — באַזונדערס אין דער ריין־לאַנדווירטשאַפטלעכער צפון־מאַנדזשוריע — אין זיינע אוראַלטע פאַמיליע־ און גילדן־אָרגאַניזאַציעס, וועל־כע שטעלן מיט זיך פאָר כמעט אַן אידעאַל־קאָמוניסטישן געזעל־שאַפטלעכן סדר“. וועט ראַטן־רוסלאַנד עס נישט טאָן, וועט זי זיך ווייטער פּלאָנ־טערן און נעמען אָנטייל אין די דיפּלאָמאַטישע אינטריגעס פון די קאַפּיטאַליס־טישע מלוכות אַרום כינע, וועט זי מוזן אַריינפאַלן אין דעם פייער פון אַ מלחמה. ביסמאַרק האָט אַמאָל געזאָגט בנוגע די אינטריגעס אויף דעם באַלקאַן: „דער גאַנצער באַלקאַן איז נישט ווערט די ביינער פון איין איינציקן פּאָמערישן גרע־נאַדיר“. אויך גאַנץ מאַנדזשוריע מיט דעם וויטן מיזרח זענען זיכער נישט ווערט די ביינער פון איין איינציקן רוסישן רויטאַרמייער.

דער לאָזונג פון דעם וועלט־סאָציאַליזם בנוגע דעם רוסיש־יאַפּאַנישן קאָנ־פליקט קען נישט הייסן: „קעגן יאַפּאַניע, פאַרן ראַטן־פאַרבאַנד!“ וויל מען באמת פאַרהיטן דעם בראַנד פון מלחמות, מוז מען זאָגן גאָר אַנדערש: ראַטן־פאַרבאַנד זאָל אויסלעשן דעם טליענדיקן פייער דורך אַ מוטיקער סאָציאַליסטישער טאַט, דורך אַ היסטאָרישן ביישפּיל פאַר די פעלקער! ראַטן־פאַרבאַנד פאַרלאָזט מאַנ־דזשוריע און גיט זי איבער אין דעם רשות פון איר אייגענער באַפעלקערונג!

***

אָבער — וועט מען זאָגן — יאַפּאַניע האָט אויפגעהויבן איר האַנט נישט נאָר קעגן מאַנדזשוריע, נאָר קעגן ראַטן־רוסלאַנד גופא. מאַנדזשוריע איז נאָר דער אָנהויב, אָבער נאָכן פאַרפעסטיקן זיך דאָרטן, וועט יאַפּאַניע אַריבער־גיין די גרענעצן פון רוסלאַנד און פאַרכאַפּן עטלעכע סאָוועטישע פּראָווינצן: וולאַ־דיוואָסטאָק, פּרימאָרער געגנט, טראַנסבאַיקאַליע. איז דען נישט באַשיינפּערלעך קלאָר, אַז מאָסקווע מוז באַשיצן די גרענעצן פון לאַנד, אַז אויב דאָ וועט אויס־ברעכן אַ מלחמה, וועט דאָס זיין אַ ריכטיקע מלחמת־מיצווה.

יאָ, גרענעצן פון רוסלאַנד... מיר זענען מסופק, צי אַ סאָציאַליסטיש לאַנד מעג ריידן וועגן זיינע „גרענעצן“ מיט דעם זעלביקן לשון ווי די נאַציאָנאַל־קאַ־פּיטאַליסטישע מלוכות. וואָראָשילאָוו, דער קריגס־קאָמיסאַר פון ראַטן־פאַרבאַנד, האָט דערקלערט לגבי יאַפּאַניע: מיר וועלן נישט אָפּטרעטן דעם קעגנער קיין איין

ברעקל סאָוועטישע ערד! אין דעם אָרגאַן פֿון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל זענען געשטאַנען די ווערטער: „אין פֿאַל ווען די יאַפּאַנישע מחנות וועלן אַריינדרינגען אויף דער טעריטאָריע פֿון ראַטן־פֿאַרבאַנד, וועט די רויטע אַרמיי פֿאַרטיידיקן זי מיט איר ברוסט און נישט אָפּטרעטן קיין ברעקל פֿון איר ערד". עפּעס זענען מיר געוווינט צו הערן אַזעלכע רייד נאָר פֿון דעם מויל פֿון בירגערלעך־נאַציאָנאַלע מלוכה־מענער. אין דעם רוסיש־יאַפּאַנישן קאָנפֿליקט האָט זיך טאַקע אויסקריסטאַליזירט אַ גאָר מאָדנער איינהייט־פֿראָנט צווישן דער רוסישער עמיגראַציע אין אויסלאַנד און דער רעגירונג פֿון מאָסקווע. אין חודש פֿעברואַר איז אין פּאַריז אַרויסגעטראָטן מיט אַ פּאָרטראַג גענעראַל דעניקין, דער פֿריערדיקער פֿירער פֿון דער ווייסגוואַרדייִשער אַרמיי. ער האָט זיך שאַרף געווענדט קעגן יענע רוסישע נאַציאָנאַליסטן, וועלכע זענען גרייט צו מאַכן יד־אחת מיט די יאַפּאַניער, מקריב זיין אייניקע מיזרח־פּראָווינצן פֿון רוסלאַנד, נאָר כּדי צו שעדיקן די באָלשעוויקעס. „אָט די מענטשן באַטראַכטן פֿאַר עפּעס אַ „שטיקל ערד" יענע רוסישע פּראָווינצן, וועלכע באַזיצן גוואַלדיקע רייכטימער און עפֿענען אויף פֿאַר רוסלאַנד דעם פֿרייען צוגאַנג צום אָקעאַן, דעם צוגאַנג, צו וועלכן עס האָט עקשנותדיק געשטרעבט אין לויף פֿון איר גאַנצער געשיכטע... ניין, ווען אַן אויסלענדישע מלוכה אַריינרייסן זיך קיין רוסלאַנד, כּדי אַריינצוכאַפּן רוסישע טעריטאָריע, טאָרן מיר נישט שטיין אויף איר זייט". פּ. מיליקאָוו, דער פֿירער פֿון די רוסישע קאַדעטן, האָט בעת זיין פּאָרטראַג אין פּאַריז דעם 1־טן מערץ, דערקלערט: „די לאַגע איז ערנסט, ערנסטער ווי אַ סך מיינען. עס דראָט אַ גרויסע געפֿאַר די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פֿון רוסלאַנד. מען דאַרף ווינטשן, אַז די ראַטן־רעגירונג זאָל זיך אַרויסווייזן גענוג שטאַרק אויף צו פֿאַרטיידיקן די אינטערעסן פֿון רוסלאַנד". דער פֿאַרטרעטער פֿון דער עמיגראַנטישער גרופּירונג, וועלכע טרעט אַרויס אין נאָמען פֿון דעם „צאַר קיריל", האָט אָפּגעגעבן דערביי נאָך אַן אַקטיווערע דערקלערונג: „מיר פֿאַרטיידיקן איצט נישט די ראַטן־רעגירונג, נאָר די רוסישע נאַציע. ווען די רויטע אַרמיי אַריינטרעטן אין קריג, וועט זי באַשיצן נישט די רעגירונג, נאָר רוסלאַנד. און מיר מוזן זיין מיט איר!" מיט דעם גרויסן פּאַטריאָטישן ברען האָט זיך אַרויסגעזאָגט פֿאַר דער פֿאַרטיידיקונג פֿון דער „רוסישער מלוכה" אויך קערענסקי, אויך די פּאַריזער גרופּע פֿון די רעכטע סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן (נישט טשערנאָוו); אויך די רוסישע מענשעוויקעס האָבן אַרויסגעבראַכט אַ רעזאָלוציע: „קאָנסטאַטירנדיק, אַז די פּראָוואָקאַציע פֿון יאַפּאַנישן אימפּעריאַליזם צווינגט דירעקט די ראַטן־רעגירונג צו אָרגאַניזירן די מיליטערישע פֿאַרטיידיקונג, רופֿט די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע די אַרבעטנדיקע מאַסן פֿון ראַטן־פֿאַרבאַנד: נישט נאָר נישט אַראָפּרייסן די דאָזיקע פֿאַרטיידיקונג, נאָר מיט אַלע מיטלען העלפֿן פֿאַרשטאַרקן די פֿאַרטיידיקונג־קראַפֿט פֿון לאַנד און דערפֿאָלגרייך אָפּוואַרפֿן דעם יאַפּאַנישן אָנגריף". אין דעם גייסט איז אויסגעהאַלטן אויך די רעזאָלוציע פֿון 2־טן אינטערנאַציאָנאַל.

מיר האָבן פאַר אונדז אַלזאָ אַ מערקווירדיקן איינהייט־פראָנט:

דעניקין — מיליוקאָוו — קערענסקי — מענשעוויקעס — 2־טער אינטערנאַציאָנאַל — טראָצקי — וואָראָשילאָוו — קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל.

גאַנץ רוסלאַנד — כמעט אין אַלע אירע אָפיציעלע שטרעמונגען — שטייט אַלזאָ אויף דער וואַך פון די רוסישע גרענעצן אין וויטן מיזרח! איז דאָס אַ באַווייז, אַז די דאָזיקע פּאָליטיק איז ריכטיק? ניין, פאַרקערט: דווקא אָט די משונהדיקע שותפות פון די אַלע שטרעמונגען הייסט אונדז זיין פאָרזיכטיקער אין דעם גאַנצן ענין. דער סאָציאַליזם האַלט נישט פּרינציפּיעל פון דער הייליקייט פון די טעריטאָריעלע גרענעצן פון לענדער; יעדנפאַלס האַלט ער נישט, אַז צוליב אָט די גרענעצן מעג מען מיט אַ לייכטן האַרצן אָנהויבן מילחמות. סאָציאַליזם באַטייט נישט נאָר באַפרייונג פון עקאָנאָמישער שקלאַפעריי, ער באַטייט אויך די גרויסע איבערטיילונג פון דער וועלט. ביי דער סאָציאַליזירונג פון באָדן אין דער רוסישער רעוואָלוציע האָט מען דורכגעפירט די גרויסע „שוואַרצע איבערטיילונג" פון דער ערד; פונקט אַזוי וועט מען מוזן איבערקוקן בעת דער וועלט־רעוואָלוציע אויך אַלע גרענעצן פון די היסטאָריש געוואָרענע מלוכות, אָדער בכלל אָפּשאַפן די גרענעצן. עס וועט ווערן אָפּגעשאַפט נישט נאָר דאָס פּריוואַט־אייגנטום, נאָר אויך יעדעס מלוכה־אייגנטום אויף די אָדער יענע לאַנדשטחים. פעלקער וועלן זיך אויסלעבן קולטורעל און זעליש יעדעס באַזונדער, אָבער זייערע מלוכישע אָדער סאָציאַלע גרענעצן וועלן זיין אָפן פאַר אַלעמען אין ראַמען פון אַ סאָלידאַרישער מענטשהייט. עס איז נויטווענדיק — באַזונדערס אין דער איצטיקער עפּאָכע — צו באַקעמפן די אידייע פון פיינטלעך־עגאָיסטישע מלוכות (די אידייע שפּייזט זיך און ווערט געשפּייזט פון די פּריוואַט־עגאָיסטישע אינסטינקטן אין דער בירגערלעכער געזעלשאַפט). דער סאָציאַליסט קען נישט באַשיצן די גרענעצן אַזוי ווי דאָס טוט אַ דעניקין, אַ מיליוקאָוו, אַ קערענסקי. ער וועט זיך נישט רייסן צום ביקס תיכף, ווי נאָר ער דערהערט, אַז מען דערנענטערט זיך צו זיינע „הייליקע" גרענעצן.

נישט לאַנג צוריק האָט חיים זשיטלאָווסקי דערציילט וועגן זיינעם אַ שמועס מיט יעקאַטערינאַ ברעשקאָ־ברעשקאָווסקאַיאַ, דער גרייז־גרויער פירערן פון די רעכטע סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן. אין יאָר 1919 איז זי אַנטלאָפן פון סיביר, נאָכדעם ווי דער ווידערשטאַנד קעגן די באָלשעוויקעס איז געווען געבראָכן, און איז אָנגעקומען קיין אַמעריקע. דאָרטן האָט זי געזאָגט צו ח. זשיטלאָווסקין: „ווייסט, איך האָב איצט געלעבט אייניקע וואָכן אין יאַפּאַניע, אין די פּויערישע דערפער. איך האָב זיך גאָרנישט פאַרגעשטעלט, אַז עס איז מעגלעך אַזאַ מין אָרעמקייט. די יאַפּאַנישע פּויערים זענען אַ סך עלנטער ווי אונדזערע רוסישע. איך רעכן, מיר וועלן זיי מוזן אָפּטרעטן אַ שטיק סיביר"... ברעשקאָ־ברעשקאָווסקאַיאַ געהערט צו דעם רעכטן פליגל פון סאָציאַליזם, אָבער אין אָט די ווונדערבאַרע ווערטער אירע האָט זיך אויסגעדריקט דער טיפסטער תוך פון

אינטערנאַציאָנאַלער געזינונג. דער שטראַל פון דער צוקונפטיקער מענטשהייט האָט אויפגעבליצט אין אַזעלכע ווערטער פון אַ רוסישן סאָציאַליסט.

און איצט לאָמיר זיך פאָרשטעלן, אַז רוסלאַנד און יאַפּאַניע גייען אַרויס אין אַ מילחמה קעגנאַנאַנד, מען דאַרף נישט האָבן קיין גרויסע פאַנטאַזיע, כדי זיך פאָרצושטעלן דאָס שרעקלעכע בילד. יאַפּאַניע איז באַוואָפנט פון קאָפּ ביז די פיס; עס האָט זיך שוין לאַנג געגרייט צו אַזאַ מין צוזאַמענשטויס. אויך די באַלשע־וויסטישע רעגירונג איז נישט ווייניק באַוואָפנט. „די לעצטע זעקס חדשים — שרייבט אַ באַקאַנטער אַמעריקאַנער זשורנאַליסט — האָבן די סאָוועטן אַנטוויקלט אַ פיבערהאַפטע אַקטיוויטעט כדי צו פאַרשטאַרקן רוסלאַנדס פראָנט אין ווייטן מיזרח. אַ הערלעכער רויטער לופט־פלאָט איז סטאַציאָנירט אין יענער געגנט. אויב יאַפּאַניע וועט איצט אָנהייבן דעם קאַמף, וועט די סאָוועטישע אַוויאַציע קענען באָמבאַרדירן די פּראָוויאַנט־סקלאַדן און די מיליטערישע באַזן אויף דעם יאַפּאַנישן אַרכיפּעלאַג. דער האַפן פון וולאַדיוואָסטאָק איז מינירט. אויב וואָראָ־שילאָוו וועט וועלן אַריינציען די יאַפּאַנער אין לאַנד וועלן זיי זיך דאָרטן אָנ־שטויסן אויף אַ גוט צוגעגרייטער אַרמיי מיט אַ שטאַרקן גייסט, אין אַ צאָל פון 125.000 ביז 150.000 סאָלדאַטן. עס וועט קומען צו שווערע קאַמפן 1). עס וועט זיך אַרויסרייסן אין אַ ווילדער פרייהייט די בעסטיע פון קריג. די הימלען וועלן זיך אָנצינדן מיטן העלישן פייער פון אַרטילעריע, לופט־שיפן וועלן וואַרפן באָמ־בעס פון אויבן אויף די אַרמייען, אויף פרידלעכע דערפער און שטעט. סאָלדאַטן וועלן זיך ווי ווערים פאַרגראָבן אין די הייַלן פון דער ערד. אין די טאָלן און אויף די בערגלעך פון די שלאַכטפעלדער וועלן רוסישע און יאַפּאַנישע פּויערים, אַר־בעטער, פאָלק־מענטשן, שטעכן און ממיתן זיך אין די טויזנטער. וואָלקנס פון גיפטיקע גאַזן וועלן פאַרסמען אַלע ווײַלע די אָדער יענע מחנה. מענטשלעך בלוט וועט זיך גיסן אָן אַ סוף און אָן אַ ברעג. עס וועט זיין פונקט אַזוי און נאָך ערגער ווי אין יאָר 1914. אָדער אפשר וועט די מילחמה זיין אַנדערש, ווייל רוס־לאַנד איז אַ סאָציאַליסטיש און יאַפּאַניע אַן אימפּעריאַליסטיש לאַנד?"

ניין, עס וועט זיין אַ מילחמה ווי אַלע מילחמות. דעם יאַפּאַנישן סאָלדאַט וועט עס זיין גאַנץ גלייך, צי איבער דער פיינטלעכער מחנה דערהייבט זיך אַ רויט־בלוי־ווייסע פאָן פון צאַריזם אָדער די רויטע פאָן פון די סאָוועטן. ער וועט זען קעגן זיך אַן אָרגאַניזירטע, צענטראַליזירטע אַרמיי מיט אָפיצירן און גענעראַלן פונקט אַזוי ווי די זייניקע, און ער וועט נישט קענען מאַכן קיין חילוק. אין זיין זיכרון וועלן זיך דווקא אויפכאַפּן די דערינערונגען וועגן דעם אַלטן רוסיש־יאַפּאַ־נישן קריג פון 1904. אַ ווילדער האַס וועט זיך אָנצינדן ביי די ביידע קעמפנדיקע

1) ל. פישער אין דער אַמעריקאַנער צייטשריפט "The Nation" פון 20־טן יולי 1932. — דער זעלביקער שרייבער טיילט נאָך מיט: „די באַפעלקערונג פון ראַטנפאַרבאַנד האָט צו ליידן צוליב אַט־די אָנשטרענגונגען צו באַשיצן סיביר. פאַבריקן, וועלכע וואָלטן געדאַרפט אויסאַרבעטן פּראָדוקטן צום טעגלעכן געברויך אָדער מאַשינען פאַר פּראָדוקציע, פּראָדוצירן מאַטעריאַל פאַרן קריג. לעבנסמיטל ווערן אָפּגעצויגן פון דער ציווילער באַפעלקערונג, כדי אָנצופילן די זאַפּאַסן פון דער אַרמיי".

פעלקער, אַ האַס טאַקע פון פאָלק צו פאָלק. דער האַס וועט פאַרפעסטן די אַטמאָספער אין ביידע לענדער, אַפילו ווען זיי ליגן טויזנטער מייל ווייט פון די שלאַכט־פעלדער. עס וועט הערשן דער מיאוסער גייסט פון מיליטאַריסטישער חוצפה, פון נאַציאָנאַליסטישער גאווה, פון שקר און אַכזריות. און דער גייסט וועט זיך אַריבערכאַפּן אין דער גאַנצער וועלט, וועלכע וועט זיך צוטיילן אויף סימפּאַטיקער פון דעם אָדער יענעם לאַגער. 500 מיליאָן כינעזער, 80 מיליאָן יאַפּאַנער, נישט רעכענענדיק די מיליאָנען פון אַנדערע פעלקער אין אַזיע, וועלן שטיין אַרום די רוסיש־יאַפּאַנישע שלאַכט־פעלדער און אַראָפּנעמען זיך אַ מוסר־השכל (אויך פון דעם סאָציאַליסטישן לאַנד), ווי מען דאַרף בויען זייער צוקונפט. און ווער ווייס, צי וועט נישט אַזאַ מילחמה אַריבערכאַפּן זיך אויך אין די אַנדערע עקן וועלט?

בעת דער רוסיש־יאַפּאַנישער מילחמה פון 1904 האָט אַן אַמעריקאַנער צייטונג אָנגעפרעגט ביי טאָלסטאָיען: פאַר וועמען שטייט ער, פאַר די רוסן אָדער פאַר די יאַפּאַניער? האָט ער געענטפערט: „איך שטיי נישט פאַר רוסלאַנד און נישט פאַר יאַפּאַניע, נאָר פאַר דעם *אַרבעטער־פאָלק פון די ביידע לענדער*, וועלכעס איז אָפּגענאַרט און פון דער רעגירונג געצוווּנגען צו פירן מילחמה, קעגן זיין געוויסן, זיין רעליגיע און זיין אייגענעם וווילשטאַנד. — ס'איז מאָדנע (האָט ער מוסיף געווען), דאָס קריסטנטום האָט פאַרבאָטן רציחה און דער בודיזם אויך. און אָט די ביידע פעלקער, וועלכע האָבן אמונות, וואָס פאַרבאָטן רציחה, הרגענען, דערטרינקען, ממיתן איינער דעם אַנדערן מיט כעס" 1)

מען מוז נישט שטיין אויף דעם גייסטיקן באָדן פון טאָלסטאָיען, כדי צו פילן דעם אמת פון זיינע ווערטער. אַ סאָציאַליסטיש רוסלאַנד מוז גאָר באַזונדערס האָבן פאַר די אויגן דאָס „אַרבעטער־פאָלק פון ביידע לענדער" איידער עס לאָזט זיך אַריין אין אַ מילחמה. הונדערט מאָל מוז עס טראַכטן און איבערטראַכטן איידער אָנצונעמען דעם פּאַטאַלן באַשלוס. נישט נאָר טראַכטן פון שטאַנדפּונקט פון „דער־פאָלג", פון „נצחון". עס מוז ראשית־כל טראַכטן וועגן דעם, צי טאָר מען גאָר צופירן צו אַ מילחמה, צי דאַרף מען גאָר שטרעבן צו אַזעלכע דערפאָלגן און נצחונות.

די אויסנפּאָליטיק פון אַ סאָציאַליסטיש לאַנד מוז האָבן אייגענע, אַבסאָלוטנייע וועגן פון דיפּלאָמאַטיע, פון רעוואָלוציאָנערער דיפּלאָמאַטיע. בשעת אַ ראַטן־רוסלאַנד זעט ווי עס פאַרשאַרפן זיך צו אים די באַציונגען פון די יאַפּאַנישע אימפּעריאַליסטן, מוז ער זיך ווענדן צו זיין איינציקן „דיפּלאָמאַטישן" בעל־דבר: צו די ברייטע יאַפּאַנישע פאָלקס־מאַסן. צו די דאָזיקע מאַסן קען אַ ראַטן־רוסלאַנד ריידן אָפן, אין נאָמען פון די רוסישע מאַסן. „מיר ווילן נישט קיין מילחמה... אַ מילחמה איז אַן אומגליק פאַר אייך און פאַר אונדז און פאַר דער גאַנצער וועלט... מיר האַלטן זיך נישט פאַר דעם אָדער יענעם שטיקל ערד. אונדז איז

1) דערינערונגען פון אַלעקסאַנדראַ טאָלסטאָיאַ, טאָלסטאָיס טאָכטער, אין זשורנאַל „סאָוורעמעניע זאַפּיסקי", בוך 49 פון 1932.

מייער נישט טעריטאָריע, נאָר דער נייער אַרט לעבן, וועלכן מען קען אויפבויען אויף איר... איר זעט, מיר האָבן מיט אונדזער אייגענעם ווילן, אין נאָמען פון סאָציאַליסטישן יושר, פאַרלאָזן מאַנדזשוריע. מיר האָבן גאָרנישט קעגן דעם, אַז איר זאָלט זיך באַהעפטן מיט אונדז אין פרידלעכער אַרבעט אויפן באָדן פון סאָוועטן־פאַרבאַנד. קומט צו אונדז אָן אייערע מושלים און אימפּעריאַליסטן. מיר וועלן געפינען אַ געמיינזאַמע שפּראַך, מיר וועלן זיך צונויפרעדן". עס איז די היסטאָרישע אויפגאַבע פון אַ סאָציאַליסטישן לאַנד צו געפינען אין אַ צייט פון קאָנפליקטן דעם וועג צו דעם האַרצן און דעם באַוווּסטזיין פון דעם „פריינד־לעכן" פאָלק. דעם וועג מוז מען געפינען נישט נאָר דורך רייד און מאַניפעסטן, נאָר דורך מעשׂים, דורך דער ברייטער אָפענער האַנט. צום ווייניקסטן אָבער דורך נערוואָזיטעט, דורך הכנות צו מילחמה. געווינען די סימפּאַטיעס פון די יאַפּאַנישע מאַסן, אָפּצושיידן זיי פון דער אימפּעריאַליסטישער מלוכה — איז נישט קיין אוטאָפּיע, נישט קיין ראָמאַנטישער פּאַציפיזם. אין יאַפּאַניע גייען אָן קאָמפּליצירטע סאָציאַלע און גייסטיקע פּראָצעסן, אויף וועלכע מען קען איינווירקן. אמת, איצט אַנטוויקלט זיך דאָרטן גראָד אַ נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע באַוועגונג. געוויסע עלעמענטן פון דער סאָציאַליסטישער און דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי גייען אויך איבער צום נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם. זיי פאַרבינדן זיך מיט פעאָדאַלע עלעמענטן אונטער דעם פּראָגראַם: אויפבוי פון אַ סאָציאַליסטישער יאַפּאַניע אין נאָמען פון מיקאַדאָ 1). אָבער גראָד די אַלע פּראָצעסן באַווייזן, אַז עס גייט אָן אין יאַפּאַניע אַן אינטענסיוו גייסטיק לעבן, אַז זי קען אויפנעמען נייע רעוואָלוציאָנערע השפּעות. און די השפּעה פון אַן ערלעכער סאָציאַליסטישער אויסנפּאָליטיק פון רוסלאַנד אויף די יאַפּאַנישע פאָלקס־מאַסן וואָלט געקענט זיין אומגעהויער.

מיר האָבן אויבן געזאָגט, אַז בנוגע דעם יאַפּאַניש־כינעזישן קאַמף מוז דער וועלט־סאָציאַליזם אָנעמען אַ פּאָזיציע, וועלכע איז לחלוטין פיינטלעך צו יעטוועדער מילחמה. ליידער איז דער וועלט־סאָציאַליזם דערווייל נאָך נישט קיין ממשותדיקער כוח, באַזונדערס איז די לענדער פון אַזיע. בנוגע דעם יאַפּאַניש־רוסישן קאַמף אָבער איז די לאַגע גאָר אַנדערש: רוסלאַנד איז היינט צו טאָג אַ מאַכט אין דער וועלט־פּאָליטיק. און טאַקע איר סאָציאַליסטישע ליניע לגבי דעם קעגנער קען האָבן די גרעסטע באַדייטונג, ווייל זי קען די דאָזיקע ליניע נישט נאָר פּראָקלאַמירן, נאָר אויך דורכפירן אין לעבן. ליגט טאַקע אויף רוסלאַנד די גרעסטע אַחריות.

---

1) אַזוי אָרום בילדן דריי עלעמענטן דעם תוך פון יאַפּאַנישן פאַשיזם: אַ נטיה צום סאָציאַליזם, אַן אַגרעסיווער נאַציאָנאַליזם, אַ גרייטשאַפט צו מלוכישן אַבסאָלוטיזם. די פאַשיסטן טרייבן אויך צו דער מילחמה מיט רוסלאַנד. אינטערעסאַנט, אַז דער גאַנצער רעזשים פון היינטיקן רוסלאַנד דינט זיי פאַר אַ ביישפּיל אין זייערע פּלענער: אויך אין רוסלאַנד זענען דאָ די דריי אויבן־אָנגעצייכנטע עלעמענטן. דערמיט דערקלערט מען, וואָס קאָמוניסטן אין יאַפּאַניע גייען אַריבער צו פאַשיסטן.

V.

אָבער עס זאָל נישט פאַרלייקנט ווערן: עס קען קומען דער מאָמענט, ווען אַ סאָציאַליסטיש לאַנד איז באמת געצוווּנגען אַריינצוטרעטן אין אַ באַוואָפנטן קאַמף מיט אַן אַנגרייפנדיקן אימפּעריאַליסטישן שטאַט. דאָס איז אַ קאַמף בשעת עס האַנדלט זיך וועגן פאַרטיידיקן נישט נאָר די טעריטאָריעלע גרענעצן פון לאַנד, נאָר עפּעס וויכטיקערס: די סאָציאַליסטישע יסודות פון דעם לאַנד. עס איז מעגלעך דער פאַל, אַז דער אימפּעריאַליסטישער קעגנער רייסט זיך אַריין אין אַזאַ לאַנד כדי צו פאַרניכטן זיין סאָציאַליסטישע אָרדענונג, אין דעם סאַמע צענטער פון לאַנד אָדער אפילו אין אַ טייל פון אים. אַזוי איז געווען, למשל, אין יאָר 1918 ביי דעם אַנגריף פון די דייטשע חיילות אויף ראַטן-רוסלאַנד. אַזוי קען עס זיין אַמאָל אין דער צוקונפט. דעמאָלט אַנטשטייט אַ קאַמף שוין נישט מער צווישן פאָלק און פאָלק אָדער לאַנד און לאַנד, נאָר אַ קאַמף צווישן צוויי היסטאָריש פיינטלעכע סאָציאַלע פּרינציפּן: צווישן דער וועלט פון קאַפּיטאַליסטישן רויב און דער וועלט פון סאָציאַליסטישן יושר. דעמאָלט איז עס פאַר דעם סאָציאַליסטישן לאַנד נישט מער קיין פשוטע נאַציאָנאַל-מלוכישע מילחמה, נאָר אַ רעוואָלוציאָנערער בירגערקריג. עס איז דער זעלביקער סאָציאַלער קריג, וואָס איז פריער געפירט געוואָרן אינעווייניק אין לאַנד, מער נישט איצט אַריבערגעטראָגן אַנטקעגן דעם דרויסנדיקן סאָציאַלן פיינט.

אויך אַזאַ קאַמף טראָגט אין זיך נישט ווייניק געפאַרן. אויך אין דעם פאַל קען דער קאַמף אַריבערגיין אין אַ מילחמה פון נאַציאָנאַלן האַס. אויך די וועלט, וועלכע שטייט דרויסן פון אַזאַ קאַמף, קען אויפפאַסן אים לויט אירע טויזנט-יאָריקע טראַדיציעס אַלס אַ נאַציאָנאַל- און ריין-מלוכישע מילחמה. טאַקע דערפאַר מוז דער סאָציאַליסטישער קאַמף אַזוי געפירט ווערן, אַז דער תוך און דער גלאַנץ פון זיין אידייע זאָל שיינען פאַר דער גאַנצער וועלט מיט אַ דורכזיכטיקער קלאָרקייט. מינדסטנס דריי באַדינגונגען מוז דערפילן אַ סאָציאַליסטיש לאַנד, בעת עס לאָזט זיך אַריין אין דעם קאַמף.

I. עס איז נישט דערלאָזבאַר, אַז אַ לאַנד, וואָס פירט די מענטשהייט אין דער צוקונפט, זאָל באַזיצן אַן אַרמיי, אַ „רויטע אַרמיי". מען זאָל זיך נישט נאַרן: יעדע אַרמיי האָט אירע באַקאַנטע אייגנשאַפטן, וועלכע ענדערן זיך קוים ביי די פאַרשיידענע סאָציאַל-פּאָליטישע רעזשימען. יעדע אַרמיי איז אָרגאַניזירט אין אַ צענטראַליזירטן קערפּער, איז אויפגעבויט אויף דעם פּרינציפּ פון יעראַרכיע און אייזערנער דיסציפּלין: הערשאַפט פון אויבן, הכנעה פון אונטן 1). יעדע אַרמיי דערציט יונגע מענטשן, וועלכע גייען דורך אירע קאַזאַרמעס אין גייסט פון מי-

1) אַט-דער גייסט פון מיליטערישער דיסציפּלין טראָגט זיך אַריבער, וואָס לענגער אַז אַרמיי האַלט זיך, אין דער באַפעלקערונג בכלל. נישט אומזיסט זוכט יעדער „שטאַרקער" רעזשים צו באַוואָרענען זיך, ראשית-כל, מיט אַן אַרמיי. אַזוי אַרום באַהערשט ער דאָס פאָלק טאָפּלט.

ליטערישער אַקטיוויטעט, פון גרייטשאַפט צו מילחמות. אין דער אַרמיי, באַזונ־דערס אין אירע אָפיצירישע קרייזן, קומט־אויף מיט דער צייט דער גייסט פון מ י ל י ט אַ ר י ז ם, פון שטענדיקן מעסטן די אייגענע און פרעמדע כוחות, פון דער מלאכת מילחמה אַלס אַזעלכער. אַן אַרמיי, וועלכע איז אויפגעבויט אויף דעם צוואַנג פון דעם מיליטער־דינסט, איז אַן אינסטרומענט אין די הענט פון דער מלוכה און פּאַקטיש פון דער רעגירונג. עס איז נישט אַנדערש אויך אין דער רויטער אַרמיי פון ראַטנפאַרבאַנד. — אַ גאַנץ אַנדערע אַטמאָספער הערשט אין לאַנד און מלוכה, ווען באַוואָפנטע כוחות באַזירן זיך אויף דעם פ ר י י וו י ל י ק ן דינסט פון די מאַסן. די פרייוויליקע פאָרמאַציעס ווייסן אויך פון דיסציפּלין, אַק־טיוויטעט און מסירת־נפש; אָבער אין זיי קאָן נישט ווערן דערצויגן אַן אָרגאַני־שער גייסט פון שטענדיקער מילחמה־גרייטשאַפט. אַזעלכע פאָרמאַציעס שיידן זיך נישט אָפּ פון די אין פרידן לעבנדיקע אַרבעטנדיקע מאַסן, פאַלן נישט אַרונ־טער אונטער דער השפעה פון אַ קאַזאַרמע, פון אָפיצירן, פון מיליטאַריזם בכלל. די פאָרמאַציעס קומען זיך צונויף אין דער שעה פון דער גרויסער געפאַר, זיי שיטן זיך פונאַנדער בעת די געפאַר גייט אַוועק. — אָבער צי איז אַזאַ „שלעכט־אָרגאַניזירטע" קראַפט גאָר ביכולת צו קעמפן קעגן די מעכטיקע אימפּעריאַליס־טישע חיילות פון דרויסן? צי מוז דען נישט אַ סאָציאַליסטיש לאַנד באַוואָרענען זיך טעכניש און אָרגאַניזאַציאָנעל, באַוואָפענען זיך מיט די מאָדערנסטע כלי־זיין, כדי צו שטעלן אַ ווידערשטאַנד די אָנפאַלער, כדי אַפילו צו האַלטן זיי אין אַ מורא פאַר דער אַרבעטער־מלוכה?

ניין, שטעלט מען זיך אַוועק אויף אַזאַ פּראַקטיש־פּאַרנינפטיקן וועג, איז דער סאָציאַליסטישער דרך פאַרלאָרן. די גאַנצע וועלט איז היינט באַוואָפנט ביז איבערן קאָפּ; די וויסנשאַפט אַרבעט אויף אַלע כלים כדי צוצוגרייטן די בעסטע און שענסטע מאָרד־אינסטרומענטן. איז עס מעגלעך, אַז אַ סאָוועטיש פאָלק זאָל זיך פונקט אַזוי אַריינלאָזן אין דעם שגעון פון באַוואָפענונגען? אויך אַזאַ פאָלק זאָל זיך נאָכיאָגן נאָך אַלע דערפינדונגען אויף דעם געביט פון מיליטער־טעכניק, זאָל פיבערהאַפט בויען ביי זיך פאַבריקן פון טאַנקס, פון לופט־שיפן, פון גיפט־גאַזן? אויך אַ סאָוועטיש פאָלק זאָל „אויסבילדן" און צוגרייטן זיינע זין און טעכ־טער פאַר דעם מולך פון מילחמות? עס איז אָבער נישט אמת, אַז אַ סאָציאַליס־טיש לאַנד וועט זיכער באַזיגן זיינע קעגנער דורך אַזעלכע פיזיש־טעכנישע נצחונות, דורך בעסערע שיסער, לופט־פליער, באָמבעס־וואַרפער וכדומה. עס איז אַ ספק צי וועט עס בכלל דערגייין צו אַזאַ „הויכער מדרגה" פון קריגס־קונסט, ווען מען האָט קעגן זיך דערוויייל דעם גוואַלדיקן אַפּאַראַט פון דעם וועלט־קאַפּיטאַליזם. און איז דער פּרייז, וועלכן מען צאָלט דערפאַר, נישט דער היפּוך פון אַ סאָציאַ־ליסטישער פּראָגראַם? — די גרויסע היסטאָרישע קראַפט וועלכע ליגט אין אַ רעוואָלוציאָנערן פאָלק, באַזירט זיך לחלוטין נישט אויף זיין מיליטערישער טעכ־ניק; זי באַזירט זיך אויף דער גרויסער אידייע, וועלכע איז פאַרקערפּערט אין זיין שעפערישער אַרבעט. אַ פאָלק, וואָס האָט זיך געשטעלט אויף דעם סאָציאַליס־

טישן וועג, וועט באַזיגן זיינע קעגנער נישט אַזוי מיט דער טעכנישער קראַפט, ווי מיט זיין רעוואָלוציאָנערן גייסט. דאָס נביאישע וואָרט וועגן דער מאַכט פון גייסט (לא בחיל ולא בכה, כי אם ברוח) ווערט דאָ צום שטאַרקסטן פאַרווירקלעכט (נביאישע אידייען ווערן ביכלל פאַרווירקלעכט אין סאָציאַליזם). דער אימפּעריאַ־ליסטישער קעגנער טרעט־אַריין מיט אַן אַרמיי; אָבער די אַרמיי באַשטייט פון האָרעפּאַשניקעס, פון פאַרבלענדטע מענטשן־ברידער. ממילא איז די אויפגאַבע פון די סאָציאַליסטישע קעמפער — צו עפענען די מוחות פון די פיינטלעכע סאָל־דאַטן, צו פאַרברידערן זיך מיט זיי קעגן זייערע אייגענע מושלים. דער סאָציאַלער קריג זוכט, ראשית כל און הויפּטזעכלעך, צו דעמאָראַליזירן דעם שונא אין קאַ־פּיטאַליסטישן זין. ד"ה אַריינטראָגן אין זיינע רייען די עכטע מאָראַלישע דערוואַכונג. אַזאַ קאַמף זוכט אַרויסצורופן די רעוואָלוציע אין דעם קעגנערס מחנה, באַזונדערס אין דעם לאַנד, וואָס שטייט הינטער דער מחנה. אַזוי אַז דעם קעגנער הויבט אָן צו ברענען די ערד אונטער די פיס.

ווער קען צום בעסטן אויספירן אַזעלכע היסטאָרישע אויפגאַבן, אויב נישט די פרייוויליקע פאָרמאַציעס פון אַ באַוווסזיניקן פאָלק? זיי טרעטן נישט אויף קעגן דעם קעגנער אין פעסט־צענטראַליזירטע אַרמייען, ווו דער איינצל־מענטש האָט נישט קיין דעה. די אַרמיי איז אַן אינסטרומענט אין די הענט פון מלוכה, רעגירונג, קלאַס (אָדער נאַציע). די דאָזיקע גרויסע קאָלעקטיוון האָבן זייערע איי־גענע צילן, אין וועלכע דער סאָציאַליסטישער יחיד טאָר זיך נישט אַריינמישן. אין די פרייוויליקע מחנות איז אָבער דער איינצלנער אַרבעט־מענטש פרייער, זעלבסטשטענדיקער, מענטשלעכער. ער וועט צום בעסטן געפינען דעם וועג צו דעם האַרצן פון דעם פיינטלעכן סאָלדאַט. ער וועט אים באַווייזן זיין האָרעוואַניע, זיין סאָציאַליסטישע ערד, זיין נייעם אַרט לעבן. די קעמפער פון דיביידע לאַגערן וועלן זיך לייכטער פאַרשטיין, וועלן געווינען צוטרוי איינער צום אַנדערן. דער שטאַט מיט זיינע „העכערע" צילן וועט זיך ווייניקער שטעלן צווישן זיי ביידן, און זיי וועלן זיך לייכטער צונויפבינדן מענטשלעך און סאָציאַל. אין אַזאַ מין קאַמף, ווו עס וועט נישט שטיין אַרמיי קעגן אַרמיי, וועט ממילא זיין אויך ווייניקער אכזריות און הפקרות, וועלכע זענען דאָ אין יעטוועדן קאַמף. אַז אַזאַ קאַמף וועט נישט זיין דורכגעדרונגען — אויף דער זייט פון די סאָציאַליסטן — מיטן גייסט פון מיליטאַריזם, וועט ער אויך שנעלער קומען צום סוף.

אַ סאָוועטיש לאַנד דאַרף פאַרטיידיקן זיין שווער אויסגעקעמפט לעבן, אָבער עס האָט זיין אייגענעם, נישט קאַפּיטאַליסטישן וועג פון פאַרטיידיקונג. זיין שוץ זיינען נישט די בעסטע כלי־זיין און די בעסטע אַרמיי; זיין שוץ זיינען די גרויסע דערגרייכונגען אין סאָציאַליסטישן אויפבוי, דער כישוף און די מאַכט פון זיין מאָראַלישער אידייע.

ו. אַ סאָוועטיש לאַנד, וואָס הויבט אָן אַ קאַמף קעגן אימפּעריאַליסטן, טאָר בשום אופן נישט שטיין אין פאַרבינדונג מיט אַנדערע אימפּעריאַליסטן.

דער שאַרפער קעגנזאַץ פון סאָציאַליסטישן יושר און קאַפּיטאַליסטישן שקר טאָר נישט ווערן פאַרווישט דורך אָפענע אָדער געהיימע אָפּמאַכן מיט קאַפּיטאַליסטישע מלוכות. איז די באָלשעוויסטישע מלוכה פריי פון דעם דאָזיקן פאָרוואורף?

ניין, זי איז נישט פריי. זי האָט זיך פאַרבונדן זינט יאָרן מיט אַ ריי אייראָפּעישע רעגירונגען, וועלכע זענען נישט נאָר קאַפּיטאַליסטיש, נאָר אויך פאָרקעמפער פון פאַשיזם. עס איז באַקאַנט, אַז דער באָלשעוויסטישער שטאַט איז פאַרבונדן מיט דער דייטשער אַרמיי, מיט אירע אָנפירנדיקע מיליטערישע און סאָציאַלע קרייזן. יאָרנלאַנג האָט דייטשלאַנד געבויט אויפן רוסישן באָדן פאַבריקן פון מיליטערישע לופט־שיפן און גיפט־גאַזן. די דאָזיקע כּלי־זיין זענען פּראָדוצירט געוואָרן סיי לטובת ראַטנרוסלאַנד, סיי לטובת דייטשלאַנד. גאַנצע שיפן מיט גראַנאַטן פלעגן אָנקומען פון רוסלאַנד אין די דייטשע האַפנס. אפשר איז היינט צו טאָג נישטאָ אַזאַ אינטימע מיליטערישע צוזאַמענאַרבעט, אָבער די פּאָליטישע צוזאַמענאַרבעט איז געבליבן די זעלביקע. ביי די זיצונגען פון פעלקער־בונד קען דאָס זען אפילו אַ בלינדער. דער רוסיש־דייטשער אָפּמאַך פון ראַפּאַלאָ איז אַ באָדן, אויף וועלכן עס שטייען פעסט די ביידע צדדים: דייטשלאַנד און ראַטן־פאַרבאַנד. די רעאַקציאָנערן אין דייטשלאַנד האַלטן זיך באַזונדערס שטאַרק פאַר דער דאָזיקער קאָרט אין זייער שפּיל קעגן פראַנקרייך און דעם פעלקער־בונד 1). איצט, ווען דייטשלאַנד גרייט זיך צו אַקטיווע שריט אין איר אויסנפּאָליטיק, איז עס באַזונדערס פאַראינטערעסירט אין דער „רוסישער פריינדשאַפט". — עס איז באַקאַנט, אַז מאָסקווע שטייט אין אַן ענגער פאַרבינדונג מיט דער פאַשיסטישער איטאַליע. די פאַרבינדונג איז געווען שטענדיק אַ פּאָליטישע און עקאָנאָמישע. לעצטנס באַקומט זי אַפילו אַ מיליטערישן כאַראַקטער. עסקאַדרעס פון לופט־שיפן מאַכן זיך קעגנזייטיקע וויזיטן, אין איטאַליע ווערן פאַר דעם רוסישן פלאָט געבויט אונטערוואַסער־שיפלעך. — עס איז באַקאַנט די פּאָליטישע פריינדשאַפט צווישן מאָסקווע און טערקיי (אונטער דער שטאַרקער נאַציאָנאַליסטישער האַנט פון קעמאַל־פּאַשאַ). דער פאַרטרעטער פון אָט דער מלוכה, וועלכע רייסט אַרויס מיטן וואָרצל יעדן פּרוּוו פון קאָמוניסטישער באַוועגונג אין טערקיי, זענען נישט לאַנג צוריק אויפגענומען געוואָרן מיט דעם גרעסטן כבוד אין מאָסקווע. מען האָט צוליב דעם פּרעמיער־מיניסטער איזמעט־פּאַשאַ און זיינע באַגלייטער אַראַנזשירט צום ערשטן מאָל נאָך דער רעוואָלוציע אַן עכטן „הויף־באַל" אין די זאַלן פון קרעמל „די פריינדשאַפט צווישן אונדזערע ביידע לענדער — האָט דערקלערט דער טערקישער אימפּעריאַליסט — איז נישט קיין קינסטלעכע קאָמבינאַציע, נאָר אַ ווונטש, וואָס גייט פון אונדזערע הערצער, אַ רעזולטאַט פון אונדזערע געמיינזאַמע אינטערעסן". מאָסקווע האָט גע־

1) אפשר איז דערמיט צו דערקלערן פאַרוואָס די דייטשע קאָמוניסטישע פּאַרטיי האָט נישט צוגעלאָזן צו קיין איינהייטס־פראָנט מיט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אין די לעצטע חדשים פון פאַשיסטישן אויפשטייג אין דייטשלאַנד. די אויסנפּאָליטיק פון מאָסקווע איז ווייניק פאַראינטערעסירט אין דעם איינהייט־פראָנט.

שלאָסן אַן אָפּמאַך מיט טערקיי וועגן אויסבאָרגן איר געלט און אויסבויען איר אינדוסטריע. דער זעלביקער איזמעט־פּאַשאַ איז פון מאָסקווע אַוועקגעפאָרן קיין רוים צו מוסאָליניין. — דאָס היינטיקע רוסלאַנד האָט נישט אין דער אויסנפּאָליטיק זיין אייגענעם סאָציאַליסטישן פּנים, עס איז געוואָרן אַן עלעמענט אין דער פאַרפּלאָנטערטער פּאָליטיק פון דער וועלט־דיפּלאָמאַטיע.

איצט, ביי דעם קאָנפליקט מיט יאַפּאַניע, וועט רוסלאַנד ווידעראַמאָל נישט שטיין אַליין. עס מערקט זיך אָן אַלץ קלאָרער אַ דערנענטערונג צווישן מאָסקווע און וואַשינגטאָן. מען האָט אין אַ מ ע ר י ק ע ווידער גענומען ריידן וועגן אָפּיציעלער אָנערקענונג פון ראַטן־פאַרבאַנד, וועגן אַ גרויסן געלט־קרעדיט פאַרן ראַטן־פאַרבאַנד דורך איינער פון די גרעסטע ניו־יאָרקער בענק. איז דאָס אַ צופאַל? ר. לוזאָן, איינער פון די ערלעכסטע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערן, גיט אויף דעם אַ קלאָרע תשובה 1). „מען זאָגט, אַז דאָס קומט דערפון, וואָס מען וויל פאַרלייכטערן די האַנדל־באַציִונגען צווישן ביידע לענדער. אפשר צום טייל. אָבער פונדעסטוועגן מוז מען באַמערקן, אַז אויך אָן דיפּלאָמאַטישער אָנערקענונג און הלוואות פון בענק האָט אַמעריקע אין די לעצטע יאָרן געמאַכט מער פון אַלעמען געשעפטן מיט רוסלאַנד. זי האָט אַריינגעפירט אַהין געגנוג סחורות און מענטשן; אירע אינזשעניערן האָבן אָרגאַניזירט דעם גאַנצן פינפיאָר־פּלאַן. — אפשר דאַרף מען זוכן די סיבה פון די אַמעריקאַנישע סימפּאַטיעס צום ראַטן־פאַרבאַנד אין די געשעענישן פון דעם ו ו י י ט ן מ י ז ר ח? עס איז אָנצונעמען, אַז יאַפּאַניע וועט זיך מוזן באַלד רעכענען אין כינע מיט אַ קאָאַליציע קעגן זיך: ראַטן־פאַרבאַנד און אַמעריקע. דער ראַטן־פאַרבאַנד מיט זיין באַדייטנדיקער אַרמיי, וועלכע וועט זיין באַזאָרגט מיט וואָפן, אַמוניציע, טעכניקער און קאַפּיטאַלן פון אַמעריקע, און די פאַראייניקטע שטאַטן מיט זייער מעכטיקן פלאָט, — זיי ביידע וועלן בילדן אַ געוואַלטיקע קראַפט, פאַר וועלכער יאַפּאַניע וועט זיך מוזן בייגן. דער וועג צו אַן אַליאַנס, אַ געשריבענע צי אַ שווייגנדיקע, צווישן רוסלאַנד און אַמעריקע איז אָפן". ווער עס קוקט אויפמערקזאַם אויפן גרויסן קאָנפליקט, וועלכער צעוואַקסט זיך שוין פון לאַנג אָן צווישן אַמעריקע און יאַפּאַניע, דער וועט זיך נישט וווּנדערן איבער די ווערטער פון לוזאָנען.

אַמעריקע האָט מיט יאַפּאַניע אויך באַזונדערע חשבונות בנוגע כינע. עס איז פאַרשטענדלעך, אַז אַמעריקע וועט וועלן אויסנוצן אין איר אימפּעריאַליסטישן וועלט־קאַמף מיט יאַפּאַניע די „הילף" פון ראַטן־פאַרבאַנד. די פראַגע איז נאָר: צי וועט די מלחמה פון רוסלאַנד קעגן יאַפּאַניע באַקומען דורך דעם אַ מער ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ש ן כאַראַקטער? פונקט אַזוי ווי די יאַפּאַנישע מאַסן וועלן ווערן אויסגענוצט לשם די אינטערעסן פון זייער מיקאַדאָ־אימפּעריאַליזם, פונקט אַזוי וועט דאָס סאָוועטישע פאָלק ווערן אויסגענוצט פאַר די אינטערעסן פון אַמערי־

1) אין סעפּטעמבער־נומער פון דער סינדיקאַליסטישער צייטשריפט „לאַ רעוואָלוסיאָן פּראָלעטאַריען".

קאַנער אימפּעריאַליזם. אפילו ווען רוסלאַנד וועט ווערן אָנגעגריפן פון יאַפּאָניע, וועלן מיר האָבן פאַר זיך אַ טיפּישע מילחמה פון אַלטן שניט און כאַראַקטער. אַ רויטע אַרמיי, וועלכע וועט האָבן הינטער זיך די הילף פון אַן אַמעריקע (און אויך די סימפּאַטיעס פון אַ דעניקין—מיליוקאָוו—קערענסקי), וועט פּאַקטיש קעמפן נישט פאַר ריין־סאָציאַליסטישע צילן. דאָס וועלן זיין צילן פון אַ קאָאַליציע פון מלוכות: אַמעריקע־כינע־ראַטנפאַרבאַנד. מען קען זיך שוין פאָרשטעלן, וואָס פאַר אַ „סאָציאַליסטישע" השפעה אַזאַ קריג וועט האָבן אויף די יאַפּאַנישע מאַסן, אויף דעם וועלט־פּראָלעטאַריאַט...

אַ סאָוועטיש לאַנד קען נישט שטיין אין *וועלכע נישט איז* מיליטערישע פאַרבינדונגען מיט קאַפּיטאַליסטישע שטאַטן. דאָס איז געווען דער היסטאָרישער זין און דער אָנזאָג פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע. אַ סאָציאַליסטיש לאַנד מוז זיין *איזאָלירט* אין דער סביבה פון די בירגערלעכע מלוכות. עס קען פירן מיט זיי האַנדל־געשעפטן, האָבן קולטורעלע באַציִונגען, אָבער עס קען זיך נישט פאַרבינדן מיט זיי אין געהיימער דיפּלאָמאַטיע. דער איינציקער פאַרבינדעטער פון אַ סאָוועט־לאַנד איז אין די אַלע פרעמדע מלוכות דער *אַרבעטער־קלאַס* פון די לענדער, זענען זייערע אונטערדריקטע און עלנטע מאַסן. און איז אַמאָל דעם סאָציאַליסטישן לאַנד באַשערט אָנצוהויבן אַ באַוואָפנטן קאַמף קעגן אַן אָנגרייפער, וועט עס מער געווינען דורך זיין קלאָרן, נישט־קאָמפּראָמעטירטן פרייהייטלעכן פנים, איידער מיט דער הילף פון די סאַמע גלענצנדע דיפּלאָמאַטישע גענג.

III. אַ סאָוועטיש לאַנד, וואָס טרעט אַריין אין אַ קאַמף קעגן די אימפּעריאַליסטן, מוז ענדלעך דערפילן איין באַדינג, און דאָס איז דאָס וויכטיקסטע. עס מוז זיין באמת אַ לאַנד פון *פרייע סאָוועטן*, פון סאָציאַליסטישער פרייהייט. פונקט 15 יאָר זענען אַריבער זינט דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע. מער ווי פערצן יאָר געפינט זיך אָבער רוסלאַנד אונטער דעם שאַרפסטן דרוק פון אַ פּאַרטיי־דיקטאַטור. דער דרוק האָט נישט אויפגעהערט ביי אַלע זיגזאַגן פון דער באָלשעוויסטישער פּאָליטיק. אין דער צייט פון דעם „קריגס־קאָמוניזם", פון דעם „נעפּ", פון דעם פינפיאָר־פּלאַן — שטענדיק איז געלעגן דער דרוק פון דעם פּאַרטיי־*שטאַט* אויף די אַרבעטנדיקע מאַסן. איצט, נאָך 15 יאָר, איז דער דרוק נישט געמינערט געוואָרן אויף אַ האָר. די האָרעפּאַשנע פויערים, וואָס טראָגן אויף זייער רוקן די גאַנצע פאָלקס־ווירטשאַפט, ווערן געצוווּנגען צו האָרעווען אין אַזעלכע פאָרמען, וועלכע פאַרמיאוסן זיי די אַרבעט. אין אַ קאַטאָרגע האָט זיך פאַר זיי פאַרוואַנדלט די אַרבעט אין די קאָלעקטיווע ווירטשאַפטן. אַ הונגער־נויט האָט זיך דעריבער אויסגעשפּרייט איבערן לאַנד. די שטאָט־אַרבעטער זענען פאַרשקלאַפט צו די פאַבריקן, צו אַ פּראָדוקציע־פּראָצעס אין וועלכן זיי זענען נישט מער ווי נישטיקע שרייפלעך. די יוגנט, די וואָס דאַרף טראָגן די סאָציאַליסטישע אידייע אין דער צוקונפט, ווערט דערצויגן אין אַן אַטמאָספער פון גייסטיקער און מאָראַ־

לישער עבודות. די יוגנט טאָר נישט וויסן און ווייס נישט פֿון פֿרייהייט פֿון ד ע נ ־ ק ע ן, פֿון שעפֿערישן אויסוואַל, פֿון מענטשלעכע זוכענישן. זי מעג נאָר טראַכטן טעכניש און אָרגאַניזאַטאָריש, אין די ראַמען פֿון דעם צענטראַלן דענק־אַפּאַראַט. די יוגנט ווערט דערצויגן אין אַ רעזשים פֿון הערשער־שיכטן: זי לערנט זיך אויס אָדער צו הערשן איבער אַנדערע, אָדער צו ווערן באַהערשט. — אַ לאַנד, וואָס איז פֿול מיט טורמעס; טורמעס, וואָס זענען פֿול מיט רעוואָלוציאָנערן פֿון אַלע ריכטונגען, פֿון האַרעפּאַשניקעס פֿון אַלע קלאַסן. אַ לאַנד, ווו עס הערשט אַן וועלכע נישט איז גרענעצן טויט־שטראָף, ווו מען שטראָפֿט שוין מיט טויט דערפֿאַר, ווייל הונגעריקע פּויערים גנבענען ברויט פֿון די אייגענע פֿעלדער 1). און איבער די מאַסן קיניגט אַ מלוכה, וועלכע וויל נישט הערן פֿון קיין שום קאָנטראָל פֿון די מאַסן, וועלכע שטיצט זיך אויף דער רויטער אַרמיי.

ווען א ז א סאָוועטישע מלוכה וועט פֿירן אַ קאַמף קעגן אַן אַנדער לאַנד. וועט מען מעגן זאָגן מיט אַ קלאָרן געוויסן, אַז דאָ קעמפֿט סאָציאַליזם קעגן אימ־פּעריאַליזם, פֿרייהייט קעגן שקלאַפֿעריי? דאָ נישט לאַנג איז אין אַמסטערדאַם אָפּגעהאַלטן געוואָרן אַ קאָנגרעס קעגן דעם קריג, צונויפֿגערופֿן פֿון ראָמען ראָלאַן און א. באַרבוס. זיי האָבן גערופֿן די וועלט צו באַשיצן ראַטן־רוסלאַנד. ס'איז אַ פֿאַרשטענדלעכער רוף, אָבער צי האָבן זיי געמעגט פֿאַרגעסן דערביי, וואָס עס טוט זיך אין ראַטן־רוסלאַנד אינעווייניק? האָבן זיי נישט געמוזט גלייכצייטיק צורופֿן צו דעם רעגירנדיקן באָלשעוויזם: ס'איז נישט מעגלעך קיין קאַמף פֿאַר סאָציאַליזם אָן דער פֿרייהייט פֿון אייערע מאַסן!.... זיי האָבן עס נישט געטאָן; אפֿשר דערפֿאַר, ווייל זיי ה א ס ן די מלוכות פֿון דער בירגערלעכער וועלט אַזוי, אַז זיי ווילן זיך נישט צוקוקן צו דעם היסטאָרישן קעגנער פֿון אָט די מלו־כות. זיי האָבן עס נישט געטאָן, אָבער דער סאָציאַליזם טאָר נישט פֿאַרבייגיין אַזעלכע פֿראַגן פֿון אַ לעבעדיקער רעוואָלוציע.

כדי דער ראַטן־פֿאַרבאַנד זאָל זיך קענען שטעלן אַנטקעגן דעם שטאַרקן סאָ־ציאַלן שונא, מוז ער באַזיצן אַ סך מער איידער אַ גוטע אַרמיי און אַ שטאַרקן מלוכה־אַפּאַראַט. עס מוז הינטער אים שטיין אַ פֿריי, מיט פֿרישער ענערגיע שפּרודלדיק, און זיין צוקונפֿט גלויבנדיק פֿאָלק. דער בעסטער שוץ פֿון אַ סאָווע־טיש לאַנד ליגט אין דער פֿ ר י י ה י י ט פֿון זיין פֿאָלק. ערשט דעמאָלט וועלן די פֿונקען פֿון זיין גלויבן און באַגייסטערונג אַריבערפֿליען אין די מחנות פֿון דעם קעגנער, אָנצינדן אים אויך מיט דעם געמיינזאַמען היסטאָרישן ציל. ערשט דע־מאָלט וועט אַזאַ ערלעכער קאַמף ווירקן רעוואָלוציאָניזירנדיק אויף דער מענטש־הייט אין גאַנצן.

★

1) אין דעם נומער פֿון דער דייטשער „פֿאָסישער צייטונג" פֿון 22־טן אויגוסט 1932 שטייט פֿאָלגנדיקע אומגעהויערע ידיעה: „צען וואַגאָן תבואה פֿון רוסלאַנד זענען ביי דער שטאָט באָדענבאַד אַריינגעוואָרפֿן געוואָרן אין דעם טייך עלבע, ווייל מען האָט ניט געהאַט פֿאַר זיי קיין אָפּזאַץ. די סחורה האָט מען געהאַט געבראַכט אויף אַ שיף פֿון האַמבורג פֿאַר טשעכאָסלאָוואַקיע".

אזוי שטייען פאַר אונדז די פראַגן פון מילחמה און שלום. מיר זענען קעגנער פון שלום פאַר יעדן פרייז. אַזאַ מין שלום וואָלט נאָר פאַראייביקט דעם עלנט פון דער היינטיקער וועלט. אין שלום לרשעים! אָבער דער קאַמף טאָר נישט גיין מיט דעם וועג פון מילחמות. די וועלט לעבט היינט אין אומצאָליקע שפּאַנונגען. אויסער דער שפּאַנונג ראַטן־פאַרבאַנד און אויסלאַנד, זענען דאָ גענוג אַנדערע: יאַפּאַניע־כינע, דייטשלאַנד־פראַנקרייך, פראַנקרייך־איטאַליע, דייטשלאַנד־פּוילן, ענגלאַנד־אַמעריקע, אַמעריקע־יאַפּאַניע. צי די קאָנפליקטן אַנטשטייען צווישן ביר־גערלעכע לענדער, צי צווישן אַ בירגערלעכן און סאָוועטישן לאַנד, — דער וועג פון מילחמות אין דעם אַלטן נוסח טאָר נישט ווערן באַטראַכט. דאָס בילד פון מילחמות קענען מיר שוין. דער פראַנצויזישער און דער יידישער שרייבער האָבן אונדז געצייכנט די שלאַכט־פעלדער. און אויף דעם וואָל־סטריט אין ניו־יאָרק טאַנצן דעמאָלט די באַנקירן אַרום דעם עגל הזהב. אויב די מענטשהייט האָט נישט קיין אַנדער וועג ווי פירן דעם ביטערן קאַמף, דעמאָלט נאָר און אויסשליסלעך אונטער דער רויטער פאָן.

(„פרייע שריפטן", דעצעמבער, 1932)

צווייטע טייל

פראַגן פון יידישן פאָלק

פּאָליטיק און מאָראַל ביי יידן

1. סאָציאַליזם

אין דעם עסיי וועגן פּאָליטיק און מאָראַל איז מיר אויסגעקומען צו ריידן וועגן די צוויי אינערלעכע מחלות, וועלכע צעפּרעסן די הײנטיקע סאָציאַליסטישע באַוועגונג. מיר האָבן פון איין זייט פּראַקטישע רעפאָרמיסטישע „פּאָליטיק", וועלכע קאָן זיך באַרימען מיט די גרויסאַרטיקסטע דערפאָלגן, אָבער וועלכע האָט פאַרלוירן כמעט אינגאַנצן די אידעע, צוליב וועלכער זי איז אַנטשטאַנען. און מיר האָבן, פון דער אַנדער זייט, שטורעמדיקע באָלשעוויסטישע „מאָראַל" (אידעע), וועלכע איז אַזוי פאַרשיכורט פון איר אייגענעם אימפּעט, אַז זי לעשט אויס יעטוועדע סאָציאַליסטישע פּאָליטיק און יעטוועדע פרייע טעטיקייט בכלל. ס'וועט נישט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז סיי דער רעפאָרמיזם סיי דער באָלשעוויזם האָבן פאַרלוירן די גאַנצקייט: דער רעפאָרמיזם איז היינט געוואָרן אַן אידעענלאָזע באַוועגונג, און דער באָלשעוויזם — אַ באַוועגונגלאָזע אידעע.

דער דאָזיקער אינערלעכער קעגנזאַץ הערשט היינט אין גאָר אַ גרויסער מאָס אויך אין דער יידישער ראַדיקאַלער און סאָציאַליסטישער וועלט. מער נישט ער קריגט דאָ — אין דעם קאָמפּליצירטן לעבן פון די יידישע מאַסן — אַ פּיל שאַרפערן און אייגנאַרטיקן אויסדרוק. עס וואָלט זיך געלוינט דורכנעמען פון דעם דאָזיקן שטאַנדפּונקט אַלע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע באַוועגונגען און ריכטונגען, וועלכע באַהערשן דעם באַוווּסטזיין פון יידישן פאָלקס־מענטש. אָבער מיר מוזן זיך דאָ קאָנצענטרירן נאָר אויף די וויכטיקסטע פון אַזעלכע באַוועגונגען. די אַנדערע מוזן מיר נאָר פאַרבייגייענדיק דערמאָנען. — אַזוי איז, ראשית כל, קלאָר, אַז אין דער יידישער אַלגעמיינער (נישט־ציוניסטישער) סאָציאַליסטישער באַוועגונג ווירקן זיך אויס און לאָזן זיך שטאַרק פילן אַלע מעלות און חסרונות פון רעפאָרמיזם און באָלשעוויזם.

אויף וויפל דער יידישער סאָציאַל־דעמאָקראַט איז רעפאָרמיסטיש, איז ער אַ מענטש וואָס איז אויך געבונדן מיט צענדליקער קייטן צו דער הײנטיקער סאָציאַלער געזעלשאַפט. ער גלויבט אויך באמונה שלימה אין דעם „נויטווענדיקן"

גאַנג פון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג, וועלכע פירט צום סאָציאַליזם. ער האַלט אויך אַז עולם ומלואה פון די „פּאָזיטיווע" אויפבוי־כוחות פון קאַפּיטאַליסטישן סדר. ער איז אויך באַגייסטערט פון די טעכנישע דערגרייכונגען פון דער היינטיקער וועלט, פון דעם דעמאָקראַטישן מלוכה־שטייגער, פון דער גרויס־שטאָטישער ציוויליזאַציע. זיין אידעאַל איז, אַז דער ייִדישער אַרבעטער־קלאַס זאָל בהדרגהדיק שטייגן פון שטאַפּל צו שטאַפּל, נישט ערגער חלילה פון די אַנדערע פעלקער. הלוואי — ווינטשט ער זיך — האָבן מיר נישט קיין ערגערע געווערקשאַפטן, קאָאָפּעראַטיוון, פּאַרטייען, פירער, פּאַרלאַמענטאַריער ווי „זיי" האָבן עס. דער אינטערנאַציאָנאַליזם באַשטייט אין דעם וואַרעמען חשק צו דערלעבן האָבן א ײ ג ע נ ע שיידעמאַנס, וואַנדערוועלדעס, מאַקדאָנאַלדס. אַ מאַטעריאַליסטיש־רעפאָרמיסטישע באַוועגונג קאָן, לויט איר נאַטור, אייגנטלעך נישט טראָגן אין זיך קיין טיפע באַגייסטערונג פאַר דעם סאָציאַליסטישן ענדציל, ווייל זי פילט אים נישט רעאַל און קאָנקרעט. 1)

אָבער דער ייִדישער טעמפּעראַמענט פירט דערצו, אַז אַפילו דער פאַרשטוּיבּטער רעפאָרמיזם ווערט באַלעבט און באַוועגלעך. דער ייִדישער סאָציאַל־דעמאָקראַט איז ווייט פון רעוואָלוציאָנערער התלהבות, אָבער דערפאַר באַזיצט ער אַ ר ע פ אָ ר מ י ז ם מ י ט א י מ פּ ע ט. ער רייסט זיך מיט אימפּעט אין אַ פּוילישן סיים אָדער אין אַ רומענישן פּאַרלאַמענט, ער אַרבעט אויף אַלע כלים אין אַמעריקע כדי צו קריגן שטימען פאַרן סאָציאַליסטישן פּרעזידענט־קאַנדידאַט. ער איז אַ טרייער אָנהענגער פון „פעלקער־בונד" און כמעט אַ פאַרליבטער אין דעם 2־טן אינטערנאַציאָנאַל. אָט אַזוי שאַפט זיך דער טיפּ פון אַ מיושבדיקן, געזעצטן, באַלעבאַטישן סאָציאַל־דעמאָקראַט, וועלכער פאַרשטייט נישט אין זיין תמימות דעם רעוואָלוציאָנער אָדער איז מלא חמה אויף אים. דער סאָציאַל־דעמאָקראַט „קריכט נישט אויפן הימל", ער זוכט פאַרן פּראָלעטאַריאַט תכלית. דערפאַר, אין די לענדער, וווּ דער ייִדישער אַרבעטער מאַטערט זיך פאַר אַ שטיקל ברויט און רעכט, וויל דער דאָזיקער סאָצ. דעמאָקראַט נישט הערן פון קיין שום קאַמפּן אויסער קאַמפּן פאַרן היינטיקן מאַטעריעלן טאָג. און אין אַזאַ לאַנד ווי אַמעריקע, וווּ אַ טייל ייִדישע אַרבעט־מענטשן האָבן זיך דערשלאָגן צו אַ מאַטעריעלן וווילשטאַנד, באַזינגט דער סאָציאַל־דעמאָקראַט דעם דאָזיקן וווילשטאַנד ווי די גרעסטע סאָציאַליסטישע דערגרייכונג, וועלכע מען דאַרף האַלטן פעסט אין די הענט. אָבער דער דאָזיקער וווילשטאַנד פאַרוואַנדלט זיך אַלץ מען אין אַ צוועק פאַר זיך, וואָס שטעלט זיך אַ נ ט ק ע ג ן יעדער רעוואָלוציאָנערער רעגונג אין דער נשמה פון ייִדישן אַרבעטער.

די ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג — אין אַמעריקע, ראשית כל — איז אין אַלע אירע אָרגאַניזאַציעס (געווערקשאַפטן, פּאַרטיי, פּרעסע) אַזוי פאַרתכליתט,

1) די באַגייסטערונג, וועלכע מיר שפּירן אָפטמאָל אין די רעפאָרמיסטישע פירער, שהגיעו למלכות, באַציט זיך מער אויף די היינטיקע דערפאָלגן, וועלכע ווערן פאַרגליכן מיט דעם נישטיקן ע ב ר פון אַרבעטער, איידער אויף די צוקונפטיקע ענדגילטיקע ניצחונות פון אַרבעטער־קלאַס.

אַז זי מוז אָפּטויטן יעדע שפּור פון אַ רעבעלן־גייסט אין דעם אַרבעט־מענטשן. מען בינדט אים טאָג נאָך טאָג צו צו דער „גראַנדיאָזישקייט" פון דער אַמעריקאַנער ציוויליזאַציע און צו דער „גרויסקייט" פון דער אַמעריקאַנער דעמאָקראַטיע. אַזאַ מין דעמאָקראַטיע טראָגט מען אַריין אויך אין די יידישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס גופא. ס'איז נישטאָ אייגנטלעך גאָר קיין באַוועגונג, ווייל הונדערטער טויזנטער שטייען דרויסן; נאָר טויזנטער זענען די אינעווייניקסטע צאָלער און מיטגלידער, און נאָר צענדליקער פירן, באַהערשן, רעגירן, קאָנקורירן צווישן זיך און מיט אַנדערע. דער אַפּאַראַט איז אויפגעבויט אויף דער טיפער פּאַסיוויטעט פון די מיטגלידער, און ער אַנטוויקלט ווייטער פון זיך די פּאַסיוויטעט. אין תוך זענען אַזעלכע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס נישט מער ווי קעגנזייטיקע פאַרזיכערונג־געזעלשאַפטן, ווי גרויס אויסגעבויטע אַנשטאַלטן פון ס אָ צ י אַ ל ע ר צ ד ק ה. און אין דעם דערנענטערן זיי זיך צו די אַלטע יידישע בכבודיקע און פּאַרדינסטפולע צדקה־חברות, אפשר מיט דעם אונטערשייד, וואָס די סקאַרבאָווע צדקה־חברות זענען ווייניקער געבויט אויף דעם אַפּאַראַט פון די פירער, ווי אויף דעם לעבעדיקן און אַקטיוון רחמנות־געפיל פון די פאָלקס־מאַסן. — דערביי האַלט זיך דער יידישער סאָציאַל־דעמאָקראַט הימל הויך איבער דער סביבה פון וועלכער ער איז אַרויסגעוואַקסן. ער איז יידיש אויף אַזויפיל אויף וויפל ער האָט סענטימענטן צו דער אַלטער היים, צום מאַמע־לשון, צו די משפחה־זכרונות. אָבער ער וועט נישט דערלאָזן דעם געדאַנק, אַז ס'איז דאָ אַ י י ד י ש ע ר סאָציאַליזם, אַז אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פון היינטיקן יידן קענען זיך אַרויסרייסן די פייערדיקע צונגען פון די נביאים. ער וויל נישט אויפלעבן די גרויסע פאַרגאַנגענהייט, וועלכע ליגט אַרויף שווערע אחריות אויפן היינטיקן יידישן סאָציאַליסט. ער שאַרט זיך בעסער צו צו דער גרויסער היינטיגער וועלט און צו דער מעכטיקער סאָצ.־דעמ. וועלט־באַוועגונג, אין וועלכער ער קאָן זיין דער שליח פון דעם סאָציאַליסטיש־געפּאַרבטן בירגערלעכן לעבנס־סדר אין דער יידישער גאַס.

דער יידישער ק אָ מ ו נ י ס ט טראָגט אין זיך אַלע מעלות טובות פון אַ קאָמוניסט בכלל, מער נישט פאַרטיפט און צוגעשפּיצט לויט דער יידישער סביבה און טעמפּעראַמענט. צוויי עלעמענטן אַנטהאַלט אין זיך די גייסטיקע נאַטור פון קאָמוניזם: דאָס איז דער מ אַ כ ט־ט ר י ב (לוסט צו באַהערשן די מענטשן, זאָל זיין לשם אידעע) און דאָס איז דער מ אַ ט ע ר י אַ ל י ס ט י ש ע ר טריב (באַהערשונג דורך צוזאָגן מאַטעריעלע גליקן). די דאָזיקע צוויי טריבן האָבן ביי די יידישע קאָמוניסטן (דאָרטן ווו זיי זענען געוואָרן מלוכה־פאַרטרעטער) געקראָגן אַ זייער אייגנאַרטיקן טאָפּלט־פאַרקריפּלטן אויסדרוק. דער יידישער פאָלקס־מענטש אין רוסלאַנד טראָגט אַ צווייענדיקע לאַסט פון פאַרטיי־דיקטאַטור: די אַלגעמיין־מלוכהשע און די לאַסט פון די „יעווסעקן". דערביי איז פאַראַן צווישן די ביידע אַרטן דיקטאַטור אַ געוויסער אונטערשייד, וועלכער ליגט אין דעם פאַרשיידענעם מקור פון זיי ביידן. דער באָלשעוויזם איז געבוירן געוואָרן אַלס מלוכה אין יענער שטורעמדיקער אָקטאָבער־צייט, בעת די מיליאָניקע מאַסן האָבן אַקטיוו

געקומען אָנטייל אין דעם איבערבוי און שאַפן פון אַ ניי לעבן. דאָס האָט באַטייט, אַז ווי מאַכט־שיכור דער באָלשעוויזם איז נישט געווען, האָט ער זיך דאָך גע־מוזט צופּאַסן צו די מאַסן און אַריינגעמען אין זיך זייערע נויטן און זייערע אייגענע אידעען, וואָס האָבן אַרויסגעשפּראָצט אין דער רעוואָלוציע. דער יעווסע־קיזם איז אָבער געקומען צו דער וועלט אַ סך שפּעטער, אונטער די פּיזישע קלעפּ פון די פּאָגראָמען, אונטער דעם פּאָליטישן דרוק פון דער זיך געפעסטיק־טער דיקטאַטור. אַלע פירנדיקע עלעמענטן פון יעווסעקיזם זענען נישט פאַרכאַפּט געוואָרן פון דער באמת־סאָציאַליסטישער דעמאָקראַטיע, וועלכע האָט געהערשט אין דער ערשטער תקופה פון דער סאָוועט־רעפּובליק. זיי האָבן געקעמפט דעמאָלט קעגן איר אָדער זענען געשטאַנען פון אַ זייט. און אַז זיי אַלע (געוועזענע בונדיסטן, ס.־ס., „פאַראייניקטע") האָבן זיך שוין אַריינגעגאָסן אין דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי, האָט געהערשט אין רוסלאַנד די שטייפע און טויטע האַנט פון טעראָר. אויף דער יידישער גאַס האָט דער יעווסעק ממילא אפילו ניט געטראַכט אָנצו־פרעגן די דעה ביי די יידישע מאַסן אָדער אַריינעמען אין זיך עפּעס פון זייערע אייגענע נויטן און אָרגאַנישע אידעען. דאָ איז דאָס געווען די הוילע דיקטאַטור, אפילו אָן דעם יחוס פון אָקטאָבער־באַגייסטערונג און אָקטאָבער־נביאות.

די מאַכט־לוסט פון יידישע קאָמוניסטן האָט זיך אין דער דאָזיקער סביבה געקאָנט דורכזעצן נאָך מיט אַ גרעסערער קראַפט ווי אומעטום, ווייל דער יידי־שער האַרעפּאַשניק איז גאָרנישט ביכולת אַנטקעגנצושטעלן זיי זיין ווידערשטאַנד. דער רוסישער פּויער פאַרמאָגט אַ געוואַלטיקע עקאָנאָמישע קראַפט, דורך וועל־כער ער צווינגט אומדירעקט די מלוכה־מאַכט צו רעכענען זיך מיט אים; דער יידישער אַרבעט־מענטש אָדער לופט־מענטש האָט געקאָנט אַנטקעגנשטעלן נאָר זיין צעבראָכנקייט, דלות און הונגער־טויט. — אמת, די יידישע פאָלקס־מאַסן האָבן אַרויסגעוויזן אין אַ גרויסער מאָס אַ גייסטיק־פּאָליטישן ווידערשטאַנד. זיי לאָזן נישט אָוועקרויבן מיט געוואַלט זייערע אַלטע, פאַרעלטערטע דערציאונג־פאָרמען און זיי רוקן אַרויס (כמעט די איינציקע אין גאַנצן לאַנד) טויזנטער ציור־ניסטיש־סאָציאַליסטישע קעמפער. אָבער דאָס ענדערט נישט די ריין־דיקטאַטאָ־רישע פירונג פון די יעווסעקן, וועלכע האָבן אַריינגעיאָגט די יידישע מאַסן אין אַ צושטאַנד פון ענדלאָזער פּאַסיוויטעט און טיפסטן יאוש.

זייער הערשאַפט האָבן די יידישע קאָמוניסטן, פּונקט ווי די אַלגעמיינע, באַ־גרינדעט מיטן סאַמע פּשוטן, מאַטעריאַליסטישן טריב: זיי האָבן צוגעזאָגט די מאַסן שענקען זיי וווילשטאַנד און פּרנסה. און זיי האָבן דאָס פּונקט אַזוי נישט דערפילט ווי דער אַלגעמיינער באָלשעוויזם, ווייל ביידע האָבן געאַרבעט אָן און קעגן די מאַסן. זיי האָבן קיינמאָל נישט געהאַט קיין א י י ג ע נ ע ליניע פון עקאָ־נאָמישער פּאָליטיק אין דער יידישער קאָמפּליצירטער סביבה. נישט זעענדיק די באַציאַלע אומגעלומפּערטקייט פון דעם יידישן אָרגאַניזם, די איבערפּולטקייט זיי־נע מיט פאַרמיטלערישע, קליין־סוחרישע, בעל־מלאכהשע און לופטיקע עלעמענטן, האָבן זיי נישט געהאַט קיין מוט אַרויסצושטעלן אַן אייגן פּראָגראַם פון יידישן

סאָציאַלן איבערבוי. ווי טיפּישע מיטלויפער (אָדער נאָכשלעפּער) האָבן זיי אַרי־בערגעטראָגן אויף דער יידישער גאַס אַלע דעקרעטן און מלוכה־וואָקלעניש, וועל־כע האָבן געריסן אין שטיקער דעם לייב פון יידישן האַרעפּאַשניק. נאָכדעם ווי מען האָט יאָרן־לאַנג צעבראָכן דאָס יידישע שטעטל, נישט אַריינפירנדיק אים באַטש אויף אַ האָר אין אַ סאָציאַליסטישן שטראָם, האָבן די יידישע קאָמוניסטן אַרויסגעלאָזן דעם לאָזונג: מיטן פּנים צום שטעטל! אויך דאָס מאָל איז דאָס נישט געווען קיין אייגענע פאַרשטענדעניש פאַר די נויטן פון „זייער" פאָלק, נאָר דאָס איז געווען אַ טרוקענע איבערזעצונג פון דעם אַלגעמיין־מלוכהשן לאָזונג: מיטן פּנים צום דאָרף! אויב די אַלגעמיינע עקאָנאָמישע פּאָליטיק פון באָלשע־וויזם אין רוסלאַנד איז אַ זיגזאַגן־פּאָליטיק, — וועלכע זוכט אָבער צופּאַסן זיך ווי נישט איז צו די נויטן פון לאַנד, — איז די יעווסעקישע פּאָליטיק אַ שפּיגל־בילד פון די דאָזיקע זיגזאַגן, אַ ריין־אַבסטראַקטע נאָכקרימעניש, נישט געוואַקסן פון דעם יידישן באָדן. אַז דער עלנט פון די מאַסן איז דערגאַנגען ביז צום הימל, אַז חלוצישע יוגנט האָט שוין געמאַכט די ערשטע געלונגענע פּרוון — דעמאָלט האָט דער יידישער קאָמוניסט גענומען זיך פאַר דער לאַנדווירטשאַפט־לעכער איינאָרדענונג פון די יידישע מאַסן. אָבער ער איז אָרגאַניש נישט פאַרוואַקסן מיט דער דאָזיקער גרויסער יידישער צוקונפט־אַרבעט, פּונקט אַזוי ווייניק ווי מיט אַנדערע: ביי דעם ערשטן בלאָז פון אַ נייער אַלגעמיין־באָלשע־ויסטישער טאַקטיק וועט ער וואַרפן די דאָזיקע אַרבעט. דערפאַר קאָן ער היינט פּראָקלאַמירן אַ יידישע קאָלאָניזאַציע אין קרים, מאָרגן ביי די ברעגן פון אַזאָ־ווישן ים, איבערמאָרגן אין בירא־בידזשאַן. דערפאַר איז מעגלעך, אַז ער זאָל אַרויסשרייען אויף דער גאַנצער וועלט אַ „יידישע רעפּובליק" אין בירא־בידזשאַן, בעת ער ווייסט אַפילו נישט, צי מען קאָן זיך דאָרט באַזעצן. דער יעווסעק וויל גאָרנישט קיין יידישע רעפּובליק אַלס אַזעלכע: ער לייקנט אָפּ יעדן יידישן גייסטיקן מקור פון זיין רעוואָלוציאָנערן קאַמף. ער וויל אים גאָרנישט פאַרפלעכטן מיט דער גאַנצער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פון פאָלק. פּונקט ווי דער יידישער סאָציאַל־דעמאָקראַט בויט זיך אַ חדר שני ביי דעם וועלט־רעפאָרמיזם, וויל דער יעווסעק אויך נישט זיין מער ווי אַ חדר שני ביים באָלשעוויזם. צוליב טאַקטישע סבות שפּילט דער יידישער קאָמוניסט מיט די ליידן און די האָפענונגען פון פאַר־חושכטע מיליאָניקע מאַסן, אַבי זיי צו האַלטן אונטער זיין שליטה. אין בעסטן פאַל קאָן די יעווסעקציע זיין פאַר זיי נישט מער ווי אַ סיסטעם פון דערזעלביקער סאָציאַלער צדקה, וואָס ווערט אָנגעפירט דורך שטרענגע אַכזריותדיקע גבאים. דאָ איז נישטאָ קיין ברעקל פון סאָציאַליזם.

אין אַן אַנדער אופן — אָבער אויף דעמזעלביקן באָדן פון פאַלשקייט — אַרבעטן יענע יידישע קאָמוניסטן וווּ זיי טרעטן נישט אויף ווי רעגירונג־שותּפים. אין פּוילן, ליטע, רומעניע, אַמעריקע קעמפן זיי אין די רייען פון באָלשעוויזם וואָס רייסט זיך ערשט צו דער מאַכט און וויל זי דורכפירן לויטן רוסישן מוס־טער. אין די לענדער האָבן די צוקונפטיקע יעווסעקן נישט די מעגלעכקייט

אַרויפּצוליייגן זיך מיט זייער מאַכט אויף די יידישע מאַסן. אָבער דער זעלביקער מאַטעריאַליסטישער און מאַכט־טריב ליגט אויך אין יסוד פון זייער גאַנצער אַרבעט און פּסיכאָלאָגיע. סאיז נישט קיין צופאַל וואָס עס ציען זיך צו זיי באַדייטנדע שיכטן פון אַרבעטנדיקע און אינטעליגענץ. דאָ ווירקט די אומדערטרעגלעכע פּאָליטיש־נאַציאָנאַלע לאַגע פון יידן אין די לענדער; דאָ ציט צו דער רעוואָלוציאָנערער טאָן וואָס רייסט זיך דורך אין דער קאָמוניסטישער באַוועגונג, להיפּוך צו דער פאַרשלאָפענער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע; דאָ זוכן זיך אַ שעפערישן עיר מקלט די יידישע שרייבער און קינסטלער, וועלכע מוזן לויפן פון דער באַלעבאַטיש־רעפאָרמיסטישער „קולטור־וועלט". אָבער דער יידישער קאָמוניסט נעמט אַריין צו זיך די אַלע דאָזיקע שיכטן ווי מיליטערישע טייל, איבער וועלכע מען מוז רעגירן און געוועלטיקן. אָנשטאָט אַן אָרגאַנישע רעוואָלוציאָנערע דערציונג פון יידישע מאַסן, אַלס פרט און אַלס כלל, ווערט דאָ מיט עקשנותדיקער קראַפט געבויט אַ מיליטעריש־דיסציפּלינירטע, לגבי דעם יחיד פאַראַנטוואָרטונגלאָזע מאַשין, ווו עס הערשט נאָר דער קול פון אויבן. דער קול פון אויבן אינעווייניק, און אַ גייסט פון שנאה, פאַראַכטונג און רדיפות לגבי די אַנדערע אַרבעטערקרייזן, וועלכע שטייען היינט־צו־טאָג מחוץ למחנה און איבער וועלכע מען קאָן נאָך נישט הערשן. די באַהערשונג פון די מאַסן ווערט געבויט אויף דעם יסוד פון אַ ריין־מאַטעריאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדע, פון דערוועקן קנאה־געפילן צו דעם וווילטאָג פון די רייכע, פון צוזאָגן באַלדיקן גבירישן וווילשטאַנד פאַר די אַרבעטער. דער יידישער קאָמוניסט, אין אַמעריקע, למשל, איז נישט נאָר זעליש נישט אָפּגעשיידט פון דער גבירישער ציוויליזאַציע וואָס בושעוועט אַרום אים, נאָר פאַרקערט: ער דערוועקט אין „זיין" אַרבעטער די טיפסטע תשוקה־געפילן צו איר. דאָס קאָן טויזנטער מענטשן אַריינציען אין קאָמוניסטישן לאַגער, פונקט אַזוי ווי דאָס קאָן אַרויסציען זיי פון דאָרטן, בעת דער זעלביקער וווילטאָג ווערט מעגלעך פאַר זיי אין דעם היינטיקן סדר. דער יידיש־אַמעריקאַנער קאָמוניזם רעדט איין זיינע אָנהענגער, אַז אין רוסלאַנד איז דערגרייכט די מאַטעריעלע הצלחה! ער רופט זיי נאָר אַריינצוכאַפּן דעם קאַפּיטאַליסטישן רייכטום אין די אַרבעטער־הענט. אַזוי אַרום ווערט פאַרוואָרפן די סאָציאַליסטישע דערציונג פון קאָמוניסט. ער ווערט אויך נישט דערצויגן צו פירן אין יעדן לאַנד זעלבסטשטענדיק סאָציאַליסטישע אַרבעט. ער ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ צוגאָב צו ראַטן־רוסלאַנד און אַ גייסטיקן שותף פון דער בירגערלעכער וועלט.

סיי אין רוסלאַנד סיי אין אַנדערע לענדער זענען די יידישע קאָמוניסטן בשום אופן נישט דורכפירער פון רעוואָלוציאָנערן געדאַנק אין פאָלק. זיי קאָנען נישט געבן די יידישע מאַסן נישט ברויט און נישט פרייהייט, נישט לייב און נישט לעבן. דערמיט אָבער וואָס זיי זאָגן צו און נאַרן די מאַסן, וואַרפן זיי אָפּ די מאַסן פון סאָציאַליזם. עס פאַרשטייט זיך, אַז דאָס יידישע אַרבעט־פאָלק שעפּט זיך נישט אויס מיט די ביידע טיפּן אַליין: מיטן סאָציאַל־דעמאָקראַט און קאָמוניסט. צום גליק לעבן אין אים באַדייטנדיקע אָבער ביז איצט שווייגנדיקע שיכטן פון אַרבעט־

מענטשן, וועלכע צ׳ען זיך צו אַן עכטן, ד״ה רעוואָלוציאָנערן, פרייען און יידישן סאָציאַליזם. אפילו אין די רעפאָרמיסטישע און באָלשעוויסטישע אָרגאַניזאַציעס רייסן זיך שטענדיק דורך די שטימען פון דעם עכטן סאָציאַליזם. און אין די פּאַר־שיידענע בונדיסטישע צי ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע צי אַנאַרכיסטישע אַרבעטער־קרייזן (אין פּוילן, אַמעריקע, רוסלאַנד, פּאַלעסטינע) וואַרטן אויף זייער צייט יידישע פרייע סאָציאַליסטן וועמען עס וועט מוזן געהערן די צוקונפט. מיר האָבן אָבער דאָ געפּרוּווט באַווייזן ווי עס דריקט זיך אויס די שאַפונג צווישן פּאָליטיק און מאָראַל אין די ביידע היינטיקע הויפּט־ריכטונגען פון יידישע סאָ־ציאַליסטן.

2. יידישיזם

אין דער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט שפּילן אַ גרויסע ראָלע די באַוועגונגען וועלכע קאָנצענטרירן זייער קאַמף אַרום דער שפּראַך־פראַגע. אין דער ציוניסטישער וועלט איז עס אין אַ גרויסער מאָס דער לײדנשאַפטלעכער קאַמף פאַר העברעיִש, אין דער ראַדיקאַל־יידישער וועלט איז עס — דער נישט ווייניקער לײדנשאַפטלעכער קאַמף פאַר יידיש. מיר וועלן לאָזן אָן אַ זייט דעם העברעיזם, ווייל אין דער לעצטער צייט איז ער שוין מער נישט קיין זעלבסטשטענדיקע באַוועגונג מיט אַן אייגענעם אידעען־ציל; ער איז אַ טייל פון דעם גאַנצן ציוניסטישן סיסטעם, וואָס נעמט אַרום סיי לאַנד, סיי מלוכה, סיי שפּראַך. עס לוינט זיך אָבער באַזונדערס אָפּצושטעלן זיך אויף דעם יידישיזם, וועלכער האָט זיך אין משך פון יאָרן פאַרוואַנדלט אין אַ זעלבסטשטענדיקער באַוועגונג אין נאָמען פון דער יידישער שפּראַך און יידישער קולטור.

ס׳איז געווען אַ צייט — און צווישן אונדז לעבן די וואָרטפירער פון יענער צייט — ווען דער אויפקום פון דער יידישיסטישער באַוועגונג איז געווען אַ טיף פּראָגרעסיווער, מער נאָך — אַ רעוואָלוציאָנערער פאַקטאָר פון יידישן לעבן. מיט דרייסיק, פערציק יאָר צוריק, בעת ס׳איז געבוירן געוואָרן די בונדיס־טישע און ציוניסטישע באַוועגונג, בעת עס האָט זיך דערהערט די שטים פון אַ חיים זשיטלאָווסקי, איז יידיש אַלס שפּראַך געוואָרן אַ באַנברעכנדיקער וועג פאַר דער קולטור־דערציִונג פון די יידישע מאַסן. אונדזער דור איז מסתמא שווער פאַרצושטעלן זיך די היסטאָרישע באַדייטונג פון דעמדאָזיקן יידיש. אויף דעם וועג פון דער אייגענער נשמה־נאָענטער שפּראַך זענען די מאַסן דערהויבן געוואָרן צו זייער נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער זעלבסטדערקענטעניש. אַ דאַנק דער שפּראַך האָבן זיי אַריינגעטראָגן אין זייערע באַפרייונג־באַוועגונגען די גאַנצע געפיל־ און געדאַנקען־וועלט פון פאָלק און דערמיט אָנגעזעטיקט זיי מיט אַ לעבעדיקן אינ־האַלט. יידיש איז דאָ געוואָרן די בריק צווישן די הויכע אַבסטראַקטע אידעען און די אָרגאַנישע לעבנס־נויטן און דערפאַרונגען. די יידישע שפּראַך האָט אין אַ

גרויסער מאָס געגעבן די מאַסן זייער אינטעליגענץ, האָט צונויפגעבונדן מיט זיי באַדייטנדע אינטעליגענטישע שיכטן, וועלכע זענען געשטאַנען אויפן וועג פון אַסימילאַציע. יידיש האָט געוואַלטיק פאַרברייטערט דעם גייסטיקן האָריזאָנט פון די מאַסן, ווייל דורך אים זענען פאַר איבערגעזעצט און אָפן געוואָרן די שענסטע אוצרות פון דער וועלט־ליטעראַטור, אַריינרעכנענדיק דערביי די העברעיִשע קולטור. אפשר אַביסל שפּעט, אָבער איצט נאָך גייט אָן די אַרבעט פון דערנענטערן די וויכטיקסטע קולטור־אוצרות פון יידישן עבר צו דעם יידישן פאָלקס־מענטש: דער תנ"ך איז איבערזעצט פון יהואש, דער תלמוד ווערט איי־בערזעצט פון יעקב זאלקינדן, דער מורה נבוכים פון רמב"ם האַלט ביים איבער־זעצט ווערן.

כדי אָפּצושאַצן די דערגרייכענישן פון יידיש אויפן קולטור־געביט, איז גענוג דורכצולייענען, למשל, די באַגייסטערטע ווערטער פון דער „וואַנדרונג פון דער יידי־שער קולטור־געזעלשאַפט" אין אַמעריקע. „אונדזער לשון איז דערהויבן געוואָרן צו דער מדרגה פון אַ מאָדערנער אייראָפּעיִשער שפּראַך. עס האָבן זיך אויסגע־בילדעט אַ רייכע ליטעראַטור און טעאַטער אין יידיש, אַ ברייט פאַרצווייגטע פּרעסע, אַ וויסנשאַפטלעכע און פּובליציסטישע ליטעראַטור, רייך אין אָריגינעלע שאַפונגען און איבערזעצונגען, אַ דערציונג סיסטעם אין יידיש, וואָס באַשטייט פון הונדערטער שולעס מיט צענדליקער טויזנטער קינדער, פון מיטל־שולעס, לע־רער־סעמינאַרן און העכערע קורסן. ס'איז אַרויסגערופן געוואָרן אין לעבן אַ יידיש־וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט. אין סאָוועט־פאַרבאַנד זענען געשאַפן געוואָרן קאָ־מערדעס אין יידיש, זעלבסט־פאַרוואַלטונגען, משפט־הייזער און אויטאָנאָמע ראַ־יאָנען מיט יידיש ווי זייער אָפיציעלע שפּראַך..." און מען קאָן טאַקע מיט די אויטאָרן פון דעם אויפרוף מסכים זיין, אַז „דער ערשטער אויפבלי פון דעם יונגן יידישן קולטור־בוים מוז באַטראַכט ווערן, ווי איינער פון די מערקווירדיקסטע וווּנדער אין דער מאָדערנער מענטשלעכער געשיכטע".

אויפן יסוד פון די דאָזיקע דערגרייכענישן און נאָך גרעסערע פּאַרלאַנגען און פּערספּעקטיוון איז אויסגעוואַקסן יענע באַוועגונג, וועלכע רופט זיך אָן יידי־שיזם און טאַקע אַקטיוו־קעמפערישער יידישיזם. "Jiddishismus militant"

ווי עס געשעט אָפטמאָל מיט באַוועגונגען, האָט דער יידישיזם פאַרגעסן יע־נעם רעוואָלוציאָנערן מקור, פון וועלכן ער איז געבוירן געוואָרן, יענעם צוועק, צו־ליב וועלכן ער איז געוואָרן אַ היסטאָרישער פאַקטאָר. יידיש איז געווען דעמאָלט דער ווילן און דער וועג צו דער גייסטיג־סאָציאַלער דערהויבונג פון אַרבעט־פאָלק, דערפאַר איז, למשל, געווען היסטאָריש־נויטווענדיק אַריבערצו־גיין פון דער העברעיִשער פּראָפּאַגאַנדע פון סאָציאַליזם, וועלכע עס האָבן געפירט אַהרן ליבערמאַן מיט זיינע פריינט, צו דער פאָלקסטימלעכער פּראָפּאַגאַנדע אין יידיש. אָבער מיט דער צייט האָט דער יידישיזם גענומען פאַרוואַנדלען זיך אין אַ כמעט זעלבסטצוועק, אין אַ ציל פאַר זיך אַליין. די צוועקן פון גייסטיק־סאָציאַ־לער דערהויבונג זענען חלילה נישט אָפּגעלייקנט אָדער אָפּגעשטופּט געוואָרן פון

יידישיסטישן לאַגער; אָבער זיי זענען פאַרבלאָסט געוואָרן, זיי האָבן זיך געמוזט אַריבערזעצן פון אויבנאָן אויף די לעצטע פּלעצער, ווי בכבודיקע אָבער פאַרעל־טערטע קרובים. דער קאַמף־גייסט, דער פּאַטאָס ווערט אַריינגעלייגט אין דער שפּראַך גופא, אין דער שפּראַך־קולטור און אין דער קולטור — אויף דער שפּראַך.

מען דאַרף נאָר אויפמערקזאַם צוקוקן זיך צו דערזעלביקער „ווענדונג פון דער יידישער קולטור־געזעלשאַפט" אין אַמעריקע וואָס מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט. דאָס איז אייגנטלעך דער נייסטער סיסטעמאַטישער דאָקומענט פון די בעסטע יידישיסטישע פאַרטרעטער וועלכן מיר פאַרמאָגן, און ער איז אַ באַוויז דערפון, אין וואָס ס'ליגט היינט דער אימפּעט פון יידישיזם. דער אויפרוף הייבט זיך אָן מיט די ווערטער: „פאַר די לעצטע פערציק יאָר איז אין אונדזער יידישן לעבן אויסגעוואַקסן אַ נייע ריכטונג, וואָס איר הויפּטגעדאַנק איז, אַז אונדזער נאַציאָנאַל־יידיש לעבן דאַרף געבויט ווערן אויף דעם ריין וועלטלעכן יסוד פון אונדזער קולטור און אונדזער נאַציאָנאַלער שפּראַך — י י ד י ש, און אויף די יסודות פון פרייהייט, סאָציאַלער גערעכטיקייט און צווישנפעלקערלעכער ברידער־שאַפט". ס'איז שווער צו פאַרשטיין, ווי קאָן מען די העכסטע מענטשלעכע אידע־אַלן שטעלן אויף דער זעלביקער פלאַך ווי די פראַגע פון דער נאַציאָנאַלער שפּראַך און קולטור. אָבער די דאָזיקע מענטשלעכע אידעאַלן ווערן בכלל מער נישט דערמאָנט אין דעם גאַנצן אויפרוף: נישט זיי בילדן דעם אינהאַלט און דעם ברען פון דער נייער קולטור־געזעלשאַפט. „מיר מוזן זיך אָרגאַניזירן: מיר מוזן באַ־שאַפן אונדזערע אייגענע שוץ־ און קאַמף־אָרגאַנען! גראָד איצט איז נויטיק, אַז דער קאַמף פאַר אונדזער ש פּ ר אַ ך א ו ן ק ו ל ט ו ר זאָל געפירט ווערן אויף אַ זעלבסטשטענדיקן פראָנט... די אָרגאַניזירונג פון אַט די כוחות פאַר דעם קולטו־רעלן קאַמף־פראָנט איז אונדזער ע ר ש ט ע א ו ן ו י כ ט י ק ס ט ע אויפגאַ־בע... מיר מוזן וועקן און פאַרשטאַרקן דעם אינטערעס צו דער יידישער קולטור און שפּראַך... עס פעלט נאָך דער פונדאַמענט פאַר דעם אויפבוי פון אַ נ אָ ר־מ אַ ל ן י י ד י ש ן ק ו ל ט ו ר־ל ע ב ן: אַן אייגהייטלעכע פולע און גאַנצע דערציִונג־סיסטעם, וואָס זאָל וואַכן איבער דעם יונגן דור". מען לייענט די דאָזי־קע ווערטער און מען קאָן באמת אָנהויבן גלויבן, אַז אין דער היינטיקער הונ־דערטפאַך־שטורעמדיקער עפּאָכע איז דער נאַציאָנאַלער קולטור־פראָנט טאַקע די ו י כ ט י ק ס ט ע אויפגאַבע און, אַז ס'איז בכלל טאַקע מעגלעך היינט צו שאַפן אַ נ אָ ר מ אַ ל יידיש קולטור־לעבן. די „קולטור" און שפּראַך ווערן דאָ אָפּגעריסן פון אַלע סאָציאַלע קאַמפן וועלכע דאַרפן ערשט שאַפן די באַדינגונגען פאַר עכטער מענטשלעכער און יידישער קולטור. דאָס הייסט אָבער, מיט אַנדערע ווערטער, צו פאַרמינערן אין די אויגן פון די יידישע מאַסן דעם באַטייט פון יע־נעם היסטאָרישן קאַמף איבער וועלכן עס פלאַטערן טאַקע די אותיות: פרייהייט, סאָציאַלע גערעכטיקייט, ברידערשאַפט!

דער יידישיזם טוט עס טאַקע ביודעים און בלא יודעים. דיזעלביקע האַרצי־קע שפּראַך וועלכע האָט פריער פאָלקסטימלעך דערהויבן דעם יידישן מענטשן צו

די העכסטע אידעען און מסירת נפש, פאַרוואַנדלט זיך ביסלעכווייז אין אַ פּאָלקס־טימלעכער שטייג פון זיין גייסט, ווייל זי קאָנפיסקירט דעם ברען און איבער־געבנקייט פאַר זיך אַליין.

אָבער אונטער וועלכער פאָן געלינגט עס דעם יידישיזם אויפצוטרעטן ווי אַ באַוועגונג פאַר זיך, וואָס קאָן אַרויסשטופּן אַנדערע? אונטער דער פאָן פון באַ־קעמפונג פון אַ ס י מ י ל אַ צ י ע. דער אַמעריקאַנער אויפרוף דערקלערט אויך, אַז „דאָס יידישע קולטור־לעבן שטעלט פאַר מיט זיך — קליינע אָאַזיסן אין אַ גרויסן מדבר פון אַסימילאַציע" און, אַז די נייע געזעלשאַפט מוז „באַקעמפן די אַסימילאַטאָרישע נייגונגען אין יידישן לעבן". אַוודאי מוזן מיר אַנערקענען אין אַ פולער מאָס די נאַציאָנאַליזירנדיקע, און ממילא אויך די הומאַניזירנדיקע באַ־דייטונג פון יידיש אין קאַמף קעגן אַסימילאַציע. דאָרטן ווו דער יידישער פּאָלקס־מענטש שטייט פאַר דעם גייסטיקן גרוב פון אַסימילאַציע, ד"ה פון פאַרלירן זיין נאַציאָנאַל־אינדיווידועלן פּנים און דערמיט אויך זיין מענטשלעך־אינדיווידועלע געשטאַלט, — דאָרטן היט אָפּ יידיש אַמייסטן זיין נאַציאָנאַלן און מענטשלעכן איך. דאָס איז אַזוי אין פּוילן, אין רוסלאַנד, אין אַמעריקע. אָבער די גרויסע פראַ־גע, וועלכע שטעלט זיך פאַר אונדז היינט, אין דעם בלענדנדיקן ליכט פון דער וועלט־אַנטוויקלונג, שעפּט זיך לחלוטין גאָרנישט אויס מיט דעם: ווי מען היט זיך אָפּ פון דער נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע ר אַסימילאַציע. די גרויזאַמע געשעענישן פון די לעצטע 15 יאָר האָבן פאַר דער וועלט און פאַר דעם יידן אַרויסגעשטעלט אַ „נייע" פּראָבלעם: די געפאַר פון דער אַ ס י מ י ל אַ צ י ע פ ו ן מ ע נ ט ש אַלס אַזעלכן.

ס'איז נישט שווער צו פאַרשטיין וואָס מיר מיינען דערמיט. אונטער נאַציאָ־נאַלער אַסימילאַציע פאַרשטייט מען די פאַרלייקענונג, דאָס פאַרלירן פון נאַ־ציאָנאַלן (גייסטיקן און מאָראַלישן) פּרצוף פון אַ י י ד ן, די אומאַנדערשונג אָדער פאַרפעלשונג פון אים צו אַן אַנדער נאַציאָנאַלער געשטאַלט (צו אַ רוס, פּאָליאַק, אַמעריקאַנער). די מענטש־אַסימילאַציע וועט באַשטיין, אַז דער פּשוט־מ ע נ ט ש ל ע כ ע ר אָדער דערהויבן־מענטשלעכער פּרצוף פון אַ יידן, (וועלכער אַנטפּלעקט זיך שטענדיק אין די שטריכן פון נאַציאָנאַלן געזיכט) ווערט דערנידע־ריקט, אומגעאַנדערשט אָדער פאַרפעלשט. מענטש־אַסימילאַציע וועט הייסן, אַז נישט דער ייד אין דעם מענטשן גייט פאַרלוירן, נאָר, אַז דער מ ע נ ט ש א י ן ד ע ם י י ד ן שטייט פאַר אַ גרויסער גייסטיקער און מאָראַלישער געפאַר. אַ נאַציאָנאַלע אַסימילאַציע פירט דערצו, אַז דער ייד זאָל ווערן אַ כלומרשט־אַמערי־קאַנער אָדער כלומרשט־דייטש; די מענטש־אַסימילאַציע אָבער — אַז ער זאָל ווערן אַן א ו נ ט ע ר מ ע נ ט ש, אַ דומה לחמור. די מענטש־אַסימילאַציע, ד. ה. די גייסטיקע פאַרפלאַכונג און די מאָראַליש־סאָציאַלע ירידה וועט לחלוטין נישט אָפּגעווענדט דערמיט אַליין, וואָס מען בויט אויס די העכסטע ווענט קעגן דער נאַ־ציאָנאַלער אַסימילאַציע. עס מעג זיין שטאַרק ווי אייזן באַוואָרנט די לעבנס־פאַר־מעגן פון דער נאַציע, בעת עס גייען אַרונטער און אַראָפּ די ל ע ב נ ס ־ א י נ ־

האַלטן פון אירע מענטשן, וואָס דאָס אַליין איז דאָך דער העכסטער צוועק פון אַ געמיינשאַפט. עס מעג ברענען מיט אַ העלן פייער דער נאַציאָנאַלער אימפּעט וואָס זוכט אַליץ מער צו פאַרפעסטיקן זיינע אויסערע אַנטפּלעקונגען (אין שפּראַך, קולטור, טעריטאָריע, מלוכה אאַ״וו), בעת אין דער זעלבער צייט גייט פאַרלוירן ד׳ער חוש פאַר אַן אייגענער זעלבסט־דערקענטעניש, דאָס זוכן און דאָס פאַרקער־פערן פון אַ לעבנס־זין, פון אַ מענטשהייט־זין, פון אַ וועלט־זין.

דער יידישיזם איז שוין כמעט אַזאַ מין אַרט נאַציאָנאַלער אימפּעט וועלכער פאַרזעט, צוליב דער נאַציאָנאַלער אַסימילאַציע, די מענטש־אַסימילאַציע, וואָס רייסט זיך מעכטיק אַריין אין יידישן פאָלק. די דאָזיקע נייע געפאַר קומט פון צוויי סיבות, פון אַ דרויסנדיקער און פון אַן אינעווייניקסטער. זי קומט, ראַשיק, דערפון וואָס אַרום אונדז, אין דער גרויסער וועלט, איז מוראדיק געפאַלן דער קול־טור־ניוואָ פון דער מענטשהייט. דער נידערגאַנג פון דער אַלגעמיינער קולטור (אויב מען נעמט אַריין אין דעם נישט נאָר קונסט־וויסנשאַפט־מלוכה־פאָרמען, נאָר אויך דעם אינהאַלט און דעם סטיל פון די מענטשלעכע באַציִונגען) האָט זיך שוין אָנגעמערקט פאַר דער מלחמה פון 1914, אָבער אין דער מלחמה האָט ער זיך אַנטפּלעקט אין זיין גאַנצער נאַקעטקייט און ברוטאַליטעט. דער נידערגאַנג פון דער קולטור האָט זיך נאָך דער מלחמה נישט אָפּגעשטעלט, נאָר פאַרשטאַרקט זיך נאָך מער לויט זיין אַכזריות און טיפּשות. ס׳איז אפשר גענוג צו ברענגען פון טויזנטער ביישפּילן איין איינציקן שרייענדיקן ביישפּיל. אין יאָר 1927 האָט מען הינגעריכטעט סאַקקאָ און וואַנצעטי אין אַמעריקע, אין יאָר 1887 האָט מען אין שיקאַגאָ אויך הינגעריכטעט פיר אידעאַליסטישע אַנאַרכיסטן. פאַר די דאָזיקע 40 יאָר האָבן זיך אין אַמעריקע די טעכנישע און די ציוויליזאַציע־פאָרמען געהויבן אַזוי אַז ס׳איז נישט צו פאַרגלייכן די געזעלשאַפט פון יענער צייט און די היינ־טיקע. אָבער אין די זעלביקע 40 יאָר האָט זיך די מאָראַלישע צביעות און די פּאָ־ליטישע אכזריות פון דער געזעלשאַפט נישט געענדערט אויף אַ האָר. און די ראַדיקאַל־סאָציאַליסטישע „ניו־יאָרקער פאָלקס־צייטונג״ האָט אפשר אַמבעסטן באַוויזן דעם פאַרגליווערטן צושטאַנד פון איר לאַנד דערמיט וואָס זי האָט — אין טאָג פון דער דערמאָרדונג פון סאַקקאָ און וואַנצעטי — איבערגעדרוקט דעם זעל־ביקן טרויער־אַרטיקל וועלכן זי האָט געדרוקט מיט 40 יאָר צוריק ביים דערמאָרדן די שיקאַגער קדושים: זי האָט נישט געדאַרפט ענדערן אין אים קיין איין וואָרט!... די היינטיקע „וועלט־קולטור״ (אין אירע גרויסע מאַסשטאַבן, נישט אין אירע אויסנאַמען) איז אַ צעטרייסלטע. נאָך די גרויסע האָפענונגען און די נאָך גרעסערע אַנטוישונגען האָבן מענטשן ווי פאַרלוירן אַ קלאָרן וועג: דער פריערדיקער טראַדיציאָנעלער לעבנס־זין איז צעבראָכן, קיין נייער אויפמונטערנ־דיקער לעבנס־זין איז נאָך נישט אויסגעוואַקסן. דאָס איז כאַראַקטעריסטיש סיי פאַר די בירגערלעכע סיי פאַר די סאָציאַליסטישע מיליאָנען־קרייזן. די אַבסאָלוטע ווערטן, ווי, צ.ב. אייגנטום, קאַפּיטאַליזם, מלוכה־אויטאָריטעט). ביי די בירגערלעכע קלאַסן), ווי פרייהייט, אינטערנאַציאָנאַליטעט, סאָציאַלע גערעכטיקייט (ביי די

האָרעפּאַשנע קלאַסן) זענען היינט אין אַ טיפֿער מאָס צעמזיקט. מען לעבט נישט, דינענדיק דעם אָדער יענעם ווערט, נאָר מען לעבט פֿון טאָג צו טאָג. דערפֿאַר איז מעגלעך אַז פֿאַר די אויגן פֿון דער גאַנצער וועלט גרייט זיך צו אַ נייע וועלט־מילחמה און עס געפֿינען זיך נאָך נישט יענע כוחות וועלכע זאָלן קענען אָפּשטעלן די פֿאַרברעכערישע הענט. זענען דאָס נישט סימנים פֿון מענטש־אַסימילאַציע?

עס פֿאַרשטייט זיך אָבער, אַז דער אַלגעמיינער קריזיס פֿון דער קולטור טראָגט זיך אַריבער אויך אין די יידישע קולטור־סביבות. דאָס קומט פֿאָר אין אַ גאָר שטאַרקן אופֿן דערפֿאַר ווייל אונדזער פּראָגרעסיווער נאַציאָנאַליזם איז בכלל געבויט אויף דער גרעסטער אַכטונג פֿאַר דער קולטור פֿון ד י א ו מ ו ת ה ע ו ל ם. די פֿאָרמול פֿון אונדזער נאַציאָנאַליזם, און יידישיזם דערונטער, האָט אַלעמאָל געהייסן אַזוי: „איבערצוגיסן דאָס אַלמענטשלעכע אין די נאַציאָנאַלע פֿורעמס", אַר״בערטראָגן די אַלמענטשלעכע קולטור אין אונדזער אייגענער היים. מען האָט זיך אין אַ געוויסן זין באַפֿרייט פֿון טראָגן די פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר דעם אינהאַלט פֿון דער „אַלמענטשלעכער" קולטור: זי האָט גענוג ברייטע פּלייצעס צו טראָגן זי אַליין. אַמאָל זענען געווען אין דער יידישער גייסטיקער אַנטוויקלונג ריכטונגען וואָס האָבן געזוכט דעם זין פֿון יידישן פֿאָלק אין דער אָדער יענער „מיסיע", וועלכע זיי דאַרפֿן טראָגן פֿאַר די פֿעלקער אַרום. דער יידישער נאַציאָנאַליזם האָט פֿאַרשטויסן אַזעלכע „מיסיאָנערן" און אַוועקגעשטעלט אויף זייער אָרט, אַזוי צו זאָגן, קאָמיסיאָנערן, וועמעס אויפֿגאַבע איז צו פֿאַרשפּרייטן אין נאַציאָנאַלע פֿאָרמען קולטור־סחורות פֿון דער אַרומיקער וועלט. מען האָט געהאַלטן אין איין פֿורעמען נאַציאָנאַלע כלים, טראָגנדיק אין זיך דעם אָפּטימיסטישן גלויבן אַז מאַטעריאַל פֿאַר זיי שטעלט צו אין שפֿע די אַלמענטשלעכקייט. דעם דאָזיקן אָפּטימיזם איז שווער אָנצוהאַלטן היינט צו טאָג, באַזונדערס נאָך דעם סאָציאַלן מבול, וועלכן די מענטשהייט האָט דורכגעבלוטיקט, און האָבנדיק אין זינען פֿאַר זיך דעם נייעם סאָציאַלן מבול וועלכער גרייט זיך צו פֿאַר איר. די אויפֿגאַבע פֿון אַ לעבעדיקער, נישט פֿאַר־מבולדיקער נאַציע איז היינט גרעסער איידער אויסאַרבעטן אַפֿילו די פֿיינסטע נאַציאָנאַלע פֿאָרמען צוליב דער אַלמענטשלעכער קולטור; די אויפֿגאַבע איז — דורכצוקלערן און אויסצואַרבעטן (ס'פֿאַרשטייט זיך אין נאַציאָנאַלע פֿאָרמען) ד י ל ע ב נ ס ־ א ו ן מ ע נ ט ש ־ א י נ ה אַ ל ט ן. די אויפֿגאַבע איז, אַזוי צו זאָגן, צו נעמען אויף זיך די אַלמענטשלעכע אויפֿגאַבן, צו שאַפֿן אַ טיפֿערע פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט, אַזוי ווי ווען די נאַציע וואָלט געווען אַליין די גאַנצע מענטשהייט. אָבער אין אונדזער פּראָגרעסיוו־נאַציאָנאַלער יידישיסטישער וועלט איז דער נאַיווער גלויבן אין דער אַלמענטשלעכער קולטור פֿאַרבליבן ווי געווען. דערפֿון שטאַמט דאָס וואָס מען וואָלט געקאָנט אָנרופֿן אַן „איבערזעצונג־קולטור" אין ברייטן זין פֿון דעם וואָרט. אין דער גרויסער וועלט־קולטור זענען אָבער היינט זייער שטאַרק אַנטוויקלט די טענדענצן פֿון מענטש־אַסימילאַציע, און ממילא רייסן זיי זיך אַריין און לייגן אַרויף זייער שטעמפּל אויף דעם יידישן קולטור־לעבן אין אַ ל ע זיינע ריכטונגען.

אָבער אויסער דער דרויסנדיקער סיבה איז דאָ די שוין דערמאָנטע אינערלעכע סיבה, וועלכע פאַרלייכטערט דעם וועג פאַר דער מענטש־אַסימילאַציע אין יידישן פאָלק. דאָס איז די איבערשפּאַנונג און איבערהיצונג פון דער יאָגעניש נאָך דעם קיום האומה, נאָך דער *דערהאַלטונג פון דער נאַציע* אַלס אַזעלכער. העכער פון אַלץ שטעלט מען די אויסאַרבעטונג און פעסטיקונג פון די נאַציאָנאַלע אינסטרומענטן. אַ ריי באַוועגונגען, ווי יידישיזם, העברעיִזם, אויטאָנאָמיזם, ציוניזם, זענען אין תוך געוואָרן כמעט נישט מער ווי סיסטעמען פון נאַציאָנאַלער דערהאַלטונג (דורך שפּראַך, טעריטאָריע, מלוכה־פאָרמען). דערמיט ווערן אָפּגעשטופּט אָן אַ זייט די אייגנטלעכע אויפגאַבן ביי יעדער סאָציאַלער באַוועגונג: די אינערלעכע דערהייבונג פון מענטש און געזעלשאַפט, די קאָנצענטרירונג פון דער יידישער קולטור (סיי אין קונסט און וויסנשאַפט, סיי אין רעאַלן לעבן) אויף די וויכטיקסטע פראַגן פון צווישן־מענטשלעכן (נישט נאָר צווישן־פעלקערדיקן) *יושר* און פרייהייט. אויפן שטעל פון די אַלט־באַקאַנטע אויפגאַבן פון בין אָדם למקום און בין אָדם לחברו, שטאַרצן אַרויס נאָר די אויפגאַבן בין אָדם לנאַציע. די שעפערישע פאָלקס־ענערגיע ווערט קאָנצענטרירט נאָר אויף דעם קאַמף קעגן פאָלקס־אַסימילאַציע; דערמיט ווערט געעפנט דער וועג פאַר דער גייסטיקער און מאָראַלישער מענטש־ירידה. אָט אַזוי ווערט אויך דער יידישיזם אַן אומדירעקטער העלפער פון דער ערגערער אַסימילאַציע.

.3

מיר ווייסן ווי דער יידישיזם זוכט צו באַוואָרענען זיינע פּאָזיציעס. ער דערקלערט מיטן מויל פון זיינע טעאָרעטיקער, אַז דער ערשטער און העכסטער חוב פון דער יידישער נאַציע איז צו דערהאַלטן זיך אַלס אַזעלכע, אַז מען טאָר נישט שטעלן איר וועלכע נישט איז *אידעאָלאָגישע* תנאים ביי וועלכע מען דערלויבט איר צו לעבן צי נישט. וואָלטן מיר אַריינגענומען אין דער נאַציע נאָר אַזעלכע טיילן אירע, וועלכע קעמפן קעגן דער „מענטש־אַסימילאַציע", וואָלטן מיר דערמיט צעשאָטן דעם באַשטאַנד פון דער נאַציע, ווייל ס'זענען גענוג פאַרשיידן די וועגן פון אַזעלכע אידעאָלאָגישע קאַמפן. חיים זשיטלאָווסקי האָט דעם געדאַנק שאַרף פאָרמולירט נישט לאַנג, זאָגנדיק: „וחי בהם! קודם־כל *לעבן*! דאָס גאַנצע פאָלק זאָל לעבן און דערנאָך ערשט טראַכטן מיט וועלכע אידעאַלן אָנצופילן דאָס לעבן. *אידעאַלן קומען, אידעאַלן גייען און אַ פאָלק וויל לעבן אייביק*. די אידעאַלן, וועלכע די מענטשהייט ברענגט אַרויס, זענען צוליב די פעלקער, נישט די פעלקער צוליב זיי... דער קיום פון דעם יידישן פאָלק און זיין פרייע אינעווייניקסטע אַנטוויקלונג זענען *זעלבסטצוועקן*" 1). צוליב דעם דאָזיקן קיום פון דער נאַציע, פאַרלאַנגט חיים זשיט־

---

1) „דער טאָג", נומער פון 22־טן יאַנואַר 1928.

לאָווסקי אַ קולטור אין יידישער שפּראַך און וויל נישט הערן פון קיינע אידעען און לעבנס־פּראָגראַמען, וועלכע זאָלן באַגרינדן און פאַרפעסטיקן דעם דאָזיקן קיום.

די ליידנשאַפטלעכע פאַרטרעטער פון דעם דאָזיקן אומבאַדינגטן רעכט פון יעדן פאָלק אויף עקזיסטענץ געפינען זיך דאָ אָבער אין גאָר אַ גרויסן טעות. קיי־נער טראַכט אפילו נישט אויפצוהייבן די הענט קעגן דעם פּיזיש־נאַציאָ־נאַלן באַשטאַנד פון דעם יידישן פאָלק. דאָס פּיזיש־נאַטירלעכע געזונט און לעבן פון אַ פאָלק (ד. ה. פון אַ קאָלעקטיווער פּערזענלעכקייט) איז פּונקט אַזוי הייליק און אומבאַרירבאַר, ווי דאָס לעבן און די פרייע אַנטוויקלונג פון אַן אינ־דיווידועלן מענטשן. און פּונקט אַזוי ווי מען מוז קעמפן קעגן דער פּיזישער סכנה פון פאַרניכטונג וואָס דראָט דעם איינצל־מענטשן אין דער היינטיקער גע־זעלשאַפט (דערפון פליסט אויך דער סאָציאַליזם), אַזוי דאַרף מען אָן שום ספק קעמפן קעגן נאַציאָנאַלער אַסימילאַציע־פאַרניכטונג. אָבער דערמיט אַליין שעפּט זיך להלוטין נישט אויס דער אינהאַלט פון מענטשלעכן פּראָגרעס. דער גרויסער קאַמף, וואָס די מענטשהייט פירט אין איר אַנטוויקלונג, גייט נישט נאָר וועגן איר פּיזיש־נאַטירלעכער דערהאַלטונג, נאָר דווקא וועגן איר גייסטיקער און מאָראַלישער דערהויבונג. און דאָ איז ווידער דאָ דער פאַרגלייך מיט דעם איינצל־מענטש. „מענטש" איז נישט נאָר אַ פּיזיש־פּסיכישער פאַקט, וועלכער גזיטיקט זיך נאָר אין דער דערהאַלטונג פון זיין אייגענעם קיום אַלס זעלבסט־צוועק. „מענטש" איז אַ דינאַמישע קראַפט, וועלכע זוכט שטענדיק דעם זין פון איר עקזיסטענץ, וועלכע יאָגט זיך אומאויפהערלעך נאָך דעם דאָזיקן לעבנס־זין, וועלכע באַוואָרנט איר פּיזישן קיום נאָר צוליב דעם דאָזיקן איבערמענטשלעכן צוועק, אָדער איז אָפּטמאָל מבטל דעם דאָזיקן קיום (אפילו ביז זעלבסטמאָרד) צוליב אַ העכערער עקזיסטענץ. מענטש איז, במילא, שטענ־דיק עפּעס מער — ווי מענטש, העכער ווי מענטש.

נישט אַנדערש איז אויך דער קאָלעקטיווער מענטש — די נאַציע. אויף וויפל זי איז נישט נאָר אַ נאַטירלעכער משפּחה־פאַרבאַנד, פאַרבונדן דורך אינסטינקטי־ווער בלוט־ און זיכרונות־קרובהשאַפט, אויף אַזוי פיל איז די נאַציע אַ לעבע־דיקע גייסטיקע איינהייט, אַן איינציקאַרטיקער דינאַמישער כוח, אַ כוח וואָס פירט ניט נאָר צוריק צו דער שוין אָפּגעשלאָסענער געשיכטע, נאָר פאָרויס צו נייע וועלט־געשיכטלעכע אויפגאַבן. געוויס באַטייליקן זיך ניט אַלע הונדערט פּראָצענט פון דעם פאָלקס־גאַנצן אין דאָזיקן גייסטיק־מאָראַלישן לעבנס־פּלאַן, געוויס איז דער דאָזיקער לעבנס־פּלאַן פאַרשיידנאַרטיק ביי איינצלנע קלאַסן אָדער ריכטונגען פון פאָלק. אָבער פאַר יעדן פון זיי איז די „נאַציע" עפּעס מער ווי נאַציע אַליין, זי איז פאַר זיי אַ פאַרקערפּערונג פון אַ גרויסן לעבנס־פּראָגראַם אַריינגעשטעלט אין דער וועלט־געשיכטע (ס'איז קיין נפקא־מינה נישט, צי דאָס איז אַ שאָוויניסטיש־פאַשיסטישע אידעע, צי אַ סאָציאַל־פּאָליטישע, צי אַ גאָט־זוכערישע). קאָן דאָס יידישע פאָלק דווקא זיין אַן אויסנאַם? ח. זשיט־לאָווסקי פרעגט איראָניש, צי איז עס אַ זינד די „סתם־וועלעניש צו אַ טריפהנעם

כתם־לעבן אויף דער וועלט, ווי אַ פֿאָלק?" חס ושלום, ווער קאָן דאָ רעדן וועגן זינד? אָבער מען מוז דאָך אונטערשיידן צווישן נאַטור־לעבן פֿון אַ פֿאָלק און דעם קולטור־לעבן פֿון אים. קיין רעכט אויף נאַטור־לעבן דאַרף אַ מענטש און אַ פֿאָלק ביי קיינעם נישט בעטן און נישט באַגרינדן; אָבער דאָס רעכט אויף אַ קולטור־לעבן מוז שטענדיק געשטעלט ווערן צום חשבון הנפש און דורך אים באַגרינדעט ווערן. וואָס האָבן אַנדערש געטאָן אין רוסישן פֿאָלק, למשל, דאָסטאָ־יעווסקי, טאָלסטאָי, וולאַדימיר סאָלאָוויאָוו, באַקונין, גערצען און צענדליקער אַנ־דערע דענקער און דיכטער, אויב נישט געמאַכט דעם חשבון הנפש פֿון אייגענעם פֿאָלק און געזוכט זיין היסטאָרישע אויפֿגאַבע? און וואָס האָבן אייגנטלעך געטאָן שטענדיק ביי יידן די נביאים, דער רמב"ם, די מקובלים, אַ מענדעלסאָן, משה הס, אויב נישט געזוכט דעם זכות הקיום פֿאַרן יידישן פֿאָלק, אויב נישט באַגרינדעט זיין „רעכט אויף לעבן"? „אַ פֿאָלק וויל לעבן אייביק" — דערקלערט זשיטלאָווסקי. געווים איז דאָס ריכטיק, אָבער אין וואָס באַשטייט די אייביקייט, למשל, פֿון יידישן פֿאָלק? איז דעם, וואָס ס'עקזיסטירט אַן אייביקע נאַציאָנאַלע פֿאָרם, אין וועלכער עס קייטלען זיך נאַטורהאַפֿט הונדערטער דורות איי־נער נאָך דעם אַנדערן? אָדער אין דעם, וואָס די דאָזיקע דורות האָבן איבערגע־געבן פֿון זיידן צום טאַטן, פֿון טאַטן צו קינדער גייסטיק־מאָראַלישע ווערטן, וועל־כע — פֿאַרשיידנאַרטיק אין זייערע אינהאַלטן — האָבן דאָך צוזאַמען געבילדעט דעם בלייבנדיקן קולטורעלן מהות פֿון דער נאַציע? 1). אָן ספק איז די יידישע נאַציע געווען און זי איז דאָ און זי וועט זיין אויף אַזוי פֿיל, אויף וויפֿל זי שטרעבט צו זיין נישט נאָר אַ מחנה יידן, נאָר אַ יידישע מחנה מיט קאָנקרעטע לעבנס־פּראָגראַמען און אידעאַלן.

דער יידישיזם האַלט, אַז די אויפֿגאַבע פֿון פּראָגרעסיוון נאַציאָנאַליזם באַ־שטייט אין שאַפֿן פֿאַרן פֿאָלק באַדינגונגען (ראשית כל, דורך דער יידישער שפּראַך) פֿון זיין לעבן בכלל. מיר האַלטן, אַז דער נאַציאָנאַליזם פֿאַרלאַנגט פֿון דעם פֿאָלק (ד. ה. פֿון זיינע לעבעדיקע, האָרעפּאַשנע שיכטן) שאַפֿן זיך קלאָרע היסטאָרישע וועגן פֿאַר דער צוקונפֿט, אָנצייכענען זיין אָרט אין דער מענטשהייט און אין דער געשיכטע, אַריינלייגן אַ לעבנס־זין אין די באַדינגונגען פֿון זיין נאַטורהאַפֿט־נאַ־ציאָנאַלן קיום.

אייגנטלעך קאָן מען זאָגן, אַז דער יידישיזם באַנוגט זיך נישט מיט דער פֿאָ־דערונג פֿון אַ ריין־פֿאָרמעלער שפּראַך־ראַם, וועלכע זאָל פֿאַרבינדן דאָס פֿאָלק. ער רעדט אויך וועגן אַ קולטור אין דער יידישער שפּראַך, ד. ה. וועגן אַ סיסטעם פֿון אידעען, וואָס זאָל אינערלעך צענויפֿבינדן אין איינס די מיטגלידער פֿון פֿאָלק. אָבער דער דאָזיקער קולטור־רעמל איז זייער ווייט פֿון יענע לעבנס־

1) אויך דאָ בלייבט דער פֿאַרגלייך מיט דעם איינצל־מענטש. זיין לעבנס־גאַנצקייט באַשטייט נישט אין דעם, וואָס זיין אָרגאַניזם איז אַ פֿיזיש־פּסיכישע איינהייט זיין לעבן־לאַנג, (ווייל פֿיזיש ענדערט ער זיך יעדע רגע!), נאָר אין דעם, וואָס ער איז אַ גייסטיקע איינהייט אין זיין גאַנצער לעבנס־ליניע.

פּראָגראַמען, וועלכע קענען בילדן דעם דינאַמישן כוח פון אַ לעבעדיקער נאַציע. ראשית כל, איז ביי יידישיסטן דער באַגריף „קולטור" זייער ענג, אַ ריין־קולטוריסטישער באַגריף. ער נעמט אַרום שטענדיק נאָר קונסט, ליטעראַטור, וויסנשאַפט, פּרעסע, שול־באַוועגונג, איבערהויפּט עכט־גייסטיקע פּראָדוקטן. אין די דאָזיקע גייסטיקע טעטיקייטן איז די יידישע שפּראַך טאַקע אַ באַשטאַנד־טייל פון דעם שאַפן גופא. שפּראַך און „קולטור" גיסן זיך דאָ כמעט צונויף. אָבער די קולטור אין ברייטן זין פון דעם באַגריף נעמט אַריין אומצייליקע אַנדערע מענטשלעכע אַרבעט־געביטן און נשמה־ריכטונגען. קולטור נעמט אַריין אין זיך די ווירטשאַפט און דאָס ברייטע געביט פון באַלעבאַטעווען, די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, דאָס משפחה־לעבן, די מענטשלעכע באַציִונגען אַלס שותפים און אַלס קעגנער, אַפילו די איינזאַמקייט פון מענטשן. צו דער קולטור פון מענטשן געהערט נישט נאָר זיין רעדן און פּאָזיטיוו אַנטפּלעקן זיך, ווו די שפּראַך שפּילט אַ ראָלע, נאָר אויך זיין שווייגן, זיין טראַכטעניש, זיין שטומע באַציִונג צו מענטשן, ווו די שפּראַך איז שוין נישטאָ (שטומע קולטור!). דאָס שאַפן פון מענטשן איז ברייטער ווי די קולטור, וואָס דריקט זיך אויס אין דער שפּראַך. און ווען מיר טראַכטן וועגן דער אינערלעכער קאָנצענטראַציע פון פאָלק דורך קולטור, איז עס פאַר אונז אַ טיפערע אויפגאַבע איידער זיין קולטוריסטישע קאָנצענטראַציע. מיר האָבן אין זינען, אַז די לעבעדיקע טיילן פון פאָלק זאָלן אינערלעך אַרומגעכאַפּט ווערן דורך אַזאַ לעבנס־אידעאַל, וואָס זאָל צונויפבינדן און אָנצינדן מיט אַ נייעם פייער אַלע עיקרדיקע גרונדלאַגן פון זייער לעבן: זייער עקאָנאָמישע האָרעוואַניע, זייערע קהלשע באַשעפטיקונגען, זייערע פּריוואַטע לעבנס־פאָרמען, זייערע רעליגיעזע, סאָציאַלע, מאָראַלישע טראַכטענישן. די אַלע לעבנס־געביטן זענען אַ שיעור ברייטער און טיפער ווי קונסט און וויסנשאַפט אַליין (ווייל זיי שפּייזן אייגנטלעך יענע גייסטיקע קולטור), און זיי זענען אין אַ געוויסער מאָס אויך אומאָפּהענגיק פון דער שפּראַך. אודאי און אודאי וואָלט גוט געווען, אַז די לעבנס־אידעאַלן פון פאָלק זאָלן דורכגעפלאָכטן ווערן ביי אים מיט זיין יידישער שפּראַך. אָבער מיר וועלן זיך דערלויבן אַ שטיק „עבודה זרה" — יידישע קולטור איז נישט נאָר דאָרטן אַליין ווו יידישע שפּראַך.

אָט איז, למשל, דאָ אַזאַ שכנישער געביט ווי די קולטור אין דער העברעישער שפּראַך. ווערט די דאָזיקע קולטור — אויף וויפל זי איז נאָר אַ ריין־קולטוריסטישע — אַריינגענומען אין דער יידישיסטישער קולטור? ס'איז מערקווירדיק די באַציִונג צו דער העברעישער שאַפונג פון יידישן פאָלק. יעדעס בוך און יעדעס ווערק, וואָס ווערט ערגעץ ווו געשריבן אפילו פון אַסימילירטע יידן אין וועלכער נישט איז אייראָפּעישער שפּראַך (זיגמונד פרויד, אָדער אַנרי בערגסאָן, אָדער וואַסערמאַן), ווערט מיט דער גרעסטער פרייד און אַכטונג אַריינגעטראָגן אין יידיש. אָבער עס ווערט כמעט נישט דערמאָנט אין דער יידישער אַקטיווער ליטעראַטור די שעפערישע אַרבעט אויף די געביטן פון קונסט און וויסנשאַפט, וועלכע ווערט געמאַכט אין העברעיש. און אַ שעפערישע אַרבעט גייט

אָן דאָרטן, ביי דער דאָזיקער „העברעיִשער נאַציע", אָפטמאָל נישט קיין קלענערע ווי אין דער יידישער 1). איך רעכן, אַז דעם גרעסטן שאָדן טראָגט דערביי די יידישיסטישע קולטור־אַרבעט.

אָבער לאָמיר מאַכן אַ טריט ווייטער. יידישע קולטור אין פּוילן זין פון וואָרט איז פאַראַן, אָפטמאָל אין אַ פּאָל־בלוטיקן צושטאַנד, אין צענדליקער געביטן פון יידישן אַלוועלטלעכן לעבן, ווו זי קריגט נישט דעם אויסדרוק אין דער יידישער שפּראַך. איך מיין דאָ נישט נאָר די סאָציאַליסטישע אַרבעט אין פּאַלעסטינע, וועלכע ווערט געמאַכט אין העברעיִשער שפּראַך, איך מיין אויך די גרויסע יידי־שע מאַסן, וואָס רעדן שוין אין אַ פּ ר ע מ ד ע ר שפּראַך, אין ענגליש, למשל, אין אַמעריקע. איז אונזער אויפגאַבע מער נישט ווי צו באַמיען זיך צוריקצוקערן זיי צו יידיש אָדער אָפּהאַלטן זיי פון פאַרזונקען ווערן אין ענגליש? אָדער אפשר איז אונזער אויפגאַבע אויך די ענגליש־רעדנדיקע יידישע מאַסן צו פאַרבינדן — דורך אַ גרויסן לעבנס־פּראָגראַם — מיט די יידיש־רעדנדיקע אין איין יידישן אַר־בעט־פאָלק? וועט דער יידישיזם ביי אַזעלכע באַדינגונגען סטאַרען זיך קאָנצענט־רירן די מאַסן נאָר אַרום יידיש, דעמאָלט ש פּ אַ ל ט ער דעם לעבעדיקן לייב פון פאָלק, פון סאָציאַל און גייסטיק נאָענטע שיכטן, דעמאָלט פאַרלירט ער אַ סך דעמאָלט באַקעמפט ער אפשר די שפּראַך־אַסימילאַציע, אָבער ער פאַרזעט און פאַרגרעסערט דערמיט די מענטש־אַסימילאַציע. וועט אָבער דער יידישער נאַציאָ־נאַליזם קענען רעדן צו זיינע מאַסן אויף אַלע זייערע לשונות און וועט ער קענען זיי פאַרבינדן — דורך די אַלע לשונות — צו אַן איינהייטלעכן דערהויבענעם לעבנס־פּראָגראַם, דעמאָלט וועט ער נישט שפּאַלטן נאָר טאַקע רעגענערירן זיין נאַציע. די היסטאָרישע מיסיע פון אַ יידישן נאַציאָנאַליזם וואָלט געוועזן צו שטרעבן מער צו אַזאַ אינערלעכער פּ אַ ר ב י נ ד ו נ ג אין שאַפנדיקן לעבן, איידער צו אַ דרויסנדיקער שיידונג צוליב דער שפּראַך. דאָס וואָלט געוועזן אַ גלייכצייטיקער קאַמף קעגן נאַציאָנאַלער און מענטש־אַסימילאַציע.

בעת דער יידישיזם שטעלט אָבער אַרויס די שפּראַך אַלס די איינציקע פאַר־בינדונג־פאַן, פאַרבינדט ער שוין צ ו פ י ל מיטאַמאָל. אונטער דער פאָן קענען זיך צונויפקלייבן אַלע, וואָס האָבן דעם לשון אין מויל, אָן אונטערשייד פון קלאַסן, אידעען און ריכטונגען. פאַר פאַנאַטישע אָנהענגער פון אַ נאַציע אַלס זעלבסט־צוועק איז דער דאָזיקער „פאַראייניקנדיקער" מאָמענט אַ דערהויבענע דערשיי־נונג. פאַר דעם ראַדיקאַלן געדאַנק אָבער, וועלכער קעמפט פאַרן פרייהייטלעכן סאָציאַליזם, איז דער דאָזיקער מאָמענט אַ שטער און אַ הינדערניש. רעדן יידיש קאָן טאַקע יעדער גליד פון פאָלק, סיי דער האָרעפּאַשניק, סיי דער גביר, סיי

---

1) אַט איז אַ פאַרצייכעניש פון אָריגינעלע ביכער, וואָס זענען דערשינען אין העברעיש אין יאָר 1928 (אַחוץ אומצייליקע איבערזעצונגען): לירישע ווערק — 13, דראַמאַטישע — 7, בעלעטריס־טיק — 17, (נישט רעכענענדיק קליינע ווערק). טעאָרעטישע און קריטישע — 10, געשיכטלעכע און ביאָגראַפישע — 22, פּעדאַגאָגישע — 3, אַלגעמיינע וויסנשאַפט און סאָציאָלאָגיע — 23, ליטעראַריש־וויסנשאַפטלעכע זאַמלביכער — 5 (זע „דבר", נומער 1014 פון 1929). ניינציק פּראָצענט פון אַלע העברעיִשע ווערק זענען דערשינען אין פּאַלעסטינע.

דער פּרומער, סיי דער יעווסעק. אָבער דער גביר ווערט נישט נאָענט דעם האָרעפּאַשניק דערמיט, וואָס ער רופט אים אָן דער פּעבל, דער גאַסן־מענטש (אָנשטאָט „דער המון”). און דער יעווסעק ווערט נישט נענטער דעם יידישן פאָלקס־מענטש דערמיט, וואָס ער שרייבט מיט יידישע אותיות די ווערטער טשעקאַ אויף די „יידישע אויטאָנאָמע” געביידעס. מען קאָן נישט און מען טאָר נישט אָפּשאַפן די קלאַסן און די אידעאָלאָגישע שפּאַלטונג אין דער יידישער נאַציע, אפילו ווען דער גביר און דער טשעקיסט רעדן איין לשון מיט די האָרעפּאַשניקעס. מיר האָבן נישט און ווילן נישט האָבן אַ „פולע” נאַציע, ד. ה. אין אַלע אירע „נאַטירלעכע” באַשטאַנדטיילן, פּונקט אַזוי ווי מיר ווילן נישט האָבן קיין פולע מענטשהייט, מיט אירע עקספּלואַטאַטאָרן און עקספּלואַטירטע. דער יידישיזם טראָגט אין זיך די נטיה אַרומצונעמען זיך מיט יעדן, וואָס רעדט די זעלביקע שפּראַך, בעת די היינטיקע וועלט זוכט אַן אַנדער „שפּראַך” צווישן מענטשן און פעלקער. ווען דער יידישיזם איז געבאָרן געוואָרן האָט ער אין זיך געטראָגן די פאַרבונדנקייט מיט די רעוואָלוציאָנערע שיכטן פון פאָלק.

דער יידישיזם קאָן נישט פאַרבייטן די וועלט־אָנשויונג, אין וועלכער עס נויטיקט זיך דאָס יידישע אַרבעט־פאָלק. ער איז געקומען אַמאָל מיט אַ גרויסער אידעע (און אין פאַרבינדונג מיט אַ גרויסער מאָראַלישער אידעע), און ער איז היינט נישט מער ווי אַ באַוועגונג. און דאָס איז ווייניק פאַר אַ פאָלק, וואָס איז געוווינט געוואָרן צו לעבנס־ און וועלט־פּראָגראַמען אין זיינע טויזנט־יאָריקע וואַנדערונגען.

4. ציוניזם

אין דער יידישער ראַדיקאַלער געזעלשאַפטלעכקייט איז דאָ נאָך אַ באַוועגונג, וועלכע איז לויט איר פאַרנעם און איר שטענדיקן איינפלוס אויף די פאָלקס־מאַסן אַ סך מעכטיקער, ווי די שפּראַך־באַוועגונג. דאָס איז די ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע באַוועגונג, וועלכע קאָנצענטרירט אירע כוחות אין דער אויפגאַבע פון שאַפן אַ טעריטאָריעלע און מלוכהשע גאַנצקייט פון פאָלק אין פּאַלעסטינע 1). די דאָזיקע באַוועגונג, וואָס שטייט אין אַ גרויסער מאָס פעסט אויפן יידישן באָדן, באַגעגנט אַ געוואַלטיקע לײדנשאַפטלעכע קעגנערשאַפט צו זיך: אַמשאַרפסטן גייט די קריטיק קעגן אָט דער באַוועגונג פון די רייען פון יידישע סאָציאַליסטן און סאָציאַליסטן־יידן, וועלכע שטייען אין לאַגער פון רעפאָרמיזם. מיר האָבן אויך אונזער קריטישע שטעלונג צו סאָצ. ציוניזם, אָבער מיר האַלטן, אַז די קריטיק פון די רעפאָרמיסטן האָט אונטער זיך גאָר אַ שוואַכן

1) אויף די פאַרשיידענע יידישע אויטאָנאָמיסטישע ריכטונגען, וועלכע זוכן דעם זעלביקן צוועק צו דערגרייכן אין די אַנדערע לענדער, קענען מיר זיך דאָ נישט אָפּשטעלן, ס'איז אָבער קלאָר, אַז אין זייער תוך זענען זיי אויך ריין־פאָרמעלע באַוועגונגען, וועלכע דאַגהן וועגן שאַפן לעבנס־באַדינגונגען פאַר דער נאַציע, און טראַכטן נישט וועגן לעבנס־אינהאַלט פאַר איר.

באָדן. זייער קריטיק איז אַ טאָפּלטע: זיי באַשולדיקן דעם סאָצ. ציוניזם אין אַ מפּעריאַליסטישע טענדענצן און זיי וואַרפן אים אויף זיין אוטאָפּיסטישן כאַראַקטער.

דער סאָצ. ציוניזם, זאָגן זיי ראשית, איז פּאָליטיש פאַרבונדן מיט דער ענגלישער מאַנדאַטאַר־מאַכט, ער זוכט צו פאַרווירקלעכן זיינע ציִלן אויפן לייב פון קאָלאָניאַלן אַראַבישן פאָלק, ער פירט אַזוי אַרום אַן אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק. די קריטיקער דערמאָנען, למשל, די פּאַראַיאַריקע קאָנפערענץ פון די אַרבעטער־פּאַרטייען פון דער ענגלישער אימפּעריע, אויף וועלכער די סאָצ. ציוניסטן זענען אַרויסגעטראָטן אין נאָמען פון פּאַלעסטינע און האָבן אונטערשטיצט די ענגלישע מאַנדאַטאַר־מאַכט. געוויס, דאָס איז דער פּונקט, וווּ עס מוז אַריינטרעטן די שאַרפער קריטיק פון אַ סאָציאַליסט; אָבער נישט דער רעפאָרמיסט האָט דאָס רעכט אויף אַזאַ קריטיק. יידישע רעפאָרמיסטן זיצן מיט גרויס נחת אין דער געמיינזאַמער חבורה מיטן צווייטן אינטערנאַציאָנאַל, וווּ די קאָלאָניאַל־אימפּעריאַליסטישע פּאָליטיק פון די גרויסע מלוכות ווערט אונטערשטיצט. דער רעפאָרמיסט באַמערקט אויף דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ פון די אַרבעטער־פּאַרטייען די דעלעגאַטן פון פּאַלעסטינע, אָבער ער פאַרזעט סיי דעם פאָרזיצער אירן, מאַקדאָנאַלד, סיי די ענגלישע אַרבעטער־פּאַרטיי, וועלכע לאָזט נישט אָפּ פון זיך נישט עגיפּטן, נישט אינדיע, נישט אַראַביע. דער רעפאָרמיסט פאַרזעט די רעזאָלוציעס פון לעצטן בריסעלער קאָנגרעס פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל, אין וועלכן מען האָט איינגעטיילט די פאַרביקע פעלקער אין רייפע, האַלב־רייפע און נישט־רייפע, וווּ מען האָט געזוכט נישט צו פאַרלעצן די קאָלאָניאַל־אינטערעסן פון אַ פראַנקרייך (אין מאַראָקאָ, סיריע), פון אַ בעלגיע (אין קאָנגאָ!), פון אַ האָלאַנד (אין יאַוואַ!) פון אַן ענגלאַנד (מלא כל הארץ כבודו!). מעגלעך, אַז דער רעפאָרמיסט וועט זאָגן, אַז די דאָזיקע קאָלאָניאַלע שקלאַפן־פּאָליטיק איז טאַקע שלעכט, נאָר, אַז דער יידישער סאָציאַליסט מוז, ראשית כל, באַקעמפן אַזעלכע טענדענצן ביי זיך אין פאָלק. אָבער אַן עכטער סאָציאַליסט מוז צו גלייכער צייט באַקעמפן דאָס קאַפּיטאַליסטישע בייז סיי ביי זיך סיי ביי אַנדערע, אויב נישט פאַרלירט זיין „שטוביקע" קריטיק יעדן פּרינציפּיעלן כאַראַקטער און זי קאָן דערקלערט ווערן גיכער דורך שטוביק־נאַציאָנאַלע סיבות.

אויב נישט אויף דעם וועג, קריטיקירט דער רעפאָרמיסט דעם סאָציאַל. ציוניזם פון אַן אַנדער זייט: ער רעגט זיך אויף קעגן דעם אוטאָפּיסטישן כאַראַקטער פון זיין אַרבעט, קעגן די אילוזיעס מיט וועלכע ער פאַרבלענדט די אויגן פון יידישע מאַסן. דער ציוניזם — זאָגט די קריטיק — פירט אָוועק די מאַסן פון זייער נאַטירלעכן קאַמף־פּלאַץ וווּ זיי לעבן און האָרעווען, און פאַרפירט זיי דערמיט אין אַ קינסטלעכע אוטאָפּיסטישע לאַגע. — ס'איז כאַראַקטעריסטיש פאַרן רעפאָרמיזם די דאָזיקע מורא און נישט־פאַרשטענדעניש פון אַן אוטאָפּיע. ער איז איבערצייגט, אַז זיין סאָציאַליסטישע אַרבעט שטייט אויפן פעסטן באָדן פון „ווירקלעכקייט" און רעאַליטעט. ער ווייסט נישט, אַז פון אַלע אַרטן נבואות־

יאַגעריי האָט זיך די וויסנשאַפטלעכע אַרויסגעשטעלט ווי די סאַמע פאַלשע און אומבאַהאָלפענע. האָט די דאָזיקע נישט־אוטאָפּישע וויסנשאַפט אָפּגעווענדט אָדער אפילו פאָרויסגעזען דעם וועלט־קריג, די רוסישע אָקטאָבער־רעוואָלוציע, די מפּלה פון דער דייטשער רעוואָלוציע? מיט וואָס פאַר אַ רעכט קאָן היינט די דאָזיקע הונדערט מאָל געשטרויכלטע „וויסנשאַפט" אויפטרעטן קעגן אוטאָפּיעס? נישט נאָר סאָצ. ציוניזם איז אוטאָפּיע, נאָר סאָציאַליזם בכלל (אויב מען פאַסט אים אויף ערנסט) איז אויך אוטאָפּיע. דאָס הייסט, אַז אויך ער קאָן פאַרווירקלעכט ווערן נאָר דורך דער איבער־מענטשלעכער אָנשטרענגונג פון כוחות, וועלכע איז געווענדעט צו אומזיכטבאַרע, היינט נישט־רעאַליסטישע צילן, ד. ה. אַז אויך דער סאָציאַליזם ברעכט זיך דורך דעם וועג נישט נאָר דורך וויסן און דערקענען, נאָר אפשר הויפּטזעכלעך דורך *גלויבן און ווילן*.

די סאָציאַלע רעגענעראַציע פון יידישן פאָלק אין פאַלעסטינע איז אַן אוטאָפּיע? געוויס, אָן צווייפל. אָבער זיין רעגענעראַציע אין פוילן, רומעניע, אַמעריקע און אַפילו ראַטן־רוסלאַנד איז נישט קיין אוטאָפּיע? דער בונדיסט וואָס לייגט אַוועק אין פוילן זיינע כוחות אויף אויסקעמפן אַ ברעקל „רעכט אויף אַרבעט" פאַר יידישע האָרעפּאַשניקעס, טוט ער אַ ווייניקער אוטאָפּישע אַרבעט ווי דער חלוץ, וואָס גייט דורך בערג און טאָלן, כדי צו פאַרוואַנדלען זיך אין אַן אַרבעט־מענטש? דער יידישער אַרבעטער אין פוילן וואָס קעמפט אין די שווערסטע באַדינגונגען פאַר זיין סאָציאַלער און גייסטיקער באַפרייונג, וואָס ווייסט נישט אין וועלכער אינער־פּאָליטישער און אויסן־פּאָליטישער לאַגע ער קאָן יעדן טאָג אַריינפאַלן, — געפינט ער זיך אין אַ *קלאָרערער* לאַגע איידער דער סאָצ. ציוניסט, וועלכער פרוווט בויען אויף דעם זייער קאָמפּליצירטן, זייער וואָלקאַנישן באָדן פון פאַלעסטינע? אָדער געפינט זיך היינט אין אַ קלאָרערער און „נאַטירלעכער" לאַגע דער יידישער האָרעפּאַשניק אין רוסלאַנד, וועלכער גייט אַרויס בויען קאָלאָניעס אויף דער ערד אינמיטן פון אַ טעראָריסטישן און געפערלעכן סדר? ביי דער היינטיקער וועלט־לאַגע ווייסט מען טאַקע נישט ווו איז דער „נאַטירלעכער" קאַמף־פּלאַץ פון יידישן האָרעפּאַשניק און ווו איז ער אַ קינסטלעך־אוטאָפּישער. וויכטיק איז אָבער אין דער היינטיקער צייט, אַז די אַלע אוטאָפּישע כוחות־אָנשפּאַנונגען פון יידישע אַרבעט־מענטשן — סיי אין פוילן, סיי אין רוסלאַנד, סיי אין פאַלעסטינע — גיסן זיך צונויף אין איין גרויסן און היסטאָריש־באַדייטנדיקן שטראָם פון *פּראָדוקטיוויזאַציע* פון פאָלק. יעדער צד מעג האַלטן די טעטיקייט פון אַנדערן פאַר אוטאָפּיסטיש, אָבער די לעצטע און ריכטיקע אָפּשאַצונג ליגט לחלוטין נישט ביי דעם אָדער יענעם צד. אין דעם זין איז די אוטאָפּישקייט פון סאָציאַליסטישן ציוניזם נישט זיין הסרון.

אַזאַ באַוועגונג איז דעם יידישן ראַדיקאַלן סאָציאַליסטישן געדאַנק נאָענט, ווייל זי טראָגט אין זיך נישט נאָר ריין־פאָרמעלע עלעמענטן פון קיום הלאום, נאָר אויך שטאַרקע עלעמענטן פון אַ נייעם *לעבנס־אינהאַלט*. דער סאָצ. ציוניזם איז אין פּרינציפּ אַ רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג. ער טרעט אויף, ראשית

כלל, מיט דער העזה קעגן דער געשיכטלעכער ווירקלעכקייט פון יידישן פאָלק, קעגן דער עקאָנאָמישער און סאָציאַלער לאַגע אין וועלכער עס האָט אים אַריינ־געשמידט די וועלט־געשיכטע. ער איז נישט נאָר טיף אומצופרידן און רעבעלירט קעגן זיין עקאָנאָמישער לעבנס־אַרט און לעבנס־שקלאַפעריי, נאָר ער פאַרמעסט זיך די דאָזיקע לעבנס־אַרט פון גרונד אויס צו איבעראַנדערשן און אַריבערצו־טראָגן זי אין אַן אַנדער וועלט־טייל. די דאָזיקע מרידה גייט אין גרונד קעגן אַלע פשוטע עקאָנאָמישע געזעצן, ווייל זי פרווט זיך צו שאַפן אָרגאַניש נייעס נישט פון דעם אַלטן מאַטעריאַל, נאָר פון אַ נייעם ספּעציעל געשאַפענעם מאַ־טעריאַל. — דער סאָצ. ציוניזם איז, ווייטער, נישט נאָר אַ טרעגער פון דעם פּראָ־דוקטיוויזאַציע־געדאַנק בכלל, נאָר ער פירט אַקטיווע טיילן פון פאָלק צו ערד־אַרבעט. וואָס פאַר אַ ראָלע די אינדוסטריע זאָל אַמאָל נישט שפּילן אין פּאַלעס־טינע, אָבער דער הויפּט־אויפבוי גייט אויף דער ערד, אין דער לאַנדווירטשאַפט. באַדייטנדיקע שיכטן פון יידישער (אָפּטמאָל באַלעבאַטישער) יוגנט ווערן אַרויס־געריסן פון דער סביבה, אין וועלכער עס וואַרט אויף זיי טרוקענע אינטעליגענ־טעריי, מאַטעריעלע און גייסטיקע פּעדלעריי אָדער אפילו אַ מלאכה, — און זיי ווערן דערנענטערט צו דער נאַטור, צום פּויערטום, צו אַן עכטערן לעבנס־אַרט. ווער קען היינט אָפּשאַצן די באַדייטונג פון אַזאַ פאָלקס־טייל פאַר דער סאָ־ציאַלער אויפלעבונג פון פאָלק? —

דער חלוץ צייכנט זיך אָבער אויס מיט אַן אייגנשאַפט, וועלכע איז זייער טייער דער סאָציאַליסטישער אידעע: נישט נאָר ער פּרעדיקט אַרבעט, נאָר ער פאַרווירקלעכט זי אַליין אין זיין פּערזענלעכן לעבן. דאָס פאַנאַנדערפאַלן צווישן לערע און לעבן, צווישן סאָציאַליסטישן מוסר־זאָגן און סאָציאַליסטישן אַרט לעבן איז געוואָרן היינט די גרעסטע אינערלעכע קראַנקהייט פון דער גאַנ־צער באַוועגונג. און טאַקע דערפאַר איז דער סאָציאַליזם אַלס גאַנצער בלויז פאַר!נטערעסירט אין יעדן ווינקל פון דער גרויסער וועלט ווו עס ווערט אָנגע־פירט אַ פּרווו פון ממשותדיקער סאָציאַליסטישער פאַרווירקלעכונג. נאָר דערפון נעמט זיך דער געוואַלטיקער היסטאָרישער זין פון דער רוסישער אָקטאָבער־רעוואָלוציע. געווים, דער פאַרנעם פון סאָציאַליסטישער אַרבעט אין פּאַ־לעסטינע איז — געמאָסטן לויט די וועלט־מאַסשטאַבן — קליין, אָבער פאַר דער סאָציאַליסטישער אידעע וואָס דורשט און גייט אויס נאָך אַ ברעקל ערלעכע פאַרווירקלעכונג, איז נישטאָ קיין אונטערשייד צווישן „גרויסע" און „קליינע" פּרווון. דער חלוץ פאַרבינדט זיין אידעע מיט זיין פּערזענלעכן דינסט צו דער דאָזיקער אידעע, ער טרעט אויף ווי דער ערלעכער פאַרטרעטער פון „עבודה עצמית", וועלכע איז שוין פאַרבונדן אויך מיט דער שותפותדיקער, קאָלעק־טיווער אַרבעט. די קבוצות, וועלכע זענען געשאַפן געוואָרן אין פּאַלעסטינע פאַר די לעצטע 20 יאָר, זענען אַן אָרגאַנישער טייל פון דעם אַלגעמיינעם און יידישן סאָציאַליזם, וואָס פאַר אַ פּערספּעקטיוון עס זאָלן נישט זיין פאַר זיי.

אין אַ קורצער באַשרייבונג פון יוסף בראַץ וועגן דער קבוצה „דגניה" 1) לייענען מיר מיט באַוואונדערונג, ווי עס האָט זיך געשאַפן די ערשטע קבוצה, וויפל ענטוזיאַזם, מסירת נפש און אינסטינקטיוון קאָלעקטיוויסטישן טאַלענט די בויער האָבן אַריינגעלייגט אין זייער שאַפונג, וואָס שטייט פעסט אויף די פיס. אין יאָר 1911 האָבן צוועלף מענטשן, דערונטער צוויי פרויען, געגרינדעט די קבוצה דגניה. די נאָענטע צוקונפט איז געווען פאַר זיי אומגעוויס. „מיט זיך האָבן זיי מיטגעבראַכט די פרינציפּן פון גערולד, גלייכקייט, פרייהייט און קעגנזייטיקער הילף...

די קאָמונע איז נישט געווען פאַר זיי אַ טעאָריע: מען האָט זי נישט אויסגעלייענט פון ביכער און נישט אַראָפּגעבראַכט פון אַנדערע לענדער. זי איז אַן אָריגינעלע שאַפונג פון ארץ־ישראל גופא; אירע וואָרצלען זענען יענער נאַציאָנאַלער און מאָראַלישער געדאַנק, וועלכער האָט בכלל געבראַכט די חלוצים־באַוועגונג אַהין. מיר האָבן זיך געזאָגט: „לאָמיר בויען איינצלנע צעלן פון אַ גערעכטער געזעלשאַפט און זיי וועלן שוין דינען אַלס מוסטער פאַר אַנדערע"... „די דאָרטיקע קראַנקהייטן, מאַלאַריע און קדחת, האָבן געפּייניקט די חברים: איינער איז דערפון געשטאָרבן. אַראַבישע גזלנים האָבן געלויערט פון אַרום. די צוויי וועכטער פון דער קבוצה האָבן נישט געניגט. איז מען נאָך דער שווערער טאָג־אַרבעט און דעם מאָגערן עסן. כסדר געגאַנגען שטיין די נעכט אויף דער וואַך. צוויי חברים זענען טאַקע געהרגעט געוואָרן פון אַראַבער. געלעבט האָט מען די ערשטע צייט אין גישטיקע האָלץ־ביידלעך. און אין איין נאַכט האָט אַ שטורעם־ווינט אויפגעהויבן און אוועקגעטראָגן גאַנצע טיילן פון די ביידלעך, און מיר שטייען כמעט נאַקעטע אויף דער גאַס".

מען האָט אָבער ווייטער געבויט. מען האָט געוואָלט שאַפן אַ נייעם טיפּ פון לאַנדווירטשאַפטלעכער פּראָדוקציע, נישט ענלעך צו די אָפּגעשטאַנענע דרכים פון די פריערדיקע באַלעבאַטיש־ציוניסטישע קאָלאָניעס. „אָבער ס'זענען נישט געווען קיין ראַטגעבער און מיר האָבן געמוזט אַליין דורכמאַכן אַלע פּרוּוון. מיר האָבן געטאַפּט אין דער פינצטער, געטאָן אַ סך פעלערן", געזייט און געפלאַנצט און געמוזט אַרויסרייסן צוריק. „אָבער צוזאַמען מיט די ביימער זענען מיר אויך געוואַקסן" און האָבן זיך געלערנט: פלאַנצן ביימער, באַאַרבעטן גרינסן, איינפירן מילך־ווירטשאַפט. „כמעט אַלע אונזערע קי זענען געשטאָרבן ביי אַן עפּידעמיע. נאָר מיט דעם גרויסן גלויבן, איבערגעגעבנקייט און שטאַרקייט האָבן מיר געקאָנט באַזיגן די אַלע שטערונגען און דערפירן די מילך־ווירטשאַפט צו איר איצטיקן צושטאַנד". און וויפל עס איז געווען עקאָנאָמישע פראַגן, אַזוי פיל זענען אַנטשטאַנען פראַגן פון סאָציאַלן צוזאַמענלעבן. אַלע זענען געווען גלייך אין דער קבוצה, אָבער ניט גלייך איז געווען פון אָנהויב די עקאָנאָמישע פונקציע פון דער פרוי. און די חברה האָט געזאָגט: „מיר אַלע זענען געקומען אין ארץ ישראל כדי איבערצואַנדערשן אין יסוד אונדזער לעבן, מיר האָבן גערעכנט, אַז אויך די

---

1) י. בראַץ, „דגניה", תל־אביב, 1929.

פּ ר ו י וועט דאָ געפינען איר דערליידיזונג. זאָל דאָס זיין אַנדערש? מען האָט שפּעטער דורכגעפירט די פולע גלייכבאַרעכטיקונג פון דער פרוי. — מען האָט זיך געמאַטערט איבער דער פראַגע פון די צ י ט ו ו י י ל י ק ע א ר ב ע ט ע ר, וועלכע מען האָט געמוזט דינגען אין די גרויסע אַרבעטס־טעג. מיר האָבן געזען פאַר זיך דעם אונטערשייד פון די פעסטע אַרבעטנדיקע און געדונגענע אַרבעטער". שפּעטער האָט מען די פראַגע געלייזט דורך דער פאַרברייטערונג פון דער ווירטשאַפט. מיט דעם געבורט פון דעם ערשטן קינד איז אויפגעשוועמען די דערציונג־פראַגע און די שוועריקייטן פאַר דער מוטער. מען האָט זיי געלייזט אויפבויענדיק אַ קינדער־הויז, וואָס איז אַרומגענומען געוואָרן מיט דער קאָלעקטיווער ליבע פון דער קבוצה־משפּחה. — צוועלף מענטשן פּיאָנערן האָבן מיט 18 יאָר צוריק אָנגעהויבן די אַרבעט אויף אַ שטח, אויף וועלכן עס לעבן היינט צוויי הונדערט מענטשן. אין דער קבוצה דגניה אַליין פירן אַ קאָמונע־לעבן פופציק חברים.

מיר פרעגן נאָר איין פראַגע: וועלכער יידישער סאָציאַליסט האָט דעם מוט אָפּ דאָס רעכט, צוליב דער אָדער יענער טעאָריע, אָפּצוּווענדן זיינע אויגן פון דער דאָזיקער שטילער אַרבעט, וועלכע איז אָנגעזאַפּט מיט דעם הערויזם פון אַ סאָציאַליסטישן גייסט? ווער קאָן פאַרגעסן, אַז דאָס דאָזיקע בילד פון דגניה איז נישט דאָס איינציקע, נאָר ווידערהאָלט זיך יאָרנלאַנג אין צענדליקער ערטער און ביי טויזנטער מענטשן?

די סאָציאַליסטישע חלומות, וואָס וועבן זיך אין פּאַלעסטינע, האָבן דאָרטן נאָך אַ באַזונדערן גרונט, און דאָס איז דער ה י ס ט אָ ר י ש ע ר באָדן אויף וועלכן זיי ווערן געוועבט. פּאַלעסטינע איז פאַר דעם מאָדערנעם יידן אַ דערינערונג־אָרט סיי פאַר דער פאַרשוווּנדענער נאַציאָנאַלער זעלבסטשטענדיקייט סיי פאַר די טיפסטע גייסטיקע קאַמפן און מוטיקע סאָציאַלע אידעאַלן. געוויס שעפּט דער מאָדערנער סאָציאַליסט זיינע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע באַפרייונג־אידעען הויפּטזעכלעך פון ד ע ר ה י י נ ט י ק ע ר וועלט־אַנטוויקלונג און קולטור. אָבער דער סאָציאַליסטישער תוך פון היינטיקן מענטשן איז מסוגל צו ווערן פעסטער און אָרגאַנישער דעמאָלט ווען ער הענגט נישט אָפּ נאָר פון די אומשטענדן פון זיין פּערזענלעכן קלאַסן־לעבן, נאָר איז אויך פאַרקניפּט מיט אַ אַ היסטאָריש־לאַנגער פרייהייטלעכער פּ אַ ר ג אַ נ ג ע נ ה י י ט. דער יידישער סאָציאַליסט ה אָ ט אַזאַ פאַרגאַנגענהייט, ער קאָן שפּייזן זיין קאַמף־גייסט און זיין רעוואָלוציאָנערן בטחון מיט די טראַדיציעס פון גרויסע אידעען און העלדישע קאַמפן אין יידישן פאָלק. אָט די טראַדיציעס שפּילן אַ געוואַלטיקע (כאָטש אָפט אומבאַוווסטע) ראָלע אין דעם גייסטיקן צוזאַמענשטעל פון יידישן סאָציאַליסט אין דער ג אַ נ צ ע ר וועלט און אין אַ ל ע פּאַרטייען; די היסטאָרישע טראַדיציעס גיסן זיך אומעטום צונויף מיט די רעוואָלוציאָנערע אימפּולסן, וואָס פליסן פון די היינטיקע לעבנס־באַדינגונגען פון יידישן אַרבעט־מענטש. אָבער די פאַרבינדונג פון די ביידע אָרטן מאָטיוון און אימפּולסן — היסטאָרישע און מאָדערנע — קאָן אין אַ גאָר טיפער פאָרם געשען אין פּאַלעסטינע, ווייל דאָ ווירקן נישט נאָר זכרונות,

דאָ ווירקט די פּאָראייביקטע פּאַרגאַנגענהייט גופא, וועלכע טרעט אויף מיט אַ כמעט קערפּערלעכער לעבעדיקייט פאַר דעם היינטיקן מענטשן. ס'איז זייער כאַראַקטעריסטיש אין דער הינזיכט דער טיף פון הלוץ וואָס קומט פון ראַטן־רוסלאַנד: ער פאַרבינדט אין זיך אין אַ גרויסער מאָס איינפלוסן פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע מיט די אימפּולסן פון פּאַלעסטינע. די וועלט־היסטאָרישע העזה און דער שעפערישער גייסט פון דער רוסישער רעוואָלוציע פאַרבינדן זיך דאָ צו אַן איינהייט מיט די העראָישע טראַדיציעס און אויפגאַבן פון ארץ ישראל. — און ס'איז אפשר אויך נישט קיין צופאַל וואָס אין דער פּאַלעסטינע־אַרבעט ציען זיך אַריין אַלץ מער אַרבעטער און געווערקשאַפטן־פירער פון אַמעריקע. אין אַמעריקאַנער „געווערקשאַפט־קאַמפּיין" נעמען אַ גרויסן אַנטייל אַלע יידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן פון סקאַרבאָוון שניט, און אַז די היטער פון דער דאָגמע באַקעמפן זיי, ענטפערן די דאָזיקע סאָציאַל־דעמאָקראַטן, אַז זיי „דערוואַרעמען זיך" אין דער ציוניסטישער אַרבעט 1). די פּאַרטריקנטע נשמות פון דעם מאַרקסיסטיש־רעפאָרמיסטישן לאַגער אין קאַפּיטאַליסטישן אַמעריקע פרישן זיך אָפּ ביי דעם ווינטל פון גרויסע אויפגאַבן וואָס ווייט צו זיי פון פּאַלעסטינע.

אפשר דערמיט טאַקע — מיט דעם צווייטנדיקן מקור פון זייער אַרבעט — דערקלערט זיך אויך די פעיקייט צו מסירת נפשדיקן קאַמף, וועלכע עס ווייזן אַרויס איצט אין ראַטן־רוסלאַנד די סאָצ. ציוניסטן. וועגן דעם דאָזיקן קאַמף, אין וועלכן עס פאַלן טאָג־טעגלעך מענטשלעכע קרבנות און וועלכער ווערט געפירט מיט אַ דערשיטערנדיקער העלדישקייט, ווערט אין דער סאָציאַליסטישער יידישער פּרעסע כמעט ווי גאָרנישט גערעדט, צי טוט מען עס דערפאַר, ווייל ס'איז אַ פּשוטע, נאַטירלעכע דערשיינונג פון יעדער סאָציאַליסטישער באַוועגונג? ניין, ס'איז נישט קיין נאַטירלעכע דערשיינונג! אין היינטיקן ראַטן־רוסלאַנד ווו עס האָבן דורות־לאַנג געקעמפט די אַלגעמיין־רוסישע פּאַרטייען (סאָצ־רעוו., אַנאַרכיסטן, סאָצ.־דעמ.), זענען זייערע שטימען דערווייל דערשטיקט געוואָרן. נאָר אין קליינע אומלעגאַלע גרופּן און גרויסע געפענגניש־מחנות האַלטן זיי אויף זייער פייער. די איינציקע סאָציאַליסטישע ריכטונג וועלכע האָט ביז איצט הינטער זיך אַ כמעט מאַסן־באַוועגונג מיט אַ רעאַלער רעוואָלוציאָנערער פּאָליטיק איז (אַחוץ די גרוזינישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן) — די סאָצ.־ציוניסטישע. די דאָזיקע באַוועגונג פאַרמאָגט כמעט שטענדיק פרישע כוחות, וועלכע שטעלן זיך אויפן אָרט פון די אַרויסגעריסענע דורך דעם רעגירונג־טעראָר.

ס'איז אַ סאָציאָלאָגישע רעטעניש פאַר דעם באַאָבאַכטער בעת ער זעט די דאָזיקע אומצייליקע רייען פון קעמפער און קרבנות: פאַרוואָס קומען זיי פון די יידישע מאַסן? צוליב זייער עקאָנאָמיש־אומדערטרעגלעכן צושטאַנד? אָבער די רוסישע מאַסן האָבן אויך געגוג סבות צו פּראָטעסטירן צוליב זייער צושטאַנד. די סאָצ. ציוניסטישע יוגנט קעמפט אָבער אַליין, אין אַ שרעקלעכער איינ־

1) זע, למשל, די דערקלערונג, וועלכע עס האָט געגעבן שיפּליאַקאָוו אין ניו־יאָרקער בונדיסטישן „וועקער" (יאַנואַר, 1929).

זאַמקייט אין לאַנד. זי קעמפּט נישט האָבנדיק קיין רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס, ווייל זי שטאַמט פון קרייזן, ווו מען האָט זיך דערמיט פריער ווייניק פאַרנומען און ווייל דער עלטערער דור פון רעוואָלוציאָנערן איז פאַרשפּאַרט. זיי קעמפן, נישט האָבנדיק קיין „נאַציאָנאַלע” שטיצע פון דער יידישער בורזשואַזיע, נישט פון די אייגענע „נעפּ”־לייט אין רוסלאַנד, נישט פון דעם יידישן בירגערטום אין דער וועלט. דערביי פירן זיי זייערע קאַמפן מיט דער זעלביקער זיכערקייט, אַנטשלאָסנקייט און העלדישקייט ווי נאָר צו פאַרגלייכן מיט דעם ערשטן דור פון די רוסישע נאַראָדניקעס. די געפענגעניש־יסורים, הונגער־שטרייקן, אַנטיסעמיטישע אָנפאַלן, זעלבסטמאָרדן, קעלט און איינזאַמקייט אין די וויסטענישן, וועלכע זיי האָבן אויסצושטיין אין די הונדערטער און טויזנטער (אין די לעצטע יאָרן זינט 1922) — זענען אַ כראָניק וועלכע רופט צו דער גרעסטער אויפמערקזאַמקייט.

„איך בין צעטומלט געוואָרן פאַר פרייד — שרייבט איינער פון זיי פון דער פאַרשיקונג — אַז איך האָב דערהאַלטן פון אייך די 14 רובל. דאָס געלט איז אַזוי נויטיק אויף ברויט און קאַרטאָפל. מער ווי דאָס קאָן איך נישט פאַרלאַנגען ווייל דאָס איז דאָס לעבן. מיין צימערל איז גרויס פיר אויף פיר, דערפאַר צאָל איך זעקס רובל. איך שטיי אויף 10 אָדער 11 אַ זייגער אינדערפרי כדי צו פאַרשפּאָרן דעם פרישטיק. ווען איך האָב קאַרטאָפל צו מיטיק, בין איך דעם טאָג צופרידן. ווייל מייסטנס לעב איך מיט ברויט אַליין...” „דער חבר ב. איז ערנסט קראַנק געוואָרן אויף אַ האַלדז־אַנטצינדונג, זיין צושטאַנד איז געוואָרן געפערלעך, אָבער וויפל מיר האָבן נישט געבעטן האָט די טשעקאַ אָפּגעזאָגט אַריבערפירן אים אין קראַנקן־הויז פון דער נאָענטער שטאָט. האָבן מיר אַליין געמוזט טאָג און נאַכט שטיין אויף דער וואַך ביי זיין בעט. און איצט אַז ער בעסערט זיך, האָבן מיר נישט מיט וואָס אים צו שפּייזן און שטאַרקן...” „די חברטע ד. איז קראַנק געוואָרן אויף טובערקולאָז נאָך אין יאָר 1926. פון סעפּטעמבער 1927 אָן איז זי שוין נישט אַראָפּ פון בעט. נאָך לאַנגע בעטענישן האָט מען געפּועלט אַריבערצופירן זי אין אַ פּראָווינץ־סאַנאַטאָריום. אָבער ס'איז שוין געווען שפּעט, און אַ דערלויבעניש צו פאָרן ווו עס איז אין קרים האָט מען איר נישט געגעבן. אפילו די לעצטע טעג פאַר איר טויט האָט מען איר נישט באַפרייט לויט דער אַמנעסטיע, כאָטש זי איז שוין דריי יאָר אָפּגעקומען אין געפענגניש. דעם 24־טן יאַנואַר 1928 איז זי געשטאָרבן...” דעם 17־טן פעברואַר 1928 האָט איינער פון די וועכטער אין געפענגניש פון ביוואַ „דערשאָסן אָן שום גרונד דעם ה. ניומע בראָנשטיין. ערשט אויף מאָרגן האָט מען אונדז צוגעלאָזט צו אים. פאַר אונדזערע אויגן האָט זיך אַנטפּלעקט אַ דערשיטערנדיק בילד. אויף אַ הילצערנער בעט באַשפּריצט מיט בלוט איז געלעגן ניומע מיט אַ געשפּאָלטענעם קאָפּ. אויף זיין געזיכט איז געלעגן אַ לייכטער שמייכל, ווייל דער טויט איז געקומען פּלוצים. מיר האָבן אים באַגראָבן נעבן אַ חבר, וועלכער איז דאָ געשטאָרבן פון מאַלאַריע דעם 27־טן סעפּטעמבער 1927...” „אין אָדעס האָט זיך אָקאָרשט גענומען דאָס לעבן די 18־יאָריקע סיווואַ דראַנאָווסקאַיאַ. זי איז געווען אַרעסטירט פון דער

טשעקאָ. אונטערן דרוק פון די עלטערן און דעם אויספאָרשונג־ריכטער האָט זי מסכים געווען אַרויסצוגעבן אַ דערקלערונג, אַז זי טרעט אַרויס פון דער באַוועגונג, בתנאי, אַז דאָס וועט נישט ווערן פאַרעפנטלעכט. די טשעקאַ האָט עס אָבער פאַרעפנטלעכט אין אַן אָדעסער צייטונג. האָט דראַנאָווסקאַיאַ געשיקט אַ פּראָטעסט־בריוו צו דער טשעקאַ און האָט זיך אַראָפּגעוואָרפן פון פערטן שטאָק."

מיר קאָנען אויפהערן צו ברענגען באַווייזן פון דעם רעוואָלוציאָנערן העלדן־מוט וואָס באַלעבט די דאָזיקע יוגנט. ווי מען זאָל זיך נישט באַציען צו די אידערצייגונגען פון די יונגע קעמפער, אָבער זיי פאַרקערפּערן — בלי שום ספק — אַ גרויסן מאָראַלישן קאַפּיטאַל פון דער נאַציע. טויזנט מאָל בלינד וואָלט געווען יענער יידישער סאָציאַליסט, וועלכער וואָלט אָפּגעווענדט די אויגן פון דעם דאָזיקן דערהויבנדיקן בילד. און, אַז מען פרעגט זיך נאָכאַמאָל: פון וואַנען נעמען זיך די גייסטיקע כוחות פאַר אָט דעם דויערהאַפטיקן מאַרטירערטום? — קומט אַרויף אין באַוווסטזיין יענער ענטפער: דאָס איז דער אידעאַליסטישער גייסט וועלכער ליגט טיף פאַרבאַהאַלטן אין יידישן סאָציאַליזם בכלל, און אַנטפּלעקט זיך איצט אין ציוניסטישן סאָציאַליזם בפרט. אַ טאָפּלדיקער געהאַלט פון אידעאַליזם, וואָס פליסט סיי פון דער היינטיקער לעבנס־לאַגע און סיי פון דעם אין פאַלעסטינע פאַרקערפּערטן היסטאָרישן עבר, גיט אויך אַ טאָפּלדיקע קראַפט די קעמפער אין רוסלאַנד.

אָט די אַלע מאָמענטן — דאָס אַנטקעגנשטעלן זיך דער געשיכטע, די אַרבעט־טענדענצן און די פּערזענלעכע פאַרפליכטונגען צו אַרבעט, די גרייטקייט צו די גרעסטע קרבנות — פירן דערצו, אַז דער ציוניסטישער סאָציאַליזם ווערט אַן אינערלעך־רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פון יידישן פאָלק. ער טראָגט נישט נאָר פאָרמאַלע דערהאַלטונג־מעגלעכקייטן, נאָר אויך טיפע און ערנסטע לעבנס־אינהאַלטן.

5.

און פונדעסטוועגן איז דער ס.אָ.צ. ציוניזם נאָך ווייט פון צו ווערן אַ סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פון פאָלק. נישט דערפאַר איז דאָס ווייל — ווי די קריטיקער רעדן — ער איז צו אוטאָפּיסטיש, נאָר דערפאַר ווייל ער איז נישט אוטאָפּיסטיש גענוג: דעם אוטאָפּיסטישן צוועק, וועלכן ער האָט זיך געשטעלט, וויל ער דערגרייכן מיט היינטוועלטיקע מלוכהש־אייראָפּעישע, טעכניש־אַמעריקאַנישע מיטלען. אָבער אַזאַ צונויפמישונג פון צוועקן און מיטלען האָט אין דער וועלט־געשיכטע קיינמאָל נישט געבראַכט צו גוטס. דער ס.אָ.צ. ציוניזם אַרבעט אין דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט און ער וויל מיט אַלע אופנים שנעלער קומען צום ציל, דערפאַר ווערט ער געפאַנגען פון די קאַפּיטאַליסטישע מעטאָדן. אין דעם גאַנצן ציוניסטישן אָרגאַניזם (פון וועלכן דער ס.אָ.צ. ציוניזם בילדעט אַ טייל) איז דאָ אַ קלאָרע אידעאָלאָגיע וועלכע באַהערשט זיין גאַנצן אַר־

בעט־פּלאַן. און די דאָזיקע אידעאָלאָגיע איז נישט עפּעס אַנדערש ווי אַ קאָפּיע פון דער אַלגעמיינער היינט־הערשנדיקער קאַפּיטאַליסטיש־מלוכהשער אידעאָלאָגיע. די פאַרשטעלונג פון אַ מ ל ו כ ה (מיט דער מערהייט אין איר), די דיפּלאָמאַטיע (אין פאָלק גופא און דרויסן לגבי די מלוכות און זייער פעלקערבונד), די ווירט־שאַפט־פאָרמען אין אַלע זייערע פאַרצווייגונגען, די קולטור־פאָרמען און דער שטייגער־לעבן — דאָס אַלץ איז אָן שום ענדערונג אַריבערגענומען אין ציוניס־טישן וועלט־בילד פון דער בירגערלעכער ציוויליזאַציע.

מער נאָך: עס האָט זיך אַזוי געמאַכט (ווי אויף צו וואָרענען?), אַז אין צענ־טער פון ציוניסטישן אָרגאַניזם שטייען מענטשן, וועלכע שטייען אויך אין צענטער פון דעם אַלגעמיין־קאַפּיטאַליסטישן סדר. סער אַלפרעד מאָנד (לאָרד מעלטשעס) איז נישט נאָר דער גרויסער קאָלאָניזאַטאָר פון פּאַלעסטינע און סיריע, נאָר ער איז אויך דער גרויסער אָרגאַניזאַטאָר פון דער ענגלישער אינדוסטריע און איר עקאָנאָמישער אימפּעריע. ער איז אויך דער קלוגער פאַרטרעטער פון קאַפּיטאַל, וואָס קומט קאָרומפּירן דעם אַרבעטער־קלאַס מיט די פאָרשלאָגן פון „אינדוסטריעלן שלום". סער הערבערט סעמיועל איז נישט נאָר געווען דער צום ציוניזם פריינט־לעכער שטאַטהאַלטער אין פּאַלעסטינע, נאָר ער איז אויך אויפגעטרעטן אַלס מעכ־טיקער צד אין דעם גרויסן ענגלישן בערג־אַרבעטער־שטרייק און האָט קלוג גע־האָלפן דער בורזשואַזיע צו דערשטיקן דעם דאָזיקן קאַמף. ס'איז קלאָר, אַז די קאַ־פּיטאַליסטישע מאַכט־אידעאָלאָגיע, וועלכע איז פאַרקערפּערט אין אַזעלכע ציו־ניסטן (און די פירער פון דער „איידזשענסי"), מוז דורכדרינגען מיט איר אָטעם דעם ציוניזם בכלל. מיר האָבן דאָ צו טאָן נישט מיט דער ראָמאַנטיש־נאַציאָנאַלער אַריסטאָקראַטיע, ווי אַמאָל דער באַראָן הירש אָדער ראָטשילד, נאָר מיט אַ לעבנס־לוסטיקער אונטערנעמונג־פעיִקער יידישער בורזשואַזיע. און וואָס מער אירע פאַרטרעטער וועלן זיך ממשותדיק און ווירטשאַפטלעך פאַרבינדן מיט פּאַלעסטינע, אַלץ מער וועלן זיי אָנבינדן איר נייעם ישוב זייערע אַלטע, אין דעם וועלט־קאַפּיטאַליזם אויסגעפּרובירטע לעבנס־פאָרמען. ד. ה., מיט אַנדערע ווער־טער, אַז פּאָליטיש און סאָציאַל ווערט דער ציוניסטישער אָרגאַניזם אַן אָרגאַני־שער טייל פון וועלט־קאַפּיטאַליזם — דער סאָצ. ציוניזם איז אָבער ווידער נישט מער ווי אַ טייל פון דעם אַלגעמיינעם ציוניסטישן אָרגאַניזם, — און דאָס באַ־טייט, אַז ער ווערט ממילא אַריינגעצויגן אין דער וועלט־קאַפּיטאַליסטישער ספּע־רע. ער איז אַלזאָ טראַגיש פאַרבונדן מיט יענעם כוח, וועלכער איז אין תוך זיין שאַרפסטער קעגנער, היינט און נאָך מער מאָרגן.

ווען באַדייטנדיקע קרייזן פון סאָצ. ציוניסטן זעען דאָס נישט איין אָדער ווילן די דאָזיקע טראַגישע פאַרבונדנקייט מאַכן צו קליינגעלט, שטאַמט דאָס דער־פון, וואָס זייער אויג איז פאַרצויבערט פון דעם נ אַ צ י אָ נ אַ ל ן געדאַנק. די צווייטע — די נאַציאָנאַלע — נשמה פון סאָצ. ציוניזם דריקט אויף אים אַזוי שטאַרק, אַז ער פאַרלירט די קלאָרקייט פון בליק. ער וויל אויסלייזן וואָס גיכער דאָס יידישע פ אָ ל ק אַלס אַזעלכעס און ער כאַפּט זיך פאַר אַ ל ע מיטלען

װעלכע עס רוקט אים אונטער די הײנטיקע װירקלעכקײט. אַנדערע פּעלקער לעבן אין מלוכות; מוז אַלזאָ אױך דאָס ייִדישע פֿאָלק שאַפֿן פֿאַר זיך אַ נאַציאָנאַלע מלוכה מיט אַ מאַטעמאַטישער מערהײט אין דער באַפֿעלקערונג. אמת, אַזאַ שותּף װי מאַנד איז סאָציאַל־קעגנעריש, אָבער מאַנד שטרעקט אױס אין ענגלאַנד לי־בעראַל די האַנט צו די אַרבעטער און באַשאַפֿט צװישן זײ עפּעס אַזױנס װי „סאָ־ציאַל־מאַנדיזם”. אױף דעם דאָזיקן סאָציאַל־מאַנדיסטישן באָדן װיל איך דער סאָצ. ציוניסט בױען די ייִדישע מלוכה...

און דאָ מוז דער ראַדיקאַלער ייִדישער סאָציאַליזם פֿרעגן מיט ביטערקײט: צי מיט אַזעלכע רעאַליסטישע, שױן צו רעאַליסטישע מיטלען זאָל מען פֿאַרװירק־לעכן יענע גרױסע אוטאָפּיע? צי װעלן נישט אַזעלכע מיטלען מיט דער צײַט פֿאַר־דרײען און אױסלײדיקן יעדן אינהאַלט פֿון דער אוטאָפּיע, מער נאָך: פֿאַרדרײען און אױסלײדיקן די מענטשן גופא, װעלכע האָבן זיך געשטעלט אין איר דינסט? צי קאָן מען פֿאַרענטפֿערן די אומענדלעכע קרבנות און לײדן, װעלכע עס טראָגן חלוצים אין פּאַלעסטינע און סאָצ. ציוניסטן אין רוסלאַנד, דערמיט װאָס מען װעט דערגרײכן אַמאָל אַ ייִדיש־מלוכהש געמײנװעזן, װאָס װעט שטײן נאָענט צו דעם סאָציאַלן און גײסטיקן גיהנום אין דער װעלט? די הײנטיקע, אַפֿילו דע־מאָקראַטישע, מלוכה, דער הײנטיקער װירטשאַפֿט־ און קולטור־סדר זענען פֿון דעם ראַדיקאַלן סאָציאַליסטישן געדאַנק פֿאַרורטײלט צום פֿאַרשװינדן. װי קאָן מען אַלזאָ פֿאַר אַן אַרבעט־פֿאָלק אַרױסשטעלן אַלס אידעאַל די פֿון פֿרײען געדאַנק פֿאַרורטײלטע אידעען? װי קאָן מען דאָס פֿאַרשלאָגן באַזונדערס דעם ייִדישן פֿאָלק, װאָס האָט אַזאַ געװאַלטיקע היסטאָרישע דערפֿאַרונג, װאָס האָט איבערגעלעבט דאָס בליען און שטאַרבן פֿון צענדליקער קולטורן? אַ פֿאָלק, װאָס האָט געהאַט אין זיך גענוג חוש צו דערקענען די פֿאַלשקײט און אכזריות פֿון אַזױ פֿיל קירב־לעכע און װעלטלעכע קולטורן, זאָל גראָד איצט, אױפֿן שװעל פֿון אַ נײַער װעלט־תּקופֿה, איבערנעמען די פֿאַלשסטע און אכזריותדיקסטע װעלט פֿון קאַפּיטאַליזם און מיליטאַריזם? די אוטאָפּיע פֿון ייִדישן סאָציאַליזם זאָל װערן אַ פּשוטע „אי־בערזעצונג” פֿון דער רעאַלער װירקלעכקײט?

זאָל מען נישט זאָגן, אַז דאָס פֿאָלק לײדט אַזױ טיף און איבערמענטשלעך, אַז מען טאָר זיך נישט אָפּזאָגן פֿון קײן מיטל צו העלפֿן אים. דאָס איז נישט קײן ענטפֿער אױף דער קריטיק; מען מוז קלאָר אונטערשײדן צװישן רחמנות צום פֿאָלק און דער דערלײזונג פֿון פֿאָלק. אױב דער סאָצ. ציוניזם װיל פּשוט ראַטעװען דאָס פֿאָלק פֿון אונטערגאַנג, דעמאָלט קאָן ער אָנקומען צו אַלע מעג־לעכע מיטלען, װײַל דעמאָלט שטײט ער אױפֿן באָדן פֿון נאַציאָנאַלער צדקה. דעמאָלט קאָן מען זיך נישט שטעלן אַנטקעגן זײַן טעטיקײט, מען קאָן נאָר שטרײַ־טן װעגן דער טעכנישער צװעקמעסיקײט פֿון זײַנע פּלענער. אָבער אַזאַ נאַציאָנאַ־לע צדקה־אַרבעט האָט גאָרנישט צו טאָן מיט אידעע פֿון פֿאָלק־ און מענטש־דער־לײזונג. װיל אָבער פֿאַרקערט דער סאָצ. ציוניזם זײַן אַזאַ דערלײזונג־אידעע, די סאָציאַלע אוטאָפּיע פֿון ייִדישן פֿאָלק, דעמאָלט קאָן ער נישט אָנקומען צו אַלע

מעגלעכע מיטלען אין קאמף פאר זיין רעאליזירונג. דעמאלט מוז די פרינציפיעלע קריטיק אפן ארויסטרעטן קעגן אים. דער טיפער אונטערשייד צווישן סאציאלער צדקה און סאציאלער רעוואלוציע ליגט אויך אין דעם סאציאליזם בכלל. און אויך דארט זענען דיביידע יסודות ווי קעגנער.

און זאל מען נישט זאגן, אז די אויפגאבע פון ציוניזם איז, ראשית כל, צו שאפן א מלוכה, א פעסטע נאציאנאלע געמיינשאפט־פארם, כדי ערשט שפעטער אריינצוציען אין איר די פארשיידענע לעבנס־אינהאלטן, דערונטער אויך דעם סאציאליסטישן. ס'איז נישט אמת, אז מען קאן אין דער היינטיקער סאציאל און גייסטיק צעשפאלטענער וועלט בויען צוערשט כלומרשט ליידיקע פורעמס אין וועלכע דער זודיקער לעבנס־מעטאל וועט ווערן אריינגעגאסן שפעטער. נאר דער כביכול האט אזוי געשאפן דעם מענטשן, אריינבלאזנדיק אין אים דעם גייסט אין לעצטן מאמענט פון דער שאפונג. אויב מען גייט איין אויף צו בויען ליידי־קע פורעמס, הייסט עס, אז נישט אונדזער אינהאלט, נאר זיין — דעם קעג־נערס — אינהאלט וועט שוין ממילא אריינגעגאסן און פארפעסטיקט ווערן אויף להבא. אייגנטלעך פארשטייט עס גוט אויך דער סאצ. ציוניזם, ווייל ער זוכט צו בויען נישט אן ארץ ישראל סתם, נאר אן א ר ב ע ט נ ד י ק ן ארץ ישראל. ער האט אבער א פאטאלן טעות אויב ער מיינט, אז דאס אנפילן מיט אייגענעם לעבנס־מאטעריאל מעג געשען נאר אין איין טייל פון דעם גאנצן נאציאנאלן בנין וואס ווערט „פארמאל געבויט".

און זאל מען אויך נישט זאגן, אז מען טאר נישט פארגלייכן די צוזאמענ־ארבעט פון יידישע ארבעט־מענטשן מיט דעם בירגערטום צו דער קלאסן־קאא־ליציע וועלכע מיר זעען אין אנדערע לענדער. זאל מען נישט זאגן, אז דער יידי־שער בורזשוא, וועלכער ציט זיך צוליב ראמאנטישע סיבות צו פאלעסטינע, ענ־דערט דערמיט אין תוך זיין ס א צ י א ל ן פנים. זאל מען זיך נישט טרייסטן דערמיט, אז דער ציוניסטישער וועלט־ארגאניזם איז נישט גלייך צו א פעסט פונ־דירטן מלוכה־בנין און אז דעם שטענדיק־דינאמישן ציוניסטישן קאנגרעס קאן מען נישט פארגלייכן מיט דעם געוויינלעכן פארלאמענט ווו די קלאסן זיצן טיף פארווארצלט. געווים איז אין א טייל יידישע בירגערלעכע שיכטן וואס שטרעבן צו פאלעסטינע, (באזונדערס די קליין־בירגערלעכע), דער ראמאנטיש־נאציאנאלער מאמענט שטארק אויסגעפלאכטן מיט דעם מאטעריעלן, אזוי, אז מען קאן דער־ווארטן פון זיי א גרייטשאפט צו סאציאלע קרבנות אין איבערבוי־פלענער. די זעלביקע יידישע געשיכטע, וועלכע פירט דעם הארעפאשניק צו סאציאלער התלה־בות, ווירקט אויך אויף די שבנישע האלב־הארעפאשנע פאלקס־שיכטן. אבער דארטן און דעמאלט, ווען די זעלבסטבאוווסטע יידישע בורזשואזיע וועט אנהויבן אקטיוו ארויפדריקן איר שטעמפל אויף דעם פאלעסטינע־בוי, וועלן אויך די קליין־ביר־גערלעכע שיכטן אין א גרויסער מאס גיין אין אירע דרכים. עס וועט זיך אנהויבן א שארפער קאמף פון סאציאלע לעבנס־פראגראמען, און דער קאמף וועט גיין אויך פאר דער נשמה פון דעם דאזיקן יידישן קליינבירגער. און דא וועט זיך

אַרויסשטעלן די געפֿאַר פֿון דער צוזאַמענאַרבעט פֿון סאָציאַליסטישן ציוניזם מיט דעם בירגערלעכן.

די ערשטע פֿינצטערע שאָטנס פֿון די צוקונפֿטיקע קאַמפּן פֿאַלן שוין אויף דעם פּאַלעסטינע־באָדן. איך האָב דאָ אין זינען, ראשית כּל, די אָנגעהויבענע „אי־דעאָלאָגישע" קאַמפּאַניע קעגן די קבוצות. און איך האָב דאָ אין זינען נאָך מער די דעפֿענזיווע, די פּאַרטיידיקונג־שטעלונג אין וועלכער די פּאַלעסטי־נער אַרבעטער פֿילן זיך שוין צוגעדריקט. זיי הויבן אָן דערקלערן און פֿאַרענט־פֿערן דעם קבוצה־פּרינציפּ נישט מיט סאָציאַלע און גייסטיקע טעמים, נאָר מיט נאַציאָנאַל־קאָלאָניזאַטאָרישע אַליין. זיי ווילן דעם יידישן בירגערטום באַווייזן, אַז די קבוצה איז געווען דער נויטוועדיקער עטאַפּ פֿון דער נאַציאָנאַלער אַרבעט, אַז אָן די קבוצה־פּיאָנערן וואָלט מען נישט געקאָנט אויפֿשליסן דאָס לאַנד פֿאַר אַלע שיכטן פֿון יידישן פֿאָלק. און דאָס איז אַ פֿאַטאַלער שריט אויף צוריק, ווייל די „קבוצה" טאָר זיך אויף קיין איין רגע נישט פֿילן אין אַ דעפֿענזיווע פֿאַר דער בורזשואַזיע, ווייל די קבוצה איז אַ פּרינציפּ פֿון סאָציאַליזם בכלל און פֿאַר דער גאַנצער וועלט — און מוז דעריבער שטענדיק שטיין אין אַן אָנגריף־שטעלונג, אין אַ שטרעבן פֿאָרויס.

זאָל מען נישט זאָגן, אַז ס'איז דאָ גענוג אויפֿצונעמען דעם קאַמף קעגן ביר־גערטום אַזוי לאַנג ווי די צדדים זענען נאָך ביידע אין וועג, אויפֿן וועג צו אַ געאָרדנטן סדר. גראָד פֿאַרקערט: ווייל מען איז נאָך אויפֿן וועג אויסצו־בויען אַ נייע געמיינשאַפֿט, ווייל מען טרעט נאָך נישט אין די אויסגעטראָטענע קאַפּיטאַליסטישע ליניעס, — טאָר דער סאָץ. ציוניזם נישט צולאָזן די פֿאַרפֿעס־טיקונג פֿון דער בירגערלעכער וועלט אין דער נייער געמיינשאַפֿט. אויב נישט, וועט די יידישע רעוואָלוציאָנערע יוגנט — ווי עס איז שוין געווען אין אַ סך נאַ־ציאָנאַלע באַוועגונגען פֿון אַנדערע פֿעלקער — בלייבן נישט מער ווי רוי־מאַטער־יאַל פֿאַר נאַציאָנאַל־מלוכהשע בנינים, וואָס וועלן זיין קעגן אירע אידעאַלן און קרבנות. — מאַרטין בובער האָט נישט לאַנג אויף דער בערלינער קאָנפֿערענץ פֿון די „פֿריינט פֿון אַרבעטנדיקן פּאַלעסטינע" געזאָגט אין אַ רעדע: „מיר זעען אין דער היינטיקער וועלט־פּאָליטיק צוויי פּרווון אַרויסצוגיין פֿון גדר פֿון פֿאַלשן פּאַרלאַמענטאַריזם וואָס פֿירט אַ לעבן פֿון האַנט און מויל: דאָס איז מאָסקווע און רוים. די גרויסע פֿראַגע וואָס שטייט פֿאַר אונדז איז: צי איז אויך פֿאַ־ראַן אין דעם דאָזיקן זין אַן אָרט פֿאַר ירושלים? צי איז דאָס, וואָס מיר טוען דאָרטן מיט לעבערלעך־קליינע מיטלען, עפּעס אַ געווינס פֿאַר דער וועלט־געשיכ־טע? אין דער אמתער וועלט־געשיכטע, וועלכע ווערט געשריבן נישט דורך דער־פֿאָלגן, נאָר דורך געהיימע צייכנס, וועלכע שיינען פּלוצים אויף און אַנטפּלעקן זיך? אפשר שטעלט זיך אַרויס, אַז אַלץ וואָס מען רופֿט אין דער שפּראַך פֿון דער היינטיקער פּאָליטיק „דערפֿאָלג", איז גאָר אין תוך אַן אומדערפֿאָלג, אַ מאַסקע פֿאַרן אומדערפֿאָלג. און אָט אין דעם דאָזיקן זין שטעלן מיר די פֿראַגע, צי איז דאָ אַזאַ ירושלים, וועלכעס מיר קאָנען אַנטקעגנשטעלן יענע ביידע שטעט". בו־

בער האט שארף און פאראנטוואָרטלעך געשטעלט אונדזער אַלעמענס פראגע, מיר פרעגן נאָר ווייטער: צי קאָן מען אַ נײַ־ירושלים בויען מיט די מיטלען סיי פון היינטיקן רוים און מאָסקווע, סיי פון די אַלע אַנדערע שטעט וועלכע ליגן צווישן זיי ביידן?

דעם 30־טן דעצעמבער 1928 איז אין בערלין פאָרגעקומען די שוין דער־מאָנטע „קאָנפערענץ פון פריינט פון ארבעטנדיקן פאַלעסטינע", און זי האָט אָנ־גענומען אַ רעזאָלוציע. דער אויפבוי פון פאלעסטינע איז נישט נאָר אַן אַלגע־מיינע יידישע אויפגאַבע, נאָר אויך אַן אויפגאַבע פון אַלגעמיין־סאָציאַליסטישער באדייטונג. עס האנדלט זיך דאָ וועגן אַנטוויקלונג פון פּראָדוקטיווע כוחות אין נייע סאָציאַלע פאָרמען, וועגן שאַפן אַ מוסטער פון נאַציאָנאַל־קאָלאָניזאַטאָרישער ארבעט, וועלכע האלט זיך פריי פון אונטערדריקונג און עקספּלואַטאַציע פון אַנ־דערע נאַציעס, וועגן אונטערשטיצן אין דעם נייעם יידישן היימלאַנד די כוחות פון דער אַרבעטערשאַפט קעגן די אַנדערע סאָציאַלע כוחות... די קאָנפערענץ באַגריסט דעם רוף פון דער יידישער אַרבעטערשאַפט אין פּאַלעסטינע וועגן זאַמ־לען אַלע יידישע כוחות אין דער וועלט וואָס ווען אונטערשטיצן דעם אויפבוי פון פאַלעסטינע אין סאָציאַליסטישן גייסט.... די קאָנפערענץ וויל העלפן צוצוגרייטן צו דעם צוועק אַ וועלט־קאָנפערענץ פון „פריינט פון ארבעטנ־דיקן פאַלעסטינע". — מיר פאַרשטייען דעם רוף פון פאַלעסטינער יידישע ארבע־טער און זייער פּראָגראַם. אָבער מיר מוזן זען אויך יענע קלאָרע אָדער אומקלאָרע בינדונגען, וועלכע בינדן זיי צו דער היינטיקער אַלגעמיינער וועלט, קעגן וועלכער דער ראַדיקאַלער גערעכטיקייט שטייט אין אַ פיינטלעכער שטעלונג. וויל דער סאָצ. ציוניזם ווערן אַ באמתע צוקונפט־באַוועגונג, מוז ער זיך אין יסוד אָפּרייסן פון די היינטיקע וועלט־מאַכטן, כדי צו פאַרבינדן זיך מיט די אפשר אומזיכטבאַרע כוחות („געהיימע צייכנס"!) פון דער צוקונפטיקער וועלט־געשיכטע. אויך דאָ, ווי אומעטום מוז דער יידישער ארבעט־מענטש מאַרשירן אַליין, מוז דערקלערן ווי אומעטום: „מי לה' — אלי!" ווער עס וויל פאַלעסטינע, זאָל שטעלן זיך אויף מיין זייט! אויך דאָ מוז דער ארבעט־מענטש אַ ר ו ם ז י ך און נישט אַנדערש קריס־טאַליזירן די נאַציע. אַלץ וואָס איז באמת לעבעדיק אין דער נאַציע, וועט דעמאָלט געפינען דעם וועג צו אים. ווייל ס'איז קלאָר, אַז מען קאָן נישט אויפבויען אַ ניי ארץ ישראל אין צוזאַמענאַרבעט מיט יענע קלאַסן, קעגן וועלכע עס האָבן אין דעם אַלטן ארץ ישראל אַמאָל געדונערט די נ ב י א י ם.

— 6 —

און ס'איז דאָ אַ צווייטע פראגע, וועלכע איז פאַרבונדן מיט דער ערשטער און איז נישט דורכגענומען פון סאָצ. ציוניזם ווי געהעריק: דאָס איז די אַ ר אַ ־ ב ע ר ־ פ ר אַ ג ע. עס וואָלט געווען אַ געוואַלטיקער און אומפאַרצייַלעכער פע־

לער, ווען מען וואָלט די פּראַגע געוואָלט פאַרוואַנדלען אין אַ טעכניש־
אָרגאַניזאַטאָרישער און באַהאַלטן פון זיך איר טיפן פּרינציפּיעלן באַ־
טייט. אויך דאָ געפינען זיך באַדייטנדיקע טיילן פון סאָצ. ציוניסטן אונטערן
דרוק פון זייער צווייטער, נאַציאָנאַלער, נשמה. דער נאַציאָנאַלער אימפּעט פאָ־
דערט צו שאַפן תיכף און מיט אַלע מיטלען דעם שטאַרקסטן דערהאַלטונג־אינס־
טרומענט. אַזאַ אינסטרומענט שיינט צו זיין אַן אייגענע מלוכה מיט אַ מערהייט
פון אייגענעם פאָלק אין דער מלוכה. דאָס מוז אָבער נישט נאָר אָפּשוואַכן
דעם אינטערעס צום שכנישן אַראַבישן פאָלק, נאָר דאָס שטעלט אַוועק אין
פּרינציפּ די יידישע אויפבוי־אַרבעט קעגן דעם אַראַבערטום בכלל. דאָס פאַר־
שטייען היינט קלאָר ביידע צדדים. דורך דער פּאַסיווער אָדער אַקטיווער נאַכ־
לעסיקייט אין דער דאָזיקער פּראַגע טרעט דער סאָצ. ציוניזם גלייך אַריין אין דעם
פאַרפּלאָנטערטן אינטריגירן — און סיכסוכים־שפּיל פון דער וועלט־דיפּלאָמאַטיע.
נישט ווילנדיק ווערט דער יידישער אַרבעטער אין פּאַלעסטינע אַ פּאַסיווער פאַק־
טאָר אין דער דאָזיקער טייוולשער דיפּלאָמאַטיע. דער יידישער אַרבעטער, וועמענס
סאָציאַלע אוטאָפּיע אין פּאַלעסטינע קאָן ווערן פאַרווירקלעכט נאָר אין פאַרבינדונג
מיט די מאָרגנדיקע כוחות וואָס דרימלען אין שוים פון דער וועלט, בינדט זיך
צונויף מיט די היינטיקע מאַכטן פון דרויסן (ענגלאַנד, פעלקערבונד) אָדער
האָט מורא פאַר זיינע היינטיקע קעגנער אין לאַנד גופא (אַראַבישע עפענ־
דים און שאָוויניסטן פון פּאַלעסטינע און אַרום). דערפאַר האָט נאָך דער סאָצ.
ציוניזם נישט דעם היסטאָרישן מוט אין זיך צו פאַרלאַנגען פאַר פּאַלעסטינע אַ
זעלבסטשטענדיקן פּאַרלאַמענט, אין וועלכן די אַראַבער וועלן טאַקע האָבן אַן
אייגענע מערהייט, אַ מערהייט וואָס קאָן זיין פיינטלעך סיי צום יידישן ישוב
סיי צו זיינע סאָציאַליסטישע פּלענער. זיי האָבן מורא פאַר אַן אַראַבישער מער־
הייט און ווילן דערפאַר וואָס שנעלער שאַפן אַן אייגענע יידישע מערהייט.

און זיי זעען נישט איין צוויי זאַכן: ערשטנס, אַז אפילו אַ צוקונפטיקע „יידישע
מערהייט" איז לחלוטין נישט קיין גאַראַנטיע פאַר אַ קלאָרער און איינשטימי־
קער פּאָליטיק אינעווייניק אין פאָלק אָדער לגבי די אַראַבער. די סאָציאַלע קאַמפן,
וואָס גייען שוין היינט אָן אין די פּאַלעסטינער עפנטלעכע אינסטיטוציעס (דער
שטאָטראַט, צ. ב. פון תל־אביב), זענען אַן אָנווייז אויף די צוקונפטיקע קאַמפן,
וועלכע וועלן זיך פאַנאַנדערשפּילן אין אַ מאַכט־האָבנדיקן יידיש־אַראַבישן פּאַר־
לאַמענט. מיר וועלן זען דעמאָלט פעסטע פאַרבינדונגען פון יידישע און אַראַ־
בישע גלייכאַרטיקע סאָציאַלע שיכטן; מער נאָך: אַפילו אין דער פּראַגע פון
עליה, פון פאַרגרעסערן דעם יידישן ישוב אין לאַנד (צ. ב. דורך אַרבעטער) וועלן
געוויסע טיילן פון יידישע פּאַרלאַמענטאַריער שטיין מיט די אַראַבער. אָבער
צווייטנס, אַפילו ווען עס וואָלט מעגלעך געווען עפּעס אַזוינס ווי אַ קאָמפּאַקטע
„יידישע מערהייט", צי וואָלט מען געמעגט און געקאָנט אויפן יסוד פון דער מינ־
־ערהייט־נאַציע שאַפן אַ רויִקן מלוכה־בנין? די גאַנצע היינטיקע פּאָליטישע ווירק־
לעכקייט פון אייראָפּע שרייט צו אונדז, אַז דער פּרינציפּ פון מערהייט־מינדער־

הייט רייסט־אויף פון אינעווייניק די פיל־נאַציאָנאַלע מלוכות. נאָר אויף דעם באַזים פון פּריווילעגיע אַפּמאַכן צווישן מערהייט־ און מינדערהייט־נאַציעס ווערן געשאַפן גלייכגעוויכט־צושטאַנדן אין די היינטיקע מלוכות אַפילו. אויף וויפל נויטווענדיקער איז אַזאַ פּאָזיציע פאַר סאָציאַליסטישע פּאָליטיקער! וואָלט זיך היינט צונויפגעקומען אַ פּאַלעסטינישער פּאַרלאַמענט, וואָלט די אויפגאַבע פון יידישן ישוב אַלס מינדערהייט געווען אויסצוקעמפן אַזאַ מין גלייכגעוויכט־צושטאַנד פאַר זיך אין זיין פאַרהעלטעניש צום אַראַבישן פאָלק. ערשט אַזאַ מין פּרעצעדענט וואָלט געמאַכט מעגלעך באַציִונגען פון פאָלק צו פאָלק אין דער צוקונפט, אויב דער יידישער ישוב וואָלט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ מערהייט. מיר רעדן פון דער צוקונפט, אָבער זי אַנטהאַלט דאָך אין זיך אויך אַ זיכערע דיפערענציאַציע פון אַראַבישן פאָלק, אַ סאָציאַלע און גייסטיקע שיכטונג פון זיינע מאַסן, אַן ארויסאַרבעטונג פון האָרעפּאַשנע פּויערים, בעל־מלאכות און אַרבעטער, וועלכע וועלן האָבן אַ גאָר נייע באַציִונג צום יידישן אַרבעט־מענטש.

ווי סכנותדיק און אומקלאָר עס זאָל נישט זיין די ערשטע תקופה פון אַ זעלבסטשטענדיקן פּאַרלאַמענט אין פּאַלעסטינע, אָבער ער. וועט פאַרגיכערן מיט מיילן־שריט די פּאָליטישע אַנטוויקלונג פון אַראַבישן האָרעפּאַשניק אויף וועמענס פּלייצעס עס ליגט די גאַנצע צוקונפט פון אָריענט. ער וועט ווערן אומאָפּהענגיק פון זיינע באַלעבאַטים און ער וועט ווערן נאָענט צום יידישן האָרעפּאַשניק. כדי דעם דאָזיקן גייסטיקן פּראָצעס צו פאַרלייכטערן און פאַרשנעלערן, טאָר נישט די יידישע אַרבעטערשאַפט דערשיינען פאַר דעם האָרעפּאַשנעם אַראַבער ווי אַ שותף צו די עקספּלואַטאַציע־מאַכטן פון דרויסן (ענגלאַנד, פראַנקרייך) אָדער פון אינעווייניק. אַלץ וואָס קומט פאָר אין לאַנד שטעמפּלט זיך אָפּ אין אַ פאָלקס־זכרון. ווען דער יידישער אַרבעטער באַציט זיך פּאַסיוו אָדער קעגנעריש צו אַ פּאַרלאַמענט פון אַלע פּאַלעסטינער איינוווינער, דערלייכטערט ער דעם אַראַבישן פריץ צו פאַרסמען דאָס באַוווסטזיין פון אַראַבישן קינפטיקן פרייען פאָלקס־מענטש. דערפאַר וואָלט עס געווען אַ היסטאָרישע טאַט און אַ סימן לדורות ווען דווקא די ס. אָ. צ. ציוניסטן אין פּאַלעסטינע וואָלטן אַרויסגעשטעלט איצט די פאָדערונג פון אַ זעלבסטשטענדיקן פּאַרלאַמענט פאַרן לאַנד, נישט אַכטנדיק אויף די נאָענטסטע רעזולטאַטן. דאָס וואָלט הייסן בויען פעסט פאַר דער צוקונפט, און דאָס וואָלט געמאַכט אַ בלייבנדיקן רושם אויף דער אַראַבער־וועלט בכלל. ווייל דער סאָציאַליסטישער אויפבוי אין פּאַלעסטינע טוט מער ווי פאַר פּאַלעסטינע אַליין: דורך זיין מאָדערנעם געדאַנק און דורך זיין קאָנסטרוקטיוון גייסט ווירקט דער יידישער אַרבעטער אין פּרינציפּ אויף דער גאַנצער אָריענטאַלישער וועלט, וועלכע דערהויבט זיך מיט שנעלע שריט צו איר נייעם היסטאָרישן לעבן. און עס וואָלט אַרויסגערופן אַ געוואַלטיקן רושם אין דער וועלט ווען דער יידישער אַרבעטער וואָלט באַוויזן זיין מוט נישט נאָר אין דער לייזונג פון סאָציאַלע פראַגן, נאָר אויך אין דער נאַציאָנאַלער ספערע, וואָס איז אָנגעזאַפּט מיט פאַרדאַכט און שנאה.

אַט די נאַציאָנאַלע פראַגע איז היינט־צו־טאָג טאַקע געוואָרן דער פּרוּווּ־שטיין פון אַן עכט־פּראָגרעסיוון געמיינשאַפט־בוי. אין דער אַראַבישער פראַגע האָט די געשיכטע, אַזוי צו זאָגן, אונטערגעטראָגן דעם יידישן סאָציאַליזם אין פּאַלעסטינע זיין נסיון. וועט ער באַשטיין דעם נסיון, האָט ער שוין געוווּנען אפשר מער ווי די העלפט פון זיין אויפגאַבע. וועט אָבער דאָס ווייטערדיקע צוזאַמענלעבן פון יידישן ישוב מיט די אַראַבער גיין אין די אויסגעטראָטענע וועגן פון פּאָלי־טישער דיפּלאָמאַטיע און נאַציאָנאַל־עגאָיסטישע חשבונות, דעמאָלט אַזוי דער יידישער בנין אין פּאַלעסטינע נישט פון דער צוקונפט, נאָר פון דער היינטיקער פאַרדאָרבענער וועלט. דעמאָלט שטייען אויף פאַרן באַוווּסטזיין די לעבעדיקע ביל־דער פון היינטיקן פּויל אָדער טשעכאָסלאָוואַקיע. אויך דאָרטן האָבן טויזנטער ענטוזיאַסטן, מיט מעסיאַנישע אידעען אין האַרצן, געקעמפט פאַר דער פרייהייט פון פאָלק און לאַנד. און דאָרטן האָט מען אויף די לייבער און הערצער פון די ענטוזיאַסטן אויסגעבויט מלוכות, ווו מען לעסטערט טאָג־איין טאָג־אויס די נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע האָפענונגען פון די ערלעכע קעמפער. און אָט איז אַ גאָר פרישׂ בילד פון אַ לאַנד, ווי עלזאַס. וואָס זיין „באַפרייונג" איז געוועזן איינער פון די שרייענדיקסטע לאָזונגען פון דער מילחמה און וואָס מוז היינט ווידער אָנהויבן אַ קאַמף קעגן זיין „באַפרייער" — פראַנקרייך. און צי האָבן מיר נישט שוין איצט באַקומען אַ קליין בילדל פון אונדזערע אייגענע יידי־שע נאַציאָנאַלע באַפרייער אין דער געשטאַלט פון ציוניסטישן רעוויזיאָניסט? דער רעוויזיאָניסט דערקלערט, מיטן מויל פון זשאַבאָטינסקין, אַז די יידישע יוגנט דאַרף אַקטיוו קעמפן פאַר אַ מלוכה און אַ מאַכטפולע מערהייט אין איר; אַז זי טאָר זיך נישט לאָזן אָפּלענקן דורך קיין שום סאָציאַלע און מאָ־ראַלישע אידעאַלן אויסער דער דאָזיקער איינציקער אויפגאַבע, אַז אַ דור אָדער דורות פון יוגנט דאַרפן זיך אָפּווענדן פון דער וועלט כדי נאָר צו דינען אָט דער איינציקער אויפגאַבע. אָבער וואָס וואָלטן געווען די דאָזיקע מלוכהש־נאַציאָנאַלע נזירים אויב נישט די קאַדרעס פאַר אַ פאַשיסטישן יידישן בנין אין דער צוקונפט? און צי איז נישט דער רעוויזיאָניזם צום טייל אַ שטראָף פאַר דער פאַרנאַכ־לעסיקונג פון די פראַגן — מלוכה, מערהייט, אַראַבער — אין כּאַצ. ציוניזם? דער סאָציאַליסטישן ציוניזם האָט זיך געשטעלט ווי אַ וואַנט קעגן נאַציאָנאַלער אַסימי־לאַציע און ער פאַרזעט, ווי דורך אַן אַנדער וואַנט רייסט זיך אין פאָלק די מענטש־אַסימילאַציע.

עס האַנדלט זיך מער ווי וועגן אַ פּאָליטישער „פאַרשטענדיקונג" מיט די אַראַ־בער; עס האַנדלט זיך וועגן מענטשלעכער פאַרשטענדעניש צווישן מענ־טשן פון צוויי פאַרשיידענע פעלקער. דאָס איז אַ קעגנזייטיקע פאַרשטענדעניש וועלכע פאַרפאָלגט נישט קיין תכליתן, אויסער דעם איינציקן סאָציאַליסטישן „תכלית": שאַפן אַ ברייטערע און רייכערע מענטשן־געמיינשאַפט פאַרן לעבן. אָבער די פאַרשטענדעניש איז נויטיק אויך פאַר יענע צוקונפטיקע צייטן, אין וועלכע ס'קאָן אויסברעכן אַ וועלט־קאַטאַסטראָפע. מיר שטייען פאַר דער מעגלעכ־

קייט פון אזעלכע קאטאסטראפן, און פאלעסטינע איז איינער פון די שניט־פונקטן פון אימפעריאליסטישע קאנפליקטן. דעם שטורעם פון מערדערישע מאכטן וואס גרייט זיך צו, מוז אנטקעגנגעשטעלט ווערן אן אקטיווע און טיפע סאלידאַ־ריטעט פון א נייער אויפבליענדיקער מענטשהייט. זי מוז אמשנעלסטן, אן א רגע אפהאלט, געשמידט ווערן אויך מיט דער אראבישער פאלעסטינע.

מיט צוויי יאר צוריק איז אין פאלעסטינע געגרינדעט געווארן א געזעלשאפט מיטן נאמען „ברית שלום”, וועלכע האט זיך געשטעלט דעם צוועק „צוגרייטן א פאר־שטענדיקונג צווישן יידן און אראבער, כדי צו שאפן א געמיינזאמען לעבן אין ארץ־ישראל, אויפן יסוד פון אבסאלוטער גלייכהייט פון פאליטישע רעכט פון די ביי־דע פעלקער מיט א ברייטער אויטאנאמיע, און כדי צו פירן געמיינזאמע ארבעט פאר דער אנטוויקלונג פון לאנד” 1). ס'איז כאראקטעריסטיש שוין דאס אליין, וואס מען האט געדארפט שאפן אזא ספעציעלע געזעלשאפט, אזוי ווי ווען די דאזיקע אויפגאבע וואלט געווען נאר איינע צווישן הונדערט אנדערע. דאס הייסט, אז די דאזיקע אויפגאבע איז ביז איצט מיט איר גאנצער וואג נאך נישט אריין אין דער אלגעמיינער סאצ. ציוניסטישער ארבעט. ס'איז אבער אויך באצייכנענדיק גענוג, אז אפילו איצט האט אזא געזעלשאפט, וואס באשטייט פון א קליינער צאל אנהענגער (אין וועלכע עס זענען אריין דר. א. רופין, הנס כהן, דר. ה. בערגמאן), אנגעטראפן א שטארקע קעגנערשאפט אין יידישן ישוב, א קעג־נערשאפט וועלכע באקעמפט די נייע געזעלשאפט מיט די ערגסטע „נאציאנאלע” ארגומענטן. — עס איז נאך דא א ים מיט ארבעט צו טאן אויף דעם פעלד.

* * *

און ס'איז דא א דריטע פרינציפיעלע פראגע, וועלכע דער סאצ. ציוניזם האט זיך אפשר נאך נישט קלאר געמאכט. דאס איז די שארפע טיילונג, וועלכע ער פירט דורך (פונקט ווי דער אלגעמיינער ציוניזם) צווישן דעם פאלעסטינער ישוב פון יידן און דעם גאנצן יידישן פאלק אין גלות. ער שאפט און פארשארפט דעם אונטערשייד צווישן די, אזוי צו זאגן, אריסטאקראטישע טיילן פון פאלק אין ארץ ישראל און די שקלאפישע טיילן פון אים אומעטום דרויסן, מחוץ לארץ.

דער דאזיקער געדאנק איז נישט דערלאזבאר, אפילו ווען מען זאל אים אויס־טייטשן אזוי, אז יעדע היסטארישער תקופה האט דאס פאלק צו דערפילן א ציטווייליקע אויפגאבע אין איין פלאץ פון דער וועלט. דער געדאנק איז אומדערלאזבאר ווייל ער פארוואנדלט די היסטארישע ווידערגעבורט פון א פאלק אין א כמעט געאגראפישער אויפגאבע, ווייל ער פארנאכלעסיקט דערמיט די שעפערישע ענערגיע פון פאלקס־גאנצן אין אלע געאגראפישע שטחים. דער סאצ. ציוניזם באטראכט אין פרינציפ דעם גאנצן פיל־מיליאניקן ארבעט־פאלק אין גלות

1) „שאיפותינו”. קובץ מאמרים. ירושלים, 1927. עס זענען אינטערעסאנט די קאנקרעטע פאליטישע פארשלאגן, וועלכע מען מאכט דא פאר א בי־נאציאנאלער פאלעסטינע.

ווי א רעזערוואַר פאַר כוחות, וועלכע מוזן פאַרווענדט ווערן נאָר אין פּאַלעסטי־נע. ער האָפט דערמיט אינערלעך צו באַלעבן דעם גאַנצן וועלט־קיבוץ פון פאָלק, אָבער אין דער אמתן שפּאַלט ער דעם וועלט־קיבוץ און לעשט אוים זיינע פייער־לעך, וואָס ברענען מיט א אייגענעם, אייגנאַרטיקן ליכט. פּונקט אַזוי ווי דער בונ־דיסט קאָן נישט אָפּלייקענען דעם סאָציאַלן באַטייט פון פּאַלעסטינער חלוץ, פּונקט אַזוי טאָר נישט דער פּאַלעסטינער ארבעטער לייקענען אָדער אונטערשאַצן דעם רעוואָלוציאָנערן באַטייט פון יידישן ארבעטער אין פּוילן, רומעניע, רוסלאַנד, אַמעריקע. אין טיפסטן גרונד געהערן זיי אַלע צו איין מחנה. — די רוימישע קאַ־טוילישע קוריע האָט אַמאָל געהאַט פאַרשיידענע „געליבטע טעכטער"; דאָס זענען געווען לויט דעם סדר שפּאַניע, האָלאַנד, פראַנקרייך, פּוילן, איצט איטאַליע, צו וועלכער דער הייליקער פּויפּסט האָט געווענדט זיין באַזונדערע ליבע און אויפ־מערקזאַמקייט. דאָס פאָלק ישראל צייכנט נישט אוים אַזעלכע באַזונדערע פאָלקס־טיילן, וואָס זאָלן אין דער אָדער אַנדער תקופה זיין פאַר אים אַליין די געליבטע „בת ישראל". ס'וואָלט געווען אויך א פעלער ווען דער פּאַלעסטינער טייל פון יידישן פאָלקס־קערפּער וואָלט זיך דערפילט „פון דער פּלייצע און העכער" אי־בער די אַנדערע פאָלקס־טיילן.

אין דעם אָנפאַנג פון דער זעלבסטשטענדיקער געשיכטע פון יידישן פאָלק שטייט א דערשיינונג, א געוואַלטיקער פאַקט וועלכער קאָן זיין סימבאָליש פאַר זיין גאַנצער געשיכטע־פילאָזאָפיע. יידן האָבן געוואַנדערט צענדליקער יאָרן און דער ווידטעניש איידער זיי זענען אַריינגעקומען אין זייער לאַנד. אָבער איידער זיי זענען אַריין אַהין, האָבן זיי דורכגעמאַכט אַן איבערלעבעניש, וועלכע האָט אַרויפגעלייגט אַן אייביקן שטעמפּל אויף זייער באַוווּסטזיין. דאָס איז געווען דער מתן תורה, די דערוואַרבונג פון א געשלאָסענער וועלט־אָנשויונג און פון א קאָנ־קרעטן מאָראַלישן לעבנס־פּראָגראַם! ס'איז נישט וויכטיק ווי ס'איז היסטאָריש געווען פאַרגעקומען די דאָזיקע געשעעניש; ס'איז אָבער וויכטיק, אַז די טראַדיציע פון פאָלק האָט די געשעעניש אָוועקגעשטעלט אין אָנהויב פון זיין אָרגאַניזירטער געשיכטע. „יידן" זענען געוואָרן אַן איינהייט נישט מיט דער דעראָבערונג פון לאַנד און מלוכה, נאָר אויפן שוועל פון אַזעלכע דעראָבערונגען. די נאַציע האָט זיך קאָנסטיטואירט אַלס אַזעלכע, ראשית כל, דורך א ג ײ ס ט י ק ע ר ז ע ל ב ס ט־ד ע ר ק ע נ ט ע נ י ש און עטישער אָנצייכענונג פון איר לעבנס־פּלאַן.

אויך היינט האָט זיך דאָס נישט געענדערט (סיי ביי יידן, סיי ביי אַנדערע פעלקער). די הויפּט־אויפגאַבע פון יידישן פאָלק איז דערקענטעניש און פאַרווירק־לעכונג פון אַן עטישן לעבנס־פּלאַן. אין פּאַלעסטינע קאָן אין א גרויסער מאָס אַזאַ לעבנס־פּלאַן רעאַליזירט ווערן? גוט. אָבער דערפאַר טאַקע מוז מען פילן, אַז א ו מ ע ט ו ם ווו נאָר אַזאַ לעבנס־פּלאַן ווערט רעאַליזירט צווישן יידישע מאַסן — איז אויך... פּאַלעסטינע. סאָציאַליסטישער אויפבוי אין פּאַלעסטינע קאָן זיכער אַקטיוו משפּיע זיין אויך אויף די אַנדערע טיילן פון יידישן פאָלק; משפּיע זיין נישט נאָר אין ריין גייסטיקן און סימבאָלישן זין פון אחד העמען, נאָר דורך

דער רעאַלער איבעראַנדערשונג פון קערפּער און גייסט, דורך דער נייער סאָ־ציאַלער געמיינשאַפט, וועלכע ער ווייזט. אָבער כדי משפּיע צו זיין, מוזן עקזיס־טירן זעלבסטשטענדיקע און לעבעדיקע, סאָציאַליסטיש־קעמפנדיקע יידישע מח־נות אין די אַנדערע עקן וועלט. די באַגריפן פון חלוץ און קבוצה מוזן דעמאָלט פון פּאַלעסטינישע ווערן אַלוועלטלעך־יידישע (און אויך אַלוועלטלעך־מענטשלע־כע). אפשר וועט דאָס באַטייטן דאָס אַלטע וואָרט: „עתידה ארץ־ישראל שתתפשט בכל ארצות" (ארץ ישראל וועט אין דער צוקונפט פאַרשפּרייט ווערן אין אַלע לענדער). די סאָציאַליסטישע אָנפאַנג־אַרבעט, וועלכע עס וועבט זיך אין די יידישע מאַסן אין רוסלאַנד, אויך דער פון אָקטאָבער אויפגעאַקטערטער ערד, און וועלכע וועבט זיך צווישן זיי אין פּוילן, אין אַמעריקע, אין אַלע אַנדערע לענדער, די דאָזיקע התחלות זענען נישט קיין קאָנקורענץ צו פּאַלעסטינע. זיי קענען נאָר העלפן זיך קעגנזייטיק. דער גרעסטער טייל פון די יידישע מאַסן לעבט און וועט לעבן נישט אין פּאַלעסטינע. די אויפגאַבע פון יידישן סאָציאַליזם איז דער־פאַר אומעטום, נישט אין איין אָרט, צו פירן זיין רעוואָלוציאָנערע קבוצה־אַרבעט, אומעטום אין פאַרבינדונג מיט די באַוועגונגען פון אַלע פאַרברידערטע אַרבעט־פעלקער, אויך אונטער דער השפּעה פון זייערע גייסטיקע און סאָציאַלע שטורעמס. — דער סאָצ. ציוניזם קען בלייבן לעבעדיק נישט פאַר זיך אַליין, נאָר אַלס עלעמענט פון אַ צווייענדיקן סינטעז: פון אַ סינטעז, וואָס נעמט אַרום דעם גאַנצן יידישן אַרבעט־פאָלק און פון אַ ריין־סאָציאַליסטישן סינטעז, וואָס נעמט אַרום די גאַנצע אַנטוויקלונג פון דער היינטיקער וועלט, דעמאָלט וועלן די 30.000 יידישע אַרבעטנדיקע אין פּאַלעסטינע באַטייטן נאָך מער און נאָך העכער ווי די דאָזיקע צאָל אַליין.

***

מיר האָבן באַטראַכט אַ ריי יידישע באַוועגונגען כדי צו זען ווי גרויס איז אין זיי די שפּאַנונג צווישן דער פּראַקטישער באַוועגונג און דער מאָראַ־לישער אידעע, וועלכע איז געלעגן אין זייער יסוד. די שפּאַנונג איז דאָ אין יעדער פון זיי, אין אַ קלענערער אָדער גרעסערער מאָס. פאַר דעם יידישן רעוואָ־לוציאָנערן באַוווסטזיין בלייבט אַלזאָ באַשטיין די אויפגאַבע: דערקענען און אויס־שמידן אַזאַ מין לעבנס־פּראָגראַם, וואָס זאָל פאַרבינדן אין איינס די באַוועגונג און די אידעע. מען קאָן עס אויסדריקן אויך אַזוי: אידעאַליזירן דאָס קאָנ־קרעטע היסטאָרישע לעבן — און קאָנקרעטיזירן די פירנדיקע לעבנס־אידעע.

(„פרייע שריפטן". אפּריל 1929)

וועגן סאָציאַלן באַזיס פון יידישן סאָציאַליזם

I

די פראַגע וועגן סאָציאַלן באַזיס בנוגע צו דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פון דעם אָדער יענעם פאָלק קען געשטעלט ווערן אויף צוויי פאַרשיידענע אופנים. די גרעסטע טעאָרעטישע און פּראַקטישע פּועל יוצאס פאַר דער באַוועגונג הענגען אָפּ פון דעם וועג, וועלכן מען קלייבט דאָ אויס. מען קאָן שטעלן די פראַגע אַזוי: אויף וועלכע סאָציאַלע שיכטן אָדער קלאַסן מוז זיך דער סאָציאַליזם אין דעם אָדער יענעם פאָלק שטיצן? וועלכע שיכטן און קלאַסן מוזן זיין די טרעגער פון דער דאָזיקער סאָציאַליסטישער באַוועגונג? אַזאַ פראַגע־שטעלונג איז דער גוט־באַקאַנטער דרך פון פּראָלעטאַרישן מאַרקסיזם. פאַר אים איז דער סאָציאַליזם אַ היסטאָרישע נויטווענדיקייט, וואָס איז פאַרוואָרצלט אין די עקאָנאָמישע און פּראָדוקציאָנעלע פאַרהעלטנישן פון פאָלק און לאַנד. אין דעם געזעצמעסיק־ווירקנדיקן מעכאַניזם פון סאָציאַלער אַנטוויקלונג זענען אַלע עלעמענטן (פּראָדוקטיווע כוחות, בילדונג פון ווערט, צירקולאַציע פון סחורות, אָנזאַמלונג פון קאַפּיטאַל, עקספּלואַטאַציע פון אַרבעט, באַציִונגען פון קלאַסן אא״וו) גלייך נויטווענדיק. און אויך דער טרעגער פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, דער אַרבעטער־קלאַס, איז אַ נויטווענדיקער עלעמענט אין דער דאָזיקער אַנטוויקלונג. דער אַרבעטער־קלאַס איז נישט עפּעס אַ פאַרשוווּמענע פאַרשטעלונג, נאָר דאָס איז דער מאַטעמאַטיש־באַשטימטער באַגריף פון פאַבריק־פּראָלעטאַריאַט, וואָס מוז — לויט זיין לאַגע אין פּראָדוציר־פּראָצעס און לויט זיינע קלאַסן־אינטערעסן — אָנהייבן, פירן און דערפירן ביזן סוף דעם סאָציאַליסטישן קאַמף.

די דאָזיקע אַנטדעקונג פון פּראָלעטאַריאַט אַלס איינציקן טרעגער פון סאָציאַליזם איז געווים געוועזן אַ גרויס און דערשיטערנדיק נייס, וואָס מאַרקס האָט אַריינגעטראָגן אין דער סאָציאַליסטישער טעאָריע. נישט ווילנדיק קומען אַרויף אויפן זיכרון די שטאָלצע ווערטער, מיט וועלכע עס האָט אַמאָל כאַראַקטעריזירט די היסטאָרישע ראָלע פון דער בורזשואַזיע איר פייערדיקער נביא, דער גייסטלעכער סייעס. ער האָט דעמאָלט, מיט 130 יאָר צוריק, געפרעגט און זיך אַליין געענטפערט: וואָס איז היינט דער דריטער שטאַנד? — גאָרנישט. און וואָס

ווײל ווערן דער דריטער שטאַנד? — אַ ל ץ. מאַרקס האָט די זעלבע ווערטער אָנגע־ווענדט שפּעטער צום פּראָלעטאַריאַט; מער נישט ער האָט די קריסטלעכע אמונה פון סייעסן אין דער השגחת הבורא פאַרביטן מיט אַן אַנדער, וויסנשאַפטלעכער, אמונה: אין דער גרויסמעכטיקייט פון דער געשיכטע, אין דער השגחת ההיסטאָריע.

— דערפאַר טאַקע, אַז אַ מאַרקסיסט גייט־צו צו דער פראַגע פון דער סאָציאַלער באַזע פון אַ וועלכער נישט איז סאָציאַליסטישער באַוועגונג פרעגט ער קודם כל און איז חוקר ודורש נאָר די צאָל פּ ר אָ ל ע ט אַ ר י ע ר, פאַבריק־אַרבעטער אָדער מענטשן הדומים לפּראָלעטאַריער, וואָס זענען דאָ אָדער קאָנען זיין אין דער דאָזיקער באַוועגונג. נאָר אַרויסגייענדיק פון דעם דאָזיקן אַפּריאָרישן פּרינציפּ, באַהאַנדלט ער און ווירקט פּראַקטיש אויף אַט־דער באַוועגונג, נישט זעענדיק אָפטמאָל, ווי ער פאַרפלאַכט און פאַרקריפּלט זי דורכדעם.

ס׳איז אָבער מעגלעך אַן אַנדער וועג ביים צוגאַנג צו דער זעלבער פראַגע. דאָס איז דער וועג פון אַ י ד ע אַ ל י ס ט י ש ן סאָציאַליזם. פאַר אים איז דער סאָציאַליזם לגמרי נישט אַ היסטאָרישע נויטווענדיקייט, ווייל ער האַלט אַזאַ באַגרינדונג סיי פאַר פאַלש, סיי פאַר שעדלעך. דער סאָציאַליזם איז אַ א י ד ע אַ ל פון דער מענטשן־באַפרייונג, אַן אידעאַל, וועלכן די אַרבעטנדיקע ווילן זיך פרייוויליק אויס כדי פאַר אים צו קעמפן און זיך מקריב צו זיין. פּראָלעטאַרישע און אַנדערע שיכטן ווערן נישט מעכאַניש אַריינגעשטעלט אין דעם היסטאָרישן פּראָצעס פון סאָציאַליזם־פאַרווירקלעכונג: זיי ט ר עטן אַ ר י י ן אין דער באַוועגונג לויטן באַשלוס פון זייער גייסטיקן און עטישן רצון, ווייל זיי האַלטן זי פאַר נייטיק און קרבנות־ווערט. די אַרבעטנדיקע, וואָס נעמען אָנטייל אין דעם פּראָצעס, זענען נישט פּשוט עפּעס אַ פאַקטאָר, אַ מענטשלעכער פאַקטאָר אין אים; זיי זענען די ה ו י פּ ט־אַגענטן פון דער סאָציאַלער געשיכטע. און ווען מען גייט אַזוי צו צו דער פראַגע וועגן דעם סאָציאַלן באַזיס, שטעלט מען זי שוין אַנדערש ווי דער מאַרקסיזם. מען פרעגט נישט, אויף וועלכע שיכטן מ ו ז זיך דער סאָציאַליזם סומך זיין, נאָר מען פרעגט: פאַר וועלכע שיכטן ק אָ ן דער סאָציאַליזם זיין נייטיק, וועלכע שיכטן קענען אים זוכן און געפינען אין אים די באַפרידיקונג פון זייער נשמהדיקער און מאַטעריעלער פּיין? אויב די באַזיס־פראַגע איז אַ מוז־פראַגע, דעמאָלט איז דאָ נאָר איין קלאָרע, פּ ר אָ ל ע ט אַ ר י ש ע תשובה. אויב אָבער מיר פרעגן: וועמען ק אָ ן לויכטן דער שיין פון דעם סאָציאַליסטישן אידעאַל און ווער ק אָ ן זיך צו אים מיט זיין גאַנצן מהות ציִען? — דעמאָלט ווערט די באַזיס־פראַגע שוין אַ סך קאָמפּליצירטער

אָט אַזוי קאָמפּליצירט איז זי אויך ביים צוגאַנג צום יידישן סאָציאַליזם. ס׳איז באַקאַנט, אַז די עלטערע יידיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען (דער בונד און די פּועלי־ציון פון אַלע ריכטונגען) האָבן געהאַלטן פאַר זייער גרעסטן כבוד און שטאַרקסטן פונדאַמענט דעם פּ ר אָ ל ע ט אַ ר י ש ן באַשטאַנד פון זייער מיטגלידערשאַפט. אויב זיי פלעגן זיך יאָ אַראָפּלאָזן צו אַנדערע סאָציאַל־אונטערדריקטע שיכטן פון יידישן פאָלק, פלעגן זיי דאָס טאָן נאָר כדי צו שטאַרקן דורך זייטיקע כוחות דעם

יסוד פון יידישן פּראָלעטאַרישן קאַמף. די קונציקע פּאָליטישע סטראַטעגיע איז באַשטאַנען אין דעם קענען אַריינשפּאַנען פרעמדע סאָציאַלע שיכטן אין דעם אַר־בעטער־וואָגן, אין דעם אויסגעפינען אַ שטיקל פּלאַטפאָרם צו אַזאַ מין קלאַסן־שותפות, וואָס זאָל זיין אַ פאַרשטעלטע אַפּוטרופּסות. נאָר דער יידישער פּראָלע־טאַריאַט איז דער טרעגער פון דער עקאָנאָמישער און גייסטיקער באַפרייונג פון יידישן פאָלק, און דורך זיין אייגענער קלאַסן־מיסיע איז ער משפּיע אויף אַלע זיינע שיכטן.

צי איז אַזאַ פּאָזיציע באַגרינדעט אויך היינט ? צי איז דער דאָזיקער שטאַרער מאַרקסיסטישער צוגאַנג נאָך לעבנספּעיק אין דעם ליכט פון דער נייער סאָציאַלער דערקענטעניש ?

II.

ראשית כל ווילט זיך אַ וואָרף טאָן אַן אויג אויף די צאָלן־מעסיקע פאַרהעלטע־נישן פון פּראָלעטאַרישע און אַנדערע סאָציאַלע שיכטן אין יידישן פאָלק. ליידער באַזיצן מיר נאָך נישט קיין גענויע סטאַטיסטיק, וואָס זאָל אַריינגעמען אין אירע ציפערן די גרויסע שינויים פאַר די לעצטע שטורעמדיקע יאָרן. אָבער פאַר אונדזער היינטיקן אַרטיקל זענען אָריענטירנדיק די אייניקע צאָלן, וואָס מיר האָבן פון פאַר־שיידענע קוואַלן. איבער דער לאַגע אין פּוילן גיט אונדז אַ גענוגנדיקן מאַטעריאַל דאָס אָקאָרשט דערשינענע זאַמלבוך פון „פאַרבאַנד פון די יידישע קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטן אין פּוילן" 1).

לויט דער אַלגעמיינער פאָלקסציילונג פון יאָר 1921, לעבן אין פּוילן 2.800.000 יידן. מער נישט 680.000 פון זיי וווינען אין ישובים און דאָרף־געמיינדעס, אַלע איבעריקע לעבן אין די שטעט און שטעטלעך, ווו זיי מאַכן אויס ביז 50% פון דער גאַנצער באַפעלקערונג. אין די שטעט גופא לעבט די מאַסע פון דער יידישער באַ־פעלקערונג הויפּטזעכלעך פון האַנדל, אינדוסטריע און מלאכה. וועגן איר פּראָפע־סיאָנעלן צוזאַמענשטעל גיט אַ פאַרשטעלונג די אינדוסטריעלע אַנקעטע, וועלכע איז דורכגעפירט געוואָרן אין יאָר 1921 דורכן „דזשאָינט" אין פּוילן. כאָטש די אַנקעטע נעמט אַרום נאָר 185 שטעט און נאָר יענע אונטערנעמונגען, אין וועלכע יידן האָבן זיך דירעקט באַטייליקט אין פּראָדוציר־פּראָצעס, פונדעסטוועגן זענען אירע ציפערן באַדייטנדיק און קלאָר.

די אַנקעטע האָט אויסגעפאָרשט 171.000 פּערזאָנען, וואָס זענען באַשעפטיקט אין 34.700 פאַבריקן און וואַרשטאַטן. פון זיי זענען געווען: לוין־אַרבעטער 87.000; אייגנטימער און פאַמיליע־מיטגלידער (וואָס שטייען אויך אין דער אַרבעט) — 84.000. שוין די פּאָר צאָלן באַלייכטן שאַרף די אייגנ־אַרטיקע לאַגע אויפן יידישן אַרבעטס־פּלאַץ: די פאַמיליע פון באַלעבאָס איז

1) „די עקאָנאָמישע לאַגע פון די יידן אין פּוילן און די יידישע קאָאָפּעראַציע". ווילנע 1926.

פונקט אזוי שטארק פארנומען אין פראָדוציר־פראָצעס ווי זיין לוין־ארבע־טער. אָבער דער ווייטערדיקער אַנאַליז פירט צו נאָך וויכטיקערע פועל־יוצאס. אין וועלכע טיפן פון אונטערנעמונגען זענען די 87.000 יידישע ארבעטער באַשעפ־טיקט? 1) כמעט א העלפט (48%) פון די אויסגעפאָרשטע אונטערנעמונגען האָבן קיין לוין־ארבעטער בכלל נישט געהאַט. אין ווארשע בילדן אַזעלכע אונטערנעמונגען 38%, אין לאָדזש 43%, אין ביאַליסטאָק 31%, אין ווילנע 53%, אין לעמבערג 42%. און אין דער אינדוסטריעל־אָרימער פראָווינץ דערגרייכט דער דאָזיקער % אפילו 55,7. ס'איז דאָ נאָך מער מערקווירדיקע ערטער: למשל, אין דער נאָווידוואָרער האפטעריי, ווו די טעקסטיל־ארבעט ליגט אין די הענט פון די אָרימסטע כאַלופּניקעס, זענען „אונטערנעמונגען" אָן לוין־ארבעטער — 78%.

אין וואָס פאַר אונטערנעמונגען זענען אָבער דאָך צעשפּרייט די אַרבעטער?

קליינע ווארשטאטן מיט 5—1 ארבעטער זענען פאראן: אין ווארשע און ביאַליסטאָק — 50%; אין לאָדזש — 45%, אין קעלצער און לובלינער קאנטן — 43%, אין גאַליציע — 46%. די דאָזיקע טאַבעלע קאָן מען נאָך פארפּולשטענ־דיקן אזוי: 50—60% פון יידישע לוין־ארבעטער זענען קאָנצענטרירט אין וואר־שטאטן מיט 5—1 ארבעטער, און אפילו אויף די קלענסטע (מיט איין לוין־ארבע־טער) קומט אויס 17% פון דער אַלגעמיינער צאָל יידישע ארבעטער. — דערפון אליין ווערט קלאָר, וואָס פאַר א גרויסן סאָציאַלן אָרט עס פארנעמען אין פוילישן יידנטום די בעלי־מלאכות, די האנטווערקער, די קליין־פּראָדוצירער: סיי די וואָס ארבעטן נאָר מיט די אייגענע און דער פאַמיליעס הענט, סיי די וואָס האַלטן לוין־ארבעטער. מען רעכנט, אז בערך 30% פון די יידן אין פוילן לעבן פון האנטווער־קעריי 2). די איבעריקע עלעמענטן פון דער באפעלקערונג פארטיילן זיך: אויף דער געוואַלטיקער שיכט פון סוחרים, הענדלער, פאַרמיטלער; אויף דעם ווינציקן טייל ערד־ארבעטער; אויף די אינטעליגענץ־שיכטן; און ענדלעך אויף יענער גאָר אומבאַגרענעצטער מחנה לופט־מענטשן, פרנסה־יעגער, הצלחה־זוכער, וואָס מען וואָלט זיי אייגנטלעך געדאַרפט אָנרופן: גייסטיקע ארבעטער, ווייל ווער מוז נאָך אזוי ווי זיי האָרעווען מיטן שכל, מיט אַלע חושים, מיט דער לאָגישער ספּעקולאַציע, כדי ארויסצושלאָגן פאַר זיך א ביטער שטיקל־ברויט? זיי שאפן זיך דאָך אָן אָרט אין לעבן נאָר דורך זייער אקטיוון שארפזיניקן גייסט, וואָס שוועבט איבער דעם פּראָדוציר־פּראָצעס.

פון דעם דאָזיקן איבערבליק 3) איז נישט שווער צו זען דעם סאָציאַלן געוויכט פון יידישן לוין־ארבעטער אין פאָלק. ער איז צאָלמעסיק קליין און ער איז גאָרנישט

1) די אַלגעמיינע צאָל יידישע לוין־ארבעטער אין פוילן שאַצט מען אויף 110.000 און 50.000 יוגנטלעכע.

2) לויט דער פאָלקס־ציילונג פון יאָר 1921, האָבן יידן אויסגעמאַכט 45,5 פּראָצענט פון אַלע זעלבסטשטענדיקע פּראָדוצענטן אין פוילן, דאָס איז דער יידישער קליין־פּראָדוצירער, וואָס פארנעמט אַזאַ גרויסן אָרט.

3) כאָטש די סטאַטיסטישע צאָלן זענען גענומען פאַרן יאָר 1921, קאָן מען אָבער זאָגן, אַז זינט 1921 האָט זיך די סאָציאַלע שיכטונג פון פוילישן יידנטום נישט געביטן שטאַרק.

קלאַסיש לויט די צווייגן פון דער פּראָדוקציע, אין וועלכע ער איז פאַרנומען. אָבער נאָך וויכטיקער איז פאַר אונדז אָנצוווייזן, ווי שוואַנקענדיק ס׳איז די סאָציאַלע גרענעץ, וואָס שיידט אים אָפּ פון בעל־מלאכה. אַ געוויסע געמיינזאַמקייט פון עקאָנאָמישן מצב, פון קולטורעלן לעבנס־שטייגער פאַרבינדט דעם אַרבעטער נישט נאָר מיט יענעם האַנטווערקער, וואָס האָרעוועט אַליין מיט זיין פאַמיליע אין דעם „זעלבסטשטענדיקן" וואַרשטאַט. נאָר אַ גרענעץ, דין ווי אַ פאָדים טיילט אים אָפּ אפילו פון דעם באַלעבאָס, ביי וועלכן ער איז אַ לוין־אַרבעטער. מיר זעען, וואָס פאַר אַ קלאָגעדיקער טיפּ באַלעבאַטישקייט ס׳איז דורכשניטלעך דער דאָזיקער וואַרשטאַט מיט לוין־אַרבעטער. און מיר זעען, ווי אין די היינטיקע עקאָנאָמישע שטורעמס פאַרוואַנדלט זיך גאָר לייכט די דאָזיקע ווירטשאַפט פון אַ גביריש־עקספּלואַטאַטאָרישער אין אַ פּאַטריאַרכאַליש האָרעווענדיקער. אָבער דאָס שטענדיקע צוזאַמענאַרבעטן פון בעל־מלאכה מיטן לוין־אַרבעטער אונטער איין דאַך און די געמיינזאַמע אינטערעסן פון זייער סאָציאַלן מזל קאָן האָבן צוויי פאַרשיידענע אויסגאַנגען: נישט נאָר דער אַרבעטער קאָן ווערן פאַרבירגערלעכט, נאָר אויך פאַרקערט: דער באַלעבאָס און זיינע פאַמיליע־מיטגלידער, וואָס טאַנצן שטענדיק אויפן ראַנד פון האָרעפּאַשנעם לעבן, טראָגן אין זיך און ווערן דורכגעדרונגען מיט עלעמענטן פון פּראָלעטאַרישן באַוווּסטזיין און שטרעבן. אויב דער יידישער אַרבעטער איז אָפט — אין זיין לעבנס־פּלאַן — אַ צוקונפטיקער קליין־פּראָדוצירער און קליין־באַלעבאָס, איז אויך, פאַרקערט, דער בעל־מלאכה גאָר אָפט אַ האַלב־פּראָלעטאַריער.

* * *

איבער דער סאָציאַלער שיכטונג פון דער יידישער באַפעלקערונג אין ר אַ ט נ ר ו ס ל אַ נ ד גיט אונדז אַן איבערבליק די צוזאַמענשטעלונג, וואָס ס׳האָט דאָ נישט לאַנג געמאַכט י. לעשטשינסקי 1). אין רוסלאַנד לעבן היינט אומגעפער 2.800.000 יידן; זיי טיילן זיך אויף פאַרשיידענע קלאַסן לויט דער פאָלגנדיקער טאַבעלע:

אַרבעטער —	10%
באַאַמטע און אָנגעשטעלטע —	9%
ליבעראַלע פּראָפעסיעס (אינטעליגענץ) —	8%
ערד־אַרבעטער —	3%
זעלבסטשטענדיקע האַנטווערקער —	21%
קרעמער, הענדלער און מאַרק־יידן —	25%
ליידיק־גייער און ניסים־יידן —	24%

די טאַבעלע רעדט קלאָרע דבורים. נאָר 140.000 אַרבעטער קענען גערעכנט ווערן צו דעם אייזערנעם פּראָלעטאַרישן באַשטאַנד פון רוסישן יידנטום (מיט די פאַמיליעס צוזאַמען זענען דאָס 300.000 מענטשן). אין דער צאָל פון די האַנטווערקער

1) אַמעריקאַנער „פאָרווערטס" פון 26־טן סעפּטעמבער 1926.

גייען אריין סיי די, וואָס האַלטן געדונגענע אַרבעטער, סיי די וואָס אַרבעטן אַליין מיט דער הילף פון זייערע פרויען און קינדער. האַנטווערקער און אַרבעטער צו־זאַמען בילדן 31% פון יידישן פאָלק אין רוסלאַנד. 25% פאַלט אויף סוחרים און קרעמער, אָבער צווישן זיי גופא זענען, פאַרשטייט זיך, דאָ די גרעסטע סאָציאַלע אונטערשיידן: פון דעם גבירישן נעפּ־סוחר, וואָס איז אָנגענומען ביי דער מלוכה, ביז צו דעם קבצנישן הענדלער, „וואָס פאַרדינט קוים טרוקן ברויט אויפן מאַרק מיט אַ שטעלכל אָדער מיט אַ קאָשיק". דאָס דאָזיקע סאָציאַלע בילד ווערט אָבער העלער באַלויכטן דורך די 24% לופט־מענטשן און ניסים־יידן. דאָס זענען מענ־טשן, וואָס „לעבן אָדער שטאַרבן פון קאָשיק־האַנדל און פון גיין אויפן דאָרף, פון אַרומדרייען זיך אויפן מאַרק, פון אַ שמעק און אַ לעק טאָן, פון אַריינשטופּן די נאָז וווּהין מען דאַרף און ווּהין מען דאַרף נישט, פון כאַפּן לופט, פון שטיצע פון אַמעריקאַנער קרובים, פון נדבות און בעטלען, הכלל פון אַזעלכע פרנסות, וואָס זענען מיאוס און פאַרהאַסט אין די אויגן פון דער אַרומיקער באַפעלקערונג און נישט וויניקער אין די אייגענע אויגן" 1). אויב מען זאָל צורעכענען צו דעם „קלאַס" יידן פאַרשיידענע טיילן פון זייערע שכנישע שיכטן, בילדן זיי — לויט י. לעשטשינסקיס רעכענונג — נישט וויניקער ווי אַ מ י ל י אָ ן יידן. דער יידישער לוין־אַרבעטער אין רוסלאַנד איז אַרומגערינגלט מיט געוואַלטיקע סאָציאַלע שיכטן פון הערעפּאַשניקעס און שלימזלס, וואָס זענען אינערלעך, באַמערקט צי אומבאַ־מערקט, צונויפגעבונדן מיטן אַרבעטער, וואָס שלעפּן אים אַראָפּ צו זיך אָדער דערהייבן זיך צו אים.

* * *

מיר וואָלטן וועלן ברענגען דאָ נאָך אַ פּאָר ציפער וועגן סאָציאַלן צוזאַמענ־שטעל פון אַ מ ע ר י ק אַ נ ע ר יידנטום. דאָ איז גרעסער דער פּראָצענט פון די עכטע לוין־אַרבעטער, אָבער דאָס אַלגעמיינע בילד פון פאָלק ענדערט אויך דאָ נישט זיין פּנים. מיר מוזן אָבער אָפּזאָגן זיך פון דעם אַמעריקאַנישן בילד, ווייל מיר פאַרמאָגן נאָך נישט ביז היינט קיין קלאָרע סטאַטיסטישע ידיעות וועגן אים.

III

דער קורצער סטאַטיסטישער איבערבליק פירט אונדז צו צו דער פראַגע וועגן דער פּראָלעטאַרישקייט פון יידישן סאָציאַליזם. דער לוין־אַרבעטער, אין עכטן זין פון וואָרט, איז די מ י נ ד ע ר ה י י ט פון פאָלק. פאַרלאַנגען ביי אַזעלכע באַדינ־גונגען, אַז די סאָציאַליסטישע באַפרייונג פון יידישן פאָלק זאָל צוגעגרייט און פאַרווירקלעכט ווערן דווקא דורך דעם פּראָלעטאַריער, הייסט דערציען און אויפ־ריכטן אין דעם יידישן אַרבעטנדיקן פאָלק אַ פּראָלעטאַרישע ד י ק ט אַ ט ו ר. נישט נאָר אַ פּראָלעטאַרישע העגעמאָניע, וואָס פירט נאָך זיך די וואַקלדיקע

1) י. לעשצינסקי דאָרטן.

פאָלקס־שיכטן, נאָר טאַקע אַן אמתע מינדערהייט־דיקטאַטור, וואָס צווינגט אונטער איר יאָך אַלע אַנדערע שיכטן אויסער איר, נישט נאָר די קאַפּיטאַליסטישע, נאָר אויך די אַרבעטנדיקע. אַוודאי וואָלט מען געקענט זיך לאָגיש פאָרשטעלן אַ ריין־פּראָלעטאַרישע יידישע באַוועגונג, וועלכע זאָל נישט טראָגן אין זיך קיין שפּיץ קעגן אַלע האָרעפּאַשנע שיכטן פון פאָלק. דאָס וואָלט אָבער געקענט זיין נאָר אין איין איינציקן פאַל: ווען אַ יידישע פּראָלעטאַרישע באַוועגונג וואָלט זיך אָפּגעזאָגט פון צו זיין אַ טייל פון פאָלקס־גאַנצן, ווען זי וואָלט זיך נישט נאָר געשטעלט דרויסן פון אים, נאָר אויך געוואָרן מער נישט ווי אַ טייל פון דער אַלוועלטלעכן פּראָלעטאַרישן פאָלק. שטייענדיק נאָר אינמיטן פון אָט דעם גרויסן אַלוועלטלעכן קלאַס, וואָלט זיך אַזאַ יידישע באַוועגונג, נישט געפילט און זי וואָלט אויך נישט געווען קיין מינדערהייט, וואָס שטרעבט צו אַ דיקטאַטור. אין אמתן אָבער איז שוין היינט נישטאָ קיין איין ערנסטע יידיש־פּראָלעטאַרישע גרופּירונג, וואָס זאָל זיך נישט פילן ווי אַן אָרגאַנישער טייל פון דעם יידישן פאָלקס־גאַנצן, וואָס זאָל אפילו טראַכטן צו שטיין אויסער זיין תחום. יעדע גרופּירונג וויל זיין נישט נאָר אַ יידישע גרופּירונג, נאָר דווקא דער טרעגער פון דער סאָציאַלער דערלייזונג פון יידישן פאָלק. ווי נאָר זי קומט אָבער דערצו צו זיין דער איין־איינציקער טרעגער פון דער דערלייזונג, שטעלט זי זיך — ביי דעם סאָציאַלן בוי פון פאָלק — ממילא אַרויף מיט ביידע פיס אויפן באָדן פון דער מיעוט־דיקטאַטור.

אָדער דורך דיקטאַטור איבער די האָרעפּאַשנע מאַסן קאָן דער יידישער אַרבעטער ווערן דער משיח פון יידישן סאָציאַליזם אָדער דורך אַן אַנדער וועג: דורך דעם, וואָס דאָס רוב פון יידישן אַרבעטס־פאָלק וועט זיך סאָציאַל דערנענטערן און פאַרמישן מיט אים, ד. ה. וועט זיך אויך פּראָלעטאַריזירן. ווער קאָן אָבער היינט אָנווייזן די „נויטוועגדיקע געזעצן", לויט וועלכע דאָס יידישע פאָלק וועט זיך מוזן פּראָלעטאַריזירן נאָכן קלאַסישן מוסטער? דאָס איז נישט געשען פריער ביי דער „פרידלעכער" אַנטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם, און עס זענען גאָר קיין באַווייזן נישטאָ, אַז די אַריינציִונג פון יידישן פאָלקס־מענטש אין דעם פּראָלעטאַרישן קלאַס וועט זיך אויסברייטן דווקא איצט, בעת דער וועלט־קאַפּיטאַליזם האַלט נאָך דער מילחמה אין איין קרענקען. אין דער היינטיקער עפּאָכע, ווען דער וועלט־קאַפּיטאַליזם „ראַציאָנאַליזירט" זיך דורך טעכנישע קונץ־שטיק, דורך בילדונג פון געוואַלטיקע טרעסטן, דורך אַרויסוואַרפן מיליאָנען אַרבעטער פון פּראָדוציר־פּראָצעס; אין דער עפּאָכע, ווען דער אַלטער אייראָפּעיִש־אַמעריקאַנישער קאַפּיטאַליזם האָט דערזען פאַר זיך פריש־אויפגעקומענע קאַפּיטאַליזמען אין די קאָלאָניאַל־לענדער, מעכטיקע קאָנקורענטן, וואָס פאַרכאַפּן אַליין די פריערדיקע אָפּענע אָפּזאַץ־מערק, — אין אַזאַ עפּאָכע זענען דאָ גאָר ווייניק אויסזיכטן אויף דער קלאַסישער פּראָלעטאַריזאַציע פון די יידישע מאַסן. אָבער די סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג פון דער וועלט שטעלט זיך דערווייל נישט אָפּ, די טיפּסטע שינויים אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפט ווערן תמיד רייפער און רייפער.

און ס'איז גאָר מעגלעך, אַז דאָס יידישע פאָלק זאָל קומען צום סאָציאַליסטישן קץ לגמרי נישט פּראָלעטאַריזירט און זיין רוב. דאָס וועט הייסן — לויט דעם מאַרקסיסטישן נוסח — אַז דאָס רוב פון יידישן פאָלק, די מיליאָנען קליינבירגערלעכע און לומפּנפּראָלעטאַרישע מאַסן, וועלן ערשט דעמאָלט — אונטער די גרויזאַמע מילשטיינער פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע — מוזן ווערן צעמאָלן, צעברעקלט און איבערגעאַנדערשט. דאָס וועט הייסן, אַז דאָס יידישע אַרבעטס־פאָלק וועט אייגנטלעך אַלס אַזעלכעס, אַלס אַ גאַנצס, גאָר נישט אַריינטרעטן אין דער נייער מענטשהייט. אָדער אַנדערש געזאָגט, דאָס יידישע אַרבעטס־פאָלק וועט אַריינטרעטן אין דער סאָציאַליסטישער מענטשהייט נאָר דורך זיין פּראָלעטאַרישן קעפּל, נאָר דורך דער יידישער פּראָלעטאַרישער מיעוט־דיקטאַטור. דער געדאַנק וועגן ד'ער פּראָלעטאַרישער דיקטאַטור, אין פאָלק ליגט טאַקע — אָפן צי נישט אָפן — אין דעם גאַנצן אויפבוי פון אַלע היינטיקע יידישע פּראָלעטאַרישע פּאַרטייען. אויף וויפל סיי דער „בונד" און סיי די פּועלי־ציון גייען אַרויס פון דער אידעע פון אַ יידישער נאַציע און באַטראַכטן זיך ווי אירע איינציקסטע רעוואָלוציאָנערע כוחות, אויף אַזוי פיל בויען זיי זיך און דעם יידישן אַרבעטער אויס אַלס דיקטאַטאָרישן כוח אין פאָלק. זיי בויען אַ דיקטאַטור פאַר דעם עתיד־לבוא, און — און דאָס איז דערווייל וויכטיקער — זיי בויען זי שוין איצט, אין דעם פאַרסאָציאַליסטישן פּעריאָד. מיר ווייסן שוין אָבער היינט צו גוט, וואָס אַזעלכעס ס'באַטייט אַ פּראָלעטאַרישע מינדערהייטס־דיקטאַטור לגבי אַן אַרבעטס־פאָלק. די ליטעראַטור פון מאַרקסיזם האָט אונטער דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט פריער פאַרשטאַנען נאָר די הערשאַפט פון רוב פון דעם פאָלק. דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט האָט גערעדט קלאָר: „אַלע געזעלשאַפטלעכע באַוועגונגען זענען געווען ביז איצט באַוועגונגען פון מיעוטים אָדער האָבן פאַרטראָטן די אינטערעסן פון מיעוטים. די פּראָלעטאַרישע באַוועגונג איז די זעלבסטשטענדיקע באַוועגונג פון דער גרעסטער מערהייט צוליב די אינטערעסן פון דער גרעסטער מערהייט". און דער גלענצנדיקער און געדאַנקען־טיפער מאַניפעסט פון די דייטשע קאָמוניסטן, וואָס איז געווען אָנגעשריבן דורך ראָזע לוקסעמבורג אין יאָר 1918, האָט אונטערגעשטראָכן דעם געדאַנק נאָך אַמאָל: „די פּראָלעטאַרישע רעוואָלוציע איז ניט קיין פאַרצווייפלטער פּרוּוו פון דעם מיעוט איבערצואַנדערשן די וועלט לויט זיין אייגענעם אידעאַל. די סאָציאַלע רעוואָלוציע קאָן מנצח זיין נאָר דאַן, ווען אין איר וועלן אָנטיילנעמען דער רוב פון די פּראָלעטאַרישע מאַסן". אָט דעם פּשוטן געדאַנק וועגן דיקטאַטור האָט פאַרשוועכט דער באָלשעוויזם. אויפריכטנדיק אַ פּראָלעטאַרישע מיעוט־דיקטאַטור אין אַ פּויערים־לאַנד, האָט ער זי פאַרוואַנדלט צוערשט אין דעם שאַרפסטן קאַמף־אינסטרומענט קעגן דעם רוב פון די האָרעפּאַשנע פּויערים־שיכטן אין רוסלאַנד, און ער האָט שפּעטער מיט דער בייטש פון דיקטאַטור גענומען שמייסן דעם פּראָלעטאַריאַט גופא. אַזאַ מיעוט־דיקטאַטור, וואָס שמעקט מיט פּולווער און בלוט, מיט דעם גייסטיקן און מאַטעריעלן חורבן פון אַרבעטנ־

דיקן פאָלק, צעשטערט גלייכצייטיק אויך דעם אַזוי גערופענעם טרעגער פון דער דאָזיקער דיקטאַטור — און אַלע סאָציאַליסטישע התחלות.

נישט אַנדערש וואָלט אויסגעזען אַ יידישע פּראָלעטאַרישע דיקטאַטור אין פאָלק, און אַ לעבעדיקן ביישפּיל האָבן מיר פאַר זיך אין דער רוסישער יעווסעקציע. אָבער אויך היינט שוין, אין די לענדער, ווו די יידישע פּראָלעטאַרישע פּאַרטייען האָבן נאָך ניט דערגרייכט די מדרגה פון אַ מלוכה׳שער יעווסעקציע, קענען זיך אויסבילדן עלעמענטן פון אַזאַ דיקטאַטור. דער יידישער סאָציאַליזם, וואָס נעמט אַריין נאָר דעם פּראָלעטאַריער, ווערט אַ ר י ס ט אָ ק ר אַ ט י ש, קריגט אַן אָפּגעשלאָסענעם כאַראַקטער פון אַ שטאַנד. דאָס גאַנצע אַרבעטס־פאָלק אין זיינע מיליאָנען ווערט באַטראַכט — אָפּטמאָל אומבאַוווּסטזיניק — ווי עפּעס אַ סאָציאַלע פּסולת, ווי אַ פּעריפעריע, וואָס לעבט און אָטעמט נאָר צוליב דעם פּראָלעטאַרישן צענטער אַליין. די יידישע האָרעפּאַשנע מאַסן — דער רוב בנין פון פאָלק — ווערן אויסגעשלאָסן פון זעלבסטשטענדיקן, אייגן־וועגיקן און לעבנס־זאַפטיקן דורכדרינגען צו דער סאָציאַליסטישער גאולה. און דער יידישער אַרבעטער, וואָס ווערט אויף אַזאַ אופן אָוועקגעשטעלט אויפן ראַנד פון פאָלק, פאַרלירט דעם לעבעדיקן פריש־קוואַלנדיקן צושטראָם פון מענטשלעכע און גייסטיקע כוחות, וואָס ווערן שטענדיק געבאָרן אין די פאָלקס־טיפענישן. אַזאַ פּראָלעטאַרישער סאָציאַליזם גרייט צו אַ פ אַ ר ק ר י פּ ל ט יידיש פאָלק צום סאָציאַליזם. דער יידישער אַרבעטער אָבער, וואָס ווערט דערצויגן אין דער קינסטלעכער אַטמאָספער פון אַ מיעוט־דיקטאַטור, וואָס לערנט זיך אויס און פאַרשטייפט זיך דורך צענדליקער יאָרן צו קוקן פון אויבן אַראָפּ אויף יעדערן וואָס געהערט ניט צו זיין שיכט, דער יידישער אַרבעטער קאָן ווערן פאַרוואַנדלט דורך דעם אין אַ פאַנאַטיש־דעמאָגאָגישער נאַטור. די ריינע פּראָלעטאַרישקייט פון אַ יידישן סאָציאַליזם קען דערציען דעם ב אָ ל ש ע וו י ס ט י ש ן ט י פּ פון אַרבעטער.

IV.

אָבער מיר מוזן זיך שטעלן היינט נאָך אַן אַנדער פראַגע, וואָס האָט דעם גרעסטן באַטייט פאַר דעם יידישן סאָציאַליזם. צי איז איבערהויפּט גאָר באַוויזן, אַז דווקא דער פּ ר אָ ל ע ט אַ ר י ש ע ר קלאַס אַליין איז מסוגל צו פירן די סאָציאַליסטישע באַוועגונג ביזן סוף? צי האָט ניט דווקא דער פּראָלעטאַריאַט אין משך פון די לעצטע זייער אַנטשיידנדיקע יאָרן געבראַכט זיך גופא אַזעלכע גוואַלטיקע אַנטוישונגען, אַז זיין אייגענע ראָלע מוז ווערן נאָכאַמאָל איבערגעקוקט? צי מוזן ניט ווערן איבערגעשאַצט אויך אַ סך פון יענע „קליינבירגערלעכע" שיכטן, וועלכע מען האָט ביז איצט לויטן דין געהאַלטן פאַר פרעמד אין דער מאַרקסיסטישער וועלט? צי איז סאָציאַליזם און אַרבעטער־באַוועגונג טאַקע איינס?

דער אַלטער מאַרקסיזם האָט זיך די זאַך פאַרגעשטעלט זייער פּשוט. אויף

די גרויסע טעכניש־הויך אנטוויקלטע פאבריקן זאמלען זיך אלץ מער פראלעטאריער־מאסן. זיי שטייען אין א תהום־טיפן קעגנזאץ סיי צו דעם באלעבאס פון דער פאבריק, סיי צו דער פראדוציר־ארבעט אין איר, סיי צו דער גאנצער סאציאלער ארדענונג, וואס האלט זיי צוזאמען. די געמיינזאמקייט פון דער ארבעט, פון דער עקספלואטאציע, פון דעם קעגנזאץ שאפט פון זיי אלעמען א קלאסן־געמיינשאפט מיט א קאלעקטיוון גורל, א קאלעקטיוון גורל אין נאציאנאלן און אינטערנאציאנאלן מאסשטאב. א קלאסן־סאלידאריטעט, א קלאסן־באוווסטזיין און א קלאסן־רצון פלעכטן די פראלעטאריער צוזאמען, אוועקשטעלנדיק זיי אין א רעוואלוציאנערער פאזיציע קעגן דער גאנצער בירגערלעכער געזעלשאפט. דער לוין־ארבעטער ווערט דער געבארענער מורד און קעמפער פאר א נייער סאציאליסטישער וועלט. — די דאזיקע לאגיש שארף־געשניצטע פיגור פון קאפיטאליסטישן ארבעטער, וואס שפרינגט כמעט פארטיק ארויס פון די ברויזנדיקע מאשין־רעדער, איז ניט מער ווי א געקינצלטער שכל־באגריף; אין דער רעאלער נאטור האט זיך ארויסגעשטעלט א סך מער קאמפליצירטקייט. עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ניט יעדער קאמף פון ארבעטער פאר זייערע אינטערעסן איז א ק ל א ס ן־ק א מ ף און ניט יעדער קלאסן־קאמף איז א ר ע וו א ל ו צ י א נ ע ר־ס א־ציאליסטישער קאמף. דער ארבעטער האט זיך אויסגעלערנט צו באשיצן זיינע אינטערעסן, ער באזירט זיך דערביי אויפן יסוד פון א סאלידאריטעט, אבער די דאזיקע קאלעקטיווע אינטערעסן זענען לחלוטין ניט שטענדיק קאלעקטיוויזם, און די סאלידאריטעט איז דעמאלט ניט מער ווי א צעך־סאלידאריטעט. אזא געמיינזאמען קאמף פאר זייערע מאטעריעלע און אפט גייסטיקע אינטערעסן פירן ניט נאר ארבעטער אליין: אויך האנטווערקער, פויערים, סוחרים, באאמטע און קאפיטאליסטן. נאך מער: די דאזיקע אלע שיכטן פירן אפילו אפט זייער קאמף ניט נאר אין קליינעם טאג־מאסשטאב, נאר פארבינדן אים מיט וועלכע ניט איז קאלעקטיווע אידעאלן: רעליגיעזע, נאציאנאלע, מלוכה'שע. פאר וואס אונטערשיידן מיר אבער פון זייערע אלעמענס באוועגונגען די סאציאליסטישע באוועגונג פון די לוין־ארבעטער? נאר דערפאר, ווייל זי איז מ ע ר ווי א צעך־באוועגונג פון א באשטימטער עקאנאמישער גרופע, ווייל זי טראגט אין זיך דעם ה ע כ ס ט ן סאציאלן און מאראלישן אידעאל פון דער מענטשהייט, ווייל זי פארמעסט זיך אריבערצופירן די היינטיקע פארדארבענע וועלט אין אן אנדערער, שענערער און איידעלערער. אבער צי האט דער פראלעטאריאט די דאזיקע אויפגאבע, די „אידעע פון פערטן שטאנד" (לאסאלס ווערטער), טאקע שטענדיק און זיכער פארווירקלעכט אין זיין ביז־היינטיקן קאמף?

ווער קאן דאס היינט באהויפטן? היינט, — נאכדעם ווי א פיריאריקע מלחמה האט געווארפן ווי בייזע וועלף איינעם אויף דעם אנדערן מיליאנען פון סאציאליסטיש־דערצויגענע פראלעטאריער; נאכדעם ווי דייטשע און פראנצויזישע, בעלגישע, עסטרייכישע און אמעריקאנער ארבעטער האבן צוליב זייערע מלוכות און פאטערלענדער מיט אייגענע פיס צעטרעטן אינטערנאציאנאלע ברידערלעכקייט און פשוט־

מענטשלעכע פאַרשטענדעניש; היינט, ווען מען האָט זיך אַזוי גיך איבערגעבעטן און ווייטער אַריינגעוועבט זיך אין די פאָטערלענדער, וואָס טראַכטן נאָך וועגן נקמה און רעוואַנש, וועגן אייגענער גדולה און היסטאָרישן כבוד; נאָכדעם ווי „אָרגאַניזירטע" פאַרטייען און געווערקשאַפטן האָבן אין דייטשלאַנד און עסטרייך נית דערלאָזן אין די יאָרן 16—1918 פונאַנדערברענען זיך דעם פייער פון סאָציאַלער רעוואָלוציע, אָפּוואַרפנדיק דערביי נישט נאָר דעם באָלשעוויזם אַלס מעטאָדע, נאָר טאַקע דעם תוך גופא פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע; היינט, בעת מיר זעען ווי — אויפן לאָנדאָנער עמיגראַציע־קאָנגרעס — טרעטן אויסטראַלישע אַרבעטער אַרויס קעגן פרייען אַריינפאָר פון הונגעריקע עמיגראַנטן־פּראָלעטאַריער אין „זייערע" איינגעזעסענע ערטער, און אין אַמעריקע האָט אָקאָרשט דער צוזאַמענפאָר פון דער אָרגאַניזירטער געווערקשאַפט־באַוועגונג („עמעריקען פעדערײשן אָף לייבאָר") ווידער באַשלאָסן צו אונטערשטיצן די רעגירונגס־באַגרעניצונגען *קעגן* די עמיגראַנטן; בעת מיר זעען, ווי מיליאָנען ענגלישע קוילן־אַרבעטער פירן, הונגעריק און פרירנדיק מיט זייערע פרויען און קינדער צוזאַמען, אַ פאַרצווייפלטן קאַמף פאַר אַ ברעקל וווילשטאַנד, און דער אַרבעטער־קלאַס פון דער גאַנצער וועלט האָט נית *אויפגעציטערט*, נית אַריינגעלייגט זיך אינגאַנצן אין דער טראַגעדיע פון ענגלישן ברודער!!!

מען האָט צו לאַנג געהאַלטן אין דעם באַוווסטזיין די אַבסטראַקטע פאָרשטעלונג פון אַ פּראָלעטאַרישן קלאַס, פון אַ מאַסן־דערשיינונג, און מען האָט זיך נית אַריינגעטיפט אין דער נשמה פון פּראָלעטאַרישן יחיד, פון אינדיווידועלן אַרבעטער. אין זיין נשמה האָט מען — ריין אַבסטראַקט — אַריינגעלייגט נאָר די אַנטי־קאַפּיטאַליסטישע מאָטיוון, נאָר די קלאַסן־קעמפערישע ווונטשן. און מען האָט נית געמערקט, ווי אונטער דער, אַזוי צו זאָגן, אָפיציעל־וויסנשאַפטלעכער הייטל האָט גענומען שפּראָצן און וואַקסן נאָך אַן אַנדער נשמה־אידעאָלאָגיע, וואָס שטאַמט אויך פון קאַפּיטאַליזם, אָבער איז אַ *משותּפת* צו אים. דער קאַפּיטאַליזם האָט געשאַפן אַ געוויסן וווילשטאַנד פאַר זיינע קנעכט, ער האָט געגעבן אַ גרויסער צאָל פון זיי אפילו דאָס באַוווּסטזיין פון זיכערקייט און באָדנפעסטיקייט. עס האָט זיך אָרגאַניזירט נית נאָר אַ באַשטימטער סאָציאַלער טיפּ פון אַ פאַרבירגערלעכטן אַרבעטער, נאָר אפילו אַ *ביאָלאָגישער* טיפּ זיינער, וואָס האָט זיך פאַרפעסטיקט ברבות הימים, וואָס מער דורות פון אַרבעטער־וווילשטאַנד עס זענען געווען. אַזאַ אַרבעטער האָט דעם גרעסטן אינטערעס, אַז די פאַבריק, די בראַנזשע, די גאַנצע פאָלקס־ווירטשאַפט, אין וועלכער ער איז פאַרנומען, זאָל פּראָספּערירן און זיין קאָנקורענץ־פעיִק. דערפאַר זאָרגט אַזאַ אַרבעטער פאַרן קיום, פאַרן וווקס פון דער אינדוסטריע — אויף זיין אַרט — נית ווייניקער ווי דער באַלעבאַטישער קלאַס. דאָרטן, ווו די קאַפּיטאַליסטן האָבן אַ גרעסערן שווונג, מאַכן זיי דעם אַרבעטער גופא צו אַן אָפּנעם שותף אין געשעפט: ער ווערט אַן *אַקציאָנער* פון די באַטריבן. אין אַמעריקע וואַקסט די צאָל

פון די אַרבעטער־אַקציעס אין די גרעסטע אינדוסטריע־צווייגן 1). אָבער אויב מען האַלט זיך שטאַרק פאַר דער „אייגענער" אינדוסטריע, מוז מען זיך האַלטן נאָך שטאַרקער פאַר דעם מלוכה־פאָטערלאַנד, וואָס באַשיצט די חיונה־קוואַלן. מען ווערט פאַטריאָטיש, שטאַטס־קלוג און קרעמעריש־אויסגערעכנט. דער מאַרקסיזם האָט אַרויסגעפירט פון דעם מאַטעריעלן אינטערעס אַ פּראָלעטאַרישן קאַמף, און דערזעלביקער מאַטעריעלער אינטערעס קאָן גאָר פירן צום ס אָ צ י אַ ל ן ש ל ו ם. אין דעם שאָטן פון אַ בליענדיקער קאַפּיטאַליסטישער רעפּובליק ווערט געבאָרן אַ געמיינזאַמקייט פון קלאַסנקעגנער. און ניט נאָר אין אַ בליענדיקער לאַגע אַליין. ביי די שאַרפע עקאָנאָמישע קריזיסן, ווו דער וווילשטאַנד פון אַרבעטער וואָס איז געוואָרן אויסגעקעמפט מיט אַזוי פיל פיין, הייבט אָן שטאַרק צו וואַקלען זיך, זוכט דער פּראָלעטאַריער — אונטער דער טויטשרעק פון אַרבעטלאָזיקייט! — וואָס גיכער און פעסטער „ווידערשטעלן", „אויפריכטן" צוריק דעם פאַרלאָרע־נעם עקאָנאָמישן מצב. דער גאַנצער אימפּעט פון רעפאָרמיסטישן סאָציאַליזם באַשטייט טאַקע אין דעם ווילן א ו י פ צ ו ב ו י ע ן צוריק דעם נאָך דער מלחמה צעשטערטן און צעשויבערטן קאַפּיטאַליזם. אָבער דאָ פאַרבינדן זיך ווידער אין איין קנויל די אינטערעסן פון אַרבעטער און קאַפּיטאַליסט.

דער פּראָלעטאַריער קאָן אָפּטמאָל זאָרגן פאַר זיינע פּאָזיציעס, אָן וועלכע ניט איז טיפע דערשיטערונגען. באַזונדערס איז דאָס ריכטיק היינט, ווען די פּראָ־לעטאַרישע אָרגאַניזאַציעס זענען שוין גוט באַפעסטיקט און פון אַלעמען אָנערקענט. דער אַרבעטער טרעט אַריין אויטאָמאַטיש אין דער געווערקשאַפט, אין דער פּאַר־טיי, פונקט אַזוי ווי באַלעבאַטישע גליקלעכע יונגע לייט הייראַטן אַריין אין דעם שווערס געשעפט. די אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס גופא טראָגן אין זיך די התקרבות מיט דעם עקספּלואַטאַטאָרישן־קלאַס. אין די פּאַרלאַמענטן, אין די רעגירונגס־קאַ־בינעטן, אין די פּאָליטישע סאַלאָנען קומט פאָר די דעליקאַטע פּאָליטישע התקרבות. און אין די געווערקשאַפטן, ביים אָפּשלוס פון טאַריף־אָפּמאַכן, ביים דראָען אָדער אָפּלאָזן פון שטרייקן, ביים געמיינזאַמען זאָרגן וועגן אָפּזאַץ־מערק און טעכנישער ראַציאָנאַליזאַציע, קומט פאָר די עקאָנאָמישע התקרבות. פון די הויכן פון פּאָלי־טישע און ווירטשאַפטלעכע אָפּמאַכן לאָזט זיך אַראָפּ — דורך די פירער פון דער באַוועגונג — דער זעלביקער קרובהשער גייסט אויך אין די אַרבעטער־מאַסן.

דער אַרבעטער אָטעמט איבערהויפּט מיט דער טעכניש־באַצויבערנדיקער, בירגערלעך־ציוויליזירטער לופט, און ער ווערט צו אָפּט אַלץ ענלעכער צו אירע טרעגער. פון דער פאַבריק, פון דער פּאָליטישער גאַס, פון דער קונסט און דער מאָדע, פון די פאַרוויילונגען, פון דעם גאַנצן קאַפּיטאַליסטישן שטייגער ציט דער

---

1) אָט נאָר אַ פּאָר ציפערן: דער אַמעריקאַנער שטאָל־טרעסט האָט געהאַט אין יאָר 1902 אינגאַנצן 43.000 אַקציעס, פון וועלכע 2.700 האָבן געהערט צו די אָנגעשטעלטע. אין יאָר 1924 — זענען ביי אים געווען 159.000 אַקציאָנערן, און צווישן זיי 50.000 אַ ר ב ע ט ע ר. אָדער די „שטאַנדאַרד אָיל קאָמפּאַני" האָט געהאַט אין יאָר 1911 6.000 אַקציעס און קיינע אַרבעטער־שותפים; זי האָט היינט 317.000 אַקציאָנערן, דאַרונטער נישט ווייניקער ווי 121.000 אַ ר ב ע ט ע ר און אָנגעשטעלטע. הינטער אַזעלכע ציפערן שטעקט אַ קלאָרער סאָציאַלער בילד.

אַרבעטער אַריין אין זיך — באַוווסט צי אומבאַוווסט — עלעמענטן פון בירגער־לעכן דענקען און פילן, וועלכע ער טראָגט אַריבער אין זיין אייגענעם לעבן. ער זעט פאַר זיך טאָג־טעגלעך די צווייענדיקע באַציונגען פון מענטשן: אונטער־דריקטע, פון איין זייט, און הערשנדיקע, פון דער אַנדערער. ער איז אין באַטריב און אין דער מלוכה אונטערטעניק, — דערפאַר זוכט ער צו זיין מושל אַנדערש־וווּ; דערפאַר טראָגט ער די שטריימל אין זיין פאַמיליע, לגבי פרוי און קינדער; דערפאַר שאַפט ער אין זיינע אייגענע אָרגאַניזאַציעס אַ יעראַרכיע־סיסטעם פון פּירער און מאַסע. און דערפאַר שטעלט ער זיך פאָר אויך די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט ווי אַ מלוכה מיט אַן אויבן־ און אונטן־סיסטעם. דערפאַר זעען מיר אַזוי אָפט, אַז דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָלעטאַריער, וואָס רייסט זיך שוין יאָ צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, מאָלט זי זיך אויס ניט אַנדערש, ווי אַ ריין־ממשלה זאַך, ווי אַ נקמה־ און כעס־פּראָצעס; אַז דער פּראָלעטאַריער ווערט אַ באָלשעוויס־טישער בריון, וואָס קעמפט מיט בירגערלעכע גוואַלט־מעטאָדן שוין איצט, נאָך אין דער קאַפּיטאַליסטישער סביבה, אפילו קעגן אייגענע ברידער.

ס'איז געשטאַנען אַמאָל אין אַ קאָמוניסטישן מאַניפעסט: „די פּראָלעטאַריער האָבן ניט וואָס צו פאַרלירן אויסער זייערע קייטן". ס'איז ניט מער ריכטיק! דער פּראָלעטאַריער האָט אין געוויסע גרויסע שיכטן וואָס צו פאַרלירן: זיין ווילשטאַנד, זיין מנוחה און זיין היים. און דאָס זיינען די קייטן, וואָס פאַרבינדן אים מיטן קאַפּיטאַליזם.

V.

וואָס באַטייט אָבער אַ קריטישע אָפּשאַצונג פון דעם פּראָלעטאַרישן קאַמף? צי באַטייט דאָס, אַז די קדושה פון סאָציאַליזם האָט זיך איבערהויפּט אָפּגעטאָן פון דעם אַרבעטער און זיין באַוועגונג?

הס ושלום! מיר ווילן נאָר באַווייזן, אַז דורך דער עקאָנאָמישער און טעכנישער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע אַליין ווערט לחלוטין ניט דער־צויגן אַ סאָציאַליסטיש־געשטימטער פּראָלעטאַריאַט. עס ווערט נאָר געשאַפן דער אַרבעטער־טייל פון דער בירגערלעכער געזעלשאַפט. כדי דער אַרבעטער זאָל זיך דערהייבן איבער זיינע טעגלעכע פאַך־אינטערעסן, כדי ער זאָל קעמפן ניט נאָר פאַר זיך און פאַמיליע, נאָר פאַר אַ נייער וועלט און פאַר אַ נייעם דור, — מוז צו זיינע מאַטעריעלע אינטערעסן עפּעס נאָך וואָס צוקומען. עס מוז צוקומען דער גרויסער פּראָטעסט קעגן דער אומגערעכטיקייט אין לעבן, די טיפע תשוקה צו אַ פולער סאָציאַלער און גייסטיקער גערעכטיקייט, דער פלאַמענדיקער רצון צו לייגן זיך פאַר אַ קרבן פאַר דער צוקונפט. עס מוז צוקומען, מיט איין וואָרט, דער עטישער אידעאַל פון אַלמענטשלעכער סאָ־לידאַריטעט און יושר. נאָר דער פּראָלעטאַריער, וואָס וויקלט איין זיין טעגלעכן

קאַמף אין אַזאַ עטישן געוואַנט און לייגט אַריין דעם עטישן אימפּעט אין קאַמף, ווערט אַ סאָציאַליסט. אָן דעם בלייבט ער נאָר אַ פּראָלעטאַריער.

דער דאָזיקער מאָראַלישער קערן ליגט אָבער איינגעוויקלט אין די מייס־טע אַרבעטער־קאַמפן. דאָס פּייערל פון זוכעניש נאָך יושר איז באַהאַלטן אפילו אין די רעפאָרמיסטישע קאָנפליקטן, וואָס דער פּראָלעטאַריער מוז פירן טאָג־איין, טאָג־אויס מיט זיינע באַלעבאַטים. שטרייטנדיק פאַר אַ גראָשן, קעגן אַן איבעריקער שעה, פאַר אַ מענטשנווירדיקער באַהאַנדלונג, פאַר ריינלעכ־קייט, זוכנדיק אַביסל רחבות אויף דעם היינטיקן קאַפּיטאַליסטישן שטח — ענט־פּערט דער אַרבעטער אויף זיין פאַרבאָרגענעם צער אין ציכטיקן שטרעבן צו מאָראַלישער ריינלעכקייט. אין דעם קאַמף לייגט ער אָפּטמאָל אַריין דעם גרעסטן הערויזש און סאָלידאַריטעט, ווי די שטיין־קוילן־אַרבעטער איצט אין ענגלאַנד. דערפאַר טאַקע זענען ביי יעדן אַרבעטער־קאָנפליקט אַלע אונ־דזערע סימפּאַטיעס פון אָנהייב אָן אויף זייער זייט 1). מער ניט, אונטער דעם געוואַלטיקן גייסטיקן דרוק פון דעם היינטיקן סדר און פון דעם נעבעכדיקן סאָ־ציאַלן רעפאָרמיזם, ווערט דער אָנפאַנגלעכער פּראָלעטארישער מאָראַלישער פּראָ־טעסט פאַרגראָבן אונטער דער קברות־ברעט פון קאַפּיטאַליסטישע פשרות און ער דערהויבט זיך ניט צום סאָציאַליזם. אָט אַזוי אַנטשטייט אין דעם רעפאָר־מיסטישן פּראָלעטאַריער — וועגן וועמענס קאָנסערוואַטיווער ראָלע מיר האָבן אויבן גערעדט — אַ דאָפּלדיק מהות: ער איז פון אויבן אויף אַ פּראָלעטאַרישער מלוכה־מענטש און ער טראָגט טיף אין הארצן דעם באַליידיקטן געפיל פון אַ בע־עוולטן און סאָציאַל־אונטערדריקטן מענטשן. — אָבער אויב אַ מאָראַליש פייערל לייכט נאָר דורך ביים רעפאָרמיסט, ברענט ער שוין מיט אַ ליכטיקער פלאַם ביים רעוואָלוציאָנערן אַרבעטער. וואָס טרייבט אים מיט אַן איבערמענטש־לעכער קראַפט צו דער רעוואָלוציע? צוליב ריין מאַטעריעלע אינטערעסן וואָלט ער זיך געקאָנט באַנוגענען מיט אַ טרייד־יוניאָן פון אַלטן ענגלישן און היינטיקן אַמעריקאַנישן טיפּ. פאַר וואָס זוכט ער דווקא דעם שווערסטן קאַמף פאַר דעם ליכטיקן מאָרגן, וועלכן ער וועט אפשר אָדער זיכער ניט דערזען? פאַרוואָס שטעלט ער אין סכנה זיין לעבן און פרייהייט און די פאַמיליע? פאַרוואָס מאַכט ער דאָס סכנה־לעבן צו אַ לעבנס־פּראָגראַם? טוט ער דאָס צוליב עפּעס „היסטאָרישע גע־זעצן" וואָס ער דאַרף אויספירן, צוליב פאָדערונגען פון אַ וויסנשאַפט וואָס באַווייזט די „נויטווענדיקייט" פון סאָציאַליזם?

ער טוט דאָס דערפאַר, ווייל עס ווירקט אין אים דער עטישער פאַק־טאָר פון דער געשיכטע, זיין עטיש באַוווסטזיין פון חוב לגבי מענטשן און לגבי אַן אידעע. אַזאַ אַרבעטער איז נישט קיין פּועל יוצא פון קאַפּיטאַליזם אַליין. זיין

1) פונקט אַזוי ליגן אָבער אונדזערע סימפּאַטיעס אויף אויף דער זייט פון די קאַמפן, וואָס אָרעמע פויערים, האַנטווערקער, קלענערע באַאַמטע, אויסגעהונגערטע קרעמער און גאַסן־הענדלער, לופט־אַרבעטער פירן אומעטום פאַר זייער עלעמענטאַרער מענטשן־ און אַרבעטס־רעכט. אַלע אַזעלכע באַוועגונגען, וואָס שלעפּן דעם קליינעם מענטשן כאָטש אויף אַ טריט אַרויס פון דעם לעבן, וואָס איז פול ביזיונות און יסורים, טראָגן אין זיך אַן אָביעקטיוון מאָראַלישן ווערט פאַר דעם סאָציאַליזם.

חיונה מעג ער ציען פון דער פאַבריק, אָבער זיינע סאָציאַליסטישע איבערצייגונגען קענען ניט *פאַבריצירט* ווערן אויפן מאַסן־שטייגער. אַלס אַ מענטשלעכע פערזענלעכקייט, דורך זיינע אינסטינקטן און ליידנשאַפטן, דורך זיין אייגענעם יצר טוב און יצר הרע דרינגט ער זיך דורך צום אידעאַל, וועלכן ער נעמט אָן. דער אַרבעטער־רעוואָלוציאָנער קאָן דערפאַר נישט צונויפריידן זיך ווי ניט איז מיטן קאַפּיטאַליזם, ווייל ער איז אים טעגלעך און יעדע שעה גובר און מנצח, ווייל דער אין אים ברענענדיקער אידעאַל העלפט אים דורכצובליקן אַלע סודות און נסיונות פון קאַפּיטאַליזם. קעגן אַלע נסיונות פון „ציוויליזירטן", הומאַניזירנדיקן און דעמאָקראַטיזירנדיקן קאַפּיטאַליזם מאַכט אים אומדורכדרינגלעך דער עטישער גייסט. מיט אים זענען טאַקע היינט באַוואָפנט די עכטע רעוואָלוציאָנערע פּראָלעטאַריער פון אַלע ריכטונגען. זיי זענען באַגייסטערט פון אַזאַ בענקשאַפט נאָך אַ נייער אומזיכטבאַרער וועלט פון יושר און שיינקייט, פון אַזאַ תשוקה צום אַבסאָלוטן און דערהויבענעם איבער דעם עולם הזה, אַז מען מוז זיי אָנרופן *רעליגיעז־גלויביקע* מענטשן.

אָבער די עטישע באַגייסטערונג און איר אינהאַלט נעמט זיך ביים סאָציאַליסט *נישט דווקא פון קאַפּיטאַליזם*. די גאַנצע היסטאָרישע פאַרגאַנגענהייט פון דער מענטשהייט, אַלע אירע עקאָנאָמישע לעבנס־פאָרמען, אַלע פריערדיקע רעליגיעזע און סאָציאַלע איבערלעבונגען, די שטאָלצע מענטשן־געפילן, וואָס זענען דערוועקט געוואָרן אין דער עפּאָכע פון דעמאָקראַטישע רעוואָלוציעס — דאָס אַלץ שפּייזט דעם מאָראַלישן באַוווסטזיין פון דעם היינטיקן אַרבעטער. געוויס איז דאָס דער קאַפּיטאַליסטישער סדר, וואָס וועקט אין אים פּראָטעסט, כעס, אַקטיוויטעט, קראַפט. אָבער דער קאַפּיטאַליסטישער איינפלוס איז דאָ נאָר די הוספה, דער אויסערלעכער פאַקטאָר אין דער מאָראַלישער אַקטיוויטעט, וואָס לעבט און אָטעמט אין רעוואָלוציאָנערן אַרבעטער פון דורות אָן.

דער סאָציאַליזם אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע איז טאַקע נישט מער ווי אַ נייע פאָרם פון דער אייביקער מענטשלעכער בענקשאַפט נאָך אמת און יושר.

VI

און דאָ קומט אַרויף דער הייסער געדאַנק: אויב טאַקע יאָ אַזוי, אויב די גייסטיק־מאָראַלישע שרשים פון סאָציאַליזם ליגן נישט דווקא אין דער קאַפּיטאַליסטישער פאַבריק, קאָן דאָך דער סאָציאַליזם אַריינעמען אויך נישט דווקא לוין־אַרבעטער אַליין.

דעמאָלט קענען דאָך אין תחום אַריינגעצויגן ווערן אויך אַלע יענע אַרבעטנדיקע שיכטן, וואָס טראָגן אויף זיך דעם טויזנט־יאָריקן יאָך פון קנעכטשאַפט און אין זיך דעם אויך טויזנט־יאָריקן פאַרשטיקטן פּראָטעסט. צי האָט נישט געטראָגן

אין זיך די טיפסטע פיין פון דורות דער רוסישער קליין־פויער, וואס איז פארוואנדלט געווארן אין א פאריאגטער בהמה און וואס נאר אין זעלטענע מאמענטן פלעגט ער דער וועלט א לייכט טאן מיט אן איידעלער מענטשלעכער נשמה און יושר־זוכעניש? געוויס האבן זיינע באפרייונגס־חלומות געהאט אן אנדער כאראקטער ווי ביים פראלעטאריער, אבער צי האבן זיך די דאזיקע חלומות נישט ארויסגעוויזן אין זייער גייסטיקער שיינקייט אין דער רוסישער רעוואלוציע? ער האט צוגענומען די ערד ביי די פריצים, אבער ער האט דעם מאטעריעל־עגאיסטישן פראצעס איינגעוויקלט אין א הויכער מאראלישער פארם. ווייל זאגנדיק „די ערד איז גאטס ערד״ און „קיינעמס נישט״, האט דער רוסישער פויער ארייגעווארפן אין דעם שמעלץ־טיגל פון גלייכער ערד־צעטיילונג אויך זיין אייגענע, מיט בלוטיקע גראשנס דערווארבענע פריוואט־ערד! און אז די פויערים האבן אין יאר 1918 אויפן דריטן ראטן־צוזאמענפאר דורכגעארבעט זייער געזעץ וועגן סאציאליזירונג פון ערד, האבן זיי נישט דורכגעלאזן אין אים קיין איין זכר פון פריוואט־אייגנטום און אויסנוצונג פון לוין־קראפט. די דאזיקע דערהויבענע דערשיינונג וועט מען נישט קענען אויסמעקן פון דער וועלט־געשיכטע.1)

דורך לאנדווירטשאפטלעכער קאאפעראציע, דורך סאציאליסטישע פויערים־פארבאנדן, דורך פארבונדנקייט מיט שטאט־פראלעטאריער האט געוואלט דער פויער באנייען זיין אייגן לעבן. און אין דער נייער געזעלשאפט האט ער אויך וואס ארייצוטראגן: זיין איבערגעגעבנקייט צו ארבעט, זיין טיפע ערנסטקייט צו די לעבנס־פראבלעמען, זיין נאענטקייט צו דער נאטור, זיין אומפארדארבנקייט דורך דעם קולטור־אפאראט. צי קען דער עכטער סאציאליזם פשוט ארויסווארפן דעם קליינעם פויער פון דער קומענדיקער וועלט, וואס דארף ארייזאפן אין זיך די גייסטיקע און נשמה־כוחות פון דעם גאנצן מענטשן־געשלעכט?

און צי טראגט נישט אין זיך א סאציאלן פראטעסט דער קליינער האנטווערקער, וואס נוצט נישט אויס פאר זיך קיין פרעמדע לוין־קראפט און ווערט געשטיקט פון אלע קאפיטאליסטישע כוחות אין דער מלוכה? צי טראגט ער נישט אין זיך אויך די אייביקע תשוקה נאך אן איידעלן לעבן? זאלן מיר פארגעסן וועגן דער סאציאלער סאלידאריטעט, וועגן דער קינסטלערישער באגאבונג אין דער ארבעט, וועגן דעם גרויסן גייסטיקן פארנעם אין בויען מאנומענטן און קירכעס, וואס דער מיטלאלטערלעכער האנטווערקער האט ארויסגעוויזן? האט

---

1) ס׳איז כדאי צו דערמאנען דערביי די ווערטער פון א מענטשן, וואס איז דער שארפסטער קעגנער פון דעם רעוואלוציאנערן פויער, פון פראפעסאר ב. ברוצקוס. „דאס רוסישע פויערטום, וואס האט נישט געקענט די אידעע פון ערד־אייגנטום, האט נישט אנערקענט דאס דאזיקע רעכט אויך ביי די פריצים. דער מהות פון דער אגראר־רעוואלוציע איז באשטאנען נישט נאר אין דער פארטיילונג פון דער פריצישער ערד צווישן די פויערים. זי איז געווען א סך טיפער: מען האט איבערגעטיילט אויך די פויערשע, פון זיי אליין געקויפטע ערד, מען האט נישט געשאנעוועט די גרענעצן צווישן דער פריער פארטיילטער ערד. די אגראר־רעוואלוציע פון יאר 1918 איז אריבער בשלום, נישט קוקנדיק אויף דעם, וואס עס האט געפעלט א רעגולירנדיקע מאכט. אין זיין אייגענעם רעכטס־באוווסטזיין, אויפן יסוד פון זיינע געמיינשאפט־(אבשטשינא)־טראדיציעס האט דער פויער געפונען די רעגולירנדיקע פרינציפן פון דעם גרויסן איבערטיילונגס־פראצעס. אט דער גייסט פון דעם אלגעמיינעם איבערטיילונגס־פראצעס האט זיך אריבערגעכאפט אויך אין די שטעט״.

דען נישט דער היינטיקער „גילדייאישער סאָציאַליזם", וואָס איז אויסגעוואַקסן דווקא אין דעם אַנטוויקלטן אינדוסטריע־לאַנד, אין ענגלאַנד, אַרויסגעשטעלט אין אַ סך הינזיכטן דעם פאַר־קאַפּיטאַליסטישן האַנטווערקער פאַר אַ ביישפּיל פון סאָ־לידאַרישער און לעבנס־לוסטיקער אַרבעט? געוויס האָבן סאָציאַלע קאַמפן דורכ־געשניטן אויך דעם אַמאָליקן האַנטווערקער־לעבן. אָבער אויך דאָרטן האָבן זיך אויפגעזאַמלט נישט ווייניק אידעישע איבער־עגאָיסטישע, איבער־מאַטעריעלע כו־חות, וואָס האָבן זיך דעמאָלט אַרויסגעגאָסן אין רעוואָלוציאָנערע אויפשטאַנדן. וואָס קענען היינט אויפפלאַמען מיט אַ סאָציאַליסטישן גלאַנץ, אויב זיי וועלן ווערן באַגייסטערט פון אַ גאַנצן עטישן אידעאַל. — און ענדלעך צי האָט גאָר קיין באַדייטונג נישט —אַרן סאָציאַליזם דער באַרנלאָזער, בלאַנדזשענדיקער שוואַרץ־אַרבעטער, דער לומפּן־פּראָלעטאַריער, דער לופט־מענטש? אויב באַקומען איז נישט געווען בשעתו גערעכט, לייגנדיק די גרעסטע האָפענונגען זיינע דווקא אויף דעם „נאַקעטן נע־ונד'ניק", איז אפשר דאָך די צייט איבערצושאַצן אונדזער אויבן־אויפיקע באַציִונג צו דער דאָזיקער לעצטער שיכט אין סאָציאַלן לעבן? אפשר האָט אין דער דאָזיקער באַציונג געשפּילט אַ ראָלע די זיכערע און מנוחה'דיקע פּאָזיציע פון דעם מיט אַרבעט פאַרזאָרגטן און אָרגאַניזירטן פּראָלעטאַריער? און אפשר היינט, בשעת מיליאָנען געוועזענע באַדנפעסטע פּראָלעטאַריער אין ענגלאַנד און דייטשלאַנד ליגן אויך אויפן גאַס אָדער קריגן סאָציאַלע נדבות, מעג מען מענטשלעכער און אָן פּראָלעטאַרישער טעאָריע אַריינקוקן אויך אין די אינטער־פּראָלעטאַרישע שיכטן? — און צי דאַרף מען נאָך דערמאָנען וועגן דעם האַרעפּאַש־נעם גייסטיקן אַרבעטער, דעם אינטעליגענט?

געוואַלטיק גרויס זענען היינט אויסגעוואַקסן די מענטשן־גרופּעס, וואָס דורשטן נאָך אַן עטישן באַגייסטערנדיקן אידעאַל, וואָס הייבן אומבאַוווּסט זייערע אויגן פון דער ביטערער נויט צום סאָציאַליזם. און צו זיי אַלעמען מוז דער סאָציאַליזם קומען מיט אַן אָפענעם האַרץ. אוודאי מוז ער קומען אָן אילוזיעס בנוגע צו די אַלע שיכטן, וועלכע מיר האָבן אָקאָרש דערמאָנט; אוודאי מוז דער מאָראַלישער פייער דורכברענען דיקע ווענט פון קליין־מענטשלדיקע נטיות און פאָרורטיילן. אָבער אילוזיעס זאָל מען זיך נישט מאַכן אויך בנוגע דעם קלאַסישן לוין־אַרבעטער. אמת, דער פּראָלעטאַריער טרעט לייכטער אַרויף אויפן וועג פון סאָציאַליסטישער אַקטיוויטעט, ער האָט די לייכטערע באַדינגונגען צו אָרגאַניזירן זיך, צו זען פאָרויס, צו שפּאַנען מיט פאַרשטאַנד איבער דער וועלט. כמה מעלות טובות האָט אים גע־געבן דער קאַפּיטאַליזם. אָבער מיר האָבן געזען אויך די סכנות, וואָס לויערן אויף זיין וועג. און מען קאָן טאַקע זאָגן: דער לוין־אַרבעטער איז אין דער וועלט־מחנה פון די אונטערדריקטע דער ערשטער און דער קלאָרסטער קאַמף־מענטש, אָבער ער איז נישט אַליין: אונטער דער רויטער פאָן קענען שטיין זיינע אַרבעט־ברידער אויך פון די שכנישע פאָלקס־שיכטן. אַניט וועט זייער האַרץ, וואָס זוכט אויך אַ אידעישן יסוד און אַ באַקרוינונג פאַרן טאָג־טעגלעכן לעבן, פאַרנור־מען ווערן מיט אַנדערע פאַטריאָטיש־מלוכיש־קירכלעכע אידעאַלן. יעדער אַרבעטנ־

דיקער און ליידנדיקער ד. ה. נישט עקספּלואַטירנדיקער מענטש איז אין דער פּאָטענץ אַ סאָציאַליסט, מען דאַרף נאָר זען, אַז דער עטישער אידעאַל פון סאָציאַליזם זאָל זיך באַהעפטן מיט זיין טעגלעכער לעבנס־אַרבעט און פּיין. דער אָרט, וואָס יעדערער פון זיי פאַרנעמט אין דעם פּראָדוציר־פּראָצעס, באַשטימט נישט, צי ער געהערט צו דער רויטער פאָן; ער באַשטימט נאָר דעם וועג, ווי ער קען צוקומען צו איר.

די אַרבעטער־באַוועגונג איז נישט שטענדיק נאָר סאָציאַליזם. און פּונקט אַזוי איז אויך דער סאָציאַליזם נישט שטענדיק נאָר אַרבעטער־באַוועגונג.

VII

די דאָזיקע דערקענטעניש האָט דעם גרעסטן באַטייט פאַרן יידישן סאָציאַליזם. מיר האָבן פריער אָפּגעזאָגט זיך פון זיין אויסשליסלעכער פּראָלעטאַרישקייט צוליב דער געפאַר פון אַ מיעוט־דיקטאַטור, וואָס שטעקט אין איר יידישן פּרצוף. מיר זעען איצט, אַז די פּראָלעטאַרישקייט גופא איז נאָך נישט ערב פאַר דעם רעוואָלוציאָנערן כאַראַקטער פון סאָציאַליזם, וואָס אָן דעם איז ניטאָ קיין סאָציאַליזם. ס'איז נאָך ווייניק איינצונעמען אַ געוויסע פּאָזיציע אין דעם עקאָנאָמישן פּראָדוציר־סדר. עס מוז ביי יעדן איינציקן סאָציאַליסט צוקומען נאָך דער עטיש־אַקטיוויסטישער גייסט, וואָס שטרעבט צום גאַנצן. אָט דער דאָזיקער גייסט איז אין יידישן אַרבעטס־פאָלק היסטאָריש אָנגעזאַמלט אין זייער אַ גרויסער מאָס. און אָט דער מאָמענט מאַכט אים באַזונדערס מסוגל צום סאָציאַליזם. דערפאַר איז דער יידישער לוין־אַרבעטער דורכשניטלעך רעוואָלוציאָנער, באַגייסטערט, קאַמף־לוסטיק, אוטאָפּיסטיש־זעעוודיק אַזוי ווי און אָפּטמאָלס מער ווי די בעסטע עלעמענטן פון אַלוועלטלעכן אַרבעטער־קלאַס. אָבער דער זעלביקער גייסט לעבט נישט נאָר אין יידישן אַרבעטער; אויך אין די אַנדערע האָרעפּאַשנע יידישע פאָלקס־שיכטן. די טויזנט־יעריקע גרויזאַמע וועלט־געשיכטע האָט שוין געזאָרגט דערפאַר, אַז אין דער נשמה פון יידישן פאָלקס־מענטש זאָלן זיך אויפזאַמלען טיפסטע ליידן, אומויפהערלעכער אינערלעכער פּראָטעסט קעגן די אומגערעכטיקייטן פון דער וועלט, אַ ליידנשאַפטלעכע בענקשאַפט נאָך סאָציאַלן יושר און רעכט. ביי דעם דרייפאַכיק־ליידנדיקן יידישן אַרבעטס־מענטש ברענט דער מאָראַלישער כעס אין בלוט און עס לייכט די תשוקה נאָך אמת אין די פולוויסנדיקע פאַרחלומטע אויגן. דער ייד קאָן אַרויספירן זיין עטיש־רעוואָלוציאָנערן גייסט אויך פון זיין אייגענער נביאישער און מסירות־נפשדיקער רעליגיעזער פאַרגאַנגענהייט. אין פאַרשיידענע געווענדער און מיסטיש־רעליגיעזע און נאַציאָנאַלע פאַרשלייערונגען, דורך אַלע גלגולים פון פרעמדע פאָלקס־באַוועגונגען, האָט זיך דער יידישער צער און צאָרן דערקייקלט ביז צו אונדזער סאָציאַליסטישער תקופה. און זאָלן מיר דערפאַר טאַקע מיינען, אַז דער דאָזיקער דורותדיקער פאַרקאַפּיטאַ־

ליסטישער עטישער פּאַטאָס קען ווערן קאָנצענטרירט היינט נאָר און דווקא אין דעם יידישן אַ ר ב ע ט ע ר, וואָס מוז אָפּשפּיגלען נאָר דעם קאַפּיטאַליזם?

דער יידישער סאָציאַליזם איז נישט נאָר וואָס ער מעג, נאָר ער מ ו ז דער־פאַר עפענען זיינע טירן פאַר אַלע עקאָנאָמיש־אונטערדריקטע און האַרעוועֿנדיקע שיכטן פון יידישן פאָלק. דער רעזולטאַט פון מאַטעריעלער נויט און עטישער הת־להבות וועט דאָ זיין איינער פון די בעסטע. דער בעל־מלאכה, וואָס אַרבעט נישט מיט פרעמדער קראַפט, דער כאַלופּניק, דעם היים־אַרבעטער, דער מיקראָסקאָפּי־שער קרעמערל און גאַס־הענדלער; דער ביזן ביין אויסגעהאַרעוועטער אינטעליגענט; דער מיט הונגעריקע אויגן בלאָנדזשענדיקער לופט־ייִד; און באַזונדערס, דער יונגער דור, וואָס וואַקסט היינט אין די אַלע שיכטן — זיי אַלע מוזן ווערן אריינגעצויגן אין גדר פון סאָציאַליסטישן פילן און האַנדלען. געווים קענען זיי נישט פשוט אריינגעשטעלט ווערן אין די רייען פון אָרגאַניזירטן אַרבעטער־קלאַס. אַ גרויסער מאַטעריעלער און קולטורעלער מרחק ליגט צווישן זיי. אָבער אין דער אָדער יענער מאָס שטייען זיי אַלע ביים שוועל פון אַרבעטער־מזל. די פאַרשיידנקייט פון זייערע עקאָנאָמישע „פּאָזיציעס" קאָן אונדז נישט טוישן איבער דער גלייכקייט פון זייער מצב. די גרויסע קונסט פון יידישן סאָציאַליזם וועט באַשטיין דערין, צו געפינען דעם שליסל צום הארצן פון די אַלע געפּלאָגטע פאָלקס־שיכטן. דער יידישער סאָ־ציאַליסט וועט דאַרפן קענען אָנרירן אין זיי די יסודותדיקע סטרונעס פון זייערע נשמות. ער דאַרף קענען אָנרירן די שטרענגע איבערגעגעבנקייט צום מאָראַלישן ח ו ב, וואָס ליגט אין דעם פּסיכאָלאָגישן טיפּ פון אַ מתנגד, די צאַרטע ליב־שאַפט צום מענטשן, וואָס באַלויכט דעם קלאַסישן טיפּ פון אַ חסיד, די הימלדיקע פאַרטראַכטקייט, וואָס שיינט אין די אויגן פון אַ מקובל. ער מוז געפינען ווערטער אין דער שפּראַך פון די אַלע האָרעפּאַשנע מאַסן, אום צו פאַרבינדן זייער מאָראַ־לישן קאַפּיטאַל מיט דער היינטיקער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער וועלט־באַוועגונג. זאָלן זייערע היינטיקע לעבנס־פּלענער און אפילו סאָציאַלע חלומות זיין גאָר אַנ־דערע ווי דער סאָציאַליזם, — עס מאַכט נישט אויס: די חלומות קענען ווערן אי־בערגעאַרבעט אין דעם היינטיקן פייער. זאָל אפילו היינט דער דורכשניטלעכער פאָלקס־מענטש זיין איינגעטונקט אין סוחרות און הענדלעריי, זאָל אפילו היינט זיין נשמה זיין צו אָפט איינגעוויקלט אין פּחדנות און קליינלעכן חשבון — עס מאַכט נישט אויס: מען דאַרף קענען אויפוועקן דעם גייסט פון דער היסטאָרישער העל־דישקייט.

נישט מיט רייד אַליין מוז מען גיין צו זיי; מען מוז מיט יעדער פאָלקסשיכט אויסאַרבעטן אַ ר ע אַ ל ן פּ ל אַ ן, ווי זי זאָל אויסנוצן איר אייגענע (עקאָנאָמי־שע און פּאָליטישע) ענערגיע אין אַ סאָציאַליסטישער ריכטונג. נישט דאָ איז דער אָרט צו רעדן וועגן די פּלענער. נאָר איין ליניע איז אונדז אַלעמען קלאָר: דאָס איז די ליניע פון סאָציאַליסטישער ק אָ אָ פּ ע ר אַ צ י ע. קאָאָפּעראַציע, און פּ ר אָ־ד ו צ י ר־ק אָ אָ פּ ע ר אַ צ י ע ראשית כל, סיי אין לאַנדווירטשאַפט, סיי אין האַנטווערק, סיי אין פּוילן, סיי אין רוסלאַנד, סיי אין פּאַלעסטינע, אומעטום. פאַרן

בעל־מלאכה און כאַלופּניק, פאַרן אויסגייענדיקן קרעמער און לופטמענטש טרעט אַרויס אויפן ערשטן פּלאַן די פּראָדוציר־קאָאָפּעראַציע און די חברשע זעלבסט־הילף אין אַלע אירע פאָרמען. דאָ ליגט דער התחלה־פּונקט פון זייער נייער אַנט־וויקלונג. געוויס איז היינט — ביי די קריזיסן — געוואַלטיק שווער צו נעמען זיך פאַר זייער אויפבוי. אָבער אפשר דווקא אין אַזעלכע קריזיס־צייטן, ווו די איינגע־פונדעוועטע פּאָזיציעס ווערן צעבראָכן, איז לייכטער צו געווינען די מוחות פאַר אַזעלכע אידעען. ס'איז שווער אפשר דער אויפבוי, אָבער די ריכטונג צו אים קען איינגעפלאַנצט ווערן אין די קעפּ פון די מאַסן.

וועט זיך די יידישע אינטעליגענץ און די יוגנט אַריינוואַרפן אין דער פאָלקס־סאָציאַליסטישער אַרבעט, וועט זי האָבן פאַר זיך אַ געוואַלטיק־רייכן פּראָגראַם. עקאָנאָמיש: בויען אַ קאָאָפּעראַטיווע אַנטי־אימפּעריאַליסטישע באַוועגונג, וואָס זאָל אַרומנעמען האַנטוועראָק, לאַנדווירטשאַפט, קליין־אינדוסטריע, בילדונג, גייסטיקע אַרבעט. פּאָליטיש: צונויפבינדן די דאָזיקע שיכטן מיטן ראַדי־קאַלן קאַמף פון די אַרבעטער. גייסטיק: אויפוועקן און שטאַרקן דעם פרייען, שטאָלצן און סאָציאַלן מענטשן אין דעם אונטערדריקטן יידן, אָפּשיידנדיק אים פון דער גאַנצער בירגערלעכער וועלט. די דאָזיקע מאַסן וועלן נישט קומען לוידיק צו דער באַוועגונג: יעדער טייל פון זיי, יעדער באַזונדער צווייג וועט אַריינברענגען די געפילן און באַגריפן פון יושר, פון ווירדע, פון מענטשן־באַציונגען, פון גייסטי־קער פיין און בטחון, פון לעבנס־קלוגשאַפט, ווי ער האָט זיי אין דורות־לאַנגער דערפאַרונג אויסגעאַרבעט. און דער יידישער סאָציאַליזם וועט ווערן זאַפטיקער, פילזייטיקער, מענטשלעכער, אַז ער וועט אַריינזאַפּן אין זיך די אַלע דערפאַרונגען און זיי מוסיף זיין צו די ריין־פּראָלעטאַרישע. כדי אָבער די דאָזיקע גרויסע באַ־וועגונג זאָל נישט ווערן רעפאָרמיסטיש אַזוי ווי אומעטום, זי זאָל נישט אָפּנאַרן שפּעטער אויך דאָס יידישע פאָלק, — מוז זי האָבן אין זינען נישט נאָר די טעג־לעכע חיונה אַליין, מוז זי זיין באַגרינדעט און באַפליגלט פון דעם אומ־פאַרפעלשטן סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן אידעאַל און רצון. יעדער טאָג און יעדער שריט פון דער באַוועגונג מוז טראָגן אין זיך דעם אָפּשיין פון אַ סאָציאַליסטישן עולם הבא. יעדער האָרעפּאַשניק, וואָס שטעלט זיך אין דער סאָציאַליסטישער מחנה, מוז פילן, אַז ער איז מקדים מיט זיין קאַמף די צייט פון דער דערלייזונג. אַ פאָלק, וואָס האָט געטראָגן (און טראָגט נאָך איצט) אין זיך די האָפענונג אויף אַ משיח, אויף אַ מאָראַלישער וועלט־קאַטאַסטראָפע און דערלייזונג, וואָס האָט אין מיטן פון קרעמערישן הוהאַ אַריינגעשריבן די הערזשע ווערטער „אף על פי שיתמהמה"... אַזאַ פאָלק קאָן פאַרבינדן זיינע טאָג־דאגות מיט אַ רעוואָלו־ציאָנערן אידעאַל. דעמאָלט וועט דער נישט־פּראָלעטאַרישער, אָבער האָרעפּאַשנער טייל פון יידישן פאָלק שטעלן זיך אין איין ליניע מיטן אַרבעטער־קלאַס. מיט אייגענע וועגן, אָבער צום גלייכן ציל וועלן זיי ביידע מאַרשירן.

VIII

מיר ווילן נישט בלייבן ביי טעאָרעטישע סבֿרות. מיר קענען אָנווייזן שוין אויף וויכטיקע פאַקטן אין יידישן לעבן, וואָס פירן צו אַ ברייטערן באַזיס פון יידישן סאָציאַליזם. די פאַקטן זענען נאָך ווינציק, אָבער זיי זענען סימפּטאָמען פון אַ נייער אַנטוויקלונג. אין פּוילן הויבט זיך אָן צו בילדן אַ סאָציאַליסטישע באַוועגונג פון האַנטווערקער און כאַלופּניקעס, און אויך דער „בונד" הויבט אָן שטיצן די באַוועגונג 1). דעם 1־טן אָקטאָבער איז אין וואַרשע פאָרגעקומען דער ערשטער מיטינג, צונויפגערופן פון דעם ניי־געגרינדעטן סאָציאַליסטישן „האַנטווערקער־פאַריין". דער הויפּט־רעדנער פון די האַנטווערקער האָט אָנגעצייכנט זיין אויפגאַבע: „שוץ פון די אינטערעסן פון די אָרימע האַנטווערקער, קאַמף קעגן דעם בעל־גוף און אָפּנעמער־קאַפּיטאַליסט, האַנט ביי האַנט מיט דעם אַרבעטער־קלאַס, פאַר אַ נייער אָרדענונג". דער מיטינג איז פאַרהילכט געוואָרן פון אויסגעשרייען: „זאָל לעבן דער סאָציאַליזם!" אויף די וואַלן צו דער קראַנקן־קאַסע אין ווילנע האָט דער „בונד" אַרויסגעלאָזן אַ וואַלבלאַט, אין וועלכן ער האָט געשריבן, „אַז צווישן די יידישע אַרבעטסגעבער בילדן אַ גרויסן טייל אָרימע האַנטווערקער, קליינע הענדלער און קרעמער", וואָס זענען פאַרבינדעטע פון די אַרבעטער. „די יידישע האָרעפּאַשנע מאַסן, בעלי־מלאכות און קליין־הענדלער מוזן אַרויסגעריסן ווערן פון דער השפּעה פון די גבֿירים און מיוחסים... די אַרבעטנדיקע צווישן די אַרבעטסגעבער דאַרפן און וועלן זיין מיט די אַרבעטער".

מיר זעען: דאָס איז שוין נישט מער קיין ריין־פּראָלעטאַרישע באַוועגונג. דאָס וועט ווערן אַ גוטער סימן פאַרן יידישן סאָציאַליזם נאָר בתנאַי, אויב אַ ריי באַדינגונגען וועלן ווערן דערפילט. דאָס אויפוואַכן פון האַנטווערקער זאָל נישט „אויסגענוצט" ווערן פאַר דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג" ווי אַ הילפס־אַרמיי פאַרן אַרבעטער־קלאַס; נאָר דער האַנטווערקער זאָל ווי אַ זעלבסטשטענדיקער כוח מיט אַ ברייטן פאַרשטענדעניש אַריינגעצויגן ווערן אין סאָציאַליזם. און נישט נאָר האַנטווערקער אַליין, אויך די אָרימסטע שיכטן פון קרעמער, פון דעקלאַסירטן לופטמענטש. די יוגנט פון אַנדערע „קלאַסן" מוז מען גייסטיק און עקאָנאָמיש

---

1) סוף חודש יולי פון דעם יאָר האָט אין דער „פאָלקס־צייטונג" (נום. 155) געשריבן דער האַנטווערקער בן־יצחק: „און באמת — ווער איז אַזעלכער דער כאַלופּניק? אַ לוין־שקלאַף, פּונקט ווי דער אַרבעטער, און אָפטמאָל נאָך אין זייער אַ פאַרערגערטער אויפלאַגע; דער אַרבעטער האָט כאָטש באַוויזן אויסצוקעמפן פאַר זיך אין דער סאָציאַלער געזעצגעבונג אַ ריי באַוואָרענישן. דער האַנטווערקער־כאַלופּניק געניסט פון דעם אַלעם אויך נישט. דער אַרבעטער איז נאָך זיין אַרבעטסטאָג אַ מענטש, וואָס קומט אין זיין פּראָפעסיאָנעלע אָדער קולטורעלע אָרגאַניזאַציע, וואָס לעבט זיך אויס אין אַ חבֿרישער סבֿיבֿה, — און אין דער זעלבער צייט זיצט דער כאַלופּניק צוגעשמידט צו זיין מאַשין, צו זיין וואַרשטאַטל און טראַכט אַפילו נישט וועגן אַזאַ לוקסוס. די לאַגע זיינע איז אָפטמאָל נאָך ביטערער ווי די לאַגע פון אַרבעטער". בן־יצחק זעט אויך דעם אויסוועג: „מען מוז בויען פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוון פון כאַלופּניקעס מיט אַרבעטסלאָזע אַרבעטער צוזאַמען. ווייל ס׳איז אויסגעוואַקסן אַ כינעזישע וואַנט צווישן זיי. אין פאַרלויף פון יאָרן איז געפּרעדיקט געוואָרן האַס צווישן די דאָזיקע צוויי סאָציאַלע גרופּעס". „די סאָציאַליסטישע האַנטווערקער זאָלן בויען אַ נייע געזונטע, אייגענע אָרגאַניזאַציע".

אריינציען אין קאמף און קאאפעראציע. איבער דער באוועגונג זאל אבער שוועבן נישט נאר דער פארומערטער געדאנק וועגן טאג־טעגלעכער חיי שעה אליין, נאר דער רעוואלוציאנערער גייסט פון זוכענישן, צעשטערונג און אויפבוי פון וועלטן.

מיר לעבן היינט אין א הערא:שן צייטאלטער. די צרות, וואס דריקן דאס פאלק, זענען געוואלטיק. די פארשלעפערונג פון גייסט דורך אויסערלעכע „דערגרייכע־נישן" איז נאך געוואלטיקער. נאר צוויי וועגן שיינען ארוים אין דעם היסטארישן בין־השמשות. ס'איז דא א וועג פון ס א צ י א ל ע ר צ ד ק ה, וועלכער טראגט קוים אין זיך דעם אנזאג פון א גרויסער מענטשלעכער צוקונפט. און ס'איז דא א וועג פון דעם טיפן ה ע ר א ;ש ן ג י י ס ט, וועלכער מוז אוועקשטעלן זיך קעגן דער היינטיקער וועלט. אט דער גייסט, וואס פאסט נאר אליין צו אונדזער עפאכע, מוז געבארן ווערן אדער פארמירט ווערן אויך אין יידישן סאציאליזם. זאל זיך דער סאציאליזם אריינרייסן אויף דער יידישער גאס ווי א גליענדיקער שטורעמווינט, זאל אן עכטע ליכטיקייט פארגיסן פון אויבן ביז אראפ אלע ווינקעלעך פון דעם היינטיקן שווארצן טאג. אין דער מאטערניש, אין דער קאמף־לופט, אין דער הייסער האפענונג און מסירות־נפש וועט זיך אויפהייבן ווידער אמאל דער יידישער פאלקס־מענטש.

(„פרייע שריפטן", מאי 1927)

יידנהאַס, קלאַסנהאַס, מענטשנהאַס

די לאַגע פון די יידישע פאָלקס־מאַסן אין אייראָפּע האָט זיך אין דעם פאַר־גאַנגענעם האַלבן יאָר נאָך מער פאַרביטערט ווי פריער. דער עקאָנאָמישער קריזיס, וועלכער בושעוועט אין דער גאַנצער וועלט, רייסט שטיקער פלייש פון דעם אַזוי אויך אויסגעדאַרטן יידישן פאָלקס־קערפּער. דער זעלבסטמאָרד פון דעם אין יאוש אַריינ־געפאַלענעם יחיד פאַרוואַנדלט זיך אַלץ מער אין אַ סאָציאַלער דערשיינונג פון יידישן פאָלקס־לעבן. מען האָט ביז אַהער אָממייסטן גערעדט וועגן דער ביטערער לאַגע פון די יידן אין רומעניע, פוילן און קאַרפּאַטן־רוסלאַנד. פאַר דער צייט האָט זיך דער פאַרניכטונג־שטורעם אַריינגעריסן אין לעטלאַנד, צום טייל אין ליטע, אין דייטשלאַנד, אויך אין פראַנקרייך און בעלגיע. דער יידישער קריזיס אונטערשיידט זיך פון דעם אַרומיקן וועלט־קריזיס דערמיט, וואָס זיינע „טרעגער" זעען פאַר זיך כמעט גאָר קיין אויסוועג נישט. דער ווירטשאַפטלעכער תהום קוקט אויף זיי מיט די בלינדע אויגן פון זיכערן אונטערגאַנג. עס איז נישט נויטיק צו ברענגען טאַבעלן מיט סטאַטיסטישע ציפערן, כדי צו שילדערן די אַריינגעבראָכענע נויט. ס'איז גע־נוג אַרויסצונעמען פון די בלעטער די איינצלנע דערשיטערנדיקע באַריכטן, כדי אַרויסצוזען פון זיי דעם אַלגעמיינעם גורל פון די מאַסן אין אַלע יידישע קבוצים פון דער וועלט.

„...ביי דער טראַמוויי־בודקע אויף מוראַנאָווער פּלאַץ האָט מען נעכטן ביי־טאָג געפונען אונטערגעוואָרפן 4 יידישע קינדער: דריי מיידלעך און איין יינגל. זיי זענען געווען האַלב נאַקעט און אַזוי אויסגעדאַרט, אַז ס'איז געווען אַ שרעק צו קוקן אויף זיי. אין דעם ברענענדיקן פראָסט זענען די קינדער געווען אָנגעטאָן אין... צונויפגעניייטע זעק. פון הונגער האָבן זיי געגנאָגט די פינגערלעך. זיי זענען דאָרט ביי דער בודקע אָפּגעשטאַנען אַ לענגערע צייט, ביז וואַנען מען איז דערגאַנגען, אַז זיי זענען דאָ איבערגעלאָזן געוואָרן דורך זייערע עלטערן. די קינדערלעך האָבן בשום אופן נישט געוואָלט אָנגעבן זייער פאַמיליע־נאָמען און ווו די עלטערן וווינען. זיי האָבן זיך אָנגעגעבן אַלס חיה 10 יאָר, גיטל 8 יאָר, רויזע 5 יאָר און ישראל 7 יאָר. די עלטערן וווינען אין פּאָוואָנזקער ראַיאָן אין אַ קעלער. די גאַס און נומער פון הויז ווייסן זיי נישט. דאָס עלטסטע שוועסטערל האָט דערציילט, אַז דער טאַטע און מאַמע פאַרדינען גאָרנישט שוין אַ לענגערע צייט. לעצטנס ליגט דער טאַטער קראַנק. די מוטער האָט שוין אַלץ פאַרזעצט צו האָבן אויף דער הוצאה.

היינטיקע וואָך איז די לאַגע אין שטוב געוואָרן קאַטאַסטראָפאַל. ס'איז נישט געווען מיט וואָס איינצוהייצן. פאַרן אַרויספירן די קינדערלעך אויף דער גאַס, האָט די מאַמע זיי אויסגעטאָן די וועש און אויבערשטע מלבושים, וועלכע זי האָט אַוועקגעטראָגן צו פאַרקויפן, און זיי אָנגעטאָן אין די צונויפגענייטע זעק, רעכענענדיק אַפּנים, אַז אין אַנשטאַלט, וווהין מען וועט זיי אָפּפירן, וועט מען זיי סיי־ווי־סיי געבן פרישע וועש און מלבושים. פאַרן אַוועקפירן די קינדער האָבן די עלטערן מיט זיי זיך געזעגנט און שטאַרק געוויינט, צוזאָגנדיק די קינדער, אַז דאָרט, ווו זיי וועלן איצט אָנקומען, וועלן זיי כאָטש זיין אָפּגעהיט פון נויט און קעלט. די 4 קינדערלעך זענען אָפּגעפירט געוואָרן אין קינדערהיים אויף ישוו. יערסקע...״

„...מיטוואָך האַלב 1 ביינאַכט האָבן דורכגייער אויף גענשע גאַס באַמערקט ליגן צונויפגעקאָרטשעט אויף אַ טרעפּל פון אַ געוועלב פאַרן הויז נומער 4 אַן אומבאַקאַנטע פרוי. זי האָט געקרעכצט און געוויינט. עטלעכע דורכגייער האָבן זיך פאַראינטערעסירט מיטן גורל פון דער אומבאַקאַנטער פרוי און פעסטגעשטעלט, אַז זי איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד, אויסטרינקענדיק אַ גרעסערע דאָזע יאָדינע. די אַרויסגערופענע „גיכע הילף״ האָט די זעלבסטמערדערן אָפּגעפירט אין יידישן שפּיטאָל. זי האָט זיך אַרויסגעוויזן ווי די 23־יאָריקע נאָדל־אַרבעטאָרן באַשאַ לאַסקאַ פון פאַלעניץ. זי איז געווען דערשעפּט פון הונגער און נויט. אַ גאַנצע וואָך האָט זי זיך אַרומגעשלעפּט איבער וואַרשע, זוכנדיק אַרבעט. מיטוואָך אַ גאַנצן טאָג האָט זי גאָרנישט געהאַט אין איר מויל. זי האָט געוואָלט צוריקפאָרן אַהיים קיין פאַלעניץ, האָט זי נישט געהאַט אויף קיין רייזע־הוצאות. חברטעס און חברים, פריינט און באַקאַנטע, צו וועמען זי האָט זיך געווענדט נאָך הילף, האָבן איר נישט געוואָלט, צי נישט געווען בכוח צו העלפן. זי איז דעריבער געווען געצוווּנגען אויסצושטרעקן די האַנט נאָך נדבות. זי האָט אַרומגעבלאָנקעט איבער נאַלעווקי און מילע און געבעטלט נדבות, כדי צו האָבן אויף רייזע־הוצאות קיין פאַלעניץ. קוים 30 גראָשן האָט זי אין משך פון אַ גאַנצן אָוונט צונויפגעקליבן. דערמיט האָט זי קיין באַן בילעט נישט געקאָנט אויסקויפן. ווו איבערצונעכטיקן אין וואַרשע, האָט זי אויך נישט געהאַט פאַר דעם געלט, איז זי אַוועק אין דער אַפּטייק, דאָרט געקויפט אַ פלעשעלע יאָדינע און עס אויסגעטרונקען...״

„...מאָנטיק 11 ביינאַכט איז דער 20־יאָריקער אַרבעטסלאָזער יעקב מלינקעוויטש געקומען אַהיים, טשעפּלע 6. דער יינגערער ברודער, וועלכער אַרבעט יאָ, האָט נישט געוואָלט אים אַריינלאָזן, טענהנדיק, אַז ער איז נישט בכוח אים, דעם אַרבעטסלאָזן, געבן צו עסן. מלינקעוויטש האָט זיך מיט כוח אַריינגעריסן אין שטוב אַריין און געוואָלט נעמען עפּעס עסן. דער ברודער איז אים באַפאַלן מיט אַ מעסער און אים אַריינגעשטאָכן אין האַלדז אַריין. אין אַ שווערן צושטאַנד האָט מען מלינקעוויטשן אָפּגעפירט אין יידישן שפּיטאָל...״ 1).

וואָס קאָן מען צוגעבן צו אָט די בילדער, ווו די מענטשלעכע פּיין און די זע־

1) זע די „נייע פאָלקס־צייטונג״, די נומערן פון 29־טן יאַנואַר, 3־טן און 10־טן פעברואַר 1932.

לישע דערנידערונג איז דערגאַנגען ביז צו דער לעצטער מדרגה, ווו די פּיין גייט אַריבער אין פאַרצווייפלונג און גרויזאַמקייט קעגן זיך און קעגן אַלעמען? די פאַר־צווייפלונג און גרויזאַמקייט לויערט אויפן יידישן האַרעפּאַשניק אין אַלע גאַסן, אין אַלע שטיבער, אין אַלע רעגירונגס־אינסטאַנצן.

אָבער די עקאָנאָמישע נויט האָט זיך אין דער לעצטער צייט פאַרבונדן נאָך מיט פיזישע געפאַרן פאַר דעם יידישן פאָלקס־מענטש. אין אַ גאַנץ אַנדערער היסטאָרישער סיטואַציע, ווי אין דער עפּאָכע פון אַ מלך אחשורוש, קאָנען די יידי־שע מאַסן היינט ווידער זאָגן די ווערטער: „אלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי"... די געפאַר פון פּאָגראָמען, וועלכע איז ערשט מיט אַ צען יאָר צוריק אָפּגעשטופּט געוואָרן פון דער יידישער פאָלקס־געשיכטע, האָט זיך ווידער גענו־מען באַווייזן אויפן פּאָליטישן האָריזאָנט. אין בערלין און אין ווין שלאָגט מען סיסטעמאַטיש יידישע סטודענטן; אין בודאַפּעשט און אין פּראָג בויט מען קעגן זיי ווענט פון באַגרענעצונגען. אין וואַרשע הויבט זיך עס אָן מיט פּאָדערונגען פון מתים און עס גייט אַריבער אויף די לעבעדיקע. פון די ענגע זאַלן פון „וויסנשאַפט־לעכער" פאָרשונג גיסט זיך די כוואַליע אַריבער אין די גאַסן און געסלעך, ווו די יידישע אָרעמקייט שטיקט זיך אין צער און נויט. די שטאָט ווילנע ווערט שוין דער שויפלאַץ פון גיפטיקער פעלקער־שנאה, פון שלעגעריי און קרבנות, פון זעלבסטשוץ און פּראָצעסן. די שטאָט מיט דער גרויסער היסטאָרישער טראַדיציע, ווילנע, זעט זיך פּלוצים ווידער אַריינגעפלאָכטן אין דער אייזערנער קייט פון יידישע רדיפות און יסורים. די געשעענישן קומען פאַר און רופן נישט אַרויס דעם שטורעמ־דיקן פּראָטעסט פון דער אַרומיקער סביבה.

דער פּראָפעסאָר פון וואַרשעווער אוניווערסיטעט קאָטאַרבינסקי 1) האָט גע־פונען אפילו ווערטער, וועלכע אָטעמען מיט פּראָטעסט און אַנטריסטונג: „מען האָט באַנייט די לעקציעס אין די אַקאַדעמישע שולן. מען האָט צוריק אָנגעבונדן די אָפּ־געריסענע פעדים. אָבער — גענוג אילוזיעס! אין די נשמות שטעקט שטאַרק די שנאה, דער פּראָדוקט פון דער מאַסן־באַליידיקונג... נישט נאָר די הערן וועלן מוזן די הענט וואַשן, די קליידער וואַשן, אויך די פּרייזלעך. ווו איז די העלדישע אמאַ־זאָנקע, וועלכע האָט דעם 6־טן, עפּענענדיק אויף דער גאַנצער ברייט דאָס פענצטער, געשריגן מיט איר הויכן סאָפּראַן: „שלאָגט די יידן"? ווו איז די צוקונפטיקע סאַ־מאַריטאַנקע, וועלכע האָט דערלאַנגט איר הבר שטיינער פון ברוק, כדי צו פאַר־שטיינערן אירע הברים? ווו איז די געוויסנהאַפטיקע אַרבעטאָרן, וועלכע האָט גע־שריגן „דער האָט נאָך נישט באַקומען", ווען מען האָט געשלאָגן אַ דורכגייער מיט אַן אָנזעעוודיקער נאָז און מען האָט נישט געטשעפּעט זיין חבר, וועלכער האָט גע־האַט אַ נייטראַל פּנים?" פּראָפעסאָר קאָטאַרבינסקי אַפּעלירט צו דער פּוילישער יוגנט, אַז עס זאָלן מער נישט זיין קיין געשלאָגענע און שלאָגערס, „אויב מיר ווילן נישט ווייטער פאַלן צו דער מדרגה פון היינט און קעין".

---

1) אין פּוילישן זשורנאַל „ראַציאָנאַליסטאַ", אין זיין אַרטיקל „נאָכן שטורעם".

אָבער ווי ווייניק אַנדערע שטימען פון קלאָרער איבערצייגונג און ווי נאָך ווייניקער טאַטן האָבן זיך אָנגערופן אויף דער פּאָגראָם־אַטמאָספער און דעם וואַקסנדיקן מענטשן־ און פעלקער־האַס! ווי גלייכגילטיק שטייען לפּנים פון די דאָזיקע געשעענישן פּוילישע, דייטשישע, עסטרייכישע סאָציאַליסטן. די איינע, וועלכע זענען אויף לעבן און טויט צונויפגעוואַקסן מיט זייער פאָטערלאַנד און מלוכה, זענען גרייט אָפּצוּווענדן זיך פון דעם יידן־קאָמפּלעקס צוליב זייערע פּאַטריאָטישע אינטערעסן. די אַנדערע, וועלכע האָבן אין זינען די וועלט־רעוואָלוציע מיט דער דיקטאַטור פון קאָמוניסטישע פירער, בלייבן שטיין אָן אַ זייט פון דער יידישער טראַגיק צוליב זייערע „רעוואָלוציאָנערע" אינטערעסן. די מיליאָניקע מאַסן פון יידישן פאָלק זעען זיך נישט נאָר גערודפט, נאָר אויך פּאַראיינזאַמט, פאַרלאָזן פון אַלע בלומרשט־פּראָגרעסיוו־באַדיקע כוחות פון דער היינטיקער געזעלשאַפט. אין דעם גלאַנץ־פּעריאָד פון דער אייראָפּעיִשער ציוויליזאַציע, נאָכן אויפקום פון די ראַדיקאַלסטע סאָציאַלע אידעען און באַוועגונגען, נאָך דעם הארטן מוסר־השכל פון דעם וועלטקריג, — שפּריצט אין בלוטיקט דער אַנטיסעמיטיזם מיט דער זעלביקער „פרישקייט", ווי אין די פינצטערסטע צייטן פון עבר. דער יידישער מענטשזעט, ווי מען פליט אַרום שטאָלץ אין דער לופטן, ווי מען שווימט אונטער די טיפסטע וואַסערן, ווי מען רעדט זיך דורך מיט די ווייטסטע קאָנטינענטן, — און בנוגע אים לעבט אויף ווי מיט הונדערטער יאָרן צוריק דאָס היהשע פּנים פון אַנטיסעמיטישער שנאה. וואָס איז דער ווונדער, אַז יאוש־געפילן און צערודערונג פון די מוחות נעמען אַרום אַלץ מער די מאַסן, באַזונדערס די יידישע יוגנט?

ציַ האָט גאָר די יידישע געשיכטע בכלל אַ וועלכן נישט איז זינען און אַ ליכטיקן אויסבליק אין דער צוקונפט?

פונוואַנען דער אַנטיסעמיטיזם?

מיר מוזן ווידעראַמאָל שטעלן פאַר זיך די פראַגע: וווּ ליגט די טיפערע סיבה פון אַנטיסעמיטיזם, פון זיין זיך שטענדיק באַנייענדיקן כוח און שווונג? מיר טאָרן זיך נישט לאָזן פאַרפירן פון די אויבנויפיקע דערקלערונגען, אַפילו בעת זיי קלינגען זייער וויסנשאַפטלעך. די איינציקע דערקלערונג, וועלכע עס גיבן היינט־צו־טאָג די מייסטע סאָציאַליסטן פון אַלע ריכטונגען, איז אַן עקאָנאָמישע. מען דערמאָנט דאָס באַקאַנטע וואָרט פון אויגוסט בעבעל: „אַנטיסעמיטיזם דאָס איז דער סאָציאַליזם פון נאַראָנים" — און מען איז באַפרידיקט. בעבעל און די דייטשישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן האָבן גענומען אַ שטעלונג צו דער אַנטיסעמיטישער באַוועגונג, וועלכע האָט זיך פאַרשפּרייט בעת דעם דייטשישן ווירטשאַפטלעכן קריזיס פון 1873. האָבן זיי דערקלערט דעם דייטשישן הענדלער און האַנטווערקער, אַז נישט דער יידישער קאַפּיטאַליסט איז שולדיק אין זייער נויט, נאָר דער קאַפּיטאַליזם אַלס אַ סיסטעם. זיי האָבן געהאַלטן, אַז מיט

דער אויפקלערונג פון די עקאנאמישע סיבות וועלן זיי דעם אנטיסעמיטישן נאר ארויספירן אויף דעם ריכטיקן סאציאלן וועג 1).

פונקט אזוי ווערט דערקלערט דער יידן־האס אויך היינט־צו־טאג. מען פאסט אים אויף, ווי דעם אויסדרוק פון דער עקאנאמישער קאנקורענץ צווישן די גלייכארטיקע יידישע און נישט־יידישע שיכטן אין א דייטשלאנד, פוילן א. א. וו. מען באווייזט היסטאריש, אז יעדעסמאל, ווען א טייל פויערישע באפעלקערונג דרינגט אריין אין שטאט, צו די שטאטישע פרנסות, שטויסט זי זיך אן אן יידן, וועלכע האבן שוין פארנומען די באטרעפנדיקע בארופן. דער אנטיסעמיטיזם איז דעמאלט נישט אנדערש ווי א שטיק קלאסן־קאמף. דער יידן־האס ווערט אויך באנוצט דורך די הערשנדיקע קלאסן; בשעת זיי ווילן אפווענדן דעם בליק פון זייערע אונטערדריקטע מאסן אין א פאלשער ריכטונג. בעת דער פריץ, דער קאפיטאליסט, דער מלוכה־מאן העצט אויף זיינע הארעפאשניקעס קעגן די יידן, פירט ער — אומדירעקט — אויך זיין קלאסן־קאמף. פון אזא דערקלערונג שטאמט אויך דער איינציקער אויספיר צו ארגאניזירן דעם קאמף קעגן דעם אלגעמיינעם סיסטעם פון קאפיטאליזם.

איז די דאזיקע טעאריע ריכטיק און גענוגנדיק?

זי איז ריכטיק, אבער נישט גענוגנדיק. ווייל זי מישט צונויף דעם אויסערלעכן טעם פון דער דערשיינונג מיט איר טיפערער סיבה. דאס פאסירט אין דעם פארפלאנטערטן סאציאלן לעבן זייער אפט. לאמיר נעמען אלס משל דעם רוסישן פויער פון דער צארישער צייט, וועלכער פלעגט אזוי אפט שלאגן אן רחמנות זיין פרוי. אויך דא האט מען געזוכט די סיבה און מען האט זי ארויסגעפונען אין די גרויזאמע עקאנאמישע באדינגונגען פון פויערשן לעבן אין דארף. נישט די אכזריות פון פויער — האט מען דערקלערט — שלאגט די אומשולדיקע הארעפאשניצע־פרוי, נאר די ארעמקייט זיינע, דער ביטערער עלנט און אומעט. איז די דערקלערונג געווען ריכטיק? אוודאי. אבער זי האט נישט געגעבן קיין ענטפער אויף דער פראגע: פארוואס האט דער פויער געשלאגן דווקא די פרוי?... ער האט זיך

---

1) ס'איז אבער כדאי צו ברענגען דא א טייל פון דער רעזאלוציע, וועלכע איז אנגענומען געווארן לויטן פארשלאג פון בעבלען אויף דעם סאציאל־דעמאקראטישן קאנגרעס אין קעלן (1893): „דער איינזייטיקער קאמף פון אנטיסעמיטיזם קעגן דער יידישער עקספלואטאציע מוז נויטווענדיקערהייט זיין דערפאלגלאז, ווייל די עקספלואטאציע פון מענטשן איז נישט קיין ספעציעל יידישע ערווערב־פארעם, נאר אזא, וועלכע איז כאראקטעריסטיש פאר דער בירגערלעכער געזעלשאפט און וועט מיט איר צוזאמען אונטערגיין. די סאציאל־דעמאקראטיע באקעמפט דעם אנטיסעמיטיזם. די דאזיקע באוועגונג ווירקט אבער סוף־כל־סוף רעוואלוציאנער, טראץ איר רעאקציאנערן כאראקטער און קעגן איר אייגענעם ווילן, ווייל די קליינבירגערלעכע און קליינפויערלעכע שיכטן וועלכע ווערן אויפגעהעצט דורך דעם אנטיסעמיטיזם קעגן די יידישע קאפיטאליסטן, מוזן קומען צו דער דערקענטעניש, אז זייער שונא איז נישט נאר דער יידישער קאפיטאליסט, נאר דער קאפיטאליסטן־קלאס בכלל און אז נאר דער סאציאליזם קאן זיי באפרייען".

אויך די היינטיקע דייטשישע קאמוניסטן שטעלן זיך אפט אויף אט דעם וועג פון פראפאגאנדע. — יא, (זאגן זיי צו די פאשיסטישע צוהערער), א יידישן קאפיטאליסט דארף מען טאקע הענגען, אבער הענגען דערביי אויך א פאר קריסטלעכע קאפיטאליסטן! — ס'איז נישט שווער פארצושטעלן זיך, וואס עס קאן ארויסקומען פון אזא מיר „אידעאלאגישער" איינשטעלונג.

דערוואַגט זי צו שלאָגן — און אַלע שכנים אַרום האָבן דערביי געשוויגן — דער־
פּאַר, ווייל אין דער צאַריש־פּריצישער געזעלשאַפט האָט געהערשט נישט נאָר די
עקספּלואַטאַציע פון אַרבעטס־מענטש, נאָר אויך — פון מאַן איבער פרוי. דער
עבד נכנע פאַרן פּריץ און טשינאָווניק, איז אָבער דער פּויער געווען גלייכצייטיק
ביי זיך אין דער היים דער באַלעבאָס איבער זיין ווייב. און כדי צו באַקעמפן אָט די
צווייטע אַרט עקספּלואַטאַציע, איז שוין נישט גענוג נאָר קאַמף קעגן קאַפּיטאַליזם
אַליין. וואָרום אויב מען פירט נישט קיין *ספּעציעלן* קאַמף קעגן דער פרויען־
שקלאַפעריי אין דער מענער־געזעלשאַפט, וועט אָט די שקלאַפעריי פאַרבלייבן אויך
ביי דעם בעסטן סאָציאַלן סדר. וואָרום אויך היינט־צו־טאָג ווערט די פרוי געשלאָגן
(נישט דווקא פיזיש) אָפּטמאָל אַפילו אין יענע פאַמיליעס פון פּויערים, אַרבעטער
און אינטעלעקטועלע, ווו ס'איז נישטאָ דער שמייסנדיקער בייטש פון אָרעמקייט.
ס'איז קלאָר: דער פּויער האָט דעמאָלט געפייניקט נישט נאָר צוליב עקאָנאָמישע
סיבות אַליין. די עקאָנאָמיק איז געווען דער שטויס און דער צוואַנג; די עבֿדות
פון דער פרוי איז אָבער געווען די סיבה און דער יסוד.

נישט אַנדערש איז עס מיט דעם ייִדן־האַס. געוויס איז זיין נענטערע סיבה
די עקאָנאָמיק. בעת די נישט־ייִדישע פאָלקס־שיכטן לעבן זיך ווירטשאַפטלעך
שלעכט, בעת עס כאַפּט זיי אָן פאַרן גאָרגל אַן עקאָנאָמישער קריזיס, דעמאָלט
זענען זיי גרייט אַרויפצוּוואַרפן זיך מיטן גאַנצן כוח פון זייער סאָציאַלן כעס אויף
די ייִדן. אָבער די פראַגע איז: פאַרוואָס שטענדיק און אומעטום דווקא אויף ייִדן?
ס'איז באַצייכענענדיק, אַז די שפּאַנונגען פון עקאָנאָמישער אַרט צווישן ייִדן און
נישט־ייִדן קומען פאָר אויף *אַלע* געביטן און אין אַלע שיכטן פון סאָציאַלן אָר־
גאַניזם. מיר האָבן אויבן דערמאָנט דעם צוזאַמענשטויס פון די פּויערשע עלעמענטן
מיט די איינגעפונדעוועטע ייִדישע באַרופן אין שטאָט. אָבער דער פלאַך פון די
צוזאַמענשטויסן איז אַ סך ברייטער און אוניווערסאַלער. ס'איז באַקאַנט דער אַנטי־
סעמיטישער קאַמף אין דייטשלאַנד און פראַנקרייך פון דער נייערער צייט קעגן דעם
ייִדישן *גרויס־קאַפּיטאַל* און פינאַנץ, קעגן „די ראָטשילדס". דער דייטשי־
שער פאַשיזם אַרבעט נאָך איצט מיט דעם אַרגומענט, און נישט נאָר דער דייטשי־
שער פאַשיזם. די רעאַקציאָנערע פרעסע אין ענגלאַנד וואַרפט זיך גראָד איצט
אַרויף אויף די „לאָנדאָנער דייטשישע באַנקירן" (געמיינט ייִדן) און באַשולדיקט זיי
מיט אַזאַ לשון: זיי האָבן אין ענגלאַנד דערוואָרבן גרויסע פאַרמעגנס, קימערן זיך
נאָר וועגן זייער געלט און זייער אַלטן פאָטערלאַנד דייטשלאַנד און האָבן ליידער
אַן אומגעהויערן איינפלוס. זיי האָבן פאַר, בעת און נאָך דער מילחמה כסדר גע־
האַנדלט און אינטריגירט לטובת דייטשלאַנדס אינטערעסן, זיי האָבן איצט פאַר־
כאַפּט די פינאַנץ, די פּובליציסטיק, די רעגירונג און די געזעלשאַפט". — אין
מיטלאַלטער, ביי דעם איבערגאַנג פון נאַטור־ווירטשאַפט צו געלט־ווירטשאַפט אין
אַלטן רוסלאַנד, אין היינטיקן פּוילן טרעט אויף דער אַנטיסעמיטיזם שוין קעגן די
ייִדישע האַנטווערקער, הענדלער, געלט־פאַרמיטלער, בכלל קעגן *קליינבירגערטום*. — אין ראַטנרוסלאַנד זעען מיר עלעמענטן פון אַנטיסעמיטישער קאַנ־

קורענץ געוועגדעט שוין קעגן ייִדישן אַרבעטער, פּויער, באַאַמטן. (אגב, איז אַזאַ קאָנקורענץ קעגן ייִדישע אַרבעטער בולט אַרויסגעטרעטן אין אַמאָליקן לאָדזש, בעת קריסטלעכע אַרבעטער האָבן נישט געוואָלט צולאָזן ייִדן צו די וועבערייען). און אַ פּיינטלעכער קאַמף קעגן ייִדן, וועלכע פּאַרנעמען פּאָזיציעס אין ליבעראַלע באַרופן, ברענט היינט־צו־טאָג אין דייטשלאַנד, אין פּוילן, אין אַמעריקע.

אָט די דאָזיקע גרייטשאַפט פון אַלע סאָציאַלע שיכטן, אין אַלע לענדער, אין אַלע צייטן, ביי אַלע היסטאָרישע סיטואַציעס צו ווענדן זיך מיט דער גרעסטער שאַרפקייט דווקא קעגן דער ייִדישער קאָנקורענץ, באַווייזט, אַז „דער ייִד" איז אייגנטלעך נאָר אַ שעיר לעזאזל. די שינאה צו אים האָט שוין געמוזט זיין פריִער, איידער ס'איז געקומען דער עקאָנאָמישער שטויס, כדי מען זאָל האָבן דעם מוט כּסדר אויף אים אַרויפצוּוואַרפן די שולד פאַר יעדער ווירטשאַפטלעכער צרה. — מען דאַרף זיך אויך דערמאָנען, אַז נישט נאָר ביי עקאָנאָמישע קריזיסן, אויך ביי יעדער אַרט פון פּאַרדרוסן אָדער מפּלות וואַרפט מען אָפּט אַרויף די שולד אויף די ייִדן: אַזוי איז עס ביי די מפּלות, וועלכע פאַרשיידענע מלוכות האָבן געליטן אין קריג, אַזוי איז עס ביי פאַרשיידענע וויסנשאַפטס־, קונסט־ און ספּאָרט־פאַראַנשטאַלטונגען, ווו עס האַנדלט זיך וועגן גייסטיקע דערגרייכונגען, נישט וועגן ריין־עקאָנאָמישן כוח. עס איז קלאָר: עס מוז זיין אַ טיפערע סיבה פון ייִדן־האַס, ווי נאָר די ווירטשאַפטלעכע סיבות אַליין.

* * *

מען האָט נישט איינמאָל געפּרוּווט אין דער ליטעראַטור אָנצוּווייזן אויף אָט דער גרונט־סיבה. „דער ייִד איז בטבע אַ סוחר, הענדלער, אַ שווינדלער" — האָבן געטענהט אַנטיסעמיטן, אָבער אויך אייניקע דענקנדיקע מענטשן פון ייִדישן פאָלק גופא. פון אָט דער „קרעמערישער נאַטור" פון דעם ייִד האָט מען אַרויסגעפירט אַלע זיינע חסרונות, וועלכע פאַרדאַרבן דאָס כּלומרשט־מסודרדיקע און האַרמאָנישע לעבן פון די נישט־ייִדישע פעלקער און מלוכות. אָנשטאָט צופיל ציטאַטן וועט אפשר זיין גענוג צו דערמאָנען, למשל, די שילדערונג, וועלכע קאַרל מאַרקס האָט געגעבן וועגן דעם „יודענטום" אין אַן אַרטיקל פון יאָר 1843: „וואָס איז דער וועלטלעכער גרונט פון ייִדנטום? דאָס פּראַקטישע באַדערפעניש, דער אייגענער נוצן. וואָס איז דער וועלטלעכער קולט פון דעם ייִד? דער שאַכער. וואָס איז ביי אים דער וועלטלעכער גאָט? דאָס געלט". מאַרקס האָט געזען פאַר זיך נאָר איין טייל פון דעם מערב־אייראָפּעישן ייִדנטום (די „ראָטשילדס"). אויף דעם סמך האָט ער דיאַלעקטיש פאַרשפּיצט זייער כאַראַקטעריסטיק, אָבער זיינע ווערטער זיינען געבליבן שטעקן אין דעם מאַרקסיסטישן באַוווּסטזיין פון זיינע תלמידים. — וועגן דער קרעמערישער, „מאַטעריאַליסטישער" נאַטור פון דעם ייִד הערט מען נישט אויף צו שרייבן און צו רעדן עד היום. דערביי פאַרגעסט מען לחלוטין, אַז דער ייִדישער פאָלקס־מענטש איז אין די דורות געצוווּנגען געוואָרן אָפּצוגעבן זיך

אזויפיל מיט מיסחר. ש. דובנאָוו ברענגט אין זיין געשיכטע 1) אַן אויספירלעכן דאָקומענט, געשריבן פון אַ קריסטלעכן פרייסישן ליבעראַלן באַאַמטן, דאָס, וועגן דער יידישער לאַגע אין יאָר 1781. „מען לייגט אַרויף אויף דעם ייד, — האָט ער געשריבן, — די פאַרשיידנסטע שטייערן, דערביי אָבער זענען ביז גאָר באַגרענעצט זיינע הכנסה־קוועלן. די וויכטיקסטע באַשעפטיקונג — לאַנדווירטשאַפט — איז אים אומעטום פאַרבאָטן. כמעט אין ערגעץ קאָן ער נישט דערווערבן אויף זיין נאָמען אַ שטיקל נחלה. יעטוועדער צעך פון האַנטווערקער וואָלט עס געהאַלטן אונטער זיין כבוד אַריינצונעמען צו זיך אַ ייד. דערפאַר זענען די יידן כמעט אין אַלע לענ־דער אינגאַנצן אויסגעשלאָסן פון האַנטווערק־אַרבעט און מעכאַנישע קונסטן. נאָר די זעלטענע טאַלענטן פאַרמאָגן נאָך ביי אַזעלכע אומשטענדן מוט און לעבנס־לוסט, כדי זיך צו ווידמען דער שיינער קונסט אָדער דער וויסנשאַפט. אַט דער אומגליק־לעכער מענטש — וועלכער באַזיצט נישט קיין פאַטערלאַנד, וואָס זיין טעטיקייט איז אומעטום געפּענטעט, וואָס קאָן אין ערגעץ נישט פריי אויסניצן זיינע טאַלענטן — האָט נישט קיין אַנדער וועג אויף צו פאַרדינען צום לעבן, ווי נאָר ה א נ ד ל. אָבער אויך די פּרנסה איז באַלאַסטעט מיט אַזויפיל שטייערן, אַז נאָר ווייניקע פון דער נאַציע זענען ביכולת צו פירן אַ גרויסן האַנדל. זיי זענען אַלזאָ באַגרענעצט מיט אַ זייער קליינעם דעטאַל־האַנדל, דורך וועלכן מען קאָן זיך פאַרשאַפן אַ קבצניש לעבן, אָדער מען איז געצווונגען דאָס געלט, וואָס מען קאָן נישט אַליין באַנוצן, אָפּצוגעבן אַלס הלוואות צו אַנדערע". ווער וויים נישט, אַז אויך אין צאַ־רישן רוסלאַנד האָט מען די יידישע באַפעלקערונג ג ע צ ו ו ו נ ג ע ן צו לעבן נישט נאָר אין אַ געאָגראַפישן, נאָר אויך אין אַ באַרופלעך־סאָציאַלן תחום המושב? עס ליגט אַ היסטאָרישע צביעות אין דעם, וואָס מען וואַרפט־אויף דעם יידישן פאָלקס־מענטש די קרעמערישקייט, וועלכע מען האָט אים מיט געוואַלט אַליין אַרויפגע־צוווּנגען. ניין, די „קרעמערישקייט" איז נישט די גרונט־סיבה פון יידן־האַס, באַ־זונדערס ווען די נישט־יידישע וועלט האָט שוין געזען מיליאָנען יידן, וועלכע האָבן געאַרבעט אין אַ ל ע געביטן פון דער מענטשלעכער פּראַצע.

„דער אונטערגאַנג פון יידנטום"

מיט אייניקע חדשים צוריק איז אין דייטשלאַנד דערשינען אַ בוך מיטן שרייענ־דיקן קעפּל: „דער אונטערגאַנג פון יידנטום". דער מחבר, אָטאָ העלער, איז אַ דייטשישער קאָמוניסט — אַ ייד (נישט קיין יידישער קאָמוניסט). העלער פאַרמעסט זיך צו דערקלערן דעם אייגנאַרטיקן גורל פון דער יידישער געשיכטע. אָבער דעם גאַנצן קאָמפּלעקס פון דער יידישער פּראָגע אין משך פון יאָר־טויזנטער קוועטשט ער אַריין אין דעם סדום־בעטל פון אַ וווּלגאַרער עקאָנאָמישער טעאָריע. די יידישע נאַציע האָט געליטן נאָר צוליב איין סאָציאַלן טעם: ווייל זי איז געווען שטענדיק

1) באַנד VIII פון דער דייטשישער אויסגאַבע, ז. 17.

און אומעטום אַ הענדלער־נאַציע... העלער גייט ווייטער: ייִדן זענען פאַר אים בכלל גאָר קיין נאַציע נישט. ווייל נאַציע איז — לויט דער „קלאַסישער" פאַרמולירונג פון סטאַלינען — דווקא אַזאַ געמיינשאַפט, וועלכע באַזיצט סיי שפּראַך, סיי טעריטאָריע, סיי אַן אייגן עקאָנאָמיש לעבן, סיי אַן אייגענע קולטור. ייִדן האָבן נישט קיין טעריטאָריע, — זענען זיי נישט קיין נאַציע, זיי טראָגן נאָר מיט זיך אַרום „רעשטלעך פון נאַציאָנאַליטעט". וואָס זענען זיי אָבער דאָך אַלס געמיינשאַפט? זיי זענען אַ סאָציאַלע קאַסטע פון הענדלער. „ווו נאָר ייִדן האָבן געלעבט אין די כמעט צוויי טויזנט יאָר, האָבן זיי געשפּילט די געשיכטלעכע ראָלע פון אַ באַשטימטער קאַסטע. פון אַ נאַציע האָבן זיי זיך פאַרוואַנדלט אין אַ קאַסטע, אין אַ באַפעלקערונג־גרופּע מיט אַ באַשטימטער און ענג־באַגרענעצטער סאָציאַלער פונקציע, וועלכע איז פאַרבונדן מיט דער דאָזיקער גרופּע און גייט ביי איר איבער בירושה פון דור צו דור". פאַרוואָס זענען דווקא ייִדן געוואָרן אַ קאַסטע? ווייל שוין פון אָנהייב־אָן פון זייער געשיכטע זענען זיי געווען היפּטזעכלעך סוחרים. אַלס נאָמאַדן, וואָס האָבן זיך באַזעצט אין כנען, זענען זיי שוין געווען קויפלייט. דאָס לאַנד, אין וועלכן זיי האָבן זיך באַזעצט, איז געווען אַ דורכגאַנג־וועג פאַר די גרויסע סוחרישע קאַראַוואַנען. דאָס פאָלק ישראל האָט גוט פאַרדינט ביי אָט דעם צווישנהאַנדל און האָט זיך ספּעציאַליזירט לדורות אויף דעם דאָזיקן געביט. שוין פאַר דער ענדגילטיקער צעשטערונג פון דער ייִדישער מלוכה האָבן זיך די ייִדן צעשאָטן איבער דער גאַנצער וועלט און אַר־מעטום געפירט האַנדל אין ברייטן פאַרנעם. זיי האָבן אויפגעהערט דעמאָלט צו זיין אַ נאַציע, דערפאַר אָבער האָבן זיי זיך קריסטאַליזירט אין אַ האַנדלס־קאַסטע. כדי זיך אַמבעסטן צוזאַמענצוהאַלטן, האָט די דאָזיקע קאַסטע זיך פעסט אַרומ־געבונדן מיט דער ייִדישער רעליגיע. „די ייִדן האָבן אין דער באַזונדערער רעליגיעזער געשטאַלטונג פון זייער נאַציאָנאַליטעט געזען דאָס מיטל פון זייער נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער זעלבסטדערהאַלטונג... פון דער אַסימילאַציע האָבן זיי זיך באַוואָרנט אַ דאַנק זייער סאָציאַלער (האַנדלס־) פונקציע און דער רעליגיע". אָט אַזוי זענען זיי דורכגעגאַנגען די יאָרטויזנטער. דורך דעם אַליין דערקלערן זיך אַלע רדיפות, וועלכע זיי האָבן איבערגעלעבט. אין דער עפּאָכע פון דער פּראָלעטאַרישער רעוואָלוציע אָבער, בעת די סוחרים־קאַסטע ווערט בכלל פאַר־ניכטעט, וועט אויך אויסגעלאָשן ווערן די ייִדישע פראַגע...

די דאָזיקע „טעאָריע" פון העלערן איז נישט מער ווי אַ גוזמאדיקע פאַרברייטערונג אויפן גאַנצן שטח פון דער ייִדישער וועלט־געשיכטע פון די פאַר געדאַנקען, וועלכע מאַרקס האָט אָן שום גרונט אַרויסגעזאָגט מיט אַ הונדערט יאָר צוריק (1843). די גאַנצע טעאָריע איז פאַלש פון אָנהייב ביזן סוף. עס איז נישט ריכטיק, אַז דער ווירטשאַפטלעכער געבוי פון אַלטן ישראל איז געווען באַזירט אויף מיסחר (און דאָס האָט אַרויפגעלייגט דעם שטעמפּל אויף דער גאַנצער ווייטערדיקער ייִדישער געשיכטע). וואָלט עס געווען אַזוי, וואָלטן די אומצייליקע ביכער און דאָקומענטן פון דער דעמאָלטיקער ייִדישער קולטור געזאָגט עדות אויף

דעם. ס'איז אָבער באַקאַנט, אַז דער געוואַלטיקער יוריסטישער מאַטעריאַל, וועלכער איז אויפגעשפייכערט פאַר פולע יאָרהונדערטער אין דער מישנה און גמרא, האָט אַ בערך גאָר קליין אָרט אָפּגעגעבן די פראַגן פון מיסחר. אויף דעם ברייטן געביט פון ציוויל־רעכט, פון די מאַטעריעלע שייכותן צווישן מענטשן, האָט מען זיך דאָרטן אַממייסטן פאַרנומען מיט פראַגן פון לאַנדווירטשאַפט, פון מלאכה, פון שוואַרצער און קוואַליפיצירטער אַרבעט. „שוין דער פאַקט, וואָס מיר געפינען צווישן די תנאים און אמורים אַ גרויסע צאָל בעל־מלאכות (ווי, למשל, הלל, יוחנן הסנדלר, יצחק נפחא), באַווייזט, ווי פאַרשפּרייט די מלאכה איז אין יענער צייט געווען ביי יידן" — שרייבט א. מענעס 1). ס'איז באַקאַנט, מיט וואָס פאַר אַ גענויאיקייט עס זענען געווען אין תלמוד אויסגעאַרבעט די דינים וועגן באַשיצן די מענטשלעכע אַרבעט. ס'איז נישט קיין צופאַל, וואָס די גמרא זאָגט: „כשם שחייב האב ללמד את בנו תורה, כך חייב ללמדו אומנות" (פונקט אַזוי ווי דער פאָטער איז מחויב צו לערנען זיין זון תורה, איז ער אויך פאַרפליכטעט צו לערנען אים אַ מלאכה). אויך ביי דער פאַרשפּרייטונג צווישן פאַרשיידענע לענדער האָבן יידן געהאַלטן זיך שטענדיק ביי האַנדל און מלאכה. א. מענעס טיילט־מיט, אַז אַ סך פון די יידישע קריגס־געפאַנגענע האָט מען אין רוים געמוזט אַרויסלאָזן פריי, ווייל די יידן פלעגן שטרענג אָפּהיטן זייערע דינים (שבת, יום־טוב, כשר): „די רוימער האָבן בכלל באַפרייט די יידן פון מיליטער, מחמת די יידישע סאָלדאַטן פלעגן זיך אָפּהיטן פון חלול שבת... די פרייגעלאָזענע שקלאַפן אָדער די סאָלדאַטן זענען געווען געצוווּנגען זיך צו פאַרנעמען מיט מלאכה אָ ד ע ר האַנדל". (מיר זעען דאָ, אגב, אַז מען האָט דעמאָלט אָפּגעהיט די רעליגיע נישט לשם האַנדל, נאָר פאַרקערט: מען האָט זיך גענומען צום האַנדל צוליב די רעליגיעזע איבערצייגונגען). ד"ר הערצפעלד, דער ראַבינער פון ברוינשווייג, האָט נאָך אין יאָר 1879 פאַרעפנטלעכט אַ בוך: „האַנדלס־געשיכטע דער יודען דעם אַלטערטומס", אין וועלכן ער האָט מיט אַ גרויסן מאַטעריאַל באַוויזן, אַז ביז צו דער צעשטערונג פון דעם יידישן שטאַט זענען יידן נ י ש ט געווען קיין האַנדלס־פאָלק אַלס אַזעלכעס. ערשט שפּעטער זענען זיי עס געוואָרן, ווייל „שוין אין יענער אַלטער צייט איז דער האַנדל געוואָרן פאַר זיי די איינפאַכסטע און צוטריטלעכסטע באַרופס־אַרבעט, ווייל מען האָט נישט געמוזט אָנקומען דערביי צו אַ געצנדינערישן לערער און אויך צוליב אַנדערע טעמים... דער צוטריט צו לאַנדווירטשאַפט און האַנטווערק איז געווען קוים מעגלעך". אין שפּאַניע, וווּ עס זענען נישט געווען קיין שטערענישן, האָט טאַקע די יידישע באַפעלקערונג אַנטוויקלט אַ רייכהאַלטיקן דיפערענצירטן פאָלקס־אָרגאַניזם מיט אַלע, נישט נאָר סוחרישע, סאָציאַלע פונקציעס. אין מיזרח אייראָפּע, אין פוילן, זענען — צום סוף פון 18־טן יאָרהונדערט — די בעלי מלאכות געווען שוין אַן ערך אַ דריטל, ווען נישט מער, פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג.

1) זע זיין אַרבעט „מלאכה ביי יידן אין ביבלישער און תלמודישער צייט" אין דעם ערשטן באַנד „שריפטן פאַר עקאָנאָמיק און סטאַטיסטיק", 1928.

עס איז אלזא קיין שום גרונט נישטא צו דערקלערן די יידישע נאציע פאר אן אויסשליסלעך־הענדלערישער קאסטע פאר אלע דורות. ס'איז דעמאלט בכלל נישט צו פארשטיין דעם פאקט פון די כמעט־אומאויפהערלעכע *רדיפות* און גזירות אויף יידן. דער פאקט איז דעמאלט נישט פארשטענדלעך נישט מצד די קריסטלעכע פעלקער, נישט מצד די יידן גופא. — פארוואס אייגנטלעך האבן די ארומיקע פעלקער אזוי סיסטעמאטיש פארפאלגט די יידן, אויב זייער היסטארישע פונקציע איז באמת געווען האנדל? דער האנדל איז דאך נישט געווען קיין שאדן און קיין אומגליק פאר דער וועלט! העלער שרייבט נישט איינמאל אין זיין בוך: „די אנטיקעווירטשאפט אין איר העכסטן אנטוויקלונג־פונקט קען שוין דעם ייד אלס כאראקטעריסטישן *נויטווענדיקן* עקאנאמישן פאקטאר. מיט דעם אויפקום פון דער סחורה־פראדוקציע און צירקולאציע איז דער ייד געווארן איינער פון די *וויכטיקסטע* אינטערנאציאנאלע מעקלער". אויב יידן זענען טאקע געווען אזא נויטווענדיקער עלעמענט אין דעם געוועב פון דער וועלט־ווירטשאפט (וועלכע אנטוויקלט זיך דאך — לויטן מארקסיסט העלער — מיט אן אייזערנער נויטווענדיקייט), פונוואנען נעמט זיך אט די שנאת מוות צו זיי פון די אלע אנדערע עלעמענטן פון דער וועלט־ווירטשאפט? האנדל איז דאך באמת נישט געווען קיין שאנד אין אלע יענע עפאכעס. די גרויסע מלוכות זענען געווען אלע אין תוך האנדלס־מלוכות. אזוי איז געווען ווענעדיק, און שפאניע, און האלאנד, און ענגלאנד (וואס האט איינגענומען אינדיע דורך א סוחרישער קאמפאניע), און דייטשלאנד (די האנזא־שטעט).

זאל זיך די שינאת מוות צום יידישן סוחר האבן גענומען טאקע דערפון וואס ער האט זיך מיט דער צייט געשטעלט ווי א ביין אין האלדז די ניי־אויפגעקומענע סוחרים? דעמאלט שטעלט זיך פאר אונדז די אנטשיידנדיקע פראגע: פארוואס האבן עס די יידן גופא צוגעלאזן צו אט דעם טויטלעכן האס? פארוואס האבן זיי נישט אויסגעפירט ווייטער זייער סאציאלע פונקציע, אבער שוין אן דעם *יידישן פנים*? זיי וואלטן זיך געדארפט מער נישט ווי אסימילירן, — און די רדיפות וואלטן מיט דער צייט אינגאנצן אויפגעהערט! אלע הערשנדיקע כוחות פון ארום — די קירך, די מלכים, די דענקער — האבן דאך געפאדערט, געבעטן, געשטופט זיי דערצו; צי מיט צוקער־זיסע רייד, צי מיט די פייערן פון דער אינקוויזיציע. פארוואס האבן זיי מיט אזא איבערמענטשלעכער קראפט געהאלטן זיך דווקא אן דער יידישער *אמונה*, בעת זי האט דאך נישט נאר נישט באשיצט זייער „סאציאלע פונקציע", נאר, פארקערט, כסדר געשטעלט זי אין דער גרעסטער סכנה? ווו איז דאס געהערט געווארן, אז דער קרעמער, דער הענדלער און וועלטמענטש, זאל לייגן *אזא* ווערט אויף זיינע גייסטיקע איבערצייגונגען, אז ער זאל זיך לאזן צוליב זיי ברענען און בראטן, געיאגט ווערן פון לאנד צו לאנד, צעברעכן אויף ברעקלעך זיין גאנצע סאציאלע פאזיציע? דער עכטער, אומפארפעלשטער „סוחר" האנדלט־אונטער, ווען נייטיק, אויך מיט אידעען; דער סוחר איז אין דער אלטער צייט באקאנט געווען אלס נוטה צו שווינדל, דער

קויפמאַן פון דער קאַפּיטאַליסטישער צייט (אין דעם באַגריף גייט אַריין אויך דער אינדוסטריעלער, דער באַנקיר, דער פּריץ) איז אַמווייניקסטן נוטה זיך מוסר נפש צו זיין פּאַר אידעען. ווי איז צו פאַרשטיין, וואָס דער יידישער סוחר, סיי דער גרויסער אינטערנאַציאָנאַלער געשעפטס־מענטש,, סיי דער קליינינקער, נישטיקער קרעמער, האָבן זיך סיסטעמאַטיש, יאָרהונדערט נאָך יאָרהונדערט, מוסר נפש געווען צוליב זייער אמונה? אויב זיי זענען באמת די פון דער געשיכטע פאַרויס־באַשטימטע, מיט סאָציאַלער נויטווענדיקייט אויף דעם ערדישן פּלאַנעט זיך באַוועגנדיקע קאַסטע, טאָ ווי איז עס מעגלעך, אַז די טרעגער פון דער קאַסטע לאָזן אַלע ווײַלע צעשטערן דעם תוך פון זייער סאָציאַלער פונקציע? ווייל ווי קאָן מען פירן דעם האַנדל, אַז מען דערלאָזט מיט אייגענע הענט יאָגן און שעכטן די הענדלער?

יעדע מסירת נפש — באַזונדערס ווען זי נעמט אָן אַ ברייטן כאַראַקטער — מוז זיין פאַרבונדן מיט אַ וועלכן נישט איז קדוש השם. אין נאָמען פון וועלכן שם האָבן ייִדן גענומען אויף זיך די יסורים און ענויים פון זייער געשיכטע? אין נאָמען פון דער סאָציאַלער מיסיע פון זייער פּאַרמיטלערישער קאַסטע? צי הייסט עס נישט צוגעבן עפּעס אַ מיסטישע קראַפט די ווירטשאַפטלעכע פּראָצעסן פון דער געזעלשאַפט? צי פּירט נישט, פאַרקערט, דער געדאַנק צו דעם אויספיר, אַז ייִדן זענען געווען טאַקע אַ נאַציע מיט אַן אייגענער אמונה, מיט אַן אינערלעך־בינדנדיקער וועלט־אַנשויונג, מיט אייגענע האָפענונגען און פּלענער אויף דער צוקונפט? דער קדוש השם באַקומט דעמאָלט אַ זינען, ער באַלייכט דעם פּראָצעס פון דער ייִדישער געשיכטע, ער דערקלערט אויך די פאַרקריפּלט־איינזייטיקע הענדלערישע סטרוקטור פון דעם פאָלק. ווייל דאָס פאָלק האָט טיף געגלויבט אין זיין רעליגיעז־היסטאָרישער מיסיע, (וועלכע איז גלייכצייטיק אויך אַ סאָציאַלע, אָבער נישט אין זינען פון אַ העלער), האָט עס געוואָלט אונטער אַלע באַדינגונגען בלייבן לעבן, האָט עס גענומען זיך צו אַלע מעגלעכע ווירטשאַפטלעכע פונקציעס. די ייִדישע רעליגיע איז נישט געווען קיין אידעאָלאָגיש מיטל, כדי אויפצוהאַלטן די ייִדישע הענדלער־קאַסטע, נאָר פאַרקערט: דאָס ייִדישע פאָלק האָט אויסגענוצט אויך דעם האַנדל־באַרוף, כדי צו קאָנען היטן זיין רעליגיע, וועלכע איז פאַר אים געווען דאָס גרויסע וועלט־ און לעבנס־פּראָגראַם. האַנדל אָדער אַנדערע באַרופן זענען געווען צייטווייליקע, עפּיזאָדישע, — די אמונה איז געווען אַן אייביקע און באַגייסטערנדיקע.

נאָר מיט אָט דער ייִדישער אידעאָלאָגיע איז צו דערקלערן די גרויסע סאָציאַל־עמישע שפּאַנונג, וועלכע האָט כמעט שטענדיק געלעבט אין פאָלק. דערפאַר איז דאָ אויפגעקומען די קריסטלעכע רעבעליע, וועלכע האָט צוגעצויגן צו זיך דווקא די אָרעמסטע און געדריקטסטע שיכטן פון די פעלקער, דערפאַר זענען אין ייִדישן פאָלק אין משך פון די דורות שטענדיק אויפגעקומען משיחים, שבתי צבים, פראַנקס, שפּעטער דער חסידיזם, וועלכע האָבן אויסגעדריקט דעם מאָראַלישן און סאָציאַלן פּראָטעסט פון די אָרעמע מאַסן. די אַלע באַוועגונגען, וועלכע פלעגן אַרויסטרעטן

סיי קעגן די שטאַרקע אין אייגענעם פאָלק, סיי קעגן דער אַרומיקער וועלט, זאָגן עדות, אַז יידן זענען געווען אַ סך מער ווי נאָר אַ קאַסטע מיט איין־איינציקער סאָציאַלער פונקציע.

די יידישע אידעאָלאָגיע

אָט דער פאַקט פון דער יידישער אייגענער א י ד ע אָ ל אָ ג י ע פירט אונדז אפשר צו נענטער צו די סיבות פון אַנטיסעמיטיזם. מען קאָן נישט פאַרלאַנגען, אַז יעדער קאָנקרעטער אַנטיסעמיט זאָל דערקלערן דעם מהות פון זיין יידנהאַס אָדער אָפּנייגונג. דער נישט־יידישער יחיד וועט עס מייסטנס נישט קאָנען דערקלערן, ווייל ער האָט אָט די באַציונג געירשנט פון זיינע עלטערן און זיין סביבה. זי איז אים, אַזוי־צו־זאָגן, איבערגעגעבן געוואָרן ביאָלאָגיש. אויך זיינע עלטערן האָבן עס באַקומען פון די פריערדיקע גענעראַציעס, און אַזוי ווייטער. מוז מען אַלזאָ זוכן די גרונט־סיבה אין די ווייט־פאַרגאַנגענע צייטן. אין די אָנהויבן פון דער היינטיקער מענטשן־קולטור. מיר קאָנען זיך אָפּשטעלן ביי די עפּאָכעס פאַר און גלייך נאָך דעם אויפקום פון קריסטנטום.

עס האָבן זיך דעמאָלט געבילדעט — אויפן יסוד פון סאָציאַלע און נאַטורבאַדינגונגען — פאַרשיידענע טיפּן פון מענטשלעכער קולטור, פאַרשיידענע מענטשן־טיפּן. יעדער טיפּ האָט פאַרקערפּערט אין זיך אַן אַנדערן קולטור־פילאָזאָפישן פּרינציפּ, אַן אַנדער לעבנסגעפיל און אָנשויונג (נישט געקוקט אויף די אינערלעכע סאָציאַלע שפּאַלטונגען). די דאָזיקע פאַרשידנאַרטיקייט האָט געקאָנט און געמוזט פירן צו צוזאַמענשטויסן, נישט איינמאָליקע, נאָר אָרגאַנישע צוזאַמענשטויסן און אָפּשטויסונגען. מיט אַ געוויסער פאָרזיכטיקייט לאָזן זיך פאַרשידן כאַראַקטעריזירן די קולטורן פון גריכישן, פון רוימישן, פון יידישן פאָלק. די גריכן זענען געווען מער נוטה צום עסטעטישן וועלט־באַנעם, צו אַן אינדיווידואַליסטישער אויפפאַסונג פון לעבן. די רוימער האָבן זיך מער אויסגעצייכנט מיט דער קונסט פון אָרגאַניזאַציע און אָרדענונג, מיט מאַכט־פּאָליטישן רצון און סאָציאַלער באַהערשונג פון מענטשן. דיביידע קולטורן זענען געווען צו־מאַטעריאַליסטיש און עולם־הזהדיק פאַר דעם יידישן וועלט־באַנעם. ער האָט אַריינגעבראַכט די פאַרערנדיקע, ברענענדיקע עלעמענטן פון ע ט י ש ע פליכטן, פון רעליגיעזע התחייבותן. דער יידישער קולטור־פילאָזאָפישער פּרינציפּ (וועלכער האָט זיך געהאַלטן אויך אין די מאַסן) האָט געפאָדערט די הייליקונג פון לעבן, אַ באַזונדערע אחריות פאַר דער פּערזענלעכער און נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ, האָט אַרויסגעשטעלט אויפגאַבן פאַר דער מענטשן־געשיכטע בכלל. עס האָבן געמוזט ממילא אַנטשטיין שפּאַנונגען צווישן דעם עסטעטישן, דעם מאַכט־פּאָליטישן און דעם עטיש־זוכנדיקן פאָלק. באַזונדערס האָט געמוזט אויפקומען אַזאַ שפּאַנונג צווישן ירושלים און רוים. עס איז נישט געווען קיין צופאַל, וואָס דאָס מעכטיקע רוים

האָט געלייגט אַזוי פיל כוחות אויף צו באַזיגן דאָס קליינע פאָלק ישראל. א חוץ פאַרשידענע סטראַטעגישע און ווירטשאַפטלעכע אורזאַכן, האָט זיך דאָ אויסגע־דריקט די מורא פאַר דער רעבעלישער נאַטור פון יידישן מענטש, וועל־כער טראָגט אין זיך אַ סכנה פאַר יעדער געפּאַנצערטער מאַכט. דערפון שטאַמען די ליידנשאַפטלעכע קאַמפן אַרום די מויערן פון ירושלים, דערפון — די בלוטיקע פאַרפאָלגונגען פון די ערשטע קריסטן אין רוים גופא. און אַז דאָס קריסטנטום איז שפּעטער געוואָרן אַ הערשנדיקע מאַכט, איז עס אין תוך געווען ווידער דאָס קריסטלעכע רוים, איז עס ווידער געשטאַנען אין קאַמף קעגן יידישן לעבנספּרינציפּ.

אַט די דאָזיקע טיפע פאַרשידנקייט פון די לעבנספּרינציפּן האָט געבראַכט צו דעם אַלץ מער זיך פאַרשטאַרקנדיקן פיינטלעכן קאַמף פון קריסטנטום קעגן יידן. די פיינטשאַפט איז איבערגעגאַנגען פון דור צו דור און זי האָט זיך שטענדיק פאַרשאַרפט דורך דעם אַנבליק פון דעם משונהדיקן פאָלק, וועלכעס מען האָט סיס־טעמאַטיש פאַרפאָלגט. צוליב די פאַרפאָלגונגען האָט זיך געשאַפן יענער געשפּענסט פון אַ פאָלק, וואָס וואַנדערט אָן אויפהער דורך לענדער און דורות, מישט זיך ניט אויס מיט קיין פרעמדע, האָט אייגענע מיסטעריעזע אויפגאַבן אין דער געשיכטע. די נישט־יידישע מענטשן האָבן זיך צוגעקוקט צום יידישן קאָלעקטיוו און האָבן געזען: 1) ער איז שטאַלץ, נישט־פּאַטריאָטיש, אינטערנאַציאָנאַל; 2) ער איז ווירטשאַפטלעך באַדנלאָז, שטענדיק אויפן ראַנד פון עלנט און אָרעמקייט; 3) נישט געקוקט אויף דעם, האַלט ער זיך שטאַרק אָן לעבן און קאָן זיך צופּאַסן צו אַלע מעגלעכע לאַגעס; 4) ער באַזיצט אַ אוימגעהויערע גייסטיקייט אין זיין אַרט לעבן, וועלכע דערהויבט אים איבער די צרות; 5) ער האָט, אַלס פאָלק, קיינמאָל אין גלות נישט געשלאָגן און פאַרניכטעט מענטשן, פאַרקערט, ער איז שטענדיק געווען דער קרבן; 6) ער האָט אויפגעשפּייכערט ביי זיך אין דער נשמה אַ געוואַלטיקן כוח פון מאָראַלישן פּראָטעסט און רעבעליע, ער איז אייגנט־לעך אַ מאָראַלישער דינאַמיט פאַר דער וועלט.

דער נישט־ייד זעט די אַלע און אַנדערע כאַראַקטער־שטריכן פון דעם יידישן פאָלק און ער ווידערהאַלט פאַר זיך, אויך אומבאַוווּסט, די ווערטער פון המנען: „ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים ודתיהם שונות מכל עם". עס ווירקט אין אים דאָס צווייפאַכע: די ביאָלאָגיש־פּאַרפּעסטיקטע ירושה פון פּאַרצייטיקן רעליגיעזן קאַמף פון קריסטנטום און די טיפע היינטיקע אַנדערשקייט פון אים לגבי דעם יידישן מענטשן־טיפּ. קלאָר צי אומקלאָר פאַר זיין באַוווּסטזיין, אָבער דאָס דאָזיקע אַנדערש־זיין באַהערשט צו־אָפט די נשמה פון דעם דורכשניטלעכן אַנטיסעמיט. אויף דעם יסוד וואַקסן שוין אַרויס מיט אַזאַ קראַפט די עקאָנאָמישע (און אַנדערע) פאָרמען פון קאַמף קעגן יידן. און אַז עס קומט די שווערע ווירטשאַפטלעכע לאַגע, באַהעפט זי זיך צו יענע צוויי זעלישע פאַקטאָרן, כדי צו פאַרוואַנדלען זיך אין דעם אַקטיוון יידן־האַס.

* * *

וועט אָבער אָט דער יידן־האַס נעמען אַמאָל א סוף? אויב ער איז אַזוי טיף פאַרוואָרצלט אין דער אַנדערשקייט פון מענטשלעכע קולטורן, וואָס פאַר אַן אויסבליק קאָן האָבן די יידישע געשיכטע? וואָס פאַר אַ זינען האָבן דעמאָלט די ליידן און דער צער פון די יידישע פאָלקס־מאַסן?

ס'איז פאַראַן אַ זינען אין דער יידישער געשיכטע, און ער ליגט טאַקע אין יענע סיבות, וועלכע האָבן אַרויסגערופן דעם צער פון די יידישע מאַסן. דער ליידנפולער וועג פון די מאַסן דערקלערט זיך דורך דער אידעאָלאָגישער פאָן, אונטער וועלכער זיי האָבן מאַרשירט דורות לאַנג, דורך דעם ליידנשאַפטלעכן לעבנס־פראָגראַם, וועלכן זיי האָבן געדינט. אָבער דאָס דאָזיקע לעבנס־פּראָגראַם טראָגט אין זיך די ענדגילטיקע רעוואָלוציאָניזירונג פון מענטש און געזעלשאַפט, עס מוז אַמאָל ברענגען צו דער טיפסטער איבעראַנדערשונג פון די מאָראַלישע און סאָציאַלע שייכותן צווישן מענטשן און פעלקער. האָט דער יידישער פאָלקס־מענטש קיין גרונט נישט אָראָפּצולאָזן זיין היסטאָרישע פאָן. פאַרקערט, וואָס ביטערער די צייטן, — אַלץ העכער דאַרף ער הויבן די פאָן. דער אידעען־קאָמפּלעקס פון אַזאַ ייד איז נישט נאָר אַ מקור פון צער, נאָר אַ סך מער אַ קוואַל פון טרייסט און אַקטיוויטעט אין דעם ברייטסטן פאַרנעם. די דאָזיקע גאולה־אידעען זענען נישט איינמאָל פאַר אַלעמאָל פאַרגליווערט; זיי זאָלן אין יעדער עפּאָכע אויפסניי פאַנאַנדערגעוויקלט ווערן. זיי זאָלן זיך פאַרבינדן אויך מיט אַלע אַנדערע גאולה־אידעען, וואָס לעבן אין דער מענטשהייט. די יידישע מאַסן 1) האָבן אַנטקעגנצושטעלן דער אַנטיסעמיטישער כוואַליע אַ צווייפאַכן קאַמף. זיי דאַרפן פירן דעם סאָציאַלן קאַמף פאַר דער עקאָנאָמישער באַפרייונג פון דער מענטשהייט. דערמיט וועלן אַמאָל פאַרשווינדן די עקאָנאָמישע פאָרמען פון יידן־האַס. זיי דאַרפן פירן דעם גרויסן גייסטיק־מאָראַלישן קאַמף קעגן דער פאַרחיהשונג פון דער וועלט. דערמיט וועלן די מענטשן אַמאָל קומען דערצו, אַז זיי וועלן שאַנעווען און שעצן די אַנדערשאַרטיקייט פון מענטשן־טיפּן און פעלקער־קולטורן. אָט אין דעם קאַמף פאַר אַ נייער וועלט ליגט די תשובה אויף דעם יידן־האַס, דורך דעם קאַמף באַקומען זייער זינען די גרויסע יידישע ליידן.

סאָציאַליזם — דאָס איז די פאָרמול פון דעם היינטיקן קאַמף פאַר מענטשן־באַפרייונג. דער יידישער אַרבעטס־מענטש האָט גאָר באַזונדערע טעמים אויף צו שטעלן זיך טריי אין זיין דינסט. ער מוז דערביי האָבן אין זינען נישט נאָר דעם עקאָנאָמישן איבערבוי פון דער געזעלשאַפט, אויך איר מאָראַלישן איבערבוי. ער מוז באַזונדערס עקשנותדיק קעמפן דערפאַר, אַז דער סאָציאַליסט זאָל אָנערקענען די חשיבות פון דעם אנדערש־זיין (פון מענטשן־טיפּן בכלל, פון

1) זעלבסטפאַרשטענדלעך מיינען מיר דערביי נישט דאָס גאַנצע יידישע פאָלק. די טרעגער פון דער יידישער היסטאָרישער ליניע זענען שטענדיק געווען הויפּטזעכלעך די סאָציאַל־ליידנדיקע מאַסן פון פאָלק און אַ טייל פון זיינע אינטעליגענטן — די לומדים און טרוימער. אויך היינט־צו־טאָג קען עס נישט זיין אַנדערש.

יידישן בפרט) 1). ווייל סאָציאַליזם איז אין תּוך האַרמאָניש צוזאַמענזיין אויפן יסוד פון דעם אַנדערש־זיין. די פרייהייט, וועלכע דער סאָציאַליזם טראָגט מיט זיך, איז ראשית כל „די פרייהייט פון דעם אַנדערש־דענקענדיקן“ (ראָזאַ לוקסעמבורג). אין דער היינטיקער וועלט, ווו עס הערשט נאָך אַזאַ מין אָפּנייגונג קעגן יעדן פרעמדן מענטש און יעדן פרעמדן געדאַנק, ליגט אויף דעם געביט אַ געוואַלטיק גרויסע אַרבעט פאַרן סאָציאַליסט.

גראָד איצט שטעלט אַוועק די קאַפּיטאַליסטישע ציוויליזאַציע די גרעסטע אויפגאַבן פאַרן יידישן סאָציאַליסט. די מילחמה, וועלכע האָט זיך אָנגעצונדן צווישן יאַפּאַן און כינע, די בלאָדנלאָזע צביעות פון דעם „פעלקערבונד“, די אומענדלעכע שוואַכקייט און גלייכגילטיקייט פון דעם אַרבעטער־קלאַס, — דאָס אַלץ באַווייזט, וועלכע אומגעהויערע שוועריקייטן עס שטייען נאָך פאַר דער גאולה פון דער מענטשהייט. מען מוז מיט אַ גאָר נייער פרישקייט אָנהויבן דעם קאַמף פאַר אַן אַנדערן סאָציאַלן סיסטעם, פאַר אַן עכטן נישט פאַפּירענעם אינטערנאַציאָנאַליזם. אין דעם דאָזיקן אַלגעמיינעם און ספּעציעל יידישן קאַמף וועלן אויסגעברענט ווערן די גיפטיקע זוימען פון יידן־האַס. די יידישע ליידן זענען געשאַפן געוואָרן אַ דאַנק דער רעבעלישער נאַטור פון דעם פאָלק. די דאָזיקע רעבעלן־אידעאָלאָגיע וועט אַמאָל (אין צוזאַמענהאַנג מיט דער רעבעליע פון דער גאַנצער וועלט) פאַרניכטן די יידישע ליידן.

דער נסיון אין ראַטן־פאַרבאַנד.

אין אייראָפּע ליידן די יידישע מאַסן אָן אַ ברעג. אָבער אין ראַטנפאַרבאַנד, זאָגט מען, האָט זיך אָנגעהויבן פאַר זיי גאָר אַ נייע געשיכטס־עפּאָכע. דאָרטן ווערט שיעור נישט געלייזט די יידישע פראַגע בכלל און אויף אייביק. אַט אין דעם שוין ציטירטן בוך פון העלערן ווערט מיט צאָלן־מאַטעריאַלן באַוויזן, ווי דער פריער דעקלאַסירטער ייד ווערט אַריינגעצויגן אין די ווירטשאַפטלעכע פּראָצעסן פון לאַנד. דער ייד, וועלכער איז אין לויף פון דער גאַנצער געשיכטע געווען נאָר אַ פאַרמיטלער־קאַסטע, באַקומט איצט דעם צוטריט צו דער אור־פּראָדוקציע, פאַרוואַנדלט זיך אין אַ סטאַבילן אַרבעטס־מענטש. „ווען און ווו האָבן מיר עס איז געהאַט אַזאַ מעגלעכקייט? — פרעגט, למשל, אויך וו. צוקערמאַן, רעדנדיק וועגן דעם נייעם בירא־בידזשאַנער פּראָיעקט. — ווען אין אונדזער לאַנגער געשיכטע האָט עס אַ גרויסע רעגירונג אַזוי געהאַנדלט מיט אונדז? וואָס פאַר אַן אמת־נייע עפּאָכע דער דאָזיקער פּראָיעקט הויבט אָן אין דער יידישער געשיכטע!“

מען טאָר נישט לייקענען, אַז — אין פאַרגלייך מיט אַנדערע מלוכות — גע־

---

1) פונקט אַזוי ווי דער סאָציאַליסט מוז, למשל, קעמפן באַזונדערס פאַר דער אָנערקענונג פון דער חשיבות פון דער פּרווי אַלס אַ עלכער.

פינט דער ייד גאָר אַן אַנדער באַציִונג צו זיך מצד דעם באָלשעוויזם אין רוסלאַנד. קודם כל איז נישטאָ די דערנידערנדיקע פּויִשע אַנגסט פאַר פּאָגראָמען. דער אַנטיסעמיטיזם ווערט פון דער רעגירונג פאַרפאָלגט. די רעגירונג זוכט אויף אַ סיסטעמאַטישן אופן איבערצובויען דעם צעבראָכענעם יידישן ווירטשאַפטס־לעבן אָרגאַניזם. מיר לאָזן איצט אָן אַ זייט די פראַגן, אויף וויפל דער איבער־בוי איז סטאַביל און געלונגען, אָבער ער איז דאָ. די רעגירונג זוכט, ווייטער, צו געבן די יידישע מאַסן די מיטלען, כדי זיי זאָלן זיך קולטורעל דערהויבן. אַ גרויסע נעץ פון קולטורעלע אינסטיטוציעס, אַ סך פון זיי אין דער יידישער שפּראַך, באַדינט היינט־צו־טאָג די מאַסן. ענדלעך ווערט דעם יידישן סאָוועט־בירגער אָנגעבאָטן אַן אייגענע גרויסע, כמעט־זעלבסטשטענדיקע טעריטאָריע אין בירא־בידזשאַן.

איז עס די לייזונג פון דער יידישער פראַגע? אָדער איז עס אפשר די אויפ־לייזונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער אייגנאַרט? מען טאָר זיך נישט לאָזן פאַרפירן דורך דעם פאַרגלייך צווישן די יידישע צרות אין גאָר דער וועלט און דער אָפּמינטערונג אין רוסלאַנד. דוקא אין באָלשעוויסטישן רוסלאַנד האָט זיך איצט געשטעלט די גרויסע נסיון־פראַגע פאַר דער יידישקייט בכלל. מען דאַרף זיך נאָר גענויער צוקוקן צו די טענדענצן פון דער דאָרטיקער אַנטוויקלונג: בלייבט דער איבערגעבויטער יידישער פאָלקס־מענטש דאָרטן אַ ייד אין דער פערספּעקטיוו? — דאָ ליגט גאָר אַ גרויסער צווייפל.

דאָ, אין דעם זעלביקן נומער פון די „פרייע שריפטן”, לייענען מיר אַ רייזע־באַשרייבונג פון דער יידישער אוקראַינע. פון די אייניקע זייטלעך וועגן דער אַנט־וויקלונג פון די קינדער קאָנען מיר פרווון אַרויסלייענען די גייסטיקע צו־קונפט פון דעם יונגן דור. מען לערנט נישט אין די שולן די יידישע געשיכטע, אַזוי, אַז דאָס היינטיקע לעבן פון פאָלק זאָל זיין צונויפגעבונדן מיט דעם היסטאָ־רישן. דאָס באַטייט, אַז דער געוואַלטיקער קאַפּיטאַל פון גייסטיקע, מאָראַלישע, סאָציאַלע אידעען פון יידישן לעבעדיקן עבר ווערט פאַרשוויגן, ווערט נישט איבער־געגעבן דעם קינד פון יידישן פאָלק, אויך דער גרויסער אוצר פון יידישע זעלישע איבערלעבענישן, אָנגעזאַמלטע פאַר דורות, ווערט צוגענומען פון דעם קינד. אויך דער לעבנס־סטיל, וועלכער איז נאָך פאַרבליבן אין די יידישע פאַמיליעס פון שטעטל און שטאָט, ווערט אין די אויגן פון קינד אויסגעלאַכט, אָרונטערגעריסן, פאַרור־טיילט. דער טראַדיציאָנעלער רעליגיעז־נאַציאָנאַלער לעבנס־שטייגער (שבת, ימים טובים, בית מדרש, כשרות, קעגנערשאַפט צו געמישטע חתונות א. א. וו.) פאַלט זיך פונאַנדער. אויך די פאַרבונדנקייט פון יידישן קינד אין רוסלאַנד מיט דער ייִדי־שער פאָלקס געמיינשאַפט אין אַלע לענדער פון דער וועלט ווערט פרינציפּיעל און גרינטלעך פאַרניכטעט. ביי אַזאַ לאַגע מוז זיך אין יסוד ענדערן דאָס גייסטיקע פּנים פון יידישן קינד. אַ צייטלאַנג וועט ער לעבן נאָך אין אַ געמיש פון לעבנס־סטילן (רעשטלעך פון אַלטן, דראַנג פון דעם נייעם), אַ ביסל שפּעטער וועט עס ווערן אַ פרעמד־אַרטיקער לעבנס־סטיל.

זאָל מען זיך טרייסטן דערמיט, וואָס די בילדונג פון די יידישע מאַסן קומט פאַר אין דער יידישער שפּראַך? ראשית כּל, זענען די אָפּיציעלע יידיש־קאָמוניסטישע בלעטער פון רוסלאַנד שטענדיק געווען פול מיט טענות וועגן דער פאַנאַכלעסיקונג פון דער יידישער שפּראַך. אָט נאָר איין ציטאַט פון דער לעצטער צייט: „צווישן די 5.000 אַרבעטער אויף די אָדעסער טראַמוואַיען זענען פאַראַן 1911 יידן, די גאַנצע פּאָליטיש־קולטורעלע און פּראָפעסיאָנעלע אַרבעט ווערט אָבער געפירט אויף רוסיש. די זעלבע לאַגע הערשט אויך אין אַ ריי אַנדערע אָדעסער גרויסע פאַבריקן, ווו די צאָל יידישע אַרבעטער דערגרייכט פון 40־30 פּראָצענט, פון זיי אַ גרויסע צאָל פרויען, וואָס פאַרשטייען נישט קיין אַנדער שפּראַך אויסער יידיש. די טוער פון די פאַריינען און די אונטערנעמונגען פאַרענטפערן זיך דערמיט, אַז די אַרבעטער גופא ווילן כּלומרשט נישט קיין יידישע לעקציעס און פאָדערן דווקא רוסישע". אָבער לאָמיר זיך אַפילו פאַרשטעלן, אַז די יידישע שפּראַך ווערט נישט אַזוי פאַרנאַכלעסיקט און אַרויסגעשטויסן דורך אַנדערע. צי איז דען די שפּראַך אַלס אַזעלכע (אַפילו ביי אַ קאָמפּאַקטער טעריטאָריע) אַ סגולה צו אַן אָרגאַניש זיך אַנטוויקלענדיקער נאַציאָנאַלער קולטור? אַ קולטור שפּייזט זיך דאָך, קודם כּל, מיט די אומצייליקע לעבנס־אינהאַלטן, וועלכע פליסן צו איר פון דעם גאַנצן אַרומיקן און אייגענעם לעבן, פון דעם אייגענעם עבר און נאַציאָנאַלן כאַראַקטער.

וואָס פאַר אַן אינהאַלט מוז אָבער האָבן אַ יידישע קולטור, וועלכע איז — צייטלעך — אָפּגעריסן פון איר פריערדיקער געשיכטע, וועלכע איז — רוימלעך — אָפּגעשיידט מיט אַ וואַנט פון אַלע יידישע פאָלקס־טיילן אין דער וועלט, וועלכע איז אינגאַנצן צוגעפּאַסט און אַריינגעפּאַסט אין דעם פּאָליטיש־ווירטשאַפטלעך־קולטורעלן שטראָם פון דער הערשנדיקער מלוכה און פאָלק? וועלכע זענען היינט־צו־טאָג די אינהאַלטן פון דער יידישער קינדער־ און פאָלקס־דערציִונג אין ראַטן־פאַרבאַנד? דאָס זענען די טעמעס פון דעם פינפיאָר־פּלאַן, פון אינדוסטריאַליזאַציע און קאָלעקטיוויזאַציע, פון „יאַגן און אַריבעריאָגן אַמעריקע" א. א. וו. די טעמעס זענען זייער וויכטיקע און פרוכטבערנגענדיקע פאַר אַ קולטור, בעת זיי פלעכטן זיך אַריין אין דעם געוועב פון דער ביזאַיצטיקער גייסטיק־נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג. (אַזוי איז עס פאַר אַ ריי קליינע אָפּגעשטאַנענע קולטורן פון די פעלקער, וועלכע האָבן אין ראַטן־פאַרבאַנד גענומען פירן אַן אייגן נאַציאָנאַל לעבן). אָבער בנוגע דער יידישער קולטור קומט פאַר גאָר אַן אַנדער צווייענדיקער פּראָצעס: עס ווערט איבערגעשניטן די קייט פון איר דורות־לאַנגער, זייער רייכער אַנטוויקלונג און עס ווערט אויף דעם ליידיק־געוואָרענעם פּלאַץ אוועקגעשטעלט דער קאָמפּלעקס פון די אַלגעמיין־מלוכהשע, אַלגעמיין־קאָמוניסטישע, אַלגעמיין־רוסישע (אָדער אוקראַינישע) אינהאַלטן. „פּיאַטילעטקאַ" און „אינדוסטריאַליזאַציע", למשל בלייבן אַזוי אַרום אַלגעמיין־רוסישער קולטור, איבערזעצט אין יידיש, אָבער ווערן נישט קיין אָרגאַנישע טיילן פון דער יידישער קולטור. די יידישע קולטור פאַרוואַנדלט זיך — אונטער דעם באָלשעוויזם — אין אַן עכטער איבערזע־

צונג־קולטור. — אָבער דעמאָלט ווערט פאַרשטענדלעך, פאַרוואָס אַלץ גרעסערע טיילן פון דער יידישער אַרבעטערשאַפט, באַזונדערס פון דער יוגנט, גייען אַריבער צו דער רוסישער (און אוקראַאינישער) שפּראַך און קולטור. אפשר דערקלערט זיך דערמיט אויך די נישט־אונטערגייענדיקע תשוקה אין רוסישן יידנ־טום צו רעליגיעזע לעבנס־פאָרמען, צו לערנען העברעיש ביי אַ טייל יוגנט, די באַ־וועגונג פון די ציוניסטן־סאָציאַליסטן, וועלכע לאָזן זיך מקריב זיין פאַר זייערע אידעאַלן?

עס איז נישט קיין צופאַל, וואָס אין ראַטן־פאַרבאַנד קומט עס פאָר. די אָפּי־ציעלע פאָרמול פון דער פּאָליטיק אין דער נאַציאָנאַלער פראַגע איז אויסגעדריקט דורך סטאַלינען: „די פּראָלעטאַרישע קולטור איז סאָציאַליסטיש לויט איר אינ־האַלט און נאַציאָנאַל לויט איר פאָרם; זי שטעלט זיך אַלס ציל צו דערציִען די מאַסן אין גייסט פון אינטערנאַציאָנאַליזם און צו פאַרפעסטיקן די דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט". דער באָלשעוויזם זאָגט, אַז אַ נאַציאָנאַלע קולטור אַנט־האַלט נישט אין זיך קיין אייגענע אינהאַלטן, בעת זי ווערט סאָציאַליסטיש, מער נישט די אויסדרוק־פאָרמען פאַרבלייבן נאַציאָנאַל. דער אינהאַלט פון דער קולטור איז נאָר איינאיינציקער פאַר אַלע נאַציעס: פאַרפעסטיקן די פּראָלעטאַרישע דיק־טאַטור (דער באָלשעוויזם אָנערקענט אויך בכלל נאָר איינאיינציקן אינהאַלט פאַר דער קולטור!). און היות ווי דער באָלשעוויזם איז נישט נאָר אַ טעאָריע, נאָר אַ מעכטיקע מלוכה אין רוסלאַנד, באַטייט עס, אַז אָט יענער איינאיינציקער אינ־האַלט פון קולטור ווערט אַרויפגעצוווּנגען אויף אַלע נאַציעס אין לאַנד, אויך אויף דער יידישער. אַזאַ מין יידישע קולטור, וועלכע פאַרמאָגט נאָר בלויז און זאַפטלאָזע נאַציאָנאַלע פאָרמען (ווייל אירע היסטאָרישע און וועלט־עלעמענטן זע־נען אויסגעשניטן) און אַנטהאַלט אין זיך נאָר איינאיינציקן אָפּיציעלן מלוכה־אינהאַלט (ווייל אונטער דעם באָלשעוויזם קאָן מען דאָך נישט ווילן דעם אָדער יענעם נוסח פון סאָציאַליסטישן שאַפן), — אַזאַ מין קולטור מוז נויטווענ־דיק פריער אָדער שפּעטער ווערן אויס נאַציאָנאַל. זי פירט צו דער אַסימילאַציע.

און זאָל דאָ נישט אַרויסקומען קיין מיספאַרשטענדעניש. איך וויל נישט באַ־הויפּטן, אַז די יידישע קולטור — אויך די סאָציאַליסטישע — מוז אויפנעמען און אויפהאַלטן אין זיך דווקא אַלע אינהאַלטן פון דער טויזנט־יעריקער יידישער אַנטוויקלונג. זעלבסטפאַרשטענדלעך מוז און וועט זיך די יידישע קולטור שטענ־דיק אַנטוויקלען, וועט זי זיך רעפאָרמירן און רעאָרגאַניזירן איר באַשטאַנד, אָפּ־רופן זיך אויף דער גאַנצער באַוועגונג פון די וועלט־כוחות. אָבער די דאָזיקע רע־פאָרמעס (און רעפאָרמאַציעס) האָבן אַ לעבעדיקן ווערט נאָר דעמאָלט, ווען זיי וואַקסן אָרגאַניש אַרויס פון דער פרייער (און סאָציאַליזם איז נאָר פריי!) איבערצייגונג און גייסטיקער אַרבעט פון אַ פאָלק אָדער קלאַס. דעמאָלט קומט פאָר אַ געזונטער צונויפוווּקס פון אַלטע שעפערישע כוחות מיט די נייע. אין דער מלוכה פון באָלשעוויזם האָבן מיר אָבער צו טאָן מיט אַ מעכאַנישן פּראָצעס פון צוואַנגאַרטיקער איבעראַנדערשונג פון קולטור. דעמאָלט איז עס אַסימילאַציע. —

און די אַסימילאַציע איז אַ סך שטאַרקער און טיפֿער איידער יענע, וועלכע איז אָנגעגאַנגען אין מערב־אייראָפּע מיט אַ הונדערט יאָר צוריק, בעת דעם נצחון פֿון די ליבעראַלע אידעען. דעמאָלט האָבן זיך יידן געריסן מיט אימפּעט אַרויס פֿון דעם געטאָ, אָבער די שכנישע פֿעלקער (למשל אין דייטשלאַנד) האָבן זיך מיט אַ גאָר גרויסער קאַלטקייט באַצויגן דערצו. אמת, מען האָט לויט די בירגערלעך־ליבעראַלע פּרינציפּן געגעבן די יידן רעכטלעכע עמאַנציפּאַציע, אָבער סיי אין דעם קריסטלעך־דייטשישן, סיי אין דעם אויפֿגעקלערטן עולם האָט מען נישט געקלערט וועגן דעם, אַריינצונעמען די יידן צו זיך אויך געזעלשאַפֿטלעך און מענטשלעך. די גייסטיקע וואַנט (פֿון וועלכער מיר האָבן גערעדט אויבן בנוגע דעם אַנטיסעמיטיזם) צווישן דער „קריסטלעכער” וועלט און די יידן איז אייגנטלעך פֿאַרבליבן אויף ווייטער. דאָס האָט געמאַכט שווערער דעם פּראָצעס פֿון אַסימילאַציע. — אין ראַטן־פֿאַרבאַנד איז די לאַגע אַן אַנדערע. די רעגירונג פֿאַרנעמט זיך מיט דער יידישער פֿראַגע אין איר גאַנצן עקאָנאָמישן פֿאַרנעם, זי טראָגט אין זיך נישט קיין יידן־האַס, זי פֿירט אַריין די יידישע פֿאָלקס־שיכטן אין אַלע קעמערלעך פֿון דער ניי־געשאַפֿענער געזעלשאַפֿט. דערמיט ווערט געשאַפֿן די זעלישע גרייטשאַפֿט פֿון די יידישע מאַסן שטאַרק צוצופּאַסן זיך צו דעם הערשנדיקן סיסטעם. אמת, די מלוכה צעשטערט די יסודות פֿון דעם קלאַסישן יידישן לעבנס־סיסטעם, אָבער דאָס געשעט דאָך אין נאָמען פֿון דער גרויסער קאָמוניסטישער אידעע. דער כּישוף פֿון דער דאָזיקער אידעע, פֿאַרבונדן מיט דעם אומגעהויערן צוואַנג פֿון דער מלוכה (פּרוווט נאָר נישט זיין פֿאַרכּישופֿט!) מוז פֿירן צו אַן אַסימילאַציע פֿון אַ טיפֿן פֿאַרנעם. גבֿריאל ריסער (דער קעמפֿער פֿאַר דער יידישער עמאַנציפּאַציע אין דייטשלאַנד) האָט ערשט געחלומט וועגן דער אינטימער פֿאַרבינדונג מיט דעם דייטשישן פֿאָטערלאַנד און קולטור. אין ראַטן־פֿאַרבאַנד פֿאַרווירקלעכט די הערשנדיקע מלוכה און קולטור אַליין דעם דאָזיקן פּראָצעס.

ווע‌ט מען אָבער פֿרעגן די וויכטיקסטע פֿראַגע: **פֿאַרוואָס טאַקע נישט אַסימילאַציע?** אָט שרייבט העלער אין זיין בוך: „נאָך איינמאָל, צום לעצטן מאָל, שווימט אַהאַספֿער, דער אייביקער ייד, אויף. זיין וועג דורך די יאָר־טויזנטער איז פֿאַרענדיקט, זיין אויפֿגאַבע איז דערפֿילט”. און רעדנדיק וועגן די יידן אין ראַטן־פֿאַרבאַנד, דערקלערט העלער: „ביי דער דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט האָט אויך די נאַציע אַן אָנהויב און אַ סוף. אין דעם פֿאַל פֿון די יידן איז **דער סוף** — אַ דאַנק זייער באַזונדערער סאָציאַלער אַנטוויקלונג — שוין אַ סך קלאָרער צו זען. די דיקטאַטור וועט עס נישט פֿאַרהינדערן, ווייל די יידן אַליין, וועלכע זענען סאָציאַל און נאַציאָנאַל באַפֿרייט, פֿאַרהינדערן עס נישט” 1). פֿאַרוואָס טאַקע נישט? יידן באַקומען אין ראַטן־פֿאַרבאַנד אַלע דריי זאַכן: פּרנסה, שוץ קעגן פּאָגראָמען און פּאָליטישע בילדונג („השׂכּלה”). צי איז טאַקע נויטיק — פֿון שטאַנדפּונקט

---

1) עס איז אויך פֿאַרשטענדלעך לויט העלערן. אויב די יידישע קולטור איז נאָר אַ לבֿוש פֿון דער סאָציאַלער הענדלער־קאַסטע, מוז זי אויך פֿאַרשווינדן צוזאַמען מיט דער דאָזיקער קאַסטע אין רוסלאַנד.

פון אַ סאָציאַליסט — זוכן אויפצוהאַלטן די יידישע נאַציע? צי באַזיצט טאַקע איר נאַציאָנאַלע קולטור אַזעלכע *אינהאַלטן*, וועלכע וואָלטן געדאַרפט אריבערגענומען ווערן אין דער סאָציאַליסטישער עפּאָכע?

דערויף ענטפערן מיר: *יאָ!* אין דער סאָציאַליסטישער עפּאָכע (באַזונדערס נאָך אין דער לאַנגער איבערגאַנג־צייט צו איר) טרעט יעדע פאָלקס־גרופּע אריין נישט ווי אַ אוניפאָרמירטע סאָלדאַטישע מחנה. יעדע ברענגט אריין מיט זיך איר *אייגנאַרטיקן* שכל און געמיט, יסוד און פאַרנעם, באַגייסטערונג און דערפאַרונג. עס איז אַ גראַנדיעזע היסטאָרישע אויפגאַבע פון סאָציאַליזם ארייצונעמען אין זיין נייעם לעבנס־סיסטעם אַלע *באַזונדערע* נאַציאָנאַלע שטראָמען פון דער ארבעטער־מענטשהייט און פאַרבינדן זיי אין דעם סדר פון סאָציאַלער גערעכטיקייט. די יידישע נאַציע מוז אויך אריינטרעטן אין סאָציאַליסטישן לעבן מיט דעם גאַנצן סכום פון אירע היסטאָריש־אָנגעזאַמלטע גייסטיקע און מאָראַלישע אוצרות. זי האָט נישט געוואָלט אַמאָל זיין אַן אָביעקט פון דער ליבעראַלער עמאַנציפּאַציע; זי דאַרף נישט ווערן היינט אַן אָביעקט אפילו פון דער סאָציאַלער עמאַנציפּאַציע. אַלס גלייכבאַרעכטיקער קאָלעקטיווער *סוביעקט* פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע זאָל דאָס יידישע פאָלק אריבערגיין אין דער נייער וועלט געשיכטע. עס האָט אריינצוברענגען אין דעם סאָציאַליסטישן שאַפונג־פּראָצעס פאַר זיך — און ממילא פאַר דער מענטשהייט — אַזעלכע לעבנס־אינהאַלטן, וועלכע בילדן זיין נאַציאָנאַלע קולטור (ווייל להיפּוך צו סטאַלינען האַלטן מיר, אַז אַ נאַציאָנאַלע קולטור האָט נישט נאָר אייגענע פאָרמען, נאָר אויך אייגענע אינהאַלטן, לעבנס־אָנשויונגען, וועלט־געפילן). וואָס זענען עס פאַר אַ אינהאַלטן? עס וועט זיין גענוג אָנצוטייטן נאָר אויף אייניקע עלעמענטן פון יענער יידישער *אידעאָלאָגיע*, וועלכע האָט באַגלייט דאָס פאָלק אין די דורות, וועלכע האָט עס געמאַכט פאַר אַ פאָלק פאַר זיך. לאָמיר דערמאָנען, אַז דער יידישער פאָלקס־מענטש האָט אַ באַזונדערע באַציִונג *צו בלוט*, צו בלוט־פאַרגיסן, צו מענטשן־בלוט בפרט. פאַרשיידענע נאַציאָנאַלע קולטורן (באַזונדערס די, וועלכע האָבן זיך פאַרנומען מיט רויב און מילחמות) האָבן פאַרשיידענע באַציִונגען צום בלוט־פּראָבלעם. יידן האָבן דאָ זייער אייגענעם בליק. — און עס איז ווערט, אַז זייער אייגענע שטים זאָל קלינגען דווקא אין דער עפּאָכע פון רעוואָלוציע און דיקטאַטור. — דער יידישער פאָלקס־מענטש האָט אַן אייגענעם טאָן אין באַציִונגען צו געדריקטע, אומגליקלעכע מענטשן: *רחמנות*. דאָס רחמנות־געפיל (וועלכעס שטייט נאָענט צו דעם רוסישן געפיל פון מיטלייד — „זשאַלאָסט") פירט צו אַן אינטים־אינדיווידועלן שייכות פון מענטש צו מענטש, לאָזט זיך נישט פאַרדרענגען דורך אַבסטראַקט־קאָלעקטיווע סאָציאַלע געפילן. דאָס איז אַ זעלישער ווערט, וועלכער קאָן גאָר שטאַרק צונוץ קומען אין דער מיט צוואַנג אין געוואַלט ארבעטנדיקער רעוואָלוציע. — אין דעם יידישן פאָלקס־מענטש איז היסטאָריש אָנגעזאַמלט די פעִיקייט צו *רעבעליע*, צו זאָגן מיט אַ מאָראַלישן אומרו: *ניין, נישט אַזוי!* דער דאָזיקער פרייהייט־דראַנג און שטענדיקער ארויסקוק אין דער פאַר־

שלייערטער צוקונפט טאָר נישט פאַרלאָרן גיין פאַרן סאָציאַליסטישן סדר, וועלכער קאָן זיך צו שנעל פאַרהאַרטעווען אין אַ קאָנסערוואַטיווער „אָרדענונג“. — די יידישע מאַסן האָבן שטענדיק געקעמפט פאַר אַ ברעקל חיונה און מאַטעריעלן וווילשטאַנד, אָבער אין דער יידישער קולטור איז קיינמאָל נישט געלעגן קיין התפעלות פאַר מאַטעריעלע דערגרייכונגען. די יידישע רעליגיעזע וועלט־אַנשויונג האָט נישט פאַרלאַנגט יענע הימלדיקע גייסטיקייט און אָפּלייקענונג פון דער מאַטעריע, ווי עס האָט געטאָן דאָס קריסטנטום (דערביי האָט עס אויף דער זינדיקער ערד געלאָזן הערשן די מלוכות, קירכן און אינקוויזיציעס). די יידישע וועלט־אַנשויונג האָט גיכער געשטרעבט צו דער פאַרגייסטיקונג פון דער מאַטעריע, צו דער היילִיקונג פון קאָנקרעטן ערדישן לעבן, צו די גרויסע מאָראַלישע אחריותן פאַר זיך און פאַר דער וועלט. אַזאַ וועלט־אַנשויונג קאָן אַריינברענגען אַן אייגענעם שטריך אין די מייסטע סאָציאַליסטישע לעבנס־בילדער, ווו עס הערשט אַזוי שטאַרק דאָס פאָרבילד פון אייראָפּעישער ציוויליזאַציע און אַמעריקאַניזם.

ערשט ווען די יידישע מאַסן וועלן פריי אַריינברענגען אין דעם רעוואָלוציאָנערן איבערקער די דאָזיקע און אַנדערע קולטור־אוצרות זייערע, ערשט דעמאָלט וועט זייער קולטור, אויפן יסוד פון נייע סאָציאַלע דערפאַרונגען, ווערן אַן עכט־סאָציאַליסטישע און גלייכצייטיק נאַציאָנאַלע קולטור. דעמאָלט ערשט וועט דאָס יידישע ליד, און בוך, און שול זיין סאָציאַליסטיש און יידיש (נישט נאָר „נאַציאָנאַלע פאָרם“). אַזאַ יידישע נאַציאָנאַלע קולטור איז דעמאָלט מענטשהייטלעך אין צווייפאַכן זינען: לויט איר ווירקונג אין פאָלק גופא (ווייל אירע אַלע נאַציאָנאַלע אינהאַלטן זענען אין תוך מענטשן־אינהאַלט) און לויט איר ווירקונג אויף דער מענטשהייט בכלל. מיר זעען: די יידישע נאַציע האָט נישט קיין שום גרונט צו אַסימילירן זיך אין ראַטן־פאַרבאַנד. זי טראָגט מיט זיך נויטווענדיקע עלעמענטן פאַר אַ שעפערישן סינטעז פון סאָציאַליזם. און זי טראָגט דערמיט אויך נויטווענדיקע עלעמענטן פאַר אַ שעפערישער קריטיק פון הערשנדיקן באָלשעוויזם. יאָ, די עכטע יידישע קולטור האָט אין דורות אויסגעוויטיקט און קריסטאַליזירט אַזעלכע דערפאַרונג־פּרינציפּן, אַז זי איז אפשר באַזונדערס מסוגל צו זיין, פאַר זיך און פאַר אַלעמען, דאָס קריטישע באַוווסטזיין אין אַ רעוואָלוציע. פונקט ווי דער יידישער פאָלקס־מענטש איז קריטיש געווענדט קעגן דער פריציש־קאַפּיטאַליסטישער וועלט, מוז ער זיין קריטיש און פאָדערנדיק לגבי אַ באָלשעוויסטישן רעזשים. דער רעזשים קאָן אים אַוועקשטעלן פאַר די אויגן פערספּעקטיוון און דערגרייכונגען פון אַ „פינפיאָר־פּלאַן“, אָבער דער יידישער וואַנדער־מענטש שטעלט אַוועק אַנטקעגן אַזעלכע עפּיזאָדישע פּלענער זיין טויזנטיאָריקן פּלאַן פון זוכענישן נאָך יושר און אמת. ער האָט דאָ צו זאָגן זיין אייגן, נישט אַסימילירט וואָרט.

דער יידישער אַרבעטס־מענטש האָט אין ראַטן־פאַרבאַנד נאָך אַ באַזונדער רעכט צו זאָגן זיין קריטיש וואָרט. דער באָלשעוויזם איז אַ סיסטעם פון אָרגאַני־

זירטן קלאַסן־האַס, אַ סיסטעם, וואָס מען זעט נאָך דערווייל נישט זיין סוף. קלאַסן־האַס, באַזונדערס ווען עס ווערט אָנגעטריבן פון אַ דיקטאַטאָרישער מלוכה, איז זייער ווייט פון רעוואָלוציאָנערן קלאַסן־קאַמף. ווען דער קלאַסן־קאַמף ווערט געפירט און קאָנטראָלירט פון דעמאָקראַטישע אַרבעטער־מחנות, דעמאָלט ווערן די פונקען פון קלאַסן־האַס פאַרשלונגען פון דעם מאָסן־פייער פון אַ קאָלעקטיוון, אידעאַליסטיש־באַגייסטערטן קאַמף. דער באָלשעוויזם באַטראַכט דעם קלאַסן־האַס פאַר אַ נויטוועדיקן מעטאָד אומעטום, אויך ביי דעם סאָציאַליסטישן אויפבוי. אָבער דאָרטן, ווו יאָרנלאַנג ווערט דערצויגן און געהאָדעוועט קלאַסן־האַס, מוז ער אַריבערגיין אין מענטשן־האַס בכלל. און דאָרטן ווו מענטשן־האַס, — איז אויך יידן־האַס! דער באָלשעוויזם מעג קעמפן ערלעך קעגן אַנטיסעמיטיזם, אָבער ער אַליין שאַפט עלעמענטן פון אַנטיסעמיטיזם.

ס'איז נאָך אַ גרויסע פראַגע, צי דער יידישער גורל ווערט פאַרענטפערט אין רוסלאַנד. עס קאָנען אפשר געלייזט ווערן זיינע ווירטשאַפטלעכע נויטן 1), עס קאָן אויפגעלייזט ווערן דאָס נאַציאָנאַלע פּנים פון יידישן אַרבעטס־מענטש, — דאָס אַלץ איז נאָך גאָר ווייט פון יענער דערלייזונג, אויף וועלכער ער וואַרט שוין צוויי טויזנט יאָר. צי האָט עס זיך געלוינט צו טראָגן די ליידן און פירן די קאַמפן, כדי צו דערגרייכן — „באחרית הימים" — די מדרגה פון אַ „סאָוועטישן בירגער"?

פאַרערונגען צו זיך

מיר האָבן געזאָגט, אַז די יידישע נאַציע טראָגט אין זיך אַ רעוואָלוציאָנערע אידעאָלאָגיע. דער דאָזיקער וועלטאַנשוילעכער רוקנביין, פאַרהאַרטעוועט אין די יאָרהונדערטער, גיט דעם יידישן פאָלקס־מענטש די מעגלעכקייט אָנטקעגנצושטעלן זיך סיי די אומגליקן פון די קאַפּיטאַליסטישע לענדער, סיי די גליקן פון דער באָלשעוויסטישער מלוכה. דאָס זאָל אָבער נישט באַטייטן, אַז דאָס יידישע פאָלק איז אַן אַתּה בחרתנו־פאָלק אין יענעם שלעכטן זינען פון וואָרט, וועלכן מיר קענען פון לאַנג־אַן, אין זינען פון פוסטן נאַציאָנאַלן שטאָלץ און אויבערפלעכלעכער גדלות. ווען אַ מענטשן־קאָלעקטיוו דערקלערט, אַז ער טראָגט אָדער וויל טראָגן אַ היס־

1) גראַד אין די לעצטע וואָכן האָט די יידיש־קאָמוניסטישע פרעסע פאַרעפנטלעכט משונהדיקע ידיעות וועגן דעם גאַנג פון דער קאָלאָניזאַציע אין קרים און ביראָ־בידזשאַן. „לויט די פּלענער פון קאָמערד וואָלט צום 1־טן יאַנואַר 1932 געדאַרפט זיין אין קרים 11.925 איבערוואַנדערישע פאַ־מיליעס; פאַרבליבן זענען אָבער אַרום 4.000 פאַמיליעס. דאָס הייסט, אַז העכער 5.000 זענען אַוועק פון די פאַנדן, און דער פּלאַן איז פאַקטיש אויסגעפילט אויף 33 פּראָצענט. לויט די פּלענער וואָלטן צום 1־טן יאַנואַר 1932 געדאַרפט זיין אין ביראָ־בידזשאַן אַן ערך 14.000 יידישע איבערוואַנדערער; פאַראַן איז אַן ערך 5.000 מענטשן. דער פּלאַן איז פאַקטיש אויסגעפילט געוואָרן אויף 43 פּראָצענט. די געבראַכטע ציפער וועגן אַפּפלוס אין ביראָ־בידזשאַן איז נישט קיין פּינקט־לעכע, דער פּראָצענט־אַפּפלוס דאַרף זיין אַ גרעסערער... די סיבה איז פּלאַנלאָזיקייט, סיסטעמלאָזי־קייט, אָפּוועזנהייט פון יעדן מין קאָנטראָל" („עמעס" פון 16־טן פעברואַר 1932).

מאַרישע רעוואָלוציאָנערע מיסיע, דעמאָלט פילט ער אין זיך נישט גאווה־געפילן אָדער באַזונדערע רעכט לגבי דער וועלט, נאָר פאַרקערט: באַזונדערע פליכטן פאַר זיך און דער וועלט, אַ באַזונדערע אחריות פאַר דעם אייגענעם און וועלט־געשיכטלעכן לעבן 1). אַ יידיש פאָלק טאָר זיך נישט אַלוין באַנוגענען — אפילו אין דער היינטיקער ביטערער צייט — דערמיט, וואָס עס ווענדט זיין צאָרנדיק פנים צו דער דרויסנדיקער וועלט. עס מוז זיך אַ קער טאָן צו זיך אַליין. האַלטן מיט זיך אַ שטרענגן חשבון הנפש, אָן פאַלשן פאַטריאָטיזם אויפדעקן די אייגענע פעלערן.

און מיר האָבן טאַקע גאָרנישט ווייניק וואָס איבערצוטראַכטן וועגן זיך אַליין. זאָל נאָר אין דעם אַזוי שאָרף צעשפּליטערטן יידישן פאָלקס־לעבן קיין איין ריכטונג און פאַרטיי נישט וואַרפן די שולד אויף די אַנדערע. נישט לאַנג האָט ח. נ. ביאַליק פאַרעפנטלעכט אַ גרויזאַם ליד, געווידמעט דער גייסטיקער און מאָראַלישער לאַגע פון דעם היינטיקן ציוניזם. צי איז אָבער די שילדערונג כאַראַקטעריסטיש נאָר פאַר דעם ציוניזם אַליין? זאָל דער לייענער אַריינטראַכטן זיך אין די ווערטער פון ליד.

און ווידער זע אין אייך, ווען איר זענט שוואַך...2)

און ווידער זע איך אייך, ווען איר זענט שוואַך, און ס׳טריפט מיין האַרץ מיט בלוט.
ווי אָ־עם זענט איר איצט, ווי הילפלאָז מיטאָמאָל!
ווי איינזאַם אין דער וועלט, אָן וועגן און אָן ראָט,
און אָן אַ טרייסט וואָרט, אָן איין פריינט, אָן אַנווייזער פון טריט...
ווער האָט אַוועקגערויבט באַפרייונג־פרייד פון יונגע אויגן,
און ווער האָט אויסגעלאָשן פונקען פון איר פלאַם?
פאַרוואָס איז אַזוי קלאַנגלאָז אייער שטים,
און ס׳קלינגט פאַרוועלקט און פאַרבלאָז אייער וואָרט?
פון אייער שאָפונג־ליד האָבן דאָך נעכטן וועלטן געציטערט!
ווער האָט פאַרכמאַרעט איבער אייך פרימאָרגן־שטראַלן נאָך אין דער
פינצטערניש פון דער נאַכט?
ווער האָט צעשטערט אין אָרעמע געצעלטן די האָפענונג־שמחה און
דעם צוקונפט־טרוים?
און ווער האָט צוגענומען קינדערשן געלעכטער און טומלדיקע מאַסן־פרייד פון פאָלק?
ווער האָט די יונגע זין און טעכטער אַראָפּגעפירט פון יוגנטלעכע וועגן,

1) אַזאַ מין „אתה בחרתנו״־געפיל שטעלט נישט אַוועק איין פאָלק העכער פאַר די אַנדערע, פאַרקערט: דאָס באַוווסטזיין פון אייגענער אחריות פאַר דער וועלט פאַרלאַנגט, אַז פונקט אַזאַ מין באַוווסטזיין זאָל באַזעלן אויך אַלע אַנדערע פעלקער־קאָלעקטיוון.

2) דאָס דאָזיקע ליד איז איבערזעצט אין יידיש דורך שמואל פרידמאַן (קאָוונע).

געלאָזט צעשטויבן זייער קראַפט צונישט און ווערן פאַר דער וועלט
צו שאַנד און שפּאָט,
זיי אָנגעפּילט די קעפּ מיט ווינט, דאָס מויל — מיט חוצפּהדיקע פּוסטע רייד
און, שטאָט צו הארכן און צו לערנען, געגעבן זיי דעם מוט
צו לערנען אַנדערע מיט שרײַענדיקן וואָרט ?
און ס'גיסט זיך אָן אָן אויפהער איבער אײַער אײַנגעבייגטן קאַרק
פון יעדער בימה און פון יעדן רעדנער־פּולט
אַ טריבער רעגן פון ווערטער־שטויב, פון ווערטער־שטרוי, פון ווינט,
וואָס קומט מיט האַס צו שמוצן אײַער שענסטן האַרצנס־טרוים.
ווער האָט עס אָנגעשיקט אויף אײַער לײַב די עקלדיקע קרענק, נביאות־זאָגער קרעציקע,
מיט אומרייניע נשמות, מיט הערצער פול מיט טומאה און מיט גיפט,
וואָס רופן גאַנצע טעג, אין אַ פאַרבלענדעניש און אין אַ שינאה־ברען, צו גדולות,
וואָס האָבן שוין מיט זייער מויל דערגרייכט דאָס גרעסטע, און מאָנען עס פון אַנדערע,
און יובלען אין פּוסטער פרייד, און שטרעקן אויס די האַנט נאָך לוין,
אַזוי,
ווי ס'וואָלט די האַנט די גדולות שוין געמאַכט צו וואָר ?
און ווער האָט אָנגערייצט אויף אײַך די ציין, און פעדער־קריצער,
פון גאָט־באַשטראָפטע, צעפרעסענע פון האַס און שוואַרצער קנאה,
זיי זאָלן אײַך צעקריגן איינעם מיטן צווייטן,
און שפּײַזן אײַך מיט אײַער אייגן פלייש און בלוט.
זיי זאָלן יעדע הייליקייט בײַ אײַך פאַרשוועכן
מיט אָטעם פון אַ טמאדיקן מויל און מיטן ריר פון טמאדיקע פינגער ?
און ווער האָט אײַער בונד צעשטערט און אים פאַרטיילט צווישן יינגלעך־נאַרן ?
וווהין איז עס צעזייט געוואָרן אײַער חייל ?
ווו זאַמט זיך אײַער פירער אַזוי לאַנג ?
ווו איז פאַרבאָרגן איצט די שטים פון דעם, וואָס קאָן באַפעלן ?
פאַרוואָס דערגייט צו אונדזער אויער נישט זײַן רוף ?
צי לאַכט שוין ווידער גאָט פון אײַך, און ס'חוזקן פון אײַך זײַנע נביאים,
און מאָרגן ברענגט ער אײַך צוריק מיט שאַנד און שמערץ צום וועג פון
אײַער אומגליק.
אײַך שטעלן אויף די פּראָבע, פאַרפּײַניקן ביז טויט, נאָך ערגער ווי ביז טויט ?
איר זאָלט, צו שרעק פון גאָר דער וועלט,
פון יעדן שטאָלצן פוס געטרעטן,
צו שאַנד און ווייטיק קריכן אויפן בויך אין זאַמד און שטויב,
ווי וואַסער, טרינקען שפּאָט, און שלינגען שמוץ, ווי ווײַן,
און ביזן לעצטן טראָפּן אויסזייגן דעם בעכער גיפט,
ביז איר'ט דערקריכן צו דעם פרעמדן טיש פון פעלקער,
וואָס זענען אויסגעלייזט דורך גאָט און פרייען זיך מיט זייער יום־טוב,

און שליסן זייער פרידנס־בונד אויף אייביק איבער אײַערע קרבנות!
און קלײַבן וועט איר אונטער פרעמדע טישן
פון פיס און הענט אײַערע אָפּגעהאַקטע פינגער...
און אויב צוזאַמען אַלע זענט איר שוואַך און קאָנט נישט ברענגען אײַער גאולה, —
צי איז נישטאָ כאָטש איינער אין יהודה,
כאָטש איינער אין דער גאַנצער גרויסער מחנה,
אַ מאַן פון קראַפט, וואָס הערשט מיט מאַכט, מיט גרויסן גײַסט, פון גאָטס גנאָד,
מיט ריינעם האַרץ, מיט אײַזן־רוט און העלדישן פאַרשטאַנד,
וואָס זאָל אײַך אָננעמען פאַר האָר פון אײַער קאָפּ
און אויפטרייסלען מיט פעסטקייט פון זײַן האַנט,
ווי אַ פאַרשיכורטן, וואָס איז באַרוישט פון ווײַן,
און וואַלגערט זיך אין שיכרותדיקן שמוץ,
און צו זיך ברענגען אײַך, אײַך אומקערן דעם כוח,
און ווידער אויפשטעלן...

***

ווי אָרעם זענט איר איצט, ווי הילפלאָז מיטאַמאָל,
ווי איינזאַם אין דער וועלט, אָן וועגן און אָן ראַט!
און ווידער זע איך אײַך, ווען איר זענט שוואַך, און ס׳טריפט מײַן האַרץ מיט בלוט!

יעקב פּאַט, דער בונדיסט, האָט געשריבן אַן אַרטיקל „שרצים האָבן זיי אַ פול האַרץ" („פאָלקסצייטונג" פון 8 יאַנואַר 1932), אין וועלכן ער האָט אַרויסגע־זאָגט זיין גרעסטע צופרידנקייט מיט די שמייסנדיקע רייד, וועלכע ביאַליק האָט געשלײַדערט קעגן די ציוניסטן. אין דעם דאָזיקן תוכחה־ליד פון ביאַליק זעט י. פּאַט די פאַרדינטע שטראָף פון דער גאַנצער ציוניסטישער באַוועגונג, און עס דוכט זיך, אַז ער טראַכט דערביי: איך דאַנק דיר, גאָט, וואָס דו האָסט אונדז ניט געמאַכט אַזעלכע, ווי זיי!... דערביי באַמערקט נישט י. פּאַט, אַז די זעל־ביקע שטראָפּרייד מיט דעם זעלביקן חשבון הנפש (נאָר מיט אַנדערע ווער־טער) וואָלט געמוזט ווענדן קעגן זיך גופא אויך די סאָציאַליסטישע, אויך די יידיש־סאָציאַליסטישע באַוועגונג. אפשר מעגן מיר אפילו מקנא זיין דעם ציוניזם, וואָס אין זיין מחנה האָט זיך געפונען אַ שטים, וועלכע האָט מיט אַזאַ נאַקע־טער, אומברחמנותדיקער און ליבנדיקער קראַפט אַנטפּלעקט פאַר זיך די אייגענע ווונדן.

אָבער אויך די יידישע אַרבעטערשאַפט האָט געווגוג טעמים אַריינצוקוקן טיפער אין איר היינטיקן צושטאַנד און נישט פרייען זיך פון יענעמס מפּלות. צי גע־דענקט נאָך דער יידישער פּראָלעטאַריער די טראַגישע געשעעניש, וועלכע האָט פּאַסירט גאָר נישט לאַנג אין וואַרשע דווקא צווישן אַרבעטער? צווישן די בעקער־אַרבעטער גייט אַן זינט יאָרן אַ קאַמף אויף דעם פּראָפעסיאָנעלן געביט; אַ טייל

בעקער האָט זיך אָפּגעטיילט פון דעם קאָמוניסטיש־רעגירטן בעקער־פאַריין; זיי האָבן געשאַפן אַ נייעם בונדישן פאַריין. אָבער די פאַרביטערונג צווישן פּראָלעטאַרישע פּאַרטייען איז אַזוי גרויס, אַז די אויפגערעגטע קאָמוניסטן האָבן אויפן גאַס *דערשאָסן* דעם בונדישן אַרבעטער נויערמאַן. דאָס נישט גענוג: אַז די פּאָליציי האָט שפּעטער אַרעסטירט דעם מערדער, האָט ער אָנגעוויזן, אַז ער איז געשיקט געוואָרן צום מאָרד... דורך די בונדיסטן. ער האָט אָנגערופן ביים נאָמען צוויי אומשולדיקע אַרבעטער, וועלכע מען האָט אַרעסטירט און געהאַלטן אונטער דער שרעקלעכער אָנקלאָגע פון מאָרד... די מאָדערנע עלילת דם האָט נישט נאָר געמאַכט אומגליקלעך אַ ריי יידישע אַרבעטער־פאַמיליעס, זי האָט געהאַלטן אונטער איר פּעסט־הויך די גאַנצע יידישע אַרבעטערשאַפט פון וואַרשע. נישט קיין קלאַסן־שונא און נישט קיין נאַציאָנאַלער יידנהאַס האָט דאָ געשאַפן אָט די אַטמאָספער פון מאַכטלאָזיקייט און פאַרדעטערישקייט פון אייגענע אַרבעטער־ברידער. *דאָס* האָט פּאַסירט אין יאָר 1931 אין דער זעלביקער פּראָלעטאַרישער וואַרשע, ווו די יידישע האָרעפּאַשניקעס טרינקען גלייכצייטיק פּלעשלעך סם, וואַרפן אונטער זייערע קינדער אויף דער גאַס, וואַרפן זיך מיט מעסערס אויף אַ ברודער צוליב אַ שטיקל ברויט. — איז טאַקע ביאַליקס תוכחה־ליד גאָרנישט שייך צו אונדז, סאָציאַליסטן, קאָנען מיר זיך נאָר טרייסטן דערמיט, וואָס שולדיק אין דעם זענען נאָר „זיי״, די קאָמוניסטן?

און צי ווייסן מיר נישט, אַז די יידישע מאַסן, וועלכע ליידן אַזויפיל פון פרעמדע האַס־געפילן, זענען גאָר אָפּט נוטה צו פאַרגעסן זיך לגבי אַנדערע פעלקער, וועלכע שיינען צו זיין שוואַכער פון זיי? האָט דער דורכשניטלעכער, אפילו אַרבעטנדיקער ציוניסט געפונען די ריכטיקע, די יידישע און מענטשלעכע באַציונג צום *אַראַבער* אין פּאַלעסטינע? און צי האָבן די יידן אין אַמעריקע (אויך יידישע סאָציאַליסטן) אַ וועלכע נישט איז ווירדיגע באַציונג צו די *נעגער* און זייער גורל? דער אָקאָרשט־געשטאָרבענער יוליוס ראָזענוואַלד, אַ יידישער גרויס־קאַפּיטאַליסט, האָט זיך פאַרבונדן מיט דעם נעגער־פאָלק, האָט געעפנט פאַר נעגערס אָן אַ צאָל לערער־סעמינאַרן, האָט זיין נאָמען פאַראייביקט אין דעם פאָלקס־באַוווסטזיין פון די נעגערס פון דער גאַנצער וועלט (מען וועט זאָגן: ער האָט עס געטאָן צוליב מסחר, כדי זיינע סחורות צו פאַרשפּרייטן ביי דעם נעגער־עולם. אָבער פונדעסטוועגן האָט *ער* עס געטאָן און נישט קיין אַנדערע קאַפּיטאַליסטן). אָבער וואָס ווייסן מיר וועגן דער באַציונג פון יידישע דענקער, דיכטער, קעמפער, *סאָציאַליסטן* אין אַמעריקע צו נעגער, זייערע ליידן, זייער קולטור און זייער צוקונפט? שטייט נישט דער יידישער פאָלקסמענטש צוזאַמען מיט אַלעמען אין דעם זעלביקן פּראָנט פון ראַסן־באַרימעריי און אייראָפּעאישער קולטורלאָזיקייט?

און צי איז פאַראַן היינט־צו־טאָג ביי די יידישע מאַסן די נייטיקע שאַרפקייט פון בליק, קאָנצענטרירטקייט פון דענקען, אחריותדיקייט פון האַנדלען? די יידישע פּאָליטישע גאַס ווערט פאַרשריען פון די באַנומענע קולות פון כלערליי סאָציאַלע, רעליגיעזע, פּאָליטישע פּאַרטייען. וואָס באַווייזן די וואַלן? נאָך די וואַלן אין

לעטלאַנד, למשל, האָט אין אָקטאָבער 1931 דער 'פרימאָרגן" געשריבן: „מען האָט זיך נ י ש ט געאַמפּערט אַרום אידעאָלאָגיש־פּאָליטישע שיטות, אָדער אַרום די מעטאָדן פון אַ סאָציאַל־עקאָנאָמישער שליחות. קיין שום אידעישקייט, קיין שום שותפות פון שטענדיקע טיפערע אינטערעסן האָט נישט פאַרבונדן דעם עולם מיט די קאַנדידאַטן און די קאַנדידאַטן מיטן וויילער... די צרה איז, וואָס דער יידישער עולם האָט טיפע באַדערפנישן און ביטערע נויטן, אָבער ער האָט נ י ש ט קיין באַשטימטע און באַוואוסטזיניקע פאָדערונג. סימפּאַטיעס און אַנטיפּאַטיעס, פאַר־זענלעכע קרובהשאַפט, אַ נעבעכדיקער רחמנות, דאַנקבאַרקייט פאַר טובות, מאָמענ־טאַלע, צופעליקע, ריין־סוביעקטיווע פאַראינטערעסירטקייט זענען כמעט די איינציקע גורמים פאַר די וואַל־רעזולטאַטן אויף דער יידישער גאַס".

מיר האָבן אויבן דערמאָנט די טיפּישע כאַראַקטער־שטריכן פון יידישן פאָלקס־פּנים, אויף וועלכע דער אַנטיסעמיטיזם טייטלט מיט שנאה. אַ סך פון די דאָזיקע פאָלקס־אייגנשאַפטן (אינטערנאַציאָנאַליזם, שטאָטלאָזיקייט, גייסטיקייט, רעוואָלו־ציאָנערישקייט אאַ"וו) האַלטן מיר פאַר דעם פּאָזיטיוון מאָראַלישן קאַפּיטאַל פון דער נאַציע. אָבער מיר טאָרן זיך נישט נאַרן: אויך די בעסטע אייגנשאַפטן האָבן אָדער קאָנען ציען נאָך זיך גרויסע חסרונות. די פעיקייט צום צופּאַסן זיך פירט אָפטמאָל צו אַסימילאַטאָרישע אויסגעליידיקטע נשמות; די אויסשליסלעך־עטישע איינשטעלונג צום לעבן שוואַכט אָפּ די פּשוטע און געזונטע באַציונג צו מענטש און נאַטור. דאָס באַוואוסטזיין פון איבערגעטראָגענע יסורים און קרבנות פירט אָפטמאָל צו אַן אתה בחרתנו־באַציונג, צו דעם פאַרהערלעכן פון עבר אויפן חשבון פון דער צוקונפט. די איבערגעשפּיצטע גייסטיקייט פירט צו־אָפט צו דער פאַ־נאַטישקייט פון יידישע ריכטונגען, צו דעם בטול און האָס לגבי אַנדערש־טראַכ־טנדיקע גרופּן. מיר האָבן אין אונדזער אייגענער וועלט נאָך גענוג און גענוג אַרבעט אויף אויסצוראָמען און רייניקן. מיר מוזן עס טאָן דווקא דעמאָלט, ווען מיר האַלטן פאַר נייטיק אַנטקעגנצוטרעטן די שיקזאַל־קלעפּ פון אייראָפּע און דעם נסיון פון ראַטנפאַרבאַנד. אין די אייראָפּעישע, מיט האָס אָנגעזאָפּטע לענדער שטייט אין סכנה דער קערפּער פון פאָלק, אין פריינטלעך־געשטימטן ראַטנ־רוסלאַנד שטייט אין סכנה די נשמה פון פאָלק. כדי זיך גייסטיק צו מאָביליזירן קעגן די געפאַרן, מוזן די מאַסן אָפּטרייסלען פון זיך די חסרונות פון זייערע מעלות, מוזן זיי אַרויסרופן אויף דער אויבערפלאַך די רעוואָלוציאָנערע כוחות, וועלכע דרעמלען אין זיי.

ביאַליק רופט פאַרצווייפלט אין זיין ליד: „אויב צוזאַמען אַלע זענט איר שוואַך און קאָנט נישט ברענגען אייער גאולה, — צי איז נישטאָ כאָטש א י י נ ע ר אין יהודה... וואָס זאָל אייך אָננעמען פאַר די האָר פון אייער קאָפּ און ווידער אויפשטעלן?" ניין, מיר גלויבן נישט אין דער הילף פון דעם איינעם. געוויס, היינט אפשר מער ווי ווען עס איז, איז נייטיק, אַז עס זאָל דערשיינען פאַרן פאָלק דער נביא מיט די טרייסטווערטער: נחמו נחמו עמי! מיט טרייסטווערטער אין דער ביטערער צייט און מיט דערמוטיקונג און אָנווייז אויף דער צוקונפט. אָבער

ס'זענען נישטאָ און נישט נייטיק איינצל־נביאים. זאָלן די מאַסן אַליין ווערן זייער קאָלעקטיווער נביא, דער מאָנער, דער זעער און דער פירער. פון די טיפענישן פון זייער אייגענעם באַוווסטזיין זאָלן די מאַסן זיך טרייסטן און גרייטן צום ווייטערן לעבנסקאַמף. זאָלן זיי זיך דערמאָנען וועגן דער העדראַנישער פאַרגאַנגענהייט פון פאָלק, וועגן די אומשעצבאַרע כוחות, וואָס ליגן אין אים, וועגן די אומשטערבלעכע אידעאַלן, וועלכע שטייען פאַר זיין צוקונפט, וועגן דער היסטאָרישער מיסיע, וועלכע ער האָט גענומען פאַר זיך און דער מענטשהייט. זיי וועלן דעמאָלט געפינען דעם כוח צו שאַפן ציכטיקייט און ריינקייט אין זייער אייגענעם לעבן, זיי וועלן געפינען אַ זינען אין זייערע ליידן, זיי וועלן מיט אַ באַנייטער קראַפט גיין שטורעמען די אַלטע וועלט פון רשעות און בייז. נישט פון אַ נביא אָדער אַ פאַרטיי־פירער מוז קומען דער רוף: מען וועט אים דאָך סייווי־סיי דערקלערן פאַר אַ פאַרטייאישן אָדער טאַקטישן תכלית־רוף. פון די עלנטע, געפייניקטע מאַסן, פון די האָרעפאַשניקעס, וועלכע זענען שטענדיק געווען ביי יידן די טרעגער פון די אידעען, מוז קומען דער רוף: צו זיך און צו די פירער, וועלכע שטייען אין פאָלק, נישט „פאַרטרעטן" דאָס פאָלק. אין דעם נייעם קאַמף, צוזאַמען מיט דער רעוואָלוציאָנערער מענטשהייט, וועט פאַרשווינדן אַמאָל דער מענטשן־האַס און דער יידן־האַס.

(„פרייע שריפטן", יוני 1932)

יידן, אראַבער, ענגלענדער

I

די טראַגישע געשעענישן, וואָס האָבן זיך, ווי אַ שטורעם, אַריבערגעטראָגן אין אויגוסט 1929 איבער פּאַלעסטינע, האָבן אויפגעטרייסלט די גאַנצע יידישע וועלט. שוין לאַנג איז נישט געווען אַזאַ פּאַסירונג אין דעם יידישן וועלט־לעבן, וועלכע זאָל מיט אַן ענלעכער טיפקייט און ערנסטקייט אַרומנעמען אַלע קלאַסן, ריכטונגען, פּאַרטייען אין יידישן פאָלק, אין אַלע פינף קאָנטינענטן פון דער וועלט. עס האָבן געפיבערט און עס פיבערן עד היום ציוניסטן אַזוי גוט ווי בונדיסטן, קאָמוניסטן אַזוי גוט ווי סאָציאַליסטן, פרומע אַזוי גוט ווי אַסימילירטע. דאָס וויכטיקסטע און דאָס היסטאָריש־באַדייטנדיקסטע איז אָבער אין דעם גאַנצן פאָלקס־פיבער נישט נאָר דער געמיינזאַמער קאָמפּלעקס פון געפילן: צער, כעס, דערנידעריקונג, מאַכטלאָזיקייט, פרישע ענערגיע. דאָס באַדייטנדיקע באַשטייט אין דעם, וואָס פאַר די ברייטסטע שיכטן פון פאָלק האָט זיך פּלוצים ווידער אויפגעעפנט דער גאַנצער קוויל פון קולטור־היסטאָרישע פראַגן, פראַגן פון יידישן מזל, פון אַלמענטשלעכן מזל בכלל. דאָס בויען פון אַן אייגן לאַנד האָט זיך אָנגעשטויסן אָן די גרעסטע שוועריקייטן, און יעדער פאָלקס־מענטש האָט דערזען פאַר זיך בולט אַוועקגעשטעלט די סודותדיקע צייכנס פון דער צוקונפט. צי דאַרף מען בויען אַן אייגן לאַנד? צ י מ ע ג מען עס בויען מיט די מיטלען פון ביז אַהער? וועלכע שייכותן מוזן זיין צווישן פאָלק און פאָלק, צווישן פאָלק און מלוכה? ווו ליגן די גרענעצן צווישן מענטשלעכן רעכט אויף לעבן און געזעלשאַפטלעכן רעכט אויף צוואַנג? ווּהין פירט בכלל דער היסטאָרישער וועג דאָס פאָלק ישראל?

איבער נאַכט האָט זיך דאָס יידישע פאָלק, כמעט אין אַלע זיינע שיכטן, פאַרוואַנדלט אין אַ קולטור־פילאָזאָפיש פאָלק, וואָס מוז שטעלן פאַר זיך אָט די העכסטע פראַגן פון מענטשלעך־געזעלשאַפטלעכן און נאַציאָנאַלן קיום. די פראַגן ש ט יי ע ן, כאָטש די גרויסע יידישע מאַסן אין דער גאָרער וועלט זענען פאַרטראָגן אין די שווערסטע דאגות פרנסה, ליידן טאָגטעגלעך פון דער ביטערסטער מאַטעריעלער נויט, פּאָליטישע פאַרפאָלגונגען, אומזיכערקייט פון לעבן. אָבער די זאָרג וועגן די מאַטעריעלע נויטן שטייט נישט אין קיין סתירה צו די טראַכטענישן וועגן די האַרבע פראַגן, וואָס פּאַלעסטינע האָט אַוועקגעשטעלט, ווי שפּיזן, פאַר דעם יידישן

באוווּסטזיין. אפשר פּילט אינסטינקטיוו דער פֿאָלקס־מענטש, אַז ס'איז דאָ אַ טי־ פערע פאַרבינדונג צווישן זיינע שווערע היי־שעה און די היסטאָרישע מאַטערנישן, אַז דורך דער דאָזיקער פאַרבינדונג וועלן זיי ביידע געהאָלפן ווערן. ס'איז וויכטיק, אַז דער יידישער אַרבעטס־מענטש זאָל טאַקע באַטראַכטן די פּאַלעסטינע־פראַגעדיקע נישט נאָר פון דעם נאַציאָנאַל־פּאָליטישן אָדער טאַקטיש־אָרגאַניזאַציאָנעלן שטאַנד־פּונקט אַליין. דאָס גאַנצע פּראָבלעם פון דער איינוואַנדערונג און בויאונג פון פּאַ־לעסטינע מוז ווידער אַמאָל באַטראַכט ווערן אין שיין פון די געשעענישן.

און דאָ מוזן מיר, ראשית כּל, געבן אַ קלאָרע תשובה אויף דער פראַגע וועגן דעם רעכט פון יידישע אַרבעטסמענטשן צו קאָלאָניזירן פּאַלעסטינע. דאָס דאָזי־קע רעכט עקזיסטירט בלי שום ספק. פאַרן סאָציאַליסט זענען בכלל נישט מאַסגעבנ־דיק יענע מלוכהשע גרענעצן, וועלכע זענען געשאַפן געוואָרן צווישן לאַנד און לאַנד דורך דער מלוכהשער אָדער היסטאָרישער אַנטוויקלונג. די גאַנצע מענטשלעכע ערד איז אין פּרינציפּ פריי פאַר דעם גאַנצן מענטשלעכן געשלעכט, אויף וויפל עס האַנדלט זיך וועגן אַרבעט אין געמיינשאַפט. דער סאָציאַליסטישער געדאַנק הויבט זיך אָפּילו נישט אָן דאָרטן, ווו מען באַרעכטיגט נישט, אַז די גאַנצע מענטש־לעכע געזעלשאַפט מוז ווערן איבערגעגרענעצט פון דאַסניי. עס מוז די גאַנצע ערד אומעטום איבערגעאַקערט ווערן, כּדי די הויכע בערג פון אומ־רעכט און טיפע טאָלן פון אונטערדריקונג זאָלן אויסגעגליכן ווערן. אין דער רו־סישער אַגראַר־רעוואָלוציע האָט מען דעם דאָזיקן עקאָנאָמיש־מאָראַלישן פּראָצעס אָנגערופן: „שוואַרצע איבערטיילונג“ אין דער וועלט־רעוואָלוציע וועט די מענטשהייט אויך מוזן איינטיילן זיך אויפסניי מיט אירע אוצרות לויט נייע סאָציאַליסטישע יסודות. דער סאָציאַליזם וואַרפט אָפּ נישט נאָר דעם באַגריף און די פּסיכאָלאָגיע פון פּריוואַט־אייגנטום; אויך מלוכהשן אָדער נאַציאָ־נאַלן אייגנטום פון די אוצרות פון דער נאַטור און מענטשן־פּראָדוקציע (אויסער די אומיטלבאַרע פאַרברויך־זאַכן) וואַרפט אָפּ דער סאָציאַליזם. דערפאַר האָט דער אַרבעטס־מענטש שוין היינט דאָס גרויסע רעכט צו באַזעצן מיט זיין שעפע־רישער קראַפט יעטוועדן שטיקל ערד, ווו עס שיינט נאָר די זון און עס אָטעמט דעם מענטשנס גייסט, — אויב נאָר ער שטערט נישט זיין אַרבעטס ברודער פון דער זייט.

דערפאַר איז באַגרינדעט דער הייסער פּראָטעסט, מיט וועלכן מיר באַציען זיך אַלע אָן אויסנאָם, קעגן דער באַגרענעצונג פון עמיגראַציע אין צפון־אַמעריקע. די־דאָזיקע אָפּשליסונג פון די „אייגענע טויערן“ פון לאַנד איז דורכגעפירט געוואָרן און האַלט זיך אַ דאַנק דעם אָרגאַניזירטן אַרבעטער־קלאַס פון אַמעריקע. די אַרויס־שטויסונג פון אַרבעטס־ברידער איז דאָ געווענדט סיי קעגן יאַפּאַנער, סיי קעגן אייראָפּעער, און דוקא קעגן די נויטליידנדיקסטע שיכטן פון אַלע פעלקער. אַז מיט אַ פּאָר יאָר צוריק איז אין לאָנדאָן פאַרגעקומען אַן אַרבעטס־קאָנגרעס וועגן עמיגראַציע (צונויפגערופן פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל), האָט זיך אַרויסגע־שטעלט מיט וואָס פאַראַ באַלעבאַטיש אויג פאַרשיידענע אַרבעטער־פּאַרטייען פון

די אויסער־אייראָפּעישע לענדער (דאָרונטער אויסטראַליע) היטן אָפּ „זייערע" גרעניצן פון די דורך נויט געיאָגטע עמיגראַנטן. דער יידישער האָרעפּאַשניק קען דערציילן וועגן דעם גאָר א סך. — אויב מיר האַלטן פאַר אומדערשיטערלעך דאָס רעכט פון דעם יידישן אַרבעטס־מענטש אין אַמעריקע, באַזיצט ער דאָס גלייכע רעכט אויך אין פּאַלעסטינע. זאָל מען נישט זאָגן דערבײַ, אַז יעדער אַריינגעקומענער יידישער עמיגראַנט שטויסט ווי־נישט־ווי אַרויס פון זיינע לעבנס־פּאָזיציעס (פון ערד אָדער אַרבעט) דעם אַראַבישן פּויער און אַרבעטער. וואָרום פּונקט אַזוי שטויסט אַרויס יעדער עמיגראַנט אין יעדן לאַנד די איינגעזעסענע בירגער. צי קען נישט דער אַמעריקאַנער פעסט־איינגעוואַקסענער אַרבעטער האָבן אַזעלכע טענות צו דעם יאַפּאַנישן דרויסן־עמיגראַנט אָדער צו דעם אינעווייניקסטן נעגער־עמיגראַנט? צי איז דאָס נישט אמת געווען, אַז די אַמאָליקע יידישע מאַסן־עמיגראַציע, באַשטייענדיק פון נישט־געלערנטע אַרבעטער און קליין־בירגער, האָט געטראָגן אין זיך די געפאַר פון אַ מאַטעריעלער ירידה פאַר דעם קוואַליפיצירטן אַרבעטער? די ביליקע און צעשראָקענע אַרבעטס־הענט פון עמיגראַנטן האָבן געקענט ווערן (און די נעגער מיט די יאַפּאַנער קענען נאָך היינט ווערן) אַ דירעקטער רעזערוו־כוח פאַרן קאַפּיטאַליזם. אָבער גיט עס די אַמעריקאַנער אַרבעטער־תושבים אַ ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ש רעכט צו פאַרשפּאַרן טיר און טויער פאַר די אַרבעטער־גרים? אָדער בעת דער יידישער אַרבעטער קעמפט אין אַ פּוילן פאַר רעכט אויף אַרבעט, שטויסט ער נישט אַרויס בעת מעשה די גלייכע צאָל פון פּוילישע אָדער אוקראַינישע אַרבעטער? דער יידישער פּראָלעטאַריער, וועלכער פאַרלאַנגט, אַז דער יידישער פאַבריקאַנט זאָל אַריינעמען אים אין באַטריב, שוואַכט דאָך ממילא אָפּ די לעבנס־פּאָזיציעס פון יענעם פּוילישן פּראָלעטאַריער, וועלכער וואָלט פאַרנומען זיין אָרט.

די דאָזיקע טראַגיק פון קאָנקורענץ פאַר ברויט ליגט אָבער נישט אין דער שולד פון דעם אָדער יענעם אַרבעטער, נאָר אין דער שולד פון דער גאַנצער פאַרשאָלטענער געזעלשאַפט. און דער סאָציאַליזם האָט שוין לאַנג געגעבן זיין ענטפער אויף דער דאָזיקער טראַגיק. אַזוי לאַנג ווי די היינטיקע געזעלשאַפט עקזיסטירט, איז קעגן דער קעגנזייטיקער אַרויסשטויסונג פון אַרבעטס־מענטשן דאָ נאָר איין מיטל: ז י י ע ר א י י נ ע נ ע ס אָ ל י ד אַ ר י ט ע ט. די אַריינגעקומענע גרים מוז מען פאַרבינדן אין איין קאַמף־געמיינשאַפט מיט די תושבים, כדי צו דערהויבן זייער אַלעמענס לעבנס־ניוואָ. דער אַלטער נאַציאָנאַל־פּאָליטישער סטיל האָט געזאָגט: „טרעט אָפּ, דו מאַכסט מיר דאָ ענג! דאָס איז מיין לאַנד!" דער נייער סאָציאַליסטישער סטיל זאָגט: „טרעט אַריין, לאָמיר צוזאַמען מאַכן ברייטער! דאָס איז אונזער געמיינזאַם לאַנד!".

טאַקע דערפאַר קען נישט היינט דער יידישער סאָציאַליסט פּשוט דערקלערן: די אַראַבער זענען אין זייער פולן רעכט. דאָס לאַנד געהערט זיי אַליין. די יידן זענען דאָ ווילד־פרעמדע. אין אַ געוויסן זין האָט די בונדיסטישע אָפּשאַצונג פון די געשעענישן אין פּאַלעסטינע געטראָגן אָט־דעם כאַראַקטער. מען קען פאַרשטיין, וועלכע אינערלעך־פּאָליטישע און נאַציאָנאַל־טאַקטישע מאָטיוון האָבן גע־

טריבן דעם „בונד" צו פאַרנעמען אַ שאַרפע, אָן פשרותדיקע פּאָזיציע בנוגע אַלע קרייזן פון דער ציוניסטישער באַוועגונג. אָבער ביי דער דאָזיקער פּאָליטיש־נאַציאָנאַל פאַרשאַרפטער דיסקוסיע האָט נישט געטאָרט אַרויסגעלאָזן ווערן פון אויג דער סאָציאַליסטישער בליק אויף דער זאַך. זאָגנדיק אַז דער אין פּאַלעסטינע געשאַפענער אַרבעטס־ישוב האָט דאָס רעכט צו פאַרבלייבן און אַנטוויקלען זיך נאָר ב יי א ז ע ל כ ע א ו ן א ז ע ל כ ע באַדינגונגען (וועלכע זענען ווייט, ווי מזרח פון מערב, פון דעם ציוניסטישן סיסטעם), האָט דער „בונד" אָפּגעזאָגט דעם דאָזיקן ישוב דאָס לעבן איבערהויפּט. „ליקווידאַציע פון ציוניזם" האָט אין דער אויפגערעגטער קאַמף־אַטמאָספערע אָפּגעקלונגען ווי — ליקווידאַציע פון פּאַלעסטינער אַרבעטס־ישוב. אָבער דער ישוב און די אַרבעטס־מאַסן, וואָס האָבן זיך מיט אים זעליש און עקאָנאָמיש פאַרבונדן, זענען דאָ. פּאַלעסטינע איז שוין געוואָרן אַן אָרגאַנישער באַשטאַנד־טייל פון דעם יידישן וועלט־קערפּער. אַז מען זאָל זיך, למשל, פאָרשטעלן, אַז דער גאַנצער פּאַלעסטינער אַרבעטער־קיבוץ וועט בטל ווערן און וועט פּלוצים אומקערן זיך צוריק אין דעם היינטיקן פּוילן, וואָלט אַזאַ געשעעניש געווען באמת אַ נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער אומגליק פאַרן יידישן אַרבעטער־קלאַס. די דאָזיקע אוממעגלעכע היפּאָטעז אַליין באַווייזט, ווי פעסט עס האָט זיך אַריינגעגלידערט דער פּאַלעסטינער פּאָלקס־טייל אין דעם יידישן אָרגאַניזם. און ווייל פּאַלעסטינע איז שוין געוואָרן אַ לעבעדיקער קערפּער, אין וועלכן ס'שטעקט אַ ים מיט מענטשלעכער ענערגיע און אידעאַליזם, האָט די בונדיסטישע ריין־פּאָליטישע פּאָלעמיק געקענט באַליידיקן יענע גרויסע פּאָלקס־שיכטן, וועלכע זעען (מיט רעכט צי מיט אומרעכט) דאָרטן אַ שטיק פון זייער לעבן. ס'איז בכלל אַ גרויסער שאָד, וואָס דער „בונד" האָט דערמיט אָפּגענומען ביי זיך אַליין אַ גרויסן טייל פון יענער השפּעה, וועלכע ער וואָלט געקענט האָבן אויף די דערשיטערטע פּאָלקס־מאַסן, בעת עס האָט זיך פונאַנדערגעוויקלט די טראַגישע דיסקוסיע וועגן פּאַלעסטינע.

מען קען דאָך קיינמאָל נישט פאַרגעסן די טאָפּלדיקע שפּאַלטונג, אין וועלכער עס געפינט זיך דער באַוווסטזיניקער טייל פון די יידישע מאַסן. אויב דער אַרבעטער־קלאַס פון דער גאַנצער וועלט איז היינט צו טאָג אַזוי שאַרף געשפּאָלטן אויף דעם רעפאָרמיסטישן און רעוואָלוציאָנערן לאַגער, איז דער יידישער אַרבעטער־קלאַס געשפּאָלטן נאָך אַמאָל: בנוגע זיין נאַציאָנאַלן פּראָגראַם. די גרויסע שפּאַלטונג אויף דעם ציוניסטישן און דעם נישט־ אָדער אַנטי־ציוניסטישן לאַגער האָט אויך שאַרף צעשניטן דאָס לעבעדיקע לייב פון יידישן אַרבעטס־פּאָלק. די דאָזיקע נאַציאָנאַל־פּאָליטישע שפּאַלטונג האָט דורכגעקרייצט די סאָציאַל־פּאָליטישע שייד־דונג־ליניעס און האָט טאָפּלט אָפּגעשוואַכט די קראַפט פון פּאָלק. יידישע סאָציאַליסטישע גרופּירונגען, וואָס שטייען אפילו אין איין — רעפאָרמיסטישן צי רעוואָלוציאָנערן — לאַגער, באַקעמפן זיך ביטער צוליב דעם פּראָבלעם: פּאַלעסטינע־גלות. אויב ס'איז אָבער מעגלעך בכלל אַ בליק־פּונקט פון יידישן אַרבעטער־קלאַס אַלס גאַנצעס, מוז מען אָנערקענען אַלס סאָציאַליסטישע פליכט פון דעם קלאַס:

זוכן צו פאַרקלענערן די צעריסנקייט און פאַרגרעסערן די פאַרשטענדעניש צווישן די צוויי נאַציאָנאַלע לאַגערן אין יידישן סאָציאַליזם. און ווער וויים צי זענען נישט די גרויזאַמע געשעענישן אין פּאַלעסטינע טאַקע געווען באַרופן אַרויסצושלאָגן די ערשטע פונקען פון קעגנזייטיקן מיטגעפיל און פאַרשטענדעניש. די בונדישע ליניע האָט געקענט — ביי דעם ריכטיקן טאָן — אַרויסשטעלן יענע באַדינגונגען, וועלכע זי האַלט פאַר נויטווענדיק אין אַ נייעם יידישן אַרבעטס-קיבוץ און וועלכע קענען היינט געפינען אַ ווידערקול ביי די ציוניסטן אין אַרבעטער-לאַגער. דער „בונד" האָט אָבער מייסטנס געטאָן דאָס אַנדערע. קעגן דער שאָוויניסטישער העצע פון דעם יידישן בירגערטום און קליין-בירגערטום האָט ער אַרויסגעשטעלט אַן אַנדער „נאַציאָנאַלע" ליניע: די אַ ר אַ ב י ש ע, דעם שוץ פון דעם אַראַבישן פאָלק בכלל. אַזאַ פּאָזיציע האָט נישט געקענט האָבן קיין צו גרויסע איבערצייגונג-קראַפט אין דער יידישער גאַס, ווו די מאַסן זענען אָוועקגעשטעלט געוואָרן פאַר דער בחירה צווישן פרעמדן אַראַבישן פאָלק און אייגענעם יי ד י ש ן פאָלק.

געוויס איז עס ריכטיק, אַז יעדעס מאָל, ווען עס שטויסן זיך צוזאַמען דער נאַציאָנאַליזם פון אַ פרעמדן פאָלק און פון מיין פאָלק, איז די אויפגאַבע פון סאָציאַליסט, ראשית כל, צו באַקעמפן דעם „אייגענעם" נאַציאָנאַליזם, אַרויסצוראַטעווען פון זיין השפעה די אייגענע אַרבעטער-שיכטן. אין אַ צייט פון נאַציאָנאַל-קאַפּיטאַליסטישע מילחמות טאָר זיך נישט דער סאָציאַליסט פאַרנעמען נאָר מיט דעמאַסקירן און באַקעמפן די נאַציאָנאַליסטישע פּאָליטיק פון דעם „שונא"; ער האָט געגוג אַרבעט צו דעמאַסקירן ביי זיך אינדערהיים. אין דעם ליגט דער עכטער אינטערנאַציאָנאַליזם, ווי מיר האָב באַגריפן נאָך דער וועלט-מלחמה. אָבער דער זעלביקער אינטערנאַציאָנאַליזם הייסט אונז נ י ש ט ש ט ע ל ן ז י ך בשום אופן אויך אויפן זייט פון „יענעם", פון קעגנערישן נאַציאָנאַליזם אפילו דעמאָלט, ווען דאָס געשעט לשם באַקעמפונג פון דעם היימישן נאַציאָנאַליזם! — מיר האָבן באַטראַכט מיט פאַראַכטונג יענע דייטשע סאָציאַל-דעמאָקראַטן, וועלכע האָבן, בעת דער מלחמה אָדער שפּעטער, נאָר באַקעמפט פראַנקרייך אָדער רוסלאַנד און נישט די אייגענע רעאַקציע. אָבער אויף דעם סאָציאַליסטישן וועג שטייען נישט אויך יענע דייטשע סאָציאַליסטן, וועלכע האָבן זיך (אין דער מלחמה-צייט אָדער שפּעטער) געשטעלט אויף דער זייט פון „פראַנקרייך" אָדער „ענגלאַנד", צוליב שנאה צו זייער אייגענער שטוביקער רעאַקציע. אין דעם ערשטן פאַל שטיצט מען די בורזשואַזיע פון אייגענעם לאַנד, אין צווייטן — די בורזשואַזיע פון יענעם לאַנד. די-דאָזיקע צווייטע, אַנטי-פּאַטריאָטישע, ליניע איז אין תוך ווידער אַ נאַציאָנאַלע, מער נישט אַ פ אַ ר ק ע ר ט - נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע.

אַזאַ פאַרקערט-נאַציאָנאַלע פּאָזיציע האָט פאַרנומען דער „בונד". ער האָט נישט צעגלידערט דאָס אַראַבישע פאָלק לויט זיינע קלאַסן-שיכטן, האָט נישט געזוכט אַרויסצוגעפינען יענע שיכטן, וועלכע קענען האָבן ביי געוויסע באַדינגונגען אַ נאָענטע שייכות צו די אַרבעטס-שיכטן פון יידישן פאָלק. ער האָט גערעדט מייסטנס וועגן די רעכט פון אַראַבישן פאָלק כ ת ם. איז קיין וווּנדער נישט, וואָס עס האָט

זיך אין דער יידישער, מיט צער־פארגאסענער, גאס פארשטייפט אויך דער באגריף פון יידישן פאלק סתם און זיינע רעכט. אט אזוי איז פון צוויי אנטקעגנגעזעצטע זייטן אויפגעפייטשט געווארן דער זודיקער נאציאנאלער יידיש־אראבישער קאנ־פליקט אפילו אין די ארבעטנדיקע שיכטן פון פאלק.

מען קען נישט אין ריין אבסטראקטער פארם אפלייקענען דאס רעכט פון יידישן הארעפאשניק צו באזעצן זיך אויף „פרעמדער" ערד אין א נייער מדינה. פון סאָ־ציאליסטישן שטאנדפונקט האט ער געמעגט קאלאניזירן פאלעסטינע.

II

אָבער די קאלאניזאציע איז היינט געשטעלט אונטער א געפאר נאך די אוי־גוסט־געשעענישן. וואס איז אייגנטלעך געשען אין פאלעסטינע? איז דאס געווען א פאגראם, א רעליגיעזע מהומה, א נאציאנאלער אויפשטאנד? מען האט זיך אָן א סוף געאמפערט וועגן דעם כאראקטער פון די געשעענישן. די שוועריקייט איז אָבער באשטאנען אין דעם, וואס אין די געשעענישן האבן זיך געפונען עלעמענטן פון אלע דריי מעגלעכע באוועגונגען. אין אויגוסט איז אין פאלעסטינע אויסגע־בראכן א באוועגונג, וועלכע איז געווען א פ א ג ר א ם לויט איר אויסערלעכער פארם, רעליגיעז לויט איר אוממיטלבארן פארוואנד (כותל מערבי), נאציאנאל לויט איר היסטארישן אינהאלט.

די פאגראם־פארם פון די געשעענישן איז דעם יידישן פאלק באקאנט פון כמה דורות. זי האט זיך אנטפלעקט אין א ריי מערקמאלן: אין דעם, וואס די אָנ־פאלן האבן זיך אָנגעהויבן מצד די אראבער, אין דער גרויסער אכזריות, מיט וועל־כער עס זענען דורכגעפירט געווארן די אָנפאלן, אין דער מיטהילף פון דער ענג־לישער אדמיניסטראציע. אָבער דאָ איז געווען א סך מער, ווי נאר א פאגראם צו־ליב שנאה אָדער רויב. דער קאנפליקט ארום כותל מערבי האט געליפערט די פאגראם־אָנפירער א געוווּנטשענעם רעליגיעזן טעם און די פארהייליקונג פון זייערע צילן. ס'איז געווען, פארשטייט זיך, איינער פון די גרעסטע פעלערן, וואס די ציונים־טישע אָנפירנדיקע קרייזן האבן דערלאָזן צו פארוואנדלען ד י פראגע אין א פעלד פון קאנפליקטן, אין א באדן, אויף וועלכן די אראבישע אגיטאציע האט געקענט פאראייניקן א ל ע קרייזן פון פאלק. ס'איז בכלל אומפארשטענדלעך, ווי קען מען אין היינטיקע צייטן מיט הריגות און פאליטישע מיטלען פארטיידיקן ר ע ל י ג י ע ־ ז ע ווערטן, ווי האט זיך געקענט לאזן אריינציען אין אזעלכע קאמפן אָן אלט רעליגיעז פאלק, ווי דאס יידישע. נאר די באמת אומרעליגיעזע טיילן פון פאלק האבן געקענט פארוואנדלען א רעליגיעזן ענין אין א פאליטישן שלאכט־פעלד. אָבער די רעליגיעזע סיבה פון די געשעענישן איז סוף־כל־סוף נישט געווען די אייגנטלעכע סיבה פון זיי. צוויי מאמענטן באווייזן עס. זענען דאך יארהונדערטער פארגאנגען און די אראבער האבן קיינמאל נ י ש ט געפירט קיין בלוטיקע קאמפן קעגן יידן צוליב די הייליקע פלעצער, און האבן דאך אין די אויסגעבראכענע קאמפן גענומען שפע־

טער אַנטייל אויך די קריסטלעכע אַראַבער. דאָס באַווייזט, אַז נישט ריין־רעליגיעזע סיבות אַליין האָבן געטריבן צו די פּאַסירונגען. אויב זיי זענען געקומען איצט און אין זיי באַטייליקן זיך אַראַבער פון ביידע רעליגיעס — איז דאָ צוגעקומען אַ נייע וויכטיקע סיבה: דאָס איז דער נאַציאָנאַלער מאָמענט.

אין פּאַלעסטינע איז אַלזאָ אין דער אָדער יענער פאָרם פאָרגעקומען אַ נאַציאָנאַלער אויפברויז — קעגן וועמען? קעגן יידן אָדער קעגן ענגלאַנד? זאָל מען אויך דאָ נישט פאַרלאַנגען קיין קלאָרע דורכזיכטיקע ענטפערן. ס'איז געווען אַן אויפברויז (אויב נישט קיין אויפשטאַנד) סיי קעגן יידן, סיי קעגן ענגלאַנד, אָבער ראשית כל קעגן דעם שוואַכערן צד: קעגן יידישן ישוב. די טענדענץ איז אָבער געווען (באַוווּסט צי אומבאַוווּסט) געווענדט אין לעצטן סוף אויך קעגן ענגלאַנד. אמת, די באַוועגונג איז געווען אָנגעפירט פון שוואַרצע כוחות, פון די פינצטער־רעליגיעזע און פריציש־סאָציאַלע שיכטן. אמת, די מאַסן, וועלכע האָבן דאָ גענומען אַנטייל אין די הריגות, האָבן נישט געהאַט פאַר זיך קיין קלאָרן נאַציאָנאַלן פּראָגראַם. און דאָך איז עס אין תוך אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג, וועלכע כאַפּט אַרום אַלץ מער און טיפער די אַראַבישע מאַסן. מען טאָר דאָ נישט מאַכן זיך קיינע אילוזיעס: איינמאָל דערוואַכט, וועט אַזאַ באַוועגונג נישט קומען צום שטילשטאַנד, ביז זי וועט נישט מנצח זיין אויף איר אַרט, אָדער ביז זי וועט נישט ווערן אינערלעך און סאָציאַל איבערגעאַנדערשט. מיט אַזעלכע באַוועגונגען, וועלכע אַפּעלירן צו די עלעמענטאַרע מאַכט־ און זעלבסטדערהאַלטונג־אינסטינקטן, איז עס פּונקט אַזוי ווי מיט די אינדיווידועלע טריבן, נאָך דעם ווי זיי ווערן דערוועקט פון זייער אומשולד־שלאָף. אַזוי לאַנג ווי די קאָלאָניאַל־פעלקער האָבן געשלאָפן אין אַ צושטאַנד פון נאַציאָנאַלער „אומשולד", האָבן נישט פאַרשטאַנען צו אונטערשיידן צווישן נאַציאָנאַלן גוט און בייז, — אַזוי לאַנג האָבן זיי געקענט בלייבן, ווי וואַקס, אין די הענט פון זייערע אייגענע מושלים און די גרויסע קאָלאָניאַלע מלוכות. ווי נאָר אָבער זיי רירן זיך צו צו דעם עץ הדעת, ווי נאָר מען האָט זיי אָנגעוויזן מיטן פינגער אויף זייער נאַציאָנאַלער אונטעריאָכונג, וועלן זיי זען און פילן זי אומעטום, אויף אַלע זייערע לעבנס־וועגן. דער נעפּל פון דער נאַציאָנאַלער דערקענטעניש פאַרשלייערט פאַר זיי אַלע אַנדערע, כאָטש די וויכטיקסטע סאָציאַלע פּראָבלעמען. „יעטוועדע פרעמדע הערשאַפט קען מער נישט ווי אויפהאַלטן די אַנטוויקלונג פון אַ קלאַסן־באַוווּסטזיין. אַפשר טאַקע וועט די הערשאַפט פון די אייגענע באַזיצנדיקע קלאַסן פאַר די אַרבעטנדיקע פון דעם לאַנד זיין אַ סך אַ שווערערע, איידער די פרעמדע הערשאַפט. אָבער די אַרבעטנדיקע פון דעם באַהערשטן לאַנד גיבן זיך נישט אָפּ קיין חשבון דערפון, זיי קענען זיך גאָרנישט אָפּגעבן קיין חשבון. אַזוי לאַנג ווי דער פרעמדער געוועלטיקט דאָ, דערשיינט דוקא ער, ווי דער גרויסער עקספּלואַטאַטאָר, דוקא קעגן אים אַליין זאַמלען זיך אַלע כוחות פון שנאה. אין דעם קאַמף קעגן דעם פרעמדן שונא פאַרשווינדן אַלע הלוקי דעות, אַלע אונטערשיידן פון קלאַסן". אַזוי שרייבט דער פראַנצויזישער קאָמוניסט־סינדיקאַליסט לוזאָן, באַקעמפנדיק די האַלטונג פון מאָסקווע אין דעם

קאָנפליקט מיט בינע. און נישט אַנדערש איז די לאַגע אין דעם אַראַבישן מזרח, נאָכדעם ווי מען האָט אים אין דער וועלט־מלחמה אויפגעוועקט צו נאַציאָנאַלער אַקטיוויטעט.

היינט ווייסן מיר גענוי, וואָס פאַרא צוזאָגן ענגלאַנד האָט דעמאָלט געמאַכט די אַראַבישע צעזייטע און צעשפּרייטע שבטים. עס האַנדלט זיך דערביי גאָרנישט וועגן די יורידישע דאָקומענטן, נאָר וועגן די פּאַקטישע צוזאָגן. דער טאַלאַנטפולער און ענערגישער ענגלישער לייטענאַנט לאָורענס האָט עס אונדז איבערציינגנדיק דער־ציילט אין זיין בוך: „אויפשטאַנד אין דעם מדבר". צוויי יאָר צייט (זייט סוף 1916) האָט ער — לעבנדיק אַליין ווי אַן אַראַבער — געאַרבעט צווישן די אַראַ־בישע שבטים, אום צו פאַראייניקן די קריגערישע און צווישן זיך פיינטלעכע בעדו־אינער אין אַ מיליטערישער און פּאָליטיש־נאַציאָנאַלער איינהייט. אים איז געלונגען צו פאַרייניקן די פירער און זייערע מאַסן אין דעם באַגייסטערטן חלום פון אַ ג ר ו י ס ־ אַ ר אַ ב י ע; ער האָט זיי געוויזן אַ נאָענטן ציל: צעברעכן טערקיי און דעראָבערן די אַלטע שטאָט דמשק, דעם סימבאָל פון דער אַמאָליקער אַראַבי־שער גדולה. אום די אַראַבישע באַוועגונג פונאַנדערצובלאָזן, האָט ער געזוכט און געפונען דעם פירער פון פאָלק, דעם פירשט מיט דעם „נביאישן כאַראַקטער", דעם פייזאַל. לאָורענס האָט סיסטעמאַטיש אַנטוויקלט דאָס נאַציאָנאַלע זעלבסטבאַ־וווסטזיין ביי די אַראַבער. ריידנדיק מיט באַגייסטערונג וועגן פייזאַלן, שרייבט ער: „מען האָט געזען אין אים אַ מאַכט, וואָס שטייט איבער דעם שבט און איז דערהויבן איבער קנאה און שנאה. די אַראַבישע באַוועגונג איז געוואָרן אין בעסטן זין נאַ־ציאָנאַל, זינט אַלע אַראַבער זענען געוואָרן פאַראייניקט אין איר און אַלע באַזונדערע אינטערעסן האָבן געמוזט פאַרשטומען צוליב איר". לאָורענס רופט זיך אַליין אָן „דער פאַרוואַלטער פון דער אַראַבישער באַוועגונג". ער רעדט שטענדיק וועגן דעם „טריומפירנדיקן סוף פון דער מלחמה: דער פרייהייט". נאָכן איינגעמען דמשק שילדערט ער מיט התלהבות: „אַלס ציל האָט געשוועבט פאַר אונדז צו בילדן אַ היימישע אַראַבישע רעגירונג אויף אַ מעגלעך ברייטן יסוד, וועלכע זאָל דערלויבן אויסצונוצן דעם שוווּנג און דעם קרבנות־גייסט פון דעם אויפשטאַנד פאַר די צוועקן פון שלום. עפּעס פון דעם נביאות־כוח פון די פירער האָט געמוזט ווערן איבערגענומען אין דעם נייעם שטאַט". אַ מענטש, וואָס רעדט מיט אַזאַ לשון און וועלכער האָט נאָך געהאַט מיט זיך די געוואַלטיקע געלט־ און וואָפן־כחות פון אַן ענגלאַנד, האָט געמוזט פאַרכאַפּן די נשמות פון די אַראַבישע קריגער.

אמת, די גאַנצע אַראַבישע באַוועגונג האָט ענגלאַנד אונטערשטיצט און גע־שטאַרקט נאָר מיט דעם צוועק, כדי צו פאַרניכטן די ממשלה פון ט ע ר ק יי. אמת, ענגלאַנד האָט שפּעטער אַליין פאַרניכטעט די אַלע חלומות פון אַ גרויס־אַראַ־ביע און האָט צוזאַמען מיט אַנדערע מלוכות צעשניטן דאָס לאַנד אויף באַזונדערע שטיקער און מאַנדאַט־געביטן. ענגלאַנד האָט נישט געדאַרפט האָבן אַן איינהייט־לעך און שטאַרק אַראַביע און טאַקע דמשק מיט סיריע איז איבערגעגאַנגען אונטער דער האַרטער ממשלה פון פראַנקרייך. אָבער צי זאָל דאָס באַטייטן, אַז די יאָרן 1916־

1918 זענען פֿאַרשוווּנדן פֿונעם אַראַבישן זיכּרון, אַז ס'איז ניט פֿאַרבליבן ביי גרויסע שיכטן פֿון זיי דאָס אויפֿגעפֿלאַמטע נאַציאָנאַלע באַוווּסטזיין, דערצו נאָך צונויפֿגעמישט איצט מיט ביטערקייט און שׂנאה־געפֿילן? און דאָס באַוווּסטזיין, וואָס מען האָט דעמאָלסט אויסגעשמידט קעגן די טערקן, ווענדט זיך איצט אומפֿאַרמיידלעך קעגן דעם פֿאַלשן גואל פֿון אַמאָל, קעגן ענגלאַנד. קעגן ענגלאַנד און קעגן אַלע, וואָס זענען פֿאַרבונדן מיט איר, ווי די ציוניסטן. און ווער עס האָט אויגן, זעט עס שוין לאַנג אין פּאַלעסטינע אויך, ווייל דאָס דאָזיקע באַוווּסטזיין שטעלט זיך נישט אָפּ פֿאַר גרענעצן, וועלכע עס האָט דורכגעשניצט די שווערד פֿון דעם זיגער.

אָט וואָס עס שרייבט וועגן דעם מאַניא שוחט, אַ מענטש, וועלכער לעבט אין פּאַלעסטינע די לעצטע 25 יאָר: „אַז מיר זענען געקומען אין לאַנד מיט 25 יאָר צוריק, איז די אַראַבישע פֿראַגע נישט געווען בכלל. די אַראַבער זענען דערשינען פֿאַר אונדז נישט ווי אַ פֿאָלק, נאָר ווי אַ ריי שבֿטים. די טערקן האָבן זיך געסטאַרעט און זיי איז געלונגען צו זייען זאָמען פֿון שׂנאה צווישן די פֿאַרשיידענע שבֿטים, כּדי צו געוועלטיקן איבער זיי. די פּאָליטישע פֿראַגן, וואָס האָבן אונדז דעמאָלט באַשעפֿטיקט, האָבן זיך באַצויגן צו דער טערקישער מלוכה און נישט צו די אַראַבער... די מלחמה האָט אַריינגעבראַכט אַ ראַדיקאַלע ענדערונג. ס'איז אַרויסגעשווומען די אידעע פֿון באַפֿרייונג פֿון אַראַבישן פֿאָלק אין אַלע זיינע לענדער, ס'האָט זיך דערוועקט דאָס נאַציאָנאַלע באַוווּסטזיין פֿון די אַראַבער. יענער טייל פֿון די ענגלישע באַאַמטע, וועלכע זענען אין פּאָליטישן זין געווען פּאַן־אַראַביש און אַנטי־ציוניסטיש, האָבן אויפֿגעהעצט קעגן אונדז די אַראַבער. די גאַנצע לאַגע האָט זיך ראַדיקאַל געענדערט".

ס'זענען שוין היינט דאָ עלעמענטן פֿון אַ נאַציאָנאַלער מאַסן־באַוועגונג אין פּאַלעסטינע, און די יידישע קאָלאָניזאַציע מוז זיך מיט איר רעכענען. דערפֿאַר טאַקע איז פֿאַלש, ווען פּאַלעסטינער אַרבעטער־פֿירער ווענדן די אויפֿמערקזאַמקייט הויפּטזעכלעך אויף די שוואַרצע כּוחות אין אַראַבישן פֿאָלק, וועלכע האָבן אָנגעפֿירט מיט די אויגוסט־געשעענישן, און פֿאַרזען דערמיט די פּראָצעסן, וואָס גייען אָן אין די מאַסן. אָט שרייבט, למשל, מ. ביילינסאָן אַ זייער ערלעכן אַרטיקל*), אין וועלכן ער וויל אָראָפּנעמען די אחריות פֿאַר די געוואַלט־טאַטן פֿון די אַראַבישע פֿאָלקסמאַסן: „וואָס וועלן מיר זאָגן וועגן די אַלע צענדליקער טויזנטער, וואָס האָבן זיך פֿון אָרט נישט גערירט אויך דעמאָלט, ווען מ'איז צו זיי געקומען און דערציילט זיי, אַז די יידן האָבן געהרגעט הונדערטער ברידער זייערע? וואָס וועלן מיר זאָגן וועגן די אַלע אַראַבער, וואָס האָבן באַהאַלטן די יידן און געראַטעוועט זיי, אָפּטמאָל מיט אַ סכּנה פֿאַרן אייגענעם לעבן? און לאָמיר אויך נישט פֿאַרגעסן: אַן אומגליק האָט געטראָפֿן אויך דעם אַראַבישן ישובֿ; דאָרטן זענען געבליבן אלמנות, יתומים, מאַמעס,

*) „קפּא"יידיעות" נומער 40 פֿון 19־טן סעפּטעמבער 1929.

וואָס האָבן מער נישט קיין טרייסט". און בײַלינסאָן פירט דורך אַ שאַרפע ליניע צווישן אַראַבישן פאָלק און זײַנע פירער: „מיר ווייסן, אַז די אַראַבישע פאָלקסמאַסע איז ניט איינס און דאָס זעלבע, וואָס דאָס היפּל עפענדים און כלומרשטע אינטעליגענטן, אַזאַ ריזיקער תהום ליגט צווישן די דאָזיקע צוויי מחנות אין פאָלק. פון דעם, וואָס יענץ היפּל האָט נאָך איינגעהיט זײַן הערשאַפט אויף אַ טייל פון די דאָזיקע מאַסן, קען מען נישט אַרויסדרינגען די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פון גאַנצן פאָלק". אין אַזאַ אַרט באַטראַכטונג איז דאָ סײַ אַ טיף־מענטשלעכע באַציאונג צו דער קעגנערישער מאַסע און סײַ אַ פאַלשע פּאָליטישע פאָרשטעלונג. עס קען זיך אויסדוכטן, אַז די גאַנצע נאַציאָנאַל־אַראַבישע באַוועגונג בכלל (נישט נאָר אירע געוואַלט־טאַטן) איז פאַרבונדן נאָר מיט דעם „היפּל עפענדים און אינטעליגענטן", אַז די מאַסן זענען נאָר אַרײַנגעשלעפּט געוואָרן און האָבן נישט קיין אייגענע נאַציאָנאַלע און אַנטי־אימפּעריאַליסטישע נטיות (קעגן ענגלאַנד און קעגן יידן). ס'איז דאָ די געפאַר, אַז ריידנדיק פיל וועגן די פאַרברעכנס פון די פירער, פאַרגעסט מען אָדער מען אונטערשעצט די רייפנדיקע באַוועגונג פון די מאַסן. אין דער אמתן אָבער איז אין אויגוסט פאָרגעקומען אַ מער קאָמפּליצירטע דערשיינונג: ס'איז געווען אַ באַנדיטישע סיגנאַליזאַציע פון אַן ערנסטער פאָלקס־באַוועגונג, וואָס האַלט זיך אין גרייטן.

בנוגע די אַראַבישע „פירער" באַגייען אַ טעות און אַ פאַרברעכן פון אַן אַנדער זײַט די קאָמוניסטן. זיי האָבן פשוט דערקלערט די אויגוסט־געשעענישן פאַר אַ קלאָרן נאַציאָנאַל־רעוואָלוציאָנערן אויפשטאַנד פון די מאַסן און זיי האָבן די איצטיקע שוואַרצע כחות דערקלערט פאַר די פירער פון אַזאַ אויפשטאַנד. דאָס איז געווען גרונט־פאַלש, ווײַל די היינטיקע פירער האָבן לחלוטין נישט אין זינען די אינטערעסן פון די מאַסן. אָבער בײַ די קאָמוניסטן איז דאָ אַן אַלטער סיסטעם; די רעגירונג פון מאָסקווע פאַרפאָלגט דערבײַ נאָר אייגענע צוועקן. זי פירט נישט אַזאַ קאַמף פאַר דער סאָציאַלער באַפרײַונג פון די קאָלאָניאַלע פעלקער, נאָר זי פירט אַ קאַמף קעגן די גרויסע קאָלאָניאַל־מלוכות. צוליב דעם דאָזיקן דיפּלאָמאַטישן קאַמף אירן איז מאָסקווע פאַראינטערעסירט צו אונטערשטיצן יעטוועדע נאַציאָנאַלע באַוועגונג, אפילו ווען זי ווערט אָנגעפירט פון רעאַקציאָנערע כוחות. דערפאַר האָט זי בעת דעם קריג פון מאַראָקאָ קעגן פראַנקרייך פּראָקלאַמירט (דורך איר אינטערנאַציאָנאַל) „מאַראָקאָ פאַר די מאַראָקאַנער!" און די פראַנצויזישע קאָמוניסטן האָבן זיך סאָלידאַריזירט מיט דעם פעאָדאַלן פירער אַבד־על־קרים. די פּאַלעסטינער קאָמוניסטן האָבן דעמאָלט אין יאָר 1925 אַרויסגעלאָזן אַ פּראָקלאַמאַציע צו די אַראַבער און פאַרענדיקט זי מיט די ווערטער: „לעבן זאָלן אונדזערע מוטיקע ברידער — מאַראָקאַנער און זייער פראָגרעסיווער פירער אַבד־על־קרים!". אין אַ פּאָר יאָר אַרום שפּעטער האָבן די קאָמוניסטן פּראָקלאַמירט: „כינע פאַר די כינעזער!" און מיט אַלע כחות אונטערשטיצט די בירגערלעך־רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי גאָמינדאַן. זיי האָבן געוואָלט דערמיט אַנטקעגנשטעלן דאָס רעבעלירנדיקע כינע דער ענגלישער מלוכה און זיי האָבן דערמיט דורכגעטראָטן אַ וועג

פאַר דער בירגערלעכער רעאַקציע אין „באַפרייטן" כינע. נישט אַנדערש האָבן די קאָמוניסטן געהאַנדלט אין פּאַלעסטינע. אום צו מאַכן שוועריקייטן ענגלאַנד, זע־נען זיי גרייט צו פאַרבינדן זיך מיט די ערגסטע פירערישע שיכטן פון אַראַבישן פאָלק. זיי שפּילן מיט די אינטערעסן פון די אַראַבישע פאָלקס־מאַסן, פון דער סאָ־ציאַלער באַפרייאונג אין מזרח, נאָר אום צו פאַרווירקלעכן די צוועקן פון דעם מאָסקווער פּאַרטיי־שטאַט. און מען קען אפילו זאָגן נביאות, אַז איצט, נאָכדעם ווי מאָסקווע האָט באַנייט דיפּלאָמאַטישע באַציאונגען מיט ענגלאַנד, וועט זי אָפּ־שוואַכן איר ביזאַנטיקע „אַרבעט" אין יענע לענדער.

די אויפגאַבע פון סאָציאַליזם איז אָבער גאָר אַן אַנדערע. ער האָט אַן אי־נערלעכן אינטערעס צו דער נאַציאָנאַלער באַפרייאונג פון די קאָלאָניאַלע פעלקער, ווייל ער זעט אין איר די גרויסע קולטור־היסטאָרישע דערהויבונג פון די מאַסן. אָבער דער סאָציאַליזם וויל לחלוטין נישט, אַז די דאָזיקע נאַציאָנאַלע באַפרייאונג זאָל מיט זיך ברענגען אַ נייע סאָציאַלע פאַרקנעכטונג פאַר די זעלביקע מאַסן, מער נישט אונטער אַ פרישער נאַציאָנאַלער פאָן. „באַפרייאונג" פון כינע, אינדיע, פּאַ־לעסטינע באַטייט נישט, אַז דעם סאָציאַליזם איז רעכט, אַז אין די לענדער זאָל זיך איינשטעלן די הערשאַפט פון דער כינעזישער, אינדישער און אַראַבישער בורזשואַזיע און פריצים. אויב אַזאַ נייע הערשאַפט וועט זיך פאַר־פעסטיקן אין די געוועזענע קאָלאָניאַלע לענדער, וועט דאָס ברענגען מיט זיך אַ נייע אויפפרישונג פון דעם וועלט־קאַפּיטאַל, וועט דאָס צופירן אים אומציילִיקע מיליאָ־נען פון נייע קנעכט. דערפאַר איז די היסטאָרישע אויפגאַבע פון סאָציאַליזם אַ צווייענדיקע: שטיצנדיק די נאַציאָנאַלע דערהויבונגען, צו גלייכער צייט פאַר־שמעלצן זיי מיט דער אַלוועלטלעכער אידעע פון סאָציאַלער דערהויבונג. דאָס הייסט אָבער, אַז אין די אַראַבישע מאַסן, למשל, מוז גלייכצייטיק געוועקט ווערן דאָס נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע זעלבסטבאַוווסטזיין, אַז אין זייער נאַציאָ־נאַלן קאַמף מוז מען זיי זוכן אָפּצושיידן פון זייערע פריצים, גבירים און דעמאַ־גאָגן. אַזאַ אַראַביש־נאַציאָנאַלע באַוועגונג פון האַרעפּאַשניקעס וועט ממילא לייכ־טער קענען פאַרשטיין און סאָלידאַריזירן זיך אויך מיט דער אימיגראַציע פון יידישע אַרבעטער אין פּאַלעסטינע.

III

אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג פון די מאַסן אין פּאַלעסטינע האַלט זיך אין גרייטן. דערווייל ווערט זי אַריינגעכאַפּט אין די שמוציקע הענט פון די היימישע מושלים. וועלכע כוחות קענען אָפּהאַלטן דעם דאָזיקן פּראָצעס? וועלכע סאָציאַלע כוחות האָבן דאָס קלאָרע פאַרשטענדעניש וועגן דעם, ווי אַזוי אויסצובויען די אַראַביש־יידישע סאָלידאַריטעט? מיר האָבן אין זינען, ראשית כל, די ענגלישע רעגירונג. — קען זי באמת האָבן אַזאַ פאַרשטענדעניש און טאַקע אַן אינ־טערעס דערצו?

אויף דערויף גיבן אַן ענטפער די לעצטע און פריערדיקע געשעענישן אין פּאַלעסטינע. די ענגלישע אַדמיניסטראַציע האָט יעדעס מאָל אַרויסגעוויזן דערביי אַ מיטהילף, אין בעסטן פאַל אַן אַקטיווע פּאַסיוויטעט. ס׳איז פאַלש און אומזיניק אַרויפצוּוואַרפן די גאַנצע שולד אויף מיסטער לוקן אָדער אַנדערע אַנטיסעמיטישע באַאַמטע אין ירושלים, און שאַנעווען דערביי לאָנדאָן. אין אַלע געשעענישן פון קאָלאָניאַל־לענדער האָט שטענדיק געטראָגן די שולד די מעטראָפּאָליע, נישט דער אָדער יענער פּראָקאָנסול, וועלכן מען האָט געשיקט פון אויבן. און לאָנדאָן האָט טאַקע אין די אַלע יאָרן פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע געפירט אַ טאָפּל־פּאָליטיק. ס׳איז קיין נפקא מינה נישט דערביי, וועלכע פּאַרטיי ס׳זיצט אין דער לאָנדאָנער רעגירונג. אויך די איצטיקע אַרבעטער־רעגירונג פון מאַקדאָנאַלד־סנאָודען גייט אין די זעלבע דרכים פון דער ענגלישער אימפּעריע. זיי טוען אַלע נ אָ ר ד אָ ס, וואָס עס נוצט דער דאָזיקער אימפּעריע. גאָרנישט לאַנג האָט סנאָודען דאָס בולט אויסגעדריקט אין האַג. בעת דער קאָנפערענץ פון די גרויסע מלוכות, ווו מען האָט זיך געריסן וועגן דער איינטיילונג פון דער דייטשער קאָנטריבוציע. „אין דעם קאָנפליקט — האָט ער דערקלערט — שטייט אין קאָן דער פּ ר ע ס ט י ז ש פ ו ן ע נ ג ל אַ נ ד. ס׳איז געקומען די צייט, ווען ענגלאַנד דאַרף ווידער פאַרנעמען דעם פּלאַץ, וואָס געהערט אים. איצט איז דער מאָמענט ווען מיר קענען אָן שאַנד אַרויסטרעטן פאַר דער וועלט, ווי ע נ ג ל ע נ ד ע ר". אין די דאָזיקע ווערטער, וועלכע האָבן אַרויסגערופן אַ באַגייסטערונג אין גאַנץ ענגלאַנד (הויפּטזעכלעך אין די קאַפּיטאַליסטישע קלאַסן) ליגט דער גאַנצער פּאַטאָס פון דעם גרויס־מלוכהשן עגאָיזם; ביי סנאָודען נישט אַנדערש ווי ביי טשעמבערלען אָדער ללאָיד־דזשאָרזש. דער דאָזיקער עגאָיזם פון דעם ענגלישן אימפּעריום אינטערעסירט זיך מיט דעם מזל פון יידישן פאָלק פונקט אַזוי ווייניק, ווי מיט דעם אַראַבישן. אָבער לאָנדאָן וועט זיך, פאַרשטייט זיך, צוהערן מיט גרעסערער אויפמערקזאַמקייט און ערנסט צו די פאַרלאַנגען פון די אַראַבער איידער צו די יידן. ווייל לאָנדאָן פילט אין אַלע עקן וועלט דעם וואַקסנדיקן דרוק פון דער אַראַבישער וועלט. לאָנדאָן מאַכט הנחות עגיפּטן, אינדיע, איראַק, ווען דער דרוק ווערט פאַר אים אומדערטרעגלעך. און ווייל פּאַלעסטינע שפּילט אַ גרויסע מיליטערישע און עקאָנאָמישע ראָל אין די חשבונות פון ענגלאַנד, וועט לאָנדאָן, ווען נויטיק, מקריב זיין אַלע אינטערעסן פון די יידן צוליב שלום־באַציאונגען מיט אַראַבער. ווען נויטיק, וועט לאָנדאָן „אָפּזאָגן" זיך פון זיין מאַנדאַט־רעכט איבער פּאַלעסטינע און פאָרשלאָגן אָנצונעמען דאָס לאַנד אין דעם „פעלקערבונד". פּונקט ווי עס האָט אָקאָרשט געטאָן בנוגע דעם אַנדערן אַראַבישן לאַנד — איראַק (אָפּזאָגנדיק זיך פון מאַנדאַט איבער אים צום יאָר 1932). געוויס וועט דערביי ענגלאַנד פאַקטיש נ י ש ט אָפּלאָזן דאָס, פון וואָס עס וועט זיך אָפּזאָגן יורידיש; עס וועט האַלטן אויך ווייטער אונטער זיין שליטה די „באַפרייטע" לענדער, איראַק און פּאַלעסטינע. אָבער עס וועט דערמיט איבערגעבן די אָפיציעלע מלוכהשע מאַכט אין די הענט פון די אַראַבער און וועט ממילא ז י ך באַפרייען פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע.

ס'איז אַן אומדערטרעגלעכע אילוזיע צו לייגן האָפענונגען אויף דער ענגלישער פּאָליטיק בנוגע יידן. לאָנדאָן האָט עס באַוויזן בולט שוין נאָך די געשעענישן פון אויגוסט. זי האָט נישט אַרויסגעטריבן דעם לוקן און די אַנדערע באַאַמטע, זי האָט נישט אָנגענומען קיין תּיכּפדיקע מאָסנאַמען קעגן די אַראַבישע העצער, זי האָט געלאָזן פאַרציען די אונטערזוכונג אויף אַ לענגערע צייט. און די אונטערזוכונג־קאָמיסיע, וואָס איז געשיקט געוואָרן קיין פּאַלעסטינע, האָט דורך איר אַרבעט נאָך מער פאַרשאַרפט די יידיש־אַראַבישע שפּאַנונגען. נישט דער פּחד ישראל, נאָר דער פּחד אַדאַביע לייגט אַרויף זיין שטעמפּל אויף דער טעטיקייט פון ענגלאַנד.

לאָמיר זיך צוקוקן צו דעם אַנדערן פאַקטאָר, וואָס ווירקט אין ארץ־ישראל, צו דעם ציוניסטישן אַפּאַראַט. צי האָבן די אָנפירנדיקע ציוניסטישע קרייזן דעם וועג צו אַ יידיש־אַראַבישער סאָלידאַריטעט?

זיי האָבן אים לחלוטין נישט. און אין דעם איז נישטאָ קיין שום פּרינציפּיעלער חלוק צווישן ווייצמאַנען און זשאַבאָטינסקין. גלייך נאָך די פּאַסירונגען פון אויגוסט האָט ווייצמאַן פאַרעפנטלעכט אַן אַרטיקל „וואָס ווילן מיר אין ארץ־ישראל", און האָט דערקלערט: „אין די אינטערעסן פון ענגלאַנד, אַזוי אויך ווי אין די אינטערעסן פון די אַראַבער איז, אַז די באַפעלקערונג אין ארץ־ישראל זאָל איינמאָל פאַר אַלע מאָל פאַרשטיין, אַז די ענגלישע רעגירונג האָט פעסט באַשלאָסן צו פאַרווירקלעכן די גרינדונג פון אַ יידישער נאַציאָנאַלער היים אין א"י... דאָס אַראַבישע פּראָבלעם קען געלייזט ווערן אָן שום שוועריקייטן, אויב די אַראַבער זאָל מען קלאָר און דייטלעך דערקלערן, אַז דער רעזשים קען נישט געענדערט ווערן דורך גוואַלדטאַטן. די גוואַלדטאַטן קענען נישט אָפּשוואַכן אונזערע פעסטע כּוונות צו לעבן בשלום אין אַ קעגנזייטיקן צוטרוי מיט דער אַראַבישער באַפעלקערונג". דאָס זענען רייד, וועלכע געבן נישט אַ רוק אויף אַ שריט פאָרויס דעם פאַרזונקענעם וואָגן פון דער ציוניסטישער פּאָליטיק. נישט אַנדערש שרייבט, למשל, אויך דער באַקאַנטער פירער פון זשאַבאָטינסקי־ציוניזם, ליכטהיים, אין דעם בערלינער אָרגאַן „העד בעטאָר": „מען דאַרף באַגריסן די טענדענצן צו אַ פאַרשטענדיקונג מיט די אַראַבער, ווען מען מאַכט זיך נאָר קלאָר, ווען און ווי זאָל געשען אַזאַ פאַרשטענדיקונג. זי קען זיך באַזירן נאָר אויף דערויף, אַז דער אַראַבער זאָל זיך אונטערגעבן דער פּראָ־ציוניסטישער פּאָליטיק פון ענגלאַנד. און דאָס וועט ער טאָן, אַז ער וועט זען, אַז ענגלאַנד מיינט ערנסט מיטן ציוניזם. ערשט דעמאָלט וועלן זיך אַנטוויקלען פריינדשאַפטלעך־שכנישע באַציונגען צווישן יידן און אַראַבער". אין די רייד איז נישטאָ קיין אונטערשייד פון ווייצמאַנס רייד. די פראַזע וועגן פאַרשטענדיקונג מיט אַראַבער איז ביי אַלעמען שוין לאַנג געוואָרן פונקט אַזאַ דיפּלאָמאַטיש־פּוסטע פראַזע, ווי די דערקלערונגען פון ענגלאַנד בנוגע דער באַלפור־דעקלאַראַציע. מינדעסטנס איין מאָל אין יאָר דערקלערט די ענגלישע דיפּלאָמאַטיע, אַז „די רעגירונג טראַכט נישט צו ענדערן די פּאָליטיק, ווי זי

איז פעסטגעשטעלט געוואָרן דורך דער באַלפור־דעקלאַראַציע". אַזוי שרייבט מיט איראָניע אַפילו דער „הפועל הצעיר" דעם 13־טן דעצעמבער 1929.

דערפאַר איז אָבער אין אָפיציעלן ציוניזם פאַקטיש הערשנדיק די פּסיכאָלאָגיע פון זשאַבאָטינסקיזם. אין דער אָדער יענער פאָרם האָבן זיך דורכגעבראָכן אַ וועג זיינע אידעען וועגן אַ קאָלאָניאַלן רעזשים, וועגן אַ שטאַרקן גענעראַל־גובערנאַטאָר, וועגן אַ לעגיאָן אין פאַלעסטינע. די דאָזיקע שטימונגען האָבן זיך נאָך די אויגוסט־טעג אַריבערגעכאַפּט אויך אין די נישט־ציוניסטישע קרייזן. אפשר איז דער משונהדיקסטער ביישפּיל דערצו, וואָס אפילו אַזאַ מענטש, ווי ש. ניגער האָט זיך געלאָזט פאַרפירן פון דעם דעמאָלטיקן שטורעמווינט. „וואָס קענען מיר לערנען פון די געשעענישן אין פאַלעסטינע?" — האָט ער געפרעגט. און געענטפערט: „באַוואָפנטער זעלבסטשוץ — דאָס איז די וויכטיקסטע פון אַלע פאָדערונגען, וואָס יידן שטעלן אַרויס. אָבער וואָס הייסט זעלבסטשוץ אין אַ לאַנד פון צעוואָרפענע קליינע ישובים? דאָס הייסט, אַז די יוגנט זאָל זיך צוגעוווינען צו דעם געדאַנק, אַז פיזישע קראַפט איז אַ נאַציאָנאַלע, נישט נאָר אַ פּערזענלעכע טוגנט. דאָס הייסט, אַז די פיזישע דערציאונג פון דעם יונגן דור זאָל ווערן דער יסוד פון דער שול און פון אַלע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס. ד. ה., אַז דער אידעאַל פון דער יוגנט זאָל ווערן שטאַרקייט, נישט גייסטיקייט. די יידישע פאַלעסטינע וועט ווערן ביסלעכווייז אַ לאַנד פון הייסן בלוט און קרעפטיקע מוסקולן, און דער גייסטיקער צענטער וועט זיין אין גלות" *) — איז דאָס נישט מערקווירדיק, איז דאָס נישט אַ היסטאָרישע איראָניע, וואָס אַזעלכע רייד ווערן גערעדט בנוגע ארץ־ישראל, ווו די נביאים האָבן געפּרידיקט פּונקט דעם היפוך? דאָס נייע יידישע פאַלעסטינע זאָל דערהויבן צו אַ טוגנט דעם נאַציאָנאַלן קאַמף קעגן אַ שכנותדיקן פאָלק און שטיצן זיך נאָך דערביי אויפן פראָ־קאָנסול פון היינטיקן רוים — ענגלאַנד! עס וואָלט געווען קאַטאַסטראָפאַל, ווען די אַנטוויקלונג פון יידישן פאָלק וואָלט געגאַנגען אין אַזאַ וועג.

אָבער נישט נאָר די אַלגעמיינע ציוניסטישע באַוועגונג האָט נישט קיין ערנסטע שטעלונג צו די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען. אַזאַ שטעלונג האָט נישט ביז אַהער אויך דער אַרבעטער־ציוניסטישער לאַגער, דער אָרגאַניזירטער יידישער אַרבעטער פון פאַלעסטינע. און דאָ ליגט די גרעסטע געפאַר פאַר דער קאָלאָניזאַציע. זינט די געשעענישן האָט זיך אין דער הינזיכט גאָרנישט געענדערט אין דעם וויכטיקסטן לאַגער. די ציוניסטן־סאָציאַליסטן רוקן אָפּ מיט אַלע כוחות די פאָ־

*) „טאָג" פון 5־טן אָקט. 1929. ס'איז אינטערעסאַנט, וואָס גראָד אויך דעם 5טן סעפּטעמבער איז אין עין־הרוד, אין פאַלעסטינע, דערשינען אַ נומער (נ' 43) פון „מבפנים", דעם אָרגאַן פון די ראַדיקאַל־געשטימטע קבוצות. און אין אַן אַרטיקל פון דעם נומער וועגן זעלבסטשוץ לייענען מיר פאָלגנדיקע רואיקע ווערטער: „מיר וועלן קיין איינמאָל נישט באַזינגען וואָפן און מאָרד־אינסטרומענטן, קיין איינמאָל וועט זיך באַ אונז נישט דערוועקן קיין ליבע צום מעסער און שווערד. אָבער זאָל זיך געוווינען אונדזער האַנט צו האַלטן זיכער און קאַלטבלוטיק אויך די וואָפן אין אַ שעה פון געפאַר. אונזער לעבן און שאַטן אין לאַנד אָטעמען אין אַ לופט פון פרידן, פונדעסטוועגן אַז מען וועט מוזן זיך פאַרטיידיקן, זאָלן מיר זיך פאַרטיידיקן גוט... מיר זאָלן זיך אָבער היטן פון אַריבערטרעטן די גרענעצן, פון אַוועקגעשלעפּט ווערן מיטן שטראָם פון שנאה".

ליטישע פראַגן; זיי פאָדערן מען זאָל ענטפערן אויף דער אויגוסט־דערשיטערונג נאָר מיט אַ פאַרשטאַרקטער קאָלאָניזאַציע, מיט אַ ווירטשאַפטלעכער אַנטוויקלונג פונעם לאַנד, מיט אַן אויסבוי פון זעלבסטשוץ. זיי קריטיקירן שאַרף די ענגלישע אַדמיניסטראַציע, אָבער זיי בויען אויף ענגלאַנד. זיי דערמאָנען אַ פאַרשטענדיקונג מיט אַראַבער, אָבער זיי ווילן עס נישט איצט, אונטערן דרוק פון די געשעענישן. דאָס איז נישט קיין פּראָגראַם; דאָס איז אַ פאַרווירונג, וואָס קען זיך שפּעטער שווער נוקם זיין.

צי האָבן די לעצטע צען יאָר נישט באַוויזן אויף קלאָר, אַז מען ט אָ ר נ י ש ט אויסמיידן די פּאָליטישע פראַגן פון פּאַלעסטינע? אָט נעמען מיר אין האַנט דעם בוך „מסלה", וואָס איז מיט איינּיקע יאָר צוריק אַרויסגעגעבן געוואָרן דורך דער פּאַלעסטינער אַלגעמיינער אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע (הסתדרות). און מיר לייענען דאָ מיט דערשיטערונג די באַשרייבונגען פון די פּאַלעסטינער פּאָגראָמען פון יאָר 1920 און 1921. מיר זענען דערשיטערט פון דער ע נ ל ע כ ק יי ט צווישן יענער צייט און היינט. תיכף נאָך דעם פּאָגראָם פון 1920 אין ירושלים האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט פון דער אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע פאַרעפנטלעכט אַן אַרטיקל, אין וועלכן ער האָט באַשולדיקט די ענגלישע אַדמיניסטראַציע אין פּאָגראָם. „אין צייטונגען און אין פאַרזאַמלונגען האָט זיך שוין לאַנג געפירט אַן אָפענע פיינטלעכע אַגיטאַציע קעגן די יידן. די העצער, וואָס זענען געווען באַקאַנט דער רעגירונג, האָט מען נישט אָפּגעגעבן צום געריכט, די צייטונגען, וואָס רופן צו פּאָגראָמען, זענען נישט באַשטראָפט. מיט דער דערלויבעניש פון דער רעגירונג איז געמאַכט געוואָרן אַ דעמאָנסטראַציע קעגן ציוניזם. אין דער אַראַבישער צייטונג „דרום־סיריע" איז דערשינען אַן אויפרוף צו די אַראַבער, אין וועלכן ס'איז געווען געזאָגט: „אויב אונדזערע פּראָטעסטן מיט רייד וועלן נישט ווערן געהערט, וועלן מיר אַריבערגיין צו פּראָטעסטן מיט טאַטן; אַנשטאָט פעדערס וועלן מיר באַנוצן שווערדן, אַנשטאָט טינט — בלוט". דער יידישער קיבוץ פון ירושלים האָט זיך געקלאָגט פאַרן גובערנאַטאָר וועגן דעם אויפרוף, וועלכער איז פאַרשפּרייט געוואָרן אין טויזנטער שטיק. אָבער קיינער איז נישט באַשטראָפט געוואָרן. דער פּאָגראָם האָט זיך אָנגעהויבן נאָך אַן עפנטלעכער פאַרזאַמלונג אונטערן הימל. אַז דער אַראַבישער המון איז געקומען אין דער אַלטשטאָט רויבן און מאָרדן יידן, האָבן ענגלישע סאָלדאַטן זיך געשטעלט אויף דער וואַך דרויסן פון די טויערן פון דער אַלטשטאָט און נישט אַריינגעלאָזן אַהין דעם יידישן זעלבסטשוץ. די אַראַבישע פּאָליציסטן האָבן גענומען אָנטייל אין פּאָגראָם איינּיקע טעג און די רעגירונג האָט זיי נישט דערוויטערט. אויך האָט די רעגירונג נישט אָנגענומען קיין שנעלע מיטלען אויסצופאָרשן די גוואַלד־טאַטן. די גזלנים און רויבער גייען אַרום פראַנק און פריי". י. ברענער האָט געשריבן אין יענע טעג: „אין די דערפער טוט מען זיך נישט אויס ביינאַכט, אין די שטעט פאַלט אַן אַ פּלוצימדיקער שרעק אין מיטן טאָג. מיר קענען נישט העלפן. מיר וועלן מאַכן אַסיפות, מיר וועלן פּראָטעסטירן, פאַסטן תעניתים, אָבער מיר האָבן נישט קיין שום קראַפט

צו צווינגען די רעגירונג, זי זאָל זיך רעכענען מיט אונדז אַזוי ווי זי רעכנט זיך מיט אַנדערע. אונדזערע דראָונגען קענען דערוועקן מער נישט ווי שפּאָט".

צי דוכט זיך אונדז נישט, אַז מיר לייענען אַרטיקלען און רעדעס געשריבן נאָך דעם אויגוסט פון 1929? אַלזאָ שוין דעמאָלט, מיט צען יאָר צוריק, האָבן די אַר־בעטער־ציוניסטן געזען גוט די לאַגע. זיי האָבן דערקענט די צביעותדיקע פּאָליטיק פון דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע, די פעיקייט צו אָרגאַניזאַציע ביי די אַראַבישע פירער, די מאַכטלאָזיקייט פון דעם יידישן ישוב און דעם ציוניזם. שוין דעמאָלט האָבן זיי ביז איבער די ברעגעס געטראָגן אין זיך דעם כעס און ביטערן שפּאָט און צער, וועלכן זיי לעבן איבער איצט. און מיר פרעגן זיך: צי האָט עס נישט געדאַרפט שאַרפן זייערע אויגן און אויערן, צי האָט דאָס אַלץ נישט געדאַרפט פאַר די צען יאָרן אָפּוואַנדן זיי פון די ענגלישע מושלים און צווינגען זיי אַקטיוו אַרויסצוגעפינען פאַר זיך פריינד אין די אַ ר אַ ב י ש ע פאָלקס־מאַסן? האָבן זיי געדאַרפט פאַר־לאָזן זיך אויף דער „באַרואיקונג" אין לאַנד און קאָנצענטרירן זיך נאָר אויף דעם וווקס פון דער קאָלאָניזאַציע? אָבער די צען יאָר פון פּאַסיוויטעט אויף איין זייט האָבן באַטייט צען יאָר וואַקסנדיקע אַקטיוויטעט אויף יענער זייט. — און איצט, אַז די געשעענישן פון 1920—21 האָבן זיך ווידערהאָלט אין אַ שאַרפערער מאָס, זאָלן די סאָצ. ציוניסטן זיך ווידער באַגנוגענען מיט טענות צו ענגלאַנד, מיט פאַר־וווּרפן צום יידישן פאָלק, מיט אויפרופן צו דער חלוצישער יוגנט, מיט פאַראַכטנ־דיקער שנאה צו די אַראַבישע פירער? און זאָל דאָס לעבן פון פּאַלעסטינע — מיט וועלכן עס זענען זעליש אויסגעבונדן מער, אַ סך מער יידישע מענטשן, ווי נאָר ציוניסטן — ווייטער פליסן אַזוי „באַרואיקט", ווי אין די געוועזענע צען יאָר?

אַ טיפע ענדערונג אין די סאָצ. ציוניסטישע קרייזן זעט מען ביז איצט אָבער נישט. מען קען, פאַרקערט, מורא האָבן, אַז די פּרעמדקייט פון די ביידע פעלקער וועט ווערן נאָך טיפער. ס'איז גענוג צו דערמאָנען נאָר איין סימפּטאָם: אין די פּאַלעסטינער אַרבעטער־קרייזן איז היינט פּאָפּולער די אידעע אַזוי צו בויען די שטעט און די דערפער, אַז זיי זאָלן זיין, ווי מיט אַ וואַנט, אָפּגעטיילט פון די אַראַ־בישע מושבים. מען האָט דערביי אין זינען די סטראַטעגישע נויטווענדיקייטן אין פאַל פון נייע צוזאַמענשטויסן, און מען זעט נישט, אַז דורכדעם בויט מען אויס צ וו יי נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע ג ע ט אָ ס, צוויי פיינטלעכע פעלקער־שכנים. די סאָצ. ציוניסטישע פּובליציסטן אונטערשטרייכן מיט גרויסער ענערגיע און אויפ־ריכטיקייט, אַז ארץ־ישראל איז פאַר זיי ד אָ ס פאָטערלאַנד און ד אָ ס לאַנד פון סאָציאַלן שאַפן. „די הייליקייט פון ארץ־ישראל פאַר דעם ציוניזם דאָס איז די הייליקייט פון פאָטערלאַנד (מולדת), פון לאַנד, פון לעבן און שאַפן דאָ, פונקט אַזוי ווי יעדעס אַנדערע פאָטערלאַנד איז הייליק פאַר אַן אַנדער פאָלק". און דעם שריי־בער פון די שורות פאַלט נישט איין, אַז די דאָזיקע ווערטער קען מיט דער זעלביקער אויפריכטיקייט אַרויסזאָגן פאַר זיך אויך דער אַראַבישער פאָלקס־מענטש, אַז דאָ מוז מען אַלזאָ זוכן אַ סאָלידאַריטעט פון צוויי פאָטערלענדער. — די פירנדיקע קרייזן פון די אַרבעטער־ציוניסטן שטייען עד היום אונטער דעם היפּנאָז פון דער מ ע ר־

ה יי ט - אידעע, פון דעם ליידנשאַפטלעכן שטרעבן צו שאַפן אַ יידישע מערהייט אין פּאַלעסטינע. אַלע קאָנקרעטע פּלענער קאָנצענטרירן זיך אין לעצטן תוך נאָר אַרום אַט ד ע ר אידעע. ס׳איז כאַראַקטעריסטיש אַז אַפילו די לינקע פּועלי־ציון האָבן תיכף נאָך די געשעענישן אויף דער ערשטער באַראַטונג פון דער הסתדרות (אין אָקטאָבער), אַרויסגעשטעלט נאָר די צוויי פּונקטן: הגנה ועליה, זעלבסטשוץ און פאַרשטאַרקטע אימיגראַציע אין לאַנד. מען קען פאַרשטיין דעם דראַנג צו ד י ביי־דע לאָזונגען אין פּאַלעסטינע, אָבער זיי פאַרענטפערן דאָך בשום אופן נישט די הים־טאָרישע פראַגע, וואָס האָט זיך דאָרטן געשטעלט.

די טיפע אַנטיפּאַטיע צום אָוועקשטעלן אָט דידאָזיקע היסטאָרישע פראַגע האָט זיך באַזונדערס בולט אַנטפּלעקט איצט אין דער קאַמפּאַניע, וואָס ווערט געפירט פון אַ ל ע ציוניסטישע קרייזן קעגן די באַמיאונגען פון „ ב ר י ת ש ל ו ם ". די אָרגאַניזאַציע „ברית־שלום" שטעלט זיך אַ באַזונדערן צוועק דורכצוטרעטן אַ פאַר־שטענדיקונג־וועג צו די אַראַבער, אויסצואַרבעטן די פּאָליטישע פאָרמען, ביי וועלכע די ביידע פעלקער זאָלן קענען לעבן פריי נעבן זיך. מיר זענען ווייט דערפון צו האַלטן, אַז די פּאָליטישע ליניע פון „ברית שלום" איז ריכטיק פון סאָציאַליסטישן שטאַנדפּונקט. ער פאַרלאַנגט, אַז פּאַלעסטינע זאָל מיט דער צייט ווערן אַ „בי־נאַציאָנאַל" לאַנד, ד״ה אַזאַ, אין וועלכן „ביידע פעלקער לעבן אין פולער גלייכבאַ־רעכטיקונג, ביידע, ווי גלייכע שטאַרקע פאַקטאָרן, באַשטימען דעם שיקזאַל פון לאַנד, נישט קוקנדיק דערויף, וועלכעס פאָלק איז צאָלרייכער פון דעם אַנדערן". אַזאַ פּראָגראַם שיינט צו זיין זייער גערעכט אין אַבסטראַקטן זין, און דאָך מוז עס אַרויסרופן היינט ביי דעם אַראַבער דעם געדאַנק, אַז אַ יידישע מינדערהייט וויל דורך איר גלייכבאַרעכטיקונג פאַרגוואַלדיקן די אַראַבישע מערהייט. באַזונדערס קען דער געדאַנק אַנטשטיין, ווייל „ברית שלום" שטעלט נישט אַרויס אָפן די פאָדערונג פון אַ פולער זעלבסטרעגירונג פון לאַנד, אין וועלכער אַלע בירגער זאָלן זיין טאַקע גלייכבאַרעכטיקט. דער „ברית שלום" וויל, אַז „ביידע פעלקער זאָלן א ו י ף א יי־ב י ק געניסן גלייכע רעכט, קיינער זאָל נישט הערשן און קיינער זאָל נישט דינען". און דער „ברית שלום" זעט נישט איין, אַז צווישן „פעלקער" סתם קען אין דער היינטיקער קאַפּיטאַליסטישער וועלט בכלל נישט זיין קיין אייביקער פרידן. דער עקאָנאָמישער און נאַציאָנאַלער קאָנקורענץ־קאַמף צווישן ד י ביידע פעלקער וועט נישט אויפהערן, ביז עס וועלן זיך נישט צונויפריידן זייערע ביידנס א ר ב ע ט נ־ד י ק ע קלאַסן, און זייער צונויפרעדן זיך באַטייט אין לעצטן סוף די סאָציאַלע רע־וואָלוציע. — אָבער ווי מען זאָל נישט אָפּשאַצן פון ד ע ם שטאַנדפּונקט די באַ־שטרעבונגען פון „ברית שלום", זענען זיי אָבער אַן אויסדרוק פון אַ פאַרשטענדעניש פאַר די ברענענדיקע נויטן פון דער איצטיקער לאַגע. און דווקא פאַר די דאָזיקע באַ־שטרעבונגען ווערט דער „ברית שלום" אָפּגעשטויסן אויך פון די סאָצ.־ציוניסטן. זיי ווערן דורך זיי לחלוטין נישט איבערגעאַנדערשט און בעסער פאָרמולירט, נאָר זיי ווערן פשוט און גאַנץ אָפּגעשטויסן. און דערמיט שאַפט זיך אין דעם אַראַבישן לאַ־

גער אַ נייער באַוויז, אַז אויך די סאָציאַליסטישע יידישע קרייזן ווילן נישט קיין פאַרשטענדיקונג.

IV

עס מוז קומען צו אַ ראַדיקאַלער ענדערונג אין דער הינזיכט, אויב דער גרויסער פּרווו אין פּאַלעסטינע זאָל נישט בלייבן אונטער דער גרעסטער סכנה. עס מוז אָפּן און קלאָר ארויסגעזאָגט ווערן, אויף וועלכן וועג עס ליגט די לייזונג פון דער פּאַר־פלאָנטערטער לאַגע. ארויסגעזאָגט ווערן מוז עס נישט אין דיפּלאָמאַטיש־געהיימע אונטערהאַנדלונגען, נישט אין בהדרגהדיקער און שרעקעוודיקער לאַנגזאַמקייט, נאָר מיטן פולן מויל און מיטן גאַנצן הארצן. ארויסגעזאָגט ווערן אַזוי, אַז יעדער ייד אין פּאַלעסטינע זאָל דערפילן די וויכטיקייט פון דעם געשעענעם, אַזוי אַז יעדן, אויך דעם סאַמע פינצטערסטן, אראַבער זאָל אריינגעשלאָגן ווערן אין קאָפּ די באַדייטונג פון געשעענעם. נישט קיין אַנדערער נאָר דווקא דער יידישער קיבוץ מוז דערקלערן, אַז ער פאָדערט פאַר פּאַלעסטינע אַ באמתע ז ע ל ב ס ט ־ ר ע ג י ר ו נ ג, אַ ד ע מ אָ ק ר אַ ט י ש ן פּ אַ ר ל אַ מ ע נ ט. און דאָס באַטייט, אַז מען לאָזט פאַלן סיי די באַלפור־דעקלאַראַציע, סיי די מערהייט־אידעע. זאָל מען נישט מורא האָבן, אַז אַזאַ שריט פון יידישן קיבוץ קען אויסגעטייטש ווערן אַלס מורא פאַר דעם אראַבישן דרוק. אריינטראָגן אַזעלכע ריין אינדיווידועלע געפילן אין באַציִונגען פון פעלקער, פון גרויסע קאָלעקטיוון, הייסט נאָר פאַרסמען די באַציאונגען. דער יידי־שער קאָלעקטיוו דאַרף קענען ארויסזאָגן זיין היסטאָרישן באַשלוס מיט אַזאַ אויפ־ריכטיקייט און ווירדע, אַז ער זאָל זיך אויפהייבן איבער די קליינלעכע אַמביציעס און געפילן פון די היינטיקע אַראַבישע פירער. ווייל דער באַשלוס וועט ווערן אריינ־געקריצט אין דעם זכרון פון דעם אַראַבישן פאָלק, ווי אַ סימן לדורות.

דער אַנטשלוס מוז קומען דווקא פון דעם יידישן לאַגער, און דאָ טאָר מען נישט פאַרזאַמען די לעצטע מינוטן, וועלכע די געשיכטע האָט אים געגעבן. די ה י ס ט אָ־ ר י ש ע פ י נ ף מ י נ ו ט ן, וועלכע זענען פאַרבליבן פאַר דעם שריט, זענען אפשר די אַנטשיידנדיקסטע פאַר דער גאַנצער שפּעטערדיקער אַנטוויקלונג פון די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען. ווייל די לאַגע וועט זיין אין פרינציפּ גאָר אַן אַנדערע, אויב דער פאַרלאַמענט וועט ווערן אין פּאַלעסטינע א ר ו י ס ג ע צ ו ו ו נ ג ע ן מצד די אַראַבער. אין דער דאָזיקער ריכטונג באַוועגט זיך די אַנטוויקלונג אומעטום. אין עגיפּטן האָט אָקאָרשט אָפּגעהאַלטן אַ געוואַלטיקן זיג די נאַציאָנאַלע פּאַרטיי קעגן ענגלאַנד. אין אינדיע פאַרלאַנגט דער נאַציאָנאַל־קאָנגרעס נאָר די פולע אומאָפּ־הענגיקייט. און די טענות, וועלכע עס שטעלן ארויס די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן, זענען אַזוי פּשוט און עלעמענטאַר, אַז זיי מוזן ארומכאַפּן די מאַסן. די אַראַבישע צייַ־טונג „פּעלעסטיין", דער אָרגאַן פון דער אַראַבישער נאַציאָנאַלער באַוועגונג, שרייבט אין איר ענגלישער אויסגאַבע ווערטער, וועלכע וועלן זיך לייגן אויפן שכל פון יעדן פאָלקס־מענטש. „פאַרוואָס האָבן די אַראַבער טענות?" — שרייבט די צייטונג דעם 7־טן דעצעמבער. לאָמיר דורכלאָזן די עקאָנאָמישע טענות און צוהערן זיך צו דער פאָרמולירונג פון די פּאָליטישע. „אַ דאַנק דער פּאָליטיק פון דער יידישער נאַציאָנאַ־

לער היים האָט מען פּאָליטיש אָפּגעטיילט פּאַלעסטינע פון די אַנדערע אַראַבישע שכנישע מלוכות, וועלכע זענען געווען אַמאָל איינהייטלעכע טיילן פון דער טערקישער אימפּעריע. אַפילו טראַנסיאָרדאַניע, וועלכע שטייט אונטער דעם זעלבן הויך־קאָמיסאַר פון פּאַלעסטינע, איז געמאַכט געוואָרן פאַר אַ באַזונדערן ש ט אַ ט צוליב דער ציוניסטישער פּאָליטיק. אַזאַ צעטיילונג פון די אַראַבישע טעריטאָריעס איז שעדלעך פאַר די פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אינטערעסן פון די אַראַבער. — אונטער דער טערקישער הערשאַפט האָבן די פּאַלעסטינער אַראַבער געהאַט אַ פולע פאַרטרעטערשאַפט אין טערקישן פּאַרלאַמענט. אויך האָבן זיי געהאַט אין יעדן קרייז אַן אַדמיניסטראַטיוון ראַט; די קאָמונאַלע ראַטן זענען געווען אומאָפּהענגיקער. היינט איז עס נישטאָ... אויב אַראַבער האָבן זיך אין 1921 אָפּגעזאָגט אָנצונעמען (פון ענגלאַנד) דעם „געזעצבאַראַטנדיקן ראַט“, איז עס ווייל זיי, וואָס בילדן 85 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג, האָבן געדאַרפט זיין דאָרטן אַ מינדערהייט“. און אָט איז אַן אַנדער דערקלערונג פון דער זעלביקער צייטונג (נומ' 12 פון 30־טן נאָוועמבער): „קיין קלאָרער אַראַבער וויל נישט אָפּשטעלן אין גאַנצן די יידישע אימיגראַציע אָדער אָפּנעמען ביי יידן זייערע גלייכע רעכט. מיר זענען אַלע פאַר אַ פולער פאַרשטענדיקונג און אַ גערעכטער לייזונג. אָבער — ראשית כל — קיין איין קלאָרער אַראַבער וועט נישט דערלויבן ווען עס איז, אַז אין זיין אייגענער היים זאָל אַ וועלכער נישט איז געמיינשאַפט געגעבן ווערן אַ פּריווילעגירטע שטעלונג און אַן אויבערהאַנט לגבי זיין פאָלק“.

וואָס פאַרא ענטפערן קען מען אַרויסשטעלן אין דער אַראַבישער גאַס אַנטקעגן אָט די אַלע טענות? געוויס וויסן מיר גוט, אַז הינטער די אַלע פאָדערונגען פון אַ נאַציאָנאַלער רעגירונג און דעמאָקראַטישע פּאַרלאַמענטן פאַרבאַהאַלטן זיך, ווי אַ מעטום, די קלאַסן־אינטערעסן פון דער אויפשטייגנדיקער נאַציאָנאַלער בורזשואַזיע, אינטעליגענץ און פּריצנטום. געוויס וועלן גאָר באַלד נאָך דער נאַציאָנאַלער באַפרייאונג די אַראַבישע האַרעפּאַשניקעס דערשפּירן אויף זייער לייב דעם נייעם מלוכהש־עקאָנאָמישן יאָך. אָבער ליידער מוז כמעט יעדעם פאָלק אַליין דורכמאַכן די דאָזיקע דערפאַרונג, און שוין אַמווייניקסטן קען אַ פרעמדע (יידישע) נאַציאָנאַלע באַוועגונג עפענען די אויגן דער אַנדערער, אַראַבישער באַוועגונג.

די אַנטוויקלונג צו אַ פּאַלעסטינער פּאַרלאַמענט איז נישט אויפצוהאַלטן. קיינמאָל איז נאָך די אַראַבישע באַוועגונג נישט געווען אַזוי רירעוודיק, אַזוי פאַראייניגט, ווי גראָד איצט, נאָך אויגוסט 1929*). אָבער די אויפגאַבע פון אַ צווקונפטיקער יידיש־אַראַבישער סאָלידאַריטעט פאַרלאַנגט, אַז דער שם־המפורש פון פּאַרלאַמענט זאָל אַרויסגיין אין דער רעכטער צייט פון דעם מויל פון דעם יידישן

---

*) די אַראַבישע צייטונג „פּעלעסטיין“ פון 23־טן נאָוו. שרייבט: „אונדזער דאַנק די ציוניסטן איז אָן אַ שיעור, ווייל זיי האָבן פאַר אונדז אין די דריי חדשים אויפגעטאָן מער גוטס, ווי מיר אַליין וואָלטן געקענט אין 10 יאָר. זיי האָבן דערוועקט דעם נאַציאָנאַלן געפיל און אחריות פון יעדן פּאַלעסטינער אַראַבער און האָבן זיי פאַראייניקט, ווי קיינמאָל נישט פריער, אין אַ סאָלידן בלאָק“. עס זענען דערווייל פאַראייניקט אַלע קלאַסן, אַלע סעקטן, די ביידע רעליגיעזע גרופּן, עס זענען אַריינגעצויגן אויך די פרויען.

קיבוץ. און עס איז היסטאָריש וויכטיק, אַז אַרויסגיין זאָל דאָס וואָרט פון דעם מויל פון דעם י י ד י ש ן אַ ר ב ע ט ע ר. זיינע אינטערעסן זענען נישט אין קיין סתירה מיט די אינטערעסן פון אַראַבישן אַרבעטס־מענטש. זיין סוביעקטיווע איבערגעגעבנ־קייט צום נאַציאָנאַלן און סאָציאַלן יושר וועט אַרויסרופן אַ גרעסערן צוטרוי צו זיין וואָרט מצד די אַראַבישע מאַסן. און אויך שפּעטער, בעת די זעלבסטרעגירונג אין פּאַ־לעסטינע וועט שוין זיין פאַרווירקלעכט, וועט דער דאָזיקער שריט פון דעם יידישן אַרבעטער לייכטער צונויפפירן אים מיטן אַראַבישן אַרבעטס־ברודער.

מיר קענען די אַרגומענטן, וועלכע דער אָפיציעלער ציוניסטישער געדאַנק רוקט אַרויס קעגן אַזאַ שריט. אָבער מען טאָר זיך נישט לאָזן פאַרפירן פון די אַרגומענטן. מען זאָגט: וואָס פאַר אַן אַנטשלוס מכוח אַ פּאַרלאַמענט מיר זאָלן נישט אָננעמען, ענגלאַנד וועט זיך דערמיט נישט רעכענען! — דאָס איז ריכטיק: ענגלאַנד וועט אין ד ע ר פראַגע זיך רעכענען מיט זיינע, נישט מיט די יידישע אינטערעסן. ענגלאַנד וועט פון ד ע ר פאָדערונג פאַרווירקלעכן נאָר אַ טייל, וואָס פּאַסט אַמבעסטן פאַר אים. אָבער מיר רעדן נישט פון די אויפגאַבן פון אימפּעריאַליסטישן ענגלאַנד, נאָר פון די אויפגאַבן פון דער יידיש־אַראַבישער סאָלידאַריטעט. און צוליב דער סאָלידאַ־ריטעט איז היסטאָריש וויכטיק, אַז די אַראַבער זאָלן הערן פון דער יידישער זייט דעם רוף צו אַ פ ו ל ש ט ע נ ד י ק ע ר זעלבסטרעגירונג (נישט געקוקט אויף דערויף, וויפל דערפון וועט ווערן אויסגעפירט). — עס איז בכלל נויטווענדיק, אַז עס זאָלן אָפּגעשיידט ווערן אין פּאַלעסטינע דיביידע באַגריפן: ענגלאַנד און דער יידישער ישוב. די דאָזיקע צונויפפלעכטונג האָט געבראַכט דערצו, אַז אַלע חטאים און פלענער פון דער ענגלישער אימפּעריע אין דער גאַנצער וועלט ווערן אַרויפגע־לייגט אין פּאַלעסטינע אויף די פּלייצעס פון יידישן ישוב. און, פאַרקערט, אַלע פּאָ־זיטיווע דערגרייכונגען, וועלכע עס ברענגט מיט זיך די יידישע קאָלאָניזאַציע, ווערן געשטעלט אויפן חשבון פון דער ענגלישער מלוכה. עס איז נויטיק, אַז דער אַראַבער זאָל דערזען און שאַצן דעם ייד, ווי אַזעלכן, און נישט ווי אַ פאַרבינדעטן פון אַ פרעמדער מלוכה.

און זאָל מען נישט זאָגן: ענגלאַנד וועט ווערן ברוגז, עס וועט באַשטראָפן דאָס יידישע פאָלק! — ענגלאַנד, אַלס מלוכה (נישט אַלס סענטימענט פון דעם אָדער יענעם מלוכה־טוער), אַרבעט נישט מיט ברוגז־געפילן. עס וועט נישט טאָן פאַר יידן קיין טובה און עס וועט אויך נישט טאָן זיי קיין רעה, אויב נאָר זיינע וועלט־פּאָליטישע אינטערעסן וועלן אַזוי פאָדערן. רעות האָט עס אָבער שוין גענוג געטאָן אויך ביז איצט אין דער „גוטער צייט”, אַזעלכע רעות ווי נאָכלעסיקייט, טאָפּל־פּאָליטיק, אַקטיווע פּאַסיוויטעט ביי די פּאָגראָמען. די איינציקע אָריענטירונג־ליניע אין פּאַלעסטינע איז אָריענטירונג נישט אויף ענגלאַנד, נאָר אויף דער יידיש־אַראַבישער סאָלידאַריטעט.

און דאָ קומט דער שווערסטער אַרגומענט. מען זאָגט: אַ פּאַלעסטינישע זעלבסט־רעגירונג איז נישט אַנדעריש, ווי אַן אַראַבישע מערהייט אין פּאַרלאַמענט און אַן אַראַבישע רעגירונג — און דאָס איז דער סוף פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע! דעם

דאָזיקן געדאַנק האָט אָקאָרשט נאָכאַמאָל פאָרמולירט ב. קאַצענעלסאָן. „אין דער עליה־פראַגע ווייסט מען די שוועריקייטן. אָבער צי דען איז עס נאָר דאָס? צי וועלן מיר מאָרגן מסכים זיין, אַז די מערהייט איינוווינער אין לאַנד זאָל אַרויסגעבן געזעצן אין פראַגן פוןווירטשאַפט, געריכט, פאַמיליע־לעבן און אַרבעטער־רעכט? וועלן מיר דען איבערגעבן דעם גורל פון אונדזער לעבן, פון אונדזער שפּראַך, אונדזערע שולן, אונדזערע קבוצות און פאַמיליעס אין די הענט פון דער „מערהייט", וועלכע האָט אַלע רעכט פון פאָרמעלן דעמאָקראַטיזם — צי וועט דאָס נישט זיין קיין געוואַלטיקע שוידערהאַפטע אומרעכט? צי איז דען פאַראַן אַ געמיינזאַמער פלאַץ פאַר קולטורן, וועלכע זענען אַזוי פאַרשיידן איינע פון די צווייטע, ווי די אונדזעריקע?" — מען לייענט אַזעלכע ווערטער און מען גלויבט נישט די אייגענע אויגן. אַלזאָ וויל אַזאַ אַרבעטער־טוער, ווי ב. קאַצענעלסאָן, וואַרטן מיט דעמאָקראַטיזם ביז די „קולטורן" וועלן זיך אויסגלייכן? און ביז יענער צייט זאָל דאָס יידישע פאָלק באַזיצן אין פאַלעסטינע דאָס רעכט פון „ע ק ס ט ע ר י ט אָ ר י אַ ל י ט ע ט", ד. ה. יענע באַליידיקנדיקע רעכט, וועלכע די אייראָפּעאישע אימפעריאַליסטן האָבן איינגעפירט פאַר זיך אין די „אָפּגעשטאַנענע לענדער". גראָד איצט, ווען די עקסטעריטאָריאַליטעט ווערט אָפּגעשאַפט שוין אומעטום (לעצטנס אין כינע), זאָל מען דאָס אַלס פרינציפ באַשטעטיקן אין ארץ־ישראל? אַזאַ פרינציפ גייט שוין אַ סך ווייטער אייִדער נאָר אָפּהיטן די מעגלעכקייטן פון קאָלאָניזאַציע אין לאַנד. דאָ ליגט שוין אַ פאַרלאַנג אָפּצוטיילן זיך בכלל, אין פאָליטישן, געזעלשאַפטלעכן און פריוואַטן לעבן, פון דעם אַראַבישן פאָלק צוליב די פאַרשיידנקייטן פון די קולטורן. וווהין קען דאָס פירן? ב. קאַצענעלסאָן שרייבט דאָ אַליין: „מיר זענען מודה, אַז אַזאַ וועג, וואָס לייזט אַלע פראָבלעמען, האָבן מיר היינט נישט; אָבער אַ וועג, וואָס פאַסט פאַר אונדז, פאַר אונדזערע באַדערפענישן, פאַר דער עליה, פאַר אַ סאָציאַליסטישער אַרבעטס־געמיינשאַפט אין לאַנד, דעם וועג וועלן מיר געפינען נאָר אין אונדזער אַרבעט גופא... אַ פאָליטישע טעטיקייט, וועלכע זאָל פאַסן פאַר אונדזערע נויטן... זע איך אין דער מוניציפאַלער זעלבסטפאַרוואַלטונג".

דאָס איז אילוזיאָנס־פאָליטיק, געבויט אויף געפערלעכן נאַציאָנאַלן עגאָיזם. דער יידישער סאָציאַליסט מוז פאַרלאַנגען אַ פאַרלאַמענט אין פאַלעסטינע דווקא דערפאַר, ווייל דאָרטן לעבן בשכנות צוויי פאַרשיידענע קולטורן. נאָר דורך אַן אָפענער זעלבסטרעגירונג, צונויפגעפלאָכטן מיט סאָציאַליסטישער דערציאונג, וועלן זיי זיך דערקענען און דערנענטערן. דער פאַרלאַמענט מוז פאַרלאַנגט ווערן אפילו דעמאָלט, ווען די אַראַבישע מערהייט וואָלט געמאַכט אין דער ערשטער צייט שוועריקייטן פאַר דער יידישער אַרבעט. אַזעלכע שוועריקייטן זענען שוין געמאַכט געוואָרן גענוג דורך דער ענגלישער אַדמיניסטראַציע, אַפילו דעמאָלט, ווען אין איר שפיץ איז געשטאַנען אַ „יידישער" הויך־קאָמיסאַר, סעמיועל. אויב אַזעלכע שוועריקייטן וועלן קומען אין אַ גרעסערער מאָס, באַזונדערס אין די שבעת ימי המשתה פון דער אַראַבישער באַפרייאונג, מוז די יידישע באַוועגונג דאָך באַציען זיך צו זיי מיט אַ רואיקן געמיט. עס איז בעסער אַריבערצוּוואַרטן די ערשטע צייט פון דער פאַלעסטינער

זעלבסטרעגירונג, צונויפשרומפנדיק די אייגענע באַוועגונג, איידער אָפּצוואַרפן בכלל די זעלבסטרעגירונג, שטעלנדיק אין קאָן די גאַנצע באַוועגונג. דערפאַר אָבער טראָגט די זעלבסטרעגירונג פון פּאַלעסטינע מיט זיך עפּעס אַנדערש און וויכטיקס: זי וועט אַריינפירן אין לאַנד דעם אָפענעם פּאָליטישן און סאָציאַלן קאַמף, זי וועט, אַלזאָ, ממילא דיפערענצירן אויף זיינע סאָציאַלע טיילן דאָס היינט איינהייטלעכע „אַראַבישע פאָלק". אַוודאי וועלן אין דער ערשטער פּאַרלאַמענטאַרישער צייט די אַראַבישע מאַסן אָנגעפירט ווערן פון זייערע אַלטע קלעריקאַלע, פעאָדאַלע, אינטעליגענטישע קרייזן. מסתמא וועלן זיך, ראשית, אַריינכאַפּן אין די הויכע אַמטן די שאָוויניסטישע עלעמענטן, די בירגערלעכע שיכטן, די אינטעליגענטן, וואָס האָבן זיך שוין אויסגעלערנט אין אייראָפּע מאַכן קאַריערע אויפן חשבון פון נאַציאָנאַלער דערהויבונג. אָבער דער פּאָליטישער קאַמף האָט זיינע אינערלעכע געזעצן, און דער אַראַבער וועט אַלץ מער דורך אים דערוואַכט ווערן פון זיין פּאָליטישן אומשולד־שלאָף. זיינע נאַציאָנאַלע פאַרזאָרגער און פאָרטרעטער וועלן דורך זייערע געזעצן און אַדמיניסטראַציע גאָר באַלד אַנטפּלעקן זייער רעאַקציאָנערן אָדער באַלעבאַטיש־סאָציאַלן פּנים. דער גייסטיקער דרוק, אונטער וועלכן זיי האָבן געהאַלטן דעם אַראַבישן פעלאַך, אַרבעטער, בעל־מלאכה אין דער איצטיקער צייט, וועט ממילא אַלץ ווערן אָפּגעשוואַכט. דערצו וועט אָבער אויך פירן די ענערגישע אָפענע פּאָליטישע טעטיקייט פון דער ייִדישער אַרבעטערשאַפט אין פּאַלעסטינע. עס וועט אויפהערן יענע געהיימע, אומקאָנטראָלירבאַרע שתדלנות־פּאָליטיק, וועלכע עס פירן היינט דורך די הינטער־טירן סיי די אַראַבישע, סיי די ייִדישע פּאָליטיקער. מען וועט נישט לויפן און העצן און אָנרעדן און פאַרענטפערן זיך אין דעם פּאַלאַץ פון הויך־קאָמיסאַר אָדער אין די הויכע פענצטער אין לאָנדאָן. אָט דער דאָזיקער טיפּישער קאָלאָניאַל־רעזשים, וועלכן מען רופט אַזוי גערן אָן אַזיאַטיש און וועלכער איז אָבער איינגעפירט פון די אייראָפּעער, קען פאַרשווינדן פאַר דעם שיין פון אָפענע פּאָליטישע קאַמפן. און כאָטש ביי די היינטיקע דעמאָקראַטיעס שפּילט דער מאַטעריעלער און מאָראַלישער שוחד גאָר אַ גרויסע ראָל, דאָך קען ער נישט אויפהאַלטן דעם סאָציאַלן שיידונג־פּראָצעס אין אַ פאָלק.

ערשט דעמאָלט וועט דער אַראַבישער אַרבעטס־מענטש און די ערלעכע אינטעליגענץ אָנהויבן באַפרייען זיך פון דער הונדערט־פּראָצענטיקער נאַציאָנאַל־רעליגיעזער אָפּהענגיקייט און וועט נעמען דערקענען דעם ייִדישן אַרבעטס־ברודער. די דערקענטעניש וועט קומען אויך דערפאַר, ווייל — ביי די פּאָליטישע קאַמפן — וועט אויך דער ייִדישער אַרבעטס־מענטש אַרויסטרעטן אין פּאַלעסטינע נישט נאָר ווי אַ ייִד, נאָר ווי אַ קלאָר סאָציאַליסטישער פאַקטאָר. די פאַרבינדונג מיטן ייִדישן פויער און אַרבעטער וועט זיך נישט אָנהויבן אונטער דעם טונקעלן דעקמאַנטל פון אַ הויך־קאָמיסאַר, זי וועט אָנהויבן ווערן אַ פאַקט ביי די וואַלן, ביי די קאַמפן, ביי דער ביטערער דערפאַרונג פון דער נאַציאָנאַלער רעגירונג. אין היינטיקע צייטן גייט די סאָציאַלע דיפערענציאַציע מיט ריזן־שריט, און דער ייִדישער סאָציאַליסטישער קיבוץ אין פּאַלעסטינע וועט פאַרשנעלערן דעם פּראָצעס. און דעמאָלט וועט די

יידישע אַרבעטס־קאָלאָניזאַציע געפינען פאַר זיך גאָר אַן אַנדערע און גינסטיקערע לאַגע.

מיר רעדן דאָ וועגן אַ „דעמאָקראַטישן פאַרלאַמענט" און מיר ווייסן גאַנץ גענוי, אַז דאָס איז לחלוטין נישט די הערשאַפט פון פּויערים־ און אַרבעטער־פאָלק אין פּאַלעסטינע. אָבער אין אַ קאָלאָניאַל־לאַנד בכלל, און אין פּאַלעסטינע בפרט, וואו עס קומט פאַר אַן איינוואַנדערונג פון פרעמדע מענטשן, איז יעדער אָפּזאָג פון אַזאַ פּאַרלאַמענט פּאַקטיש אַן אונטערשטיצונג פון דעם אימפּעריאַליסטישן מושל. דערפאַר טאָר מען זיך נישט באַנוגענען מיט אויפשטעלן אַזאַ פּראָגראַם, ווי: „נאָר דער דירעקטער קאַמף פאַר דער מאַכט פון די אַרבעטער און פּויערים און נישט פאַר בורזשואַזער דעמאָקראַטיע — קען ברענגען די באַפרייונג פון די אונטערדריקטע מאַסן". אַזאַ פּראָגראַם שטעלן אויף די ל י נ ק ע פּ ו ע ל י ־ צ י ו ן. זיי וואַרפן אָפּ אַ פּאַרלאַמענט, ווייל זיי זענען איבערצייגט, אַז „פעאָדאַלע און אפילו בורזשואַזע „זעלבסטשטענדיקע" רעגירונגען אין די קאָלאָניעס זענען פּאַקטיש נישט מער, ווי עקספּאָזיטורן פון אימפּעריאַליזם. דער פּועלי־ציוניסט האָט נישט ליב קיין האַלבע אַרבעט; ער וויל, אַז נישט בלויז דער אימפּעריאַליזם, נאָר אויך זיין אַגענטור — די פעאָדאַלע רעאַקציע — זאָל זיך אָפּטראָגן פון דער געזעלשאַפטלעכער פּלאַך". אוודאי איז עס אַזוי, און פונדעסטוועגן וואָלט אַזאַ פּאָזיציע געפירט צו אַ פאַרשטאַר־קונג פון דער ענגלישער אָקופּאַציע־מאַכט. דער פּויערים־ און אַרבעטער־סדר וועט אַמאָל קומען אין פּאַלעסטינע, אָבער — ביי די היינטיקע באַדינגונגען — וועט דאָס פאַרבלייבן פון קאָלאָניאַלן רעזשים נאָר פאַרשטאַרקן די פעאָדאַלע רעאַקציע. דער לינקער פּוע"צ ערעם שרייבט: „וואָלט אונדזער רוף צו שמידן דעם אינטער־נאַציאָנאַלן פּראָלעטאַרישן פראָנט אויפגענומען געוואָרן פון דער הסתדרות, וואָלטן מיר שוין איצטער אין אונדזערע רייען געזען טויזנטער אַ ר אַ ב י ש ע אַרבעטער, טרייע קעמפער און פריינד, און ס'וואָלט נישט געקומען צו די היינטיקע אבלות־טעג". אפשר וואָלט אַזוי טאַקע געווען, אָבער היינט, אַז די אַראַבישע קעמפער זענען נישטאָ און אַז די איינוואַנדערונג פון יידן גיט צו יעדן טאָג אויפרייס־מאַטעריאַל פאַר די העצער, — טאָר מען נישט דערלייכטערן זיי די אויפגאַבע דורך אַ מאַקסי־מאַלן פּראָגראַם, וואָס ליגט נאָך אין דער גרויסער צוקונפט. דורך אַ בירגערלעכן פאַרלאַמענט גרייטן מיר שוין ה יי נ ט צו דעם אויפרייס פון דער אַראַבישער רעאַקציע.

V

אָבער דאָ קומט מען צו אונדז מיט אַ גאָר אַנדערן אַרגומענט, וועלכער געפינט שטענדיק אַ גרויסן אָפּקלאַנג ביי דעם פּאָלקס־מענטש. מען זאָגט מיט אַ גרויסער פאַרביטערונג: פאַרוואָס עפּעס מוז דאָס יידישע פאָלק יוצא זיין פאַר אַלעמען אין דער וועלט, נאָר נישט פאַר זיך אַליין? אפשר טאַקע אמת, אַז מען פאַרטשעפּעט דעמס אָדער יענעמס רעכט, אָבער זאָל טאַקע דערפאַר דאָס יידישע פאָלק לאָזן טרעטן

זיין אייגענעם רעכט אויף רו, אויף זיכערקייט, אויף אומאָפּהענגיקייט? זעט נאָר ארום זיך אין דער גרויסער פּאָליטישער וועלט; ווו שאַפן זיך אַנדערש מלוכות, ווו האַלטן זיי זיך אַנדערש, ווי דורך צוואַנג און אייגנמאַכט. מען קען מן־הסתם נישט אַנדערש אין דער היינטיקער וועלט, און פאַרוואָס זאָל אונדזער טייל זיין ווינ־ציקער, ווי ביי אַלעמען?

מען קען נישט לייקענען די איבערציייגנדיקע קראַפט, דעם ביאָלאָגישן כוח, וואָס ליגט אפשר אין אַזעלכע אייזערנע טענות. מען קען זיי פאַרשטיין ביי די ביר־גערלעכע און קליין־בירגערלעכע שיכטן פון יידישן פאָלק, וועלכע האָבן פון זייערע יסורימדיקער היסטאָרישער דערפאַרונג אַרויסגענומען נאָר איין הייסן פאַרלאַנג: אויסגלייכן זיך מיט די פעלקער, מיט די „גליקלעכע" אומות העולם. זיי זענען איינגעפלאַנצט אין דער איצטיקער „ציוויליזירטער" וועלט, זיי זעען דעם היינטיקן מלוכהש־דיפּלאָמאַטיש־עקאָנאָמיש־מיליטעריש־נאַציאָנאַלן אַפּאַראַט פון דער וועלט, — און זיי קענען זיך נישט אויפהויבן איבער דער עפּאָכע. זייער נאַציאָנאַלער און מענטשלעכער שטאָלץ דערפירט זיי נאָר צו דעם חשק צו דער־זען עס אין פריידן אַמאָל ביי זיך אין דער היים, אין אַן אייגענער מדינה. — אָבער מיר הערן אַזעלכע טענות נישט נאָר פון די שיכטן; אויך פון סאָציאַליסטיש געזונטע שיכטן קומען זיי. מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט דעם אַרטיקל פון „הפּועל הצעיר" מכוח דעם, אַז פאַרן ציוניזם איז ארץ ישראל הייליק אַלס „פאָטערלאַנד". דער דאָזיקער געדאַנק ווערט דאָ נאָך שאַרפער געבראַכט צום אויסדרוק: „דאָס לאַנד איז אונדז הייליק, ווי יעדעס אַנדער פאָטערלאַנד איז הייליק פאַר יעדן אַנדערן פאָלק, און נישט אַלס „הייליק לאַנד" פון נזירים און נביאים אָפּגעריסענע פון דער וועלט... דער מאָראַלישער אינהאַלט פון ציוניזם ציט נישט זיין קיום דערפון, וואָס אויף דער ערד האָבן געטראָטן ישעיהו אָדער קריסטוס אָדער אַנדערע נביאים; דער דאָזיקער אינהאַלט וואָלט זיך אין קיין האָר נישט געביטן, אויב דאָס לאַנד וואָלט געווען אַמאָל אַ לאַנד פון פּיראַטן, פון ים־רויבער... מיטן געזיכט צו דער ערד און נישט צום הימל; די זאָרג וועגן אונדז גופא אַלס פאָלקס־קאָלעקטיוו, וועלכער דערא־בערט יעדן טאָג זיין פרייהייט דורך ערלעכער אַרבעט, וועלכער שאַפט זיין לעבן און קולטור, כדי צו זיין אַ ליכט פאַר זיך אַליין, אָן וועלכע נישט איז אויפגאַבן צו זיין דווקא אַ „ליכט פאַר די פעלקער" — אָט דאָס איז ציוניזם און קיין אַנדערן גיט עס נישט".

אין די ווערטער ליגט אויך דער האַרטער לעבנס־דראַנג צוצושלאָגן זיך צו אַ רויִקער, געזיכערטער היים ביי זיך אויף דער ערד, צוצושלאָגן זיך מיט אַלע מיטלען און וועגן, וועלכע זענען געגעבן אין דער היינטיקער וועלט. ווי געזאָגט, אַזעלכע אַרגומענטן זענען איבערציייגנדיק ביז גאָר אין אַ פאָלק, וואָס פירט עד היום אַ וואַגאַבונדן־לעבן. און פונדעסטוועגן וואָלט עס געווען אַן אומגליק און אַ באַליידיקונג גראָד פאַר אַזאַ פאָלק צו באַגנוגענען זיך מיט אַזעלכע אַרגומענטן. אָט טאַקע דאָ קומען זיך צונויף די קולטור־פילאָזאָפישע פראַגן, וועלכע זענען אויפגעשטורעמט געוואָרן דורך די אויגוסט־געשעענישן. אָט קעגן אַזעלכע

אַרגומענטן מוז זיך דאָס פֿאָלק און יעדער פֿאָלקס־מענטש טאַקע שטעלן די גרויסע שיקזאַל־פֿראַגע: צי ווילן מיר לעבן סתם, אָדער מיר ווילן געבן דעם לעבן אַ זין פֿון די נביאים?

עס איז אוממעגלעך היינט אַרויסצושטעלן, ווי אַן אידעאַל, אַ לעבן אָן אַ וועלט־זין, אָדער זען דעם זין אין דער זינלאָזיקייט. עס איז טאָפּלט אוממעגלעך אַרויסצו־שטעלן עס אַלס אידעאַל אין אַ לאַנד, וועלכעס איז באַקאַנט נישט אַזוי דורך זיינע פּיראַטן, ווי דורך די טיפֿע טראַכטעניש ווענן זין פֿון מענטשלעכן און נאַציאָנאַלן לעבן, ווענן באַציאונגען צווישן פֿאָלק און מענטשהייט, צווישן מענטש און גאָט. עס איז אוממעגלעך צו פֿאַרלאַנגען פֿון יידישן פֿאָלק, אַז עס זאָל פּשוט איבערנעמען יענע פֿאָרמען פֿון מלוכהשן און סאָציאַלן סדר, וועלכע עס זעט אַרום זיך אין דער וועלט. דאָס יידישע פֿאָלק האָט אַ גרויסן היסטאָרישן זכרון און עס האָט געזען אין די יאָרטויזנטער, ווי פֿיל גרויסע און מעכטיקע מלוכות און קולטורן זענען אַנט־שטאַנען און זענען אונטערגעגאַנגען. דאָס פֿאָלק, וואָס איז צעשפּרייט היינט אין דער גאַנצער וועלט, זעט, ווי די מאָדערנע מלוכות און קולטורן זענען אויפֿ־געבויט אויף דיפּלאָמאַטישן שקר, דעמאָקראַטישן שווינדל, נאַציאָנאַלער געוואַלט־פּאָליטיק, מיליטערישן יאָך, עקאָנאָמישער עקספּלואַטאַציע. דאָס פֿאָלק זעט, ווי אומעטום ווערן דורכדעם די מענטשן און די מלוכות מאָראַליש און גייסטיק אונטער־געגראָבן. און דאָס זעלביקע יידישע פֿאָלק זאָל — אין זוכעניש פֿון אַ רויִקער היים — זיין נאַיוו ווי אַ קינד? זאָל, קעגן זיין אייגענער דערפֿאַרונג, אויפֿבויען פֿאַר זיך אַליין דווקא אַזאַ היים, ווי די „גליקלעכע" פֿעלקער אַרום, זאָל שטרעבן „אויסצוגלייכן" זיך דווקא מיט זיי? דאָס יידישע פֿאָלק קען נישט בויען ביי זיך אַ קאָפּיע פֿון דער אַרומיקער וועלט נישט דערפֿאַר, ווייל עס איז דאָס שענסטע און געבענטשטע פֿאָלק פֿון אַלע, נאָר פּשוט דערפֿאַר, ווייל עס בויט זיך שפּעטער פֿון אַלע און האָט אַלזאָ פֿאַר זיך די גרעסטע דערפֿאַרונג פֿון דער געשיכטע. עס טאָר נישט שאַפֿן אַזאַ סדר, וועלכער זאָל באַלד מוזן געבראָכן ווערן פּונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע עלטערע אַרום.

אין פּאַלעסטינע האָט דער יידישער פֿאָלקס־מענטש פֿאַר זיך עפּעס אַנדערש ווי אַן איינפֿאַכן אויפֿבוי פֿון אַ קאָלעקטיוון נאַציאָנאַל־לעבן. עס איז נישט ענלעך צו דעם איבערבוי וועלכן די אַרבעטס־קלאַסן פֿירן דורך אין זייער סאָציאַלן קאַמף; עס איז נישט ענלעך אַפּילו צו דער גרינדונג פֿון נייע נאַציאָנאַלע מלוכות, ווי דאָס איז געוווען אָקאָרשט אין פּוילן אָדער טשעכאָסלאָוואַקיע. ווייל דאָרטן אומעטום קומען פֿאָר ראַדיקאַלע שינויים, אָבער אויף דעם זיכערן באָדן פֿון אַ צוזאַמענלעבנ־דיקן קאָלעקטיוו (קלאַס אָדער נאַציע); בעת אין פּאַלעסטינע ווערט נאָך צוערשט געשאַפֿן, צוזאַמענגעפֿירט דער קאָלעקטיוו אויף אַ נייעם באָדן. אין פּאַ־לעסטינע שטייט דער יידישער מענטש אין דעם ריכטיקן זין פֿון וואָרט פֿאַר אַ סאָ־ציאַלער מעשה בראשית. דאָ ווערן געלייגט יסודות פֿון די באַציאונגען צווישן מענטש און מענטש, פֿאָלק און פֿאָלק, פֿאָלק און קלאַס, פֿאָלק און מלוכה. עס ווילט זיך כמעט זאָגן, אַז מיר האָבן דאָ עפּעס פֿון יענעם פֿאַר־געזעלשאַפֿטלעכן

סדר, ווען וועלכן עס האָט געערדט אַמאָל רוסאַ, און זיין וועלכן עס שאַפן זיך די קאָרדינאַלע סאָציאַלע באַציאונגען. ווי קען מען פאַרלאַנגען — אויב מען האָט אַכטונג פאַר דער יידישער און אַלמענטשלעכער געשיכטע — אַז אַ נייער יידישער ישוב זאָל געבויט ווערן פשוט „ווי ביי די אַנדערע פעלקער"? און וואָס ליגט דאָס באַציבערנדיקע אין דער פאַלעסטינע־אַרבעט, אויב נישט אין דעם, אַז עס איז אַ נ יי ל אַ נ ד, אין נאַציאָנאַלן, אין סאָציאַלן, אין מאָראַלישן זין? די דאָזיקע קאָלאָניזאַציע טראָגט מיט זיך אין תוך (אָפטמאָל אומבאַוווסט פאַר אירע טרעגער) נישט נאָר אַ נאַציאָנאַלן אויפבוי, נישט נאָר אפילו די סאָציאַלע איבערשיכטונג פון פאָלק; זי טראָגט מיט זיך דערהויבונג פון אַרבעט, די עכטע באַציאונג צום סאָציאַליזם, די זעלישע אומשיכטונג פון מענטש, די פרישע טראַכטענישן איבער דעם זין פון לעבן און וועלט. ס'איז אפשר נישט קיין צופאַל, וואָס אַזאַ דערוואַכונג קומט פאַר אין אַ שטאַרקער מאָס טאַקע אויף דער ערד, אויף וועלכער עס האָבן אַמאָל געטראָטן נביאים. דאָס הייסט נישט, אַז נאָר דאָ אַליין קומט פאָר די דערוואַכונג פון יידישן פאָלקס־מענטש. אומעטום, ווו עס ברויזט דער עכטער גייסט פון סאָציאַליזם, ווערט ער דערוואַכט צו דעם נייעם לעבן. דער יידישער סאָציאַליזם שעפט זיך לחלוטין נישט אויס מיט פאַלעסטינע. אָבער דער סאָציאַליזם גייז גליקלעך, בעת ער זעט, ווען ווו נישט איז אין אַ ווינקל פון דער וועלט פלאַקערט זיך פונאַנדער דער ענטוזיאַזם פון שאַפן, ווען אונטערדריקטע מענטשן, קלאַסן, נאַציעס דערהויבן זיך צו אַ לעבן פון הישיבות. דער ענטוזיאַזם, וואָס ברענט אין די יונגע הערצער פון די פאַלעסטינער בויער, איז אַ טייל פון יידישן לעבנס־ענטוזיאַזם. דאָ אַנטפּלעקט זיך היינט צו טאָג אַ פרישע, אייגנאַרטיקע קראַפט, דער רעוואָלוציאָנערער גייסט, וואָס לעבט אין דעם יידישן אַרבעטס־פאָלק בכלל, און וואָס זוכט זיין אויסדרוק אומעטום. אָבער ווי קען דעמאָלט אַ יידישער סאָציאַליסט וועלן זען אין פאַלעסטינע אַ נייע אויפלאַגע פון דער סאָציאַלער וועלט, וועלכע מוז אונטערגיין? ווי קען ער אפילו צולאָזן דאָרטן דעם חשד פון נאַציאָנאַלע שטרייטיקייטן, מלוכהשער תקיפות, סאָציאַלע קאָמפּראָמיסן? צי וואָלט דאָס נישט באַטייט נאָכאַמאָל ווי אין מצרים, אָבער פרייוויליק, אַריינבויען אין די ווענט פון דעם נייעם נאַציאָנאַלן בנין די אייגענע קינדער, די הייליקסטע פרינציפּן פון דער מענטשהייט?

מיר טאָרן זיך נישט לאָזן פאַרפירן פון דעם אַזוי קלאָרן אַרגומענט: „מיר ווילן אויך אַמאָל לעבן!" דער יידישער אַרבעטס־מענטש האָט דאָס פולע ר ע כ ט צו קאָלאָניזירן און אַרבעטן אין פאַלעסטינע, ווי אומעטום. אָבער זיין רעכט מוז ער פאַרבינדן מיט די נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע רעכט פון אַראַבישן אַרבעטס־מענטש. אויף אַ סאָציאַליסטישן יסוד מוז ווערן אויפגעבויט אַ יידיש־אַראַבישע סאָלידאַריטעט.

אָבער די דאָזיקע סאָלידאַריטעט דאַרף זיך נישט באַגנוגענען מיט דעם פּאָלימישן געביט אַליין. זי דאַרף אויסגעשפּרייט ווערן אויף דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישן פעלד מיט אַ גרויסער ברייטקייט. איצט, ביי די באָיקאָט־שטימונגען, סיי ביי אַראַבער, סיי ביי יידן, אַנטשטייט די גרויסע געפאַר, אַז עס וועלן זיך נאָך מער אָפּשיידן די אַרבעטנדיקע שיכטן פון די ביידע פעלקער. אונטער דער פאָן פון „נאַציאָנאַלער דיסציפּלין" וועט מען אין די ביידע פעלקער סטאַרען זיך אָפּצושטויסן אַרבעטס־כחות פון „יענעם" און נישט צולאָזן זיי צו אייגענע ווירטשאַפטלעכע געביטן. מיר ווייסן, וואָס עס טוט זיך אין דער דאָזיקער הינזיכט אין יידישן לאַגער. אָבער אויך דער אַראַבישער צד בלייבט נישט רואיק. במשך פון דריי הדשים האָט ער צונויפגערופן אַחוץ זיינע פּאָליטישע אָרגאַנען, אויך צוויי עקאָנאָמישע צוזאַמענפאָרן: דעם ערשטן פון די אַראַבישע פּויערים און דעם ערשטן אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן קאָנגרעס. זאָל די אַנטוויקלונג גיין נאָר אין דער ריכטונג?

עס מוז ווידער אַמאָל מיט אַ גרויסער קראַפט געלייגט ווערן דער יסוד פאַר יידיש־אַראַבישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס. מאַניא שוחט שרייבט אין דעם בריוו צום „ברית שלום" (וועלכן מיר האָבן שוין ציטירט): „עס זענען שוין היינט דאָ אַ סך פראַגן, אין וועלכע מיר קענען און דאַרפן גיין מיט זיי צוזאַמען. דער אַראַבישער פעלאַך דאַרף זיך פאַרבינדן מיט דעם יידישן פּויער אין דער גרויסער צאָל פון זייערע געמיינזאַמע ענינים; געמיינזאַמע פּראָפעסיאָנעלע פאַרבאַנדן דאַרפן פאַרייניקן אונדז מיט די אַראַבישע אַרבעטער. אַנשטאָט לייגן אַ „חרם" ביי יעדן פאַל, ווען מען באַשעפטיקט אַראַבישע אַרבעטער, דאַרפן מיר זוכן אַ וועג צו אַ געמיינזאַמער אָרגאַניזאַציע. איך רעד נישט פון דער מאָראַלישער און סאָציאַליסטישער זייט, אָבער שוין פון שטאַנדפּונקט פון רעאַלער פּאָליטיק זענען מיר דירעקט פאַראינטערעסירט אין דער קולטורעלער דערהויבונג און דערציאונג פון די אַראַבער. געוויס איז עס ריכטיק, אַז מיר וועלן ליידן דערפון אין אַ געוויסער מאָס. אָבער אויב מיר וועלן מורא האָבן פאַר אַזאַ איבערגאַנג־צייט, וועלן מיר דאָך זיין געגליכן צו די בעלי־עגלות, וועלכע האָבן זיך געשטעלט אַנטקעגן דער איינפירונג פון אייזנבאַן".

עס מוזן זיך צונויפמישן די אַרבעטער פון די ביידע פעלקער נישט נאָר אין געמיינזאַמע אָרגאַניזאַציעס, נאָר אויך אין געמיינזאַמער אַ ר ב ע ט. און עס וואָלט געווען וויכטיק, אַז נישט נאָר אַראַבער זאָלן אַרבעטן ביי יידן און יידישע אינסטיטוציעס, נאָר אַז אויך יידישע אַרבעטער זאָלן ווערן באַשעפטיקט ביי אַ ר אַ ב ע ר, זאָלן וועלן גיין אַרבעטן ביי אַראַבער. עס וואָלט געווען וויכטיק, אַז דער פּרינציפּ פון קבוצה־אַרבעט זאָל כאָטש אויף אַ האָר אַריבערגעטראָגן ווערן אויך צו אַראַבישע פעלאַכן. עס וואָלט געווען פון גאָר אַ גרויסער באַדייטונג, אַז עס זאָל געשאַפן ווערן כ אָ ט ש א י י ן ג ע מ י י נ ז אַ מ ע י י ד י ש ־ אַ ר אַ ב י ש ע ק אָ ל אָ נ י ע ־ ק ב ו צ ה. אין דער טאָג־טעגלעכער בשותפותדיקער האָרעוואַניע וואָלט געוואַקסן יענער צונויפבונד, וועלכער וואָלט זיך שפּעטער אַנטפּלעקט אויך ביי די

פּאָליטישע וואַלן אין פּאַרלאַמענט, ביי דער פּאָליטישער אַנטוויקלונג פון לאַנד בכלל. און עס איז נויטיק, אַז דער יידישער ערד־אַרבעטער זאָל געמיינזאַם מיטן אַראַבישן קעמפן פאַר אַ באַפרייאונג פון דער מלוכהשער און פּריוואַטער ערד. עס וועט קומען אַמאָל די צייט פאַר יענער „סאָציאַליזירונג פון ערד", וועלכע איז נישט נאָר אַ סאָציאַליסטיש פּראָגראַם, נאָר איז געבוידן געוואָרן אויך אויף דעם פּאַלעסטינער באָדן. אָבער די צייט וועט קומען ערשט דעמאָלט, ווען די יידישע און אַראַבישע האַרעפּאַשניקעס וועלן זיך פאַרבינדן אין אַן איינהייטלעכער קייט.

און עס איז נויטיק נאָך אַ דריטע סאָלידאַריטעט, אויסער דער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער: די גייסטיקע סאָלידאַריטעט. אויף דעם דאָזיקן געביט מוז מען זיין ערלעך מיט זיך אַליין און מודה זיין, אַז אַ ים מיט אַרבעט, מיט זעלבסט־איבערווינדונג שטייט נאָך פאַר דעם פּאַלעסטינער אַרבעטס־קאָלאָניסט. מיר מוזן אַראָפּוואַרפן יענעם הויקער פון „ציוויליזאַציע", וועלכן מיר שלעפּן אַרום מיט זיך אַפילו ווען מיר זאָגן זיך אָפּ פון דעם אומגערעכטן סאָציאַלן לעבן. עס שטעקט אין „אייראָפּעער" עפּעס אַ שטאָלץ, וועלכער דערוועקט זיך ביי אים — מען ווייסט נישט פאַרוואָס — ביי דעם צונויפקומען זיך מיט די ווייניקער ציוויליזירטע פעלקער. דער דאָזיקער שטאָלץ איז דאָ אַפילו ביי יידן לגבי די נעגער אין אַמעריקע; ער איז דאָ צום טייל אין פּאַלעסטינע לגבי דעם אַראַבער. דער יידישער חלוץ, וועלכער אַנטלויפט פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע, מוז איבערלאָזן הינטער דעם שוועל פון ניילאַנד די רעשטלעך פון דעם אומגעלומפּערטן שטאָלץ. ער טאָר נישט אַריינלאָזן אין זיין באַוואוסטזיין דעם געדאַנק, אַז זיין אַראַבישער שכן איז „ווילד", נאָר דערפאַר ווייל ער פאַרמאָגט אַן אַנדער קולטור, איידער ער אַליין.

„ווילד" — דאָס איז געווען די באַצייכנונג, וועלכע דאָס יידישע פאָלק האָט באַקומען צו הערן טויזנטער יאָרן פון אַלעמען אַרום. עס טאָר נישט געברויכן אַפילו אין געדאַנק אַזעלכע באַצייכנונגען פאַר אַנדערע פעלקער. דער ייד מעג געדענקען, אַז גרויסע ווערק פון זיינע דענקער און דיכטער זענען אַמאָל געשריבן געוואָרן אין אַראַביש. אַ גלענצנדיקע תקופה פון יידישער געשיכטע איז דורכגעלעבט געוואָרן אין געמיינשאַפט מיט די אַראַבער אין שפּאַניע. און אויב די קולטור פון די דעמאָלטיקע אַראַבער איז היינט פאַרשוווּנדן געוואָרן, קענען אָבער ביי דעם פאָלק ווידער אַמאָל אויפבליען נייע צווייגן פון קולטור. מיר האָבן עס געזען ביי דעם רוסישן פאָלק, וועלכעס האָט אין משך פון אַ הונדערט יאָר, כמעט פון גאָרנישט, אַרויסגעבראַכט פון זיך די העכסטע בלי־טן פון וויסנשאַפט, קונסט, ליטעראַטור, סאָציאַלן דענקען. פאַרוואָס זאָל דאָס אַראַבישע פאָלק נאָך מיט אַזאַ גרויסער פאַרגאַנגענהייט אויך נישט באַנייען זיין קולטור, נאָכדעם ווי עס וועט דערשפּירן זיין פרייהייט?

— „און אַז דו וועסט קומען אַמאָל אין דיין פאָטערלאַנד, זאָלסט דו נישט קומען אַהין, ווי אַן אומפריינט און דו זאָלסט זאָגן שלום צו דעם איינוווינער פון לאַנד...

— און דו זאָלסט ליבן דעם איינוווינער פון לאַנד, ווייל ער איז דיין ברודער און דו זאָלסט נישט לייקענען אין דיין נאָענטן...

— זע, דאָס אַראַבישע פאָלק רוף איך היינט איינוווינער פון לאַנד;
גרויס איז דאָס פאָלק און צעשפּרייט איבער דער וועלט.

און אַז די זון וועט אים אויפלייכטן, וועט ער פאַרגלוסטן ליכט און וויסנ־שאַפט, און ער וועט באַפרוכפּערן גרויסע פעלדער מיט חכמה און זיין נאָמען וועט קלינגען אין די פעלקער.

— נישט אָפּגעשטאָרבן איז דאָס ווירדיקע פאָלק, נישט אויסגעלאָשן איז זיין שטערן...

— און אַז דו וועסט אַריינטרעטן אין דיין פאָטערלאַנד, זאָלסטו צו דעם פאָלק צורופן שלום; נאָענט זענען זיי מיט דיר אין בלוט און פלייש.

נאָענט מיט זייער געזיכט, מיט זייער אַרט רעדן, מיט זייער דענקען".

אַזוי האָט ר' בנימין, דער אַרבעטער־ציוניסט, מיט 23 יאָר צוריק גערעדט צום פּאַלעסטינער קאָלאָניסט אין זיין „משא־ערב" *) און די ווערטער זענען היינט נישט ווייניקער ריכטיק, ווי דעמאָלט.

מיר זאָגן: דער אַראַבער וועט נאָך קומען צו זיין נייער קולטור. אָבער צי הייסט עס, אַז ער באַזיצט ה י י נ ט שוין גאָר קיין קולטור נישט? אפשר מיינען מיר עס אַזוי, ווייל מ י ר קענען זי נישט? מיר זעען זי נישט אַרוים דורך די געדיכטע, הונדערט־יאָריקע געפלאָכטענע נעצן פון דער מוסולמענישער רעליגיע. אָבער שטעקט שוין הינטער אַ רעליגיעזער קולטור פון אַ נאַיוו־גלויביקן פאָלק גאָר קיין קולטור נישט? און אַזוי זאָלן טראַכטן דווקא יידן, אַ פאָלק, ביי וועלכן אַ טיפע און פּיל־זייטיקע קולטור האָט זיך אויך טויזנטער יאָרן איינגעהילט דווקא אין רעליגיעזע געוואַנדן? יידן, וועלכע וויסן, וויפל שיינקייט און מידות טובות, וויפל פאַנטאַזיע און שכל עס האָבן געלעבט און געבליט אין זייערע רעליגיעזע פאָרמען? נאָר די אַמאָליקע משכילים, און די היינמיקע ליבהאָבער פון דער מאָדערנער השכלה, קע־נען זיך איינרעדן, אַז אין דער רעליגיעזער קולטור פון אַ פאָלק זענען נישטאָ קיין לעבעדיקע קערנער פון אַ נייער קולטור־אַנטוויקלונג. — אָבער וואָס איז געטאָן געוואָרן בכלל פון דער פאַלעסטינער יוגנט אום צו באַקענען זיך כאָטש אויבנאויפיק מיט דער אַראַבישער קולטור און אירע פאַרצווייגונגען אין פילאָזאָפיע, קונסט, ליטעראַטור, סאָציאַלן דענקען? וואָס איז געטאָן געוואָרן אום צו דערווערבן זיך, ראשית, די ש פּ ר אַ ך פון דעם שכנישן פאָלק? און די שפּראַך שפּילט דאָ אַ באַזונדער ראָל צוליב צוויי צוועקן: אום אַריינצודרינגען אין די נשמה פון אַראַ־בישן פאָלק בכלל און אום צו רעדן טאָג־טעגלעך מיט דעם פּשוטן אַראַבישן פאָלקס־מענטש. וויפל וואָלט געווען ביי דעם דאָזיקן פאָלקס־מענטש פאַרשטענדעניש פאַר די צילן פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע, ווען יידישע מענטשן וואָלטן טאָג אין טאָג, אין גאַס און אין שטוב און ביי דער אַרבעט געקענט זיך צונויפרעדן מיט אים!

די אויפגאַבע פון דער גייסטיקער דערנענטערונג שטייט איצט אין דער גאַנ־צער ברייט. די אויפגאַבע איז — באַקענען זיך מיט דער אַראַבישער קולטור אין

*) „שאיפותינו" ב. 1926.

איר פולן היקף, לערנען און אויסלערנען זיך די אראבישע שפראך, אריינטראגן די פאזיטיווע דערגרייכונגען פון דער קולטור (סאנאטאריע, מעדיצינישע הילף, בילדונג, קאאפעראציע) אין אראבישן דארף און שטאט. זאל נאר קומען דער גרויסער רצון דערצו — און די וועגן וועלן זיך געפינען אליין. — און נאך א וויכטיקע אויפגאבע ליגט ממילא אויף דעם יידישן ארבעטס־קעמפער אין פאלעסטינע: ער וועט העלפן שאפן אין אראבישן פאלק די סאציאליסטישע באוועגונג. דאס הייסט נישט, אז דער ייד זאל „מאכן" פאר אים דעם סאציאליזם; דאס הייסט, אז ער זאל וועקן אין אים די אייגענע כחות, וועקן יענע פאלקס־אינטעליגענץ, וועלכע וועט שאפן זיין ארגאנישן סאציאליזם. אין פאלעסטינע איז, פונקט אזוי ווי אין כינע אדער אנדערשוו, נישט נייטיק און איז א שאד צו בויען א סאציאליסטישע באוועגונג לויט די „גליקלעכע" מוסטערן פון אייראפעאישן רעפארם־קאפיטאליזם אדער פון באלשעוויסטישן טעראר־קאמוניזם. דער סאציאליזם פון אזעלכע נייע אויפבליענדיקע פעלקער און ראסן מוז ארויסוואקסן פון זייער אייגענער דורות־קולטור, דורך זייערע אייגענע דענקער, מארטירער און קעמפער. אבער דער יידישער סאציאליסט אין פאלעסטינע וועט וועקן דעם גייסט און די נשמה פון אראבער, אזוי ווי די פראנצויזישע אוטאפיסטן האבן אמאל אויפגעוועקט דעם נאראדנישן סאציאליזם אין רוסלאנד. דערוועקנדיק דורך זיין לעבנס־ביישפיל און דורך זיין לערע דעם סאציאליזם אין פאלעסטינע, וועט דער יידישער סאציאליסט וועקן צו א נייער צוקונפט אויך די גאנצע אראבישע מזרח־וועלט. ער וועט דעמאלט נישט מורא האבן אפילו ווען פאלעסטינע זאל זיך אמאל אריינגיסן אין א פאן־אראבישער מלוכה־געמיינשאפט.

* * *

ס'איז מעגלעך, אז מען וועט אונדז ווידעראמאל פרעגן: זאל דאס יידישע פאלק נאר טראכטן וועגן יענעם, וועגן דעם אראבער? זאל עס טאקע אריבערטראגן די קאנצענטראציע נאר אויף דעם שכן און פארוואַרלאזן דאס אייגענע היים און פעלד?

און אויף דער פראגע איז דא נאר איין ענטפער: דאס אראבער־פראבלעם איז געווארן פארן יידישן סאציאליזם היינט דער פרווושטיין. ווען דאס יידישע ארבעטס־פאלק נישט קענען אויף א נייעם אופן איינלעבן זיך מיט דעם פאלקשכן, וועט דאס זיין א באווייז, אז ער קען נישט איינלעבן זיך אויך מיטן מענטש־שכן, ד. ה. מיט זיינע אייגענע ברידער אין פאלק. דעמאלט ווערט געגראבן אין פאלעסטינע א נייער און ביטערער קוואל פון אנטוישונג און צער. אין דער באדערונג פון א יידיש־אראבישער סאלידאריטעט ליגט דער טראפ סיי אויפן אראבישן, סיי אויפן יידישן טייל.

געוויס, די לעצטע לייזונג פון די מענטשלעכע באציאונגען ליגט נישט דא אליין. זי ליגט אין דער אינטערנאציאנאלער סאציאלער רעוואלוציע. אבער די סאציאלע רעוואלוציע וועט נישט קומען פון זיך, אויב אין אלע

לענדער און אין אַלע פעלקער וועט מען דורך היינטיקער ראַדיקאַלער פּאָליטיק נישט צוגרייטן פאַר איר דעם באָדן. אין פּאַלעסטינע גייט צו איר דער וועג דורך דער סאָלידאַריטעט פון די יידישע און אַראַבישע האָרעפּאַשניקעס. די דאָזיקע סאָלידאַריטעט באַטייט, אַז אין פּאַלעסטינע דאַרף זיך בויען נישט אַ יידיש־נאַציאָנאַלער מערהייט־שטאַט, אויך נישט אַן אַראַבישער בירגערלעך־נאַציאָנאַליסטישער שטאַט, נאָר אַ יידיש־אַראַבישע סאָציאַליסטישע געמיינשאַפט. — ביי אַזאַ היסטאָרישער ליניע ווערט די קרבנות־רייכע אַרבעט אין פּאַלעסטינע אַן עלעמענט סיי פון אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם, סיי פון דעם אַלוועלטלעכן יידישן סאָציאַליזם.

VII

די אויגוסט־דערשיטערונג איז געווען אַ סיגנאַל. ס'איז נאָך אַ גליק וואָס די דערשיטערונג איז געקומען אין אַ שלום־צייט, נישט בעת אַ מלחמה, בעת די פאַרבינדונגען פון פּאַלעסטינע מיט דער וועלט וואָלטן געווען אָפּגעשניטן. האָט איצט דאָס יידישע אַרבעטס־פאָלק און זיין יוגנט צייט, כדי דורכצוטראַכטן די לאַגע און צוגרייטן די נויטיקע באַשלוסן. דער סיגנאַל האָט אָבער אָפּגעקלונגען נישט נאָר פאַר די אָרגאַניזירטע אָדער אפילו סימפּאַטיזירנדיקע אַרבעטער־ציוניסטן אַליין. ער האָט אָפּגעקלונגען מיט אַ געוואַלטיקער ערנסטקייט פאַר די סאַמע ברייטסטע שיכטן פון פאָלק. דאָס האָט באַוויזן די טיפסטע אויפרעגונג פון זיי אַלעמען אין דער גאַנצער וועלט, אויך די אויפרעגונג פון די קעגנער פון ציוניזם. און עס וואָלט געווען גוט, ווען דער דאָזיקער סיגנאַל וואָלט דערפירט די יידישע אַרבעטס־מאַסן אומעטום צו דעם געדאַנק: אַז מען מוז זיך אַמאָל צונויפקומען פון דער גאַנצער וועלט צו אַן אייגענעם קאָנגרעס. אַזאַ יידישער אַרבעטס־קאָנגרעס וואָלט דערנענטערט צווישן זיך און אפשר טאַקע געשטאַרקט די וו״יט פונאַנדערגעלויפענע פליגלען פון אַרבעטס־פאָלק.

די אידעע פון אַזאַ וועלט־צוזאַמענפאָר ליגט היינט אין דער לופט. די פּאַלעסטינער הסתדרות וויל צונויפרופן איר, אום צו שטאַרקן דעם אַרבעטער־לאַגער פון ציוניזם. די לינקע פועלי־ציון טראַכטן אויך וועגן דעם. לעצטנס האָט חיים זשיטלאָווסקי פאָרגעשלאָגן: דורך דעם אַרבעטער־רינג פון אַמעריקע צונויפרופן אַן „אַלוועלטלעכן קאָנגרעס פון די יידישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס״, אום צו פאַרלאַנגען אַן אייגענע טעריטאָריע פאַרן גאַנצן יידישן פאָלק. די אַלע פאָרשלאָגן גענוגן נישט אין דער היינטיקער צייט; יעדער פון זיי וועט נישט אַריינגעמען אין זיך אַלע אַקטיווע עלעמענטן פון אַרבעטס־פאָלק, נאָר פאַרקערט, וועט אָפּשטויסן פאַרשיידענע עלעמענטן. אַ ריין־פּאַלעסטינער צוזאַמענפאָר טראָגט אין זיך די באַגייסטערונג נאָר פאַר איין טייל פון דער אַקטיווער יידישער יוגנט; ער לייקנט אָבער פאַקטיש די זעלבסטשטענדיקייט, אָדער טאַקע די פאַרבונדנקייט, פון דער שעפערישער אַקטיוויטעט אין אַלע שטראָמען פון אַרבעטס־פאָלק, אין די גלות־לענ־

דער, ווי אין פּאַלעסטינע. אמת, היינט איז אַ טייל פון די אַמעריקאַנער יידישע אַר־בעטער צוגעטראָטן נאָענט צו דער פּאַלעסטינער אַרבעט, אָבער די אַרבעט, ווי זי פירט זיך איצט, איז נישט ביכולת צו זיין דער סינטעז פון יידישן וועלט־סאָציאַ־ליזם. די קאָנצענטראַציע פון די באַמיִונגען פון אונדזער דור נאָר אויף פּאַלעסטינע וועט אָפּשטויסן פון צוזאַמענפּאָר די בונדיסטישע און אַ סך אַנדערע ראַדיקאַל־סאָ־ציאַליסטיש איינגעשטעלטע אַרבעטער־שיכטן. פּונקט אַזוי ווי אַ צוזאַמענפּאָר פון ריין־גלותיסטישער, פון אַ קעגן־פּאַלעסטינישער איינשטעלונג, וואָלט שאַרף אָפּגע־שטויסן די לעבנסלוסטיקע און קאַמף־פעאיקע חלוצים־קרייזן פון פאָלק. אָבער אויך דער פּאָרשלאָג פון ח. זשיטלאָווסקי טראָגט אין זיך חסרונות. דער פּאָרשלאָג איז ט ע ר י ט אָ ר י אַ ל י ס ט י ש, ער גייט אַרויס פון דעם, אַז ס'איז אוממעגלעך „צו פאַרענטפערן אונדזער יידישע פראַגע נישט מיט דעם איצטיקן מאַנדאַט אויף ארץ־ישראל, נישט מיט די מינאָריטעטן־רעכט, נישט אַפילו דורך דעם אַרבעטאָרישן איבערבוי פון אונדזער סאָציאַלן אָרגאַניזם אין די גלות־לענדער. דער איינציק מעג־לעכער ענטפער אויף אונדזער פראַגע איז: ד י ע מ י ג ר אַ צ י ע א י ן אַ ן א י י ג ן ל אַ נ ד פ אַ ר ן ג אַ נ צ ן פ אָ ל ק ”*). ס'איז קלאָר, אַז די ריין־בונדיסטישע און אַנדערע ראַדיקאַלע גלותיסטישע קרייזן וועלן נישט וועלן איינגיין. אויב די אויפגאַבע פון אַ יידישן אַרבעטער־קאָנגרעס וועט זיין לכתחילה קאָנצענטרירט אויף דעם טעריטאָריאַליסטישן פּאָרשלאָג אַליין. דער פּאָרשלאָג וועט אָנשטויסן זיך אויף אַ ווידערשטאַנד מצד די רעוואָלוציאָנערע עלעמענטן באַזונדערס דערפאַר, ווייל ער לייגט האַפענונגען אויף דעם איצטיקן פּאָליטישן וועלט־סדר. ח. זשיטלאָווסקי שרייבט, אַז די יידישע אַרבעטערשאַפט „דאַרף נעמען אויף זיך די היסטאָרישע אויפ־גאַבע צו באַפרייען איר אייגענעם פאָלק, אויסצוגלייכן זיין נאַציאָנאַלע לאַגע מיט דער לאַגע פון אַלע אַנדערע פ ר יי ע און נ אָ ר מ אַ ל־ל ע ב ע ד י ק ע פ ע ל־ק ע ר ”. מיר גלויבן נישט, אַז היינט צו טאָג זענען דאָ אין דער וועלט פרייע פעל־קער, מיר גלויבן נישט, אַז פעלקער קענען ווערן בכלל באַפרייט ביז זיי וועלן נישט באַפרייט ווערן פון זייער אינערלעכער סאָציאַלער קנעכטשאַפט. אָבער ווייל ח. זשיט־לאָווסקי גלויבט אין דער מעגלעכקייט צו לייזן נאַציאָנאַלע, און אויך די יידישע פראַגע נאָך פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, איז ער גרייט צו באַנוצן זיך פאַר דעם צוועק: מיט אַלע אינסטיטוציעס פון דער היינטיקער קאַפּיטאַליסטישער וועלט. „מיר — שרייבט ער — וואָס האָבן קיין מורא נישט צוליב די העכסטע אויפגאַבן פון אונדזער פאָלק, צו באַנוצן זיך מיט דעם „סאָציאַל־פאַרעטערישן” צווייטן אינטערנאַציאָנאַל, און אַפילו מיט דער נאָך „טריפהנערער” בורזשואזער פעלקער־ליגע, מיר וועלן אויף אַזאַ אַלוועלטלעכן אַרבעטער־קאָנגרעס פאַרטיידיקן אונדזער פּאָרשלאָג: אַז דער קאָנ־גרעס זאָל דירעקט, אָדער דורך אַ פאָלקס־פּעטיציע, אָדער דורך דעם צווייטן אינטער־נאַציאָנאַל זיך ווענדן צו דער פ ע ל ק ע ר ל י ג ע מיט אַ מעמאָראַנדום. דער מעמאָ־ראַנדום זאָל פאָדערן פון דער פעלקערליגע זי זאָל שאַפן דורך פאַרהאַנדלונגען מיט

*) „טאָג” פון 23־טן אָקטאָבער 1929.

פעלקער אַ פּלאַץ, וועלכער זאָל דינען אַלס אַן אייגן יידיש לאַנד פאַרן גאַנצן פאָלק".
— אָבער אַ יידישער רעוואָלוציאָנערער סאָציאַליסט גלייבט לחלוטין נישט, אַז די קאַפּיטאַליסטיש־מיליטאַריסטישע פעלקער־ליגע, און ממילא אויך איר חדר שני — דער צווייטער אינטערנאַציאָנאַל — וועלן אַפילו אָנהייבן טראַכטן באמונה וועגן אַזעלכע גראַנדיעזע סאָציאַלע אונטערנעמונגען. ווי נישט שווער עס איז די לאַגע פון יידישן אַרבעטס־מענטש, אָבער אַזאַ אילוזיע וואָלט נאָך שווערער געמאַכט זיין לאַגע.

אַ יידישער אַרבעטס־קאָנגרעס טאָר זיך נישט לכתחילה באַשרענקען אויף גע־וויסע פּאַרלאַנגען. זיין גרויסע אויפגאַבע וואָלט באַשטאַנען גראָד דערין: אַלע פּאַרשלאָגן, וואָס שוועבן אין דער יידישער לופט, צוזאַמענפירן און זיי קאָנפראָנ־טירן. עס איז אפשר איצט — ביי דער גרויסער דערשיטערונג פון דער וועלט — די פּאַסיקסטע צייט פאַר אַ גייסטיקן קיבוץ־גליות. ס'איז היסטאָ־ריש־וויכטיק צונויפצופירן די שוין אָרגאַניזירטע אַרבעטאָרישע שיכטן פון יידישן פאָלק: די בונדיסטישע און די ציוניסטישע, די אַמעריקאַניש־יוניאָניסטישע און אויך די צום שכל קומענדיקע קאָמוניסטישע. אָבער נאָך וויכטיקער איז צונויפפירן די געוואַלטיק־גרויסע שיכטן פון די אומפּאַרטייאישע יידישע האָרעפּאַש־ניקעס, פון דער נאָך זוכנדיקער און לעבנספולער יוגנט. אין אַלע עקן וועלט זענען זיי צעשאָטן, אין בראַזיל און אַרגענטינע, אין דרום־אַפריקע און אויסטראַליע, אין ראַטן־רוסלאַנד און פוילן, אין אַמעריקע און ארץ־ישראל. זיי זענען צעשאָטן, אָבער זיי זענען אומעטום פול מיט לעבנס־דורשט און זיי שטרעקן פון אומעטום די הענט איינער אַנטקעגן דעם אַנדערן. וואָס פאַר אַ באַפרייענדיקן גליקס־געפיל וואָלט אַרויסגערופן דער רוף צו זיי אַלעמען: לאָמיר זיך צונויפקומען!

זאָל מען נאָר נישט אַרויסלאָזן פון אויג: עס האַנדלט זיך נישט וועגן אַ כלל־ישראל־קאָנגרעס און נישט וועגן אַ פּראָלעטאַרישן אַרבעטער־צוזאַמענפאָר. עס האַנדלט זיך וועגן אַ יידישן אַרבעט־קאָנגרעס, אין וועלכן עס זאָלן זיין פאַרטראָטן אַלע יידישע אַרבעטס־שיכטן און פון אַלע עקן וועלט. געוויס וועלן זיך דאָ פונאַנדערשיידן די רעפאָרמיסטישע און די רעוואָלוציאָנערע עלע־מענטן. און פונדעסטוועגן קען מען מיינען, אַז אַזאַ צוזאַמענפאָר וועט טראָגן אַ רע־וואָלוציאָנערן כאַראַקטער, ווייל די יידישע אַרבעט־נאַציע קען אויסגעלייזט ווערן נאָר אויף דעם וועג, וועלכער שטייט אין רעוואָלוציאָנערער קעגנערשאַפט צו דער היינטיקער סאָציאַלער וועלט. דאָס וויכטיקסטע איז אָבער אַז די פאַרשיידענע פליג־לען פון איין אַרבעטס־פאָלק זאָלן זיך דערזען אין איין אָרט, עס זאָלן אָפּגע־שוואַכט ווערן די שטייפע, פאַרגליווערטע באַגריפן און ווענט, וועלכע רייסן זיי פונאַנדער. עס זאָל אויפבליצן פאַר זייערע אויגן דער היסטאָריש־איינהייטלעכער, כאָטש געאָגראַפיש פאַרשיידענער, שיקזאַל פון דער יידישער אַרבעט־נאַציע. אַזאַ צוזאַמענפאָר וואָלט באַפרייט אַן אומגעהויערע זעלישע ענערגיע פון אירע דאַג־מאַטישע קייטן, וואָלט באַרייכערט מיט דערפאַרונג און פּערספּעקטיוון יעדן פליגל פון דער יידישער וועלט־באַוועגונג, וואָלט אַריינגעגאָסן נייע קראַפט און דערהוי־

בונג אין זיי אַלעמען, ווייל דער יידישער סאָציאַליזם איז איינער און מלוא כל הארץ כבודו.

* * *

וואָלטן די טראַגישע געשעענישן פון פּאַלעסטינע געפירט מיט דער צייט צו צוויי זאַכן — צו דעם אינערלעכן געזונטמאַכונג־פּראָצעס אין דער סאָצ.־ציוניס־טישער באַוועגונג און צו אַן אינערלעכן צונויפקום פון דער יידיש־סאָציאַליסטי־שער באַוועגונג בכלל — וואָלטן די געשעענישן געוואָרן היסטאָרישע. דעמאָלט וואָלטן זיי נישט נאָר אַוועקגעשטעלט פאַרן יידישן פאָלק קולטור־פילאָזאָפישע שאלות, נאָר אויך אָנגעמערקט אַ וועג צו סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע ת ש ו ב ו ת.

(„פרייע שריפטן", מערץ. 1930)

אַ גרויסע צײַט — אַ קלײנער דור

1

מער ווי אַ יאָר איז שוין אַריבער זינט היטלער איז געוואָרן דירעקטער הערשער אין דייטשלאַנד, דירעקטער דעה־זאָגער אין דער וועלט. עס איז צייט אונטערצופירן אייניקע סך־הכלען.

דאָס יידישע פאָלק, אין אַלע זיינע פאַרצווייגונגען, איז צ ו ו י י מ אָ ל געטראָפן געוואָרן פון דעם צעשמעטערנדיקן קלאַפּ פון היטלערס ניצחון אין מערץ 1933. דורך דער צעשטערונג פון די אַלגעמיינע ליבעראַלע און דעמאָקראַטישע פּאָזיציעס אין דייטשלאַנד זענען די דייטשע יידן איינמאָל געשלאָגן געוואָרן אַלס ב י ר ג ע ר פון לאַנד. דורך דער פאַרניכטונג פון זייערע פּאָזיציעס אין דעם פּאָליטישן, גייסטיקן און ווירטשאַפטלעכן לעבן פון דייטשלאַנד זענען זיי אַ צווייט מאָל און ווייטיקדיקער געשלאָגן געוואָרן אַלס י י ד ן.

דאָס געשעענע איז נאָך עד־היום נישט פאַרשטאַנען געוואָרן אין זיין גאַנצער טראַגישער טיפקייט. עס האַנדלט זיך נישט נאָר וועגן דעם, וואָס מען האָט צעבראָכן דעם עקאָנאָמישן מצב פון אַ גאַנצן יידישן שבט, זעקס הונדערט טויזנט מענטשן. עס האַנדלט זיך וועגן דעם, וואָס מען האָט געקענט אַ ז ו י ל י י כ ט צעברעכן דעם מצב נאָך הונדערטער יאָרן פון זיין באַשטיין. עס איז געקומען אַ ווינט פון מידבר, האָט אַראָפּגעריסן די דעכער פון די ווינהייזער, האָט אויסגעוואָרצלט די מענטשן פון זייער ערד, האָט זיי פאַרטראָגן ווי פּלעווע אין אַלע עקן וועלט. אַזוי איז עס געווען אין אַלטן רוסלאַנד, בעת די צאַרישע מלוכה האָט אין די מילחמה־יאָרן צעשטערט יידישע שטעט אין פּוילן און ליטע, הונדערטער טויזנטער מענטשן אַרויסגעוואָרפן ווו עס האָט זיך געלאָזן. אין דייטשלאַנד איז געשען נאָך מער: מען האָט די אַרויסגעשטויסענע יידישע מענטשן דערנידעריקט, באַדעקט מיט בזיון און שפּאָט, אָפן דערקלערט פאַר דער וועלט אַלס שונאים פון מענטשהייט און קולטור.

אַ יאָר איז אַוועק, — און ווי האָט דאָס יידישע פאָלק אַלס גאַנצעס רעאַגירט אויף דאָס געשעענע? עס האָט פאַרשטאַנען, אַדאַנק דעם דורותדיקן אינסטינקטיוון געפיל, דעם באַטייט פון די גזירות. אָבער ווי האָט עס איז מ ע ש י ם

רעאגירט אויף די גזירות? האט עס ארויסגעבראכט פון זיך נייע כוחות אויף אנטקעגנצושטעלן זיך דער כוואליע פון בייז, וואס האט גענומען פארפלייצן די וועלט? האט עס געזאגט אן ערלעך, ביטער־ערלעך ווארט צו זיך אליין? ניין. פאר דעם יאר האבן זיך נייע, טיפע קנייטשן איינגעקריצט אין דעם פנים פון פאלק, אבער דאס פנים האט נישט באקומען קיין נייעם אויסדרוק, די אויגן זענען נישט געווארן זעעוודיקער און טיפער.

מען האט זיך פאר דעם יאר צוגעוווינט צו דעם געשעענעם אומגליק, און מען האט זיך גענומען אריינפאסן, אריינלעבן אין דעם צעטרייסלטן בנין פון ארום. די גרויסע כנסת ישראל האט זיך צוגעכאפט צו די דרכים, מיט וועלכע מען איז געגאנגען אין די פריערדיקע צייטן. פון איין זייט צדקה־הילף צו די גערודפטע און די געיאגטע; פון דער אנדערער זייט — הנותן תשועה... הנותן תשועה שרייען, זינגען און שעפטשען כמעט אלע יידישע פאליטישע און קהלשע מחנות, באלעבאטישע און פראלעטארישע גלייך. ס'איז מער נישט דער אונטערשייד — צו וועמען מען זינגט, מיט א מעכטיקער קראפט, דעם לויב־ און תחנונים־געזאנג. און צדקה־הילף? זי האט זיך נאך נישט אריבערגעטראגן ווי א שטורעם איבערן יידישן לעבן אין די „רויקע" לענדער, זי האט נאך נישט אויפגעפנט די הערצער צו מאטעריעלע קרבנות פאר דער נויט פון דעם פאלק. קיין איין יידישע פאמיליע אין דער וועלט האט זיך נישט דערפירט צום רוין צוליב א מסירת־נפשדיקער הילף פאר די ערשטע מחנות פון די געליטענע.

דערפאר וואלגערן זיי זיך שוין ארום, אט די 50.000 אדער 60.000 יידישע פליטים פון דייטשלאנד, אין אלע גרויסע שטעט פון אייראפע. אין פאריז, אין אמסטערדאם, אין בעלגיע און ווו נישט. שטרעקן זיי אויס די האנט צו די צדקה־ביוראס, געפינען זיי גראשנס אנשטאט ברידערלעכער הילף, ווערן זיי פארוואנדלט אין בעטלער און מענטשלעכן שטויב. פארוואס נישט? ווייניק מיליאנען דעקלאסירטע, צעשטויבטע און צעטראטענע טראגט מיט זיך ארום דאס פאלק ישראל? מען האט פשוט אריינגענומען די נייסטע גזירה, דעם גירוש גרמניה, אין דער באקאנט געווארענער יידישער געשיכטע. מען האט נאך איין קינה אריינגעפלאכטן אין דעם בכבודיקן דערנער־קראנץ פון יידישע קינות.

מען האט זיך צוגעוווינט צו דעם געשעענעם — און מען איז אריבער צו דער טעגלעכער ארבעט פון לעבן. „עמך ישראל צריכים פרנסה", יידן מוזן הארעווען אויף פרנסה, דאס גייט פריער פאר אלץ. אט מיט אזעלכע בלומרשט־פרומע, קלוגיטשקע רייד שטופט מען אפ פון זיך דעם שרייענדיקן קול פון דעם געוויסן, ווענדט מען זיך אפ פון פארשן און טראכטן וועגן מארגן. דאס גרויסע טראכטן האט מען איבערגעגעבן צו די אפיציעלע פארטייען און חברות, צו די „בארימטע" פערזענלעכקייטן און פירער. און די אפיציעלע קערפערשאפטן, זיי פארנעמען זיך דערמיט וואס זיי שטופן אפ די גרויסע עקזיסטענץ־פראגן פון איינער אויף דער אנדערער, פון איין קאנגרעס צו דעם אנדערן. אזוי טוען די באלעבאטישע מנהיגים

אין אונדזער פאָלק, אַזוי טוען די סאָציאַליסטישע פירער אין די יידישע פּאַרטיי־באַוועגונגען.

דער יידישער פאָלקס־מענטש מיינט אין דער רו, וועלכע ער שאַפט זיך דורך אַ גוואַלטיקער אָנשטרענגונג פון ווילן, אַז ער וועט פאַרבייגיין, דורכגנבענען זיך פאַרביי דער וועלט. ער האָט אַ ביטערן טעות: בעת ער האָט זיך גענומען צוגע־וווינען צו דער גזירה אין דייטשלאַנד, האָט די ארומיקע וועלט באַקומען דערצו גאָר אַ באַזונדערן חשק. זי הערט זיך צו צו דעם שטראָם פון גיפטיקע רייד, וועל־כער גיסט זיך פון דאָרטן. היטלער האָט באַוויזן און באַווייזט יעדן טאָג, אַז מען קען פירן אַ לאַנד און אַ וועלט אָן וועלכער נישט איז מאָראַלישע פאַרפליכטונגען. היטלעריזם פירט אַ קאַמף נישט נאָר קעגן די אָדער יענע אינסטיטוציעס פֿון קולטור און מלוכה, נישט נאָר קעגן דער אָדער יענער פּאַרטיי, קירך אָדער ראַסע, ער פירט דעם אַנטשיידנדיקן קאַמף קעגן דעם באַגריף פון מענטשלעכע מאָראַלישע און רעליגיעזע ב י נ ד ו נ ג ע ן בכלל. וואָס ער וועל, איז אַ „מענטשן", וועלכער זאָל אינערלעך פריי ווערן פון יעדער רעליגיעזער צי סאָציאַלער מאָראַל, וועלכער זאָל זיין דעמאָראַליזירט און אונטערגעגעבן נאָר דער שטים פון בלוט און די בלוט־הערשער. אָט דער פּראָצעס פון פאַרחיהשונג פון מענטש האָט שוין אַריבער־געשפּרייזט די גרענעצן פון דייטשלאַנד: די תליות אין עסטרייך זאָגן עס אָן. אין אָט דעם שטראָם פון דעמאָראַליזאַציע וועט לייכט קענען דערטרונקען ווערן דאָס מענטשלעכע רעכט פון דעם י י ד ן.

היטלער האָט צוגענומען ביי זיינע יידן דעם שוץ פון זייער ווערדע, ער האָט באַוויזן, אַז מ ע ן מ ע ג אַרונטעררייסן אָט די ווערדע. איז די דאָזיקע אומ־זיכטבאַרע, ציטעריקע ווענטל וואָס טיילט אָפּ דעם מענטשלעכן כבוד פון זיינע אַנגרייפער אַרונטערגעריסן אין לאַנד, — דעמאָלט שטייט זי אונטער דער סכנה צעשטערט צו ווערן אומעטום. אויב דאָס יידישע פאָלק קען זיך דערלויבן אין משך פון אַ יאָר אַרומצוגיין אין דער וועלט מיט דער ווונד פון דערנידעריקונג אויפן פּנים, אויב עס האָט זיך נישט אויפגעהויבן אין אַ גוואַלטיקן שטורעם קעגן דעם שאַנד־צייכן, וועלכן מען וויל אים אַרויפדריקן אויפן פּנים, — דעמאָלט איז די סכנה נאָך גרעסער. דעמאָלט וועט די איינזאַמקייט, אין וועלכער מיר געפינען זיך, ווערן נאָך טיפער און דריקנדיקער. וואָס קענען דאָ העלפן די מיטלען פון צדקה אַליין אָדער פון צדקה פאַרבונדן מיט הנותן תשועהם? זאָל זיך אַ פאָלק פאַרוואַנדלען פּלוצים אין אַ קראָליק, וועלכער שפּירט אויף זיך די גיפטיקע בליקן פון דער שלאַנג און קען זיך נישט רירן פון אָרט פאַר אימה, צוליב אויסגערונענעם לעבנס־כוח?

איין מיטל האָבן די יידישע מאַסן, אין אַ הערלעכן סטיכישן דראַנג, געהאַט אַרויסגערוקט צום קאַמף: דעם ב אָ י ק אָ ט. באָיקאָט האָט געהאַט אַ טאָפּלטן באַטייט: אַ פּאָליטיש־קעמפערישן און אַ פאָלקס־דערציערישן. מען האָט געוואָלט ראשית כל אָפּשיידן זיך פון דער טומאה, וועלכע האָט זיך אַריינגעזעצט אין דער נייער דייטשער מלוכה. מען האָט געפילט, אַז מען באָיקאָטירט ניט נאָר דייטשע

סחורות, נאָר מען זאָגט אָן אַ קאַמף דעם גייסט פון דער נייצייטיקער באַרבאַריי. אַ קאַמף קעגן באַרבאַריי האָט געזאָלט פירן צו אַ לייטערונג פון דעם אייגענעם גייסטיקן לעבן און גלייכצייטיק שלאָגן דעם פרעמדן באַרבאַרישן לעבנס־סדר. אָבער — וואָס איז געוואָרן פאַר דעם יאָר פון דעם באַיקאָט? „עמך ישראל צריכים פרנסה״... דער קלוגער שפרוך האָט זיך אַריינגעשליכן באַלד ווידער אין דעם יידישן טאָג־לעבן. מיט אַ דיקן הייטל פון גרויער, סוחרישער וואָכעדיקייט האָט ער איבערגעדעקט דעם סטיכישן דראַנג פון די מאַסן.

און נאָך עפּעס איז געשען: אַ גרויסע יידישע פאָלקס־באַוועגונג, די ציוניסטישע, האָט זיך אַוועקגעשטעלט קעגן באַיקאָט, ווייל ער האָט געקענט שאַדן ברענגען דער באַוועגונג. ווילן מיר איצטער טאַקע אַריבערגיין צו דער פראַגע: ווי האָבן זיך די איינצלנע יידישע באַוועגונגען אָנטפּלעקט אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָר פון גזירות און גרויסן נסיון?

2. ציוניזם

צום אַלעם ערשטן האָט זיך געקענט דוכטן, אַז די ציוניסטישע געדאַנקען־וועלט איז דער איינפאַכסטער און קלאָרסטער ענטפער אויף דער גזירה פון דייטשלאַנד. זיי, די פאַשיסטן, ווילן אַרויסטרייבן דאָס יידישע פאָלק פון דעם דייטשן פאָטערלאַנד? גוט, מיר ווען מיט שטאָלץ אויפנעמען די דראָונג. און דעם גירוש פאַרוואַנדלען אין אַ מאַרש קיין ארץ־ישראל, צום יידישן פאָטערלאַנד! די פון אַלע פּאָזיציעס פאַריאָגטע, די פון זעלישן שרעק צערודערטע, יונגע און אַלטע מענטשן וועלן מיר אין אָרגאַניזירטע מחנות אַריבערפירן אין אַ לאַנד, ווו זיי וועלן פון דאָס ניי אויפבויען אַ ווירדיקן און פרוכטבאַרן לעבן!

די דערשיטערונג וועלכע עס האָבן געמוזט איבערלעבן די דייטשע יידן, זייער דערוואַכונג פון אַסימילאַטאָרישן און סוחריש־אינטעליגענטישן שלאָף — דאָס אַלץ האָט געזאָלט פירן צו דעם טיפסטן אינערלעכן איבערברוך אין דעם דייטשייד. אין דער אָדער יענער פאָרם האָט געזאָלט אָנהייבן זיך יענער חשבון הנפש, וועלכער קען — אין צייטן פון גזירות — געבוירן נייע מענטשן און יידן. דער חשבון הנפש האָט געמוזט ווירקן הונדערט מאָל שטאַרקער ווען ער איז פאַרבונדן געוואָרן מיט איבערוואַנדערונג, מיטן אומבייטן פון ערד און הימל און לופט. אַ נייע ערד און אַ נייעם הימל האָט געזאָלט געבן די וואַנדערער פּאַלעסטינע. ניט נאָר אַן אומקער צו דעם נאַציאָנאַלן „איך״, ניט נאָר אַ סאָציאַלע אומשיכטונג פון די בירגערלעכע קרייזן האָט געזאָלט קומען, — נאָר אויך אַ נייער און פאַרטיפטער מאָראַלישער געווינסן לגבי פאָלק און מענטשהייט. די אומגערעכטיקייט פון אַרום פאַרשטאַרקט נאָך מער די תשוקה צו גערעכטיקייט; די דערנידעריקונג פון דער מענטשלעכער ווערדע שטאַרקט נאָך מער דעם געפיל פון אייגענער ווערדע און קאָלעקטיווער חשיבות. דער שטוים פון היטלעריזם איז געוועזן אַזוי מאַוימדיק שטאַרק, אַז מען האָט געדאַרפט ווערן אינערלעך־

טיף אָפּגעשטויסן פון דער גאַנצער היטלערישער וועלט מיט איר „מלוכה", „אידעאָ־לאָגיע", „ראַסן־לערע" וכדומה, אפילו בלייבנדיק אין דייטשלאַנד. וואָרום וואָס קען זיין געמיינזאַמס צווישן ישראל און עמלק, צווישן הענקער און קרבן?

און ווי איז עס געוואָרן? דער ציוניזם, ד"ה די אָפּיציעלע ציוניסטישע באַ־וועגונג, האָט — אין נאָמען פון אירע ציֵלן — אָנגעקניפּט ענגע באַציונגען צווישן זיך און דער היטלערשער מלוכה. נאָך מער: די דייטשע ציוניסטן האָבן אָנגע־נומען לגבי דעם פאַשיסטישן שטאַט אַ פּאָזיציע פון זוכן קעגנזייטיקע פאַר־שטענדעניש, קעגנזייטיקן רעספּעקט. עס ווערט נאָכאַנאַנד געשריבן וועגן שאַפן אַ געאָרדנטן צוזאַמענלעבן מיט דעם „נייעם דייטשלאַנד". מען קען ניט לייענען אָן אַ געפיל פון צער און אויפרעגונג דעם אָפיציעלן אָרגאַן פון דייטשן ציוניזם „די יידישע רונדשוי". אין די ערשטע וואָכן נאָך דעם נאַצישן פּאָגראָם האָט די צייטשריפט אַריינגעבלאָזן מוט און גלויבן אין די דערשלאָגענע הערצער פון די דייטשע יידן. אַז די נאַצים האָבן מיט בלוטיקער תאווה באַמיט זיך אַרויפצו־דריקן די געלע לאַטע פון געטאָ אויף דעם דייטשן יידנטום, איז „די יידישע רונדשוי" אַרויס מיט דעם ווירדעפולן אַרטיקל: „טראָגט אים שטאָלץ, דעם געלן פלעק!" זי האָט דעמאָלט געשאַפן אַ זעלישן גלייכגעוויכט פאַר אומצאָליקע צע־שראָקענע יידישע מענטשן. אָבער — גאָר באַלד האָט דער דייטשער ציוניזם גע־נומען אויסבויען אַ געצעלט פון דעם דאָזיקן געלן פלעק. ער האָט מיט אַן ערנסט אָפּגעצאַמט זיך פון דעם גאַנצן אַרומיקן טראַגישן לעבן, האָט זיך פאַרשפּאַרט אין די ענגע פיר ווענט פון יידנטום אַליין. ער האָט אָפּגעטאָן נישט מער ווי צוויי זאַכן: ער האָט אויפגעהערט צו אינטערעסירן זיך מיט דער פאַרשקלאַפונג פון דעם גאַנצן דייטשן פאָלק, פון זיינע בעסטע און איידלסטע פאָלקס־שיכטן, און ער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון פאַרלאַנגען אָדער דערמאָנען דאָס רעכט פון יידן אויף דעם אַלגעמיינעם עפנטלעכן לעבן, אויף אָנטיילנעמען אין דער קולטור, אין וויסנשאַפט און קונסט, אויף לערנען און לערנען זיך. מען האָט זיך פרייוויליק קאָנצענטרירט אין דעם אַלייניקן „יודע־זיין", נישט טראַכטנדיק וועגן דעם: „יודע לשם מה"? וואָס איז דאָס פאַר אַ לעבעדיק יידנטום אין אַ טאָפּלטער קנעכטשאַפט? מען קען זיין פאַרשקלאַפט, — אָבער מען טאָר קיין איין מאָל נישט אָנערקענען די שקלאַפעריי...

פון די אומצאָליקע נומערן פון דער „יידישער רונדשוי" זאָלן דאָ געהערט ווערן נאָר אייניקע, צופעליק־גענומענע ציטאַטן. אין אויגוסט 1933 קומט־פאָר אין פּראָג דער ציוניסטישער קאָנגרעס. די באַנדיטן־צייטונג פון די נאַצים, דער „פעלקישער בעאָבאַכטער", דער רעדאַקטאָר זײַנער, ראָזענבערג, האַלטן אין איין שרעקן די ציוניסטן מיט די קינפטיקע באַשלוסן פון קאָנגרעס. דערויף שרייבט די „יידישע רונדשוי" דעם 18־טן אויגוסט.

„עס איז דערשינען אַן אַרטיקל פון אַלפרעד ראָזענבערג. אַט דער אומשטאַנד לייגט אַרויף אויף אונדז די פליכט צו ענטפערן, ווייל דער רעספּעקט וועלכן מיר מוזן פילן לגבי אַ פירער פון נייעם דייטשלאַנד, לאָזט אונדז

דערוואַרטן, אַז מיר וועלן אויך געפינען פאַרשטענדעניש ווען מיר וועלן פאַרטרעטן אונדזער זאַך אין דער גאַנצער אפנקייט".

„מיר האָבן שטענדיק באַטראַכט די גרויסע דייטשע איבערקערעניש מיט אַ היס־טאָרישן בליק; און אויב ביי דעם דאָזיקן געשעעניש איז די דייטשע יידן־פראַגע אויס־געבראָכן אַזוי שטורמיש, האָבן מיר אָבער דאָך נישט פאַרלאָרן די האָפענונג, אַז אין אַ מער רויִקער צייט, וועלכע וועט זיין געווידמעט דעם פּאָזיטיוון אויפבוי, וועט אויך די פראַגע געפינען אַ באַפרידיקנדיקע לייזונג".

דערנאָך קומט אַ דערקלערונג, אַז די נאַצי־מלוכה האָט נישט וואָס מורא צו האָבן פאַרן ציוניזם.

„דער ציוניזם וויל לייזן די יידנפראַגע אויף אַ גרויסן קאָנסטרוקטיוון אופן. ער וויל באַקומען דערצו די מיטהילף פון אַלע פעלקער, די יידנפריינדלעכע פּונקט אַזוי ווי די יידנפיינטלעכע, ווייל עס האַנדלט זיך דערביי נישט וועגן סענטימענטן, נאָר וועגן אַ רעאַלן פּראָבלעם. דער ציוניזם אַלס וועלט־באַוועגונג זוכט נישט קיין קאַמפן, ער וויל בכלל נישט באַקעמפן, נאָר איבערציייגן און איבערבויען... מען וואָלט געדאַרפט דערוואַרטן, אַז גראָד אין דייטשלאַנד וועט מען געפינען עכטע פאַרשטענדעניש פאַר די ציוניסטישע באַמיִונגען".

דוכט זיך, אַז גראָד דער נומער פון דער צייטונג האָט אַרויסגערופן אַ פאַר־פּאָלגונג מצד דער נאַצי־מלוכה. אַז ס'איז דערשינען דעם 29־טן אויגוסט אַ נייער נומער „יידישע רונדשוי", האָט מען דאָרט גערעדט נאָך קלאָרער ווי פריִער. דער ציוניסטישער קאָנגרעס האָט שוין געהאַט אָנגענומען זיין רעזאָלוציע וועגן דער לאַגע אין דייטשלאַנד, און די צייטונג האָט געגעבן איר אָפּשאַצונג.

„מען דאַרף אונטערשטרייכן צוויי פּאָזיטיווע מאָמענטן. ערשטנס האָט זיך דער קאָנגרעס נישט געלאָזט אַראָפּשטופּן אויפן וועג פון „קאַמף" און האָט אָפּגע־וואָרפן דעם לאָזונג פון באָיקאָט קעגן דייטשלאַנד אין יע־דער פאָרם, צווייטנס האָט דער קאָנגרעס געמאַכט קלאָר, אַז דער ציוניסטישער ענטפער אויף די דערפאַרונגען פון די לעצטע חדשים איז נישט דאָס אומפּרובט־באַרע רעזאָנירן וועגן דעם געשעענעם, נאָר דאָס פאַרשטאַרקן די אַרבעט פאַר דער נאַציאָנאַלער היים".

וואָס דאַרף מען מער כדי צו דערקלערן די לאָיאַליטעט לגבי דעם היטלעריס־טישן שטאַט? ניין, ס'איז נישט גענוג. די „יידישע רונדשוי" קריטיקירט די רע־זאָלוציע פון קאָנגרעס פאַרוואָס זי האָט דערמאָנט וועגן „רעכט" פאַר יידן אין דייטשלאַנד. דאָס קומט, פאַרשטייט זיך, דערפון וואָס די מיינסטע דעלעגאַטן פאַרשטייען נאָך נישט דעם גרויסן פאַרנעם פון דער „דייטשער רעוואָלוציע"...

„ווער עס האָט נישט באַטראַכט די דייטשע אַנטוויקלונג פון אינעווייניק, קען נישט אָפּשאַצן דעם פאַרנעם פון דער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד. דאָ איז דער ליבעראַליזם ענדגילטיק דערליידיקט, דער פּאַרלאַמענטאַריזם וועט נישט אומ־קערן זיך צוריק, דער ראַסן־פּרינציפּ איז געוואָרן דער יסוד פון דער מלוכה. עס וואָלט געווען נאַריש פאַרצושלאָגן היינט די יידן אין דייטשלאַנד אַ פּאָליטיק, וואָס שטרעבט ווידער אויפצוריכטן די קאָנסטיטוציע פון ווייִמאַר... מיר גלויבן אַז אויך די דייטשע יידן מוזן געפינען זייער פּלאַץ אין דער מלוכה, און מיר האָפן, אַז עס וועט זיך געפינען דערצו די פאָרם וואָס שטייט אין הסכם מיט די פּרינציפּן פון נייעם שטאַט. ווען דער קאָנגרעס ווענדט זיך אָבער צו דער וועלט, זי זאָל העלפן די יידן אין דייטשלאַנד „צו באַקומען ווידער זייערע רעכט", דאַן פאַרשטייט ער נישט די אויפ־גאַבע. עס האַנדלט זיך נישט וועגן ווידער באַקומען, נאָר וועגן נייגעשטאַלטן"...

עס איז נאָך ווייניק וואָס אַ יידישע עמאַנציפּאַציע־באַוועגונג זאָגט זיך אָפּ פון רעכט, זי דערקלערט נאָך דערצו, אַז דער פאַשיזם איז דער זיגער אויף שטענ־

דיק. „דער פּאַרלאַמענטאַריזם וועט נישט אומקערן זיך צוריק". — מי בקש זאת מידכם...?

אויך דאָס איז נישט גענוג. ביי יעדער נייער געלעגנהייט ווערט אָפּגעגעבן אַ דעקלאַראַציע פון הכנעה און אַן אָנבאָט פון אַ גוט צוזאַמענלעבן. היטלער טרעט אַרויס פון דעם פעלקערבונד און גאַנץ דייטשלאַנד מוז אָפּגעבן די שטים פאַר זיין חכמה. די דייטשע יידן מוזן אויך שטימען מיט אַלעמען. שרייבט אָבער די „יוד. רונדשוי" דעם 17־טן אָקטאָבער נישט נאָר אַ פּאַטריאָטישן אַרטיקל, נאָר נאָך אַ פּאָר זאַצן דערצו.

„מיר האָבן נישט די כוונה צוצשרייבן זיך אין דייטשן שטאַט אַ ראָלע אָדער אַ שטעלונג וועלכע דאָס דייטשע פאָלק וויל אונדז נישט געבן... די דייטשע יידן וויסן אַז יענע פאָרמאַלע „גלייכבאַרעכטיקונג" וועלכע האָט געגאָלטן ביז 1933, קענען זיי מער נישט האָבן אין דעם היינטיקן שטאַט. אָבער זיי שטרעבן צו אַ פרידלעכן און בכבודיקן צוזאַמענלעבן מיט די נישט־יידישע מיטבירגער".

און אויב אויף דעם נאַציאָנאַל קאָנגרעס אין נירענבערג האָט היטלער געהאַלטן די רעדעס וועגן זיין ראַסן־משוגעת און דערביי געבריקעט מיט די פיס אין די יידן, דאַרף קומען די „יידישע רונדשוי" (דעם 8־טן סעפּטעמבער) און אָפּגעבן ווידער אַ דערקלערונג: „מיר מוזן אָנערקענען דעם ראַסישן ענטוזיאַזם פון דער נייער דייטשער באַוועגונג און נישט מיינען בטעות, אַז מען קען איינווירקן מיט ראַציאָנאַלע טעמים אויף אַזאַ פראַגע פון געפיל. גלייכצייטיק האָבן מיר דאָס רעכט צו פאַרטיידיקן זיך קעגן דער לערע פון דער מינדערוועריקייט פון דער יידישער ראַסע. צו וואָס מיר שטרעבן איז אַ פאַרהעלטעניש פון קעגנזייטיקן רעספּעקט, ביי אָנערקענונג פון דעם ווערט פון יעטווידער ראַסע".

גענוג ציטאַטן. די שרייבער פון אַזעלכע אַרטיקלען וויסן וויפל בלוט און צרות פאַר דער וועלט עס שטעקט הינטער דעם „ראַסישן ענטוזיאַזם" פון די היטלערס. זיי וויסן, אַז די יידישע ראַסע האָט גאַנץ אַנדערע היסטאָרישע אויפגאַבן. פונדעסטוועגן שרייבן זיי וועגן „קעגנזייטיקן רעספּעקט", פון בכבודיקן צוזאַמענלעבן צווישן די פייניקער און געפייניקטע! וואָלטן זיי שוין בעסער געשוויגן!...

* * *

וועט מען אונדז זאָגן: ס'איז לייכט צו קריטיקירן זיצנדיק דרויסן פון דייטשלאַנד. מען מוז אַריינקוקן אין דער נשמה פון יענע וועלכע זיצן אין דעם לייבנגרוב פון די יידנהאַסער, וועלכע טוען מיט איבערגעגעבנקייט די אַרבעט פון זאַמלונג און אָרגאַניזאַציע, וועלכע זענען נישט מענטשן מיט פרייע באַשלוסן...

אָבער מיר טאָרן נישט אָננעמען אַזעלכע דערקלערונגען, אויב מיר ווילן נישט צולייגן די האַנט צו דער דעמאָראַליזאַציע אין אייגענעם פאָלק. טאַקע אין אונדזערע יאָרן איז אַן אַנדער טייל פון די יידישע מאַסן, אין סאָוועט־רוסלאַנד, אַוועקגעשטעלט געוואָרן פאַר אַן ענלעכן נסיון, — און ער האָט זיך נים אונטערגעגעבן. די ציוניסטישע סאָציאַליסטן אין רוסלאַנד האָבן פאַר זייערע אויגן

דעם זעלביקן אידעאל ווי די דייטשע; די פּראָפּאַגאַנדע פון זייער אידעאל איז זיי דאָרטן פאַרבאָטן, מוזן זיי שטיין דאָרטן אין אַ שווערן אָפּווער־קאַמף. זיי האָבן זיך אָבער נישט אָפּגעשיידט פון דעם אַלגעמיין־רוסישן סאָציאַליסטישן קאַמף פאַר פרייהייט, און זיי האָבן זיך נישט אָפּגעזאָגט אויך פון דער פולסטער פרייהייט פאַר די אייגענע, יידישע מאַסן. און אַז די באָלשעוויסטישע מלוכה האָט זיי גענומען פאַרפאָלגן, האָבן זיי — אָט די יונגע און יינגסטע פון פאָלק — גענומען אַף זיך דעם בלוטיקן יאָך פון ליידן און מסירת נפש. יאָרן, יאָרן־לאַנג זיצן זיי אין די טורמעס, קוועלן זיי זיך אין די וויסטענישן פון סיביר און טורקעסטאַן, פאַלן זיי קרבנות פון זייער הייסער אמונה. דאָרטן אין די ליידנס־פלעצער, מישן זיי זיך אויס מיט אַלע אײדעלע פרייהייט־קעמפער אין באָלשעוויסטישן רוסלאַנד. און זיי — די פּאַרטיי־מענטשן פון אַ ציוניסטישער באַוועגונג — ווערן גלייכצייטיק קעמפער פאַר אַ ל ע אָן אויסנאַם יידישע און אויך רוסישע מאַסן אין לאַנד.

די לאַגע אין דייטשלאַנד איז אין פיל הינזיכטן אַנדערש. מען קען נישט פאַרלאַנגען פון דייטשע יידן העלדנטום, בעת זיי זעען אַרום זיך, אין די ברייטסטע דייטשע פאָלקס־מאַסן, הכנעה און פאַרראַט. אין אַ לאַנד, וווּ עס האָט זיך געלאָזן צעברעכן די גאַנצע אַרבעטער־באַוועגונג, די קאַטוילישע קירך, די פעאָדאַלע אַריסטאָקראַטיע, אין אַ לאַנד, וווּ ס'זענען נישטאָ קיין רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס, — דאָרטן טאָר מען נישט דערוואַרטן קיין באַזונדערע קרבנות־געטרייִשאַפט פון יידישע באַוועגונגען.

זיי שטייען אונטער אַ גוואַלדיקן צוואַנג; זאָל זיין אַזוי. דער צוואַנג קען זיי נישט דערלאָזן צו טאָן די וויכטיקסטע פונקציעס פון אַ פאָלקס־קערפּער. ער קען זיי אָבער נישט צווינגען צ ו ט אָ ן זאַכן קעגן זייער אייגענעם געוויסן. די יידישע געשיכטע האָט אַ לאַנגן מאַרטירער־לעבן הינטער זיך און זי ווייסט, אַז ס'זענען דאָ פאַלן ווען מען זאָגט קאַטעגאָריש: יהרג ואל יעבור! און אויב פון אַ יידישער פרעסע ווערט פאַרלאַנגט, אַז זי זאָל באַגיין, צו איר זעלבסטשוץ, שמד־שטיק, איז בעסער זי זאָל נישט זיין, זי זאָל ש וו ײ ג ן.

אויב מען טוט אַנדערש, הייסט עס, אַז מען אונטערשטיצט אומדירעקט דעם פאַשיסטישן סדר אין דייטשלאַנד. דער ציוניזם לאָזט זיך פירן פון נוצלעכקייט־חשבון, ער וויל וואָס מער מענטשן אַרויסנעמען פון דעם נאַציישן גהינום. אָבער ער זעט נישט דעם שאָדן וואָס פאָלגט נאָך ווי אַ שאָטן דעם נוצן. ער רייסט אָפּ די יידישע ליידנדיקע גענעראַציע פון דעם באַפרייונג־קאַמף פון דעם אַרומיקן פאָלק (און מען טאָר נישט פאַרגעסן, אַז אין די דייטשע טורמעס זיצן גענוג ערלעכע קעמפער, וועלכע וועלן נישט פאַרשטיין די „יידישע" איינשטעלונג צום פאַשיזם און צו זייער אייגענעם מזל). ער שאַפט אַ געפערלעכן ביישפּיל פאַר די אַרומיקע אַנטיסעמיטישע רעגירונגען; אויך זיי וועלן ברוטאַל אַרויסשטופּן יידן פון אַלע פּאָזיציעס און זאָגן זיי: פאָרט קיין פּאַלעסטינע! און אַזוי ווי די אַלע מיליאָנען יידן קענען נישט אַריבערגיין קיין ארץ־ישראל, וועט עס באַטייטן, אַז פאַר די אין די ווינקלענדער געבליבענע יידישע מאַסן זאָל געשאַפן ווערן אַ געטאָ

אָן פּאָליטישע און מענטשלעכע רעכט, אָן צוזאַמענהאַנג מיט דעם אַרומיקן פאָלק און קולטור. און נאָך עפּעס: טאָלעראַנץ לגבי דעם פאַשיזם אין דייטשלאַנד הייסט גאָרנישט, אַז מען ווערט פּטור פון אים אין פּאַלעסטינע. די היטלעריסטישע האַנט, וועלכע שטעקט זיך היינט אַריין אין אַלע לענדער פון דער וועלט, וועט זיך נישט אָפּשטעלן אויך אין א״י. זי וועט געפינען די נייטיקע אַראַבישע און אַנדערע העלפער כדי צו אונטערמינירן דעם יידישן אויפבוי אויך דאָרטן.

3. די ליבעראַלן

עס זאָל דערמאָנט ווערן אין א פּאָר ווערטער דער שטרייט, וועלכער גייט אָן אין דייטשלאַנד צווישן דעם ציוניסטישן און דעם יידיש-ליבעראַלן, אַסימי־לאַטאָרישן לאַגער. מיר זיינען די שאַרפסטע קעגנער פון אָט דער פאַרמבולדיקער בירגערלעכער אַסימילאַציע פון דייטשע (אָדער ענגלישע) יידן. די דייטשע קאַ־טאַסטראָפע האָט זיי צום טייל אויסגעניכטערט. אָבער זיי באַמיען זיך עד־היום אויפצוהאַלטן זייער אַלטע אידעאָלאָגישע פּאָזיציע. „מיר גיבן ניט אויף די האָפע־נונג (שרייבט די „יידיש-ליבעראַלע ציימונג״ דעם 8-טן דעצעמבער 1933), אַז אין דער נאָענטער צוקונפט וועט מען דערקענען, אַז דער זאַץ „יידן זענען קיין דייטשן ניט״ איז פּונקט אַזוי אומריכטיק ווי למשל דער זאַץ „קריסטן זענען ניט קיין דייטשן״. אַלס דייטשע מענטשן פון יידישן גלויבן ווילן מיר לעבן אין אונדזער פאָטערלאַנד: מיר האָבן קיין אַנדערן ניט... גראָד ווען מיר ווען זיך אויסלערנען צו זיין יידן אין דעם גייסטיקן זינען פון דעם וואָרט, דעמאָלט וועלן מיר קולטורעל און עקאָנאָמיש צונויפגיסן זיך מיט דעם לעבן פון אונדזער היימ־לאַנד״. „אונדזער יוגנט מוז דערצויגן ווערן אין דעם אומצושטערבאַרן געפיל פון דער פאַרוואָרצלונג אין דעם דייטשן היימלאַנד״.

אָט־דאָס געפיל לעבט שטאַרק אין די הערצער פון דייטשע יידן. א לירישן אויס־דרוק האָט עס געפונען אין א ליד „דייטשלאַנד״, וועלכעס איז געוועז אָפּגעדרוקט אין דעצעמבער 1933 אין דער „צענטראַל-פאַריין-ציימונג״ פון בערלין. א פּאָר שורות פון דעם ליד:

דייטשלאַנד

די ערשטע שריט ביי מיין מוטערס האַנט
געטראָטן אויף דיין באָדן, דו דייטשעס לאַנד.

דו האָסט מיר פייגל, בלומען, בוים געבראַכט,
מיטן ערשטן שמייכל האָב איך צו דיר געלאַכט.

און האָב איך געוויינט אין ערשטן קינדער־שמערץ,
האָבן דיינע לידער געזונגען טרייסט אין האַרץ.

— — — — — — — — — — — — — — — —

מיט ערד דיינער דעקט מען דעם טויטן צו —
אויף דייטשלאַנדס ערד זענען מיר ניט איך און דו?

אָ, דייטשלאַנד, דייטשלאַנד, צי איז דאָ אַ גרעסערע פּיין
ווי די: אַ פרעמדער אין פאָטערלאַנד צו זיין?...

מיר קענען די ווערטער, מיר קענען דעם ניגון. אונטער די קלאַנגען האָבן יידישע דײַטשן באַמיט זיך צו באַהאַלטן פון זייער פאָלק און זיין צוקונפט. אויך איצט סטאַרען זיי זיך מיט אַלע כוחות צוצופאַלן צו דער ברוסט פון דער דייטשער מאַמע־ערד, צונויפגיסן זיך מיטן היימלאַנד. זיי פאַרמאַכן זייערע אויגן אויף דעם, אַז דאָס היימלאַנד איז געוואָרן פאַשיסטיש, מענטשנפרעסעריש, געצנדינעריש־ווילד. זיי ריידן, פונקט ווי די ציוניסטן, אין אַ הכנעה־סטיל, זיי זוכן פאַרשטענדיקונג מיטן „נייעם דייטשלאַנד", זיי ווילן אַריינגעגלידערט ווערן אין אים. — אָבער איין שטריך איז דאָ אין זייער שטרייט מיטן דייטשן ציוניזם, וועלכער מוז פּאָזי־טיוו אָפּגעשאַצט ווערן. דאָס איז זייער לעבנס־געפיל און זייער דערקלערונג: מיר זענען היגע און מ י ר ב ל י י ב ן ד אָ! „די גרעסטע מערהייט פון די דייטשע יידן וועט פאַרבלייבן אין דייטשלאַנד" — שרייבן זיי אין זייערע בלעטער. דערמיט קרייצן זיי איבער דעם היטלעריסטישן פּלאַן פון פאַרניכטן, אַרויסטרייבן די יידישע מאַסן פון דייטשלאַנד. דערמיט פאַרפעסטיקן זיי דאָס אומצעשטער־באַרע ר ע כ ט פון יידן צו לעבן און שאַפן אין דער גאַנצער וועלט אָן אויסנאַם. אָט דער צוזאַמענבונד פון יידן מיט דער גרויסער וועלט קען פאַרלאָרן גיין אין ציוניזם.

* * *

פונקט אַזוי ווי דער דייטשער ציוניזם האָט דער וועלט־ציוניזם פאַרנומען אַ פּאַסיווע פּאָזיציע לגבי דעם דייטשן פאַשיזם. ער האָט באַטראַכט די קאַטאַס־טראָפע פון דייטשן יידנטום נאָר אַלס באַווייז פאַר זיין טעאָריע, נאָר אַלס אַ נייעם פאַקטאָר פאַר דעם אויפשוואונג פון דער ציוניסטישער באַוועגונג. אַלע אַנדערע געדאַנקען האָט ער אונטערגעאָרדנט דעם איינאיינציקן ציל פון פּאַלעסטינע־אויפ־בוי. דערפאַר האָט דער ציוניזם דערלאָזן, אַז אַ שטענדיקע אָפיציעלע ג ע ש ע פ ט־לעכע פאַרבינדונג זאָל געשאַפן ווערן צווישן פּאַלעסטינער אינסטאַנצן און דער היט־לער־מלוכה. דער „טראַנספער־אָפּמאַך" האָט געשאַפן פאַר אַ צאָל דייטשע יידן די מעגלעכקייט צו ראַטעווען זייערע קאַפּיטאַלן, און ער האָט גלייכצייטיק געבראַכן די מעגלעכקייט צו פירן אַ פאָלקס־קאַמף קעגן יענער מלוכה. דער אָפּמאַך האָט געשאַפן אַן א ו מ נ אַ ט י ר ל ע כ ן פאַקט וועלכער ליגט ווי אַ בלייערנע משא איבער דעם יידישן באַוואוסטזיין: ער האָט צונויפגעבונדן אין אַ בשותפותדיקער אַרבעט דאָס לאַנד פון יידישן אויפבוי מיט דעם לאַנד פון יידישן חורבן... דער־פאַר האָט דער ציוניזם פאַקטיש דורכגעבראַכן דעם ב אָ י ק אָ ט וועלכן די יידישע

מאַסן האָבן דערקלערט דעם היטלער־רעזשים. די קלאָרע ליניע פון באַיקאָט־קאַמף קען זיך נישט האַלטן דאָרטן ווו אַ זייער איינפלוסרייכע באַוועגונג איז נישט פאַראינטערעסירט אין איר, באַציט זיך קאַלטבלוטיק צו איר. — דערפאַר איז אויך מעגלעך געוואָרן אַזאַ אומגעהויערער פאַקט ווי דער פון יאַנואַר 1934: „דער דייטשער מכבי־בונד האָט אָנגעהויבן אונטערהאַנדלונגען מיט די דייטשע אינס־טאַנצן וועגן צולאָזן יידישע ספּאָרט־מענטשן פון פּאַלעסטינע צו דער וועלט־אָלימפּיאַדע אין בערלין אין יאָר 1936”. אַמאָל האָבן יידישע קינדער נישט פאַר־שטאַנען דעם באַטייט פון ספּאָרט־שפּילן (מען האָט זיי אַפילו געלערנט, אַז „תורה מתשת כוחו של אדם”). היינט זענען זיי געוואָרן אַזוי ספּאָרטמעניש און שטאַטס־מעניש קלוג, אַז עס ציט זיי צום שפּיל דווקא אין דעם לאַנד פון קנעכטשאַפט און ליידן...

עס איז באַזונדערס שמערצלעך דער געדאַנק, אַז אין דער איצטיקער ציוניס־טישער פירונג שפּילן אַן אַנטשיידנדיקע ראָלע די פּועלי ציוניסטן און אַז זיי האָבן צוגעלאָזן די דאָזיקע גאַנצע אַנטוויקלונג. צוליב ארץ־ישראל האָבן זיי פאַרלאָרן פון אויג די גרויסע, אין אַלע לענדער צעוואָרפענע יידישע וועלט; צוליב דעם אויפבוי האָבן זיי פאַרגעסן וועגן דעם קאַמף קעגן דעם שונא פון די יידישע און נישט־יידישע מאַסן. מען וועט העלפן איבערפירן קיין ארץ־ישראל אפשר גרעסערע מחנות פון דייטשע יידן און זייער יוגנט. אָבער — וועלן זיי אַלע קומען אַהין מיט אַ נייער וועלטאַנשויונג, מיט אַ פאַרטיפטן מאָראַלישן געוויסן? וועלן זיי טראָגן אין זיך די נייע גאָר גרויסע כוחות וועלכע זענען נייטיק כדי צו באַקעמפן דאָס בייז וואָס באַהערשט אַלץ מער די וועלט? אָדער וועלן זיי זיין פשוט יידישע פּליטים אריבערגעטראָגענע פון דייטשלאַנד קיין פּאַלעסטינע?

די גרויזאַמע צייט האָט אויפגעשטעלט פאַר אונדז די שווערסטע גייסטיקע פראַגן. צי האָט דער ציוניזם געגעבן אויף זיי דעם ריכטיקן גייסטיקן ענטפער? ווער קען דאָס באַהויפּטן?

4. די פרומע

האָט געגעבן אַן ענטפער אויף דער צייט פון ביטערע גזירות די יידישע פרומע וועלט? לויט דעם ווי מען שטעלט זיך פאָר, איז די דאָזיקע וועלט ווייט פון די טומלדיקע גאַסן פון די גרויסשטעט. זי איז פאַרנומען נישט אַזוי מיט דעם אויפבוי פון די דרויסנדיקע פּאָליטישע און סאָציאַלע פאָרמען, ווי מיט דעם גייסטיקן אויסלעבן זיך פון דעם איינצלנעם ייד־יחיד. יידישע פרומקייט זאָל נישט יאָגן זיך אויף די פאַרפלאָנטערטע וועגן פון דער היינטיקער מלוכה־וועלט; אירע וועגן פירן אין די טיפענישן פון דעם יחידס נשמה. זי אַנטפּלעקט זיך אַמערסטן אין דעם האַלב־טונקל פון דער געלייטערטער בית־מדרש־ און ישיבה־לופט.

עס איז אויסגעבראָכן פאַר יידן אַ צייט פון אומדערהערטע פאַרפאָלגונגען. נישט נאָר דער גוף פון פאָלק ווערט געמאַטערט, אויך זיין כבוד, זיין גייסט ווערן

געשענדט. דער אַנגריף ווערט געפירט פון אַ באַוועגונג, וועלכע איז נישט נאָר אַ שונא ישראל, נאָר האָט זיך פאַרמאָסטן אויף דאָס הייליקסטע אין יעדער אמונה: אויף דער אויבערמאַכט פון גאָט איבער מענטש. נישט אומזיסט האָט דער היט־לעריזם, וואָס איז געצנדינעריש לויט זיין תוך, דערשפירט דעם טיפסטן תהום צווישן זיך און די יידן. ווער נאָך אַזוי ווי די יידישע פרומע האָבן געקענט דערפילן דעם באַדייט פון דעם קאַמף? אין איין יאָר זענען זיי אַריבערגעוואָרפן געוואָרן אויף יאָרהונדערטער צוריק, אין די צייטן פון די גרויסע יידישע אמונה־קאַמפן און קרבנות.

איז די יידישע רעליגיעזע וועלט פאַרציטערט געוואָרן ביז אין איר טיפסטן גרונט? בעת דאָס פאָלק גייט אָפּ פאַר אונדזערע אויגן מיט בלוט, ווען זיין לע־בעדיק לייב ווערט געריסן אין שטיקער, ווען זיין נאָמען ווערט געמאַכט צו שאַנד און צו שפּאָט, — וואָס האָבן די פרומע דערצו געזאָגט? זיי קענען נישט, זיי ווילן ניט איבעראַנדערשן געזעלשאַפטלעכע יסודות, אָבער וואָס האָבן זיי צו זאָגן אין אַזאַ צייט דער נשמה פון דעם ליידנדיקן ייד? האָבן זיי אים צוגעגעבן נייע זעלישע כוחות דורך אַ שטאַרק וואָרט, האָבן זיי זיין לעבנס־כוח שטאַלענער געמאַכט לגבי די צרות וואָס האַלטן אין וואַקסן?

ווער קען עס באַהויפּטן? די פרומע קרייזן, וועלכע האָבן זיך פאַרבונדן מיטן ציוניזם, זענען געוואָרן פּאָליטיקער, פּאָליטיש אין ערגסטן זין פון וואָרט. זיי ווילן אין ארץ־ישראל דווקא אַ שטאַט; נישט עפּעס אַ מלכות שדי, נאָר אַ שטאַט פון אונדזערע צייטן. זיי שטויסן אָפּ די אַראַבישע באַפעלקערונג אין לאַנד, זיי ווילן דווקא האָבן די מערהייט. זיי באַקעמפן די אַרבעטער־צענטערס, זיי האָבן נישט קיין אינטערעס צו דעם קיבוצישן לעבן, זיי האָבן אויפגעטאָן נאָך מער! זיי האָבן זיך פאַרבונדן מיט יענער מחנה אין ציוניזם, מיט די רעוויזיאָניסטן, וועלכע זענען די ברוטאַלסטע פאַרקערפּערונג פון דער היינטוועלטיקער מלוכה־שיכרות. פרומע קרייזן וואָס געדענקען נאָך די ווערטער „לא בכוח ולא בגבורה", גייען געאָרעמט מיט יענע פאַר וועלכע די הויפּט־תשוקה איז אַ געפּאַנצערטע האַנט. דווקא אין ארץ־ישראל, אין לאַנד וווּ די נביאים האָבן געפּאָ־דערט מיט טויזנטער יאָרן צוריק אַ נייע וועלט, פירן איין די היינטיקע מזרחי־פרומע, צוזאַמען מיט די בריונים, די אַלטע צעלעכערטע אייראָפּעישע וועלט.

און די יידישע פרומע, וועלכע שטייען דרויסן פון ציוניזם? זיי זענען אַרויס פון די שולן און שטיבלעך, זיי זענען געוואָרן פּאָליטיקער. דעם גאַנצן דיפּלאָמאַ־טישן קלאַפּערגעצייג פון היינטוועלטיקע „שטאַטסמענער" האָבן זיי זיך דער־וואָרבן, און באַנוצן אים נישט שלעכט. אויף אַלע פּאָליטישע ירידן טומלען זיי זיך, אין די פּאַרלאַמענטן זיצן זיי. זיי אונטערשטיצן רעגירונגען, זיי נעמען אָן מלוכהשע פאַרפליכטונגען. דער בויגעוודיקער פּרינציפּ פון נוצן, פון תכלית האָט פאַרביטן די אַבסאָלוטע, אומבויגזאַמע פאָדערונג פון אַ רעליגיעזער וועלטאַנשויאונג. זיי האָבן נישט געהייליקט די וואָכעדיקע פּאָליטישע קאַמפן אין פאָלק, זיי האָבן, פאַר־קערט, הייליקע בענקשאַפטן פון פאָלק וואָכעדיק געמאַכט.

זייער פאָלק זעט נישט קיין אויסוועג. מען שפּייזט אים מיט קאַרגער צדקה־הילף, מיט מעות חיטים, מיט לחם־אביונים. אָבער — צי האָבן זיי געגעבן דעם פאָלק עפּעס מער? האָבן זיי דערקענט וועלכע גיפטן פרעסן פון אינעווייניק דעם קערפּער פון פאָלק? ווי שטענדיק אין די גוטע צייטן. האַלטן די מאַסן אין איין מיסחרן, האַנדלען, אָפּנאַרן זיך קעגנזייטיק. די סאָציאַלע קעגנזאַצן אין פאָלק זענען טיף ווי די אָפּגרונטן. אין די גרעסטע יידישע שטעט — ווילנע, וואַרשע, לעמבערג — מוז אַ העלפט פון דער באַפעלקערונג אָנקומען צו צדקה. וויפל צעבראָכענע נשמות שטעקן הינטער אַזעלכע ידיעות! האָבן די טרעגער פון פרומקייט אַריינגעריסן זיך אין יידישן לעבן מיט פאָדערונגען וואָס זאָלן איבעראַנדערשן אים פון אינעווייניק? האָבן זיי גערופן די שטאַרקע און רייכע אין פאָלק צו תשובה? האָבן זיי פאַרלאַנגט, אַז צדקה זאָל ווערן מער ווי אַ געוווינהייט, זאָל ווערן אַ קרבן פאַר די געבער? באַמיִען זיי זיך, אַז די פּרינציפּן פון עקאָנאָמישער חברשאַפט, פון קאָאָפּעראַטיווער צוזאַמענאַרבעט זאָלן אַריינדרינגען צו דעם יידישן קליין־מענטשעלע וועלכער ווערט דערשטיקט אין זיין לעבנסקאַמף? אין יענע גרויזאַמע אַלטע תקופות, ווען דאָס פאָלק פלעגט זיך זען אַרומגערינגלט פון שונאים, האָבן זיינע פרומע פאַרטרעטער געשטאַרקט אין אים דעם ביטחון, דעם גלויבן אין גאולה. זיי האָבן פאַרפעסטיקט אין אים די אינערלעכע פאַרבונדנקייט, געשאַפן אין אים ברעקלעך פון גייסטיקער פרייד אין דער פינצטערער נאַכט. איז עס היינט ווי נישט איז פאַראַנען? גאָט נידערט נישט אַראָפּ צו די פרומע, פּונקט אַזוי ווי זיי דערהייבן זיך נישט צו אים.

5. סאָציאַליזם

וואָס האָבן געגעבן דעם יידישן אַרבעטס־פאָלק אין לויף פון פאַרגאַנגענעם יאָר יידישע סאָציאַליסטן? האָבן זיי אַריינגעבראַכט אין אונדזערע מאַסן ווען נישט אַ ניי וואָרט, איז כאָטש נייעם מוט און שטאַנדהאַפטיקייט? האָבן זיי פאַרשאַפט די מאַסן ווען נישט אויסערלעכן כוח לגבי דער אַרומיקער וועלט, איז כאָטש אינערלעכע סאָלידאַריטעט און פעסטקייט? ווער קען עס היינטצוטאָג באַהויפּטן?

געוויס, די פּאָזיציעס פון יידישע סאָציאַליסטן אין פאָלק האָבן נישט געקענט זיך פאַרשטאַרקן אין אַ צייט ווען דער וועלט־סאָציאַליזם האָט באַקומען אַזעלכע גוואַלדיקע קלעפּ. די מפּלה פון דעם דייטשן אַרבעטער־קלאַס האָט צוגעדריקט צו דער ערד אויך דעם יידישן סאָציאַליסט. דער העלדישער אונטערגאַנג פון דער עסטרייכישער אַרבעטער־באַוועגונג האָט דערהויבן אומעטום, באַזונדערס אויף דער יידישער גאַס, דעם רעוואָלוציאָנערן באַוווסטזיין פון סאָציאַליסטן. אָבער — אויך עסטרייך האָט באַוויזן, אַז דערווייל האַלט דער אַרבעטער־קלאַס אין איין צוריק־

כרעטן און פּאָלן 1). די דריקנדיקע לאַסט פון די מפּלות דרויסן איז נישט צו לייקענען. אָבער אין דער סאָציאַליסטישער וועלט־באַוועגונג איז נישטאָ קיין חילוק צווישן „גרויסע" און „קליינע" פעלקער. דייטשלאַנדס און עסטרייכס פּראָלעטאַריאַט האָבן געמעגט אויף אַ צייט אונטערגיין, און די יידישע סאָציאַליסטישע מחנה האָט נישט געטאָרט אָפּשוואַכן איר אָנגריפס־כּוח. יידישע סאָציאַליסטן האָבן פאַר זייערע אויגן אייגענע אומגעהויערע ליידן פון פאָלק, זיי מוזן טראַכטן אין גיין אייגענע וועגן אין זייערע קאַמפן. ווייל יידישער סאָציאַליזם איז לחלוטין נישט נאָר אויסשטראַלונג און אָפּשפּיגלונג פון וועלט־סאָציאַליזם.

האָבן זיי געפונען אָדער געזוכט זייערע אייגענע וועגן, אין דעם ברענענדיקן ליכט פון די נייע געשעענישן? זאָל מיר דאָ דערלויבט ווערן צו ברענגען אַ פּערזענלעכן דאָקומענט, וועלכער וועט באַלייכטן אין אַ געוויסער מאָס די לאַגע. אין מאַי 1933 האָב איך פונאַנדערגעשיקט אַ בריוו צו די פירער פון אַלע יידישע סאָציאַליסטישע באַוועגונגען — מיט אַ פאָרשלאָג צו באַטראַכטן די פראַגע פון אַ יידיש־סאָציאַליסטישן איינהייט־פראָנט. דער בריוו איז געשיקט געוואָרן צו אַלע אָן אויסנאַם פאַראַנטוואָרטלעכע פירער פון: „בונד", רעכטע פּועלי־ציון, לינקע פּועלי־ציון, השומר הצעיר; צו די טוער פון אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס אין פּוילן, לעטלאַנד, ליטע, אַמעריקע, פּאַלעסטינע; צו אַ ריי איינצלנע מחוץ למחנה שטייענדיקע יידישע סאָציאַליסטישע דענקער און טוער. (צו יידישע קאָמוניסטן נישט געשיקט, ווייל זיי האָבן נישט קיין מעגלעכקייט צו טראַכטן זעלבסטשטענדיק און אויסאַרבעטן אַן אייגענע ליניע פאַר די יידישע אַרבעטער־מאַסן). איך וועל ברענגען דאָ דעם פולן טעקסט פון דעם בריוו, איך מוז אָבער שוין זאָגן, אַז — קיין איינציקער פירער פון די אַלע פּאַרטייען האָט נישט געענטפערט דירעקט און אָפן אויף דער דאָזיקער ווענדונג. אייניקע נאָר, פון בונדיסטישן און פּועלי־ציוניסטישן לאַגער, האָבן געענטפערט, אַז די זאַך שיינט צו זיין אוממעגלעך, לכל הפּחות אין דער איצטיקער צייט...

דער פאָרשלאָג פון אַן איינהייטס־פראָנט

השובער חבר!

איך דערלויב מיר צו ווענדן זיך צו אייך אין אַ זייער וויכטיקן ענין וועלכער איז אונדז ביידן נוגע אין דער זעלביקער גלייכער מאָס. מיר ווילט זיך דערביי האָפן אַז אונדזער מיינונג־אויסטויש וועגן אָט דעם ענין וועט זיך נישט פאַרוואַנדלען אין נאָר אַ טעאָרעטישער דיסקוסיע, נאָר וועט האָבן אין זינען צו פירן צו געוויסע פּראַקטישע שריט. איך שרייב אייך דעם בריוו נאָר פּערזענלעך, אָן קיין שום אויפטראָג פון אַ וועלכער נישט איז

1) מיט וואָס פאַר אַ שאַדנפרייד און שינאה שרייבט דער רעוויזיאָניסטישער פּאָעט אורי צבי גרינבערג וועגן דער קאַטאַסטראָפע אין עסטרייך. „אונטערגעגאַנגען די זון פון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. נישט אַפילו קיין אָנצייכעניש פון רויטער דעמערונג אויפן זוים פון מערב־איראָפּעישן הימל" („די וועלט" פון 23־טן פעברואַר).

ייִדיש־סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. אפשר וועט דער פֿאַקט וואָס איך געהער נישט פֿאָרמעל צו קיין ייִדישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, זיין גינסטיקער פֿאַר דעם שריט וועלכן איך אונטערנעם איצטער.

דער ענין, וועלכער טרייבט מיך שרייבן צו אייך, קען בקיצור פֿאָרמולירט ווערן אַזוי: צי איז נישט געקומען די צייט צו טראַכטן וועגן אַ ייִדיש־סאָציאַליסטישן איינהייטס־פֿראָנט?

איך ווייס גאַנץ גוט וועלכע טיפֿע חילוקי דעות טיילן היינטצוטאָג אָפּ די פֿאַרשיידענע גרופּירונגען פֿון ייִדישן סאָציאַליסטישן געדאַנק. זיי זענען אָפּגעשיידט איינע פֿון דער אַנדערער דורך פֿאַרשיידענע פּראָגראַמאַטישע יסודות, דורך אַנדערשאַרטיקע סאָציאַלע שיכטן אויף וועלכע זיי שטיצן זיך, דורך טיף־פֿאַרוואָרצלטע פּאָליטישע און גייסטיקע טראַדיציעס, — און דורך זעלישער פֿאַרביטערונג און פֿרעמדקייט. עס איז יעטוועדער גרופּירונג אָן שום שוועריקייט מעגלעך צו באַווייזן, אַז זי קען זיך בשום אופֿן נישט פֿאַרבינדן מיט די אַנדערע צו געמיינזאַמע סאָציאַל־פּאָליטישע קאַמף־אַקציעס. נישט נאָר דער עבר און די טראַדיציעס שטייען אין וועג, נאָר אויך די היינטיקע אַנדערשדיקע פּאָליטישע און טאַקטישע ריכטונג־ליניעס.

און דאָך זענען די דאָזיקע ענטפֿערן ווייט פֿון צו זיין איבערצייגנדיק. דער בעסטער קעגנבאַווייז איז, אַז אַלע ייִדיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען זענען, אָפֿיציעל אָדער נישט־אָפֿיציעל, אָנגעשלאָסן אָן אינטערנאַציאָנאַלן וועלכע פֿירן היינט צו טאָג אַ קאַמפּאַניע פֿאַר דעם פּראָלעטאַרישן איינהייטס־פֿראָנט. די אַלגעמיין־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, ראשית־כל די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די קאָמוניסטן, האָבן אַ סך מער אורזאַכן איידער די ייִדיש־סאָציאַליסטישע צו שטיין אין פֿיינדלעכער קעגנערשאַפֿט איינע קעגן דער אַנדערער. איז דאָך די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אין אייראָפּע אויפֿגעטרעטן כמעט שטענדיק ווי אַ מלוכה־שטאַרקער כוח קעגן דער קאָמוניסטישער באַוועגונג. און איז דאָך דער קאָמוניזם אין ראַטן־רוסלאַנד שטענדיק אַרויסגעטראָטן מיט די שאַרפֿסטע מלוכהשע קאַמף־מיטלען קעגן די אַנדערע סאָציאַליסטישע ריכטונגען. אויב אָבער די געמיינזאַמע פֿאַשיסטישע סכנה, וועלכע האָט זיך אָנגערוקט אויף דעם פּראָלעטאַריאַט, איז געווען אימשטאַנד צו שאַפֿן אין די פֿירנדיקע סאָציאַליסטישע און קאָמוניסטישע שטאַבן די נטיה צו אַ געמיינזאַמען פּאָליטישן קאַמפֿוועג, פֿאַרוואָס זאָל די זעלביקע נטיה נישט קענען אַנטשטיין אויך אין די פֿירנדיקע קרייזן פֿון ייִדישן סאָציאַליזם? ווי וואָלט עס געווען מעגלעך, אַז ייִדישע סאָציאַליסטן זאָלן — אַלס טוער פֿון די אינטערנאַציאָנאַלן — שטרעבן צו אַן איינהייטס־פֿראָנט, און גלייכצייטיק, אַלס טוער אין די ייִדישע אַרבעטער־מאַסן, אָפּטרייבן יעדן געדאַנק פֿון אַן איינהייטס־פֿראָנט ביי זיך אין דער היים?

איך דאַרף אייך נישט אויסמאָלן, ח׳ ח., די טראַגישע לאַגע אין וועלכער עס געפֿינען זיך די ייִדישע מאַסן. איר שטייט אין די סאַמע טיפֿענישן פֿון די מאַסן, איר זייט צענדליקער יאָרן פֿאַרבונדן מיט זייערע נויטן, כדי צו וויסן גענוג וואָס עס טוט זיך ביי זיי. לאָזט מיר נאָר אָנדייטן אויף איייניקע מאָמענטן, וועלכע מאַכן די היינטיקע לאַגע געפֿערלעכער ווי ווען נישט איז פֿריִער. דער עקאָנאָמישער חורבן אין אַלע לענדער ווו עס לעבן מיליאָנען ייִדן, דערגרייכט אַלץ טיפֿערע און טיפֿערע מדרגות. עס איז נישט נאָר אומדערהערט־שווער געוואָרן דער היינט, נאָר עס זענען כמעט פֿאַרשוווּנדן די האָפֿענונגען אויף אַ מאָרגן, — אין דער ראַם פֿון דער היינטיקער געזעל־

שאַפט. די קאַטאַסטראָפע, וועלכע איז אַריינגעבראָכן אין דייטשלאַנד, האָט געשאַפן אַן אומדערוואַרטע נייע ספערע פון געפאַר. עס האַנדלט זיך נישט נאָר וועגן דעם אָנשטעקנדיקן אַנטיסעמיטישן איינפלוס, וועלכן די היטלער־מלוכה קען אויסאיבן אויף די איבעריקע מלוכות. נישט געקוקט אויף די אָדער אַנדערע דיפלאָמאַטישע באַציִונגען, וועלכע דאָס פאַשיסטישע דייטשלאַנד וועט אָנקניפן מיט די פאַרשיידענע **שטאַטן**, די „אידעאָלאָגישע" השפעה פון דעם דאָזיקן דייטשלאַנד אויף די רעאַקציאָנערע און שוואַנקנדיקע עלעמענטן אין אייראָפע און אַמעריקע וועט ווערן אַלץ שטאַרקער, — אויב דאָס היטלער־סיסטעם וועט זיך קאָנסאָלידירן. — דער היטלער־רעזשים באַטייט אָבער נישט נאָר יידן־האַס, נאָר אויך אַקטיווע און פיבערהאַפטע צוגרייטונג צו אַ מילחמה, צו אַ וועלט־מילחמה. זי וועט זיין אַן אומגליק פאַר דער גאַנצער וועלט, זי וועט זיין אַ טאָפלטער אומגליק פאַר די יידישע האָרעפאַשנע מאַסן אין דער גאָרער וועלט.

קעגן די אַלע אָנצאָליקע געפאַרן מוזן יידישע סאָציאַליסטן פון אַלע ריכטונגען אָן אויסנאַם אָנהייבן תיכף אַ סיסטעמאַטישן, עקשנותדיקן, אויף אַ סך יאָר אויסגערעכנטן שווערן קאַמף. זיי וועלן מוזן דערביי האָבן אין זינען צוויי וויכטיקע מאָמענטן. ערשטנס, אַז קיין איין איינציקע יידישע סאָציאַליסטישע פאַרטיי איז נישט אומשטאַנד אויפצונעמען און פירן דעם היסטאָרישן קאַמף **אַליין**, מיט אירע אייגענע כוחות, ווייל קיין איינאיינציקע יידישע סאָציאַליסטישע פאַרטיי באַזיצט נישט אַליין דעם אויסגעפרווטן פראָגראַם און איז נישט אַזוי פאַרוואָרצלט אין די מיליאָניקע מאַסן, אַז זי זאָל קענען אויף אייגענער אַחריות איבערנעמען דעם קאַמף. צווייטנס, די יידישע סאָציאַליסטן טאָרן זיך נישט היינטצוטאָג פאַרלאָזן נאָר, אָדער הויפטזעכלעך אויף דער סאָלידאַריטעט פון דעם **וועלט־פראָלעטאַריאַט**. נישט דערפאַר ווייל אין דעם אַרבעטער־קלאַס זאָל פעלן דאָס געפיל פון סאָלידאַריטעט מיט די געפייניקטע יידישע מאַסן, נאָר דערפאַר ווייל דער אַרבעטער־קלאַס שטייט היינט מיט געפענטעטע כוחות אויך לגבי זיינע אייגענע און דרינגענדסטע אויפגאַבן אין יעדן לאַנד. מען קען אַפילו זאָגן פאַרקערט: וועלן די יידישע אַרבעטער־מאַסן אַריבערגיין צו סאָלידאַרישער זעלבסטהילף, צו קאָנצענטרירטער זעלבסטשטענדיקער אַקטיוויטעט, וועט דאָס זיין אַ הילף נישט נאָר פאַר זיי אַליין, נאָר אַ סטימול אויך פאַר דער אָפגעשוואַכטער סאָציאַליסטישער וועלט־באַוועגונג.

וועלכע רעאַלע **אויפגאַבן** וואָלטן געשטאַנען פאַר אַ יידיש־סאָציאַליסטישן איינהייטס־פראָנט? עס זאָלן דאָ אָנגעצייכנט ווערן נאָר אייניקע אַזעלכע אויפגאַבן.

1) די אָרגאַניזאַציע פון אַ **באָיקאָט**־באַוועגונג קעגן דעם דייטשן היטלער־רעזשים. וואָלט אָט די באַוועגונג אַריבערגעגאַנגען פון די יידישע באַלעבאַטישע און נאַציאָנאַליסטישע קרייזן אין די הענט פון אָרגאַניזירטע וועלט פאַרבונדענע אַרבעטנדיקע מאַסן, וואָלט זי געקענט ווערן אַ פאָליטיש באַדייטנדיקער כוח. איך וויל דערמאָנען, אַז אַזאַ מין אויפגאַבע — באָיקאָט פון אַ רעאַקציאָנערן רעזשים דורך אַרבעטער־כוחות פון דרויסן — איז שוין אַ פאָר מאָל געפרווט געוואָרן. אין יאָר 1919 האָט דער אייראָפעישער פראָלעטאַריאַט באָיקאָטירט דעם טריומפירנדיקן רעזשים פון האָרטי אין אונגאַרן. אין יאָר 1920 האָט מען דורך אַזאַ מין באָיקאָט און סאַבאָטאַזש געשטערט דער פירונג פון אַ מילחמה קעגן ראַטן רוסלאַנד. און אויך איצט, ביי דער

מאַכט דעראָבערונג פון היטלערן, האָט דער אינטערנאַציאָנאַלער טראַנספּאָרט אַרבעטער־פאַרבאַנד (אָן דערפאָלג, לײדער) געפּרוּווט אָרגאַניזירן דעם באָיקאָט פון דײטשן פאַשיסטן־רעזשים. עס וואָלט דערפאַר געווען אַ גרויסע סאָציאַליסטישע דערגרייכונג ווען די ברייטע יידישע מאַסן פון גאָר דער וועלט פאַרוואַנדלען זייער אינסטינקטיוון רעבעלישן פּראָטעסט קעגן דעם דייטשן אַנטיסעמיטיזם אין אַ פּלאַנמעסיקער לאַנג־דויערנדיקער באָיקאָט־באַוועגונג. אַזוי לאַנג ווי יידישע קרייזן אַליין פירן אָן מיט דער פאָלקס־אַקציע, גיבן זיי איר צו אַן ענגהאַרציקן נאַציאָנאַליסטישן כאַראַקטער, שיידן זיי אָפּ דעם קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם פון קאַמף קעגן פאַשיזם בכלל, קענען זיי אויך נישט גאַראַנטירן, אַז דאָס בירגערטום וועט נישט וואַרפן דעם קאַמף ביי דער ערשטער געלעגנהייט. ווען זיך יידישע סאָציאַליסטן שטעלן בראש פון דער פאָלקס־באַוועגונג, וועלן זיי דערמיט קלאָר מאַכן איר אײדעישן פּנים, אַרײנבלאָזן נײעם פּאָליטישן ווילן אין די מאַסן, — און טאַקע דערלאַנגען באַדייטנדיקע קלעפּ דעם היטלער־סיסטעם. אַ באָיקאָט־קאַמפּאַניע, געפירט פון טויזנטער מענטשן אין צענדליקער לענדער מיטאַמאָל, אַנטהאַלט אין זיך אומדערוואַרטע שעפערישע מעגלעכקייטן פון קאַמף און דערפאָלג.

2) די יידישע אַרבעטס־מאַסן, באַזונדערס זייער יוגנט, געפינען זיך נישט קיין אָרט אין זייערע געבורט־לענדער. זיי וואַנדערן אַרויס ווו נאָר עס לאָזט זיך, קיין פּאַלעסטינע און ראַטן־רוסלאַנד אין ערשטער ליניע. איז עס ריכטיק, אַז אָט די אַלע סטיכישע, אומגעאָרדנטע, אָפּטמאָל פון יאוש געטריבענע וואַנדערונגען זאָלן אויך ווייטער אָנגיין אָן אַ קאָנטראָל און מיט־הילף פון דער פאַראייניקטער יידישער סאָציאַליסטישער וועלט? יידישע סאָציאַליסטן פון יעדער ריכטונג שטייען פאַקטיש אין אַן אינטערנאַציאָנאַלן צוזאַמענבונד צווישן זיך: פינאַנציעל, אָרגאַניזאַטאָריש און אַפילו פּאָליטיש. פאַרוואָס זאָלן זיי נישט איבערנעמען די אָרגאַניזאַציע פון די אינטערנאַציאָנאַלע וואַנדערונגען פון די יידישע מאַסן? געוויס, דווקא אויף דעם געביט שטויסן זיך שאַרף צונויף די פאַרשיידענע ריכטונגען פון סאָציאַליסטישן ציוניזם מיטן אַנטיציוניסטישן סאָציאַליזם. אָבער סיי די און סיי יענע ריכטונגען קענען נישט אַוועקגיין פון די האַרטע פאָדערונגען פון דער צייט. די קאָלאָניזאַציע פון פּאַלעסטינע האָט זיך שוין לאַנג פאַרוואַנדלט אין אַ ממשותדיקער אַרבעט פון אויפבוי פאַר צענדליקער טויזנטער דעקלאַסירטע, אָבער לעבנספעיִקע יידישע אַרבעט־מענטשן. מען מוז נישט זיין קיין ציוניסט, כדי צו אָנערקענען זאַכלעך די ראָלע, וועלכע די אַרבעט אין פּאַלעסטינע שפּילט היינט אין יידישן פאָלק. „פּאַלעסטינע” איז נישט נאָר אַ גלויבנס־פּונקט פון אַ ציוניסטישער וועלט־אָנשויונג, פּאַלעסטינע איז אויך אַ שטיקווירקלעכקייט פון יידישן לעבן. אָבער פּאַלעסטינע מוז לחלוטין נישט זיין דער איינציקער רעטונג־אינדזל פאַר די יידישע מאַסן. אויך דער סאָציאַליסטישער ציוניסט פון היינט, פּנים אל פּנים מיט דער גרויזאַמער נויט פון אַלע פאָלקס־שיכטן, מוז אָנערקענען די באַרעכטיקונג אויך פון אַנדערע קאָלאָניזאַטאָרישע פּראָיעקטן אין יידישן לעבן. וועלכער ערלעכער ציוניסטישער סאָציאַליסט וועט עס נעמען היינטצוטאָג אויף זיך מקריב צו זיין די בלוטיקסטע אינטערעסן פון זיין פאָלק לשם טריישאַפט צום צענטראַלפּונקט פון זיין וועלט־אָנשויונג? די פראַגן פון אָרגאַניזירטער עמיגראַציע

און ק אָ ל אָ נ י ז צ י ע מוזן ווערן דער צווייטער וויכטיקער געביט פון דער געמיינזאַמער אַרבעט פון אַלע יידיש־סאָציאַליסטישע גרופּירונגען.

3) אומגעהויערע אויפגאַבן, צום טייל נאָך נישט פאַרשטאַנענע, שטייען פאַר די יידישע מאַסן אין די לענדער, אין וועלכע זיי לעבן און וועלן בלייבן לעבן. נישט געקוקט אויף די צעבראָכענע יידישע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס, זענען אויך היינט מעגלעך אומצאָליקע ק אָ נ ס ט ר ו ק ט י וו ע אויפגאַבן אין אַ סך געביטן פון יידישער אַרבעט. יידישע סאָציאַליסטן אַלס יחידים זענען אַקטיוו פאַרנומען אין פאַרשיידענע האַלב־געזעלשאַפטלעכע האַלב־פּי־לאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, וועלכע סטאַרען זיך איבערצובויען אויף פּראָ־דוקטיווערע יסודות דאָס יידישע לעבן. אָבער די דאָזיקע אויפגאַבע האָבן ביז איצט נאָך נישט גענומען אויף זיך די יידישע סאָציאַליסטישע באַוועגונגען אַלס גאַנצע. די פּראָדוקטיוויזירונג פון די מאַסן איז אַ סאָציאַליסטישע אויפ־גאַבע סיי לגבי די שרייענדיקע נויטן פון היינטיקן טאָג סיי אין אָנבליק פון די רעוואָלוציאָנערע פאָדערונגען פון אַ נייער געזעלשאַפט. עס קען זיך דערביי האַנדלען וועגן אַריבערפירן אַ טייל יידישע יוגנט און אַרבעטסלאָזע דערוואַקסענע צו ל אַ נ ד וו י ר ט ש אַ פ ט. עס קען זיך האַנדלען וועגן אַריינ־ברענגען דעם ק אָ אָ פּ ע ר אַ ט י וו ן געדאַנק אין די רייען פון אַרבעטער, בעלי־מלאכות, קליינהענדלער. די פּראָדוציר־קאָאָפּעראַציע איז נאָך קוים אַריינגעדרונגען אין די יידישע פאָלקס־שיכטן; זי קען ווערן אַ שעפערישער פאַקטאָר, ווען סאָציאַליסטישע קעמפער וועלן זיך צו איר אָפּגעבן מיט דער זעלביקער ערנסטקייט, ווי צו דער פּראָלעטאַריש־פּראָפעסיאָנעלער אַרבעט. עס איז נישט אויסגעשלאָסן, אַז די פּראָדוקטן פון יידישער קאָאָפּעראַטיווער אַר־בעט זאָלן קריגן אַ פאַרשפּרייטונג אויך אין ראַמען פון אַן אינטערנאַציאָנאַל־יידישער ווירטשאַפט. עס איז קלאָר, אַז קיין איינאיינציקע יידיש־סאָציאַ־ליסטישע גרופּירונג איז נישט ביכולת אויפצוהייבן אויף אירע אייגענע פּלייצעס די שווערע לאַסט פון קאָנסטרוקטיווע, מיט אַ גרויסן פאַרנעם אויס־געאַרבעטע פּלענער. אָבער יעטוועדע ריכטונג קען אַריינברענגען איר אייגענע דערפאַרונג, איר טעמפּעראַמענט און כוח אין דער געמיינזאַמער אַרבעט פון אַלעמען. די פּלענער ליגן שוין אין דער לופט, מען מוז נאָר צורירן זיך צו זיי מיטן פאַראייניקטן ווילן פון אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

ס'פאַרשטייט זיך, אַז נעבן און הינטער אַלע עקאָנאָמישע פּלענער פון אויפבוי שטייען די גרויסע פראַגן פון פּאָליטישן קאַמף. איך לאָז דאָ די פראַגע אָן שום באַהאַנדלונג דערפאַר, ווייל ביי דער איצטיקער וועלטלאַגע צייכנט זיך אָן אַ נויטווענדיקע געמיינזאַמקייט פון די קאַמף־מיטלען פאַר אַלעמען. צי מען וויל, צי מען וויל נישט, דער קאַמף וועט מוזן זיין ראַדיקאַל.

4) אַ נאָענטע פּראַקטישע אויפגאַבע איז די צונויפרופונג פון אַ וו ע ל ט־ק אָ נ ג ר ע ס פון י י ד י ש ן אַ ר ב ע ט ־ פ אָ ל ק. די יידישע פּאָליטישע קרייזן הערן נישט אויף צו ריידן און גרייטן ביסלעכווייז צו דאָס, וואָס זיי רופן אָן אַ „יידישער וועלט־קאָנגרעס". יידישע סאָציאַליסטן וועלן אויף אים נישט גיין אָדער וועלן קיינמאָל נישט זיין צופרידן מיט זיינע אויפטואונגען. אָבער זיי טאָרן נישט איבערלאָזן אונטער אַ פרעמדער סאָציאַלער השפּעה די מיליאָנען יידישע קליינבירגער און פאָלקס־מענטשן, וועלכע האָפן אויף אַזעלכע קאָנגרעסן. די סאָציאַליסטישע גרופּירונגען זענען עד היום קליינע מינדערהייטן צווישן די ברייטע יידישע מאַסן. איצט, בעת דער צעשטערונג פון די יסודות פון יידישן פאָלקס־לעבן, ביים צוזאַמענברוך פון דעם אַלגע־

מיינעם סאָציאַלן סיסטעם, ביי די נאָענט דראָענדיקע געפאַרן פון קריג, — איצט מוזן די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען געפינען אַ וועג צום באַוווסטזיין און צום האַרצן פון די ברייטסטע יידישע מאַסן. דערצו איז נייטיק נישט אָפּשיידן זיך פון זיי, נאָר גיין און פאַרבינדן זיך מיט זיי, ארויסשטעלנדיק רעאַלע פּראָגראַמען און נישט פאַרבאַהאַלטנדיק די סאָציאַליסטישע פּאָן. וואָלט געשאַפן געוואָרן אַ יידיש־סאָציאַליסטישער איינהייט־פראָנט, וואָלט ער געקענט דינען אַלס דער באמת באַרופענער אי נ י צ י אַ ט י ו ו־קערן אויף צוזאַמענרופן דעם עכטן קאָנגרעס פון יידישן אַרבעטער־פאָלק. אויף דעם קאָנגרעס וואָלטן באַהאַנדלט געוואָרן סיי די פראַגע פון אַנטי־פאַשיסטישן באָיקאָט, סיי די פּראָבלעמען פון קאָלאָניזאַציע, סיי די וועגן פון קאָנסטרוק־טיווער אַרבעט און פּאָליטישן קאַמף אין די געבורט־לענדער. עס וואָלטן גע־באָרן געוואָרן נייע לייזונגען אויף אַזאַ קאָנגרעס פון אַרבעט־ און מענטשן־סאָלידאַריטעט. עס וואָלט דאָרטן געבאָרן געוואָרן נאָך עפּעס וויכטיקערס: אַ טיפע אינערלעכע באַגייסטערונג און אַן אַקטיווער גלויבן אין די אייגענע כוחות. (זאָלן מיר נישט פאַרגעסן, אַז די לעצטע מפּלות פון וועלט־סאָציאַליזם און די „אַרבעט" פון יידישע רעאַקציאָנערע קרייזן האָלטן אין איין צעשטערן די סאָציאַליסטישע סימפּאַטיעס אויף דער יידישער גאַס). ווער ווייסט, צי וואָלטן נישט דעמאָלט פאַרשוואונדן צום טייל די שווערע שאַטנס, וואָס ליגן היינט איבער דעם יידישן פאָלקסלעבן. יעדנפאַלס, די מאַסן און די יוגנט וואָלטן זיך אונטערגענומען פירן אַ נייעם קאַמף פאַר זייער לעבן און ווערדע, פאַר זייער אייגענעם קיום און פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַלן פרייהייט־ציל.

דערמיט וועל איך, ה"ח, פאַרענדיקן דעם בריוו. איך פאַרשטיי גוט ווי נישט פולשטענדיק און אפשר צופעליק עס זענען דאָ אויסגערעכנט אונדזערע אויפגאַבן אַלס סאָציאַליסטן. אָבער — עס האַנדלט זיך נישט וועגן געלונגענע פאָרמולירונגען. עס האַנדלט זיך וועגן דעם עצם ענין. עס שיינט מיר, אַז עס זענען היינט דאָ די היסטאָרישע פאָרויסזעצונגען און די קאָנקרעטע אויפגאַבן פאַר אַן איינהייט־פראָנט. מען מוז נאָר האָבן דעם כוח ג ו ב ר צ ו ז י י ן די ש ט ע ר ו נ ג ע ן, וועלכע עס שטייען אויף זיין וועג. אָט צוליב דעם צוועק שרייב איך אייך דעם בריוו און בעט אייך צו ווידמען אים אייער אויפמערקזאַמקייט. מיין בריוו צו אייך איז אַ פּריוואַטער, אָבער אין אַזעלכע וויכטיקע פראַגן מישט זיך זעלבסטפאַרשטענדלעך אויס דאָס פּריוואַטע מיט דעם געזעלשאַפטלעכן. דאָס, וואָס מיר האָבן זיך צו זאָגן איינער דעם אַנדערן, איז זיכער ווערט, אַז עס זאָלן דערפון וויסן יענע יידישע אַרבעטנדיקע מאַסן, אין נאָמען פון וועלכע מיר טרעטן אַלע אויף.

מיט פּייערלעכן חבר־גרוס . . .

לאָנדאָן, מאַי 1933.

*
**

ווי געזאָגט, דער בריוו איז געבליבן אָן אַן ענטפער. עס איז נישט געווען קיין צופאַל, עס איז געווען — ביי די היינטיקע באַציונגען צווישן די פּאַרטייען — צו דערוואַרטן. אַן איינהייט־פראָנט צווישן זיך קענען זיך די יידישע סאָציאַליסטן דערווייל נישט פאַרשטעלן. זיי האָבן אַרויסגעוויזן אַ ריכטיקן איינהייט־פראָנט נאָר אין איין פּונקט: אין דעם אָ פּ ז אָ ג ן ז י ך פון אַן איינהייט־פראָנט.

זאָל זיין אַזוי. אָבער וואָס האָבן די יידיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אויפ־

געטאָן אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָר יעדע פּאַר זיך אַליין? די ציוניסטישע סאָציאַליסטן זענען אויף הונדערט פּראָצענט פאַרנומען מיט דער אַרבעט פאַר פּאַלעסטינע. צי זיי ווילן צי זיי ווילן נישט, זייער טיפּסטע אויפמערקזאַמקייט איז געווענדט אַהין, זייער ענערגיע האָט נישט קיין אָנשפּאַר אין די גלות־לענדער. זיי האָבן דורכגעפירט אַ גרויסע פאָלקס־קאַמפּאַניע ביי די וואַלן צום ציוניסטישן קאָנגרעס, זיי פירן אָן אַ קאַמף מיט דעם רעוויזיאָניסטישן פליגל. — אָבער די אַרבעט לאָזט נישט איבער קיין פּראָדוקטיווע שפּורן אין די לענדער; זי איז אַלץ געווענדט אַהין, צום איינציקן לאַנד. אין די מיליאָניקע מאַסן ווערט געוועקט די האָפענונג און דער טרוים פון ארץ־ישראל; אָבער די מאַסן בלייבן אויף אָן אָרט אָן אויסוועג און האָפענונג אין דעם אָרעמיקן לעבן. אַזוי אָרום פאַרבינדט זיך גליענדער חלום מיט אייזיקן יאוש אין איין און דער זעלביקער יידישער סביבה. — דער סאָציאַליסטישער ציוניסט איז אין זיין אַרבעט געבונדן צו דער קאָאַליציע מיט דעם ציוניסטישן בירגערטום. צי ער שלאָגט זיך מיט אים אָרום, צי ער איז מיט אים סאָלידאַריש, — ער קען זיך נישט צעווענדן מיט דער גאַנצער איבערגעבנקייט צו די אינטערעסן פון די האַרעפּאַשנע מאַסן אַליין, ער איז, אַלזאָ, צוויי מאָל געפּענטעט פון אינעווייניק: דורך דעם פּראָגראַם און דורך דער באַוועגונג.

אָבער די נישט־ציוניסטישע סאָציאַליסטן, דער „בונד" ראשית־כל, זיי זענען דאָך נישט געפּענטעט פון אינעווייניק, וואָס טוען זיי אין דער היינטיקער צייט? האָבן זיי אויף וועלכן נישט איז געביט געפירט די אַרבעט פון אָדער פאַר די יידישע מאַסן אויף נייע וועגן?

— אָט איז דער ערשטער געביט וועלכער צייכנט זיך אָן אין די צייטן פון גזירות: צדקה־הילף. זי איז אינגאַנצן געבויט און אויסגעפירט געוואָרן פון די יידישע באַלעבאַטישע און אַריסטאָקראַטישע קרייזן. סאָציאַליסטן זענען געוווינט צו באַציִען זיך מיט ביטול צו אַזאַ אַרבעט. זיי מעגן עס טאָן נאָר אין איין פאַל: ווען זיי שאַפן מיט אייגענע כוחות אַנדערע פאַריינען פון סאָציאַלער הילף. אין דעם יאָר 1933 האָבן זיי עס אין ערגעץ נישט געשאַפן. אין רוסלאַנד פון די מילחמה־יאָרן האָבן סאָציאַליסטן אַריינגעוואָרפן זיך מיט ברען אין דער הילפס־אַרבעט פאַר די געיאָגטע וואַנדערער־מאַסן. זיי האָבן נישט נאָר אויפגעהאַלטן דעם מוט פון די געיאָגטע, זיי האָבן אַריינגעבראַכט קאָנסטרוקטיוון כוח אין דער צדקה־אַרבעט פון די גבירים. אין אַמעריקע האָט נאָך דער מילחמה פונקציאָנירט אַ „פּיפּל־רעליף" פון די יידישע אַרבעטער וועלכער האָט געטאָן זיין אייגענע אַרבעט צווישן די מאַסן פון מיזרח־אייראָפּע. — היינט טוט עס קיינער נישט פון די סאָציאַליסטן: נישט אין פּוילן, נישט אין אַמעריקע, נישט אין לאָנדאָן. אַלץ איבערגעלאָזן אין די הענט פון פילאַנטראָפּן און זייער ביוראָקראַטיע. אין יאָר 1934 הערשט אויף דער יידישער גאַס דער בעל־צדקה, דער פּרנס, דער גבאי פונקט ווי אין די גאָר אַלטע צייטן.

דאָס באַטייט, אַז דער יידישער סאָציאַליסט שיידט זיך אָפּ פון די טאָג־טעג־

לעבע בלוטיקע ליידן פון זיינע אייגענע מאַסן. ער שיידט זיך אָפּ פון זיי אויף אַלע געביטן. אָט איז דער געביט פון אַנטי־היטלער־באָיקאָט. חדשים־לאַנג האָט דער „בונד" ניט געוואָלט צוהערן זיך צו אָט דעם געשריי נאָך אָרגאַניזירטן באָיקאָט, וועלכער האָט זיך געטראָגן פון פאָלק. מען האָט מורא געהאַט צוטרעטן נעענטער צו דעם קאַמף־מיטל, ווייל... די יידישע בירגערלעכע קרייזן האָבן זיך גענומען פאַר אים. איז עס געווען אַ גענוגנדער גרונד? קען אַ סאָציאַליסטישע פאַרטיי לעבן דערפון, וואָס זי איז נאָר אַנטיבירגערלעך (און אַנטיציוניסטיש)? טאָר זי ניט גיין איר אייגענעם וועג, ווען אַפילו ער פאַלט זיך אַמאָל צונויף מיט אַ פרעמדן לאַגער? 1) — ערשט ווען די באָיקאָט־אידעע איז נאָך פולע חדשים מיטן האַלבן מויל אָנערקענט געוואָרן פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל, האָט דער „בונד" צוגעלאָזן אין זיינע רייען דעם קאַמף־מיטל. אָבער ער האָט זיך ניט פאַרבונדן דורך אים מיט די ברייטסטע פאָלקס־שיכטן, ער האָט אים דערלויבט זיין נאָר אַ פראָלעטאַרישע באַוועגונג. און אַפילו אין דער ראַם האָט ער זיך ניט צונויפגעבונדן מיט די אַנדערע יידיש־סאָציאַליסטישע גרופירונגען. ער האָט עס פאַקטיש פאַרוואַנדלט אין אַ „פאַרטיי־אַקציע". אַזאַ אַקציע האָט ניט געקאָנט לאַנג דויערן. זי האָט ניט געהאַט דעם שוווּנג פון די ערשטע חדשים פון יידישן פאָלקס־אויפברויז, זי האָט געהאַלטן אין איין אַרומרייסן זיך מיט די אַנדערע באָיקאָט־אָרגאַניזאַציעס. און זי האָט זיך אויסגעלאָשן גאָר גיך. דער יידישער סאָציאַליסט האָט ניט פאַרשטאַנען אָנצופירן אין אַ וועלט־מאַסשטאַב די סטיכישע פאָלקס־אַקציע.

אָט די דאָזיקע דאָגמאַטישע איזאָלירטקייט פירט דערצו, אַז דער בונדיסט איז אַ קעגנער פון אַ יידישן אַרבעטס־קאָנגרעס. ער וויל אים ניט, ווייל ער זעט אין אים אַ פאַרשטעלטן כלל ישראל. ער האָט נאָר איין פאַרבינדונג אין דעם וועלט־מאַסשטאַב. דאָס איז די פאַרבינדונג מיטן וועלט־פּראָלעטאַריאַט. — זאָל זיין אַזוי. אָבער צי מעג מען היינטצוטאָג איבערחזרן אָן קריטיק אָט דעם פאַר אונדז אַלעמען טייערן באַגריף פון וועלט־פּראָלעטאַריאַט? אויב ער איז ניט קיין טעאָרעטישע אַבסטראַקציע, איז ער אַ סומע פון רעאַלעקזיסטירנדיקע און פילנדיקע אַרבעטער אין דער גאָרער וועלט. זיי לעבן היינט איבער אפשר די שווערסטע צייט זינט זייער אויפשטייג צו אַ קאַמף־לעבן. זיי זיינען אַלע, יעדע פּראָלעטאַרישע מחנה אין איר לאַנד, אין אַ לאַגע וואָס זי קען זיך אַליין קיין עצה ניט געבן. לאָמיר ניט פאַרגעסן אַז די אינטערנאַציאָנאַלן האָבן ניט געהאָלפן מיט עפּעס אַקטיוו ניט די דייטשע און ניט די עסטרייכישע אַרבעטער. די לאַסט איז געוואָרן צו שווער אומעטום, און די אינטערנאַציאָנאַלע התחייבותן פאַלן אָפּ די ערשטע.

צי מעגן יידישע סאָציאַליסטן אין אַזאַ לאַגע טרייסטן דעם יידישן האָרע־

---

1) פאַרטייען וואָס זיינען נאָר „אַנטי־בירגערלעך" באַגייען צוויי פעלערן: ערשטנס פאַרזעען זיי אַז אויך יענער צד קען זיין אַמאָל גערעכט, מען דאַרף נאָר קענען קלוג אַריבערנעמען זיינע אידעען. צווייטנס טעמפּט אָפּ אַזאַ איינשטעלונג די אייגענע שעפערישע אַרבעט.

פּאַשניק מיטן אָנווייז אויף דעם „וועלט־פּראָלעטאַריאַט“ ? האָבן זיי דאָס רעכט אָפּצוּוואַרפן צוליב יענער אומצוויפלבאַרער סאָלידאַריטעט די מעגלעכע סאָלידאַ־ריטעט פון אַ יידישן אַרבעטס־פאָלק אין אַ קאָנגרעס ? מען וועט זאָגן : „אַרבעטס־פאָלק“ איז דער פּסעוודאָנים פון די ק ל יי נ ב י ר ג ע ר ל ע כ ע יידישע מאַסן, פון די קליין־הענדלער, בעל־מלאכות, כאַלופּניקעס, לופט־מענטשן. ווי קען זיך דער יידישער אַרבעטער פאַרבינדן מיט זיי ? יאָ, געפינען אַ וועג צו אָט די קליינבירגערלעכע האָרעפּאַשנע מאַסן און זייער יוגנט — איז די אַקטועלסטע אויפגאַבע פון יידישן סאָציאַליזם. די אויפגאַבע איז — ניט איבערגעבן זיי מיט די אייגענע הענט צו די פּאַרטייען פון דער „אגודה“, פון די רעוויזיאָניסטן און אַנדערע. פאַרלירן זיי הייסט אָפּהענגיק מאַכן דעם פּאָרויס־שטרעבנדיקן יידישן אַרבעטער אויף אַ ל ע געביטן. (דער עסטרייכישער אַרבעטער האָט צום טייל פאַרלאָרן דערפאַר ווייל ער האָט זיך אָפּגעשיידט פון דעם האָרעפּאַשנעם פּויער). וועט דער יידישער סאָציאַליזם געפינען אַ וועג צו אונדזערע מאַסן, וועט ער זיי אידעאָלאָגיש פירן אויף אַלע געביטן : אין דער הילפס־אַרבעט, אין פּראָדוקטיווי־רונג־פּראָצעס, אין קאָאָפּעראַטיוון אויפבוי, אין פּאָליטישן באַיקאָט, אין קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם. און ווער קען בעסער אוועקשטעלן די אַלע פראַגן, אויב ניט דער יידישער אַרבעט־קאָנגרעס ?

אָבער יידישע סאָציאַליסטן האָבן נאָך ניט אויסגעקעמפט פאַר זיך די פרייַ־הייט, די באַפרייונג פון דאָגמאַטישן דענקען. זיי שטרעבן ניט דערצו צו שאַפן ד ע ם פּראָגראַם, וועלכן עס מאָנען די ליידן, די האָפנונגען פון זייערע אייגענע מאַסן. די אַנטוויקלונג פון דער וועלט־געשיכטע איז פאַר זיי, ראשית כל, מאַ־טעריאַל אויף צו באַפעסטיקן די טעאָרעטישע לערעס. יעדע נייע דערשיטערנדיקע געשעעניש פון דער איצטיקער עפּאָכע איז אַן „אַרגומענט“ פאַר דער ריכטיקייט פון אונדזער טעאָריע און פאַר דער פאַלשקייט פון יענעמס... און אויב מען קען זיך אַליין ניט אַנטשליסן צו טאָן, רוקט מען אָפּ די אַנטשלוסן ביז אַזאַ אָדער אַנדער קאָנגרעס אָדער קאָנפערענץ פון אינטערנאַציאָנאַל וועט זיך צונויפקומען. אַזוי לעבט מען פון קאָנגרעס ביז קאָנגרעס, מיום כפּורים זה עד יום כפּורים הבא.

4. וו אָ ס ו וי ט ע ר

די יידישע גזעלשאַפטלעכע באַוועגונגען האָבן נאָך ניט געפונען זייער עכטן קול, זייער ריכטיקן וועג. ווי זאָל מען אים זוכן ? אפשר מוז מען, כדי אַרומ־כאַפּן מיטן גייסטיקן אויג דעם גאַנצן מצב פון אונדזער פאָלק אין דער וועלט, אָפּטרעטן פון פאָלק אויף אַ מהלך ?

אָט שטייט עס פאַראיינזאַמט אין דער גרויסער וועלט. פון גוואַלטיקע פיינד־לעכע כוחות אָפּגעשטויסן, פון פריינדלעכע כוחות פאַרלאָזן. ווי אָפט דוכט זיך אויס, מען שטייט אין אַ וויסטעניש און געדיכטע וואָלקנס פון שטיקנדיקן שטויב באַלאַגערן די איינזאַמע מחנה. עס איז פינצטער אַרום און פון אַלע עקן

פון דער פינצטערניש גלאַנצן אַרויס פייערלעך פון האָסנדיקע אויגן. און מען שפּירט, ווי עס דערנענטערן זיך, פּאַמעלעך און גנבותדיק, טריט פון אומזיכטבאַרע פיינד. אָט אַזוי זיינען מיר, אָט אַזוי איז די וועלט־סביבה... וואָס זאָל מען טאָן כדי צו·צעברעכן די געשפּאַנטקייט צווישן אונדז און אַרום, כדי די אייגענע כוחות זאָלן אונדז ניט פאַרלאָזן?

ווייל מען ניט אונטערגיין, באַגיין זעלבסטמאָרד, זיינען דאָ נאָר צוויי וועגן. צוויי וועגן וואָס זיינען אין תוך איין וועג. מען מוז אָנהייבן אַ קאַמף קעגן דעם אַרום און אין אונדז גופא. אַ קאַמף קעגן דער אַרומיקער וועלפישער סאָציאַלער און פּאָליטישער וועלט. קיין שום קאָמפּראָמיסן מיט איר, צוליב קיין שום הויכע אידעען ניט; מעג עס זיין יראת שמים אָדער אויפבוי פון א״י, אָדער „וועלט־פּראָלעטאַריאַט״. די פּיין פון די יידישע מאַסן איז אַזוי גרויס און אַזוי מאַנענדיק, אַז מיר טאָרן ניט מאַכן שלום מיט דער הייינטיקער געזעלשאַפט אפילו אויף איין טאָג. אין שלום לרשעים. דער פּאַשיסטישער שונא זאָל וויסן, אַז אין אונדז האָט ער דעם אומברחמנותדיקסטן ווייל אייביקן טויט־פיינט. דער אַרום, וועלכער איז פיינטלעך, מוז צעבראָכן ווערן.

דאָס איז איין וועג. דער אַנדערער איז קאַמף אין אונדז קעגן אונדז גופא. מיר וועלן ניט קענען אַנטקעגנשטעלן זיך דער פיינדלעכער וועלט, אויב מיר אַליין וועלן זיך ניט פאַרוואַנדלען אין מאָראַלישן שטאָל און אייזן. און דאָס הייסט, אַז אונדזער גאַנצער פאָלקס־לעבן מוז פון גרונט אויס איבערגעבויט, איבערגעאַנדערשט ווערן. מיר האָבן אין זינען דערביי ניט נאָר דעם סאָציאַלן איבערבוי פון אונדזערע מאַסן, די פּאָליטישע אומגרופּירונג פון די פּאַרטייען, די געאָגראַפישע איבערזידלונג (קיין פּאַלעסטינע אָדער אַן אַנדער נייַלאַנד). עס האַנדלט זיך וועגן אַ טיפערער זאַך: וועגן אַן אינערלעכן, טיף־גייענדיקן נשמה־איבערבוי. אין רויטן שיין פון די רדיפות און גזירות זאָל דאָס פאָלק דערזען זיין אייגענעם לעבן, די מיאוסקייט, די אָרעמקייט, די געפאַלנקייט זיינע. דערזען עס, פאַרציטערט ווערן און דערהויבן זיך איבער זיך אַליין. עס זאָל קומען אַזוינס עפּעס ווי אין יענע „משיחס צייטן״, ווי אין דער צייט פון די רעליגיעזע פאָלקס־באַוועגונגען, ווען מען האָט געוואָרפן געשעפטן און פּרנסה, אָפּגעזאָגט זיך פון פאַמיליע און זיכערקייט, — און געגאַנגען נאָך דער גאולה. עס זאָל געבאָרן ווערן אין פאָלק, אין זיינע ליַידנדיקע מאַסן אַ נייע פּריינטשאַפט, מענטשן זאָלן מיט נייע אויגן דערזען איינער דעם אַנדערן און אויפסניי פאַרבינדן זיך. מען זאָל מאַכן אַ סוף צו דער דורכויסיקער קרעמערישקייט, צו די קליינע השגהלעך פון קליינע מענטשעלעך, צו דער יאָגעניש נאָך לאַסקעס פון שטאַרקע. עס זאָל אויפקומען דער העלדנמוט פון אַמאָל אין דער אויפסניי אויפגעוואַכטער יידישער מענטש־געמיינשאַפט. העלדנמוט לגבי דער אויסערלעכער פריינדלעכער וועלט, אָבער העלדנמוט, ראשית־כל, לגבי זיך אַליין. מען זאָל האָבן דעם מוט אויסצוראַמען אין דער יידישער סביבה די אומגערעכטיקייט און פאַלשקייטן פון מסחר, פון קהלשן לעבן, פון געפאַלענער גייסטיקייט.

ערשט פֿון דעם דאָזיקן מאָראַלישן דורכברוך אין דער יידישער נשמה וועלן אַרויסוואַקסן און פֿאַרפֿעסטיקן זיך אויף אַן אמת די רעאַלע פּלענער פֿון — סאָציאַלער איבערשיכטונג, פּאָליטישער אומגרופּירונג, געאָגראַפֿישער איבערזידלונג. ערשט דעמאָלט וועלן די פּאַרטייען דערשפּירן אַ צושטראָם פֿון נײַ לעבן אין זייער ביזאיצטיקער אַרבעט. אַ פֿאָלק, געשפּאַנט ווי אַ סטרונע, מיט גלויביקע אויגן געווענדט צו דער צוקונפֿט, קען אויפֿטאָן גוואַלטיקע טאַטן. אַ פֿאָלק, וואָס איז געלייטערט דורך ליידן, וואָס האָט פֿאַרשטאַנען ווי ווייניק עס באַטייטן היינט פּאָזיציעס פֿון רײַכקייט און כבוד, קען אויפֿטאָן גוואַלטיקס. און דעמאָלט וועט עס אַקטיוו איינווירקן אויף דער ד ר ו י ס נ ד י ק ע ר וועלט וואָס איז רייף געוואָרן אונטערצוגיין.

עס זיינען צוויי אויפֿגאַבן: קאַמף קעגן דער פֿיינדלעכער סביבה — און דערצו פֿאַרבינדן זיך מיט די ערלעכע, לעבנסמוטיקע טיילן פֿון דער אַרבעטנדיקער מענטשהייט. און די צווייטע אויפֿגאַבע — קאַמף אין אונדז קעגן אונדז, כדי דעם אייגענעם לאַגער צו היילן. ביידע אויפֿגאַבן זיינען צונויפֿגעפֿלאָכטן צווישן זיך. מיר וועלן ניט איבערקערן די וועלט פֿון רשעות אויב מ י ר וועלן ניט ווערן דער קעגנזאַץ פֿון בייז. און מיר וועלן ניט ווערן באַפֿרייט פֿון אונדזער בייז אַזוי לאַנג ווי אַ וועלט פֿון רשעות וועט שטיין אַרום אונדז. ביידע צילן שטייען גלייך פֿאָדערנדיק פֿאַר דעם געוויסן פֿון יידישן סאָציאַליסט.

* * *

און דאָ קומען מיר צו דער סאַמע שווערסטער פֿראַגע: צי איז מען גאָר בכוח דורכצופֿירן אַזעלכע אויפֿגאַבן אין דער ראַם פֿון די ה יי נ ט י ק ע אָרגאַניזאַציעס, אַלגעמיינע און יידישע? צי קען מען היינטצוטאָג — אַזוי ווי די לאַגע האָט זיך היסטאָריש געשאַפֿן אין די אַלגעמיין־סאָציאַליסטישע מחנות — באמת פֿירן אַ קאַמף קעגן דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט? צי האָט עס אַ זינען לייגן כוחות אויף אָפּצופֿרישן און ענדערן די איצטיקע פּאַרטייען, וועלכע זיינען אַזוי צעבראָכן דורך זייערע פֿעלערן און פֿאַרברעכן, — אָדער איז בעסער אָנצוהייבן בויען אויפֿסנײַ? און פּונקט דיזעלביקע פֿראַגע שטעלט זיך אין יי ד י ש ן לעבן. צי קען מען בכלל שטעלן זיך רעוואָלוציאָנערע אויפֿגאַבן אין ראַם פֿון אונדזערע ביז איצט עקזיסטירנדיקע גרופּירונגען און חברות? צי וועט נישט פֿאַרלאָרן גיין יעטווערע מי אויף אָפּצופֿרישן אָדער ענדערן זייער טראַדיציאָנעלן גאַנג? צי וואָלט ניט ריכטיק געווען אָנצוהייבן בויען אויך דאָ א ו י פֿ ס נ יי?

עס שיינט אָפֿט, אַז אַ נייע באַוועגונג מוז אויפֿקומען מחוץ (ניט קעגן!) פֿון די היינטיקע יידישע מחנות. עס זאָלן זיך זאַמלען מ ע נ ט ש צו מ ע נ ט ש אַלע, וואָס זעען דעם חורבן פֿון דער מאָדערנער ציוויליזאַציע, וואָס פֿילן זיך ניט געבונדן צו אירע „דערפֿאָלגן“, וואָס ווילן אַרויסראַטעווען פֿון איר דאָס בעסטע און איידלסטע. עס זאָל בשום אופֿן ניט זיין אַ בונד פֿון „צדיקים“, וועלכע שיידן זיך אָפּ פֿון דער וועלט, כדי צו זאָרגן פֿאַר זייער נשמה. די נייע באַוועגונג...

גונג זאָל פאַרקערט האָבן אין זינען נאָר די גרויסע געמיינשאַפט פון מענטשן און ייִדן, ז אָ ל א י ן א י ר און ד ו ר ך א י ר דערקלערן, פרײַדיקן, פאַר־ווירקלעכן די נײַע אויפגאַבן. די באַוועגונג טאָר נישט זײַן ענלעך, אין אירע מעטאָדן און אויפבוי, צו די אַלטע פאַרטייען און חברות. זי מוז דורכגעדרונגען זײַן פון אַן אַסקעטישן גייסט, אין גאַנצן געווידמעט דער מיסיע פון דעם היינ־טיקן דור. אַסקעטיש הייסט ניט נזירות, אָפּגעשיידקייט פון דער וועלט; פאַר־קערט. אין די רייען פון דער נײַער באַוועגונג וועט הערשן באַגייסטערונג און עכטע פרייד פון לעבנס־דערפרישונג. עס וועט הערשן די פרייד פון אַ נײַער ייִדיש־מענטשלעכער חברשאַפט. די באַוועגונג וועט קעמפן און ווירקן אין דער ייִדישער סביבה, אָבער איר אויסקוק, איר האָריזאָנט וועט זײַן נאָר די מ ע נ ט ש־ה י י ט אַלס גאַנצע. ייִדישער אויפשטייג איז שטענדיק געווען און וועט אויך איצט זײַן אויפשטייג פון דעם גאַנצן מענטשן־געשלעכט. די נײַע „ייִדישע” באַ־וועגונג וועט גלײַכצײַטיק זײַן אַ וועלט־באַוועגונג: פאַר זיך און פאַר אַלעמען.

אָט דאָס איז די פראַגע: צי מוז געשאַפן ווערן אַ נײַע באַוועגונג אָדער איר מיסיע קען אויסגעפירט ווערן אין די אַלטע ראַמען פון דער ייִדישער וועלט? און אויב אַ נײַע באַוועגונג, ווער זאָל זי אָנהייבן?

אונדזער צײַט איז גרויס אין לײַדן און גזירות; גרויס לויט די בייזע כוחות וואָס זי האָט אַרויסגערופן. זאָל זי ווערן גרויס אין דעם העכערן זינען, זאָל זי געפינען אַ דור וועלכער וועט אַרויסרײַסן די וועלט פון איר יאוש און מאַכן דעם גרויסן שריט פאָראויס, אין דער צוקונפט.

(„פרייע שריפטן”, יולי 1934).

ייִדישער פֿרײַהייט־בונד

(פֿאַר דער קאַטאַסטראָפֿע)

1

קיינער פֿון אונדז ווייס נאָך נישט הײַנטצוטאָג, ווו און ווען עס וועט אויסברעכן די קאַטאַסטראָפֿע, דער וועלטקריג. קיינער פֿון אונדז ווייס אַפֿילו נישט, צי די קאַטאַסטראָפֿע וועט בכלל אויסברעכן אין יענער פֿאָרם און געשטאַלט, ווי מיר דערוואַרטן זי נאָך דעם מוסטער פֿון דער פֿאַרגאַנגענער וועלט־מלחמה. אָבער עס איז נישט מעגלעך מער צו צווייפֿלען אין דעם, אַז אַזאַ קאַטאַסטראָפֿע דערנענטערט זיך צו אונדז מיט ריזנשריט, אַז מיר אָטעמען שוין כמעט מיט איר פֿאַרפֿעסטעטן אָטעם. אפֿשר וועט די וועלט־אַנטוויקלונג אין לעצן אויגנבליק זיך אַ קירעווע טאָן אין אַ נײַער ריכטונג פֿון פּאָליטישן און סאָציאַלן שכל הישר; אָבער דערווײַל מוזן מיר זיך רעכענען מיט יענער האַסטיק־לויפֿנדיקער ריכטונג, וועלכע פֿירט דירעקט צום כאָאָס און אונטערגאַנג.

ווי טיף האָט זיך געענדערט אין א יי ן י אָ ר צײַט דאָס בילד פֿון אייראָפּע. יענע שוואַרצע מאַכט, וועלכע איז אויפֿגעקומען אין דײַטשלאַנד, איז פֿאַר דער צײַט געוואָרן די הערשנדיקע אין אייראָפּע. זי דיקטירט איר ווילן סײַ די מלוכות, וואָס ווילן איר געהאָרכן, סײַ די, וואָס פּרוּוון איר שטעלן אַ ווידערשטאַנד. אַ גרויסער טייל פֿון אייראָפּע איז שוין אונטער דער מאַכט פֿון פֿאַשיזם: דײַטשלאַנד, עסטרײַך, איטאַליע, אונגאַרן, רומעניע, די באַלקאַן־לענדער, לעטלאַנד, טערקײַ. דער אַנדער טייל מלוכות און פֿעלקער זײַנען געצוווּנגען איבערצובויען זייער אינערלעכן און אויסנפּאָליטישן לעבן אונטער דעם דרוק פֿון דער היטלעריסטישער מאַכט. הײַנט איז עס שוין נישט מער נאָר „אידעאָלאָגישער", שאָוויניסטיש־אַנטיסעמיטישער דרוק; הײַנט האָט ער זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַ מיליטערישן און מיליטאַריסטישן דרוק, וואָס לאָזט נישט אָפּ אויף אַ טאָג, וואָס האָט שוין פֿיקסירט די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער וועלט אויף דעם איינאיינציקן פּונקט: מ י ל ח מ ה!

די פֿראַנצויזישע מלוכה האָט זיך מיט אימפּעט געוואָרפֿן אויף נײַע באַוואָפֿענונגען, אויף פֿאַרלענגערן דעם מיליטער־דינסט, אויף מיליטאַריזירן דאָס עפֿנטלעכע לעבן. ענגלאַנד, די רעגירונג פֿון מאַקדאָנאַלדן און באַלדווינען, האָט זיך

מיט נישט קיין קלענערן אימפעט געגומען „פאַרדרײפאַכן" אירע מיליטערישע הכנות צו דעם צוקונפטיקן צוזאַמענשטויס. אַט די רעגירונג האָט געטאָן אין פאַר־לויף פון צוויי יאָר אַלץ, וואָס זי האָט געקאָנט, כדי צו פאַרשטאַרקן, צו געבן פרעסטיזש און אַ נאָמען דעם נאַצי־רעזשים, כדי צו פאַרווישן די שאַנדטאַטן פון יענעם רעזשים אין די אויגן פון ענגלישן פאָלק. ערשט איצט אַז דײַטשלאַנד איז אומגעהייער אויסגעוואַקסן אין דער וועלט, אַז עס האָט גענומען וואַקסן איבערן קאָפּ פון דער ענגלישער מלוכה, האָבן זיך די מלוכה־לײַט געכאַפּט פאַרן קאָפּ און געלאָפן בויען אין די טויזנטער לופטשיפן און גאַז־לאַבאָראַטאָריעס. דער ראַטנ־פאַרבאַנד איז נישט נאָר אַרײַנגעטאָן בראשו ורובו אין באַוואָפענונגען, נאָר ער האָט אָפּגעשלאָסן אַ מ י ל י ט ע ר י ש ן אָפּמאַך מיט פראַנקרײַך. דאָס קאַפּי־טאַליסטישע פראַנקרײַך און דאָס ראַטן־רוסלאַנד האָבן אָפּגערעדט צו שטיצן איי־נער דעם אַנדערן אין פאַל פון אַ מלחמה, און זייערע גענעראַל־שטאַבן אַרבעטן צוזאַמען בײַ דער צוגרייטונג פון אַזעלכע אָפּעראַציעס... מען גרייט זיך צו מיל־חמות אין אַלע עקן וועלט; און אַט פליִען פײַערדיקע פונקען אין ווײַטן מיזרח. ווו יאַפּאַן שנײַדט אָפּ שטיקער פון לעבעדיקן לײַב פון כינע. און אַט שטעלט אויף אירע קריגערישע מחנות צום אַנגריף איטאַליע; פאַר אַלעמען אין די אויגן גרייט זיך מוסאָליני צום אָנפאַל אויף אַ ב י ס י נ י ע. און טאַמער דערמאָנט איר דעם ענגלענדער באַלדווין מכוח דער עפנטלעכער מיינונג אין אייראָפּע, ענטפערט אים אָפּ מוסאָליני מיט לײַדער באַרעכטיקטן שפּאָט: „די אַזוי גערופענע עפנט־לעכע מיינונג פון אויסלאַנד איז נישט עפּעס מער ווי אַ לעכערלעכע ליאַלקע, וועל־כע וועט ווערן פאַרברענט פון די שוואַרצהעמדלעך".

ווי שטעלט זיך די וועלט פאָר, וואָס פאַרא נײַע געפאַרן־געביטן עס עפענען זיך מיט דעם אָנהייב פון דעם איטאַליענישן קריג אין אַפריקע? צי אַביסיניע וועט געווינען דעם קריג, צי זי וועט אים פאַרשפּילן, אַלץ איינס וועט ער אַרויסרופן די נאַציאָנאַליסטיש־מיליטאַריסטישע דערוואַכונג פון די שוואַרצע פעלקער אין גאַנץ אַפריקע. עס איז געווען אַ גרויסער היסטאָרישער שאַנס אַרײַנצוציִען און באַ־העפטן די שוואַרצע מיט די בעסטע רעוואָלוציאָנערע כוחות פון וועלט־סאָציאַליזם. וואָלט די רוסישע אָקטאָבער־רעוואָלוציע אַנטוויקלט זיך פרײַ, וואָלט דער אינ־טערנאַציאָנאַל געהאַט אין זינען נאָר די באַפרײַונג פון די אונטערדריקטע קלאַסן און פעלקער, דעמאָלט וואָלט זיך די דערוואַכונג פון די שוואַרצע (אין אַפריקע און אַמעריקע) און די ברוינע (אין אַזיע) פאַרבונדן מיט די העכסטע באַפרײַונג־אידעען פון דער מענטשהײַט. דאָס איז נישט געשען; און וועט עס קומען צו אַ מלחמה מיט אַביסיניע (וועלכע ווערט באַוואָפנט מיט די הענט פון די אייראָ־פּעישע „ווײַסע" מלוכות), דעמאָלט וועלן זיך די שוואַרצע פון גאַנצן קאָנטינענט פאַרבינדן צווישן זיך אויף דעם אַנדערן גוט באַקאַנטן יסוד: אויפן יסוד פון ראַ־סיסטיש־נאַציאָנאַלן און מיליטעריש־אַגרעסיוון פראָנט. אַזוי איז עס געווען מיט יאַפּאַן און כינע, בעת די ווײַסע ציוויליזאַציע איז אַרײַנגעדרונגען אַהין. אַזוי וועט

עס ווערן מיט דער שוואַרצער ראַסע, וועלכע וועט אַזוי אַרום נאָר פאַרשטאַרקן די באמת שוואַרצע, צעשטערנדיקע כוחות פון דער וועלט־רעאַקציע.

מען גרייט זיך צו מילחמות — און ווו זיינען די פּראָגרעסיווע כוחות וואָס זאָלן קענען אָפּשטעלן זיי? דאָס וואָלטן געקענט זיין די אַרבעטער־מאַסן אין די איינצלנע לענדער און זייער אינטערנאַציאָנאַלער צוזאַמענבונד. אָבער ווו איז דער אינטערנאַציאָנאַל פון די אַרבעטער? זאָל עס זיין דער צווייטער, יענער וועלכער פאַראייניקט אין זיינע רייען די רעפאָרמיסטישע, לעגאַל־פּאַרלאַמענטאַרישע, סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטייען? געוויס, די גרויסע פּאַרטייען פון דעם אינטערנאַציאָנאַל טרעטן כסדר אַרויס מיט רעזאָלוציעס פאַרן שלום, אַפּעלירן כסדר צו זייערע רעגירונגען און צום פעלקערבונד מכוח שלום. די ענגלישע לייבאָר־פּאַרטיי גייט אין איר יאָגעניש נאָך שלום אַזוי ווייט, אַז זי איז פּאַקטיש גרייט צו פאַרבייגן, צו פאַרטושן די גרוילטאַטן פון דעם נאַצי־רעזשים, צו דערקלערן אים פאַר אַ גלייכבאַרעכטיקטן מיט אַלעמען (אַזאַ פּאַציפיזם וואָס גייט ניט האַנט אין האַנט מיט רעוואָלוציאָנערער צעשטערונג פון נאַצי־רעזשים, וועט סוף־כל־סוף קומען צונויף נאָר דעם דאָזיקן נאַצי־רעזשים). אָבער — ווער קאָן צווייפלען דערין, אַז ביי זייער גאַנצן פּאַציפיזם אין שלום־צייטן וועלן די מייסטע סאָצ׳־דעמ׳ פּאַרטייען ווערן פּאַטריאָטיש־לאָיאַל אין דער מילחמה־צייט? זיי פאַרלאַנגען אויפריכטיק אַ שלום־פּאָליטיק, ווייל זיי באַטראַכטן זי אַלס די בעסטע צום שוץ פון זייער לאַנד און נ אַ צ י ע; זיי וועלן אָבער, אַלץ לשם דעמזעלביקן לאַנד און נאַציע — גיין אויך אין קריג, ווען די „מלוכה" וועט רופן. איין פּאַרטיי איז דאָ אין צווייטן אינטערנאַציאָנאַל וועלכע וואָלט אפשר געקענט קוקן אַנדערש אויף דער פראַגע, ווייל זי האָט זיך לעצטנס פאַרבונדן מיט דעם קאָמוניסטישן לאַגער. דאָס איז די פ ר אַ נ צ ו י ז י ש ע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע.

אָבער גראָד אין פראַנקרייך האָט זיך איצט אַרויסגעוויזן בולט די געפאַר פון דעם איינהייטלעכן פראָנט מיטן קאָמוניזם. די פראַנצויזישע קאָמוניסטן מוזן — לויט דעם אויפטראָג פון מאָסקווע — ווערן פריינד פון דער פּאַטריאָטישער באַוואָפענונג־פּאָליטיק פון פראַנקרייך. אַזאַ לאַגע איז געשאַפן געוואָרן פאַר זיי דורך דעם אָפּשלוס פון פראַנצויזיש־רוסישן מיליטער־בונד. אָבער די לאַגע האָט זיך באַזונדערס פאַרשאַרפט צוליב דער אָפיציעלער דערקלערונג פון סטאַלינען וועלכע ער האָט פאַרעפנטלעכט בעת דעם באַזוך פון מיניסטער לאַוואַל אין מאָסקווע, דעם 15טן מיי 1935.

„סטאַלין באַגרייפט און באַרעכטיקט פולשטענדיק די פּאָליטיק פון נ אַ צ י אָ נ אַ ל ע ר פ אַ ר ט יי ד י ק ו נ ג, וועלכע פראַנקרייך פירט, כדי אויפצוהאַלטן איר באַוואָפנטע מאַכט אויף דעם נייטיקן שטאַנד פון זיכערקייט".

אַזאַ דערקלערונג פון יענעם מענטשן, וועלכער איז גלייכצייטיק דער פּאַקטישער שעף פון דער סאָוועטישער רעגירונג און פון דעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, האָט געמוזט אַרויסרופן די גרעסטע צעמישונג אין די מוחות פון פראַנצויזישע קאָמוניסטן. אָקאָרשט זיינען זיי געשטאַנען — צוזאַמען מיט די סאָציאַ־

ליסטן — אין קאַמף קעגן דער פאַרלענגערונג פון מיליטער־דינסט אויף צוויי יאָר, קעגן די מיליאַרדן־קרעדיטן אויף נײַע מאָרדוואָפן, קעגן דער אַלץ וואַקסנדיקער דיקטאַטור פון גענעראַל־שטאַב. מיטאַמאָל האָבן זיי געזאָלט איבעראַנדערשן זייער מענה־לשון, ווערן פּאַטריאָטיש און מלוכה־געטרײַ נאָך דערפאַר, ווײַל אַזוי פאָדערט די פּאָליטיק פון ראַטנפאַרבאַנד, און די קאָמוניסטישע זשורנאַליסטן האָבן אָנגעהויבן מסביר צו זײַן: מיר וועלן טאַקע פאַרטיידיקן אין פראַנקרײַך דאָס פאָטערלאַנד, מער ניט דאָס וועט זײַן דאָס פאָטערלאַנד פון ראַטנפאַרבאַנד... וועט היטלער אָנפאַלן אויף רוסלאַנד, וועט דער רוסיש־פראַנצויזישער פאַרטיידיקונג־קריג זײַן אַ רעוואָלוציאָנערער קריג... ווער עס וויל הײַנט שלום, דער שטיצט די אויסנפּאָליטיק פון רוסלאַנד...

אַזוי האָבן געקענט שרײַבן און רעדן די זשורנאַליסטן און געשוואָרענע פּאָליטיקער. אַזוי קאָן אָבער ניט טראַכטן און האַנדלען דער פּשוטער פראַנצויזישער פּראָלעטאַריער און האָרעפּאַשניק. פאַר אים באַטײַט די דעקלאַראַציע פון סטאַלינען און די פּאָליטיק פון דער קאָמ' פּאַרטיי נאָר איינס: שטעלן זיך אין איין ריי מיט דעם גאַנצן פראַנצויזישן נאַציאָנאַלן פראָנט, גיין אין קריג פאַר די אינטערעסן פון פראַנצויזישן קאַפּיטאַליזם. עס איז פאַרשטענדלעך פאַרוואָס די ערלעכע סאָציאַליסטן, קאָמוניסטן, סינדיקאַליסטן פון פראַנקרײַך האָבן ווי איין מאַן פּראָטעסטירט קעגן דער „נײַער ליניע". און מען קאָן פאַרשטיין די לײַדנשאַפטלעכע רייד פון דער „רעוואָלוסיאָן פּראָלעטאַריען", אָרגאַן פון די פראַנצויזישע רעוו' סינדיקאַליסטן: „עס איז פאַרראַט פון אינטערנאַציאָנאַליזם! פאַרראַט פון דער רעוואָלוציע! וועלכע תּרוצים גיט אָן סטאַלין? פאַרטיידיקונג פון רוסלאַנד קעגן היטלערן, באַקעמפונג פון פאַשיזם, דערהאַלטונג פון שלום?...

אָבער קען מען קעמפן קעגן היטלערן, בעת מען ווערט דער פאַרטיידיקער פון ווערסאַלער אָפּמאַך און פאַרבינדעטער פון פראַנצויזישן אימפּעריאַליזם, — און די גאַנצע קראַפט פון היטלערן איז דאָך געוואַקסן פון אָט דעם אָפּמאַך! קען מען קעמפן קעגן פאַשיזם בעת מען פאַרבינדט זיך מיליטעריש מיט איטאַליע, דעם פאָטערלאַנד פון פאַשיזם, כדי מיט געוואַלט צו האַלטן עסטרייך אונטער דעם יאָך פון פאַשיסט שטאַרהעמבערג? קען מען דערהאַלטן דעם שלום, בעת מען מאַכט נישט קיין איין זשעסט, כדי אָפּצוהאַלטן דעם שותּף איטאַליע פון דער צוגרייטונג פון אַ מלחמה קעגן אַביסיניע?

ניין, מיר דערקלערן אָפן, אַז פּונקט ווי אין יאָר 1914, וועלן מיר אויך אין יאָר 1935 נישט מאַרשירן קעגן „פּרייסישן מיליטאַריזם". בלינד איז יענער ווער עס פאַרשטייט נישט, אַז די אַרבעטער פון פראַנקרייך, דייטשלאַנד, רוסלאַנד, פון אומעטום מוזן צעברעכן דעם טייוולאָנישן קרייז, אין וועלכן עס ווילן זיי אַרײַנטרייבן סטאַלין און לאַוואַל, וואָראָשילאָוו און ווייגאַנד, היטלער און מוסאָליני".

עס איז פאַרשטענדלעך די טיפע אויפרעגונג פון די סאָציאַליסטן, אָבער מען זאָל זיך ניט מאַכן קיין אילוזיעס. רוסלאַנד איז הײַנט־צו־טאָג אַרײַנגעטראָטן מיט בײדע פיס אין דעם דיפּלאָמאַטישן און מיליטערישן קאַראַהאָד פון די אימפּעריאַליסטישע מלוכות. זי וועט מוזן מיטמאַכן יענעם סיסטעם פון געהיימע און אָפענע אָפּמאַכן וועלכע האָבן ערב 1914 געפירט צום בלוטיקן אויסגאַנג. און ראַטנרוסלאַנד וועט דורכדעם אין אַ גרויסער מאָס צעמישן דעם רעוואָלוציאָנערן באַוווסטזײַן

פון די פראַנצויזישע און אַנדערע מאַסן: ווײַל ניט־באַמערקבאַר וועט זיך דאָך די מאָסקווער ליניע צונויפבינדן מיט יענער נאַציאָנאַל־פּאַטריאָטישער ליניע, וועלכע לעבט אין די מאַסן דורך טראַדיציע און געוווינהייט. און דאָס באַטײַט: די הײַנטיקע מלוכות ווערט נאָך מער דערלײַכטערט דער וועג צו מילחמות. דאָס באַטײַט: עס ווערט דערלײַכטערט דער וועג פאַרן אויפקום פון פאַשיזם אין פראַנקרײַך און אַנדערע לענדער.

2

די סכנה פון מילחמות האָט זיך אָנגערוקט אויף דער וועלט גאָר נאָענט: ניט נאָר דערפאַר, ווײַל די מלאכי חבלה פון מיליטאַריזם גרייטן זי צו, נאָר ווײַל זיי שטויסן זיך כמעט ניט אָן אויף קיין שום ווידערשטאַנד. אָט אין דער שוידערלעכער פּאַנאָראַמע פון צוקונפטיקע מענטשן־שלאַכטן מוזן מיר אַרײַנשטעלן דאָס בילד פון דער יִ ד י ש ע ר אַנטוויקלונג. מיר ווייסן, אַז קיין איין גרויס געשעעניש פון דער וועלט־געשיכטע ־גייט ניט פאַרבײַ, עס זאָל זיך ניט אָפּרופן שאַרף אויף דעם מזל פון יִדישן פאָלק. ווי גרויזאַם־שאַרף וועלן זיך אָפּרופן די צוקונפטיקע געשעענישן, וועלכע וועלן ווערן באַגלייט פון ווולקאַנישע אויסברוכן פון באַרבאַרישקייט און יִדנהאַס. איז דאָך שוין איצט די לופט אין אַ האַלבער וועלט פאַרסמט פון דעם דאָזיקן באַרבאַריזם. צי זעט מען בײַ אונדז — אין געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס פון אַלע אַרטן — פאָרויס דעם גוואַלדיקן פאַרנעם פון דעם יִדישן וועלט־אומגליק וועלכער קאָן אויסברעכן אין יענער צײַט? צי הייבט מען זיך אָן גרייטן צו אים, כאָטש גײַסטיק, אין דעם נייטיקן פאַרנעם?

ניין, אונדזער גאַנצער געזעלשאַפטלעכער לעבן ווערט געפירט אַזוי, ווי ווען אונדזער אומנאָרמאַלע לאַגע וואָלט זיך אַנטוויקלט אין אירע נאָרמאַלע גרענעצן. מען רעדט כסדר פון קאַטאַסטראָפעס אין אונדזער לעבן, אָבער מען זעט ניט און מען גרייט זיך ניט צו דער עכטער וועלט־קאַטאַסטראָפע. אונדזערע פאַרטייען פירן זייער טעטיקייט מיט זעלישער רו און גײַסטיקער זעלבסט־צופרידנקייט. געוויס טוען זיי אויף — יעדע אין איר געביט — וויכטיקס און נויטיקס. אָבער צי נעמען זיי אַרום די גרויסע, גאָר גרויסע מאַסן פון לײַדנדיקן און פאַרצווייפלענדיקן פאָלק? צי גיבן זיי אַן ענטפער — זאָל זײַן אַפילו דערווײַל אַ זעלישן ענטפער — אויף דער גרויסער בענקשאַפט, וואָס ברענט און פאַרצערט דאָס האַרץ פון די מאַסן? צי קען מען אַפילו האָפן, אַז שפּעטער — בעת די שווערע היסטאָרישע שעה וועט קומען — וועלן אָט די הײַנטיקע יִדישע פאַרטייען זײַן בכוח צו באַרויִקן, צו שטיצן, צו דערהאַלטן בײַ דער נשמה דאָס פאָלק און אויך צו פירן עס צו נײַע קאַמפן?

לאָמיר זיך צוקוקן צו דער טעטיקייט און דעם פּנים פון דער סאַמע אַקטיווער און דערפאָלגרײַכער פאַרטיי אין אונדזער איצטיקן לעבן: פון דער צ י ו נ י ס ט י ־ ש ע ר. עס איז קיין שום ספק ניטאָ: זי דערפילט הײַנט־צו־טאָג אַ גרויסע היס־

טאָרישע פונקציע אין דעם יידישן וועלטלעבן. די פּיאָנערן, די חלוצים, די בויער פון דער באַוועגונג קענען מיט רעכט שטאָלץ זיין אויף דעם בנין, וועלכן זיי האָבן פאַרלייגט אין צייטן פון אַלגעמיינעם יאוש. אָבער — עס האַנדלט זיך נישט וועגן אָנערקענונג, עס האַנדלט זיך וועגן פּראָצעסן; און דאָ מוזן מיר דערמאָנען וועגן די באַדראָענדיקע סימפּטאָמען פון א״י־אויפבוי. דריי סטאַדיעס האָט דורכגעמאַכט דער אויפבוי פון פּאַלעסטינע: עס איז געווען (ביז דער מילחמה) די ערשטע סטאַדיע פון אַבסטראַקט־אידעאָלאָגישן קאַמף פאַר דעם לאַנד און אַ נייער יידישער צוקונפט; עס איז געווען די צווייטע סטאַדיע פון אַקטיוון דעראָבערן דאָס לאַנד דורך חלוצישן אידעאַליזם און איבעראַנדערשונג פון יידישן לעבן. און עס האָט זיך אָנגעהויבן — נאָך די גרויסע דערפאָלגן — די דריטע סטאַדיע: פון מלוכהש־קאַפּיטאַליסטישן אויפבוי. עס איז באַקאַנט דאָס וואָרט וועגן דעם ציוניזם אַלס די יידישע „מלוכה אונטערוועגנס". אָט די דאָזיקע מלוכה הייבט כמעט אָן פאַרווירקלעכן זיך פאַר אונדזערע אויגן, זי הייבט אָן צו לאָזן וואָרצלען אין דער ערד פון פּאַלעסטינע. און זי באַקומט שוין באַלד די חסרונות פון אַלע היינטיקע אייראָפּעיִש־קאַפּיטאַליסטישע מלוכות. די אַנטוויקלונג איז אפשר צו גיך, אָבער אַזוי איז עס אין XXטן יאָרהונדערט: אַמאָל פלעגן אַוועקגיין יאָרהונדערטער אויף סטאַדיעס, וועלכע ווערן היינט דורכגעמאַכט אין יאָרן.

די ציוניסטישע באַוועגונג איז שוין געוואָרן אַ מלוכהשע אין אירע כאַראַקטער־שטריכן און ראשית־כל אין דעם, וואָס זי היט אָפּ אירע „אייגענע" אינטערעסן פריִער און אייפערזיכטיקער ווי אַלע אַנדערע יידישע אינטערעסן. זי פירט אָן מיט דעם גרויסן וואַנדער־שטראָם, וואָס ציט זיך פון די גלות־לענדער קיין א״י, און זי קען נישט און וויל נישט לייגן קיין אַכט אויף דעם פאָלקסלעבן פון גלות. זי איז מבניע אַלע נויטן און שטרעבונגען פון די יידישע מאַסן אין דער גאָרער וועלט צו דער איינאיינציקער שטרעבונג — פּאַלעסטינע און איר אויפבוי. צוליב דעם זענען מעגלעך געוואָרן אַזעלכע דערשיינונגען, ווי דער פּאַקטישער האַנדל־אָפּמאַך צווישן א״י און דייטשלאַנד אָדער ווי די פאַרפאָלגונגען פון דער יידישער שפּראַך אין פּאַלעסטינע. — דער ציוניזם איז געוואָרן אַ דערפאָלגרייך־מלוכהשע מאַסן־באַוועגונג און דאָס באַטייט, אַז ער קאָן זיך שוין קוים אינטערעסירן מיט דער איינצלנער יידישער נשמה. דער אַלטער אידעאָלאָגישער און חלוצישער מאָמענט איז נאָך שטאַרק פאַרטראָטן אין דער באַוועגונג, אָבער זי אַלס גאַנצע באַוועגט זיך שוין אין ברייטע ראַמען פון אַ מאַסן־אָרגאַניזאַציע, אין וועלכער דער אַפּאַראַט איז מאַכטפולער ווי די באַציִונגען פון מענטש צו מענטש.

דאָס, וואָס עס גייט אָן אין דער ציוניסטישער באַוועגונג — דער אַפּאַראַט ווערט פאַרהאַרטעוועט און מאַכטפול, דער איינצלמענטש איינזאַם און מאַכטלאָז — חזרט זיך איבער אין אַלע יידישע פּאַרטייען. ס'איז גענוג צו דערמאָנען, אַז אַזאַ גאָטספאָרכטיקע אָרגאַניזאַציע ווי די אגודה אין פּוילן האָט געקענט דערלויבן אירע מיטגלידער צו שלאָגן און טעראָריזירן אויף די גאַסן פון וואַרשע נישט קיין אַנדערע ווי רבנים... נאָר דערפאַר, וויל יענע באַציִען זיך מיט סימפּאַטיע צום

ציוניסטישן נאַציאָנאַל־פאָנד. די דיקטאַטור פון אַ פאַרטיי־אַפּאַראַט, די הפקרות פון זײַנע מעטאָדן, די שענדלעכע אונטערטעניקייט פון די פאַרטיי־מיטגלידער איז בײַ די דאָזיקע שלעגערײַען „לשם שמים" באַזונדערס בולט געוואָרן, — און ווי איז דאָס אינערלעכע לעבן אין די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען? מען וואָלט געקענט אַ סך רעדן וועגן דעם, אָבער אפשר וועט גענוג זײַן צו ברענגען דאָ איין דאָקו־מענט פון דער ייִדיש־סאָציאַליסטישער פאַרגאַנגענהייט, כדי צו פאַרגלײַכן מיט אים די הײַנטיקע לאַגע. אין יאָר 1876 האָט אהרן ליבערמאַן געשאַפן דעם סטאַטוט פון אַ „סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן פאַרבאַנד צווישן ייִדן אין רוסלאַנד". אין דעם סטאַטוט איז דאָ אַ פונקט, וועלכער איז הײַנט־צו־טאָג פונקט אַזוי אַק־טועל ווי מיט זעכציק יאָר צוריק:

„אַלס סאָציאַליסטן, וואָס פאַרשטייען קלאָר די פאָדערונגען פון דעם סאָציאַליזם, קאָנען מיר אין אונדזער קאַמף באַנוצן בלויז די מיטלען, וועלכע זענען נישט סותר די אויפגאַבן פון סאָציאַליזם. מיר קענען אָנערקענען פאַר אונדזערע פאַרבינדעטע און ברידער נאָר די פערזאָנען, וועלכע זײַנען באַוווּסטזיניק אָדער אינס־טינקטיוו דורכגעדרונגען מיט די פאָדערונגען פון סאָציאַליסטישער סאָלידאַרישקייט. קיין שום עקאָנאָמישער אָדער פּאָליטישער מאָנאָפּאָל, קיין שום רודף אחרי הכבודיקע שטרעבונג צו פּערזענלעכער מאַכט, קיין שום עקספּלואַטאַציע פון ברידער און פאַרבינדעטע, קיין שום שקר איז נישט דערלאָזבאַר אין די רייען פון די אויפריכטיקע סאָציאַליסטן. איז כדי אויפצוהאַלטן די מאָראַלישע ווירקונג פון דער פאָן פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, פאַרפליכטן מיר זיך — אויך אין קאַמף מיט די שונאים — זיך באַנוצן בלויז אין אויסערגעוויינלעכער נויט און מיט אַ באַזונדער פאָרזיכ־טיקייט מיט יענע מיטלען, וואָס זענען דערלויבט אין דער צייט פון סאָציאַלער מילחמה" 1).

יענער סאָצ. רעוו. פאַרבאַנד איז נישט געשאַפן געוואָרן, אָבער איז עס ניט אַ וואונדערבאַרער דאָקומענט, אין וועלכן עס האָבן זיך צונויפגעגאָסן רוסישע און ייִדי־שע אידעען פון סאָציאַליסטישער מאָראַל? און לאָמיר זיך נאָך אָפן פרעגן: צי אַנטשפּרעכן הײַנט די ייִדישע סאָצ' פּאַרטייען די פאָדערונגען פון יענעם דאָקו־מענט?

עס איז שווער דעריבער אָנצונעמען, אַז די פּאַרטייען זאָלן זײַן בכוח בײַצו־שטיין די ייִדישע מאַסן אין זייערע הײַנטיקע לײַדן און באַזונדערס אין דער צײַט פון נײַע נסיונות. אין פאַריקן נומער פון די „פרײַע שריפטן" האָבן מיר זיך גע־פרעגט: „צי קען מען בכלל שטעלן זיך רעוואָלוציאָנערע אויפגאַבן אין די ראַמען פון אונדזערע ביז איצט עקזיסטירנדיקע גרופּירונגען און חברות? צי וועט נישט פאַרלאָרן גיין יעטוועדע מי אויף אָפּצופרישן אָדער ענדערן זייער טראַדיציאָנעלן גאַנג? צי וואָלט נישט ריכטיק געווען אָנצוהייבן בויען דאָ אויפסנײַ? הײַנט ענט־פערן מיר אויף יענער פראַגע מיט מער זיכערקייט: מען מוז בויען אויפסנײַ, מען מוז שאַפן אַ נײַע באַוועגונג.

1) זע נ. א. בוכבינדער, „די געשיכטע פון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין רוסלאַנד". ווילנע 1931 (דער אָריגינאַל פון דעם דאָקומענט איז געשריבן אויף רוסיש).

3

דאָס הייסט נישט, אַז מען דאַרף פּרוּוון צעשטערן די יידישע פּאַרטיי־ריכ־טונגען און אָרגאַניזאַציעס, דאָס הייסט אָבער, אַז מ ח ו ץ פון זיי דאַרף זיך אָנ־הייבן אַ קריסטאַליזאַציע פון יענע יידישע מענטשן, וועלכע קענען זיך נישט אויס־לעבן אין די ראַמען פון די פּאַרטיי־אַפּאַראַטן, וועלכע שפּירן די אימה פון דער עפּאָכע און די פאַרצווייפלונג פון די מאַסן, וועלכע לעכצן נאָך אַ נייער יידיש־רעוואָלוציאָנערער ברודערשאַפט. אין אַלע פּאַרטיי־לאַגערן זענען צעשאָטן אַ סך, אפשר גאָר אַ סך אַזעלכע מענטשן, וואָס טראָגן אין האַרצן און באַוווסטזיין דאָס נאָגנדיקע געפיל, אַז מען טאָר נישט לאָזן די יידישע גאַס אין דעם צושטאַנד ווי זי איז. דאַרפן זיי דערקענען איינער דעם אַנדערן און שאַפן זייער אייגענעם בונד, דאַרפן זיי געפינען דעם וועג צו יענע נישט־פּאַרטייאישע מענטשן, וועלכע לעבן איבער די עפּאָכע און שפּירן די קאַטאַסטראָפע אינדיווידועל און דערפאַר טאַקע טיף און פאַראַנטוואָרטלעך.

דער נייער פריהייט־בונד פאַרמעסט זיך נישט קעגן די פּאַרטייען אין יידישן לעבן, אָבער ער מוז זיין אויפגעבויט אויף גאָר אַנדערע יסודות ווי זיי אַלע, — אויב ער זאָל באמת צוציִען צו זיך דעם צוטרוי פון פּשוטן פאָלקסמענטש. מיר וועלן פּרוּוון אָנווייזן אויף אייניקע פון זיינע יסודות, וועלכע זיינען אין דעם איצ־טיקן מאָמענט די וויכטיקסטע. דאָס איז, ערשטנס, דער פּרינציפּ פון אָ ר ע מ־ק י י ט , פון מאַטעריעלן מינימום אין לעבן. עס האַנדלט זיך וועגן דעם — אַוועקצונעמען פון די מיטגלידער פון בונד די ליידנשאַפטלעכע יאָגעניש נאָך מאַ־טעריעלן וווילשטאַנד. מיר ווייסן וואָס פאַר אַ צענטראַלן אָרט עס פאַרנעמט אין גייסטיקן און זעלישן לעבן די דאגת פּרנסה, מיר ווייסן וואָס פאַר אַ אומ־געהייערן דרוק די דאגת פּרנסה איבט אויס אויף די געזעלשאַפטלעכע טוער און ווי זי פאַרפינצטערט די איידלסטע אידעישע באַוועגונג. פאַרטרייבן אָט די טיראַנישע דאגה פון דעם צענטראַלן אָרט אין דעם מענטשנס אַקטיוויטעט — הייסט גלייכצייטיק באַפרייען דעם קעמפערס נשמה און קאָפּ פאַר די וויכטיקסטע פראַגן פון לעבן. מיר וועלן דאָ נישט אָנהייבן קיין שטרייט מיט דער באַקאַנטער סאָציאַליסטישער לערע, וועלכע האַלט, אַז דער וווּקס פון די מאַטעריעלע באַדערפע־נישן טרייבט אָן די געזעלשאַפטלעכע אַנטוויקלונג און פירט אויך צום נצחון פון סאָציאַליזם. זאָל זיין אַזוי; אָבער די באַדערפענישן און דער קאַמף פאַר זייער באַפרידיקונג טאָרן נישט אַרויסשטויסן אָדער דערפירן צו אָנמאַכט יענע טיפע רעוואָלוציאָנער־מאָראַלישע באַדערפעניש, אָן וועלכער ס'איז נישטאָ בכלל קיין באַנייונג פון לעבן. יעדנפאַלס יענע קעמפער, וועלכע האָבן פאַר די אויגן די צוקונפט פון פאָלק און פון דער מענטשהייט מוזן קענען אָפּזאָגן זיך פון דעם איינגעפונדעוועטן באַגריף פון וווילשטאַנד. היינט־צו־טאָג, ווען הונדערטער טויזנטער יידן האָבן איבערגעלעבט די צעשטערונג אָדער זענען פאַרוים די צע־שטערונג פון זייערע סאָציאַלע פּאָזיציעס, וועלן מיטגלידער פון נייעם בונד אַ סך

לייכטער באַגרייפן די אומוועטיקייט פון דעם מאַטעריעלן פּראָבלעם אין זייער פּריוואַט־לעבן. „בונד פון אָרעמע" הייסט בונד פון רייכע אין גייסטיקער קלאָרקייט, אין זעלישער אַקטיוויטעט. איז דאָס אַסקעטיזם? אין אַ געוויסער מאָס יאָ, אָבער אַסקעטיזם אין דינסט פון באַרייכערונג פון מענטשן־לעבן א ו י ף ד ע ר וועלט.

דער צווייטער פּרינציפּ איז — אָפּזאָג פון די „וווּנדער פון דער צ י װ י ל י ז אַ צ י ע". דער אָרעמסטער פון די אָרעמע אין דער היינטיקער געזעלשאַפט פאַרגייט זיך פון התפּעלות פאַר די וווּנדער פון טעכניק און ציוויליזאַציע וועלכע ער זעט אַרום זיך. דער באַגריף פון עבודה זרה איז צום מייסטן צוגעפּאַסט אָט צו דער דאָזיקער בלינדער התפּעלות. מען קען נישט אַרויס פון דעם פאַרשאָלטענעם סיסטעם פון דער היינטיקער געזעלשאַפט אַזוי לאַנג, ווי מען איז פאַרכּישופט פון די אומצאָליקע דערגרייכונגען פון דער מאָדערנער ווירטשאַפט און טעכניק. דער מענטש מעג אַפילו זיין גענייגט צו אַ באַשיידענעם לעבנס־מצב, אָבער ער געפינט נישט זיין גייסטיקע און זעלישע רו אין דעם הו־הא פון גרויס־שטאָט, פון גרויס־פּראָדוקציע, פון מאַסן־באַוועגונג, פון מאַסן־צייטונגען און פאַרגעניגנס. אין דעם ליאַרעם און אימפּעט פון די היינטמאָדישע קולות (ראַדיאָ, פּרעסע, קינאָ, לופטשיפן, רוישיקע פאַרזאַמלונגען) פאַרלירט ער די פעיִקייט צוצוהערן זיך צו דעם קול דממה דקה פון זיין אייגענעם געוויסן אָדער פון זיין ברודער וואָס פאַלט נעבן אים. די מיטגלידער פון נייעם בונד בלייבן קאַלט צו די הערלעכע אָטעמפאַרכאַפּנדיקע דערגרייכונגען פון דער פּראַקטישער וויסנשאַפט און קונסט. נישט ווייל זיי שאַצן נישט אָפּ זייער צוקונפטיקן ווערט, נאָר ווייל זיי ווילן אָפּנעמען ביי זיי די בכורה אין מענטשן־לעבן, וועלכע זיי האָבן פאַרכאַפּט אָן שום רעכט. — די ערשטע קריסטן וועלכע האָבן געלעבט אין אַלטן רוים האָבן געהאַט פאַר זייערע אויגן נישט קיין קלענערע וווּנדער פון קונסט, אַרכיטעקטור, מלוכה־מאַכט, רעליגיע, ווי מיר אין דער היינטיקער צייט. אָבער זיי זענען אַרומגעגאַנגען צווישן די גרויסאַרטיקע טעמפּלען, פּאַלאַצן, מאָנומענטן אָן וועלכער נישט איז היתפּעלות, ווייל זייער טיפסטער נשמה־קערן איז געווען געווענדט צו אַנדערע, העכערע ענינים. נישט אַנדערש מוז עס זיין מיט די קעמפער פון נייעם פרייהייט־בונד.

און נאָך אַ פרייהייט זוכן זיי — און דאָס איז זייער דריטער פּרינציפּ — די פרייהייט פון געהערן צו די היינטיקע ס אָ צ י אַ ל ־ פּ אָ ל י ט י ש ע אינסטיטוציעס. עס האַנדלט זיך וועגן דעם, אַז מען זאָל זיך אָפּשיידן, אין דער מאַקסימאַלסטער מאָס, פון די שעדלעכע איינריכטונגען פ ע ר ז ע נ ל ע ך און נישט נאָר אין פּרינציפּ. די סאָציאַליסטישע באַוועגונג ליידט אומגעהויער דערפון וואָס אירע אָנהענגער נעמען פאַקטיש אָנטייל אין אַלע אינסטיטוציעס און אונטערנעמונגען פון דעם סדר קעגן וועלכן זיי קעמפן. דערפון נעמט זיך דער גרויסער שקר וועלכער באַהערשט היינט אַלע באַוועגונגען. מיטגלידער פון נייעם בונד וועלן נישט אַרבעטן אין פלעצער ווו עס ווערט געבוירן אָדער פאַרפעסטיקט מענטשלעך אומ־

רעכט: צי דאָס איז אַ פֿאַבריק וואָס גרייט צו אינסטרומענטן פֿאַר דער מילחמה, צי דאָס איז אַ פּרעסע וועלכע פֿאַרשפּרייט טפּשות און רשעות, צי דאָס זענען עולכע אַנשטאַלטן. אויב דער ערשטער פּרינציפּ פֿון אָרעמקייט איז אָנגענומען, דעמאָלט זענען נישטאָ קיין צו גרויסע שוועריקייטן אין דורכפֿירן אויך די אָפּ־זונדערונג לגבי אַזעלכע סאָציאַלע און פּאָליטישע אינסטיטוציעס. ווער קען אָבער אָפּשאַצן דעם גוואַלדיקן רושם וועלכן אַזאַ ערלעך דורכגעפֿירט לעבנס־פּראָגראַם פֿון די קעמפֿער וועט מאַכן אויף די פֿאָלקס־מאַסן. ווי גרויס וואָלט געווען באַזונדערס דער רושם אויף דער ייִדישער גאַס ווו דער שקר אין דער געזעלשאַפֿטלעכער אַרבעט איז אַזוי שטאַרק פֿאַרשפּרייט!

דאָס איז נאָך נישט גענוג. די מיטגלידער פֿון דעם בונד באַפֿרײַען זיך נישט נאָר פֿון די דרײַפֿאַכע לעבנס־פּענטעס; זיי פֿאַרפּליכטן זיך אויך צו אַ פּאָזיטיוון געמיינזאַמען לעבנס־פֿיר (פֿערטער פּרינציפּ). זיי באַמיִען זיך אַזוי אָפֿט ווי נאָר מעגלעך צו אַרבעטן צוזאַמען אויף חברשע, קאָאָפּעראַטיווע יסודות. די גרויסע אויפֿגאַבע ליגט אין דעם צונויפֿפֿירן נעענטער איין מענטש מיטן אַנדערן, צו פֿאַראינטערעסירן איינעם אין דעם גורל פֿון דעם אַנדערן. דאָס הײַנטיקע מענטשן־לעבן איז צעשאָטן אויף אומצאָליקע קעמערלעך, און יעדער פֿון זיי שיידט זיך אָפּ פֿון דעם אַנדערן דורך אַ וואַנט פֿון סודות. מען וויל נישט, אַז „יענער" זאָל וויסן פֿון מיר; איך בין אַליין אַ באַלעבאָס איבער מיר. צוליב די סודות וואַקסן קינאה און פֿײַנטשאַפֿט. — אין די ערשטע צײַטן פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג האָט מען עס גוט פֿאַרשטאַנען. די געמיינשאַפֿטלעכקייט פֿון לעבן איז דערטרונקען געוואָרן אין די „דערפֿאָלגן" פֿון דער באַוועגונג. אָבער די מיטגלידער פֿון בונד מוזן זי באַנײַען צווישן זיך. זיי האָבן נישט קיין עקאָנאָמישע סודות איינער פֿון אַנדערן, זיי שטרעבן נישט צו דעם מאַטעריעלן וווילשטאַנד וועלכער צווינגט צו דער עקספּלואַטאַציע פֿון יענעמס קראַפֿט. זיי קענען דערפֿאַר האָדעווען די בלומען פֿון פֿרײַנדשאַפֿט ראשית כל צווישן זיך. נישט נאָר פֿרײַנדשאַפֿט, נאָר אויך גרייטשאַפֿט צו קרבנות.

און צי דאַרפֿן מיר נאָך דערמאָנען דעם פֿינפֿטן פּרינציפּ — פֿון אויפֿריכטיקייט און ערלעכקייט אין די באַציִונגען פֿון די בונד־חברים? אָן דער דאָזיקער אמתדיקייט איז נישט מעגלעך קיין שום אָנהויב און אויפֿהאַלט פֿון דער נײַער פֿרײַהייט־פֿאַרבינדונג. די אמתדיקייט פֿעלט הײַנטצוטאָג אפֿשר צום מייסטן, און דערפֿאַר קלינגען פֿאַר אונדז אַזוי לעבעדיק די פֿאָדערונגען פֿון אַמאָל: „קיין שום עקאָנאָמישער אָדער פּאָליטישער מאָנאָפּאָל! קיין שום רודף אחרי הכבודיקע שטרעבונג צו פּערזענלעכער מאַכט! קיין שום שקר!"

4

די אידעע פֿון אַזעלכע ייִדישע בונדן טראָגט זיך שוין לאַנג אין דער לופֿט. עס האָט וועגן זיי געשריבן הלל צייטלין. עס שרײַבט וועגן דעם אונדזער פֿרײַנד ה. וואָלף. עס האָט דאָ נישט לאַנג פֿאַרעפֿנטלעכט אויף דער טעמע

אַ גרויסע אַרבעט וו. נ אַ ט אַ נ ס אָ ן. „צו דער רעוויזיע פון נאַציאָנאַל־ראַדי־קאַלן געדאַנק" 1). וו. נאַטאַנסאָן האָט טיף דורכגעאַרבעט זײַן קריטיק און זײַנע פאָרשלאָגן צום אויפלעבן פון פאַרהלשטן יידישן ראַדיקאַליזם. „נייטיק ווי אין לעבן — שרײַבט ער — איז איצט אויף דער יידיש־ראַדיקאַלער גאַס אַ קולטור־בונד, וועלכער זאָל אַרײַנברענגען אין אונדזערע הערצער און מוחות דעם סינטעז צווישן רעליגיאָזיטעט און ראַדיקאַליזם". ער שטעלט אויף אַ ריי סאָציאַלע און גײַסטיקע פאָדערונגען פאַר די מיטגלידער פון אַזאַ בונד („טיפן האַס צו אַ לעבן פון דעם, וואָס אַנדערע אַרבעטן פאַר אונדז, אַ ליבע צו אַ לעבן פון אייגענער אַר־בעט"). גלײַכצײַטיק פאָדערט ער די אויפלעבונג פון רעליגיאָזיטעט אין ראַדי־קאַלן לאַגער צוזאַמען מיט אַ „לעבנסשטייגער, וואָס זאָל מעגלעך מאַכן פאַר יעדן איינציקן קינד אונדזערן אַרײַנצולעבן זיך בלב ונפש אין אַלע אורעלטסטע שטייגערס פון אונדזער פאָלקסלעבן".

מיר גלויבן, אַז די אויפגאַבע דאַרף מען שטעלן אַנדערש. עס ווערן נישט געשאַפן און אַפילו נישט באַנײַט רעליגיעזע פאָרמען לויט ראַציאָנאַלע באַשלוסן פון מענטשן. אַזעלכע פאָרמען, ווי אויך דאָס גאַנצע געוועב פון רעליגיאָזיטעט, אַנטשטייט אין אַ גרויסער מאָס פון דעם גײַסטיק־סאָציאַלן קאָלעקטיוו־ל ע ב ן. ווען מענטשן באַשטימען צו פירן אַ נײַעם אַרט לעבן, ווען זיי דערבײַ זיך אָפּ־זאָגן פון פריערדיקע געוווּנהייטן, ווען זיי האָבן אַ נײַע דערפאַרונג פון גײַסטיקע און מאַטעריעלע קאַמפן און קרבנות, — דעמאָלט וועט סטיכיש וואַקסן אַ נײַע פאָרם פון זייער אַנטפלעקונג. זייער באַגײַסטערונג, זייערע יסורים, זייער שע־פערישע קראַפט, זייער אמונה וועלן באַקומען אייגענע פאָרמען פון לעבנס־שטייגער: אייגענע, ד"ה צונויפגעפלאָכטענע פון אַלטע און נײַע. און וועט די נײַע דערפאַרונג זײַן טיף־שעפעריש, וועלן אויך די פאָרמען זײַן רעליגיעזע. נישט דעקלאַראַציע פון רעליגיעזע דאָגמעס און געפילן, נאָר אַקטיווע, מסירת־נפשדיקע ט אַ ט, — זי וועט געבערן און באַנײַען „די אורעלטסטע שטייגערס פון אונדזער פאָלקס־לעבן". די יידישע רעליגיע האָט געבראַכט דעם פאָלק — אַחוץ אַלע אני־מאמינס — איין גרויסן געווינס, — און דאָס איז בכלל די אידעע פון אַן אני־מאמין, די פעיקייט צום אַבסאָלוטן גלויבן, אָן שום קאָמפּראָמיסן. וועלן די מיטגלידער פון אַ נײַעם בונד האָבן אין זיך אָט די גרויסע אמונה אין זייערע אידעאַלן, וועלן זיי באַזיצן כוח נישט נאָכצוגעבן קיין שום שטערענישן און ניסיונות פון דרויסן, וועט אין זיי ווײַטער אָפּהילכן די שטרענגע אַלט־יידישע שטים: „יהרג ועל יעבור!", — דעמאָלט איז דער בונד יידיש אין דעם העכסטן זין פון וואָרט.

* * *

דער בונד זאָל בשום אופן נישט פאַרוואַנדלען זיך אין אַ געשלאָסענעם אָרדן פון ברידער, וועלכע לעבן זיך אויס אין זייערע אייגענע רייען לויט די כללים פון דער הויכער מאָראַל. אָפּשליסן זיך פון דער „זינדיקער וועלט" צוליב ראַטעווען

1) פאַרלאַג ל מ. שטיין, שיקאַגאָ 1935. 72 זייטן.

די אייגענע נשמה, וואָלט געווען הײַנט־צו־טאָג דאָס שווערסטע פאַרברעכן לגבי דער לײַדנדיקער מענטשהייט און פאָלק. ניין, דער בונד זאָל דווקא משפיע זײַן אויף דעם יידישן לעבן, זײַנע מיטגלידער זאָלן שטיין מיט פאַרקאַשערטע אַרבל אין אַלע לאַגערן, ווו די יידישע מאַסן מאַטערן זיך, האָפן און קעמפן. דער בונד זאָל זײַן אינטערנאַציאָנאַל אין צווייפאַכן זין: ער זאָל האָבן אין זינען אַלע תפוצות ישראל אין דער ברייטער וועלט, נישט פאַרגעסן צוליב די יידישע אינ־טערעסן פון איין לאַנד די גרויסע היסטאָרישע ליניע פון דער יידישער וועלט־געמיינשאַפט אַלס אַזעלכער. און ער זאָל זײַן אינטערנאַציאָנאַל אין דעם נאָך ברייטערן זין: צוליב די אינטערעסן פון דעם יידישן אָרגאַניזם זאָל ער נישט פאַרגעסן און נישט אָפּלאָזן די פאַרבינדונג מיט דער גאַנצער האָרעפּאַשנער און קעמפנדיקער מענטשהייט.

דער בונד וואַרפט נישט אָפּ קיין איינע פון די ווערטפולע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן, וועלכע גייען אָן אין דער יידישער וועלט. צי דאָס איז פּאָליטישער און געזעלשאַפטלעכער קאַמף, צי דאָס איז שטרעבונג צו פּראָדוקטיוויזאַציע, צי דאָס איז עמיגראַציע קיין פּאַלעסטינע אָדער אַנדערשוווּ, צי עס איז די צו־גרייטונג פון אַ וועלט־קאָנגרעס, — די מיטגלידער פון בונד זײַנען טיף פאַראינ־טערעסירט אין דעם גערייען פון די אַלע באַמיונגען. אָבער די אַלע אָנערקענטע טעטיקייטן וועלן באַקומען אַ נײַע טרײַבקראַפט און אַ פרישן אימפּעט ערשט דע־מאָלט, ווען אין זייער שטראָם וועט זיך אַרײַנגיסן אַ מחנה פון נײַע פאַרגײַסטיקטע מענטשן. די מענטשן וועלן נישט שטרעבן צו מאַכט אָדער פערזענלעכע פּאָזי־ציעס אין די פּאַרטייען און באַוועגונגען, די מענטשן וועלן אַרײַנטראָגן אין דער פאַר־גליווערטער אַטמאָספער פון די חברות דעם ערנסט און דעם בלוטיקן ווייטיק פון דער צײַט. די מענטשן וועלן דורך זייער מאָראַלישן אומרו איבעראַנדערשן די אַרבעטס־מעטאָדן און די באַלעבאַטישע זיטן, וואָס האָבן זיך אײַנגעבירגערט אין די יידישע אָרגאַניזירטע געזעלשאַפטן.

די באַדײַטונג פון יידיש־רעוואָלוציאָנערן פרײַהייט־בונד איז אָבער אַ סך גרעסער אין די פאָלקסמאַסן גופא איידער אין די שוין פאַראַנענע פּאַרטייען און געזעלשאַפטן. עס איז אָן אַ שיר וויכטיק, אַז דאָס פאָלק זאָל ווידער דערזען צווישן זיך מענטשן, וועלכע זײַנען איבערגעגעבן צו זײַנע נויטן אָן וועלכע נישט איז פריוואַטע אָדער פּאָליטישע פּניות. דער לעבעדיקער בײַשפּיל פון יידישע קעמפער, וועלכע זאָגן זיך אָפּ פון רײַכטום און כבוד, וועלכע יאָגן זיך נישט נאָך פּאָסטנס און מאַכט, וועלכע שטעלן אַוועק העכער ווי אַלע צילן די גײַסטיקע צילן פון אַן עכטער דערלייזונג, וועלכע פירן צווישן זיך אַ לעבן פון פרײַנדשאַפט און צוטרוי, — אַזאַ בײַשפּיל וועט דערהייבן דעם מוט פון אונדזערע מאַסן. זיי — באַזונדערס די יוגנט — וועלן ווידער באַקומען גלויבן אין אַ שעפערישער צוזאַ־מענאַרבעט; זיי וועלן גלייביקער צוטרעטן צו די אויפגאַבן פון הײַנט און פון מאָרגן, און זיי וועלן אַרויסברעכנען פון זייערע רייען אומצאָליקע נײַע טוער און קעמפער. מען וועט זיך דעמאָלט לײַכטער נעמען גרייטן צו דער קאַטאַסטראָפע

וואָס דערנענטערט זיך צו אונדז. עס קען קומען אַ צײַט, ווען די כוואַליעס פֿון היהשער באַרבאַרישקייט וועלן בושעווען אַרום אונדז, ווען מען וועט מוזן אָנ־שטרענגען די העכסטע כוחות כדי צו דערהאַלטן דעם פיזישן, מאַטעריעלן און גײַסטיקן קיום. דער כלל און דער איינצלמענטש וועלן מוזן ווערן זעליש באַ־וואָפנט מיט די זיכערסטע כלי זין, כדי אויסצוהאַלטן דעם שטורעם און פירן ווײַטער דאָס לעבן.

קעגן יענער קומענדיקער באַרבאַרישקייט וועלן ייִדישע פֿאָלקס־ און אַרבעטס־מענטשן מוזן אַרויסשטעלן אַן אײַזערנע וואַנט פֿון זייערע היסטאָרישע אידעאַלן און צילן. ווי אין די טויזנטער יאָרן פֿון אַמאָל, וועט זיי אפשר באַזונדערס אויס־קומען צו דערהאַלטן בײַם לעבן די עלעמענטאַרע אידעען פֿון פֿרײַהייט, פֿון מאָראַל, פֿון טאָלעראַנץ. און בעת די „ציוויליזירטע” וועלט פֿון מלוכות וועט זיך טרינקען אין מבול פֿון בלוט און שמוץ, וועלן אפשר די ייִדישע מאַסן אַליין געצוווּנגען זײַן צו פּראָקלאַמירן — קעגן די קליינלעכע נישטיקע אינטערעסן פֿון די מלוכות — די אייביקע, אומדערשיטערלעכע פּרינציפּן פֿון סאָציאַלן יושר און איינהייט פֿון מענטשן־געשלעכט... כדי די דאָזיקע אויפֿגאַבן צו באַגרייפֿן, כדי דאָס ייִדי־שע פֿאָלק צו באַשיצן און פֿעסטיקן, כדי צו העלפֿן אים אַרויסגיין אין אַ נײַער תקופה מיט געשטאַרקטע כוחות, — מוז אויפֿשטיין צום לעבן אַ נײַער ייִדישער פֿרײַהייט־בונד.

און טאָמער וועט די קאַטאַסטראָפֿע, צו אונדזער אַלעמענס גליק, נ י ש ט קומען? דעמאָלט איז אוודאי גוט, אָבער קיינער וועט נישט באַדויערן, וואָס אַ נײַע יוגנטקראַפֿט האָט זיך אַרײַנגעגאָסן אין פֿאָלק.

(„פֿרײַע שריפֿטן”, אָקטאָבער 1935).

נאָך אַכצן חדשים

„די פרייע שריפטן" זענען נישט דערשינען אין משך פון 18 חדשים. עס איז כדאי אַרומצוקוקן זיך און צו דערמאָנען זיך וועגן די געשעענישן, וועלכע האָבן זיך פאַרלאָפן אין לויף פון אַזאַ צופעליקן שטח פון צייט. די גרויסע וועלט האָט געשטורעמט אַרום אונז מיט אָן אַ שיעור דונערן און בליצן. זיי האָבן אָפטמאָל אַזוי געבלעדט די אויגן, אַז מענטשן און פעלקער, שטאַרקערע פון אונדז, האָבן נישט געקענט געפינען זייער אָרט אין דער וועלט.

איטאַליע האָט דערקלערט אַן אויסראָטונג־קריג נישט נאָר קעגן אַביסיניע, נאָר אויך קעגן די רעשטן פון אָרגאַניזירטער אינטערנאַציאָנאַלער אָרדענונג („פעלקער־בונד"), — און איטאַליע האָט אויסגעפירט. דייטשלאַנד האָט פאַר דער צייט אָפן אָנגעפירט די באַוואָפענונג פון לאַנד אין דעם ברייטסטן מאַסשטאַב, און דייטשלאַנד האָט דערפירט צו אַ פיבערהאַפטן גייעג נאָך באַוואָפענונגען אין אַלע לענדער פון דער וועלט. אין דער טאָג־אָרדנונג פון דער וועלט האָט זיך אַוועקגעשטעלט נישט נאָר דאָס וואָרט „מלחמה", נאָר די גאַנצע פסיכאָלאָגיע, פיזיאָלאָגיע און פאַטאָלאָגיע פון דער צוקונפטיקער שחיטה. אין שפּאַניע האָבן געגעבן אַ שפּריץ מיט פייער און בלוט די ערשטע ערנסטע אָנזאָגער פון אָט דער צוקונפטיקער מלחמה; דער לאַגער פון פראַנקאָ מיט זיינע מאַראָקאַנער, דייטשן, איטאַליענער, מיט די „גרויסע מלוכות", וואָס שטייען הינטער זיין רוקן, צייכנט די וועגן און מעטאָדן פון דער מעגלעכער צוקונפט. און מיט די בייזע ווינטן מישן זיך אויס די וואַרעמע, כמעט וואַרעמע ווינטן, וועלכע טראָגן זיך פון אַנדערע לענדער. אין פראַנקרייך האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביים רודער אַ רעגירונג, וואָס וועט טאַקע נישט אַראָפּברענגען דעם מלכות־שמים אויף דער ערד, אָבער וועלכע איז אָפן און באַוואוסטזיניק פאַרבונדן מיט די האָרעפּאַשנע שיכטן פון פאָלק, וואָס באַוועגן זיך אַקטיוו צו אַ רעוואָלוציאָנערער צוקונפט. אין אַמעריקע האָט די סאָציאַלע רעאַקציע באַקומען אַ געוואַלטיקן שטויס אויף צוריק, דורך דעם וואָס רוזוועלט מיט זיינע אומרו־פלענער איז צוריקגעקומען אויף זיין פּאָסטן. אין די סקאַנדינאַווישע לענדער האָבן די סאָציאַליסטישע רעגירונגען און מאַגיסטראַטן באַקומען באַשטעטיקט זייערע מאַנדאַטן; זיי פאַרשטאַרקן אפשר נישט די רעוואָלוציאָנערע מאַכט פון זייערע פעלקער, דערפאַר אָבער האַלטן זיי אין אָנמאַכט די שוואַרצע כוחות פון עבר. אויב דאָס ביסל פּראָגרעס און הומאַניזם, וואָס איז פאַרבליבן אין דער

וועלט, ווערט פאַרשטאַרקט אין אָט די „וואָרעמע" לענדער מיט מיטלען פון שלום, דיפּלאָמאַטיע און געזעץ, טראָגט זיך אָבער אַ רעוואָלוציאָנערער שטורעמווינט אין ש פּ אַ נ י ע, מיט די העכסטע אויפגאַבן פון דער מענטשהייט אין זיין זודיקן אָטעם. נישט צוליב דעם ביסל סאָציאַלן פּראָגרעס און דער נעבעכדיקער אייראָפּעיִשער מענטשלעכקייט גיסט זיך דאָס הייליקע בלוט אויף די פעלדער פון שפּאַניע; נייִן, דאָרטן שטאַרבן די מאַסן צו מאַכן דעם נעכסטן שפּרונג אין דער וועלט־געשיכטע, דעם שפּרונג צו דער עכטער מענטשלעכער פ ר ײ ה ײ ט.

אין אָט דעם געווירבל פון בייזע און גוטע ווינטן איז אַריינגעשטעלט דאָס יי ד י ש ע פאָלק. אונזער פאָלק אָטעמט אינאיינעם מיט דעם וועלט־אָטעם און אַלע געשעענישן פון אַרום רופן זיך אָפּ אויף אים, צי עס זעט צי עס זעט עס נישט. אבער געוויסע געשעענישן האָבן געווירבלט אין דער יידישער וועלט־סביבה גופא. און מיר פרעגן זיך: ווי האָט זיך עס אָפּגערופן אין דעם באַוואוסטזיין, אין דעם געמיט און אין דעם שכל פון אונזערע פאָלקס־מאַסן?

עס איז פאַר דער צייט פאָרגעקומען דער טראַגישער גוראַנגל אין א ר ץ־ י ש ר א ל, אין וועלכן עס זענען אַריינגעצויגן געוואָרן אַלע אָן אויסנאַם שיכטן פון צוויי פעלקער אין איין לאַנד. עס האָט זיך אַלץ ענגער און טויטלעכער פאַרצויגן דעם שטריק אַרום דעם האַלדז פון דייטשן און עסטרייכישן יידנטום. בעת פון יענע אין הושך פאַרזונקענע לענדער האָט זיך נאָר געטראָגן דער שטילער קרעכץ פון פאַריאושטע מענטשן, האָט זיך אין אַ נאָענטן לאַנד דערהערט אַ הילכיקער שאָס פון אַ יידישער האַנט. דוד פ ר אַ נ ק פ ו ר ט ע ר האָט געמאַכט זיין אייגענעם חשבון מיט די פייניקער פון זיין פאָלק. אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער איז אָנגעגאַנגען אָן אָפּהאַלט דער חורבן פון יידישער ווירטשאַפט, פּאָליטישע פּאָזיציעס, קולטורעלע דערגרייכונגען; צום חורבן איז צוגעקומען די אָרגאַניזירטע פאַרשוועכונג פון ייִדיש־מענטשלעכער ווירדע. עפּעס ווי אַ בלייכער סילועט אויף אַן אָפּגעניצעוועטן לייוונט איז דורכגעשוואומען דער יידישער וועלט־קאָנגרעס. דערפאַר האָבן זיך דערהערט די קולות פון די געשמיסענע יידן אין מוסאָלינים מדינה — טריפּאָלי. און פון דעם ווייטן דרום־אַפריקע האָט אָפּגעהילכט דער קלאַפּ מיט דער טיר, וועלכע מען האָט אָקאָרשט פאַרמאַכט פאַר די יידישע עמיגראַנטן, וואָס האָבן זיך געראַטעוועט אַהין פון דעם אייראָפּעיִשן גיהנום.

ו ו י האָבן זיך אָפּגערופן אין דעם יידישן פאָלקס־קערפּער אָט די אַלע און אַנדערע געשעענישן פון אונזער לעבן? אַלע, כמעט אַלע פעלקער, יעדעס לויט זיין טעמפּעראַמענט און געשיכטע, זענען היינט פאַרכאַפּט פון דעם געשיכטלעכן שטראָם, וואָס רייסט זיי צו אומבאַקאַנטע ברעגעס. זאָל עס זיין דער פעך־שוואַרצער ענטוזיאַזם פון אַ דייטשלאַנד אָדער איטאַליע, אָדער דער אַמעריקאַניש־מיליטאַריסטישער אימפּעט אין ראַטן־רוסלאַנד, אָדער דער רעוואָלוציאָנער־הומאַניסטישער שטורעם פון שפּאַניע, אָדער די זאָרג און די אַנגסטן פון די אַנדערע פעלקער וואָס ווערן געצוואונגען צו באַוואָפּענען זיך, צו קוקן דער מלחמה אין פּנים אַריין. אומעטום זענען פאַר די פעלקער, פאַר אַלע קלאַסן פון די פעלקער אַוועקגעשטעלט היסטאָ־

רישע אויפגאַבן פון געוואַלטיקן פאַרנעם; אומעטום איז דאָ דער באַוואוסטזיין, אַז מען האָט צו טאָן מיט גורל־פראַגן, וועלכע מוזן ווערן געלייזט אַהין צי אַהער, צום בייזן אָדער צום גוטן. צי איז אַזאַ באַוואוסטזיין פאַראַן, צי האָט ער זיך קריסטאַליזירט פאַר דער פאַרגאַנגענער ביטערער צייט אין דעם יידישן פאָלק, אַלס לעבעדיקע וועלט־געמיינשאַפט?

געוויס, אין די באַזונדערע יידישע פאַרטייען און באַוועגונגען איז די פאָרשטעלונג און דער ווילן צו אַ היסטאָרישן מאַרשרוט פאַראַן. די איינצלנע באַוועגונגען (ציוניזם, בונדיזם, קאָמוניזם), אפילו די גרויסע יידישע צדקה־אָרגאַניזאַציעס אַרבעטן לויט קלאָר־פאָרמולירטע פּלענער, באַוואָפנטע מיט אַ פאַנצער פון אייזערנע אַרגומענטן. מער נאָך: יעדע איינצלנע ריכטונג אין די אַלע באַוועגונגען האָט אירע אייגענע פּראָגראַמען, וואָס ווערן ווי נישט איז צונויפגעפלאָכטן מיט די גרויסע אויפגאַבן און פאָדערונגען פון אונזער עפּאָכע. אָבער — נישט דאָס מיינען מיר! ווייל יעטוועדע פון די יידישע באַוועגונגען, ווי טעטיק און ערנסט זי זאָל נישט זיין, האָט נאָר איין קווערשניט פון פאָלק אין אויג און זי פאַרנאַכלעסיקט די אַנדערע. עס איז נישטאָ יענע סינטעטישע באַוועגונג, וועלכע זאָל האָבן אין זינען אַ ל ע סאָציאַל־ליידנדיקע שיכטן פון פאָלק, אַ ל ע גייסטיקע מדרגות פון זיין לעבן און שאַפן. עס איז נאָך נישטאָ ביי אונדז יענער אַלאומפאַסנדיקער יידישער וו ע ל ט ־ ג ע פ י ל, וועלכער זאָל איינזאַפן אין זיך דעם גאַנצן צער פון פאָלק, זיין גאַנצע בענקשאַפט און טראַכטעניש, אַלע זיינע אין דעם וועלט־חלל בלאָנדזשענדיקע ענערגיעס. דאָס פאָלק האָט נישט אויפגעציטערט אַלס גאַנצעס, האָט זיך נישט צונויפגענומען אין איינעם. אַזוי אַרום האָט זיך באַקומען דאָס מער ווי משונהדיקע בילד: אין אַ צייט ווען אַלע „נאָרמאַלע" פעלקער פון דער וועלט טרעטן אויף — מיט פרייד, צי מיט כעס, צי מיט פאַרביטערונג — ווי אַקטיווע אָנטיילנעמער פון דער עפּאָכע, שטייט דווקא אונדזער פאָלק ווי אָן אַ זייט פון דער עפּאָכע, כמעט נאָר ווי ליים און טייג אין די גלייכגילטיקע הענט פון דער געשיכטע. אַזוי זעט אויס דערווייל דער סך־הכל פון די פאַרגאַנגענע שיקזאַל־יאָרן.

וועלט־קאָנגרעס

דער יידישער וו ע ל ט ־ ק אָ נ ג ר ע ס האָט זיך פאַרזאַמלט אין די אויגוסט־טעג פון 1936. פאַר אַ סך טיילן פון פאָלק איז ער געווען אַ גרויסע, דערמונטערנדיקע האָפענונג, אַנדערע האָבן זיך פאַר אים געשראָקן, מורא געהאַט פאַר זיין קומענדיקער אויטאָריטעט. היינט ווייסן מיר, אַז ער האָט נישט דערפילט די האָפענונגען פון די איינע, און נישט באַשטעטיקט די שרעקענישן פון די אַנדערע. דער קאָנגרעס מיט זיין עקזעקוטיווע זענען נישט מער ווי נאָך איינע אַ יידישע „אינסטיטוציע" צווישן אַנדערע, וואָס באַקעמפן זיך קעגנזייטיק.

אין וואָס איז באַשטאַנען דער גרונט־פעלער ביי דער אויפריכטונג פון אַזאַ קאָנגרעס? לחלוטין נישט אין דעם, וואָס ער איז נישט געווען ד ע מ אָ ק ר אַ־

נ י ש געוויילט, ווי עס האָבן קריטיקירט אים די פועלי־ציון אָדער די רעוויזיאָ־ניסטן. וואָלטן אפילו ביי די וואַלן צו אים געווען אָפּגעהיט אַלע פּאַרלאַמענטאַרישע מצוות פון דער היינטיקער דעמאָקראַטישער פּרומקייט, וואָלט עס קוים געשאַפן אַן אַנדער לאַגע. די ערשטע ציוניסטישע קאָנגרעסן, למשל, זענען גאָר נישט געווען דעמאָקראַטיש געוויילטע, זיי האָבן גאָרנישט פאַרטראָטן אַלע ישובים פון דער יידישער וועלט, — און פונדעסטוועגן האָט זייער שטים אָפּגעקלונגען שטאַרק סיי אין דער יידישער סביבה, סיי ביי די פעלקער אַרום. פאַרוואָס? ווייל דאָ איז גע־קומען צום אויסדרוק אַ נייע, אומבאַקאַנטע ליידנשאַפט פון פאָלק, אַ נייער געדאַנ־קענגאַנג שאַרף אָפּגעשיידט פון פרום־קאָנסערוואַטיוון און מאָדערן־אַסימילאַטאָרישן נוסח, ווייל יידישער מזל איז דאָ אַוועקגעשטעלט געוואָרן פנים אל פנים מיט דער דעמאָלטיקער וועלט. און נאָך אַ מעלה האָבן געהאַט יענע קאָנגרעסן: זיי זענען כמעט אינגאַנצן באַשטאַנען פון אַנאָנימען, פון אומבאַקאַנטע, הגם אָפט זייער נאַיווע, פאָלקס־מענטשן, נישט פאַטענטירטע פאָלקס־טוער.

די פרישקייט פון זייער שטים, דער עכטער ציטער פון זייער ליידנשאַפט, האָט געשאַפן וווּנדער. האָט געזאַמלט, דיסציפּלינירט מאַסן, האָט געגעבן אַ היסטאָרישע ריכטליניע אַ דור. כדי דער היינטיקער וועלט־קאָנגרעס זאָל אויספירן זיין שליחות, האָט געזאָלט געשען איין זאַך: די פאַרפאַנצערטע יידישע פאַרטייען און זייערע אַפּאַראַטן זאָלן זיך אָפּרוקן אָן אַ זייט. נישט די פאַרטייען זאָלן פאַרשווינדן פון דער יידישער פאָלקס־גאַס, נאָר די פאַרטייען זאָלן דערלויבן אַרויסטרעטן און אַרויסזאָגן זיין אומגעקינסטלט וואָרט דעם אַנאָנימען פאָלקס־ און אַרבעט־מענטש. זיין שטים — נישט נאָר די שטים פון צרות, נאָר אויך פון פּאָזיטיוון געדאַנק און אויפבוי — הערט מען ביי אונז שוין לאַנג נישט, צוליב די „אָרגאַניזירטע" און דערפאַרענע פאַרטיי־קולות. וויל ער, דער פאָלקס־מענטש, ווײַלן פאַרטיי־טוער און פאַרטיי־לוחות — זאָל ער עס טאָן. אָבער די ערשטע פליכט פון ערלעכע פאַר־טייען, — אין אַן עבאָכע ווען אַ ל ע פּראָגראַמען פון פריער מוזן ווערן דורכגע־גליט אין פלאַמפייער פון נייע דערפאַרונגען, — איז נישט צו באַשטיין אויף די רעכט פון יחוסדיקער פאַרגאַנגענהייט, נאָר צו קומען צו די מאַסן און זאָגן: טרעט אַרויס פון אייער פאַרבאָרגנקייט, פון אייער גייסטיקער אומזיכערקייט און שעמעוודיקייט, און זאָגט, צוזאַמען מיט אונז, א יי ע ר וו אָ ר ט! וואָלטן די פאַרטייען געקענט „אויסטאָן זיך פון זיך", וואָלטן זיי צוגעצויגן טויזנטער, צענ־דליקער טויזנטער נייע אומבאַקאַנטע זעלנער פון צווישן די יידישע מאַסן און יוגנט, — דעמאָלט וואָלט געבוירן געוואָרן ביי אונז די נייע עכטע דעמאָקראַטיע.

דעמאָלט וואָלט דער „וועלט־קאָנגרעס" דערהערט פון די באַנייטע יידישע פאָלקס־ווײַלער אויך נייע ווערטער, יעדנפאַלס נייע טענער אין די זעלביקע ווער־טער. אַזאַ קאָנגרעס וואָלט זיך געקענט פאַרזאַמלען אין גענף, צי אין פּאַריז, צי אין איישישאָק: זיינע רייד וואָלט די וועלט דערהערט, ווייל נישט געשליפענע צינגער פון געניטע און פּילשפּראַכיקע רעדנער וואָלטן באַהערשט די טריבון פון וועלט־

פאָלק, נאָר די פּשוטע, לעבעדיקע, אומדיפּלאָמאַטישע רייד פון יידישע פאָלקס־מענטש. און דאָס, וואָס זיי וואָלטן געזאָגט וועגן זייער צער און פּיין, וועגן זייער פּראָטעסט און כעס, וועגן זייערע פּראַקטישע פאָרשלאָגן און פּלענער, געבוירענע אין דער סאַמע מיט פון זייער האָרעוואַניע — דאָס וואָלט געקלונגען אַזוי עכט און מאָנענדיק, ווי דער גורל אַליין. אַזעלכע רייד, דערצו באַשטעטיקט און דורכגעפּראוווט פון די שליחים פון אַ ל ע יידישע ישובים פון דער וועלט, וואָלטן געווען איבערצייגנדיק סיי ביי די יידישע מאַסן גופא, סיי ביי די אומות העולם. זיי וואָלטן געווען אין איינקלאַנג מיט אונזער עפּאָכע. אָבער — וואָס איז ווערט אַ קאָנגרעס, וואו מיר דערקענען די אַלטע „אויסגעפּרובירטע" פירער און טוער פון פּאַרטייען, וואו די קאָמיסיעס און עקזעקוטיוועס זענען נישט מער ווי אַ צוזאַמענשטעל פון די זעלביקע פּאַרטיי־אַפּאַראַטן? עס איז נישט קיין וואונדער, וואָס די וועלט־פּרעסע און עפנטלעכע מיינונג האָט נישט דערזען אין קאָנגרעס דאָס נייע אין יידישן לעבן און האָט אָן אים באַלד פאַרגעסן.

דער צונויפרוף פון אַ יידישן וועלט־פּאַרלאַמענט איז נאָך נישט געשען; ער דאַרף נאָך געשען. הגם עס איז קיין שום ספק נישט, אַז אַ ל ע יידישע פּאַרטייען, פון רעכטס ביז לינקס, וועלן בילדן איין איינהייטלעכן פראָנט צו באַקעמפן די אידעע פון אַ יידישן פאָלקס־, נישט פּאַרטייען־קאָנגרעס. זיי וועלן אַלע דערקלערן, אַז די פּאַרטייען זענען די אַקטיווסטע עלעמענטן פון פאָלק, אַז דרויסן פון זיי לאַגערן נאָר יענע צעפּלאָסענע, אַנאַרכישע מאַסן, וואָס פאַרשטייען די וועלט נישט, וואָס זענען גאָר אַ געפאַר, ווען זיי ווערן זעלבסטשטענדיק און דאָך איז עס פאַלש: אין יידישן פאָלק זענען דאָ גענוג אַנאָנימע, אין די פּאָליטישע ווינקלען פאַרשטויסענע שיכטן, וועלכע רעדן נישט, ווייזן נישט אַרויס זייער פּאָליטישן שכל און קאָנסטרוקטיוון גייסט נאָר דערפאַר, ווייל דער וועג איז פאַר זיי פאַרשפּאַרט פון די אייגענע פירער און טוער. נאָר איין ביישפּיל צו דערמאָנען: צוויי מאָל אין פּאָריקן יאָר האָבן די יידישע מאַסן אָפּגערופן זיך גרויסאַרטיק, אין אַ סטיכישן שוואונג, אויף פּאָליטישע געשעענישן, וואָס האָבן באַליידיקט זייערע לעבנס־רעכט. דעם 1־טן מערץ האָבן די יידן אין פּוילן — אויפן רוף פון „בונד" — געוואָרפן די אַרבעט אין אַלע שטעט און שטעטלעך, כדי צו דעמאָנסטרירן זייער פּראָטעסט קעגן פּשיטיק און שחיטה־געזעץ. דער דראַנג פון די מאַסן איז געווען אַזוי שטאַרק, אַז אַפילו דאָס „טאָגבלאַט", דער אָרגאַן פון דער „אגודה", האָט גערופן צוצושטיין צו דעם גענעראַל־שטרייק. איז דאָ געווען דער פאַרדינסט פון „בונד", וואָס האָט גערופן צום שטרייק? געוויס. אָבער דעם 30־טן יוני פון דעם זעלבן יאָר האָבן זיך די יידישע מאַסן אין פּוילן אָפּגערופן מיט אַ צווייטער מאַכטפולער דעמאָנסטראַציע פון צאָרן און פּראָטעסט, דאָסמאָל זענען זיי גערופן געוואָרן צום שטרייק דורך די פּועלי־ציון (און ציוניסטן בכלל). איז עס דאָסמאָל ז ײ ע ר פאַרדינסט? אָן צווייפל. אָבער די ביידע פאַקטן גענומען צוזאַמען באַווייזן, אַז דרויסן פון די פּאַרטייען לעבט אַ פײַנדיקע און טראַכטנדיקע, רירעוודיקע יידישע מאַסע, וועלכע

טרעט אַרויס אויפֿן פּלאַן יעדעסמאָל ווען איר שעה קומט. און נאָר זי — דורך איר טויזנטפֿאַכן אימפּעט און טיפֿער ערלעכקייט — גיט צו גלאַנץ און מאַכט צו די רופֿן פֿון די אָרגאַניזירטע פּאַרטייען.

וואָלט מען ביי אונז פֿאַרשטאַנען אין וואָס עס באַשטייט דער כוח פֿון די היינטיקע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגען, וואָלט מען אויך געפֿונען דעם וועג אין אונזער פֿאָלק. יענער כוח באַשטייט אין דעם, וואָס מען מאָביליזירט מ י ל י אָ נ ע ן פֿון די פֿאָלקס־מאַסן, סיי צו פּראָגרעסיווע אידעאַלן, סיי צו רעאַקציאָנערע צוועקן. וואָלטן מיר געלערנט די חכמה און די קונסט פֿון רעדן צו אונזערע מיליאָנען; וואָלטן מיר גערופֿן זיי פּאַרטיידיקן מיט אייגענער אחריות זייערע בלוטיקסטע אינטערעסן, זייער קיום און צוקונפֿט, — דעמאָלט וואָלט אַ נייע באַגייסטערונג אויפֿגעשיינט אין די יידישע גאַסן. דעמאָלט וואָלט אויך דער „בונד" נישט געקענט שטיין אָן אַ זייט פֿון דער פֿאָדערונג צו אַן אָרגאַניזירטן יידישן וועלט־פּאַרלאַמענט *). ווייל יעדע פּאַרטיי וואָלט דעמאָלט פֿאַרשטאַנען, אַז דאָס וויכטיקסטע איז נישט די אייגענע טייל־סוווערעניטעט, נאָר די שעפֿערישע סוווערעניטעט פֿון וועלט־פֿאָלק אַלס גאַנצן. אין דעם העכסטן אָרגאַן פֿון געפּייניקטן און אומצעשטערבאַרן יידישן פֿאָלק וואָלט אָבער געוועזן קאָנצענטרירט דער גרעסטער סכום פֿון סאָציאַלן פֿאַרשטאַנד, פֿון נאַציאָנאַלן מוט צום קאַמף, פֿון שעפֿערישן ווילן צום אויפֿבוי. פֿאָלק און עפּאָכע וואָלטן געוואָרן ווירדיק איינס דאָס אַנדערע.

דרום־אַפֿריקע

דער יידישער וועלט־פֿאַרבאַנד איז אָבער נישטאָ. יעדן טאָג פֿילן יידישע ישובים אין דער וועלט, אַז זיי פֿעלט זיין איינציקנדיקע, אויפֿקלערנדיקע און אויפֿמונטערנדיקע האַנט. ד ר ו ם ־ אַ פֿ ר י ק ע, איינער פֿון די וויטסטע יידישע ישובים, האָט עס געזאָלט דערפֿילן איצט פֿאַר אונזערע אויגן.

ס'איז באַקאַנט: צוליב פֿאַרשיידענע סיבות און אַ דאַנק דער געוויסער פּראָפּאַגאַנדע איז דער אַנטיסעמיטיזם געוואָרן אַן אָפֿענע פּאָליטישע ריכטונג אין דרום־אַפֿריקע, און אַז דייטשע יידן האָבן גענומען לעצטנס אַריינשטראָמען אין דעם דאָזיקן פֿאַר זיי נאָך נישט געשלאָסענעם לאַנד, האָט די דאָרטיקע יידן־פֿרעסערישע פּאַרטיי גענומען פֿאָדערן צו פֿאַרמאַכן די טירן פֿון לאַנד פֿאַר יעטוועדער יידישער אימיגראַציע. האָט די כלומרשט־ליבעראַלע רעגירונג אַריינגעבראַכט אין פּאַרלאַמענט אַ געזעץ, וועלכער זאָל מהיום והלאה „רעגולירן" די אימיגראַציע בכלל. די

*) מיר דערמאָנען דעם „בונד", האָבנדיק אין זינען, אַז ער פֿאַרקערפּערט אַ סך מער ווי נאָר די פּאַרטיי־באַוועגונג. פּילצאָליקע יידישע מאַסן טראָגן אין זיך יענעם בליק אויף די יידישע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע פֿראַגן, וועלכן מען קען אָנרופֿן בכלל „בונדיזם". ביי די וואַלן צו די יידישע קהלות (אין סעפּטעמבער 1936) אין פּוילן, באַזונדערס אין וואַרשע, האָט זיך עס אַנטפּלעקט נאָכאַמאָל. די דריי יידישע סאָצ. פּאַרטייען („בונד", רעכטע פּ"צ, לינקע פּ"צ) האָבן צוזאַמען באַקומען 36 פּראָצענט פֿון די שטימען, פֿון זיי דריי האָט דער „בונד געהאַט נישט ווייניקער ווי 30 פּראָצ. פֿון אַלע אָפּגעגעבענע שטימען: אויף 50 דאַזאָרעס — 15.

רעגירונגס־לייט האָבן דערקלערט, אַז זיי ווילן נישט אָפּקלייבן אימיגראַנטן לויטן ראַסן־אָדער רעליגיעזן פּרינציפּ, אַלזאָ זענען זיי אויך קעגן אַנטיסעמיטיזם. מער נישט זיי ווילן פאַרהיטן, אַז פּערזאָנען וואָס זענען אינדיווידועל שעדלעך פאַר זייער מדינה, זאָלן נישט קענען אַריינקומען צו זיי... דאָס מערקווירדיקע דער־ביי איז, אַז די אָפּיציעלע פאַרטרעטונג פון די דרום־אַפריקאַנער יידן (דער „באָרד אָף דעפּיוטיס") האָט זיך געלאָזט פאַרפירן פון אַזאַ אויסטייטשונג פון נייעם גע־זעץ און האָט נישט איינגעזען, אַז עס גרייט זיך פּשוט אַ נייע גזרה קעגן יידן. און צו דער גזרה האָבן זיי געגעבן זייער התימה. די עפנטלעכע דערקלערונג, וועלכע זיי האָבן אַרויסגעלאָזן, קען מען נישט לייענען אָן אַ שמערצלעכן געפיל פון פאַר־דרוס.

„דער יידישער ישוב, פּונקט ווי אַלע אַנדערע טייקן פון דער דרום־אַפריקאַ־נער באַפעלקערונג, וואָלט אויך וועלן, אַז אין לאַנד זאָל אַריינקומען נאָר דער בעסטער טיפּ פון אימיגראַנט לויט זיינע אינדיווידועלע מעלות, דערפאַר באַגריסט ער און אונטערשטיצט די פאָדערונג פון געוויסע קוואַליפיקאַציעס פון אימיגראַנט בנוגע זיין כאַראַקטער, זיין עקאָנאָמישע פּאָזי־ציע, באַשעפטיקונג און קולטור־שטאַנד. דער יידישער ישוב האָלט אָבער נישט, אַז די אינטערעסן פון לאַנד פאָדערן, אַז מען זאָל אָנווענדן בנוגע אי־מיגראַנטן רעליגיעזע אָדער ראַסן־קריטעריעס. די דרום־אַפריקאַנער יידישע בירגער קענען נישט אָננעמען און ווילן באַקעמפן מיט אַלע געזעצלעכע מיט־לען דעם געדאַנק, אַז יידן אַלס יידן זאָל פאַרבאָטן ווערן דער אַריינקום אין לאַנד".

די דערקלערונג האָט זיך אָבער דערמיט נישט באַגנוגנט. זי האָט גענומען פאַרענטפערן און ריינוואַשן נישט אימיגראַנטן בכלל, נאָר טאַקע יידישע אימי־גראַנטן.

„לעצטנס מאַכט מען די באַשולדיקונג, אַז דער יידישער אימיגראַנט באַ־זיצט נישט די פעאיקייט פון „אַסימילירבאַרקייט", אין זינען פון צונויפגיסן זיינע אייגענע אינטערעסן מיט די אינטערעסן פון דער אַלגעמיינער באַפעל־קערונג. מיר באַהויפּטן אָבער פאַרקערט, אַז ס'איז נישטאָ אין דרום־אַפריקע קיין איין צווייג פון נאַציאָנאַל־מלוכהשן לעבן, אין וועלכן דער ייד זאָל זיך נישט האָבן אידענטיפיצירט מיט דער נישט־יידישער באַפעלקערונג. די קול־טורעלע אונטערשיידן, וועלכע זענען אין אָנהויב פאַראַן צווישן אַן אינדיווי־דועלן אימיגראַנט און דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, האָבן אַ טענדענץ צו פאַרשווינדן זייער שנעל, און זענען שוין בכלל נישטאָ ביי זיינע קינדער, וועל־כע באַזיצן אין אַלע באַציאונגען אַלע יענע מעלות, וואָס בילדן דעם ד.־אַפריקאַ־נער פאָלקס־כאַראַקטער. די רעליגיעזע אונטערשיידן צווישן ייד און נישט־ייד האָבן נישט קיין ווירקונג אויף דעם פּראָצעס".

און נאָך דער דאָזיקער אַסימילאַטאָרישער הכנעה, וואָס מיר האָבן זיך שוין געהאַט אָפּגעוואוינט פון איר אומעטום, קומט נאָך אַ פּונקט, וואָס מוז דערוועקן אַ געפיל פון פּראָטעסט ביי יעדן יידישן מענטשן.

„מען האָט דערקלערט, אַז דער „באָרד אָף דעפּיוטיס" אָדער דער יידישער ישוב האָט אַקטיוו דערמוטיקט די אימיגראַציע פון דייטשלאַנד. דערויף דערקלערן מיר, אַז מיר האָבן נ י ש ט אַרויסגערופן אָדער דערמוטיקט אַזאַ אימיגראַציע. מיר האָבן, פאַרקערט, שוין אַ לענגערע צייט אָנגענומען אַקטיווע שריט אויף אָפּצוהאַלטן אַ פּלאַנלאָזע אימיגראַציע".

אָט אַזוי דרייט זיך דער יידישער מזל. אַמאָל האָבן געוויסע טיילן פון דייטשן יידנטום אָפּגעשאָקלט זיך פון די „אָסט-יידן", הייסט שיידן זיך אָפּ מזרח-אייראָפּעאישע יידן (אין אַפריקע) פון דייטשע. מיר פאַרשטייען, אַז אַן איינגעפונדעוועטער יידישער ישוב קעמפט דאָ מיט אַלע מיטלען פאַר זיין עקזיסטענץ, אָבער עס האָט דאָך נישט געהאָלפן אַמאָל די דייטשע יידן זייער אָפּשיידונג פון אָסט-יידן...

אַז אָט דאָס אימיגראַציע-געזעץ איז אַריינגעקומען אין פּאַרלאַמענט האָבן די ביידע יידן-דעפּוטאַטן געהאַלטן רעדעס פאַר אים און געשטימט פּ אַ ר אים. זייער מיין איז געווען: אַרויסנעמען פון אים אַזוי אַרום דעם אַנטיסעמיטישן טעם. אָבער זיי האָבן דערמיט קיינעם נישט איבערצייגט. אַ לייבאָר-דעפּוטאַט (מר. קריסטי) האָט געזאָגט: „די מערהייט פון פאָלק פּונקט ווי די מערהייט פון פּאַרלאַמענט זענען נישט פאַרבלענדט בנוגע דעם צוועק פון דעם געזעץ. דאָס געזעץ איז אַזוי געבויט, אַז אין שטאָט קען ער אויסגענוצט ווערן צו ווייזן, אַז די רעגירונג איז נישט אַנטיסעמיטיש, און אויפן לאַנד קען עס באַניצט ווערן צו ווייזן, אַז די רעגירונג איז קעגן יידישער אימיגראַציע. די מאַלאַן-פּאַרטיי איז אַן אָפענער שונא פון יידן, אָבער אַן אָפענער שונא איז פיל בעסער ווי אַ פאַלשער פריינד" (ד. ה. די רעגירונג). — און דער בירגערלעכער דעפּוטאַט סטאַלאַרד האָט מוסיף געווען: „מען קען נישט גלויבן די אָפּטע פאַרזיכערונגען, אַז דאָס געזעץ האָט נישט דעם צוועק אויסצושליסן אַ וועלכע נישט איז ספּעציעלע ראַסע. אויב אַזוי, צוליב וואָס דאַרף מען בכלל איצט איינפירן אַזאַ געזעץ? די רעגירונג באַקלאָגט זיך דאָך נישט, אַז ס'זענען דאָ צופיל מענטשן אין לאַנד... די יידן, וועלכע האָבן זיך פאַרלאָזן, אַז אַזאַ געזעץ וועט זיי ראַטעווען פון עטוואָס ערגערעס, וועלן געפינען אַז עס קען ווערן אַ שווערד מיט צוויי שאַרפע זייטן".

דאָס געזעץ איז דורך און עס איז תיכף געוואָרן אַ שווערד קעגן יידן. דער אימיגראַציע-באָרד האָט באַשלאָסן אַ ר ו י ס צ ו ש י ק ן פון לאַנד הונדערטער יידישע, מייסטנס דייטש-יידישע אימיגראַנטן, וועלכע האָבן געהאַפט צו געפינען דאָרטן אַן אָפּרו פון זייער פאַטערלענדישן סדר. די לאַגע זייערע איז געוואָרן אַ פאַרצווייפלטע, ווייל זיי האָבן נישט בפועל ממש וואו זיך אַהינצוטאָן... אָט אַזוי איז די שטריק פון אַקטיוון יידנהאַס אַרויפגעוואָרפן געוואָרן אויפן האַלז פון נאָך

איינעם, נאָך יונגן יידישן ישוב. זיינע פּאַרטיידיקער האָבן אָבער נישט געוואוסט אין דער ריכטיקער צייט ווי צו האַנדלען שטאַרק, זעלבסטבאַוואוסט, מיט מענטש־לעכער און נאַציאָנאַלער ווירדע.

און אפשר איז עס געקומען דערפון, וואָס דער וויטער דרום־אַפריקאַנער ישוב האָט געהאַנדלט אויף זיין אייגענער אחריות, אָן פאַרבינדונג מיט דער יידישער וועלט? וואָלט עקזיסטירט אַ יידישער וועלט־קאָנגרעס, וואָס שטייט אויף דער וואַך פון יידישע רעכט און ווירדע אין דער גאַרער וועלט, וואָלט דרום־אַפריקע נישט געפילט זיך איזאָלירט און פאַרלאָזן ווי עס איז איצט געווען, וואָלטן זיי געוואוסט בעסער וועגן די ביטערע דערפאַרונגען אויף ד ע ם געביט אין רוסלאַנד, דייטש־לאַנד, רומעניע, וואָלטן זיי אין זייער קאַמף געהאַט אַ מאַכטפולן אָנשפּאַר אין דער סימפּאַטיע און אונטערשטיצונג פון יידישן וועלט־פאָלק. די באַטאַליע, וועלכע איז אָקאָרשט פאַרשפּילט געוואָרן אין אַפריקע, האָט אָבער געבראַכט געוואַלטיקן שאָדן דעם יידישן פאָלק אַלס גאַנצעס: אי דעם דרום־אַפריקאַנער ישוב, אי די פּאָליטישע פּאָזיציעס פון פאָלק אין דער גאַנצער וועלט.

דוד פראַנקפורטער

„מיינע האַרציק געליבטע געשוויסטער! צום לעצטן מאָל שיק איך אייך מיינע גרוסן מיט דער תפילה, אַז גאָט זאָל דערהאַלטן געזונט און שטאַרק דעם פאָטער און אויך מיינע געשוויסטער. איצט זאָלט איר וויסן וואָס עס צווינגט מיך צו שיידן זיך פון דער וועלט. איך קען מער נישט אַריבערטראָגן דאָס אומגליק פון יידישן פאָלק; דאָס האָט צוגענומען ביי מיר די לעבנס־פרייד, זאָל גאָט נקמה נעמען פאַר אַלץ, וואָס עס איז אָפּגעטאָן געוואָרן קעגן אונדז יידן! איך אַליין וויל נאָר זיין אַ קליין װערקצייג אין זיין האַנט. זייט געזונט און זייט מיר מוחל, איך האָב נישט געקענט אַנדערש האַנדלען.

ביז אין דעם טויט אייער געטרייער ברודער דוד”.

אַזוי האָט געשריבן ד ו ד פ ר אַ נ ק פ ו ר ט ע ר אַהיים, צו זיינע נאָענטע, ערב דעם אַטענטאַט, וועלכן ער האָט באַגאַנגען דעם 4־טן פעברואַר 1936 קעגן דעם נאַצי גוסטלאָוו. אין דעם דאָזיקן מערקווירדיקן בריוו איז אַנטהאַלטן די גאַנצע פּערזענלעכקייט פון פראַנקפורטערן און די גאַנצע דערקלערונג פון זיין טאַט. קיין איין מינוט זינט ער האָט דערשאָסן דעם גוסטלאָוו ביז צו אויגנבליק פון דעם פּראָצעס האָט פראַנקפורטער נישט געענדערט אָדער אָפּגעשוואַכט די דערקלערונג פון זיין טאַט. גלייך אין דעם ערשטן אָוונט אין דאַוואָס האָט ער דערקלערט צו דער פּאָליציי: „די סיבה פון מיין האַנדלונג איז נישט געווען קיין פּערזענלעכע, די סיבה איז ו וָאָ ס א י ך ב י ן אַ ייד”. אַ פּאָר טעג שפּעטער האָט ער עס גענוי מאָ־טיווירט: „איך בין דערצו געקומען צוליב אַ גאַנצער כוואַליע פון פאַרביטערונג און האַס קעגן אַלץ, וואָס רופט זיך ברוינהעמדל אָדער נאַצי. יעדעס מאָל ווען איך

האָב געהערט וועגן דעם, פלעג איך צעקאָכט ווערן, און אָט דער צושטאַנד האָט זיך סוף־כל־סוף אַזוי פאַרשאַרפט ביי מיר, אַז איך האָב זיך מער נישט געפונען קיין אָרט... איך האָב זיך נישט געקענט טרייסטן, אַזוי ווי אַנדערע, און האָפן, אַז דער פעלקער־בונד וועט זיך אַריינמישן אָדער אַז אין דייטשלאַנד וועט אויסברעכן אַ סאָציאַליסטישע אָדער קאָמוניסטישע רעוואָלוציע. האָב איך דערפאַר געמוזט באַגיין אַליין אַ טאַט... נאָך דעם ווי איך האָב אָנגענומען אַ באַשלוס אַוועקצוגיין פרייוויליק פון לעבן, איז אין מיר געוואָרן רייף דער געדאַנק: איך וואָלט געקענט גלייכצייטיק טויטן איינעם פון די פאַרהאַסטע נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטן. צוערשט האָב איך געטראַכט וועגן היטלערן, גערינגן אָדער געבעלסן. איך האָב אָבער איינגעזען, אַז דאָס איז אוממעגלעך. בין איך געקומען אויפן געדאַנק וועגן גוסטלאָוון, וועגן וועמענס טעטיקייט איך האָב געוואוסט פון די צייטונגען" *).

ווי האָט זיך די יידישע עפנטלעכקייט אָפּגערופן אויף דעם מסירות־נפשדיקן אַקט פון פראַנקפורטערן? די ערשטע רעאַקציע איז געווען פון — מורא: מען האָט זיך דערשראָקן פאַר דער נקמה פון היטלעריזם קעגן די יידן אין דייטשלאַנד. וואָלט מען פאַרדאַמט דאָס געשעענע נאָר צוליב דעם מאָטיוו, וואָלט עס געווען מענטשלעך פאַרשטענדלעך. אָבער עס האָבן זיך געפונען ביי אונז נישט ווייניק מענטשן און צייטונגען, וועלכע האָבן בכלל גענומען מבטל זיין דעם זינען און דעם באַטייט פון דער געשעעניש. מיט כלומרשט פּאָליטישע טעמים האָט מען „באַוויזן", אַז אַזעלכע אַקטן קענען נישט ענדערן אַ פעסטן פּאָליטישן רעזשים, אַז אויף דער שטעלע פון איין אכזר קומען צוואַנציק אַנדערע, אַז גראָד גוסטלאָוו איז נישט געווען ווערט צו זיין אַ קרבן...

דער „דבר", למשל, האָט געשריבן, אַז אַזעלכע אינדיווידועלע טאַטן קענען נישט אויפטאָן קיין שום פּאָזיטיוועס, אָבער זיי לענקן דערפאַר אָפּ פון יענער קאָנסטרוקטיווער אַרבעט, וועלכע גייט אָן אין ארץ־ישראל, און וואָס זי איז דער בעסטער ענטפער אויפן היטלעריזם. שוין נאָכן אַרויסטראָגן דעם פסק־דין פון 18 יאָר געפענגעניש האָט „דאָס נייע וואָרט" (פון 16־טן דעצעמבער 1936) געהאַלטן פאַר נויטיק צו באַהאַנדלען פראַנקפורטערן ווי אַ קראַנקן, אומפאַראַנטוואָרטלעכן מענטשן. „פראַנקפורטער — האָט דערקלערט דער לייט־אַרטיקל — איז נישט געווען גענוג פלעגמאַטיש און שוואַך, כדי נישט צו רעאַגירן אויף דעם מצב אין דייטשלאַנד, און ער איז נישט געווען גענוג געהאַרטעוועט און געשטאַרקט, כדי אויסצורעכענען יעדן שריט און צו באַהערשן זיינע געפילן. דער געזונטסטער מענטש מיט די שטאַרקסטע חושים קען פאַרלירן דאָס פּסיכישע גלייכגעוויכט און דעם מענטשלעכן חשבון ביים אָנבליק פון דער מענטשהייטס־פּיין, וועלכע אַ נאַצישער שגעון רופט אַרויס יעדע רגע און יעדע שעה". און עס האָט זיך געפונען

---

*) די ביידע לעצטע דערקלערונגען פון פראַנקפורטערן זענען ציטירט לויט דעם אָפיציעלן געריכט־אורטייל פון קאַנטאָנס געריכט פון גרויבענדן.

אין „היינט" (11־טן דעצ.) דר. מ. קליינבוים *), וועלכער האָט נאָך מער באַוויזן. „פראַנקפורטער איז נישט קיין ה ע ל ד. ער וואָלט געהאַט רעכט צום טיטל פון העלדישקייט, ווען ער וואָלט געהערט צו אַ געהיימער אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט אַריינ־גענומען אין איר פּראָגראַם אינדיווידועלן טעראָר. ווען פון דער דאָזיקער אָרגאַני־זאַציע וואָלט ער באַקומען אַ באַפעל צו דערמאָרדן גוסטלאָוון און וואָלט אויף זיך גענומען פרייוויליק די געפערלעכע אויפגאַבע, דאַן וואָלט עס געווען העלדישקייט, ווי ביי די פּאָליטישע אַטענטאַטער צווישן די רוסישע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונגען. אָבער פראַנקפורטערן האָט קיינער נישט געשיקט, קיינער האָט אים נישט געבעטן ער זאָל באַגיין זיין אַקט".

וואָס קען מען זאָגן צו אַזעלכע משונהדיקע רייד? אודאי האָט אים נישט גע־שיקט קיין שום יידישע אָרגאַניזאַציע אָדער דאָס „וועלט־יידנטום", ווי די נאַציס האָבן געוואָלט. וואָלט ער ביי זיי אָנגעפרעגט לכתחילה, וואָלט מען אים זיכער אָפּגעראַטן פון זיין באַשלוס. אָבער — אין דעם טאַקע ליגט דער גאַנצער פּאָליטי־שער און יידיש־מענטשלעכער באַטייט, וואָס פראַנקפורטער האָט אויפגעהויבן זיין האַנט א יי נ ע ר א ל יי ן. ער איז יענער אומבאַקאַנטער, באַשיידענער פּאָלקס־מענטש אָדער, בעסער געזאָגט, פּאָלקס־קינד, וואָס טראָגט אין זיך דעם גורל פון פּאָלק און דריקט אוים זיינע עכטע געפילן. מעגן די אָפיציעלע יידישע פּאָליטישע טוער און פאַרזאָרגער טאָן זייער פּאָזיטיווע אַרבעט ווי זיי פאַרשטייען, אָבער פון דעם קערפּערלעך־שוואַכן פראַנקפורטער האָט געוואָלטיק אַרויסגעשריגן דער יאָמער, דער צאָרן און דער פּראָטעסט פון מ י ל י אָ נ ע ן יידישע מענטשן פון דער גאָרער וועלט. און ווי נאָר זיין אומבאַקאַנטע געשטאַלט האָט זיך באַוויזן אויף דער יידישער קאַמף־אַרענע, האָט דאָס גאַנצע פּאָלק געלאָזט אַוועקשטעלן זיך אַרום אים אין וואַרעמקייט און ליבשאַפט, אין זאָרג און פאַרשטענדעניש. ער איז נישט געגאַנגען אין „שליחות" פון אָרגאַניזאַציעס, אָבער ער האָט געהאַנדלט ווי איינער פון פּאָלק, כאחד העם, און ער האָט פאַרטרעטן אין זיין מאָומדיקער שעה א ל ע־ מ ע ן. וואָס גייט היינט פאָר אין דער נשמה פון יידישע טוער, באַזונדערס יידי־שע סאָציאַליסטן, אויב זיי פאַרשטייען עס נישט מער? פאַרוואָס האָט זיך נישט דערוועקט אפילו יענער אַקטיווער געפיל פון סאָלידאַריטעט, וועלכן מיר האָבן גע־זען נאָכן אַקט פון שוואַרצבאַרטן? (און שוואַרצבאַרט האָט דאָך גענומען נקמה נאָר פאַר געוועזענע פאַרברעכן!). ווי ווייט האָט שוין פּאָליטישער אָפּאָרטוניזם, פּאָליטישע מורא פאַרכאַפּט אונזער לעבן, אַז אפילו דער אינסטינקטיווער געשריי פון אַ לעבעדיקן פּאָלקס־מענטש ווערט פאַרהילכט דורך דעם קנעכטישן שכל הישר? צי שטראָמט שוין ווידער אַריין אין אונזער בלוט די קנעכטישקייט פון די פריער־דיקע דורות?

קוקט זיך צו נענטער צו דוד פראַנקפורטערן. ער איז אַרויס פון אַ פרום־יידי־

---

*) ד"ר קליינבוים איז איצט מגוגל געוואָרן אין דעם ד " ר ס נ ה אין ישראל וועלכער האָט פריער אָנגעפירט מיט דער „הגנה" און איז שפּעטער געוואָרן דער פירער פון מפּ"ם.

שער פאַמיליע, ער הערט זיך צו זיין גאַנץ יונג לעבן צו די רייד פון זיין פאָטער דעם רב. ער האָט אין זיינע 25 יאָר לעבן נישט געהאַט קיין שום צוזאַמענשטויסן מיט פרעמדע מענטשן. זיין גאַנצע פאַרגאַנגענהייט איז געלעגן אויפגעמישט ווי אַ בוך פאַר דעם געריכט און פאַר אַלעמען: קיין איין שוואַרצער פלעק אין איר. ער איז פאַרנומען מיט גייסטיקע ענינים, ער איז שטענדיק קראַנק, אָבער ער לאָזט נישט אַרויס פון אויג דאָס אומגליק וואָס האָט זיך אַרויפגעוואָרפן אויף זיין פאָלק. ער איז גאַנץ אומפּאָליטיש, איז נישט אינטערעסירט אין באַזונדערע פּאַרטיי־פּראָגראַמען. אָבער אין אים ווירקט דער געזונטער, סטיכישער געפיל פון יושר, פון ווירדע און פּראָטעסט קעגן ברוטאַלער געוואַלט. ער זעט, די וועלט באַרויקט זיך לגבי די יסורים פון די יידן אין דייטשלאַנד; זי איז פאַרטאָן אין וויכטיקערע זאַכן. דעמאָלט רייפט אויס אין דעם ריינעם, אָרנטלעכן פראַנקפורטערן דער געדאַנק, אַז ע ר אַליין מוז באַגיין אַ טאַט, וועלכע זאָל ווידער דערוועקן דעם איינגעשלאָפענעם געוויסן פון דער וועלט.

ווי אַזוי אָבער קען ע ר זיך גרייטן צו אַ מאָרד־טאַט, צו אַ רציחה פון מענטשן?... בעת דעם פּראָצעס האָט ער דערויף געענטפערט: „איך האָב נישט געהאַט קיין באַשטימטע כוונה צו דערמאָרדן גוסטלאָוון. עס זענען נאָר געווען געדאַנקען, וועלכע זענען ווידער און ווידער געקומען צו מיר און וועלכע איך האָב געסטאַרעט זיך צו פאַרדרענגען. מאָרד פאַרטראָגט זיך נישט מיט יידישע מאָראַל־באַגריפן. איך האָב אינערלעך פאַרמאָגט נאָר אויף אַזויפיל מאָראַל, כדי אין רואיקע מאָמענטן אָפּצוּוואַרפן דעם געדאַנק וועגן מאָרד. אָבער די דערינערונגען וועגן די געשעענישן אין דייטשלאַנד פלעגן שטענדיק קומען איבער מיר ווי אַ צוואַנג". מיר ווייסן אויך, אַז גאַנצע פיר טעג פאַרן מאָרד, בעת ער איז שוין געווען אין דאַוואָס, האָט ער זיך געוואָרפן און געבלאָנדזשעט, אַלץ וועלנדיק זיך באַפרייען פון יענעם צוואַנג. אָבער — ווי ער זאָגט אין געזעגענונג־בריוו — „איך האָב נישט געקענט אַנדערש האַנדלען".

צי דערמאָנט אונז נישט זיין געשטאַלט אָן אַן אַנדערער, פון אַמאָליקן צאַרישן רוסלאַנד און יענע טעראָריסטן? אויך י ע ג אָ ר ס אַ ז אָ נ אָ וו איז אויפגעוואַקסן אין אַ פרום־פּאַטריאַרכאַלישער, רוסישער פאַמיליע; אויך ער איז געווען הימל־ווייט פון בלוטיקן מענטשן־מאָרד. אָבער אויך אין אים האָט גערעדט אַ העכערער כוח. אין יאָר 1903 קומט ער אין דער שווייץ צו שטודירן מעדיצין, נאָכדעם ווי ער איז אַנטלאָפן פון סיביר אָבער ער האָט נישט געקענט ווידמען זיך רואיק דעם שטודיום. די ליידן פון פאָלק, די אכזריות פון מיניסטער פלעווע האָבן אים נישט געלאָזט רוען. „ווען איך בין אַנטלאָפן פון סיביר — האָט ער שפּעטער געשריבן אין זיין „ווידוי" — האָב איך געפילט ווי הינטער מיין רוקן שטייען בלוטיקע געשפּענסטער, וואָס לאָזן מיך נישט רוען ביי־טאָג און נישט ביינאַכט: דו מ ו ז ט, ד ו מ ו ז ט אַרויסטרעטן קעגן פלעווען! ווען איך האָב זיך דערוואוסט וואָס די מיניסטאָרן טוען אָפּ אין רוסלאַנד, האָב איך נישט געשפּירט קיין רעכט צו לעבן אין וואווילשטאַנד און רו". מיט אַ שווער האַרץ האָט סאַזאָנאָוו אָנגענומען דעם באַ־

שלום צו דערמאָרדן פּלעווען. אין אויפגערודערטע ווערטער האָט ער אין אַ בריוו צו די עלטערן — געשילדערט זיין זעלישן צושטאַנד נאָכן אַטענטאַט. ׳איך בין באַגאַנגען די גרעסטע זינד וואָס אַ מענטש קען נאָר באַגיין; איך האָב זיך באַפלעקט מיט בלוט. בין איך דען באַשאַפן געוואָרן צו פאַרגיסן בלוט!... און דאָ האָט זיך פּלוצים געשטעלט פאַר מיר אַ מוראדיקע אויפגאַבע, און כ׳האָב זי נישט געקענט אַראָפּוואַרפן פון מיינע אַקסלען; איך האָב זי געמוזט דערפילן״ *).

געוויס ליגט אַ גרויסער אונטערשייד צווישן סאַזאָנאָוון און פראַנקפורטערן, סיי בנוגע זייערע פּערזענלעכקייטן, סיי בנוגע דעם היסטאָרישן תוך פון זייערע אַקטן. אָבער דער גייסטיקער יסוד פון דיביידע יונגע מענטשן, זייער טיפע ערלעכקייט און באַשיידנקייט, זייער מאָראַלישע אַקטיוויטעט, זייער געפיל פון אחריות לגבי זיך און מענטשן, — מאַכט זיי נאָענט צווישן זיך. און נישט געקוקט אויף אַלע פּאָליטישע אָדער נאַציאָנאַלע חשבונות, האָט אונזער פאָלק געהאַט איין קלאָרע פּליכט לגבי אַזאַ זון זיינעם ווי פראַנקפורטער: אָרגאַניזירן זיין שוץ, אַוועקשטעלן זיך ווי אַ מויער אַרום אים, נישט אַרויסגעבן אים צו די מלאכי־חבלה פון נאַציזם. *דאָס איז נישט געשען*. די פאַרטיידיקונג פון פראַנקפורטערן האָט געזאָלט פאַרוואַנדלט ווערן אין אַן *אָנגריף* קעגן יענעם רעזשים, וואָס שענדט דעם מענטשלעכן און יידישן כבוד. נישט גוסטלאָוו, נישט זיינע יורשים האָבן געזאָלט שטיין אויפן פּלאַץ פון באַשולדיקער, נאָר דאָס באַליידיקטע און מיט בלוט אָפּגייענדיקע יידישע פאָלק. יאָ, אַן אָפענער יידישער פּראָצעס האָט געזאָלט פאָרקומען פאַר די ריכטער פון דער שווייץ. און נישט נאָר אַ יידישער, אויך אַן אַלגעמיין־פּאָליטישער פּראָצעס.

פראַנקפורטער האָט געהאַט דערקלערט ביים אויספרעגן, אַז עס איז געווען נאָך אַ טעם פאַרוואָס ער האָט זיך געווענדט קעגן גוסטלאָוון. „אין די יאָרן, וואָס איך האָב געלעבט אין בערן, האָב איך ליב באַקומען די *שווייץ*. איך האָב אָבער געוואוסט, אַז גוסטלאָוו איז דער אַלמעכטיקער נאַצי־סאָציאַליסט וועלכער האָט נאָר איין אויפגאַבע — צו מאַכן די שווייץ אונטערטעניק צו דייטשלאַנד. דערפאַר רעכן איך, אַז איך האָב דורך מיין טאַט געדינט אויך דער שווייץ״. פּונקט אַזוי ווי דער דערמאָרדעטער אין דער שווייץ, זענען אומצייליקע אַנדערע פאַרטרעטער פון יענעם רעזשים צעשפּרייט אין אַלע לענדער פון דער גאַנצער וועלט. אומעטום פירן זיי אָן אַן אַקטיווע אַרבעט קעגן יידן און קעגן די פרייהייטן פון די פעלקער. אין שפּאַניע (אין באַרצעלאָנאַ) האָבן די רעוואָלוציאָנערן געפונען אַלע דאָקומענטן און אויפגעדעקט דאָס גאַנצע שפּיל פון די דאָרטיקע אָפּעוע און פאַרשטעלטע נאַצים. אויפן פּראָצעס פון פראַנקפורטערן וואָלט מען געקענט אַזוי אַרום דערוויזן נישט נאָר זייערע פאַרברעכן קעגן יידן, נאָר אויך זייערע אַטענטאַטן און פאַרברעכן קעגן אַלע פעלקער אַלס גאַנצעס. עס וואָלט קלאָר דעמאָנסטרירט גע־

---

*) זע י. נ. שטיינבערג: מאַריאַ ספּירידאָנאָוואַ״, ב. 1, זייט 213.

וואָרן די ענגע פאַרבינדונג צווישן דעם יידישן מזל און דעם מזל פון דער אַלגעמיי־נער דעמאָקראַטיע.

אָבער צוליב מורא און חשבונות האָט מען עס אַלץ אָפּגעלאָזן. קיין ערנסטע אָרגאַניזאַציע אויף צוגרייטן דעם פּראָצעס איז נישט געשאַפן געוואָרן. דער היס־טאָרישער פּראָצעס פון אַ פאָלק איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ משפּט איבער אַן אומגליקלעכן, קראַנקן סטודענט. די פאַרטיידיקונג איז געלעגן אין די הענט פון אַן ערלעכן מענטשן, וועלכער האָט אָבער אָנגעהויבן זיין רעדע מיט די ווערטער: „ווער עס האָט דערוואַרט פון דעם פּראָצעס אַן אָפּרעכענונג מיטן פּאָליטישן רע־זשים אין דייטשלאַנד, דער וועט ווערן אַנטוישט. דער פאַרטיידיקער וועט נישט אַרויפטרעטן אויפן געביט פון פּאָליטיק". דאָס איז געווען דער ניצחון פון יענעם צד. דערפאַר האָט עס געקענט קומען צו דעם שווידערלעכן אורטייל: פראַנקפורטער איז פ אַ ר א ו ר ט ייל ט געוואָרן. מען האָט געוואָלט צונעמען פון דער בינע דעם כלל, כדי צו „ראַטעווען" דעם פּרט; אויסגעלאָזן האָט זיך עס דערמיט, וואָס כיען האָט נישט געראַטעוועט דעם איינצלמענטש און מען האָט פאַרשוועכט דעם כבוד פון פאָלק.

און אַז מען האָט דערהערט דעם פּסק־דין, האָט אַ גרויל אַרומגענומען די יידי־שע וועלט, אָבער נאָר אויף אַ ווײַל; זי האָט עס באַלד גענומען פאַרגעסן און איז אַריבער צו די טעגלעכע פּאָליטישע זאָרגן. קיין פּראָטעסט־כוואַליע אין די יידישע ישובים, קיין אַקציע פאַר דער רעוויזיע פון דעם פּסק־דין. אין פּאַריז איז געווען אַ מיטינג, וואָס האָט אָנגענומען אַ הערלעכע רעזאָלוציע: „3000 בירגער שיקן איבער פראַנקפורטערן — דעם פרײַוויליקן מאַרטירער פאַר די גערודפטע — דעם אויסדרוק פון זייער טרײַער אָנערקענונג און פולשטענדיקער סאָלידאַרי־טעט. זיי טאַדלען דעם אומבּרחמנותדיקן אורטייל, וואָס גיט אַזאַ שטראָף פאַר דעם שמערצלעכן אַקט פון אַ דרייסטן און איידעלן ייִד. זיי דערמאָנען דער ציוויליזירטער וועלט, אַז די טעגלעכע אכזריותן פון נאַציסטישן פאַשיזם האָבן געבראַכט פראַנק־פורטערן צו זײַן פאַרצווייפלטן אַקט. זיי פאָדערן אויף פאַרצווינגען אַן אויפהער די אַקציע פאַר באַפרײַען פראַנקפורטערן און אַלע אונטערדריקטע פעלקער". אין באַרסעלאָנאַ האָט די אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטישע צײַטונג („לאַ רעוואָלוסיאָן סאָ־סיאַל" פון מערץ 1937) אָפּגעגעבן גענוג פּלאַץ פאַר דעם פּראָצעס און פאַרלאַנגט זײַן רעוויזיע. „אויב די שווייצאַרישע פּרעסע האָט געשוויגן, אויב די „דעמאָקראַטן" פון אַלע לענדער שווײַגן, טאָרן אָבער נישט שווײַגן די אַרבעטער. עס האַנדלט זיך אויך וועגן זייער פרײַהייט, נישט נאָר דער פרײַהייט פון פראַנקפורטערן . . . פּראָ־טעסטירט אומעטום קעגן דעם פראַנקפורטער־פּראָצעס, וואָס איז געפירט געוואָרן אַזוי געוויסנלאָז!"

און דאָס איז דערווײַל אַלץ. די „ציוויליזירטע וועלט" איז פאַרנומען מיט מער וויכטיקע ענינים. די שוואַכע שטים פון אַ פראַנקפורטער הערט זיך נישט צווישן די באָמבען־שאָסן און טויט־געשרייען פון אייראָפּע. אָבער די יידישע וועלט טאָר אים נישט פאַרגעסן, איבערלאָזן אים אַליין מיט זײַן צער און אַנטוי־

שונג. די ייִדישע יוגנט טאָר נישט איבערלאָזן איינזאַם אירם אַ ברודער, וואָס דאָט איינער אַליין, אָבער אין נאָמען פון אַלע, מוטיק דערהויבן די שטים פון פּראָטעסט. וועט די ייִדישע וועלט פאַרגעסן אין אים, וועט דאָס זײַן דער ערגסטער סימן דערפון ווי ווײַט דער גײַסט פון קנעכטישער פּחדנות איז שוין אַרײַן אין די ביינער פון פאָלק.

און ווידער אַמאָל: וואָלט דאָס אַלץ מעגלעך געווען ווען עס וואָלט געווען אַ לעבעדיקע ייִדישע וועלט־געמיינשאַפט?!

ארץ־ישראל

„עס מוז קומען צו אַ ראַדיקאַלער ענדערונג אין די יידיש־אַראַבישע באַציאונגען. דער גרויסער פאַרזוך אין פּאַלעסטינע זאָל נישט בלײַבן אונטער דער גרויסער סכנה. עס מוז אָפן און קלאָר אַרויסגעזאָגט ווערן, אויף וועלכן וועג עס ליגט די לייזונג פון דער פאַרפּלאָנטערטער לאַגע. אַרויסגעזאָגט ווערן מוז עס נישט אין דיפּלאָמאַטיש־געהיימע אונטערהאַנדלונגען, נישט אין בהדרגהדיקער און שרעקעוודיקער לאַנגזאַמקייט, נאָר מיטן פולן מויל און מיטן גאַנצן הארצן; אַרויסגעזאָגט ווערן אַזוי, אַז יעדער ייד אין א״י זאָל דערפילן די וויכטיקייט פון דעם געשעענעם, אַזוי אַז יעדן, אויך דעם סאַמע פינסטערן אַראַבער זאָל אַרײַנגעשלאָגן ווערן אין קאָפּ די באַדײַטונג פון געשעענעם" — אַזוי האָבן מיר געשריבן אין די „פרײַע שריפטן" (נר. 7—8, מערץ 1930) גלייך נאָך די געשעענישן פון 1929. מיר האָבן דעמאָלט פאַרגליכן די געשעענישן פון 1929 מיט די אומרוען אין 1920־21 און באַוויזן, אויף ווי וויט די קראַפט און דער פאַרנעם פון דער אַראַבישער באַוועגונג שטייגט פון מאָל צו מאָל. מיר האָבן געוואָרנט קעגן אַ שפּעטערדיקער „העכערער" מדרגה פון דעם אַראַבישן ווידערשטאַנד און פאַרענדיקט מיט די ווערטער: „די אויגוסט־דערשיטערונג איז געווען אַ סיגנאַל. ס'איז נאָך אַ גליק וואָס די דערשיטערונג איז געקומען אין אַ שלום־צייט, נישט בעת אַ מלחמה, בעת די פאַרבינדונגען פון פּאַלעסטינע מיט דער וועלט וואָלטן געווען אָפּגעשניטן. האָט איצט דאָס יידישע אַרבעט־פאָלק און זײַן יוגנט צײַט, בכדי דורכצוטראַכטן די לאַגע און צוגרייטן די נייטיקע באַשלוסן".

די נײַע טיפע דערשיטערונג אין ארץ־ישראל אין יאָר 1936 האָט געפונען דעם ייִדישן ישוב און די גאַנצע ציוניסטישע באַוועגונג פּונקט אַזוי נישט צוגעגרייט צו „נויטיקע באַשלוסן" ווי אין יאָר 1929. די ייִדיש־אַראַבישע באַציונגען פאַר די פאַרגאַנגענע זיבן יאָר האָבן זיך נאָך מער פאַרפּלאָנטערט. פאַר דער צײַט זענען פאָרגעקומען געוואַלטיקע נײַעסן אין אויפבוי פון לאַנד. עס איז אויסגעוואַקסן ביז 400.000 די צאָל ייִדן אין ארץ־ישראל, עס זענען אין אַ גרויסן מאַסשטאַב געוואַקסן די עקאָנאָמישע פּאָזיציעס פון ייִדישן ישוב, די ארץ־ישראל־ווירטשאַפט האָט אַלץ מער געוואונען דעם צוטרוי פון וועלט־קאַפּיטאַל. די פירונג פון דער ציוניסטישער באַוועגונג איז אין אַ גרויסער מאָס אַריבער אין די הענט

פֿון דער הסתדרות, וועלכע איז אויסגעוואַקסן צו אַ מאַכטפֿולן פֿאַקטאָר אין ישוב. דער מאָראַלישער כּוח, וואָס ליגט אָנגעזאַמלט אין אַזאַ אָרגאַניזאַציע, האָט זיך אַמבעסטן אַנטפּלעקט בעת די חדשים־לאַנגע אומרוען אין לאַנד. די העלדישקייט און מענטשלעכקייט, וועלכע עס זענען אַרויסגעוויזן געוואָרן פֿון הונדערטער טויזנטער יונגע מענטשן לגבי אַלע בלוטיקע פּראָוואָקאַציעס, זענען געווען וווּנדערבאַר.

און דאָך איז פֿאַרבליבן איין וויכטיקער, אפֿשר דער וויכטיקסטער, פּונקט אין דעמזעלביקן געפֿערלעכן צושטאַנד ווי אַמאָל: די באַציִונגען מיט די אַראַבער. נישט געקוקט אויף אַלע גוטע כּוונות נאָכן יאָר 1929, איז אַלץ פֿאַרבליבן ווי געווען, — די זעלביקע שאַרפֿע אָפּגעזונדערטקייט, וועלכע מוז פֿירן צו קעגנזײַטיקער פֿײַנטשאַפֿט. די אָפּגעזונדערטקייט האָט אויך געפֿירט צו יענער פּאָליטישער בלינדקייט, בײַ וועלכער מען זעט נישט געניו, וואָס עס טוט זיך אין לאַגער פֿון קעגנער. פֿאַר די זיבן יאָר איז אָבער געוואַקסן די נאַציאָנאַל־אַראַבישע באַוועגונג, זי איז געוואָרן אַ סך מער קאָמפּליצירט ווי נאָר אַ באַוועגונג פֿון „מופֿטי און די עפֿענדים”, זי האָט אַרײַנגעהויכט אין זיך אַ סך פֿון דעם מאָדערנעם „אייראָפּעיִשן” גײַסט. אין די געשעענישן פֿון פֿאָריקן יאָר האָט זי אַרויסגעוויזן אַזאַ מאָס פֿון פּאָליטישער און מיליטערישער דיסציפּלין, וואָס מען האָט זי נישט געקענט דערוואַרטן. (דאָס אָפּשטעלן פֿון די מאָרד־ און גזלה־אַקטן אין איין טאָג איז געווען דער שטאַרקסטער באַווײַז דערצו). די באַוועגונג האָט אויך אַרויסגעוויזן דיפּלאָמאַטישע פֿעיִקייטן — בנוגע ענגלאַנד, בנוגע די אַנדערע אַראַבישע מלוכות — וועלכע מען טאָר מער נישט אונטערשאַצן.

דערפֿאַר טאַקע איז דער פֿאַרנעם פֿון די אומרוען דאָס מאָל געווען אַזאַ גרויסער. מען קען נישט לייענען אָן ווייטאָג די ציפֿערן, וועלכע עס האָט אָקאָרשט פֿאַרעפֿנטלעכט די עקזעקוטיווע פֿון דער יִדישער אַגענץ אין ירושלים אין פֿאָרם פֿון אַ בוך. פֿון 19־טן אַפּריל ביז אָקטאָבער 1936 זענען דערמאָרדעט געוואָרן און געשטאָרבן פֿון ווונדן — 91 יִדן, 369 — פֿאַרווונדעט. די צאָל אָנפֿאַלן אויף יִדן אין די שטעט און קאָלאָניעס האָט דערגרייכט די ציפֿער 1.996. נישט ווייניקער ווי 895 מאָל האָט מען באַשעדיקט יִדיש אייגנטום. עס זענען פֿאַרניכטעט געוואָרן איבער 200.000 פּרוכט־ און וואַלד־ביימער, בערך 17.000 דונאַם תּבֿואה־פֿעלדער א. ד. ג. אָנפֿאַלן אויף פֿאָרשטייער פֿון דער מאַכט זענען געווען 795, כאַבאָטאַזש־אַקטן קעגן דער אײַזנבאַן, אויטאָבוסן א. אַ. — 380. די צאָל באָמבן־אַטענטאַטן, אויסגעפֿירט דורך אַראַבער, בײַ וועלכע עס זענען באַנוצט געוואָרן אויך טײַוול־מאַשינען, מינעס א. אַ. וו., האָט דערגרייכט די ציפֿער פֿון 1369. עס זענען פֿאָרגעקומען 305 טעראָר־אָנפֿאַלן מיצד אַראַבער קעגן אַראַבער. אין סך־הכּל זענען אַרעסטירט געוואָרן 3.111 אַראַבער אין צוזאַמענהאַנג מיט די אומרוען, אַחוץ אינטערנירטע אין קאָנצענטראַציע־לאַגערן און אַרעסטירטע פֿאַר עובֿר זײַן אויף די פֿאָרשריפֿטן וועגן אויסנאַם־צושטאַנד.

וואָס האָבן די יִדישע פֿאַראַנטוואָרטלעכע טוער אַנטקעגנגעשטעלט דער

דאָזיקער אַנטוויקלונג? שעפּערישס גאָרנישט. די הויפּט־שטיצע בלייבט אין פאַרבלייבט ענגלאַנד. עס זענען שוין לאַנג אויסגערונען די אַמאָליקע נאַיווע האָפֿענונגען, אַז אַלמענטשלעך־גייסטיקע אידעאַלן פירן אָן מיט דער פּאַלעסטינע־פּאָליטיק פון ענגלאַנד. היינט אַרגומענטירט דער ציוניזם נאָר מיט די פּאָליטיש־סטראַטעגישע אינטערעסן פון ענגלאַנד; און ער פאַרגעסט אָפטמאָל דערביי, אַז טאָקע די אינטערעסן קענען און מוזן אָפּווענדן די בריטישע פּאָליטיק ווייט ווייט פון דעם באַלפור־צוזאָג. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז אויך דער אַזוי־גערופענער שטאַרקער פליגל פון דער ציוניסטישער באַוועגונג — דער רעוויזיאָניזם — איז געוועגדט מיטן פּנים נאָר צו ענגלאַנד. דעם 11 פעברואַר איז וו. זשאַבאָטינסקי געשטאַנען פאַר דער „ראָיאַל־קאָמישאָן" אין לאָנדאָן און ער האָט גערעדט מיט אַזאַ לשון: „איך האָף, עס וועט קומען אַ טאָג, ווען אַ ייד וועט קענען דערשיינען פאַרן פאָרום פון דעם ענגלישן פּאַרלאַמענט, כדי צו דערציילן דעם ענגלישן פאָלק, וואָס מיר האָבן אויסגעליטן און כדי צו בעטן זיין עצה. אחוץ גאָט, איז נישטאָ קיין אַנדער אויסוועג... מיר פאַרלאַנגען נישט צופיל. מיר בעטן אויך נאָר צו געבן אונדז דאָס ווייניקע, וואָס איז נויטיק, כדי מיר זאָלן קענען לעבן" 1). זשאַבאָטינסקי מיינט מסתמא, אַז ער האָט גערעדט מיט ענגלאַנד שטאַרקער און שטאָלצער ווי אַנדערע. אין דער אמתן אָבער האָט דאָ געוויייט מיט דעם זעלביקן ה כ נ ע ה־ג ײ ס ט ווי ביי די אַנדערע מען קען בלייבן דער זעלביקער גייסטיקער עבד, צי מען ליגט אויף די קני, צי מען שטייט אויף די פיס.

מען האָט זיך אָבער אַלץ נאָך נישט אויסגעדרייט מיטן פּנים צו דעם אַנדערן שותף אין פּאַלעסטינע: צום אַראַבער. עס איז מערקווירדיק און שמערצלעך צו־גלייך, אַז עד היום האָט קיין איין גרופּירונג פון ציוניזם נישט דערוואָרבן זיך קיין פריינד צווישן דער אַראַבישער באַפעלקערונג פון ארץ־ישראל. אָט דער פאַקט, וואָס איז אַזוי בולט אַרויסגעקומען בעת די געשעענישן פון פאַראַיאָרן, איז אפשר אַ סך מער שמערצלעך איידער די אַלע מענטשלעכע און מאַטעריעלע קרבנות, וואָס מיר האָבן אויפגעציילט פריער. באַזונדערס שווער איז דער געדאַנק אַז — נאָך אַזוי פיל יאָרן פון סאָציאַליסטישער אַרבעט אין לאַנד — האָבן די אַרבעטער־ציוניסטן נישט דערוואָרבן קיין אַקטיווע סימפּאַטיעס כאָטש פון אַ קליינעם טייל אַראַבישע האָרעפּאַשניקעס. ווי וויכטיק און דערמונטערנדיק עס וואָלט געווען ווען ז ײ ע ר שטים וואָלט זיך דערהערט אין דעם גהינום פון באַמבן־אויפרייסן, מאָרד־געשרייען און שאָוויניסטישער שנאה! — פאַרוואָס איז עד היום נישט געשאַפן געוואָרן קיין גייסטיקע טריבונע פאַר פאַרשטענדיקונג אין דער אַ ר אַ ב י ש ע ר שפּראַך? האָט מען נישט גערעדט און באַשלאָסן עס גלייך נאָך דער דערשיטערונג פון 1929? מיט וואָס פאַר אַ געפיל פון דערשטוינונג מוזן מיר לייענען די פאָר ווערטער פון מיכאל אסף (אין „דבר" פון 11־טן מערץ 1937) וועגן דעם דערשיינען פון צוויי יידישע בראָשורן אין אַראַבישער שפּראַך. „ביי דעם שווייגן, וואָס האָט ביז איצט געהערשט ביי אונדז לגבי דער העצע פון דעם אַראַבישן לאַגער,

1) ציטירט לויטן „מאַנטשעסטער גאַרדיען" פון 12־טן פעברואַר 1937.

זענען אָן שום צווייפל זייער נוצלעך די צוויי בראָשורן אין אַראַביש, וועלכע עס האָבן אָקאָרשט אַרויסגעלאָזן די לינקע פועלי־ציון (פון דער פראַקציע אַבאַראַמאָ־וויטש־יצחקי). אויסער איינצלנע אויפרופן, וועלכע זענען פאַרשפּרייט געוואָרן בעת דעם אַראַבישן שטרייק, האָט דער אַראַבישער עולם, וואָס שטייט אין זיין גרעסטער צאָל אונטער דעם פיזישן און צייטונג־טעראָר פון די אַראַבישע פירער, נישט געלייענט קיין שום אויפקלערנדיקן און באַלויכטנדיקן וואָרט. אָט די צוויי בראָשורן זענען אָן אָנהויב און דערין ליגט זייער הויפּט־וווערט". מיר גלייבן נישט אונדזערע אויגן. האָט די גאַנצע יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אַזוי פאַרנאַכלעסיקט אָט די הויפּט־אויפגאַבע, אַז ערשט לאחר המעשה מוז מען באַגריסן בראָשורן, אַרויסגעגעבן פון דער קלענסטער גרופּע אין ארץ־ישראל? פאַרשטייט מען כאָטש איצט וואָס עס מוז געטאָן ווערן להבא?

עס האָט נישט קיין זינען אָפּצוּוועגדן זיך פון דערווירקלעכקייט. וואָס די „ראָיאַל קאָמישאָן" זאָל נישט באַשליסן — אַפילו ווען עס זאָלן זיין גינסטיקע באַשלוסן — נישט זי איז דער פוסק אחרון אין דער אַנטוויקלונג פון ארץ־ישראל. מען מוז אָפּן און באַוווּסטזיניק נעמען רעדן מיט די אַראַבער. און מען מוז דערביי פּרוּוון פאַרשטיין אויך די אַרגומענטאַציע פון יענעם לאַגער. דאָס וואָס יידן פאַרלאַנגען היינט־צו־טאָג פון די אַראַבישע פירער, איז אָן אויסערגעוויינלעכע זאַך. אין אַ וועלט, וואָס איז פול מיט נאַציאָנאַליסטישע קריגערייען און ברוטאַלסטן נאַציאָנאַלן עגאָאיזם, אין אַן אייראָפּע, וואָס יעדע מלוכה און מלוכהלע פאַרשפּאַרט אירע טויערן פאַר אַ ברעקל אימיגראַציע, — אין אַזאַ וועלט פאַרלאַנגען יידן פון אַראַבער פאַרשטענדעניש פאַר זייערע אייגענע נויטן. ווי אַזוי קאָן דער דורכשניטלעכער אַראַבישער נאַציאָנאַליסט, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אויף די „פיינע" אייראָפּעיִשע מוסטערן בנוגע יידן, וואָס זעט אַרום זיך די דערהויבונג פון עגיפּטן אָדער סיריע, די דערשטיקונג פון אַביסיניע, — ווי אַזוי זאָל ער טראַכטן אַנ־דערש ווי אַלע אַרום? ווי אַזוי זאָל ער קענען אָפּטאָן זיך פון זיינע עלעמענטאַרע אינסטינקטן און אַריינטאָן זיך אין דער גרויסער דראַמע פון יידישן פאָלק און דערקלערן אים: גוט, מיר וועלן אַביסל אָפּרוקן זיך אויף אַ זייט און צוזאַמען בויען דאָס לאַנד!

דאָס איז בלי ספק אַ שווערע אויפגאַבע. אַ שווערע, אָבער נישט קיין אוטאָפּישע. עס זענען דאָ גענוג אַרגומענטן — און נישט עקאָנאָמישע („מיר ברענגען פּראָספּעריטי אין לאַנד!") — וועלכע וואָלטן געקענט אַרויסרופן די סימפּאַטיע און אינטערעס פון די אַראַבער פאַר דעם יידישן אויפבוי־ווערק. אָבער — דערצו מוז מען דאָך אַריינטרעטן מיט זיי אין גאָר נאָענטע גייסטיקע און זעלישע באַציונגען, מוז מען שטיין מיטן גאַנצן געזיכט אָפּן געווענדט צו זיי.

עס שטייט דאָ פאַר יעדן ערלעכן באַוווּסטזיין אַ ממה־נפשך, פון וועלכן מען קען זיך נישט אויסדרייען. אָדער מיר גיבן זיך אָפּ אַ דין־וחשבון וועגן דער געוואַלטיקער פאָדערונג, וועלכע מיר שטעלן צו די אַראַבער, אַ פאָדערונג וועלכע פאַרלאַנגט, אַז די אַראַבער זאָלן זיך אויפהויבן איבער זייערע קליינע נאַציאָנאַל־

פאָליטישע אינטערעסן לשם אַ הומאַניסטישן פעלקער־אידעאַל, — דעמאָלט מוזן מיר רעדן און צונויפרעדן זיך מיט זיי, אונטער אַלע באַדינגונגען און מיט קעגנזײַטיקן דרך־ארץ. אָדער אָבער מיר זעען נישט אײַן די לאַגע און באַטראַכטן די אַראַבישע טוער נאָר אַלס „ווילדע" מענטשן, וועלכע אַרבעטן מיט רשעות און שווינדל קעגן דעם יידישן פאָלק, — דעמאָלט בלײַבט נישט קיין אַנדער וועג ווי נאָר פירן קעגן זיי אַ קאַמף, אַ פאַרניכטנדיקן און אויסשעפּנדיקן קאַמף ביז איין צד וועט געווינען. דאָס איז אַן אײַזערנער ממה־נפשך, און מען מוז אויסקלײַבן דעם איינעם אָדער דעם אַנדערן אויסוועג. צי קען אָבער זײַן אַ ספק אין דעם, וועלכער אויסוועג עס ליגט פאַר אַ יידיש פאָלק? ווּהין וואָלט געקענט פירן דעם יידישן ישוב אַ קאַמף אויף לעבן און טויט מיט די אַראַבער? וואָס פאַר אַ ווערט וואָלט האָבן ארץ־ישראל, דעראָבערט מיט אַזעלכע מעטאָדן?

נישטאָ קיין אַנדער וועג אויסער דעם וועג פון שלום און פאַרברידערונג. דער וועג איז נישט נאָר נוצלעך; ער אַנטשפּרעכט אויך דעם אינערלעכן זינען פון אַ יידישן נײַלאַנד. „דאָס פאָלק, וואָס איז צעשפּרייט הײַנט אין דער גאַנצער וועלט, זעט ווי די מאָדערנע מלוכות און קולטורן זענען אויפגעבויט אויף דיפּלאָמאַטישן שקר און דעמאָקראַטישן שווינדל, אויף נאַציאָנאַלער גוואַלט־פּאָליטיק, מיליטערישן יאָך, עקאָנאָמישער עקספּלואַטאַציע. דאָס יידישע פאָלק זעט, ווי אַזוי מעטום ווערן דורכדעם די מענטשן און די מלוכות מאָראַליש און גײַסטיק אונטערגעגראָבן. און דאָס זעלביקע יידישע פאָלק זאָל — אין זוכעניש נאָך אַ רויִקער היים — אויפבויען פאַר זיך אַליין דווקא אַזאַ היים ווי די „גליקלעכע" פעלקער אַרום? אונדזער פאָלק קען נישט בויען בײַ זיך אַ קאָפּיע פון דער אַרומיקער וועלט, נישט דערפאַר ווײַל עס בויט זיך שפּעטער פון אַלע און האָט אַלזאָ פאַר זיך די גרעסטע דערפאַרונג פון דער געשיכטע. עס טאָר נישט שאַפן אַזאַ סדר, וועלכער זאָל באַלד מוזן געבראָכן ווערן, פּונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע אַרום". 1). און נאָך עפּעס: דאָס אַראַבישע פּראָבלעם איז שוין געוואָרן — דורך זײַן יסורימדיקייט און ערנסטקייט — דער פּרוּווּשטיין פאַרן יידישן לעבן בכלל אין פּאַלעסטינע. וועט דאָס יידישע אַרבעט־פאָלק נישט קענען אויף אַ נײַעם אופן אײַנלעבן זיך מיט דעם פאָלק־שכן, וועט דאָס זײַן אַ באַווײַז, אַז עס קען נישט אײַנלעבן זיך אויך מיטן מענטש־שכן, ד. ה. מיט זײַנע אייגענע ברידער אין פאָלק. און דעמאָלט, — צו וואָס האָט געבראַכט דער חלום פון יאָר־טויזנטער?

די חלוצים פון ארץ־ישראל האָבן הײַנט אַ נײַע היסטאָרישע אויפגאַבע. פריער זענען זיי געגאַנגען אין די ערשטע רייען פון די אייגענע פאָלקס־מאַסן; הײַנט מוזן זיי מאַרשירן ווײַטער פאָרויס, צו די מאַסן פון אַראַבישן פאָלק.

---

1) זע „פרײַע שריפטן" נומער 7—8 פון מערץ 1930.

פרײַלאַנד

ווי קענען ציוניסטישע מענטשן — בײַ דער הײַנטיקער לאַגע — פאַרנעמען אַ קעגנערישע פּאָזיציע לגבי דער נײַער באַוועגונג — „פרײַלאַנד“ — וועלכע מערקט זיך אָן איצט אין יידישן לעבן?1) די באַוועגונג וויל אַוועקשטעלן די אַנאַרכישע יידישע עמיגראַנטן־לויפעניש אויף געזונטע, פּלאַנמעסיק־אָרגאַניזירטע יסודות. זי וויל די עמיגראַציע פון צעשראָקענע איינצל־יידן פאַרוואַנדלען אין אַ קאָנצענטרירטער קאָלאָניזאַציע פון באַוווסטזיניקע יידישע מאַסן. זי וויל אין אַ נײַעם, פרײַ צוגענגלעכן לאַנד בויען אויף קאָאָפּעראַטיווע יסודות אַ יידישן ישוב מיט אַ פּילזײַטיקער פּראָדוקטיווער ווירטשאַפט און נאַציאָנאַל־גייסטיקער קולטור.

ווי אַזוי קענען ציוניסטן שטעלן זיך אַנטקעגן אַזאַ אָנהייב פון אַ באַוועגונג?

ווי אַזוי איז עס מעגלעך געווען, אַז בעת דער פראַנצויזישער קאָלאָניע־מיניסטער מוטע האָט געמאַכט געוויסע פאָרשלאָגן צו די „פרײַלאַנד“־פאַרטרעטער האָבן טוער פון דער ציוניסטישער באַוועגונג (גלײַכצײַטיק טוער פון יידישן וועלט־קאָנגרעס) געסטאַרעט זיך מבטל צו מאַכן דעם באַטײַט פון דער זאַך? ווי מען זאָל זיך נישט באַציען צו די פאָרשלאָגן, אָבער זיי האָבן אָפּגעקלונגען ווי אַ דערפרישנדיק קול אין דעם הײַנטיקן אייראָפּע. צו וואָס האָט מען געדאַרפט איילן זיך, מעלדן זיך תיכף בײַ דעם מיניסטער, באַקומען פון זײַנע באַאַמטע אַן אָפּשוואַכונג פון צוזאָג, פאַרשפרייטן די אַנטוישנדיקע ידיעות אין דער פרעסע? אויב שוין בײַם אָנהויב אַנטפּלעקט זיך אַזאַ באַציונג פון ביטול און מורא, וואָס וועט זײַן שפּעטער, ווען וועלכער נישט איז פּלאַן וועט זיך נעמען רעאַליזירן?

מיר פאַרשטייען די טענה: מען טאָר נישט אָפּציען די אויפמערקזאַמקייט פון פאָלק און פון די רעגירונגען פון דעם איינציקן קאַמף־פעלד — פון פּאַלעסטינע. באַזונדערס איצט ווען אַרום דעם טיש פון דער „ראָיאַל־קאָמישאָן“ ווערט אפשר אַנטשידן דער גורל פון לאַנד. מיר פאַרשטייען די טענה, און דאָך טאָרן מיר זיך נישט לאָזן באַוועלטיקן פון איר. דער צושטאַנד פון אַ „ראָיאַל קאָמישאָן“, פון ספקות און אומזיכערקייט, האָט קיינמאָל נישט אויפגעהערט און וועט גאָר נישט באַלד אויפהערן. זאָל דאָס פאָלק צוליב דעם נישט ווענדן זײַנע אויגן אין ערגעץ נישט, אַפילו אין זײַן ביטערסטער נויט?

בעת דער וועלט־מילחמה האָבן די פּאַטריאָטן פון יעדן לאַנד געפאָדערט פון זייערע בירגער, אַז זיי זאָלן אָפּגעבן זייער גאַנצע אויפמערקזאַמקייט, זייער גאַנצן חוש פאַר אמת און גערעכטיקייט נאָר צו דעם אייגענעם פאָטערלאַנד. יעדן געדאַנק און געפיל, וואָס האָט זיך באַצויגן אויף אַנדערע אינטערעסן אָדער פעלקער, האָבן זיי גערופן „פאַרראַט“. די ענגלענדער האָבן בכלל אַ פּאַטריאָטישע פאָרמול פאַר אַלע צײַטן: „גערעכט צי אומגערעכט, ס'איז אָבער מײַן פאָטער־

1) זע נומער 1 „נײַע שטימע“, חודש־זשורנאַל פאַר דעם סאָציאַליסטיש טעריטאָריאַליסטישן געדאַנק, וואַרשע, אַפּריל 1937.

לאַנד!" צי זאָל פּאַלעסטינע הײַנטצוטאָג פאַרנעמען דעם פּלאַץ פון אַזאַ פאַר־טערלאַנד אין יידישן וועלט־לעבן? צי זאָל מען נישט טאָרן — צוליב דער געפאַר וואָס הענגט איבער ארץ־ישראל — טראַכטן און אַרבעטן אויף אַנדערע וועגן, ווען די מאַסן געפינען זיך אין אַזאַ נויט? זאָל דער פּאַטריאָטיזם לגבי ארץ־ישראל פאַרשלינגען די איבערגעגעבנקייט צום פאָלק אַלס גאַנצעס? — געוויס, די ציוניסטישע באַוועגונג קען נישט אַרויפנעמען אויף זיך די זאָרג פון שאַפן נײַע וועגן פון נאַציאָנאַלער קאָלאָניזאַציע. אָבער דאָס יידישע פאָלק קען און מוז נעמען אויף זיך מער ווי איינע אָדער צוויי היסטאָרישע אויפגאַבן. און ווען קומען די ריכ־טיקע צײַט דערצו, וועלן זיך געפינען אין פאָלק נײַע כוחות פאַר נײַע אויפגאַבן, וועלכע וועלן נישט אָפּשוואַכן, נאָר פאַרשטאַרקן די דערגרייכונגען פון די ערשטע.

אויך פון דער אַנדערער זײַט, פון דער בונדיסטישער, איז דער ווידערשטאַנד דאָ. „מענטשן וואַרפן פאַר אונדז, בונדיסטן — שרײַבט ה. ערליך („נײַע פאָלקס־צײַטונג" פון 1־טן אַפּריל 1937) — אַז מיר ווילן נישט אָנערקענען די עמיגראַציע־באַדערפנישן פון דער יידישער מאַסע. ווען האָבן מיר די דאָזיקע באַדערפנישן געלייקנט? מיר ווייסן אויסגעצייכנט: וואָלטן די יידישע מאַסן געהאַט הײַנט אַ מעגלעכקייט צו עמיגרירן, וואָלטן זיי אין די צענדליקער טויזנטער און אפשר אין די הונדערטער טויזנטער עמיגרירט פון פּוילן. אָבער — וווּהין זאָלן זיי פאָרן?" ה. ערליך באַגנוגנט זיך נישט מיט דעם אַרגומענט, ער ווײַזט אָן די אמתע סיבה פון דעם עלנט, וואָס שטעקט אין די סאָציאַלע און פּאָליטישע פאַרהעלטנישן, וואָס הערשן אין לאַנד. „און דעריבער רופן מיר די יידישע מאַסן — צוזאַמען מיט די מאַסן פון גאַנצן לאַנד — צו קעמפן פאַר נײַע פאַרהעל־טענישן, בײַ וועלכע עס וועלן נישט זײַן קיין איבעריקע מענטשן אין פּוילן, נישט קיין פּוילישע און נישט קיין יידישע".

מיר קענען געבן דעם דאָזיקן געדאַנקען־גאַנג און מיר האַלטן אים אויך פאַר ריכטיק. אָבער די אויספירן זײַנע קענען הײַנט נישט באַפרידיקן די יידישע מאַסן. ווער ווייס, ווען די „נײַע פאַרהעלטענישן" וועלן ווערן פאַרווירקלעכט; ווער ווייס, צי וועט נישט די יידישע מאַסן אויסקומען אויך בײַ אַ נײַער סאָציאַל־פּאָליטישער לאַגע איבערלעבן אַזעלכע סאָציאַלע יסורים ווי דאָס איז געווען אין רוסלאַנד. מיר קענען נישט פאַרלאַנגען, אַז די אויסגעמאַטערטע ביזן ביין מענטשן, וואָס בלאָנ־דזשען אַרום מיט פאַרשלאָפענע אויגן אויף אַלע יידישע גאַסן, זאָלן נאָר וואַרטן אויפן סאָציאַלן משיח, וואַרטן אין געצווונגענער פּאַסיוויטעט און יאוש. (פּונקט אַזוי ווי מיר קענען נישט פאָרלאַנגען פון די זעלביקע מענטשן, זיי זאָלן רויק וואַרטן, ווער ווייס ווי לאַנג, אויפן אָנקום פון נאַציאָנאַלן משיח — אין ארץ־ישראל). אָבער ה. ערליך זעט אייגנטלעך די נויטווענדיקייט פון עמיגראַציע פאַר צענדלי־קער טויזנטער מענטשן; ער פרעגט מער נישט: וווּהין? אויב אַזוי, פאַרוואָס זאָל דער „וווּהין" און דער סאַמע פּראָצעס פון עמיגראַציע נישט ווערן פאַר־וואַנדלט אין אַ קאָנסטרוקטיוון פּראָצעס פון יידישן פאָלקס־לעבן? פאַרוואָס טאַקע נישט „פרײַלאַנד"?

ניין, דער ווידערשטאַנד פוןביידע זײַטן איז נישט באַגרינדעט. דער אמת ליגט אין דעם, וואָס די אויסלייזונג פון דער ייִדישער וועלט־נויט ליגט נישט אויף איין וועג, נאָר אויף מערערע וועגן. דער קאַמף אין די וווינלענדער, דער אויפֿבוי פון פּאַלעסטינע, אַ נײַ פרײַלאַנד אין דער וועלט, — די אַלע וועגן שטייען נישט פּרינציפּיעל אין קעגנזאַץ איינער צום אַנדערן. קאָמפּליצירט זענען די וועגן, ווײַל אַזוי איז די לאַגע פון פאָלק. וואָלט עקזיסטירט אַ סינטעטישע באַטראַכטונג פון אונדזער וועלט־לאַגע, וואָלט די אידעע פון ייִדישן וועלט־קאָנגרעס באַקומען איר רעאַלע פאַרווירקלעכונג, דעמאָלט וואָלטן די אַלע אויפגאַבן דערשינען ווי טיילן פון איין גאַנצן. דעמאָלט וואָלטן די ייִדישע קבוצים נישט געוואָרן געשלאָגן איינציקווײַז, איינער נאָך דעם אַנדערן אויף דעם גרויזאַמען שלאַכט־פעלד פון דער הײַנטיקער וועלט. דעמאָלט וואָלט נישט אַזוי לײַכט געשלאָגן געוואָרן דער ישוב אין דרום־אַפריקע, וואָלט נישט פאַרלאָזן געוואָרן דוד פראַנקפורטער, וואָלט געווען מער צוזאַמענהאַלט אַרום פּאַלעסטינע, וואָלטן געשטאַרקט געוואָרן די הענט פון אַלע שעפערישע באַוועגונגען אין פאָלק.

אַזאַ געפיל פון אַ קעגנזײַטיקער פאַרשטענדעניש קען געשאַפן ווערן בײַ ייִדן נאָר דעמאָלט, ווען עס וועט געבוירן ווערן די פאַרשטענדעניש פון אונדזער איצטיקער עפּאָכע. ווען גרויסע טיילן פון אונדזערע אַרבעטנדיקע מאַסן, פון אונדזער אינטעליגענץ, באַזונדערס אָבער פון אונדזער יוגנט דערשפּירן די צייכנס פון דער צײַט, דערקענען, אַז אין די בייזע און גוטע ווינטן, וואָס הוליען הײַנט איבער דער וועלט, לאָזט זיך הערן אויך די שטים פון אונדזער גורל, אויף יאָרהונדערטער פאָרויס, — דעמאָלט וועט אַ פרישער גײַסט פון וויזיע, קלאָרקייט, אַקטיוויטעט אַרומנעמען אויך אונדזער פאָלק. דעמאָלט וועט ער ווערט זײַן זײַן גרויסע פאַרגאַנגענהייט און זײַן צוקונפט.

אָבער כדי אַזאַ גײַסט זאָל זיך דערוועקן אין פאָלק, מוז געשאַפן ווערן דער נײַער ייִדיש־רעוואָלוציאָנערער וועלט־בונד.

(„פרײַע שריפטן", אויגוסט 1937).

דריטע טייל

פראַגן פון
ישראל און פרייּלאנד

נידער מיט דער מלחמה!

עס איז געקומען די צייט צו רעדן אפן וועגן דעם גרויסן טומל וואס הערשט אויף דער יידישער גאס. כמעט די גאנצע יידישע עפנטלעכקייט איז פארכאפט פון איינאייינציקן פראגראם, פון איינאייינציקן לאזונג, וואס פארטויבט אומברחמנותדיק די מוחות מיט די הערצער: די פאדערונג, דאס געשריי וועגן א תיכפדיקער מלוכה אין ארץ־ישראל הילכט אומאויפהערלעך איבער אלע אסיפות, אויף די שפאלטן פון אלע צייטונגען. נאך מער: די יידישע פרעסע פון אמעריקע איז „גלייכגעשאלטעט" געווארן: זי דינט נאר דעם זעלביקן שרייענדיקן פראגראם. ניט מען לאזט צו צו איר א וועלכע ניט איז „פרעמדע" שטים, און ניט מען גיט דעם פארטומלטן לעזער די ריכטיקע אינפארמאציע.

באמת, ווי זאל דער לעזער אנטקעגנשטעלן זיך אט דעם מבול פון טענות, פאדערונגען און איינרעדענישן, ווען זיי ווערן אים אונטערגעטראגן אין אלע מעגלעכע פארמען פון דרוק: פאטריאטישע, פילאנטראפישע, נאציאנאלע, רעליגיעזע, סאציאליסטישע. מען האט שוין כמעט אויסגעלערנט דעם יידישן קהל צו גיין אין דעם טאטאליטארן שפאן, און דער פשוטער מענטש האט ניט דעם מוט צו טראכטן פאר זיך. און ווען קומט דאס אלץ פאר, אין וואס פאר א צייט פאר דעם יידישן פאלק? אין א צייט ווען זיין גורל ווערט אנטשיידן אויף דורות פארויס, ווען מיליאנען פאלקסברידער ליגן אין די קברים, ווען נאר איין־איינציקער כוח קאן אונדז ראטעווען: דער כוח פון פ ר ײ ע ן א ו ן ע ר ל ע כ ן יידישן דענקען.

אט אין אזא צייט, ווען טויזנט געפארן לויערן אויף אונדז פון אלע זייטן, פענטעט מען מיט היפנאטישער קראפט די פארבליבענע שעפערישע כוחות פון א פאלק און מען בינדט אים צו צו א יי ן פארמולע, א יי ן שם המפורש. א שיינעם פנים האט אונדזער קריטיק פון דיקטאטורן אנדערשווו, ווען מיר דערלאזן אזא סיסטעם פון גייסטיקער הכנעה שוין איצט, אין דער נאך ניט געשאפענער „מלוכה אין וועג". און ווען מען דערהערט שוין אמאל אווארט פון קריטיק אין אונדזער פרעסע, ווי פארזיכטיק, ווי שטאטערנדיק זי איז לגבי דעם הערשנדיקן גייסט!

אבער מען טאר דאך ניט שווייגן פנים אל פנים מיט דעם פייער וואס ברענט

מיט אזא טײַוולישער היץ אין ארץ־ישראל און וואָס פאַרשפּרייט זיך פון דאָרטן אויפן גאַנצן כלל ישראל. וויסנדיק צי ניט וויסנדיק, פירן מיר דאָך שוין אַ לענגערע צײַט אַ מ י ל ח מ ה, אַ דרײַפאַכע מילחמה אין דער וועלט. ווילנדיק צי ניט ווילנדיק גראָבן מיר דערמיט אונטער די סאַמע יסודות פון אונדזער לעבן אַלס פאָלק.

* * *

די ערשטע מילחמה ווערט אָנגעפירט קעגן ע נ ג ל א נ ד, קעגן דער ענגלישער רעגירונג, קעגן דער ענגלישער לייבאָר פּאַרטיי. דוכט זיך, אַלע ווערטער פון כעס און פאַראַכטונג לגבי די ענגלענדער זענען שוין אויסגענוצט געווען, און דער ייִדישער עולם האָט זיי געגנוג טיף אַרײַנגענומען אין זיך. אוודאי זענען פאַראַן שטאַרקע סיבות פאַר דער באַרעכטיקונג פון אַזאַ כעס און פאַרביטערונג.

ווי קאָן מען צוזען די ביטערע און גרויזאַמע סצענעס, וואָס שפּילן זיך אָפּ זינט חדשים אין די שטעט, אין די דערפער, בײַ די ברעגעס פון א״י? ווי אַזוי איז עס מעגלעך געוואָרן אַז נײַע פאַרפאָלגונגען, יסורים און בזיונות זאָלן זיך שיטן אויף די קעפּ פון יענעם פאָלק, וואָס איז אָקאָרשט אַרויס פון די קאָלכאויוונס פון היטלערן? ווי אַזוי זענען אַזעלכע מאַסנעמען געקומען פון דער האַנט און דורך דעם באַפעל פון אַ פּאַרטיי און אַ רעגירונג וואָס האָט אָנגעצייכנט אויף איר פאָן די באַפרײַאונג פון מענטשן? נאָך דעם וואָס זי האָט צוגעזאָגט דער ציוניסטישער באַוועגונג אין רעזאָלוציעס, ווי האָט זי געמעגט אַזוי טיף אַנטוישן איר אין דער ווירקלעכקייט?

דאָס זענען אַלץ גערעכטע פראַגעס וואָס האַלטן דעם ייִדישן מענטשן אין אַ שטענדיקן צושטאַנד פון אויפרעגונג און אַנטריסטונג. און דאָך — טאָרן מיר זיך ניט באַגנוגענען מיט די דאָזיקע געפילן אַליין; טאָרן מיר ניט דערלויבן די ייִדישע נשמה אויפגעפרעסן צו ווערן פון הילפלאָזן כעס און דורכויסיקער שנאה. וואָרעם אַ פאָלק וואָס קעמפט פאַר זײַן קיום מוז זיך אויסלערנען אויך צו טראַכטן רויק, מיט ישוב הדעת, מיט אַ קלאָרן איבערבליק פון אַלע סיבות, וואָס האָבן אַרויסגערופן דאָס אומגליק. און דער אמת איז אַז ניט נאָר „ענגלאַנד" האָט געבראַכט צו דעם איצטיקן צושטאַנד, נאָר אויך דער פּאָליטישער ציוניזם אין זײַן גאַנצער אַנטוויקלונג פאַר די לעצטע יאָרן.

צוויי היסטאָרישע פעלערן איז דער ציוניזם באַגאַנגען, הגם זיי וואָלטן געקענט אויסגעמיטן ווערן. דער ערשטער פעלער איז געווען און געבליבן דאָס וואָס מען האָט קיינמאָל ניט געזוכט אין ארץ־ישראל די עכטע, די אומפאַרפעלשטע שותפות מיט דעם אַ ר אַ ב י ש ן שכן. מען האָט, אין דער בלינדקייט פון פּאָליטישער לײַדנשאַפט, פּשוט מבטל געמאַכט אים אָדער אים באַהאַנדלט ווי אַן אומוויכטיקן טייל פון דעם לאַנד. מען האָט פאַרזען ווי די אַראַבישע וועלט מחוץ א״י, אָבער אויך אין די גרענעצן פון א״י, איז פון יאָר צו יאָר געוואַקסן סײַ פּאָליטיש און עקאָנאָמיש, סײַ אין גײַסטיקן און אינטערנאַציאָנאַלן זינען. מען האָט

זיך פאַרלאָזן אויף אַלע מעגלעכע פאַקטאָרן, ואשית כל אויף ענגלאַנד; נאָר ניט אויף דעם אַראַבישן פאַקטאָר. און דאָס האָט האָט בפירוש אָפּגעשוואַכט די פונדאַמענ־טאַלע פּאָזיציע פון א"י־ישוב, אויך לגבי ענגלאַנד.

און דער צווייטער פעלער איז געווען די פּראָקלאַמירונג אין יאָר 1942 פון דער פאָדערונג פון אַ תיכפדיקער מ ל ו כ ה אין א"י. יעדער וואָס האָט געקוקט מיט אָפענע אויגן אין דער וועלט־לאַגע ווי זי האָט זיך אויסגעבילדעט אין די לעצטע יאָרן פון דער מילחמה, האָט פאַרשטאַנען, אַז אין דעם ברויזנדיקן ים פון די אַראַבישע פעלקער וועט מען ניט קאָנען מיט פרידלעכע מיטלען ארויפ־צווינגען די שאַפונג פון אַ ריין־ייִדישן שטאַט. וואָס פאַר אַ רעגירונג עס וואָלט ניט געזעסן אין לאָנדאָן (אָדער אין וואַשינגטאָן), וואָס פאַר אַ צוזאָגן די אָדער יענע פּאַרטיי וואָלט ניט געהאַט געמאַכט צום ציוניזם; — די רעאַלע וועלט־לאַגע וואָלט עס אין אַ ז אַ פאָרם ניט צוגעלאָזן. נאָך מער: אַ לייבאָר־רעגירונג וואָלט באַזונדער ניט געקענט נעמען אויף זיך דורכצוזעצן מיט געוואַלט אַזאַ שטאַט: איז זי דאָך געשטאַנען מיט אומרו פאַר די רעבעלירנדיקע ראַסן און פעלקער פון גאַנץ גלויב. די עוולה פון בריטישן לייבאָר איז באַשטאַנען ניט אַזוי אין דעם, וואָס ער האָט פאַרראַטן זײַנע צוזאָגן, נאָר אין דעם, וואָס ער האָט זיי בכלל געמאַכט.

אַזוי אַרום איז א"י געשטאַנען אויף מאָרגן נאָך דער מילחמה שווער באַלאָדן מיט די ביידע אומהיימלעכע פעלערן. דער ציוניזם האָט געפאָדערט עפּעס אַזעל־כעס, וואָס מען האָט עס ניט געקאָנט אַרײַנפּאַסן מיט פרידלעכע מיטלען אין דעם נײַעם בילד פון נאָענטן מיזרח. און געפאָדערט האָט ער עס אָן וועלכער ניט איז אונטערשטיצונג מצד דעם אַראַבישן שכן; פאַרקערט, דער שכן האָט זיך שאַרף אָפּגעזאָגט צו ווערן אַ שותף אין דער זאַך. דערמיט איז דער קאַמף קעגן „ווײַסן פּאַפּיר" געוואָרן אומגעהייער פאַרשווערט, און אין א"י האָט זיך אָנגעהויבן צו פאַרשפּרייטן יענער ביז טויט געפערלעכער גײַסט וואָס ווערט אַזוי גרוויזאַם קלאָר באַשריבן פון משה סמיליאַנסקין. פון דעם „גײַסט" איז אויסגעוואַקסן דער טע־ראָריזם, דער באַוואָפנטער קאַמף קעגן דער ענגלישער מאַכט, די מילחמה. דער טעראָריזם איז דער אויסדרוק פון יענער פאַרצווייפלונג, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט דעם גאַנצן ישוב בײַם אָנבליק פון דער אויסזיכטלאָזיקייט פון זײַנע פאָדערונגען. מען וויל מיט גוואַלד, מיט שרעקנס־מיטלען, מיטן סם פון קאָלעקטיוון האַס צע־האַקן דעם טראַגישן קנופּ, וועלכן מען האָט אַליין, אין גרויסער פאַרבלענדקייט פון די פריער געשאַפן.

און אַז מען הייבט אָן אַזאַ קאַמף, טאָר מען זיך ניט וווּנדערן ווען אויך דער אַנדער צד גרײַפט צו אַגרעסיווע און האַרטע מעטאָדן און הייבט אָן צו טרעטן מיט די פיס זײַנע אייגענע פּרינציפּן. עס איז נאַריש און פאַרברעכעריש לגבי דער ייִדישער צוקונפט צו באַשולדיקן די ענגלענדער אָדער די לייבאָר־טוער, אַז זיי ווילן „אָפּווישן די ייִדישע ראַסע פון דער אויבערפלאַך פון דער ערד". פונקט פאַר־קערט: דער גרעסטער טייל פון פּראָגרעסיווער ענגלאַנד, אין אַלע זײַנע שיכטן, איז דערשיטערט פון דער שוידערלעכער אויפגאַבע, וועלכע ער פירט דורך

היינט־צו־טאָג אין א״י; ער איז דערשיטערט און קאָן זיך דערוויל קיין עצה ניט געבן. אָבער די לייזונג, א וועלכע ניט איז לייזונג פון דער דראַמע, וועט מוזן קומען ניט אַנדערש ווי מיט דער מיטהילף פון ענגלאַנד. און עס איז פאַרשטענדלעך פאַרוואָס עס גייען איצט אָן די פאַרצווייפלטע פאַרהאַנדלונגען אין לאָנדאָן צווישן דער יידישער אַגענץ און דער ענגלישער רעגירונג. וואָרעם — אויב באמת „ענגלאַנד" איז נישט מער ווי א פאַררעטער לגבי דער וועלט, אויב די ליכט פון רעכט, גערעכטיקייט און פשוטער מענטשלעכקייט וועלן אויסגיין אין ענגלאַנד, דעמאָלט וועט ווערן פינצטער סיי דאָ אין אַמעריקע סיי אין דער גרויסער וועלט.

עס איז נישט לפי אונדזערע כוחות און עס ליגט נישט אין אונדזערע צו־קונפט־אינטערעסן צו פירן אָט די מלחמה קעגן דעם ענגלישן פאָלק און זיין אַרבעטער־קלאַס. עס מוז קאַרדינאַל געענדערט ווערן די לאַגע, וועלכע באַדראָט מיט געפאַרן דאָס גאַנצע יידישע פאָלק: די ריין־פּאָליטישע מלוכה־אַמביציעס פון ציוניזם מוזן אָפּטרעטן אויף צוריק לגבי די פאָדערונגען פון פרידלעכער אַנטוויקלונג און עכטן צוזאַמענלעבן פון דיביידע פעלקער אין א״י.

* * *

וואָרעם אין דער אמתן, הגם אומבאַמערקט, ווערט איצט דאָרטן געפירט נאָך א צווייטע מלחמה: קעגן די אַ ר אַ ב ע ר. מיר טאָרן זיך ניט לאָזן נאַרן פון דער אויבנאויפיקער רויקייט, וואָס הערשט דערוויל אין די יידיש־אַראַבישע באַציונגען. דאָס איז א פאַלשע און דערפאַר א טאָפּלט געפערלעכע רויקייט, וואָס קאָן אַלעמאָל אויפגעריסן ווערן פון א שטורעם. דעם יידישן פּאָליטיש־פאַרגליווערטן עולם דוכט זיך אַז דער קאַמף גייט אָן נאָר צווישן יידן און ענגלאַנד. און דערפאַר הערט ער זיך צו צו די געוויסנלאָזע יידישע שרייבער וואָס פאַרגלייכן אים שטענדיק מיט דעם קאַמף פון די אירלענדער קעגן ענגלאַנד. דער „קלוגער" אויספיר איז תמיד אַז מיר וועלן פונקט אַזוי אַרויסגיין מיט ניצחון פון דעם קריג ווי דאָס פאָלק פון אַ י ר ל אַ נ ד איז אַרויס.

און דער עולם, דער עם חכם ונבון, מאַכט זיך ניט זעענדיק ווי אַנדערש, פונדאַמענטאַל אַנדערש איז די לאַגע פון יידן אין א״י. אין אירלאַנד זענען געשטאַנען איינער קעגן דעם אַנדערן מיט האַס און פאַרביטערונג צוויי, אָבער נישט מער ווי צוויי לאַגערן: די ענגלענדער און די אירלענדער. בשעת די צווייטע האָבן ביטער געקעמפט צוגעדריקט מיט די רוקנס צו דער וואַנט, האָבן זיי געוווסט, אַז ה י נ ט ע ר דער וואַנט שטייט ניט קעגן זיי נאָך א קעגנער. אָבער אין א״י פירן א געפערלעכן שפּיל מיטן טויט ניט נאָר די צוויי לאַגערן: יידן און ענגלענדער — נאָר אויך די אַראַבער. זיי זענען פאַראַן אין לאַנד, אין יעדן שפּעלמעלע פון לאַנד; זייער שווייגנדיקער אָבער באַדראָענדיקער שאָטן צייכנט זיך אָפּ אויף דעם גאַנצן האָריזאָנט פון לאַנד. זיי שווייגן דערוויל, אָבער זייער שווייגן פילט אָן אונדזער האַרץ מיט נאָך א גרעסערן און טיפערן אומרו.

דערפאר זענען מיר איבערצייגט, אז די אלע אומצייליקע קאנפערענצן און פארהאנדלונגען מיט ענגלאנד און אמעריקע זענען כמעט אומטויגלעכע מיטלען, כל זמן עס וועט ניט קומען צו א דירעקטן הסכם מיט דעם אראבער. עס איז קיין נפקא־מינה ניט, ווי מען וועט פארמולירן דעם צוקונפטיקן פאליטישן סטאטוס פון א״י (פעדעראציע, צי חלוקה, צי אנדערשווי); דער סטאטוס וועט הענגען אין דער לופט אזוי לאנג, ווי ער וועט ניט זיין געבויט אויף קעגנזייטיקן אפמאך און צוטרוי. בעסער, טויזנט מאל בעסער, א באשיידענע פאליטישע באזע פארן ישוב, אויב זי איז פארבונדן מיט אראבישער שותפות, איידער יידישער מלכות מיט דעם פוסטן דיפלאמאטישן גלאנץ, אויב ער ווערט ארויפגעצוואונגען אויפן לאנד מיט דער הילף פון דרויסנדיקע „פריינד".

אבער ליידער ניט אזוי טראכטן די אגרעסיווע גרופעס פון א״י, — און מיט זיי דער רוב פון דעם ישוב. עס איז ווערט צו באקענען זיך דא מיט א דאקומענט, וואס איז געהיימניספול צוגעשטעלט געווארן צו די מיטגלידער פון דער אנגלא־אמעריקאנער אויספארש־קאמיסיע בעת זיי זענען געווען אין א״י, אין אפריל 1946. טיילן פון יענעם דאקומענט זענען פארעפנטלעכט געווארן פון לארד מא־ריסאן אין ענגלישן לארדן־הויז, דעם 31טן יולי. ער איז געווען אונטערגע־שריבן אין דעם נאמען פון „הויפט־קאמאנדיר פון דער יידישער ווידערשטאנד־באוועגונג". אט וואס עס איז געשטאנען אין אים:

„אויב אייער לייזונג וועט זיין אנטי־ציוניסטיש, וועט אונדזער ווידערשטאנד אנגיין ווייטער און ווערן אלץ שטארקער. עס וועט געשאפן ווערן א נייע פראבלעם אין דעם לאנד, — דאס בריטישע פראבלעם, דאס פראבלעם פון זיכערקייט פאר ענגלענדער אין פאלעס־טינע... מיר באדראען ניט; מיר ווילן נאר אז איר זאלט קלאר קענען אונדזערע כוונות. די אויסבילדונג און אויסשטאטונג פון אונדזערע כוחות איז גענוג אויף אויסצוהאלטן א לאנגן און שווערן קאמף. אבער אונדזער כוח ליגט אין דעם פאקט, וואס יעטוועדער ייד אין פאלעסטינע שטייט אויף אונדזער זייט, און 12 מי־ליאנען יידן שטייען הינטער אונדז, און פאר יעדע הונדערט אדער טויזנט וואס קא־נען ווערן ארעסטירט אדער געהרגעט, וועלן אנדערע הונדערטער און טויזנטער ארויס־קומען און פארנעמען זייער ארט".

אבער וויכטיקער פאר אונדז איז יענער טייל, וואס דערמאנט די אראבישע געפאר, און הערט, ווי דער דאקומענט „לייזט" די דאזיקע פראגע:

„עס איז נישטא קיין שום ספק, אז די יידישע מאכט שטייט העכער בנוגע איר ארגאניזאציע, אויסבילדונג, פלאנירונג און אויסשטאטונג (מיט געווער), און אז מיר אליין וועלן זיין אימשטאנד פארטיק צו ווערן מיט אן אטאקע אדער אן אויפשטאנד מצד די אראבער, ניט אנקומענדיק צו דער הילף פון די ענגלענדער אדער אמע־ריקאנער. אויב איר וועט אננעמען די ציוניסטישע לייזונג, אבער איר וועט ניט קע־נען אדער ניט וועלן ארויפצווינגען איר, בעטן מיר אייך, מישט זיך ניט אריין. מיר אליין וועלן עס פארווירקלעכן. מיר זענען ניט פאראינטערעסירט צו בעטן אז מען זאל ארויסנעמען די ענגלישע ארמיי פון פאלעסטינע, אבער מיר האלטן ניט איר אנוועזנהייט פאר נויטיק כדי צו העלפן אונדז".

טראכט זיך אריין אין די דאזיקע רייד, וואס זענען פול מיט גרינגשאצונג פון דעם קעגנער, מיט גרויסהאלטונג לגבי זיך אליין און מיט בלינדקייט לגבי דער גאנצער וועלט. וואס זאגן אן די מחברים פון אזא דאקומענט? זיי זאגן אן, אז

נאָכדעם ווי דער פֿאַרהאַנג וועט זיך אַמאָל אָראָפּלאָזן איבער דעם קאַמף פֿון ייִדן מיט ענגלענדער, וועט תּיכּף באַלד דער פֿאַרהאַנג ווידער אויפֿהייבן זיך איבער אַ נײַעם שלאַכטפֿעלד: דאָס מאָל קעגן די אַ ר אַ ב ע ר. און עס איז נישט וויכ־טיק הײַנט־צו־טאָג צי די ייִדישע מאַכט דאַרטן איז טאַקע „העכער אין אויסבילדונג און אויסשטאַטונג" פֿון דער אַראַבישער; וויכטיקער און שרעקלעכער איז, וואָס מיט אַזעלכע כּוונות און פּלענער האָט מען אָנגעזאָפּט די ערלעכע און שעפֿערישע ייִדישע באַפֿעלקערונג, און אַז דער שכן, וואָס זיצט נאָענט דערבײַ, ווייסט פֿון די קריגערישע צוגרייטונגען קעגן אים.

הייסט עס, אַז די ייִדישע גאולה וועט מוזן נישט אַנדערש ווי דורכגיין דעם בלוטיקן טאָל פֿון קאַמף קעגן אַראַבער און מוסולמענער בכלל. הייסט עס, אַז דער ישוב אין ארץ־ישׂראל וויל אַרויפֿצווינגען אויף זיך און אויפֿן גאַנצן פֿאָלק אַ נײַעם היסטאָרישן יאָך: די פֿײַנטשאַפֿט און קעגנערשאַפֿט פֿון דער מוסולמענישער וועלט. נישט גענוג, הייסט עס, וואָס מיר טראָגן אויף זיך די אומדערטרעגלעכע משא פֿון ווייטיק און שרעק פֿאַר דער קריסטלעכער מענטשהייט; מוזן מיר איצט, אָפּגעצערטע און אָפּגעגאַנגענע מיט בלוט, אָנהייבן די נײַע היסטאָרישע תּקופֿה מיטן אויפֿשטעלן אַ נײַעם מעכטיקן און צאָרנדיקן שונא. — אָט די פּערספּעקטיוו ווערט נישט געזען און באַטראַכט פֿון אונדזערע שרײַענדיקע שרײַבער; זי ווערט פּשוט פֿאַרוואָלקנט פֿון די רויכן פֿון דעם אַנטי־ענגלישן קאַמפּיין. אָבער ער איז דאָ, ער איז פֿאַראַן אָט דער פֿאַרשטעלטער און שווײַגנדיקער קאַמף קעגן די אַראַבער.

:: :: ::

אָבער נאָך טיפֿער און געפֿערלעכער איז די דריטע מילחמה, וואָס ווערט איצט אָנגעפֿירט אין ארץ־ישׂראל: די מילחמה פֿון ייִ ד ן קעגן ייִ ד ן. דער טעראָריזם וואָס הערשט דאָרטן איז טעכניש און סטראַטעגיש געווענדט קעגן די ענגלענדער, אָבער זעליש און מאָראַליש טרעפֿט ער אין דער נשמה פֿון ייִדישן פֿאָלק. שפּיכת־דמים, פֿאַרגיסן פֿון מענטשן־בלוט איז שטענדיק געווען פֿאַרדאַמט אין דער ייִדישער לעבנס־געשיכטע. אין ייִדישע באַוועגונגען, פּונקט אַזוי ווי אין די אַלגעמיינע באַוועגונגען וואָס זענען געווען באַאײַנפֿלוסט פֿון ייִדן, האָט מען דאָס געווער פֿון בלוט־פֿאַרגיסן שטענדיק אָנגענומען מיט מאַטערניש, מיט אומווילן, מיט מורא. מען האָט געוווסט וואָס פֿאַר אַ גיפֿט עס ליגט אין דער פֿאַרניכטונג פֿון מענטשן, וואָס פֿאַר אַ טויט־געפֿאַר עס לויערט אַפֿילו אין דער זיגרײַכער רעוואָלוציע.

צווישן אונדז לעבט נאָך דער דור מענטשן, וועלכע האָבן זיך פֿון דער נאָענט צוגעקוקט צו יענער גלאָרײַכער רוסישער באַוועגונג, וואָס האָט באַנוצט טעראָר אין קאַמף קעגן צאַריזם. אָבער וואָס פֿאַר אַ טיפֿער מאָראַלישער תּהום שיידט אָפּ יענעם סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן טעראָר פֿון דעם הײַנטיקן הפֿקרדיקן טעראָריזם פֿון די ייִדישע „עקסטרעמיסטן". ג ע ר ש ו נ י איז געווען דער פֿירער פֿון דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער קאַמפֿס־אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט געהאַלטן דעם שווערד פֿון

טעראָר קעגן די מלוכה־רוצחים פון רוסלאַנד. אָבער בעת ער איז געשטאַנען פאַרן מיליטערישן געריכט, און שפּעטער אין זײַנע זיכרונות — האָט אָט דער יוד־רע־וואָלוציאָנער אַרויסגעזאָגט די הייליקע ווערטער: „און באמת וועט מען קענען לעבן פרײַ אין רוסלאַנד? מען וועט נישט דאַרפן מער הרגענען; מען וועט מער נישט דאַרפן שטאַרבן פאַר די הריגות?... מען קען שוין טאַקע איבערלאָזן הינ־טערן שוועל פון דעם נײַעם לעבן די רעוואָלווערס און די באָמבעס ווי אַ פינצטערן אָנדענק פון דער רעכטלאָזיקייט? די וויכהאַרציקע און ליבנדיקע וועלן שוין מער נישט זײַן געצוווּנגען צו נעמען זיך צום בלוטיקן שווערד?"

די תלמידים פון גערשוני, סאַזאָנאָוו און קאַליאַיעוו, וועלכע האָבן פאַרניכטעט די לעבנס פון די גרעסטע רשעים אין רוסלאַנד, האָבן זיך נישט געפרייט און נישט געגרויסט מיט זייער זיג. זיי האָבן, פאַרקערט, אַליין געוואָלט שטאַרבן בײַ די אַקטן, כדי מיט זייערע לעבנס מכפּר צו זײַן אויף דער גרויסער זינד פון רציחה... אָבער דער הײַנטיקער טעראָריזם וואָס פליסט אַרויס פון אַ קאַלט־אויסגעחשבונטער מלוכהשער פּראָגראַם, וואָס לויערט אויף הונדערטער און פאַר־טיליקט צענדליקער מענטשלעכע לעבנס אין מאַסן־אַקטן, — אַזאַ טעראָריזם קען נישט אַנטהאַלטן אין זיך דעם פונק פון יענעם מאָראַליש־געלײַטערטן רעוואָלוציאָ־נערן טעראָר. נישט געקוקט אויף די קרבנות, וואָס פאַלן פון די רייען פון דער „הגנה", „אירגון" און די „שטערניסטן". נישט געקוקט אויף זייער מסירת נפשדיקן אימפּעט פאַרן יידישן פאָטערלאַנד, — פאַלן זיי דאָך אין קאַמף פאַר אַן אָרדענונג, וואָס וועט פאַרקערפּערן אין זיך מאַכט, מלוכהשן שאָוויניזם, נשמהלאָזן און פרײַ־הייט בארויבנדיקן סדר פון לעבן. ווי אַנדערש איז נאָך גאָר נישט לאַנג געווען די אידעע און די גלאָריע וואָס האָט געשטראַלט צו אונדז אַלעמען פון די ארץ־ישראל־קבוצות!

די לופט פון ארץ־ישראל־ישוב איז הײַנט דורכגעזאַפּט מיט שפיכת־דמים, — זאָגט אונדז משה סמיליאַנסקי מיט גרויס צער. פון אים דערהערן מיר צום ערשטן מאָל די דערשיטערנדיקע ידיעה, אַז „די מענטשן פון דער הגנה האָבן געהאַט פאַר־זונקען אין די וואַסערן פון חיפה די שיף „פּאַטריע", און צוזאַמען מיט איר צוויי הונדערט און צוואַנציק יידישע נפשות". אויב דאָס איז אמת, דעמאָלט וואָלט עס געווען אַ באַווײַז, אַז עס איז נישטאָ קיין גרויסער אונטערשייד צווישן דער הגנה און די צוויי אַנדערע קאַמפּס־אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד. דער „אירגון" און די „שטערניסטן" מעגן זיך אונטערשיידן אין געוויסע פרינציפּן פון דער הגנה, אָבער אין דערווירקלעכקייט באַנוצן זיי די זעלביקע מיטלען. זיי אַלע דרײַ פאַרגיפטן די נשמה פון דער יידישער יוגנט אין ארץ־ישראל און מחוץ לארץ אויף דעם זעלביקן אופן: זיי לערנען איר די תורה פון בלוט און פון פײַער.

אמת, מיר הערן פון צײַט צו צײַט, אַז שאַרפע מיינונגס־פאַרשיידנקייטן אַנט־שטייען צווישן די דרײַ גרופּעס. דאָ נישט לאַנג האָט אין ענגלישן פּאַרלאַמענט

דער ציוניסטן־פֿרײַנטלעכער דעפּוטאַט ה. קראָסמאַן מיטגעטיילט שטוינענדיקע פֿאַקטן וועגן דעם:

„נאָך דער דערמאָרדונג פֿון לאָרד מאָין אין קאַיראָ איז געווען אַ צוזאַמענאַרבעט צווישן דער הגנה און דער ייִדישער אַגענטור, פֿון איין זײַט, און דער ענגלישער מאַכט פֿון דער אַנדער זײַט. ניט ווייניקער ווי 25 ייִדן אין עגיפּטן, וואָס האָבן גענומען אַנטייל אין צוגרייטן די דערמאָרדונג פֿון לאָרד מאָין, זענען אויסגעליפֿערט געוואָרן פֿון דער הגנה צו די ענגלישע אָרגאַנען. נאָך לאַנג פֿאַר אָט דער דערמאָרדונג, אייגנטלעך זינט דער שאַפֿונג פֿון דעם „אירגון" אין 1938, האָט די הגנה קאָאָפּערירט מיט די ענגלענדער אין באַקעמפֿונג פֿון ייִדישן טעראָריזם. איז עס ניט באַקאַנט אונדזער רעגירונג, אַז מער ווי 1000 מיטגלידער פֿון דעם „אירגון" זענען אַרויסגעגעבן געוואָרן צו דער בריטישער פּאָליציי אין פּאַלעסטינע דורך דער ייִדישער אַגענטור און הגנה?"

מעגלעך, אַז די אַלע ידיעות זענען ריכטיקע, און דאָך — פֿאַרענדערט עס נישט דעם פֿאַקט, אַז די „הגנה" האָט זיך אַליין מער אַנטוויקלט פֿון אַ באַרעכטיקטער שוץ־אָרגאַניזאַציע צו אַ כּוח, וואָס שטייט פּאַקטיש אין איין ליניע מיט די צוויי אַנדערע. אין אַזאַ קליינעם לאַנד ווי ארץ־ישראל מוזן זיך אינעם „אונטערגרונד" צונויפֿטרעפֿן אַלע מיט וואָפֿן קעמפֿנדיקע פֿאָרמאַציעס. זיי האָבן קעגן זיך דעם זעלביקן שונא, און זיי פֿאַרפֿאָלגן אין תּוך דעם זעלביקן צוועק. און אויב די באַפֿעלקערונג אַרום זיי שטיצט אַקטיוו צי פּאַסיוו אַזאַ קאַמף, שטיצט זי זיי אַלעמען אַלס גאַנצעס, — און די יוגנט ווערט פֿאַרסמט פֿון אַלעמען צוגלײַך. ווײַל מען דריבער באַקעמפֿן דעם טעראָריזם אין ארץ־ישראל, מוז מען אָפּט אַרויסטרעטן קעגן אַ ל ע זײַנע אַנטפּלעקונגען: צי ער רײַסט זיך אויף אין „קינג דייוויד האָטעל", צי אונטער די בריקן איבערן טײַך, צי אין דער קויל וואָס טרעפֿט אַן אומשולדיקן סאָלדאַט אויף דער גאַס.

דער טעראָריזם קען באַשטיין נאָר אַזוי לאַנג ווי די ייִדישע עפֿנטלעכקייט אויפֿן אָרט דולדעט אים. אין אַלטן רוסלאַנד איז געווען באַקאַנט ווי די ליבעראַלן — קאַדעטן — פֿלעגן אַרגומענטירן מיטן צאַריזם. זיי פֿלעגן באַדראָען אים מיט אַזאַ לשון: „וועט איר נישט נאָכגעבן אונדז מיט גוטן, וועט ע ר וואַרפֿן אַ באָמבע!" און דער „ער" איז געווען דער סאָציאַליסט־רעוואָלוציאָנער, וואָס פֿון זײַן גבֿורה האָט זיך פּאָליטיש גענערט דער ליבעראַל. — עס איז מעגלעך, אַז טיילן פֿון די ליבעראַלע, באַלעבאַטיש־געזונטע ייִדישע שיכטן טראַכטן נישט בעסער ווי יענע רוסישע קאַדעטן. פֿון זייער נאָכגיביקייט, פֿרײַנטלעכקייט און אוממאָראַלישקייט שפּײַזט זיך נישט ווייניק דער דאָרטיקער טעראָריזם. אוממאָראַליש און אַנטי־ייִדיש איז עס אויך ווען מען פּראָטעסטירט קעגן די אָדער יענע אַקטן נאָר דערפֿאַר, ווײַל עס „ברענגט שאָדן" דער נאַציאָנאַלער זאַך. די מכּה פֿון טעראָריזם מוז פֿאַרדאַמט ווערן אויף דעם טיפֿערן און ייִדישן גרונט: מ ע ן ט אָ ר ע ס נ י ש ט ט אָ ן, אַפֿילו ווען עס זאָל זײַן נוצלעך און דערפֿאָלגרײַך!

:: :: ::

עס איז מערקווירדיק ווי די כוואַליע פֿון סימפּאַטיעס צום ארץ־ישראל־טעראָריזם האָט זיך אַריבערגעגאָסן אויך קיין אַמעריקע. ייִדישע צײַטונגען און פֿאַר־

זאָנען וואָס האָבן ביז איצט, דוכט זיך, נישט גענומען קיין אָנטייל אין אַזאַ מין קאַמף, גיבן הײַנטצוטאָג דירעקט אָדער אומדירעקט זייער הסכם דערצו. דאָ נישט לאַנג, דעם 2־טן אָקטאָבער, האָט דער „פֿאָרווערטס" אָפּגעדרוקט אויף אַ גאַנצער זײַט, (אַלס אַן אַנאָנס), אַן אויפֿרוף פֿון דעם „נאַציאָנאַלן יִדישן ראַט". אַ חוץ דעם וואָס די ציוניסטישע אַגענטור ווערט אין אים פֿאַרדאַמט אין פֿלאַם־פֿײַערדיקע ווערטער, געפֿינען מיר אין דעם אויפֿרוף אַזאַ מין דערקלערונג:

„מיט דעם באַנײַטן קאַמף איז א"י האָט דער יִדישער ישוב געלאָזט וויסן דער ענגלישער רעגירונג און דער וועלט בכלל, דורך פֿײַער און דינאַמיט, די איינציקע שפּראַך, וואָס דער שונא פֿאַרשטייט, אַז אַלע בייזע פּלע־נער צו באַרויבן יִדן פֿון זייערע היסטאָרישע רעכט אין א"י וועלן זיך ניט אײַנגעבן".

צי האָט וועלכע יִדישע באַפֿרײַונג־באַוועגונג ווען עס איז גערעדט אַזעלכע דיבורים? ווי וועט אויפֿנעמען די צערודערטע יוגנט אין ארץ־ישראל אַזעלכע אויפֿרופֿן צו „פֿײַער און דינאַמיט" ווען זי געפֿינט זיי אָפּגעדרוקט אין אַ „פֿאָרווערטס"? ווי וועט זי לייענען זיי ווען, למשל, אָט דער אויפֿרוף וועט ווערן אָנגעקלעפּט אויף די ווענט פֿון די שטעט אין ארץ־ישראל אַלס די שטים פֿון דער אַמעריקאַנער יִדישער אַרבעטערשאַפֿט?

און אָט קומט צופֿאָרן פֿון ארץ־ישראל ב. צ. גאָלדבערג, און אין דעם ערשטן פֿון זײַנע באַריכטן („טאָג", 12־טן אָקטאָבער) דערציילט ער מיט אַ געלאַסענעם טאָן:

„איך האָב זיך באַצויגן און איך באַצי זיך נאָך הײַנט פּאָזיטיוו צו די יונגעלײַט, וואָס באַגייען די טעראָריסטישע אַקטן. ווײַל איך האַלט, אַז מיר האַלטן הײַנט אין א"י בײַ אַזאַ לאַגע, וואָס אַ שטאָלץ פֿאָלק קאָן ניט ענטפֿערן אַנדערש ווי מיט טעראָר, און אַז מיט טעראָר וועט מען אפשר צו עפּעס דערפֿירן. אָן טעראָר איז עס אַ פֿאַרלוירענע זאַך".

ווען האָט מען עס בײַ אונדז גערעדט מיט אַזאַ לײַכטקייט וועגן דער סאַמע געפֿערלעכער כּלי־זין וואָס אַ פֿאָלק קאָן אָנווענדן? וואָס פֿאַר אַ רעכט האָבן שרײַבער אין ווײַטן אַמעריקע צו רופֿן און צו טרײַבן אין פֿײַער די פֿאַרבלענדטע יונגעלײַט פֿון ארץ־ישראל?

צו וואָס קען אויך ברענגען דער אַפּיל, וועלכן אַ ריי יִדישע שריפֿטשטעלער האָבן געשיקט פֿון דאַנען צו די „ברידער פֿון ישוב"? (ערב ראש השנה „טאָג" פֿון 29־טן סעפּטעמבער). דער אַפּיל איז געשריבן ווײַל „עס האָבן זיך צו אונדז דער־טראָגן ידיעות פֿון ארץ־ישראל... וואָס גיבן דעם אײַנדרוק, אַזוי ווי דער ישוב וואָלט געשטאַנען אויפֿן שוועל פֿון אַ ברידער־קריג, אין וועלכן גוואַלט־מיטלען קענען, חלילה, באַנוצט ווערן פֿון יִדן קעגן יִדן". און די שרײַבער, צווישן וועלכע עס שטייען די נעמען פֿון אַ ריי אומאָפּהענגיקע און נישט־פּאַרטייאישע מענטשן, וואָרענען מיט פֿלאַנגדיקע רייד:

„מיר האַלטן עס פֿאַר אונדזער חוב צו וואָרענען דעם ישוב קעגן אַזאַ סכנה. מיר אַפּעלירן צו אַלע גרופּן פֿון ישוב צו האַלטן זיך אין די ראַמען פֿון נאַציאָנאַלער דיס־ציפּלין.. חס וחלילה, אַז מיר אַליין זאָלן געבן דעם שונא אַ מעגלעכקייט צו צע־שפּאַלטן דעם יִדישן פֿראָנט און אויף אַזאַ אופֿן בײַצוקומען אונדזער גערעכטן ווי־דערשטאַנד".

וואס ליגט, באַוווסט צי אומבאַוווסט, אין אַזאַ טעקסט פון אַן אויפרוף ווען ער איז געווענדט צו אַ ישוב וואס שטייט אין פלאַמען פון באַוואפנטן קאמף? פון וועמען און צווישן וועמען קומט די באַדראָונג פונעם „ברידער־קריג״, אויב נישט פון די דרײַ באַוואפנטע געהיימע יידישע פאָרמאַציעס? אָט צו זיי אַפעלירט מען פון ווײַטן אַמעריקע, אַז מען זאָל האַלטן נאַציאָנאַלע דיסציפּלין און, אַז מען זאָל נישט שיסן איינער אויפן אַנדערן. אָבער — דערמיט גיט מען זיי גלײַכצײַטיק אַרויס דעם הכשר אויף דעם באַוואָפנטן און טעראָריסטישן קאַמף אין ארץ־ישראל. עס ווערט פאַרדאַמט נאָר דער ברידער־קריג, אָבער נישט, חלילה, די דערמאָרדונג פון איינפאַכע ענגלענדער אָדער אַראַבער. עס ווערט מיט קיין איין וואָרט נישט דערמאָנט, אַז די גאַנצע לופט פון דאָרטיקן ישוב — אָט טאַקע מיט „פײַער און דינאַמיט״ — איז שלעכט, איז געפערלעך, אי׳ז זינלאָז. עס ווערט אַפילו נישט געמאַכט קיין חילוק צווישן דער הגנה און דעם אירגון: געהערן זיי דאָך אַלע צו די כוחות, וואָס „די יידן פון אַמעריקע האָבן מיט קלאַפנדיקע הערצער, פול מיט באַוווּנדערונג, נאָכגעפאָלגט זייער העראָישן קאַמף״.

האָט מען, בײַם אונטערשרײַבן אַזאַ אויפרוף, גאָר נישט געטראַכט, וואָס פאַר אַ ווירקונג עס מוז האָבן אויף דער יוגנט פון ארץ־ישראל? דאָ, אין אַמעריקע, קאָן עס זײַן אַ קאַמפּיין, איינער פון די אומצאָליקע צו גאָרנישט פאַרפליכטנדיקע קאַמפּיינס. אָבער דאָרט, אויפן שלאַכטפעלד, ווערט יעדעס וואָרט אויפגענומען ווי אויפמונטערונג צום בלוטיקן קאַמף.

∴ ∴ ∴

די „פרײַלאַנד״־באַוועגונג וועט נישט מיטמאַכן אָט דעם גרויזאַמען שפּיל, וואָס גייט אָן אין דער יידישער וועלט. זי וועט נישט ווערן באַרוישט פון דער אידעאָלאָגיע פון פײַער און דינאַמיט; זי וועט זיך פעסט האַלטן אָן די אויסגעפּרובירטע מענטשלעכע און יידישע וועגן פון באַפרײַונג. „פרײַלאַנד״ וועט נישט אַרײַנפאַלן אין פאַרצווייפלונג צוליב דעם, וואָס דאָס מאַקסימאַלע פּאָליטישע פּראָגראַם פון ציוניזם ווערט נישט דערפילט. „פרײַלאַנד״ וועט נישט צושטיין צו דעם אַזוי גערופענעם נאַציאָנאַלן פראָנט, וואָס פאַרמעסט זיך צום אויסזיכטלאָזן קאַמף אי קעגן „ענגלאַנד״ אי קעגן דער אַראַבישער וועלט. „פרײַלאַנד״ וועט נישט נעמען קיין אָנטייל אין יענעם געווויסנלאָזן קאַמפּיין, וואָס רעדט אײַן די פאַרפײַניקטע יידישע מאַסן, אַז נאָר אין ארץ־ישראל אַליין קענען זיי געפינען די רו און די אויסלייזונג.

די „פרײַלאַנד״־באַוועגונג וועט, פאַרקערט, זוכן צו מאָביליזירן אַלע אָרגאַנישגעזונטע יידישע כוחות פאַר נײַע אויפגאַבן. מיר טאָרן נישט דערקלערן „די וועלט״ פאַר פאַרשלאָסן אויף אַלע שלעסער; מיר מוזן זוכן און געפינען נאָך אַ לאַנד, וווּ דער יידישער מענטש זאָל קומען צו זיך און באַנײַען זײַן לעבן. „די וועלט איז נישט הפקר״. אין ענגלאַנד און אַמעריקע, אין פראַנקרײַך און האָלאַנד און אומעטום זענען פאַראַן פראָגרעסיווע כוחות, מיט וועלכע מען קען און

מען מוז צוזאַמענגיין. נישט געקוקט אויף דער שמערצלעכער פּײַן, אָדער דווקא צוליב איר, מוז דער ייִד אומעטום ווידער אויסגלײַכן זײַן רוקן און ווידער אויפֿהייבן די אויגן צום אַרויף. זאָל ווידער אַמאָל אין די ייִדישע קהילות און ייִדישע הערצער אַ בלאָז טאָן דער פֿרישער ווינט פֿון בטחון, פֿון גרייטשאַפֿט, פֿון דרייסטער טאַט. דעמאָלט וועט אין אַ באַנײַטן ייִדישן באַוווּסטזײַן געפֿינען זײַן פּלאַץ אי דאָס גרויסע און געזונטע אין ארץ־ישׂראל, אי דאָס גרויסע און צוקונפֿטיקע אין אַ פֿרײַלאַנד.

אַלץ מער און מער שטעלט זיך אַרויס, אַז די „פֿרײַלאַנד־ליגע” האָט פֿאַר זיך נישט נאָר די אויפֿגאַבע פֿון זוכן און צו געפֿינען אַ ייִדיש לאַנד, נאָר אויך צו ווירקן קעגן דער קראַנקער און מרה־שחורהדיקער אַטמאָספֿער, וואָס באַהערשט די ייִדישע וועלט. די פֿרײַלאַנד־ליגע מוז זיך אַנטקעגנשטעלן דער כוואַליע פֿון יאוש, פֿון נאַציאָנאַליסטישן טשאַד, פֿון פֿאַרביטערונג קעגן דער גאַנצער מענטשהייט וואָס פֿאַרפּלייצט הײַנטצוטאָג די ייִדישע גאַס. מיר מוזן רופֿן צו אַלע ייִדישע מענטשן, — צי זיי זענען פֿירנדיקע טוער און שרײַבער, צי זיי געהערן צו דעם פּשוטן פֿאָלק — אַז זיי זאָלן ווידער אַמאָל אָנהייבן טראַכטן פֿאַר זיך, מיט דער גאַנצער אומאָפּהענגיקייט און אחריות, וואָס די צײַט פֿאָדערט. דער ייִדישער גורל איז נישט פֿאַרבונדן מיט אָן אייניינציקן, אַפֿילו הייליקן ווינקל פֿון דער ערד; ער איז טיפֿער און דערהויבענער פֿון אַ וועלכן נישט איז איינצל־פּראָגראַם. מיר וועלן דערפֿאַר קעמפֿן מיט אַלע אונדזערע כּוחות פֿאַר ביידע זאַכן: אי פֿאַר אַ נײַעם פֿרײַלאַנד, אי פֿאַר דעם פֿרײַען ייִדישן גײַסט אומעטום.

(„אויפֿן שוועל”, נאָוועמבער 1946).

נישט דער אירגון איז שולדיק...

מיט אַ זעקס חדשים צוריק האָבן מיר דאָ „אויפֿן שוועל” (פֿעברואַר 1947) דערמאָנט אַ גרויזאַם בילד וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין ארץ־ישׂראל. „עס זענען פֿאַראַן מעשׂים, וועלכע זענען ערגער און געפֿערלעכער אַפֿילו פֿון באָמבעס, אויפֿרײַסן און בלוט־פֿאַרגיסונג. אַזעלכע מעשׂים זענען געשען אין יענעם פֿינצטערן טאָג ווען ייִדישע בחורים האָבן אַרויסגעשלעפּט אויף דער גאַס פֿיר ענגלישע מיליטער־לײַט און האָבן זיי עפֿנטלעך ג ע ש מ י ס ן”. מיר האָבן דעמאָלט באַזונדערס געוואָרנט וועגן דער שולד פֿון דער ייִדישער גאַס. „די ייִדיש־נאַציאָנאַלע שולד איז געלעגן אין דעם, וואָס די גרויזאַמע טאַט איז פֿאָרגעקומען בפֿני עם ועדה, אין דער אָנוועזנהייט פֿון דער ייִדישער גאַס, און ק יי נ ע ר האָט זיך נישט געוואָרפֿן ראַטעווען די געפּײַניקטע מענטשן! הייסט עס, אַז די גאַס האָט אויך גענומען אָנטייל אין דעם; הייסט עס, אַז אויך זי טראָגט אין זיך דעם סם פֿון מלוכהשן פֿאַשיזם”.

דערפאַר האָבן די אירגון־לײַט געוואָגט צו מאַכן נאָך אַ שריט ווײַטער און שאַרפער: סוף יולי 1947 האָבן זיי געהאַנגען צוויי אומשולדיקע, צופעליק געכאַפּטע ענגלישע סאָלדאַטן. מען האָט זיי פון 12־טן יולי אָן געהאַלטן ווי לע־בעדיקע משכנות, און דערנאָך געהרגעט אויס נקמה פאַר דער הינריכטונג פון די דרײַ אירגוניסטן: חביב, נאַקאַר און ווײַס. די יידישע וועלט איז טיף דערשיטערט געוואָרן פון דעם דאָזיקן שענדלעכן אַקט, אָבער זי האָט נישט געפונען קיין דער־קלערונג צו אים און אויך נישט קיין מיטל אויף אויסצומײַדן אים אין דער צו־קונפט. פאַרוואָס?

עס איז כדאי צו דערמאָנען זיך אייניקע ווײַטערדיקע דעטאַלן וואָס האָבן אַרומגערינגלט די רציחה פון די צוויי ענגלענדער. בעת די דרײַ אירגוניסטן זענען פאַרמישפּט געוואָרן צום טויט, האָבן זיך די העכסטע אינסטאַנצן פון ישוב גע־ווענדט צום הויכקאָמיסאַר אין ארץ־ישראל מיט אַ ביטע פון רחמים. דער ענט־פער איז געווען אַ העפלעכער, אָבער אַ העכסט־„שטאַטסמענישער": מען פאַר־שטייט טאַקע די געפילן פון די עלטערן און די מישפּחות פון די פאַראורטיילטע, אָבער עס איז נישט פאַראַן קיין שום מעגלעכקייט נאָכצוקומען זייערע בקשות פון לעבן...

בעת עס איז קלאָר געוואָרן, אַז די לעבנס פון די ענגלענדער — פּאַיס און מאַרטין — שטייען אין טויטגעפאַר, האָט זיך פּאַיסעס פאָטער אין פאַרצווייפלונג געווענדט צו דער ציוניסטישער אַגענטור אין ארץ־ישראל צעטנדיק פאַרן לעבן פון זײַן זון. ער האָט אָנגעוויזן, אַז זײַן זון איז געווען אַ מער־ווייניקער אומשולדי־קער צושויער, האָט זיך נישט פאַרנומען מיט דער פּאָליטישער לאַגע פון פּאַלעס־טינע, און אַז די ביידע סאָלדאַטן זײַנען קיינמאָל נישט געווען קיין אַנטי־ציוניסטן. זײַן ביטע איז אָנגעקומען צו שפּעט, אָבער דער אירגון האָט דעם 30־טן יולי דורך זײַן ראַדיאָ געענטפערט אַזוי: „מיר, יידישע סאָלדאַטן, פאַרשטייען די געפילן פון אַ פאָטער, וואָס זאָרגט פאַרן גורל פון זײַן זון... אָבער, הער פּאַיס, איר האָט זיך געדאַרפט ווענדן מיט דער רחמים־ביטע נישט צו אונדז, נאָר צו זיי, צו יענע וועלכע האָבן דערמאָרדעט די זין פון דעם זקן נאַקאַר און דעם אַלטן חביב — און נישט גערעכנט זיך מיט זייערע געבעטן... איצט גייט צו זיי אין דאונינג סטריט און זאָגט זיי: איר זײַט די מערדער! איר זײַט געווען די יעניקע, וועלכע האָבן דערמאָרדעט מײַן זון!"

הערט זיך צו אויפמערקזאַם צו די טענות און צו דעם טאָן פון די ביידע צדדים: דער הויכקאָמיסאַר און דער אירגון. ביידע האָבן נישט געוואָלט נאָכקומען די געבעטן פון די פאַמיליעס. ביידע האָבן אין אַ קאַלטן, שטאַטסמענישן סטיל גע־הייסן פירן צו דער תליה יונגע מענטשן, וואָס האָבן ערשט אָנגעהויבן זייער לעבן. וויכטיקער ווי אַלע פאָדערונגען פון מענטשלעכקייט און שכל הישר איז געווען דער „מלוכה־אינטערעס": בײַ די ענגלענדער, די שוין פאַראַנענע מלוכה, בײַ די אירגון־לײַט — די קומענדיקע מלוכה. וואָס פאַר אַ ראָלע, מ'שטיינס געזאָגט, שפּילט דערבײַ בײַ דער מלוכה־מאַשין דאָס ברעקל לעבן פון דעם איינצלנעם יחיד?

הערט זיך צו צו דעם מיליטערישן שטאָלענעם לשון פון דעם קאָמוניקאַט, וועלכן דער אירגון האָט אַרויסגעלאָזט תכף נאָך זײַן העלדנטאַט. „די צוויי ענגלי־שע שפּיאָנען זענען פאַראורטײלט געוואָרן צום טויט נאָך אַן אויספאָרשונג פון זייערע קרימינעלע טאַטן. אַן אירגוניסטישער פעלד־געריכט האָט זיי ביידע דער־קלערט פאַר שולדיק און פאַרמישפּט זיי צום הענגען ביז זיי וועלן זײַן טויט. זייערע ביטעס וועגן באַגנאַדיקונג זענען אָפּגעוואָרפן געוואָרן. דער אורטייל איז אויסגעפירט געוואָרן".

די חברה אירגון פירט כלומרשט אַ קאַמף קעגן ענגלאַנד, אָבער זי נעמט שוין איצט איבער דעם לשון און דעם תוך פון די ע נ ג ל י ש ע מיליטערישע געזעצן. יעדער זאַץ, יעדעס וואָרט פון אָט דעם „קאָמוניקאַט" טריפט מיט צופרידנקייט און שטאָלץ פון צוקונפטיקע מלוכה־מענער. „הענגען ביז זיי וועלן זײַן טויט", — אַן עכט־ענגלישע פאָרמול אַריבערגענומענע צו זיך, צום פאָלק ישראל, וואָס גייט בויען אַ לאַנד פון שלום און יושר. די נשמה־לאָזיקייט פון אַ ז אַ יידישער מלוכה שרײַט אַרויס פון יעדער שורה פון דעם דאָזיקן קאָמוניקאַט וואָס באַרעכטיקט שפיכת דמים פון אומשולדיקע מענטשן.

* * *

עס איז אַ שווערע זינד און אַ פּאָליטיש פאַרברעכן צו באַשולדיקן נאָר דעם אירגון און די שטערניסטן פאַר דער רציחה־לופט, וואָס הערשט הײַנט־צו־טאָג אין ארץ־ישראל. זיי וואָלטן קיינמאָל נישט אויפגעקומען צו אַזאַ מאַכט און חוצפה, ווען די אַרומיקע יידישע סביבה וואָלט נישט אונטערשטיצט זייער הויפּט פאָדע־רונג: די תיכפדיקע שאַפונג פון אַ יידישן שטאַט.

אויב דער יידישער שטאַט אין ארץ־ישראל איז די איינציקע ישועה פאַר יידן און אויב אַזאַ שטאַט קען מען נישט שאַפן מיט פרידלעכע מיטלען פון קאָלאָני־זאַציע און דיפּלאָמאַטיע — דעמאָלט איז נ י ש ט אַ קיין אַנדער וועג ווי קאַמף מיט ביקסן און באָמבעס. וואָס איז דער וואונדער וואָס „אירגון" איז אויסגעוואַקסן אין דעם פאַרפּלאָנטערטן יידישן באַוווסטזײַן ווי די איינציקע מעטאָדע: די העל־דישע, די הייליקע און די קלוגע? וואָס פאַר אַ טעם האָט אין אַזאַ צײַט צו „פאַרדאַמען". צו זאָגן מוסר, צו געבן עצות די אירגוניסטן? די שטופּער און די אונטערצינדער זײַנען נישט ווייניקער שולדיק.

די יידישע זשורנאַליסטן אין דער אַמע־יקאַנער פּרעסע טראָגן נישט ווייניק פון אָט דער שולד. י. ראַבינאָוויטש האָט דערמאָנט וועגן דעם אין „קענעדער אָדלער" דעם 22־טן יולי: „עס מוז קאָנסטאַטירט ווערן, אַז ביז נישט לאַנג צוריק איז אַפילו די ציוניסטישע אַרבעטער־באַוועגונג אויך געווען גאָר היפּשלעך פאַר־משאַדעט פון יענעם ספּעציעלן „דוך" וואָס האָט פּשוט פאַרסמט די עפנטלעכע מיינונג צווישן יידן אין אַמעריקע. אַ טייל פון דער יידישער פּרעסע אין אַמעריקע האָט פּשוט פאַרלוירן יעדן זין פאַר פּראָפּאָרציע אין דעם דאָזיקן ביטערן ענין. אַפילו אַזאַ ערנסטער אָרגאַן ווי עס איז דער „יידישע קעמפער" האָט אויך נישט

ווייניק אונטעגעזינדיקט אין דעם פרט. עס איז געגוג אַז אַ שלמה גראַדזענסקי האָט דאָרטן געשריבן לייט־אַרטיקלען, וועלכע וואָלטן מיט „געוויסע אויסבעסע־רונגען" זיך גוט געקענט פּאַסן פאַר מרדכי דאַנציס אָדער אַן אַנדער רעוויזיאָניס־טישן שרייבער".

אָט אַזאַ שרייבער — י צ ח ק ז א ר — האָט טאַקע אָקאָרשט דערקלערט אין דעם באַלעבאַטישן און סטאַטעטשנעם „מאָרגן־זשורנאַל" (8־טן אויגוסט): „אונ־דזער אַפּיל פאַר רחמים האָט קיין ווערט נישט. אונדזער פויסט, אונדזער קויל און אונדזער באָמבע קען ערשט רעכט פירן צו מער עטיק אין דער וועלט. די כולי־גאַנעס פון אַלע קלאַסן וועלן מוזן ווערן אַנשטענדיקע מענטשן". און אַזאַ שרייבער ווי א ה ר ן צ י י ט ל י ן געפינט נישט קיין ווערטער ווי אָפּצושאַצן דעם אירגון אַפילו איצט, נאָך דעם אַלעם, וואָס ס'איז געשען („מאָרגן־זשורנאַל", 29־טן אויגוסט). ציימלין „האָט נישט געקענט (זאָגט ער) ביי זיך פועלן צו זיצן דאָ אין אַמעריקע און פון דאַנען קריטיקירן מענטשן וואָס זיינען זיך מקריב". וויזט אויס, אַז צוליב אָט דעם געפיל האָט ער געמוזט שווייגן אויך ווען עס איז געשען די נבלה בישראל, די רציחה פון אומשולדיקע מענטשן. אָבער איצט וויל ער מער נישט שווייגן און ער קומט אַרויס צו „וואָרענען דעם אירגון גופא", וויל „עס ווערט אַלץ גרעסער די סכנה, אַז אין זיין קאַמף קעגן די אַזוי געראָפענע קוויזלינגס זאָל דער אירגון נישט ווערן אַ ביטערע שטערונג פאַר אַ יידישער מדינה נישט לויט זיין שיטה".

דער דיכטער צייטלין, דער זון פון הלל צייטלין, טרעט נישט אַרויס קעגן שפיכת דמים, קעגן דער גאַנצער רויב־ און מאָרד־אַטמאָספער, קעגן דעם מטורפדיקן געדאַנק „לעשות נקמה בגויים". ניין, צו דעם האָט אים געפעלט דער נייטיקער מוט, אָבער ער טרעט אַרויס צוליב דעם, וואָס ער האָט מורא, אַז זיי, די אַזוי־געראָפענע קעמפער און מאַרטירער, וועלן שפּעטער ווענדן זייער שווערט און באָמבע אויך קעגן י י ד י ש ע פירער. פּאָליטישער קליינקעפּלדיקער חשבון, אָבער נישט די יידישע מאָראַלישע אידייע באַוועגט מיט זיין פעדער, ווען ער שטאַמלט־אַרויס „וואָרנענדיקע" ווערטער קעגן אירגון. הייסט עס, אַז ווען די יידישע מדינה וואָלט געבויט געוואָרן נישט אויף יידיש בלוט, נאָר אויף „זייער בלוט" (פון ענגלענדער, פון אַראַבער), וואָלט אַ יידישער פרומער שרייבער נישט געזאָגט קיין שום וואָרט. אָט דאָס איז דער מקור און דער מעין המתגבר פון אַלע שאַנד־טאַטן אין ארץ־ישראל!

וואָס איז דער וואונדער וואָס פרומע יונגע מענטשן ווי די פון „יאַנג איזראַעל" זיינען אויך געשלאָגן געוואָרן מיט בלינדקייט? וואָס איז דער וואונדער וואָס יונ־געלייט, וועלכע ווערן דערצויגן אין טרייַשאַפט צו דער תורה און אירע מצוות, וועלכע האָבן מיסתמא געהערט פון דעם געוואַלדיקן יידישן פרינציפּ בנוגע בלוט־פאַרגיסן (יהרג ואל יעבור!), — לאָזן זיך פלוצים אַראָפּ אין אַ מאָראַלישן תהום און כשרן מאָרד און שקר? — און וואָס איז דער וואונדער וואָס אויך די מיטגלי־דער און פירער פון דער „הגנה" לאָזן זיך פאַרפירן פון דער מאָרד־לופט אין זייער אייגן לאַנד?

אין דער סאַמע מיט פון דעם יִדיש־ענגלישן געראַנגל האָט פּלוצים (גאָר נישט פּלוצים פאַר די, וואָס זענען נישט געשלאָגן מיט בלינדקייט) אַרײַנגעשלאָגן דער אַראַבישער פּונק. אַראַבישע מערדער האָבן זיך אַרויפגעוואָרפן אויף אַ טייל פון דער יִדישער באַפעלקערונג. דאָס מאָל האָט אויף דער אַרענע געשפּילט די פירנדיקע ראָלע די „הגנה". זי האָט געמאַכט אַ קורצן פּראָצעס, איז באַפאַלן דאָס נעסט פון די אַראַבישע פאַרברעכער און האָט זיי ליקווידירט. פאַרשטייט זיך אַז אויך זי האָט אַרויסגעלאָזן אַ קאָמוניקאַט מיטן באַקאַנטן מיליטעריש־לאַקאָנישן, אײַז־קאַלטן נוסח, אין וועלכן זי האָט באַריכטעט וועגן דער טאַט און האָט פאַר־ענדיקט: „יִדיש בלוט איז נישט הפקר". אָבער — די הגנה איז דערבײַ בלוטיק געשטרויכלט געוואָרן: זי האָט בײַ איר מישפּט צדק דערהרגעט אויך אַן אַ ר אַ־ ב י ש ע מ ו ט ע ר מ י ט פ י ר ק י נ ד ע ר.

דאָס איז געווען אַ שרעקלעך אומגליק, וואָס פאַרבלײַבט אין זיכרון פון אַראַבישן פאָלק אויף לאַנג. אָבער ווי האָט אויף דעם רעאַגירט די ארץ־ישׂראלדיקע עפנטלעכקייט? האָט מען געהערט אַן אויפברויז פון צער און כעס קעגן די רשעים אָדער נאַרן, וואָס האָבן אָפּגעטאָן די אַרבעט? האָט מען געמאַכט אַן עפנטלעכע חקירה ודרישה אין דער פירערשאַפט פון דער „הגנה" וואָס אַנטהאַלט אין זיך אַזעלכע געוויסנלאָזע העלדן? האָט דאָס אַראַבישע פאָלק דערפילט, אַז די יִדן זענען דערשיטערט פון אַזאַ אומגליק און עס וועט זיך מער נישט איבערחזרן? ניין, נישט דאָרטן און נישט דאָ, אין אַמעריקע, האָט מען פאַרשטאַנען, וו אָ ס עס איז געשען. דער בלינדער פּאָליטישער חשבון האָט ווידער אַמאָל פאַרטריבן דאָס פּשוטע יִדישע געוויסן. הגנהיסטן האָבן עס געקאָנט טאָן נאָר דערפאַר ווײַל די גאַנצע לופט אַרום זיי איז פאַרפּעסטעט מיט הפקרות.

*
**

אין 1922 זענען אין ארץ־ישׂראל פאָרגעקומען קאַמפן מיט די אַראַבער. האָט דער אַלטער אחד העם דעמאָלט געשריבן אין אַ בריוו צו זײַן פרײַנט פּאָלגנדיקס: „און איצט, וואָס זאָלן מיר זאָגן אויב די דאָזיקע ידיעה איז ריכטיק? איז ד אָ ס דער ציל צו וועלכן עס האָבן געשטרעבט אונדזערע אָבות און אַלע דורות האָבן געליטן? איז ד אָ ס דער חלום פון שיבת ציון: אַז מיר זאָלן קומען קיין ציון און באַפלעקן זײַן באָדן מיט אומשולדיק בלוט? — מיט פיל יאָרן צוריק האָב איך געענדיקט מײַנעם אַן אַרטיקל מיט די ווערטער: „דאָס פאָלק וועט צאָלן פאַר אַ שטאַט מיט געלט, אָבער קיינמאָל נישט מיט זײַנע נביאים". און איצט האָט גאָט מיך געבראַכט דערצו צוצוזען דעם היפּך דערפון. דאָס געלט גיט דאָס פאָלק אויך איצט נישט צום אויפבוי פון זײַן נאַציאָנאַלן היימלאַנד, דערפאַר אָבער אַנט־וויקלט זיך אין אים די נייגונג מקריב צו זײַן אויפן מיזבח פון דער „ווידערגעבורט" זײַנע נביאים, די גרויסע מאָראַלישע פּרינציפּן צוליב וועלכע אונדזער פאָלק האָט געליטן און צוליב וועלכע אַליין עס לוינט זיך צו ווערן אַ פאָלק אין אַ לאַנד פון

אונדזערע אָבות. ווײַל אָן זיי — גרויסער גאָט! — וואָס זענען מיר און וואָס איז אונדזער צוקונפטיק לעבן אין יענעם לאַנד, פֿאַר וועלכן מען מוז ברענגען די אומ־צייליקע קרבנות? טוען מיר עס נאָר כּדי אין אַ ווינקל פֿון דעם מיזרח אויפֿצו־שטעלן אַ קליינע נאַציע פֿון נײַע לעוואַנטינער וועלכע וועלן קאָנקורירן מיט די אַלטע לעוואַנטינער אין אַלע זייערע פֿאַרדאָרבענע זײַטן: שפֿיכת דמים, כּעס, נקמה־נעמען. אויב דאָס איז דער „משיח", דעמאָלט ווײַל איך זײַן קומען נישט זען". 1).

דאָס ייִדישע פֿאָלק וויל נישט ווערן „אַ קליינע נאַציע פֿון נײַע לעוואַנטינער". עס וויל לעבן אויפֿן יסוד פֿון זײַנע טיפֿסטע פּרינציפּן. עס קען נישט געבויט ווערן אַ ייִדישע מלוכה אויף בלוט, און אומשולדיק בלוט. אַפֿילו ווען עס זאָל געלינגען צו שאַפֿן אויף אַ היסטאָרישער ווײַלע אַזאַ מין מלוכה פֿון דמים, טאָר מען עס נישט טאָן, ווײַל זי וועט נישט קענען האָבן קיין צוקונפֿט. דאָס בײַשפּיל פֿון אַנדערע גויאישע מעכטיקע מדינות (ביסמאַרקס „רײַך פֿון בלוט און אײַזן" איז איינע פֿון זיי) שטייט פֿאַר אונדזערע אויגן. נישט די מאָראַלישע פּרינציפּן פֿון אונדזער ייִדישן גײַסטיקן פֿאַרמעגן, נישט די מאָראַלישע אידייען פֿון דעם פֿרײַ־הייטלעכן סאָציאַליזם דערלויבן אונדז צו שאַפֿן אין דער וועלט אַ נײַע מלכות זדון.

דאָס ייִדישע פֿאָלק וועט זיך אויסקעמפֿן — סײַ אין ארץ־ישראל סײַ אין אַ פֿרײַלאַנד — אַ נײַע פֿאָרם פֿון געמיינשאַפֿטלעכן לעבן. דאָס וועט אָבער קיינמאָל נישט זײַן קיין פּתום ורעמסס פֿון אַלטן מיצרים בעת מען האָט געמוזט אַרײַנבויען אין די מויערן־ווענט די אייגענע קינדער. אונדזער פֿאָלק — נישט געקוקט אויף די אַכזריות פֿון דער וועלט — וועט בלײַבן בײַ זײַן אייביקן באַשלוס: נישט פֿאַרמויערן אין די ווענט פֿון אַ מלוכה נישט זײַנע אייגענע קינדער און נישט פֿרעמדע קינדער.

(„אויפֿן שוועל", אָקטאָבער 1947).

מלוכה־ייִדישקייט אָדער גײַסט־ייִדישקייט

די דאָזיקע שורות ווערן געשריבן אין אַ טאָג, וואָס קען ווערן אַ ווענדפּונקט אין דער ייִדישער געשיכטע. דעם 11־טן אָקטאָבער 1947 האָט די אַמעריקאַנער רעגירונג דערקלערט, אַז זי וועט שטיצן דעם אויפֿבוי פֿון אַ ייִדישער מלוכה אין ארץ־ישראל.

עס איז זיך לײַכט פֿאָרצושטעלן, מיט וואָס פֿאַר אַ פֿרייד און דערלײַכטערונג די ייִדישע מאַסן (נישט נאָר די ציוניסטן) וועלן אומעטום אויפֿנעמען די גרויסע בשורה. זיי וועט זיך דוכטן, אַז אַ שווערע, בלײַערנע מאַסע פֿון דורות וועט אַראָפּ־פֿאַלן פֿון זייער ברוסט; אַז דער היסטאָרישער דערנערוועג פֿון אונדזער פֿאָלק

1) אחד־העמס בריוו, באַנד 4, ירושלים, 1945.

וועט ווערן אָפּגעריייניקט פון דעם קינס צייכן פון היימלאָזיקייט; אַז עס הייבט זיך אָן יענע אויסגעהלומטע תקופה, וואָס מען האָט זי בײַ אונדז גערופן „אתחלתא דגאולה". אונדזערע מאַסן, פאַרמאַטערטע און פאַרחלשטע פון די גרויזאַמע געשעענישן פון די לעצטע יאָרן, בענקען לײַדנשאַפטלעך נאָך אַ היים, און זיי דוכט זיך, אַז אויף די רוזקע קישנס פון אַן אייגענער מלוכה וועלן זיי ענדלעך בשלום אָוועקלייגן דעם מידן קאָפּ. צי מעג מען, צי דאַרף מען אין אַזאַ צײַט ריידן זיי אַנטקעגן, דערמאָנען זיי די אייגענע היסטאָרישע פאַרגאַנגענהייט, וועלכע איז דאָך אַזוי אויסגעבונדן מיט דעם גאַנג פון דער וועלט־געשיכטע?

יאָ. מען מוז עס טאָן. דווקא דערפאַר ווײַל עס דוכט זיך אַז דאָס ייִדישע פאָלק שטייט אַפּן שוועל פון זײַן מלוכהשאַפט. אונדזער פאָלק טאָר נישט פאַרגעסן דאָס וואָס זײַן בלוטענדיקער זכרון האָט אויפגעהאַלטן פאַר אים זינט יאָרטויזנטער. אין משך פון זייערע וואַנדערונגען איבער דער וועלט, האָבן ייִדן צוגעזען מער ווי איינמאָל, ווי מלוכות און מלוכהשע ציוויליזאַציעס זײַנען אויפגעקומען, געוואַקסן, דערגרייכט די שפּיצן פון מאַכט און אײַנפלוס — און זענען אומגעקומען. נישט נאָר האָבן זיי עס צוגעזען ווי פרעמדע צושויער, נאָר זיי האָבן פאַרשטאַנען און פאָרמולירט די סיבות פון דעם שטענדיקן אומקום, — זינד און פאַרברעכן. די נביאים האָבן עס אין פײַערדיקע רייד דערקלערט סײַ בנוגע ישראל סײַ בנוגע די אַרומיקע פעלקער. אין די תפילות פון די ימים נוראים האָט מען אונדז אַרײַנגעשאַרפט אין מוח די וואָרענונג קעגן „ממשלת זדון", און מען האָט אונדז דערמאָנט, אַז „המלכות שלך היא".

דאָס בילד פון דער הײַנטיקער מלוכות־וועלט איז נישט דערהויבנדיק. וואָס מער זיי האָבן — סײַ גרויסע סײַ קליינע מדינות — אַרײַנגעזאַפּט אין זיך פּאָליטישע, טעכנישע און עקאָנאָמישע גבורה, אַלץ ווייניקער פאַרמאָגן זיי יענע אינערלעכע גײַסטיקע און מאָראַלישע קראַפט, וואָס בויט און שטיצט לעבעדיקע פעלקער. אין אָנבליק פון דער איצטיקער וועלט, אין דערינערונג פון דער ייִדישער גײַסטיקער טראַדיציע — ווי אַזוי קען דאָס אַלטע, דערפאַרענע, אין געשיכטלעכע פײַערן אויסגעפּרובירטע פאָלק פּשוט אָנכאַפּן זיך אָן דעם פּאָליטישן אינסטרומענט פון „מלוכה"?

מעג אַ מלוכה זײַן דער העכסטער ווערט בײַ די אומות העולם, אָבער זי קען עס נישט ווערן בײַ אַ פאָלק, וואָס האָט אויסגעשמידט אַ פּיל קאָמפּליצירטערן לייטער פון גײַסטיקע ווערטן, וואָס די איינצלנע שטופן זײַנע קענען נישט ווערן פּשוט פונאַנדערגעריסן. אָט איז למשל די ווערטן־ליניע ווי אַ סך ייִדן האָבן זיך אַמאָל פאָרגעשטעלט: ארץ ישראל — עם ישראל — תורת ישראל — אלוקי ישראל. נישטאָ ייִדישקייט אָן ייִדיש פאָלק, פּונקט אַזוי ווי נישטאָ ייִדיש פאָלק אָן זײַן לעבנסלערע און אָן זײַן גאָט. אָבער וווּ זאָל מען דאָ אין דער דאָזיקער קייט אַרײַנשטעלן דעם אײַזערנעם רינג פון „מלכות ישראל"?

* * *

אַלע געדענקען די גרויסאַרטיקע עפּאָפּייע פון דער שטאָט יבנה, פון דער היסטאָרישער מיסיע, וואָס יענע שטאָט מיט איר אַקאַדעמיע האָט איבערגענומען אין געשיכטלעכן גאַנג פון אונדזער פאָלק. בעת ר׳ יוחנן בן זכאי האָט פאַרלאָזן ירושלים צוליב יבנה, האָט ער עס זיכער געטאָן נישט ווי אַ יחיד, וואָס האָט געוואָלט ראַטעווען זײַן נשמה; ער האָט עס געטאָן אין דער אומזיכטבאַרער שליחות פון פאָלק. דאָס פאָלק איז דעמאָלט פאַרמאַטערט געוואָרן פון זײַן מלכות, פון זײַנע זינד און פאַרברעכן, — און האָט געזוכט אַן אויסוועג כדי צו באַשיצן זײַן אינערלעכן רעליגיעז־נאַציאָנאַלן מהות. מיט דער אויפריכטונג פון אַ יבנה האָט ר׳ יוחנן און זײַנע נאָכפאָלגער געשטרעבט נישט פשוט צו פאַרמאַסקירן, צו ראַטעווען די עקזיסטענץ פון דעם פאָטערלאַנד פון די דרויסנדיקע שונאים, נאָר זיי האָבן געוואָלט פונדאַמענטאַל איבעראַנדערשן דעם אינהאַלט און דעם סטיל פון זייער טאָגטעגלעכן, קהלשן און מלוכהשן לעבן. און געוואָלט האָבן זיי עס טאָן נישט אויף אַ געשיכטלעכע ווײַלע, „עד יעבור זעם״, נאָר טאַקע אויף שטענדיק, פאַר דער אייביקייט.

דאָ נישט לאַנג האָט דער ייִדישער שרײַבער אין ארץ־ישראל נתן ביסטריצקי פאַרעפנטלעכט אין דעם ראַדיקאַל־סאָציאַליסטישן „משמר״, אָרגאַן פון דעם שומר הצעיר, אַן אַרטיקל „יבנה וירושלים״ (8־טן אויגוסט 1947). ער האָט דערקלערט, אַז בעת דער פּאָליטישער חורבן פון ארץ־ישראל האָט זיך אָנגערוקט — האָבן די יבנה־לײַט געזוכט אויפצוהאַלטן די נאַציאָנאַלע ענערגיע פון פאָטערלאַנד דורך דער שאַפונג פון אַ נײַער לעבנס־פאָרם. האָבן זיי דעמאָלט די אונטערגייענדיקע פּאָליטישע מלוכהשע פאָרם פון קיום פאַרטוישט אויף דער רעליגיעז־גײַסטיקער פאָרם. אין משך פון לאַנגע דורות — אָבער שטענדיק נאָר אויף אַ ווײַלע! — האָבן די ייִדן געלעבט און געשאַפן אין די פאָרמען פון תורה און — יבנה־ייִדישקייט, כדי דורך דעם אָפּצוהיטן ביז דער היסטאָרישער שעת הכושר דעם עכטן, דעם פּאָליטיש־נאַציאָנאַלן קערן פון ייִדישן פאָלק. במילא איז דער פּאָליטישער ציוניזם, דער אויפבוי פון ארץ־ישראל אין אונדזער צײַט נישט עפּעס אַנדערש ווי דער צוריקקער צו דער אַמאָליקער פאַרלאָרענער מלוכה־ייִדישקייט; די נאַציאָנאַלע ענערגיע גיסט זיך ווידער אַרײַן אין איר נאַטירלעכן מלוכהשן פורעם...

אָט מיט דעם געדאַנק קען מען בשום אופן נישט מסכים זײַן, אויב מען וויל נישט ווערן אומטרײַ צו דער גאַנצער ייִדישער לעבנס־אײַנשטעלונג. מיט דעם איבערגאַנג אויף די נײַע רעלסן פון יבנה האָבן די ייִדן פון יענער צײַט אָנגענומען אַ פּרינציפּיעלן באַשלוס; עס איז נישט דווקא וויכטיק צו זײַן אַ פּאָליטישע נאַציע (וואָס פאַרמאָגט אַ מלוכהשן פאָטערלאַנד), וויכטיקער איז צו זײַן אַ לעבעדיק גײַסטיק פאָלק. דער לעבנספּרינציפּ פון ייִדישן פאָלק זאָל אַזוי אַרום זײַן נישט די גלאָריע פון „מײַן לאַנד״, נאָר פון מלוא כל הארץ כבודו, ד״ה די מאַכט און די קדושה פון דער גײַסטיק־רעליגיעזער אידייע. און זעט: וואָס פאַר

אַ װוּנדערבאַרע, ממש איבערמענטשלעכע כּוחות האָט אונדזער פֿאָלק אַנטפּלעקט אין דעם פֿײַערדיקן שײַן פֿון דער דאָזיקער אידייע!

פֿאַרװאָס איז די ייִדן געלונגען אױפֿצוהאַלטן אַזױ לאַנג צװישן זיך און אַרום זיך די אַטמאָספֿער פֿון זעלישער רײנקײט, פֿון טרײַשאַפֿט און מסירת נפש פֿאַר אידײען, פֿון פֿאַראַכטונג צו די בלומרשט־מענטשיקע אינסטיטוציעס פֿון „זײער װעלט״? עס איז זײ געלונגען דערפֿאַר, װײַל זײ האָבן נישט געמוזט פֿאַרברױכן זײער נאַציאָנאַלע ענערגיע אױף אױפֿצוהאַלטן מלוכות און אַלע יענע אינסטיטוציעס װאָס געהערן צו זײ: פּאָליצײ, אַרמײ, צענזור, בלינדער פּאַטריאָטיזם.

װאָרום, װי עס שײַנט, פֿאַרמאָגט יעדעס פֿאָלק אין יעדער תּקופֿה אַ געװיסן סכום פֿון שעפֿערישער ענערגיע, און װען עס פֿאַרנוצט זי אױף א י י ן פֿעלד פֿון מענטשלעכער אַרבעט און גײַסט, דעמאָלט נעמט עס זי צו פֿון אַנדערע פֿעלדער. די געשיכטע פֿון מאָדערנע פֿעלקער האָט עס באַװיזן. ר ו ד אָ ל ף ר אָ ק ע ר, דער דײַטש־ייִדישער דענקער, האָט עס דערװיזן אױפֿן בײַשפּיל פֿון זײַן דײַטשישן פֿאָלק. אַ גרױס, גײַסטיק דערהױבן פֿאָלק זענען די דײַטשן געװען דװקא אין דער עפּאָכע פֿון זײער פּאָליטישער נישטיקײט, פֿון זײער צעשפּליטערונג אױף צװײ טוץ מלוכהלעך. אָבער זינט זײ איז געלונגען צו פֿאַרבינדן זיך אין אַ מעכטיק רײַך אין 1871, האָט זײ פֿאַרלאָזן דער געניוס פֿון מוזיק, פֿילאָזאָפֿיע, ליטעראַטור, רע־ליגיעז דענקען. דער שעפֿערישער כּוח איז געפֿלאָסן אין די קאַנאַלן פֿון מלוכהשאַפֿט, גרױס־אינדוסטריע, אַרמײ און פֿאַטערלאַנד־גאװה, טעכניק און מאַשינאַװן לעבן.

אין די אָדערן פֿון ייִדישן פֿאָלקס־קערפּער האָט זינט דורות און דורות גע־פֿלאָסן יענע גײַסטיקע, מאָראַליש־רעליגיעזע ענערגיע, װעלכע איז אַמבעסטן צו באַצײכענען מיטן נאָמען יבנה, מיט דעם באַגריף תּורה און לערנען לשמה. אױב עס איז אונדז טאַקע באַשערט אַז „יבנה״ זאָל צוריק איבערגײן אין יענעם „ירוש־לים״, דעמאָלט שטײט פֿאַרן פֿאָלק די גרעסטע געפֿאַר.

* * *

... איך שרײַב דעם לעצטן טײל פֿון אַרטיקל דעם 11־טן דעצעמבער, מיט צװײ חדשים שפּעטער. פֿאַר דער צײַט איז פֿון די פֿעלקער אָנגענומען געװאָרן דער באַשלוס צו ש אַ פֿ ן די ייִדישע מלוכה. אַזױ אַרום באַטראַכטן מיר שױן נישט מער אַ רײן־אַקאַדעמישע פֿראַגע, נאָר אַן ענין פֿון געװאַלטיקער פּראַקטישער װיכ־טיקײט. צי קענען מיר בײַ אַזאַ לאַגע ממשיך זײַן אונדזער געדאַנקען־גאַנג פֿון פֿריִער?

איך בין טיף איבערצײַגט, אַז איצט — נאָכן איבערטרעטן דעם שװעל — דאַרפֿן מיר עס טאָן מיט נאָך גרעסערער אחריות װי פֿריִער. מיר טאָרן זיך בפֿירוש נישט אָפּזאָגן פֿון אונדזער היסטאָריש־פֿאַרפֿעסטיקטן יבנה־מהות. צװײ געפֿאַרן לױערן אױפֿן ייִדישן שטאַט, װאָס איז געבױרן געװאָרן אין דער סבֿיבֿה פֿון אַראַ־בישער פֿײַנטשאַפֿט. די דרױסנדיקע געפֿאַר װעט אים צװינגען צו װידמען זיך בראשו ורובו צו זעלבסטפֿאַרטײדיקונג, צום מיליטערישן שוץ. אין דער הײַנטיקער

צײַט קען נישט אַ קלײנער, נײַ־געבוירענער שטאַט האַלטן זיך אויף אײגענע פיס; ער װעט מוזן זיך אָנשפּאַרן אָן דעם אָדער יענעם פון די „גרויסמאַכטן", ד"ה ער װעט װערן אַן אינסטרומענט אין זײער פּאָליטישן שפּיל. שוין די נביאים האָבן אַמאָל געװאָרנט דאָס פּאָלק ישראל קעגן פאַרבינדן זיך מיט מיצרים אָדער בבל אָדער אשור.

צו אָט דער דרױסנדיקער געפאַר קומט צו די אינעװײניקסטע: דאָס גאַנצע ייִדישע לעבן װעט זיך מוזן שטעלן אין דעם דינסט פון מיליטערישן זעלבסטשוץ. די יוגנט װעט מוזן װערן מיליטאַריזירט. דאָס דערציִונגס־װעזן, די ליטעראַטור, דאָס סאַמע אַרט דענקען פון דער יוגנט װעט זײַן געװענדט נישט צו די פראַגן פון נשמה, נאָר צו די פאָדערונגען פון דער הגנה. די מאָראַלישע אַנטװיקלונג פון פעלקער װערט אין אַזעלכע פאַלן פאַרקריפּלט. דעמאָראַליזירט. פאַר די לעצטע דרײַסיק יאָר האָבן מיליאָנען מענטשן אין אַ רײ לענדער פערזענלעך דורכגעמאַכט די דערפאַרונג פון מלוכהשאַפט, און האָבן דערקענט איר געפערלעכן פּרצוף פּנים. עס איז אפשר באַצײכענענדיק, אַז אַפילו אַזאַ קעמפער פון ייִדישן מלכות װי װ. ז ש אַ ב אָ־ ט י נ ס ק י איז געװען, האָט אַ פּאָר װאָכן פאַר זײַן טויט, אין 1940, געשריבן אין אַ כתב־יד: „אונדזער געשיכטלעכע טראַדיציע באַציט זיך מיט פאַראַכטונג צו דער סאַמע אידײע פון מלוכה־מאַכט, און טאָלערירט איר נאָר אויף אַזױ פיל, אויף װיפל עס איז אומפאַרמײַדלעך. דאָס איז אַ פּסיכאָלאָגיע פאַר װעלכער אַ „מאַטאַליטאַרער" שטאַט װאָלט געװען אַ קללה. איר אמתער אידעאַל װאָלט געװען אַ מין אַנשטענדיקע אַנאַרכיע, — און װען דאָס איז אוממעגלעך, זאָל עס כאָטש זײַן אַ „מינימאַליטאַרער" שטאַט".

עס װאָלט לחלוטין נישט געװען אױסגעשלאָסן דער געדאַנק, אַז דער ארץ־ישראל ישוב זאָל שאַפן אַ נײַעם טיפּ פון סאָציאַלער געמײנשאַפט. ארץ־ישראל אַלס די גרויסע פאָלקס־קבוצה אָדער ארץ־ישראל אַלס דער ייִדישער מרכז רוחני, — דאָס זענען געװען אידײען־האָפענונגען, װעלכע דעקן זיך נישט מיט דעם אָפּ־געשטעמפּלטן באַגריף פון שטאַט. אָבער אויב עס איז געװען דער גזר פון דער געשיכטע, אַז אַ מ ל ו כ ה זאָל אויפקומען אין ארץ־ישראל, דעמאָלט קען זי נישט אַנדערש געבויט װערן װי אויפן יסוד פון אַ טיפער פאַרשטענדעניש פון די בײדע פעלקער־שכנים. דעמאָלט מוז עס װערן די אַלגעמײנע פאָדערונג אין אונדזער פאָלק אַז אַזאַ פאַרשטענדעניש פון שלום זאָל װאָס גיכער געשאַפן װערן.

װעט עס נישט קומען דערצו, דעמאָלט װעט די גאַנצע נאַציאָנאַלע ענערגיע קאָנצענטרירט װערן אָט אין יענע „ירושלימער" פאַטערלענדיש־פּאָליטישע קאַנאַלן, און זײ װעלן אָפּציִען דאָס חיות און דאָס בלוט פון די ייִדיש־שעפערישע גײַסטיקע קװאַלן. דעמאָלט װעט דער אומשטערבלעכער ר' יוחנן בן זכאים גײַסט װידער מיט רעװאָלט װעקן און רופן צו יבנה. װאָרום אין דער מיט פון דעם ייִדישן לעבנס־סדר איז קײנמאָל נישט געשטאַנען דער מאַיעסטעטישער טראָן פון אַ מלך, נאָר דער אומזיכטבאַרער באַרג סיני. װאָרום עס איז פאַראַן אַן אונטערשײד, טיף װי דער תהום, צװישן ייִדן אַלס פּאָליטישע נ אַ צ י ע, און די ייִדן אַלס גײַסטיק

פאָלק. נאַציע איז מלוכה, איז „קולטור", איז מאַשין־פּאָליטיק, איז יאָגעניש נאָך נוצן און דערפאָלג. פאָלק איז תורה, איז תורה לשמה, איז לעבעדיקער גייסט, איז מער ווי דער שטח פון פאַטערלאַנד; עס איז דער גאַנצער כלל ישראל און יעדער יחיד אין אים.

(„אויפן שוועל", מאַי 1948).

דער פּלאַן פון „פרײַלאַנד" אין ייִדישן לעבן

.1

דער פּלאַן און די צוקונפט פון דער פרײַלאַנד־באַוועגונג מוז באַטראַכט ווערן אינגאַנצן אומאָפּהענגיק פון דער פראַגע וועגן דעם ייִדישן סורינאַם־פּלאַן 1). אויב עס זאָל זיך אַרויסווײַזן, אַז אין דער איצטיקער און נאָענטער ייִדישער היסטאָרישער אַנטוויקלונג איז נישטאָ קיין שום נויטווענדיקייט פאַר נײַער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אויף די יסודות פון פרײַלאַנד, דעמאָלט מוז מען זיך אָפּזאָגן פון אַ סורינאַמער פּלאַן אַפילו ווען ער ווערט אונדז אונטערגעטראָגן אויף די בעסטע באַדינגונגען. אויב אָבער דער אַנאַליז פון דער ייִדישער היסטאָרישער לאַגע זאָל פירן צום אויספיר אַז אַ נײַע פרײַלאַנד־קאָלאָניזאַציע איז אַ נויטווענדיקייט פאַר אונדזער פאָלק, דעמאָלט מוזן מיר קעמפן פאַר דער דורכזעצונג פון אַ סורינאַמער און ענלעכע פּלענער מיט דער גאַנצער קראַפט.

עס איז איצט אַ קריטישע צײַט פאַר אַלע ייִדישע גרונד־באַוועגונגען. אַ טיפער חשבון הנפש גייט גראָד איצט אָן בײַ דער בונדישער קאָנפערענץ אין ניו־יאָרק. עס וועט באַלד מוזן אָנהויבן זיך אַ גרונטיקע איבערשאַצונג פון ווערטן אין ציוניזם, און עס איז פאַרשטענדלעך, אַז אויך אין דעם לאַגער פון טעריטאָריאַליזם זאָל מען נאָכאַמאָל אַרויפברענגען אויפן זיכרון די דרײַ הויפּט־אידייען פון אונדזער באַוועגונג, — אידייען, וואָס זענען אפשר נישט פאָרמולירט אין גענויע פּונקטן, אָבער וואָס זענען אײַנגעקריצט אין דעם באַוווּסטזײַן פון אַ פרײַלאַנדיסט.

א) מיר שטרעבן, ראשית כל, שאַפן פאַרן ייִדישן פּאָלק אַלע די באַדינגונגען (עקאָנאָמישע און סאָציאַלע, פּאָליטישע און גײַסטיקע) וואָס זענען נויטיק כדי צו פאַרזיכערן זײַן אומגעשטערטע, אומאָפּהענגיקע נאַציאָנאַלע אַנטוויקלונג. מיר זענען לײַדנשאַפטלעך פאַראינטערעסירט אין דעם קיום האומה.

ב) דאָס פאָלק באַשטייט אָבער פון יחידים, פון אינדיווידועלע מענטשן מיט זייערע אומצייליקע פערזענלעכע פעיִקייטן, געפילן און ווילנס־כוחות. שטרעבן מיר טאַקע דערצו, אַז אין ראַמען פון זײַן פרײַ פאָלק, זאָל דער ייִדישער י ח י ד

---

1) סורינאַם אָדער האָלענדיש גוויאַנאַ איז געוועז די טעריטאָריע אָנגעמערקט פאַר „פרײַלאַנד"־קאָלאָניזאַציע.

האָבן די מעגלעכקייט פון טיפער אַנטוויקלונג אַלס מענטש, און פון האַרמאָנישע באַציִונגען צו זײַנע מיטמענטשן־ייִדן.

ג) אָבער סײַ ייִדיש פאָלק סײַ ייִדיש מענטש קענען נישט געפינען זייער העכסטן אויפבלי און דערהויבונג אָן דעם טיפן צוזאַמענבונד מיט דער פּראָגרעסיווער מענטשהייט. די ייִדישע נאַציאָנאַלע און יחידישע אידעאַלן ציִען זיך פון און ציִען זיך צו יענע גײַסטיקע מקורות פון קולטור און לעבן וואָס זייער נאָמען איז מענטשהייט.

כדי די דאָזיקע דרײַ אידייען (וואָס זענען אין תוך איין אידייע) צו ברענגען נענטער צו פאַרווירקלעכונג, גלויבן מיר איז דער בעסטער וועג: צו פאַרשאַפן פאַרן ייִדישן פאָלק אַ באָדן אונטער די פיס, אַ טעריטאָריע. אָבער ריידנדיק וועגן טעריטאָריעס האָט די פרײַלאַנד־ליגע אין זינען נישט יעטוועדן באָדן, וואָס דוכט זיך אוים פון אויבן אויף פּיזיש און עקאָנאָמיש פּאַסיק. זי שטעלט אַרויס דערבײַ פיר פאָדערונגען, וועלכע זענען, ראשית כל, פאָדערונגען צו זיך אַליין, און ערשט דערנאָך צו דער וועלט.

1) די דערוועורבונג פון אַ ייִדישער טעריטאָריע מוז פאַרקומען אויף די יסודות פון שלום. די פרײַלאַנד־באַוועגונג איז אין אין פּרינציפּ אַ שלום־באַוועגונג. די געשעענישן אין ארץ־ישראל האָבן אונדז טיפער ווי ווען נישט איז איבערצײַגט אין אָט דעם אמת. מיר טאָרן נישט אַרײַנפירן אַפילו אַ טייל פון אונדזער פאָלק אין אַ לאַנד וווּ מיר שטויסן זיך אָן אויף דער פײַנטשאַפט פון דעם שכן־פאָלק. ייִדישע צוקונפט קען נישט געבויט ווערן אויף מיליטערישע ניצחונות אָדער דיפּלאָמאַטישע דערפאָלגן פון דער הײַנטיקער שעה; מיר מוזן קלאָר פאָרויסזען די שטרויכלונגען און די סכנות פון דעם היסטאָרישן מאָרגן. „על חרבך תחיה" — איז מער נישט קיין סגולה פאַר די שטאַרקסטע מלוכות אין דער וועלט; עס איז אוודאי און אוודאי נישט קיין גאַראַנטיע פאַרן ייִדישן קיום. דערפאַר זוכט די פרײַלאַנד־ליגע אַ טעריטאָריע אויפן יסוד פון אָפענעם קעגנזײַטיקן פאַרשטענדעניש מיט די אײַנגעבוירענע בירגער פון לאַנד.

2) עס איז נישט נויטיק צו זוכן פאַר דער ייִדישער טעריטאָריע די סימנים און מאַכט־פּאָזיציעס פון אַ שטאַט. אין דער הײַנטיקער מלוכה־וועלט וועט קיינער נישט באַהויפּטן, אַז אַ נײַ־געבוירענע קליינע מלוכה קען פאַרזיכערן פאַר זיך אַ באַזע פון פרידלעכן און אומאָפּהענגיקן לעבן. „דאָס, אין וואָס עס נויטיקט זיך באמת אונדזער פאָלק, פון וואָס עס הענגט באמת אָפּ זײַן ווײַטערדיקער קיום, איז אינערלעכע אויטאָנאָמיע; די מעגלעכקייט זיך פרײַ אויסצולעבן אַלס ייִדן, אין דער אייגענער נאַציאָנאַלער קולטור און לויט דער אייגענער נאַציאָנאַלער טראַדיציע, אונטער אַ רעזשים פון פרײַהייט און סאָציאַלן יושר". מיר האָבן דאָ געבראַכט די ווערטער פון דעם בונדישן טעאָרעטיקער פּראָפּ. ל. הערש,1) אָבער

1) „אונדזער צײַט", מאַי 1948, פון זײַן אַרטיקל, „אַ זעלבסטשטענדיקע מלוכה איז דער ייִדישער געשיכטע".

זיי נויטיקן זיך אין אַ וויכטיקער הוספה. דאָס אויטאָנאָמע יידישע לעבן מוז באַזיצן דעם פעסטן יסוד פון אַ טעריטאָריע, פון טעריטאָריעלער יידישער קאָנצענטראַציע. דאָס מיינט אָבער בשום אופן נישט אַ יידישע באַזונדערע מלוכה, מיט אַלע אירע סכנות פאַר דעם פאָלק.

3) די פריילאַנד־טעריטאָריע דאַרף געבויט ווערן אויף די יסודות פון פערזענלעכער א ר ב ע ט פון די בויער און אויף דער ברייטסטער אויסנוצונג פון די ק אָ אָ פּ ע ר אַ ט י וו ע מעטאָדן איןווירטשאַפטלעכן לעבן. די עקאָנאָמיק פון אַזאַ נייַ לאַנד מוז אויסמייַדן די איינזייַטיקייט פון נאָר לאַנדווירטשאַפט אָדער נאָר אינדוסטריע. אַ סיסטעם פון אַ ג ר אָ ־ א י נ ד ו ס ט ר י ע ל ע ר אַרבעט זאָל געבן די קאָלאָניסטן די מעגלעכקייט פון אַלזייַטיקער עקאָנאָמישער און גייַסטיקער בילדונג.

4) מיר ווילן זען אַ פולבלוטיקע יידישע ק ו ל ט ו ר איינגעפלאַנצט אין דער פריילאַנד־טעריטאָריע. ערשט איצט, מיטן אויפקום פון מלכות ישראל, פאַרשטייען מיר בעסער דעם פּראָבלעם פון יידישן גייַסטיקן המשך. אין ארץ־ישראל בויט זיך אַ פאָלק מיט אַ שפּראַך און קולטור, וואָס איז פּאַקטיש אָפּגעריסן פון דער מערהייט פון יידישן פאָלק. עס איז שווער זיך פאָרצושטעלן ווי אַזוי דער „מרכז רוחני" (גייַסטיקער צענטער) פון ארץ־ישראל וועט קענען באַווירקן דאָס גייַסטיקע און נשמה־לעבן פון אונדזערע מאַסן וואָס לעבן אין דער ברייטער וועלט.

מיר ווילן אָבער בפירוש נישט קיין „נייַ" פאָלק, וואָס זאָל אין זייַן אָרגאַנישער סטרוקטור און גייסטיקן פנים ווערן אָפּגעשיידט פון ד ע ם יידישן פאָלק ווי עס האָט זיך אויסקריסטאַליזירט אין די „דורות פון גלות". מיר ווילן בפירוש, אַז דאָס פּוילישע און ליטווישע, דאָס רוסישע און גאַליציישע יידיש פאָלק זאָל האָבן זייַן אייגענעם היסטאָרישן המשך, זאָל אויפהאַלטן און אַנטוויקלען זייַן פאָלקסטימלעכן נוסח און זייַן י י ד י ש ע שפּראַך. דאָס הייסט אָבער ש אַ פ ן פאַר יידן אַ טעריטאָריע מחוץ ארץ־ישראל. (הגם בשום אופן ניט אין קעגנזאַץ צו ארץ־ישראל!).

אָט די פאָדערונג האָבן אָקאָרשט אַמבעסטן פאָרמולירט די פליטים־פרייַלאַנדיסטן אין עסטרייַך: „דאָס אויפבויען אַ נייַעם געזונטן יידישן ישוב אין סורינאַם הייסט דאָס ווידעראויפלעבן דעם פאַרשוועכטן און אָפּגעשניטענעם יידישן ישוב פון פּוילן". 1)

.2

אין חוץ לארץ

ווי זעט אויס הייַנט צו טאָג, אין אָנהייב פון יאָר תש"ט, די וועלט־לאַגע פון אונדזער פאָלק? דרייַ גרויסע פאַקטאָרן באַהערשן די דאָזיקע לאַגע. אויפן ערשטן, כרויעריקן, פּלאַץ שטייט דער פאַקט, וואָס מיר האָבן פאַרלוירן מיליאָנען פון

1) זע רעזאָלוציעס פון דער צווייטער קאָנפערענץ פון פליטים־פרייַלאַנדיסטן אין עסטרייַך. („אויפן שוועל", אויגוסט 1948).

אונדזערע פאָלקס־ברידער. צוזאַמען מיט זיי זענען אונטערגעגאַנגען די אין דורות פאַרפעסטיקטע נאַציאָנאַלע באַזעס פון אונדזער לעבן. צווייטנס, מיר האָבן פאַר זיך אַ ריי יידישע פאָלקס־מאַסיוון אין די אַזוי גערופענע רויקע לענדער (אַמעריקע, רוסלאַנד, ענגלאַנד און זיינע דאָמיניעס). און, דריטנס, עס איז אויפגעקומען אַ שטאַרקער יידישער קיבוץ אין דער פאָרם פון אַ מלוכה אין ארץ־ישראל.

לאָמיר באַטראַכטן די דאָזיקע יידישע לאַגע פון שטאַנדפּונקט פון דער פריי־לאַנד־באַוועגונג. צי איז זי נויטווענדיק און לעבנספעיִק אין אָנבליק פון די דריי דערמאָנטע קאַרדינאַלע פאַקטן פון אונדזער וועלט־לאַגע? קיין ספק נישט, אַז דער גרויסער אומגליק, וואָס האָט אונדז געטראָפן אין די נאַצי־יאָרן פאָדערט און מאָנט די שאַפונג פון אַ יידישער פרייער טעריטאָריע מיט גאַראַנטיעס פאַר דעם ווייטערדיקן קיום. די פראַגע איז נאָר: צי וועט נישט די דאָזיקע פאָדערונג ווערן באַפרידיקט פון דיביידע אַנדערע, פּאָזיטיווע פאַקטאָרן פון דער איצטיקער יידי־שער ווירקלעכקייט: פון די „רויקע" יידישע ישובים אין דער וועלט און פון דער יידישער מדינה?

ווי זעט עס אויס אין די תפוצות ישראל, אין די ר ו י ק ע יידישע ישובים, — און, ראשית כל, אין אַמעריקע? פּאָליטיש און עקאָנאָמיש שיינען זיי צו זיין בעסט פאַרפונדעוועט אין די ווזין־לענדער. אָבער עס לויערן אויף זיי אָפן אַנדערע געפאַרן, וועלכע מען קען ממש אָנטאַפּן מיט די הענט. דאָס איז די געפאַר פון אַ מאַסן־אַסימילאַציע, פון אַ זעליש־מאָראַלישער אויסליידיקונג, וועלכע מאַכט פון זיי האַלב־יידן, האַלב־אַמעריקאַנער. מיר ווייסן אַלע, וואָס דאָס באַטייט פאַר דער צוקונפט פון אַ פאָלק. אָבער מיר ווייסן אויך, אַז דער אַסימילאַציע גייט נאָך ווי אַ שאָטן די קללה פון אַנטיסעמיטיזם. און זאָל מען זיך נישט נאַרן נאָך די גרויזאַמע דערפאַרונגען פון היטלערס אייראָפּע און זיינע שווייגנדיקע שותפים. אַנטיסעמי־טיזם באַטייט היינט צו טאָג נישט מער „דיסקרימינאַציע" אָדער געזעלשאַפטלעכער באָיקאָט; היינט קוקט פון אים אַרויס דאָס מערדער־פּנים פון פאַרניכטונג. יידן־ביינטשאַפט, אַף וויפל עס קען פונאַנדערנעמען די הענט, איז אין אונדזער עפּאָכע פון שטענדיקע דערשיטערונגען נישט ווייניקער ווי מאַסן־רציחה און פאָלק־צעשטערונג.

קעגן אָט דער צווייפאַכער געפאַר פון אַסימילאַציע און אַנטיסעמיטיזם מוז זיך אונדזער פאָלק באַשיצן דורך אַ פאַרשטאַרקטער אינערלעכער קאָנסאָלי־דאַציע, דורך דעם דערוועקן פון אַ געזונטן יידיש־נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, דורך דערנענטערן צו זיך די אָפּגעפרעמדטע יידישע יוגנט. אָבער צי איז דאָס גענוג אין דעם לאַנגן היסטאָרישן שטראָם פון צייט? דער „בונד" למשל איז היינט צו טאָג דורכגעדרונגען מיט דער זאָרג פאַרן קיום האומה. אָבער, געטריי צו זיין אידעאָלאָגישן עבר, וויל ער אויפהאַלטן דעם נאַציאָנאַלן באַשטאַנד פון יידישן פאָלק נאָר און אויסשליסלעך מיט אַרבעט א ו י ף ן פּ ל אַ ץ ווו די יידן לעבן היינט צו טאָג. ער קלייבט זיך צו פאַרשטאַרקן אַלע אַרטן פון קולטור־טעטיקייט אין דער יידישער שפּראַך, ער וויל פאָדערן וואַלן פון דעמאָקראַטישע יידישע

קהילות. אָבער ער זעט נישט אײַן אַז די כוואַליעס פֿון דער אַרומיקער אַסימילאַציע (עקאָנאָמישער — ווי קולטורעלער) קען מען נישט אָפּשטעלן מיט שפּענדלעך פֿון ריינער קולטור־אַרבעט; אַז קולטור־אַרבעט, אָפּגעריסן פֿון געזונטע נאַציאָ־נאַלע מאַטעריעלע יסודות, פֿאַרוואַנדלט זיך אין אַ לופטיקן קולטוריזם. ווי זאָל מען צוזאַמענהאַלטן די יוגנט מיט יידיש־לשון אַליין אויב אין דעם לשון וועלן זיך נישט אָפּשפּיגלען רעאַלע, מאַטעריעלע פּראָצעסן פֿון אַ יידישן־נאַציאָנאַלן לעבן? ווי וועלן זיך האַלטן יידישע קהילות אויב זיי וועלן נישט האָבן אַרום זיך (ווי דאָס איז געווען אין פּוילן!) נאַציאָנאַל־יידיש, נישט־געקינסטלט מאַסן־לעבן?

יידישע קולטור ווי אויך יידישע דעמאָקראַטיע קען נאָר וואַקסן אויף יידישן באָדן, אין קאָנצענטרירטע ישובים וווּ יידן זענען נישט נאָר צאָלמעסיק גרויס, נאָר וווּ זיי זענען פֿאַרבונדן דורך געמיינזאַמער עקאָנאָמישער און סאָציאַלער טעטיקייט. אויף וויפֿיל דער „בונד" וועט פֿאַרבלײַבן בלינד צו אָט דעם פֿונדאַ־מענטאַלן פֿאַקט, וועט ער אין די „רויקע" לענדער קוים קענען ענדערן די לאַגע פֿון פֿאָלק. ער וועט גיכער אַרײַנפֿאַלן אין דער געפֿאַר פֿון פּאַסיווער נײַטראַלי־טעט לגבי אונדזער צוקונפֿט.

די אַמעריקאַנער יידן שטייען נישט צום גליק אונטער אַ דירעקטן דרוק מצד די ביידע אַלט־באַקאַנטע יידישע סכנות. אָבער, וואָס ווײַטער אַלץ מער וועלן זיי דערפֿילן די אינערלעכע זאָרג, און די ווײַט זעעוודיקע צווישן זיי וועלן מוזן קומען צו דעם געדאַנק פֿון קאָנצענטרירטן יידישן ישוב, פֿון אַ פֿ ר ײַ ל אַ נ ד, וואָס זאָל באַזאָרגן כאָטש אַ טייל פֿון זיי. זיי וועלן אפשר אויך אײַנזען, אַז זיי מוזן אויסנוצן די רו און זיכערקייט, וואָס די געשיכטע האָט זיי געגעבן, כדי באַצײַטנס אויסצובויען פֿעסטערע באַזעס פֿאַר זייער צוקונפֿטיקן קיום. ע ס א י ז ד ע ר פֿ אַ ר נ ו י ט י ק, אַ ז ד י פֿ ר ײַ ל אַ נ ד ־ ב אַ וו ע ג ו נ ג ז אָ ל ש ט י י ן א ו י ף ד ע ר וו אַ ך א ו ן ז אָ ל ד ע ר מ אָ נ ע ן וו ע ג ן ד ע ר ה י ס ט אָ ־ ר י ש ע ר נ ו י ט וו ע נ ד י ק י י ט פֿ ו ן אַ ט ע ר י ט אָ ר י ע.

.3

אין ארץ־ישראל

ווי זעט אויס די לאַגע אין ארץ־ישראל, וווּ דער אידעאַל פֿון דער ציוניסטי־שער באַוועגונג ווערט פֿאַרווירקלעכט? צי קען מען זאָגן, אַז מיט דער שאַפֿונג פֿון דער יידישער מדינה און אירע אָפֿענע טויערן פֿאַר יידישע וואַנדערער איז אויסגעשפּילט די ראָלע פֿון פֿרײַלאַנד? צי דאַרף הײַנט צו טאָג די „פֿרײַלאַנד־ליגע" נאָכפֿאָלגן דעם בײַשפּיל פֿון ישראל זאַנגוויל אין 1927 בעת ער האָט פֿונאַנדערגעלאָזן די יידישע טעריטאָריאַליסטישע אָרגאַניזאַציע (יט"אָ)?

דער אמת איז, אַז די פֿאַרווירקלעכונג פֿון ציוניסטישן ציל האָט אַנטפּלעקט

די באַגרענעצטקייט פון ארץ־ישראל. דאָס לאַנד קען נישט אויף אַ נאָרמאַלן און פרידלעכן אופן באַפרידיקן די גרויסע ייִדישע פאָלקס־נויט. עס איז, ראשית, באַשרענקט דורך זײַנע פיזיש־טעריטאָריעלע ג ר ע נ ע צ ן. אויסברייטערן די דאָזיקע גרענעצן כדי צו פאַרגרעסערן דעם נויטיקן שטח פאַר קאָלאָניזאַציע, קען מען נאָר דורך עקספּאַנסיע. עקספּאַנסיע הייסט אין אונדזערע צײַטן און בײַ דער באַזונדערער לאַגע אין מיזרח נישט ווייניקער ווי מילחמות. די אַראַבישע וועלט פאַרשטייט עס און גרייט זיך באַצײַטנס קעגן ישראל. קען אָבער די ייִדישע צוקונפט געבויט ווערן אויף אַזעלכע קריגערישע אויסזיכטן?

בײַ דער זיצונג פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין תל־אביב, אין אויגוסט 1948, האָט בן־גוריון געוואָרנט אירע מיטגלידער: „מיר טאָרן נישט טריומפירן ווײַל מיר האָבן נאָך נישט אָפּגעהאַלטן דעם ניצחון. און ווען מיר וועלן אַפילו זיגן, וועלן די אַראַבער קיינמאָל נישט מאַכן שלום מיט אונדזער זיג. אין דעם ערשטן עטאַפּ פון דעם קאַמף האָבן מיר געזיגט, מיר — דער קלײנער הויפן פון 700.000 ייִדן קעגן דרײַסיק מיליאָן אַראַבער. מיר האָבן דערוויזן באַוויזן גרעסערע פעיִקייטן פאַר אָרגאַניזאַציע, אָבער וואָס וועט זײַן ווען מיט דער צײַט וועלן די אַראַבער בײַקומען די פאַרשיידענע טעכנישע שוועריקייטן און אַנטפּלעקן זייער פולן כוח? און לאָמיר נישט באַנוצן זיך מיט מליצות! נישט דאָס ייִדישע פאָלק פון 12 מיליאָנען מענטשן שטייט אין קאַמף מיט די אַראַבישע לענדער, נאָר דער ארץ־ישראל־ישוב אַליין".[1] די דאָזיקע רייד פאַרלירן נישט זייער ווערט אַפילו נאָך די „ניצחונות" פון חודש אָקטאָבער.

די צווייטע געפאַר לויערט אויף ישראל טאַקע צוליב זײַן נײַעם מ ל ו כ ה־ש אַ פ ט ל ע כ ן כאַראַקטער. די מדינת ישראל קען זיך נישט פשוט דערקלערן פאַר „נייטראַל" און דערמיט אויסמײַדן די ברוטאַלע ווינטן פון דער וועלט־פּאָליטיק. כדי צו האַלטן זיך אויף די פיס, וועט זי מוזן קאָנצענטרירן אַלץ מער מאַכט אין אירע מלוכה־אָרגאַנען און האַלטן די באַפעלקערונג אין אַלץ ענגערן קלעם פון הערשאַפט. עס זענען שוין הײַנט פאַראַן געוויסע סימפּטאָמען פון אַ סיסטעם בײַ וועלכן דער בירגער ווערט אַלץ מער אונטערגעאָרדנט דעם סאָלדאַט און דעם באַאַמטן. אוודאי איז די מילחמה אין דעם שולדיק, אָבער אויך דער בײַשפּיל פון די הײַנטיקע מלוכות לערנט דעם נײַ־אויפגעקומענעם שטאַט צו באַנוצן זיך מיט אַלע „לײַכטע" מעטאָדן פון צוואַנג, פון גוואַלט, פון מלוכהשער גדלות — דאָס איז כלפּי פּנים; און לגבי דער מלוכה־וועלט פון דרויסן. וועט ישראל מוזן פירן „דיפּלאָמאַטיע". ער וועט מוזן צושטיין צו דער אָדער יענער קאָאַליציע; ער וועט ווערן אָדער אַן אינסטרומענט אָדער אַ שותף צו די וועלט־פּלענער פון די אַזוי־גערופענע גרויסע מלוכות. צו דער אַזוי אויך געוויס שווערער לאַסט פון ייִדישן גורל וועלן צוקומען די אַלע געהויבענע און געמיינע קאָנפליקטן, וואָס מאַטערן די הײַנטיקע

[1] „בעיות הזמן", ירושלים (27־טער אויגוסט, 1948).

נישט־יידישע וועלט. ווי וועט זיך אָט דער נייער גאַנג פון יידישער געשיכטע אויסווירקן אויף דעם יידישן פאָלקס־מענטשן?

דאָ ליגט טאַקע די דריטע געפאַר וואָס באַדראָט דאָס פאָלק אין ישראל: די גייסטיקע געפאַר. דאָס לאַנד וועט דערצויגן ווערן אין אַ מיליטערישער אַטמאָספער, אין שטענדיקער גרייטשאַפט צו באַקעמפן די פערמאַנענטע קעגנער: די אַראַבער. די דערציִונג פון דער יוגנט וועט מוזן אָפּגעבן אַ וויכטיק פּלאַץ צו די מיליטעריש־סטראַטעגישע פאָדערונגען; דערמיט ווערט אָפּגערוקט אָן אַ זייט די בכורה פון גייסטיקע, מאָראַלישע, גענאָסנשאַפטלעכע ווערטן. ווי נישט אַנדערש צו דערוואַרטן. די מורא און די פיינטשאַפט צו דעם שכן וועט באַפאַרבן דעם גאַנצן נוסח פון סאָציאַלן און מלוכהשן לעבן. אָבער ווו עס איז פאַראַן אַ שטענדיקער מקור פון פיינשאַפט צום דרויסן, מוזן וואַקסן גיפטיקע קערנער פון חשד און אומצוטרוי אין דער יידישער געזעלשאַפט גופא.

נישט געַנוג דערמיט. דאָס פאָלק אין ישראל וועט זיך אַלץ מער אָפּזונדערן פון די תפוצות ישראל. צוליב דער העברעישער מחיצה, צוליב דעם גייסטיקן באַריער וואָס איז אַוועקגעשטעלט צווישן זיי וועט זיי אויסקומען שווער צו באַאיינפלוסן איינער דעם אַנדערן. יידן האָבן צוויי שפּראַכן, און קיין איינע פון זיי קען נישט אויסקומען אָן דער אַנדערער. אָבער ווי קען העברעיש — אַפילו מיט דעם מאַכט־גלאַנץ פון אַ מדינה — באַהערשן דאָס יידישע לעבן אין דער גרויסער וועלט? דערצו וועלן די ישראל־יידן האָבן זייערע אייגענע לעבנס־אינטערעסן און זאָרגן. און זייערע אינטערעסן און זאָרגן וועלן נישט אַלעמאָל צוזאַמענפאַלן מיט די נויטן און ווונטשן פון די מיליאָנען יידן מחוץ לארץ...

ווער ווייסט נאָך אין וואָס פאַר אַ ריכטונג עס וועט מוזן איצט גיין די עקאָנאָמישע אַנטוויקלונג פון לאַנד ישראל? — דאָס איז דער פערטער און נישט ווייניקער וויכטיקער אַספּעקט פון דעם ישראל־פּראָבלעם. עס איז אונדז אַלעמען אומענדלעך טייער געווען דער פרייהייטלעכער און קאָאָפּעראַטיווער גייסט, אין וועלכן עס האָט זיך געבויט דאָרטן, ראשית כל, די קבוצה. דער שיינענדיקער ביישפּיל פון די קבוצות האָט אַנטפּלעקט וואָס פרייע יידישע מענטשן קענען אויפטאָן מיט זייערע כוחות ווען דאָס לעבנס־סיסטעם איז פריי־ווייליק און פריי פון אַ מלוכהשן קאָנטראָל. ארץ ישראל ווי אַ קיבוץ פון קבוצות האָט זיך געטראָגן פאַר דער פאַנטאַזיע פון אַלע פריינט פון אַרבעטנדיקן ארץ־ישראל.

די שאַפונג פון דער יידישער מדינה וועט מוזן ענדערן די גאַנצע עקאָנאָמישע סטרוקטור פון לאַנד. די מלוכה, וואָס געפינט זיך אין אַ געפערלעכן צושטאַנד פון מיליטערישער זאָרג, וועט מוזן אָרגאַניזירן אויך אירווירטשאַפט אין די אינטערעסן פון מלוכהש־מיליטערישער גרייטשאַפט. דאָס וועט זיין אַ צוואַנג־ווירטשאַפט, וואָס וועט פון אַ צענטער אַראָפּ קאָנטראָלירן און באַווירקן יעטוועדן שריט, יעטוועדע איניציאַטיוו פון דער פאָלקס־ווירטשאַפט. מען וועט זיך שנעל אינדוסטריאַליזירן, בויען גרעסערע שטעט, צענטראַליזירן דעם עקאָנאָמישן פּראָצעס. די אַמאָליקע קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניע — אין דאָרף און שטאָט — וועט זיך מוזן אונטעראָרדענען

צו די פאָדערונגען פון שטאַט און פּאָליטיק. תּל־אביב וועט אַזוי אַרום נישט ווילנ־זיק באַדראָען די דגניהס.

4.

פרײַלאַנד — אַ נויטווענדיקייט

בײַ אַזעלכע באַדינגונגען צי קען מען באַהויפּטן, אַז דער אויפבוי פון ארץ־ישראל שליסט אויס די נויטווענדיקייט פון פרײַלאַנד? מען קען די פראַגע אוועק־שטעלן אויך אַזוי: צי האָט די גרינדונג פון ישראל אַרײַנגעבראַכט אַ קוואַלי־טאַטיוו אָדער אַ קוואַנטיטאַטיוו שינוי אין דעם יידישן וועלט־לעבן? צי איז עפּעס געשען, וואָס האָט איבערגעאַנדערשט דאָס יידישע לעבן אין פּרינציפּ, אין סאַמע תּוך, — אָדער עס איז אײַנגעטרעטן נישט מער ווי אַ כּמותדיקע ענדע־רונג? רײדנדיק וועגן דעם פּראָבלעם פון יידישער היימלאָזיקייט, קען מען פרעגן: צי וועט מלכות ישראל אָפּשאַפן אָדער נאָר אָפּשוואַכן די דאָזיקע היימלאָזיקייט? (מען קען די זעלביקע פראַגע שטעלן אויך בנוגע אַנדערע פּראָבלעמען ווי למשל דער וווּקס פון אַנטיסעמיטיזם אָדער די מגפה פון אַסימילאַציע).

„פרײַלאַנד” ענטפערט אויף אָט דער פראַגע, אַז די יידישע היימלאָזיקייט און אַלע מיט איר פאַרבונדענע געפאַרן ווערן הײַנט און אין דער נאָענטער תּקופה דורך מלכות ישראל נישט אָפּגעשאַפט. ממילא: בלײַבט די פרײַלאַנד־באַוועגונג אַ היסטאָרישע נויטווענדיקייט אין אונדזער לעבן.

און דאָס לייגט אַרויף אויף אונדז, דווקא אין אָט דער איבערברוך־צײַט, די גרעסטע אחריות. מיר טאָרן נישט פאַרגעסן, אַז דאָס יידישע לעבן, גענומען אַלץ גאַנצעס, פליסט איצט צווישן צוויי האַרטע ברעגעס. איין ברעג זענען די כּלומרשט־רויקע יידישע מאַסיוון אין די חוץ לאָרץ־לענדער. דער אַנדערער ברעג איז ארץ־ישראל. צווישן זיי ביידן שטראָמען אין שטורמישן לויף די מאַסן פון אונדזערע וואַנדערער: סײַ די, וואָס מיר זעען שוין, סײַ די, וואָס קענען קומען שפּעטער. מיר זענען אַ פאָלק אין באַוועגונג. און דער דאָזיקער אומאויפהערלעכער שטראָם רײַסט זיך מיט אימפּעט צו אַ ציל, וואָס זײַן נאָמען איז פרײַלאַנד. אַ פרײַ לאַנד, וואָס זאָל זײַן באַוואָרנט אי קעגן אַסימילאַציע מיט שנאת ישראל, פון איין זײַט, אי קעגן שיינבאַרער מלוכהשאַפט מיט אירע סכּנות, פון דער אַנדערער. אַ לאַנד, וואָס זאָל טראָגן אַ פרײַהייטלעכן און פאָלקסטימלעכן כאַראַקטער, וואָס זאָל העלפן בויען אַ פרידלעכע, פּראָדוקטיווע און עכט־יידישע היים.

אָט אין דעם דינסט פון אַזאַ פרײַ לאַנד זאָל זיך שטעלן די פרײַלאַנד־באַווע־גונג. זי זאָל עס טאָן מיט ליבשאַפט צו די יידן, וואָס בויען דאָס לאַנד ישראל, און מיט טרײַשאַפט צו די צילן פון דער גרויסער אידייע פון פרײַלאַנד.

(„אויפן שוועל”, נאָוועמבער 1948).

דאָס פּריַיע לאַנד ישׂראל — און „פריַילאַנד״

1.

עס איז נישטאָ מער קיין צווייפל אַז מדינת ישׂראל לעבט היַינצוטאָג איבער אַ שווערן קריזיס. אַ קריזיס איז נישט קיין קאַטאַסטראָפע, און מיט געהעריקע מיטלען קען אַ קריזיס אָפּגעווענדט ווערן פון אַ לאַנד און אַ פאָלק. כדי אָבער אָנצוווענדן די ריכטיקע מיטלען, מוז מען, ראשית כל, האָבן אַ ריכטיקע און קלאָרע פאַרשטעלונג וועגן די סיבות פון דעם קריזיס. מיר אַ ל ע, ייִדישע מענטשן און ריכטונגען אָן אויסנאַם, זענען טיף פאַראינטערעסירט אין דער אויספאָרשונג פון דער איצטיקער לאַגע אין ישׂראל. עס איז אויך פאַר אונדז אין דער פריַילאַנד־לאַגע נישט סתם אַן אַקאַדעמישע פראַגע; זי רירט אָן די נאָענטסטע און צוקונפטיקע אויפגאַבן פון אונדזער פאָלק אַלס גאַנצעס.

און ריידנדיק וועגן קריזיס, האָבן מיר איצט נישט אין זינען די פאַרוויקלטע און פאַרנעפּלטע אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע פון דער מדינת ישׂראל. מיר האָבן אויך נישט אין זינען די זייער אומקלאָרע מיליטערישע לאַגע פון ישׂראל, בעת זי האָט אַ האַלבן טוץ וואָפנשטילשטאַנד־אָפּמאַכן מיט די אַראַבער, אָבער דערוויַילע קיין שום אויסזיכט נישט אויף אַ פעסטן שלום מיט זיי. מיר ווילן היַינטיקס מאָל זיך אָפּשטעלן אויף דעם קריזיס וואָס האָט אויסגעבראָכן א י ן ל א נ ד גופא, אויפן עקאָנאָמישן פעלד, אין דער פראַגע פון אויפנעמען די א י מ י ג ר א נ ט ן, די עולים. ווער האָט עס געצווייפלט לכתחילה, בעת די מדינה איז געגרינדעט געוואָרן, אַז זי וועט קענען מיט לײַכטקייט אַריַינגעמען און איַינאָרדנען אין דעם ישוב הונדערטער טויזנטער ייִדישע וואַנגלער? אין די לאַגערן, אין דער ברייטער ייִדישער וועלט איז אָט דער פּונקט געווען דער חלום און די זיכערקייט פון אומצייליקע ייִדישע מאַסן. אין אָקטאָבער 1948 האָט די פריילאַנד־קאָנפערענץ אין ניו־יאָרק אויך אונטערגעשטראָכן אָט די גרויסע מעגלעכקייט פון באַזעצן אַ טייל פון אונדזער פאָלק אין אַן אייגן לאַנד. „די קאָנפערענץ — האָט זיך געזאָגט אין דער רעזאָלוציע — שאַצט אָפּ מיט גרויס באַפרידיקונג די היסטאָרישע באַדייטונג פון דער גרינדונג פון דער מדינת ישׂראל... וואָס דערמיט איז אויך געגעבן געוואָרן אַ טייל פון אונדזער פאָלק די מעגלעכקייט צו פירן אַן אומאָפּהענגיק־נאַציאָנאַל לעבן״.

אָבער אין לויף פון איין יאָר ציַיט האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַז אויך אָט די פונדאַמענטאַלע פראַגע פון ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישׂראל קען נישט געלייזט ווערן שנעל און אָן גוואַלטיקע שוועריקייטן. צום קלאָרסטן האָט אַנטפּלעקט

דעם צושטאַנד אַזאַ מענטש ווי אליהו דאָבקין, דער הויפּט פון קאָלאָניזאַציע־דע־פּאַרטאַמענט פון דער יידישער אַגענטור („מאָרגן־זשורנאַל" פון 18־טן יולי). ער האָט דערקלערט אַז „דער מאַנאַטלעכער שטראָם פון 20.000 אימיגראַנטן קיין ישראל קאָן ווייטער נישט אָנגעהאַלטן ווערן צוליב די איינאָרדנונגס־שוועריקייטן אין לאַנד, און אויך צוליב דעם וואָס די מיזרח־אייראָפּעיִשע לענדער האָבן גע־שלאָסן זייערע גרענעצן פאַר יידישער עמיגראַציע". ווי זענען די אויסזיכטן אויף להבא? „כדי בייצוקומען די שוועריקייטן אין ישראל — זאָגט ער ווייטער — זענען נייטיק פאַנטאַסטישע סומען געלט און אַ פאַרגרעסערטער שטראָם פון חלוצים פון מערב־אייראָפּע. ישראל וועט נישט קענען עקזיסטירן אָן אַ גרויסער עמיגראַציע פון מערב־אייראָפּע, אַמעריקע און דרום־אַפריקע".

לאָמיר זיך אויפמערקזאַם צוהערן צו אָט די וואָרנענדיקע רייד. פריער האָט מען שטורמיש פאַרלאַנגט די תיכּפדיקע גרינדונג פון אַ מלוכה כּדי צו דערמעג־לעכן אַ פרייע עמיגראַציע קיין ארץ־ישראל. היינט אָבער פאָדערט מען אַ פאַר־שטאַרקטע אימיגראַציע כּדי אויסצוהאַלטן און פאַרשטאַרקן די יידישע מדינה. און פון וואַנען דערוואַרט מען חלוצים? פון מערב־אייראָפּעיִשע לענדער און פון די אַמעריקעס ווו עס מוז ערשט געשאַפן ווערן אַ באָדן פאַר חלוציזם! דערווייל־ע אָבער מאַטערט זיך די ישראל־רעגירונג מיט די צענדליקער טויזנטער אימיגראַנטן וואָס האָבן זיך אָנגעזאַמלט אין די בתּי עולים און פאָדערן אַ דאַך איבערן קאָפּ און אַרבעט. און דער זעלביקער דאָבקין וואָרנט אַז „ביי ענדע פון דעם יאָר וועלן אין ישראל זיין 70 טויזנט אימיגראַנטן אָן שטענדיקע היימען".

איבער ישראל הענגט אַלזאָ נישט נאָר דאָס פּראָבלעם פון אַריינברענגען יידן אין דעם לאַנד: אַ סך וויכטיקער און שווערער איז די פראַגע ווי זיי איינצו־אָרדנען. וואָרום די פּלאַנלאָזיקייט פון דער ליידנשאַפטלעך־געפירטער אימיגראַציע האָט דערפירט דערצו וואָס אין דעם ראַם פון איין מלוכה לעבן שוין כּמעט צוויי פעלקער: דער אַלטער ישוב און די עולים. בנוגע דעם איז פאַראַן אַן איינשטימי־קייט צווישן אַלע קרייזן פון ישראל. „אין מדינת ישראל — שרייבט דער „הארץ" פון 1־טן יולי 1949 — לעבן צוויי לאַגערן אין איין פאָלק: די זאַטע און די הונ־געריקע. זיי קומען כּמעט נישט אין באַרירונג מיטאַנאַנד. אַזאַ צושטאַנד מוז פירן צו געפערלעכע רעזולטאַטן". עס איז כאַראַקטעריסטיש אַז אין דעם זעלביקן טאָג האָט פּונקט אַזוי געשריבן דער „חרות", דער אָרגאַן פון די געוועזענע אירגוניסטן. „די שנאה קעגן דעם גאַנצן איינגעאָרדנטן ישוב שלאָגט טיפע וואָרצלען צווישן די נייע עולים. זיי ווילן נישט און קענען נישט פאַרשטיין דאָס שטרעבן פון די אַרבעטער צו פאַרגרעסערן זייער לוין, בעת זיי אַליין גייען אַרום אָן אַרבעט בכלל. מען טאָר נישט שאַפן אַ צושטאַנד אין וועלכן אַ דריטל פון ישוב ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ באַזונדער פאָלק, וואָס געפינט זיך אויפן ראַנד פון אונדזער מדינה". עס איז באַצייכנענדיק אַז אויך אין „על המשמר" (אָרגאַן פון דער לינקער מפּ"ם־פּאַרטיי) פון דעם זעלביקן טאָג, 1־טן יולי 1949, שרייבט פרוי אַפּענשלאַק דאָס זעלביקע: „דער צושטאַנד איז אַ סך ערגער ווי מען שטעלט זיך ביי אונדז פאָר.

מען מוז צעשטערן די וואַנט וואָס שטייט צווישן די לאַגערן און די איבעריקע טיילן פון ישוב. ארץ־ישראל מוז אַרײַנדרינגען אין די עולים־מחנות וואָס זענען אַרומ־גערינגלט מיט שטעכיקן דראָט. איך בין געקומען פון אַ געטאָ, און מיר שײַנט אַז מיר — די וואָס לעבן דאָ דרויסן פון די שטעכיקע דראָטן — זענען ענלעך צו יענע, וואָס האָבן דאָרטן געלעבט דרויסן פון די געטאָ־ווענט. אָבער פון זיי האָבן מיר פאַרלאַנגט אַז זיי זאָלן אַרײַננעמען יידן אין זייערע היימען, הגם זיי זענען געווען גוים און זיי האָט געדראָט דערפאַר טויט־שטראָף. אָבער פון זיך אַליין פאַרלאַנגען מיר גאָרנישט. פאַרוואָס קען נישט יעדע פאַמיליע אין ישראל אַרײַנ־נעמען צו זיך אין הויז אַן עולה אויף אַ קורצער צייט?"

ב

די פראַגע וועגן אײַנאָרדנען הונדערטער טויזנטער עולים באַשטייט אָבער נישט נאָר אין שאַפן פאַר זיי אַ „דאַך איבערן קאָפּ". מענטשן וואָס לויפן פון אומגליק און זוכן אַ מקום מנוחה, קענען זיך נישט באַנוגענען מיט אַ דאַך אַליין: זיי מוזן האָבן אַ שטענדיקע אַרבעט, אַ קלאָרע סאָציאַלע און עקאָנאָ־מישע פּאָזיציע אין לעבן פון לאַנד. אָט אין דעם באַשטייט דאָס גרויסע עקאָ־נאָמישע פּראָבלעם פון דער אימיגראַציע, און דאָס קען נישט געלייזט ווערן מיט די פאַרשידענע הײַזערבוי־פּראָיעקטן. עס מוז זיך אָנהייבן אַ געוואַלטיקער פּראָ־צעס פון אינדוסטריאַליזאַציע פון דעם לאַנד, פון שאַפן אַ גרויסן עקספּאָרט־האַנדל, פון אַוועקשטעלן אַ צענטראַלן און צענטראַליזירטן עקאָנאָמישן פּלאַן. וואָס שנעלער עס קומען אַריין די עולים, אַלץ שנעלער און דינאַמישער מוז דורכגעפירט ווערן די עקאָנאָמישע רעוואָלוציע.

מיט וועלכע פינאַנציעלע מיטלען, מיט וועלכע „פאַנטאַסטישע סומען"? זאָלן זיי קומען נאָר פון פּריוואַטליקע קאָמפּאַניעס אין אַמעריקע און אַנדערשוואו? גלויבט מען באמת אַז אויף אַזאַ אופן קען געבויט ווערן אַ מלוכה? — מוז מען אַלזאָ באַקומען די גרויסע הלוואות און די פּריוואַטע אינוועסטיציעס אין דער אינדוסטריע. מען וועט זיי מסתמא צום טייל באַקומען, אָבער וואָס פאַר אַן אײַנפלוס וועלן זיי האָבן אויף דעם סאָציאַלן און גייסטיקן געבוי פון ישראל? צוליב די מאַסן עולים וועט מען שאַפן נײַע ווירטשאַפטלעכע אונטערנעמונגען, אָבער — ווי וועלן זיי צונויפשמעלצן זיך מיט די סאָציאַלע בנינים און פּרינציפּן וואָס זײַנען געשאַפן געוואָרן פריער, אין א ר ץ י ש ר א ל? וועט נישט ענדערן זיך דאָס גייסטיק־סאָציאַלע בילד וואָס איז געשאַפן געוואָרן דורך צוויי דורות פון פּיאָנער־אַרבעט? לאָמיר פרעגן אָפן: ווערט נישט איצט די ק ב ו־צ ה באַדראָט פון דעם נײַעם מלוכהשן און צענטראַליזירטן ווירטשאַפטלעכן סיסטעם? די נײַע קאָלאָניעס וויל מען בויען אַזוי אַז זיי זאָלן דינען גלײַכצײַ־טיק אַלס „פעסטונגען" פאַר דער מדינה. — אָבער אַ מיליטערישע פעסטונג בויט זיך לויט אַנדערע כללים ווי די אַמאָליקע פרייע און פרייוויליקע קבוצה.

ווי זאָל מען אַרויס פון די אַלע שוועריקייטן? מיר גלויבן, אַז ישראל מוז זיך אַנטשיידן פאַר אָרדנונג קעגן כאַאָס, פאַר אַ פּלאַנמעסיק־דורכגעטראַכטער אימיגראַציע קעגן דעם קינסטלעכן ר ע ש פון „קיבוץ גליות". די דרינגנדיקסטע אויפגאַבע איז היינטצוטאָג נישט אַנצוזאַמלען גרויסע צאָלן עולים, נאָר צו פאַרגרעסערן דורך סיסטעמאַטישער אַרבעט די צאָל פון יענע וואָס ווערן איינגע־גלידערט אין דעם עקאָנאָמישן און סאָציאַלן אָרגאַניזם פון ישוב. אפשר צוליב סטראַטעגיש־פּאָליטישע טעמים מוז מען זיך יאָגן נאָך דער כמות פון דער אימי־גראַציע; אָבער צוליב דער סטאַביליטעט און דער צוקונפט פון פאָלק מוז מען זוכן די איכות פון די קאָלאָניסטן. מיט אַנדערע ווערטער: די אויפגאַבע איז נישט די אילוזיע פון אַ בליצאַרטיקן קיבוץ־גליות, נאָר די קאָנצענטראַציע פון ייִדישן שכל, מאָראַלישן כאַראַקטער, איניציאַטיוו אויף די אָרגאַנישע פאָדערונגען פון א ו י פ ב ו י, פון אויפבוי מיט וואָס ווייניקער מענטשלעכע ליידן. אַ מלוכה ווערט נישט געשאַפן בחפזון, אַפילו אַז מען שטייט אונטער דעם בלענדענדיקן פּראָזשעקטאָר פון דער אַזוי גערופענער וועלט. ווער־ווער, נאָר מיר זאָלן נישט פאַרגעסן די ווערטער: אים יולד גוי פעם אחת?

ג

די לאַגע אין ישראל צווינגט דערפאַר יעדן ייִדן וואָס פאַרמאָגט אַ געפיל פון נאַציאָנאַלער און מענטשלעכער אחריות, צו פאַרשטיין אַז ישראל קען איצט נישט זיין ד י איינציקע לייזונג פון דעם ייִדישן פּראָבלעם: היימלאָזיקייט. קיינער האָט נישט דאָס מאָראַלישע רעכט צו פאַרלאַנגען אַז א ל ע ייִדישע כוחות זאָלן אָפּגעגעבן ווערן צום אויפבוי פון ישראל, — און דערמיט זאָל מען פאַרנאַכלעסיקן אָדער אַפילו צעשטערן אַנדערע מעגלעכקייטן פון ייִדישן אויפבוי און קאָלאָניזאַציע. דערמיט ווערט נאָך אַמאָל באַגרינדעט די היסטאָרישע נויט־ווענדיקייט פון דער פ ר ײַ ל א נ ד ־ ל י ג ע: עס מוז וואָס גיכער געשאַפן ווערן די מעגלעכקייט פון אַ ייִדישער היים אָדער היימען אין אַנדערע טעריטאָריעס. די שטורעמדיקע עפּאָכע, אין וועלכער מיר לעבן, דערלויבט נישט אָפּצורוקן די אויפגאַבע אויף אַן אומבאַשטימטער צייט.

דעם 20טן יולי פון דעם יאָר שרײַבט פון ווין אַן ערנסטער מענטש שאַרף־קלינגענדיקע ווערטער: „דער עיקר: זעט טוט עפּעס. ד י י אָ ר ן ג ײ ע ן א ו ן ד ע ר ח ו ר ב ן ק ו מ ט! ר ײ ס ט ז ײ ד אָ ר ט ן — א י ן אַ מ ע־ ר י ק ע — א ו י ף ד י א ו י ג ן"! די טוער פון דער פרייאַנד־ליגע פאַרשטייען דעם באַטייט פון אַזעלכע ווערטער. אין די יאָרן 1937-39, ערב דער וועלט־מלחמה, האָבן אַזעלכע מענטשן ווי יוסף טשערניכאָוו (ווילנע) און זלמן מייזנער (וואַרשע) געוואָרנט און געמאָנט ביי אונדז דאָס זעלביקע וואָס היינט דער יונגער מאַן פון ווין. ווער ווייסט צי עס הערשט נישט היינטצוטאָג אין אייראָפּע די זעלביקע אַטמאָספער פון מורא און שפּאַנונג צווישן ייִדן ווי דעמאָלט, פאַר דעם

בלוטיקן מבול. טאָרן מיר נישט ענטפערן דערויף מיט אויסגעחשבנטע פּאָליטישע טעאָריעס אָדער מיט פּאַררופן זיך אויף דעם צוקונפטיקן בוי פון ישראל. הונדערטער טויזנטער יידן אין אייראָפּע פּאַרלאַנגען מען זאָל תיכף טראַכטן וועגן זייער גורל, מען זאָל באַלד צונעמען זיי פון דאָרטן. אפילו ווען דאָס זיינען נישט קיין הונדערטער טויזנטער, נאָר איינפאַכע טויזנטער, זיינען זיי די זעלביקע קינדער און פּאָטערס פון אונדזער פאָלק.

וואָלט היינטצוטאָג נישט עקזיסטירט קיין פריילאַנד־ליגע, וואָלט זי געשאַפן געוואָרן דורך דעם געזונטן אינסטינקט פון אַ פאָלק וואָס איז אָקאָרשט אנטרונען פון פולשטענדיקער פאַרניכטונג. אָבער די פריילאַנד־ליגע איז פאַראַן, זי האָט אָנגעזאַמלט אַ סך דערפאַרונג אין איר קאַמף, און זי וועט אָנגיין מיט דעם קאַמף אויך ווייטער: פאַר סורינאַם און פאַר אַנדערע פּלעצער, ווען נויטיק.

ביים סוף פון דעם זעקסטן ציוניסטישן קאָנגרעס, אין 1903, האָט דר. הערצל גערעדט צו זיינע דריי נאָנטסטע פריינט (זאַנגוויל, נאָרדוי און קאָוען) אין אַ פּריוואַטן טראַגישן שמועס. דאָס איז געווען יענער קאָנגרעס צו וועלכן ער האָט געבראַכט דעם פּראָיעקט פון אוגאַנדאַ און האָט זיך אָנגעשטויסן אויף דעם גוואַלטיקן ווידערשטאַנד פון די ציוני ציון. האָט ער דעמאָלט געזאָגט צו זיינע פריינט אַזוי:

„איך וויל אייך איצט זאָגן אין וואָס עס וועט באַשטיין מיין רעדע ביים נאָענטסטן זיבעטן קאָנגרעס, — אויב איך וועל דעמאָלט לעבן. צו יענער צייט וועל איך אָדער האָבן פּאַלעסטינע, אָדער איך וועל האָבן אנערקענט די פולע אויסזיכטלאָזיקייט פון די באַמיונגען. אָט אין דעם צווייטן פאַל וועט מיין רעדע זיין אַזאַ: עס איז געווען אוממעגלעך. דאָס ענדגילטיקע ציל איז נישט דערגרייכט געוואָרן, און קען נישט דערגרייכט ווערן אין דער נאָענטער צוקונפט. אָבער — מיר האָבן אַ קאָמפּראָמיס־דערגרייכונג, דאָס לאַנד (אוגאַנדאַ) אין וועלכן אונדזערע ליידנדיקע מאַסן קענען ווערן קאָלאָניזירט אויף אַ נאַציאָנאַלן יסוד מיט אויטאָנאָמע רעכט. איך גלויב נישט אַז צוליב אַ שיינעם חלום אָדער אַ טראַדיציאָנעלער פאָן מעגן מיר אָפּהאַלטן הילף פון די נויטבאַדערפטיקע... ארץ ישראל איז דאָס איינציקע לאַנד, וווּ אונדזער פאָלק קען קומען צו דער מנוחה. אָבער הונדערטער טויזנטער וואַרטן אויף אוממיטלבאַרער הילף" 1).

הערצל האָט נישט דערלעבט צום זיבעטן קאָנגרעס, אָבער דער תמצית פון זיינע דעמאָלסדיקע רייד גילט אויך היינטצוטאָג. ארץ ישראל איז שוין געוואָרן מדינת ישראל, און ווידעראַמאָל „וואַרטן הונדערטער טויזנטער אויף אוממ־

1) פון ענגלישן בוך „טעאָדאָר הערצל", געשריבן פון י. ביין, זייט 465, 1940.

מיטלבארער הילף". מען טאָר נישט אָפּהאַלטן פון זיי די הילף אויף היינט צוליב אַ חלום אָדער אַ מלוכהשער פּאַן פון ישראל.

אַזוי לאַנג ווי אונדזערע ברידער אין דער וועלט שטרעבן צו פאַרניכטן זייער היימלאָזיקייט דורך דעם אויפבוי פון אַ „פרידלעכער פּראָדוקטיווער יידישער היים", מוז די פריילאַנד־ליגע, די גאַנצע יידישע געזעלשאַפטלעכקייט, שטעלן זיך אין זייער דינסט. וועגן דעם נאַציאָנאַלן און מאָראַלישן צוואַנג דערצו דערמאָנען אונדז ביידע: אי דאָס פאָלק ישראל אי מדינת ישראל.

(„אויפן שוועל", אָקטאָבער 1949).

איינזאַם בין איך אין ישראל

א

פון צייט צו צייט פרעגן אונדז אומפריינד און אָפט מאָל פריינד פאַרוואָס דרוקן זיך אין „אויפן שוועל" אַרטיקלען, וואָס באַלייכטן די לאַגע אין ישראל פון דער נעגאַטיווער, און נישט פון דער פּאָזיטיווער זייט. צי זענען נישטאָ אין לעבן פון דער מדינת ישראל אַזוי פיל ליכטיקע דערשיינונגען, אַזוי פיל וווּנדערבאַרע דערגרייכונגען, וואָס זענען ווערט מען זאָל זיך מיט זיי באַגייסטערן און באַגייסטערן די לייענער? צי מעג מען פאַרשפּרייטן צווישן דעם עולם אומנייטיקע זאָרג און זעלישן אומרו בעת די פאַרשמאַכטע יידישע נשמה בענקט נאָך טרייסט און דערמוטיקונג נאָך יענע שרעקלעכע יאָרן?

אוודאי זענען אין ישראל פאַראַן ליכטיקע דערשיינונגען און וווּנדערבאַרע דערגרייכונגען; און אוודאי פאָלגט זיי נאָך אונדזער געדאַנק און געמיט מיט טיפער אינערלעכער באַפרידיקונג. אָבער דאָס איז לחלוטין נישט גענוג אין דער קריטישער צייט אין וועלכער אונדזער פאָלק לעבט היינט צו טאָג. דער אויפקום פון מדינת ישראל, פּונקט אַזוי ווי דער פריערדיקער אויפבוי פון ארץ־ישראל, איז אַזאַ גרויס געשעעניש אין דער יידישער געשיכטע, אַז ביי זיין אָפּשאַצונג קען מען נישט אויסקומען מיט ביליקער אינפאָרמאַציע אָדער בלינדער באַגייסטערונג. עס האַנדלט זיך נישט וועגן איינצל־פאַקטן און איינצל־אויפטוען אין לאַנד ישראל, נאָר וועגן יענעם נייעם היסטאָרישן פאַקט וואָס שפּרייט אויס זיין ליכט און שאָטן איבער דעם גאַנצן ווייטערדיקן גאַנג פון אונדזער נאַציאָנאַלן און אינטערנאַציאָנאַלן לעבן. מוז מען דערפאַר באַטראַכטן אָט דעם קאָמפּלעקס אידעען, וואָס הייסט „ישראל" נישט מיט ליכטן פּאַטריאָטישן ענטוזיאַזם, וואָס איז אין לעצטן סוף נאָר שעדלעך פאַר אונדזער פאָלק, נאָר מיט דער ערנסטקייט און זאָרג פון אַן אייגענעם מענטשן, ד"ה מיט קריטישע אויגן און אַ וואַכן באַוווּסטזיין.

אזא קריטישן אנאליז פרוווט דער „אויפן שוועל" צו געבן פון נומער צו נומער, און מיר לייגן אריין אין דער דאזיקער ארבעט די גאנצע דערפארונג וואס יעדער פון אונדז האט אנגעזאמלט אין משך פון זיין לעבן און וויסן. מיר אלע האבן געלעבט צווישן פארשיידענע פעלקער, מיר האבן זיך אדער געלערנט פון זיי אדער זיך אפגעשטויסן פון זיי. מיר אלע האבן שטודירט זייערע זיטן און מאראלישע נארמען, זייערע מלוכהשע און סאציאלע פארמען, זייערע גייסטיקע און רעליגיעזע פירונגען, — און מיר האבן עס גוט אריינגענומען אין אונדזער געדעכעניש. מיר אלע האבן איבערגעלעבט, ווי א נאציאנאלע, ווי א מענטשהייטלעכע, ווי א פערזענלעכע טראגעדיע, דאס אומגליק, וואס האט געבראכן אונדזער פאלק. וואס איז דער וואונדער וואס יעדער פון אונדז — און די „פריילאנד־ליגע" בתוכם — פילט זיך פארפליכטעט צוצוטראגן איצט צו דעם אייגענעם פאלק אט דעם גאנצן ככום פון דערפארונג, וואס מען האט אויפגעשפייכערט אין די וואנדערונגען איבער דער וועלט?

קוקן מיר זיך צו נישט נאר צו די געשעענישן פון היינט, נאר מיר ווילן פארשטיין, וווהין ס'גייט די שיף פון יידישן שטאט, וואס זענען די טענדענצן, וואס אנטוויקלען זיך אין דעם נייעם ישראל־לעבן. נישט מיט א בייזן געפיל, נאר מיט זארג און מיט צער קוקן מיר זיך צו צו דערשיינונגען וואס זענען געווען געפערלעך ביי אנדערע פעלקער און וואס באדראען אויך דעם קיום פון יידישן פאלק. „למען ציון לא אחשה" — האט אמאל גערופן דער נביא: איך קען נישט שווייגן ווען עס האנדלט זיך וועגן ציון. מיר וואלטן געווען שולדיק און זינדיק ווען, צוליב דער בענגאליש־באלויכטענער פאנאראמע, וואלטן מיר נישט געזאגט דאס, וואס מיר זעען און טראכטן בנוגע דעם אייגענעם פאלק.

ב

דער שרייבער אורי קיסרי דערציילט אין „הארץ" פון 9־טן סעפטעמבער וואס עס האט פאסירט מיט דער יידישער דינסט אין דעם האטעל פון דער גאס מקוה ישראל. איר נאמען איז געווען רות, און איר געשיכטע האט דער שרייבער אנגערופן די „מגילת רות פון 1949". די 18־יאריקע מיידל איז באשולדיקט געווארן פון דעם געזעץ אין ישראל אין א פרווו צו טייטן איר פיצל קינד דורך אריינווארפן עס אין א מיסטהויפן. בעת זי האט זיך פארטיידיקט פארן געריכט, האט רות אויסגעשריען: „אני גלמודה בישראל" (איך בין איינזאם אין ישראל).

„געוויס — זאגט דערצו א. קיסרי — איז זי געווען איינזאם. די רות איז נישט ארויס אין קיין שום גרינעם פעלד, געשטיצט אויף דעם ארעם פון נעמי. קיין שום בועז איז נישט געשיקט געווארן צו איר פון א פארטיי. די בורזשואזיע אין מדינת ישראל איז ווייטער געשלאפן איר רויקן שלאף, אין דער צייט ווען רות האט געבוירן א קינד אונטער די טרעפ און איז געווארן א מוטער, אן הילף פון א דאקטאר, אן אקושערין, א שוועסטער און אן דעם מאן פון דער קליינער".

נישט געווען דערמיט. דערציילט דער זעלביקער שרייבער וועגן צוויי קליינע ידיעות וואָס האָבן זיך באַוויזן אין איין נומער צייטונג. מען מוז זיי דאָ איבער־געבן אין זייער פולן נוסח. „דאָנערשטיק פאַרטאָג איז דער קראַנקער שמואל פּפּי, 59 יאָר אַלט, פון דעם עולים־לאַגער פּרדס חנה, אַרויסגעשפּרונגען פון דעם דריטן עטאַזש פון דעם מלוכה־שפּיטאָל אין חיפה. ער איז שטאַרק פאַרוווּנדעט געוואָרן און איז פּריוואַטיק געשטאָרבן". די צווייטע ידיעה: „זשעניע בענארוי פון לוד, 45 יאָר אַלט, איז באַגאַנגען זעלבסטמאָרד דורך נעמען גיפט. מען האָט זי אַריי־בערגעפירט אין שפּיטאָל ווו זי איז געשטאָרבן".

„די ביידע ידיעות דערגאַנצן זיך קעגנזייטיק. סיי שמואל פּפּי סיי זשעניע בענארוי זענען געקומען אין לאַנד צום לעבן. זיי זענען אָבער ביידע אַוועק פון לעבן, ווייל דער טויט איז געוואָרן דער לעצטער רינג אין יענעם לאַנגזאַמען טויט־לעבן פּראָצעס וואָס שפּרייט זיך אויס ביי אונדז צווישן מענטשן, וואָס צוליב זייער עליה האָבן מיר געקעמפט קעגן דעם בריטישן מאַנדאַט. און אויב פאַר שמואלס טויט קען מען נאָך געפינען אַ „באַרעכטיקונג" ווייל ער האָט געהאַט היץ, איז פאַר זשעניען נישט געווען קיין שום באַרעכטיקונג. זי איז פּשוט געווען איינזאַם. איינזאַם זענען די אַלע עולים אין אונדזערע לאַגערן וואָס אונדזערע מיניסטאָרן דערמאָנען עס ווי אַ גרויסע דערגרייכונג פון דער מדינה. איינזאַם זענען זיי, ווייל אונדזער פאָלק דאָ טראָגט זיי נישט אַנטקעגן קיין וואַ־רעמקייט. דער אַרבעטער, וואָס זיי זענען אַזוי נאָענט צו אים אין אַלע הינזיכטן, שטרעקט צו זיי אויס אפשר אַ פינגער. אָבער זיי נייטיקן זיך נישט אין אַ פינגער אָדער אַ האַנט. זיי זוכן אַ וואַרעמען בליק און אַ האַרציק וואָרט".

ווי זאָל מען נישט ווערן דערשיטערט פון דעם דאָזיקן בילד? איינזאַם צו זיין אין אייגענעם פאָלק, בעת מיר האָבן געגלייבט, אַז יעדער, וואָס האָט נאָך אַזוי פיל מי דערגרייכט ארץ־ישראל וועט קענען זאָגן: בתוך עמי אנכי יושב: איצט ענדלעך לעב איך צווישן מיינע אייגענע! אַלע מעגלעכע שוועריקייטן האָט מען געקאָנט דערוואַרטן, אָבער נאָר נישט איינזאַמקייט צווישן ברידער, נאָר נישט קאַלטקייט לגבי די ניי־געקומענע.

ג

דער מאָראַלישער ווערט פון אַ מלוכה אָדער געזעלשאַפט ווערט געשאַצט נישט נאָר לויט אירע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע דערגרייכונגען, נישט לויט אירע מיליטערישע און דיפּלאָמאַטישע „דעראָבערונגען". פאַר אונדזערע אויגן זענען דורכ־געגאַנגען שוין נישט איין מלוכה און אימפּעריע, וואָס האָבן דערגרייכט שפּיצן פון דערפאָלג און ניצחון, און זיי זענען נישט געווען און ווערט אפילו די ערד אויף וועלכער זיי זענען געשטאַנען. דער תוך און די צוקונפט פון מדינות ווערט נישט געשאַצט אפילו לויט זייערע גרויסע קולטור־טאַטן און אויפטוען אין וויסנשאַפט און קונסט. די יידישע נביאים האָבן פאַרלאַנגט פון די גרויסע מלוכות, ראשית כל,

עכטע מענטשלעכע באַציִונגען צ ו י ש ן מ ע נ ט ש א ו ן מ ע נ ט ש. טאַקע אין אַרץ־ישראל, אויף ד ע ר אדמת קודש, האָבן די נביאים פאַרדאַמט אַלע יענע מעכטיקע שטאַטן און רעגירונגען, וואָס האָבן געבויט זייער גבורה אויף דערנידע־רונג און צעשטערונג פון מענטשלעכן כבוד און חסד.

אָט מיט דעם יִדישן, אין דורות אויסגעפּרובירטן מאָראַלישן מאַסשטאַב האָבן מיר געמאָסטן אַלע מלוכהשע, און סאָציאַלע אינסטיטוציעס פון דער גויאישער וועלט. מיט אים האָבן מיר קריטיש באַטראַכט די שטורמישע געשעענישן פון דער רוסישער רעוואָלוציע. אין ד ע ם ליכט פון דעם מאַסשטאַב האָט אונדז געפּאַנגען גענומען די אַרץ־ישׂראלדיקע קבוצה, ווײַל זי האָט, ראשית כל, איבערגעבויט און פאַראיידלט די באַציִונגען פון מענטש צו מענטש. פרעגן מיר איצט: ווי אַזוי בילדן זיך די מענטשן־באַציִונגען צווישן ייִד און ייִד, אין דעם נײַעם, פריש־יונגן ייִדישן שטאַט? וואָס פאַר מאָראַלישע קערנדלעך ווערן פאַרזייט אין דעם מלכות ישראל אין זײַן ערשטער אַנטשיידנדיקער תקופה?

דערפאַר טאַקע שטייט מען פאַרוווּנדערט פאַר דעם אָנבליק פון דער דראַמע פון דער יונגער רות און די אַנדערע. פון וואַנען האָט זיך גענומען זייער איינ־זאַמקייט און די קאַלטקייט צו זיי? עס מוזן זײַן אַ סך סיבות דערפון, און איינע פון זיי איז די געשפּאַנטקייט פון די באַציִונגען צו די אַ ר אַ ב ע ר. אמת, אַראַבער שטייען דרויסן פון ייִדישן פאָלק, אָבער נאַכלעסיקייט, ענגהאַרציקייט אָדער פֿײַנט־שאַפט לגבי זיי מוז זיך אויסווירקן אין דעם ייִדישן פאָלק גופא. פון דעם גרויסן מאַטעריאַל וועגן אָט דעם שמערצלעכן ענין לאָמיר אַרויסנעמען איין פאַל, וואָס האָט אויפגערודערט די ישׂראל־פּרעסע.

אין אַ שבת־צו־נאַכט, אין אויגוסט, איז אויסגעבראָכן אַ גרויסער סקאַנדאַל אין יפו. אַ גרופּע ייִדישע סאָלדאַטן האָט זיך אַרײַנגעריסן אין אַ קאַפע אין וועלכן אַ יונגע ייִדישע מיידל איז געזעסן אין דער געזעלשאַפט פון אַ יונגן אַראַבער, און זיי האָבן געפּרוּווט אַרויסשלעפּן זי פון דאָרט מיט גוואַלט. נישט געקוקט אויף דער שפּעטער שעה, נאָך האַלבער נאַכט, האָבן זיך אויפן פּלאַץ תיכף פאַרזאַמלט העכער דרײַ הונדערט ייִדן און אַראַבער. זיי האָבן זיך געוואָרפן איינע אויף די אַנדערע, אַזוי אַז די פּאָליציי איז געווען געצוווּנגען צו שיסן אין דער לופט.

„אָט דער פאַל — האָט געשריבן דער „האַרץ" דעם 9־טן אויגוסט — באַ־ווײַזט, אַז אַ סך פון אונדזערע בירגער האָבן נאָך נישט פאַרשטאַנען דעם כאַראַק־טער און צוזאַמענשטעל פון מדינת ישראל. בעת דער מילחמה, ווען הונדערטער טויזנטער אַראַבער האָבן פאַרלאָזן זייערע הײַזער און דערפאַר און די איבעריקע זענען געווען פאַרשפּאַרט אין געשלאָסענע זאָנעס, האָט זיך אפשר געדוכט, אַז עס זענען מער נישטאָ קיין אַראַבער אין ישׂראל. אָבער דער אמת איז, אַז שוין איצט לעבן בײַ אונדז 170.000 אַראַבער, וואָס זענען גלײַכבאַרעכטיקטע בירגער פון ישׂראל . . .

„און הגם אַזוי איז דאָס געזעץ, האָבן מיר אָבער פּאַקטיש געטאָן זייער ווייניק כדי צוצופּאַסן זיך זעליש צו אָט דער רעאַליטעט. דאָ וועלן נישט העלפן קיין פּאַ־

ליטישע דערקלערונגען; אַלץ הענגט אָפּ פון דער האַלטונג פון דורכשניטלעכן ייִדישן בירגער אין זײַנע טאָג־טעגלעכע באַציִונגען מיט דעם אַראַבער. אַזוי לאַנג ווי דער ייִד מיינט, אַז עס איז נישט שיין צו לאָזן זיך זען אין דער געזעלשאַפט פון אַן אַראַבער אָדער צו באַשעפטיקן אַראַבער בײַ אַרבעט, — וועט דער אַראַבער פאַרבלײַבן פרעמד אין אונדזער מדינה. אָט דער פאַל אין יפו דערמאָנט אונדז דעם זעלישן קלימאַט פון אַמעריקאַנער קו־קלוקס־קלען און לינטש־יוסטיץ..."

דער באַקאַנטער ישראלדיקער דיכטער־פובליציסט נתן אַלטערמאַן האָט פאַר־דאַמט די געשעענישן פון יפו מיט אַ סאַרקאַסטישן ליד וועגן „ריינקייט פון מדות" („דבר" פון 12־טן אויגוסט).

„ווי שיין אַז אַזעלכע ריינע געפילן
וואַכן דאָ אויף מיט אַזאַ כוח...
אַזוי צי אַזוי, — דערלויבט אונדז צו טראַכטן
אַז דאָס איז דער אָנהייב פון גרעסערע טאַטן.

איר קענט נישט דעם כוח פון מוסר,
דאָס איז אַ שווערערע פּעסט ווי קדחת.

מען זאָגט: ס'איז גוט וואָס זיי קאָכן זיך,
דאָס איז געזונטער אינסטינקט און געפיל,
דאָס איז געפיל אין דעם מאַן וואָס האָט
געקעמפט און געזיגט און דעראָבערט אַ היימלאַנד...

יאָ, נישט צום ערשטן מאָל שוין
זענען מיר נשתומם צו זען
ווי מען ברענגט אַרײַן אין דער קליינער נבלה
גרויסע און איידעלע ווערטער...

ד

נישט אַלע ייִדן אין ישראל — און דאָס זאָל זײַן אונדזער שטאָלץ — באַציִען זיך אַזוי צו זייערע שכנים. דוד פּינסקי האָט אָקאָרשט דערציילט („טאָג" 1־טן אָקטאָבער) ווי עס זענען „פאַראַן צווישן די עולים נאָך אַ סך וואָס זענען קראַנק אויף דעם רחמנות־געפיל". די ייִדישע עולים האָבן זיך טאַקע באַזעצט אין די פאַרלאָזענע דערפער, אָבער „דאָס אַלץ איז געטאָן געוואָרן מיט אַן אומרויִקן, האַרץ־נאַגנדיקן געוויסן. עס לעבט זיך זיי אין אַזאַ דאָרף יאָזור נישט שלעכט, אָבער דאָס לעבן גיי זיי נישט אײַן. די איינפאַכע מענטשן פון פאָלק, אַלע מיט ייִדישע הערצער, קענען נישט פאַרגעסן, אַז די אַראַ־בישע באַלעבאַטים פון די דירות און די גאָרטנס זענען איצטער פּליטים. און זיי ווייסן גוט דעם טעם פון זײַן פּליטים, נישט האָבן ווו דעם קאָפּ אָוועקצולייגן".

אָבער פינסקי רופט אָן די טײַערע ייִדן מיט דעם איראָנישן נאָמען „רחמנים בני רחמנים", און ער לאָזט אונדז הערן, אַז דאָס זענען בלויז אויסנאַמען. „אַ סך עולים — זאָגט ער מיט גענוגטואונג — ציִען זיך אַרײַן אין די אַראַבישע הײַזער ווי זיגער, מיט דעם געלעכטער פון זיגער. נישט רחמנים בני רחמנים זענען זיי נאָר נקמה־נעמער, וועמען עס איז אָנגעזאָגט געוואָרן צו געדענקען עמלקן און קיינמאָל אויף אים קיין רחמנות נישט האָבן".

אָט דאָס איז יענע פאַרסמטע לופט אין וועלכער עס לעבן לײדער אַ סך מענטשן פון ישראל. נתן אַלטערמאַן דער דיכטער האָט, ווייזט אויס, טיפער פאַרשטאַנען די געפאַר איידער דער אַנדערער יידישער שרייבער פינסקי. אויב אַזאַ גיפט פון מענטשלעכער בייזקייט שפּרייט זיך אויס לגבי די „פרעמדע", וועט עס זיך נישט אָפּשטעלן בײַ דער גרענעץ פון דעם אייגענעם ישוב. עס וועט פירן צו יענער „איינזאַמקייט" און גלײַכגילטיקייט צווישן די ייִדן גופא, וועלכע רופט זיך אָן די נײַע מגילת רות.

* * *

אָבער עס איז פאַראַן נאָך אַ וויכטיקערע סיבה פאַר אָט דער דערשיינונג בײַ ייִדישע מענטשן. ענגהאַרציקייט קומט פון ענגשאַפט. אין ענגשאַפט קעמפט מען פאַרצווייפלט פאַר זיך אַליין. דער אָנשטורעם פון עולים קיין ישראל האָט צערודערט די נאָרמאַלע באַציונגען צווישן די אַלט־איינגעזעסענע און די צוגעקומענע, האָט איינגעבראָכן דעם מאָראַלישן סדר אין דער ייִדישער געזעלשאַפט. אַ פּראָצעס פון קבוץ גליות טאָר נישט אָנגיין אין דער אַטמאָספער פון כאַאָס, פון ליידן און פּײַן בײַ די אימיגראַנטן, פון מורא און שולד־געפיל בײַ די תושבים. עס קען נישט געמאָלט זײַן קיין אויפבוי פון ישראל אויפן חורבן פון די סאַמע יסודות פון ייִדישן דורותדיקן לעבן.

נישט קיין קלענערער ווי משה סמילאַנסקי וואָס האָט אויסגעטראָגן און אויסגעוויטיקט דעם ישוב פון א"י, האָט דאָ נישט לאַנג דערקלערט: וואָלטן מיר אַרײַנגעבראַכט אין דעם ערשטן יאָר פון אונדזער מדינה־לעבן נאָר איין הונדערט טויזנט עולים, מיט אַן ערנסטן אויסוואַל פון קאַנדידאַטן, וואָלט איצט געווען שטאַרקער סײַ די לאַגע פון די עולים סײַ די לאַגע פון לאַנד". און פונדעסטוועגן גייט אָן אַ ליידנשאַפטלעכע פּראָפּאַגאַנדע פאַר אַ אומבאַשרענקטער אימיגראַציע קיין ישראל. די אימיגראַציע ווערט דערמיט אַ ריין־פּאָליטישע, אַן עמאָציאָנעלע, וואָס שטעלט אין געפאַר אַלע אידעען פון גאולת הארץ אָדער גאולת העם.

עס איז נשתומם צו ווערן וואָס אַפילו שרײַבער, וואָס האָבן קיינמאָל נישט געזינדיקט מיט צופיל איבערגעגעבנקייט צום ציוניזם, האָבן זיך אויך אָנגעשלאָסן אָן דעם כאָר פון די לײַכטזיניקע עליה־פּראָפּאַגאַנדיסטן. קומט דער בונדיסט

ד״ר עמאַנועל פּאַט (אין „וועקער״ פון 15־טן אָקטאָבער) און רופט אויס: „מער הילף פאַר די עמיגראַנטן! מער קאַפּיטאַל אויף קאָלאָניזירן דעם באָדן! און נישט חס וחלילה אָפּשטעלן אָט די דאָזיקע אימיגראַציע״. ע. פּאַטן גייט עס הויפּטזעכלעך וועגן ראַטעווען 20 טויזנט יידן פון פּוילן כדי זיי זאָלן קענען קומען צו אַ לעבעדיקן יידישן ישוב אין ישראל. אָבער ער טראַכט נישט וועגן די פאָלגן פון אַזעלכע „פּאָליטישע אַקציעס״ פאַר דעם ישוב אין ישראל גופא, גלײַכצײַטיק באַרעכטיקט ער נישט יעטוועדע עמיגראַציע, למשל, פון די יידן פון טערקײַ, אַלזשיר, מאַראָקאָ. אַזאַ עמיגראַציע־פּאַניק דערקלערט ער פאַר שעדלעך און פאַרברעכעריש ווײַל זי „באַשווערט די אַזוי אויך ביטערע עולים־סיטואַציע אין ישראל״. אויב עס איז שעדלעך פאַר אַנדערע יידן, פאַרוואָס איז עס גוט פאַר פּוילישע יידן? עס איז שווער זיך אָפּצוזאָגן פון דעם געדאַנק, אַז דאָ רעדט מער שנאת מאָסקווע ווי אהבת ישראל.

אוודאי מוז מען זוכן אַן אויסוועג פאַר אונדזערע ברידער אין אייראָפּע; אוודאי מוז אָט די אויפגאַבע ווערן איינע פון די צענטראַלסטע אין אונדזער לעבן. אָבער מען טאָר דערביי נישט פאַרלירן דעם קאָפּ און פאַרגעסן די וואָרנונג פון משה סמילאַנסקי. די אויפגאַבע איז צו זוכן און צו געפינען פאַר די וואַנדערער פון אייראָפּע נאָך אַ לאַנד אָדער לענדער פאַר קאָנצענטרירטער יידישער קאָלאָניזאַציע, די אויפגאַבע איז נישט צו „פאַרשפּאַרן״ פאַר יידן אַלע לענדער פון דער וועלט כדי אָנצופילן איבער אַלע ברעגעס ישראל. די אויפגאַבע איז אויפצורײַסן די פאַרשלאָסענע טויערן פון די פאַסיקע לענדער כדי צו שאַפן פאַר יידן נײַע שעפערישע מעגלעכקייטן, און גלײַכצײַטיק דערלײַכטערן די אומדערטרעגלעכע לאַסט פון ישראל. אַ נײַע תקופה פון דער יידישער געשיכטע האָט זיך אָנגעהויבן מיט דעם אויפקום פון מדינת ישראל; אָבער די תקופה איז פול מיט דראָענדיקע סכנות און בלוטיקע וואָרנונגען. טאָרן מיר נישט אין אַזאַ צײַט פאַרשמעלערן דעם בליק פון יידישע מענטשן און אַרומצאַמען זיי מיט די גרענעצן פון ישראל. טאָרן מיר נישט באַפרײַען די פעלקער און די רעגירונגען פון זייער אַבסאָלוטער פליכט לגבי אונדזער פאָלק, וואָס פאָדערט נישט ווייניקער ווי אַן אָפענע וועלט פאַר אונדז. דאָס איז די פאָדערונג וואָס שרײַט צו אונדז אַרויס פון די שטומע טראַגעדיעס פון די יידישע איינזאַמע מענטשן.

(„אויפן שוועל״, דעצעמבער 1949).

ווילנע און ירושלים

פאַראַן אַ וווּנדערבאַרער שטריך אין דער געשיכטע פון יידישן פאָלק, אַ שטריך וואָס טיילט עס אָפּ פון דער געשיכטע פון אַנדערע פעלקער. נישט געקוקט אויף זײַנע וואַגלעניש דורך לענדער און דורות, נישט געקוקט אויף די פאַרשיידענע פאָרמען און לבושים פון זײַן לעבן, בלײַבט אונדזער פאָלק אין גײַסטיקן תוך אײנהייטלעך. פונקט אַזוי ווי דער פיזישער קערפּער האַלט זיך אויף דער אומאויפהערלעכער צירקולאַציע פון בלוט, פונקט אַזוי הערט נישט אויף דער אייביקער קרײַזלויף פון גײַסטיקן בלוט אין דער יידישער געשיכטע. די קעגנוואַרט איז בײַ אונדז קײנמאָל נישט געווען שאַרף אָפּגעשיידט פון דער פאַרגאַנגענהייט: מיר האָבן גלײַכצײַטיק געלעבט אין זיי ביידן.

די צוויי גרעסטע געשעענישן אין אונדזער עבר — יציאת מיצרים און מתן תורה — ווערן אין דער יידישער אמונה און פאָלקס־נשמה נישט באַטראַכט ווי עפּעס זיכרונות, וועלכע מען דערמאָנט בײַ אַ פּאַסיקער געלעגנהייט. לגבי אָט די געשעענישן זענען געזאָגט געוואָרן די פּײַערלעכע ווערטער: חייב אדם לראות את עצמו כאלו... דער ייִד, אין אַלע דורות פון נעכטן און פון הײַנט און מאָרגן, מוז באַטראַכטן זיך ווי ווען ער פּערזענלעך וואָלט בײַגעווינט סײַ דעם מאַרש פון מיצרים צו דער פרײַהייט און סײַ די פּראָקלאַמירונג פון דער תורה אויפן באַרג סיני. עס האַנדלט זיך נישט וועגן היסטאָרישע דערינערונגען; עס האַנדלט זיך וועגן שטענדיקער פּערזענלעכער איבערלעבונג פון יענע גרויסע געשעענישן. ווען דאָס פאָלק לייענט די מגילה, אָדער זאָגט די הגדה, אָדער פאַרטיפט זיך אין די קינות, — זענען די מגילות, הגדות און קינות נישט קיין דאָקומענטן פון דעם עבר אַליין; זיי זענען צוגלײַך דערמאָנונגען וועגן דער הײַנטיקער יידישער געשיכטע און וועגווײַזער צו דער צוקונפט. מיר זײַנען אַ היסטאָריש פאָלק אין דעם זינען וואָס אונדזער היסטאָריע לעבט מיט אונדז שטענדיק.

שמעון דובנאָוו דער היסטאָריקער האָט באַוויזן, ווי דער גײַסטיקער יידישער צענטער האָט זיך, אין לויף פון די דורות, אַריבערגעטראָגן פון איין לאַנד צום אַנדערן, און ווי דאָס גײַסטיקע ליכט איז אַ דאַנק דעם קײן מאָל נישט אויסגעלאָשן געוואָרן. ער האָט געזען אין דער דאָזיקער דערשײַנונג אַ געזעץ פון דער יידישער געשיכטע. אָבער דאָס געזעץ פון דער יידישער געשיכטע האָט אַנטפּלעקט נאָך אַ טיפערן אינהאַלט. נישט נאָר האָבן די גײַסטיקע צענטערס פון נצח ישראל געוואַנדערט און פאַרפעסטיקט זיך אין פאַרשיידענע לענדער, נאָר יעדעס מאָל האָט יעדער נײַער צענטער אַרײַנגענומען אין זיך דעם גאַנצן רײַכטום פון די פריערדיקע.

גוואַלטיק־לאַנג איז געווען דער וועג פון דער ייִדישער אויסשפּרייטונג: ארץ־ישראל און בבל; אַלעקסאַנדריע און שפּאַניע; פראַנקרייך און איטאַליע; האָלאַנד און דייטשלאַנד; פּוילן און רוסלאַנד. און אין יעדן נייעם לעבנס־פּלאַץ, נישט געקוקט אויף רדיפות און גרושים, האָט דאָס ייִדנטום געשלאָגן טיפע וואָרצלען אין דער ערד און אַרויסגעבראַכט אַ גרויסע שעפערישע קראַפט פאַר זיך און פאַר דער וועלט. אין בבל האָבן זיי געטראָגן אין זיך דעם גייסט פון ירושלים, און זיי האָבן גלייכצייטיק געשאַפן דאָס גראַנדיעזע ווערק פון תלמוד בבלי. אין שפּאַניע האָבן זיי זיך צוגעהערט צו די שטימען פון ירושלים און בבל, און זיי האָבן געבויט דעם אייגענעם ייִדישן שפּאַנישן היכל פון תורה, פילאָזאָפיע און דיכטונג. אין פראַנקרייך און אין דייטשלאַנד האָבן די חכמים, די גזועצלערער, די מאַרטירער אַריינגעזאַפּט אין זיך די גאַנצע עשירות פון די פריערדיקע דורות כדי איבערצוגעבן די ווייטערדיקע אַ באַרייכערטע און נאָך מער פאַרטיפטע ייִדישע קולטור. מיט דאַנקבאַרקייט האָבן עס אויפגענומען די ייִדן פון פּוילן און רוסלאַנד כדי אויף יענעם יסוד ווייטער צו בילדן דאָס הויז פון ייִדישער תורה און קולטור.

אַט אַזוי איז אויסגעוואַקסן ווילנע, וואָס דאָס פאָלק אַליין — אין ענוות און אין שטאָלץ — האָט אָנגערופן „ירושלים דליטע". אין דעם דאָזיקן צווייפאַכן נאָמען האָט ווילנע (און דערמיט דאָס גאַנצע ייִדישע פאָלק פון מיזרח־אייראָפּע!) קלאָר אָנגעדייט, אַז עס גייט פאַרויס, אַז עס איז אַ גייסטיקער צענטער מיט אייגענעם שעפערישן כוח, אָבער, אַז עס טראָגט אין זיך אַלע אײדעלסטע זאַפטן און פרוכטן פון דער ייִדישער געשיכטע ווי זיי האָבן זיך קריסטאַליזירט זינט... ירושלים.

דערפאַר איז „ווילנע" געוואָרן אַ סימבאָל פון אַלע שעפערישע שטראָמען פון ייִדישן גייסט. ווילנע איז געווען אַ ים פון רעליגיעזער לומדות און קענטשאַפט; ווילנע איז געווען אַ מעכטיקער פלאַץ פאַר השכלה און דער אמתער הכמת ישראל. ווילנע האָט געלייגט גרונט־שטיינער פאַר דער ייִדישער סאָציאַליסטישער און אַרבעטער־באַוועגונג. ווילנע האָט געהאָלפן בויען די ייִדיש־נאַציאָנאַלע באַוועגונג. אין ווילנע איז פאַרמירט געוואָרן דער יסוד פאַר דער וועלטלעכער ייִדישער קולטור אין ייִדיש. אין ווילנע איז גייסטיקייט געווען דאָס טעגלעכע ברויט פון דעם ייִדן. אין ווילנע האָט מען געלעבט פאָלקסטימלעך־נאַציאָנאַל, און גלייכצייטיק מיט עכטער אינטערנאַציאָנאַלער באַציִונג צו דער מענטשהייט.

אוודאי איז נישט אַלץ געגאַנגען כשורה אויך אין דעם מיזרח־אייראָפּעישן ייִדנטום. נישט אומזיסט האָבן אַזוי פיל ייִדישע שרייבער, וואָרטזאָגער, מדריכים געמוזט זאָגן מוסר דעם אייגענעם פאָלק. אָבער איבער דעם פאָלק האָט געשוועבט די אײדעלע לופט פון מאָראַליש־רעליגיעזער און סאָציאַלער אחריות, און ווילנע האָט אויף קיין איין מינוט נישט פאַרגעסן איר יחוס פון ירושלים. דער נוסח פון לעבן האָט זיך געענדערט, אָבער דער מקור איז געבליבן דער זעלביקער, און אַז הירש לעקערט איז געפאַלן אַ קרבן פאַר דער רעוואָלוציאָנערער ייִדישער אַרבעטערשאַפט, האָט דער דיכטער ליעסין געקענט מיט רעכט אים צוציילן צו די אַמאָ־

ליקע ה ר ו ג י מ ל כ ו ת. און ווי נאָר די דאָזיקע צוויי ווערטער ווערן אַרויסגערעדט, צינדט זיך אָן אין זכרון יענער פֿײַער פֿון פֿרומער העלדישקייט וואָס האָט געפֿלאַקערט דורך דער גאַנצער ייִדישער געשיכטע: פֿון ארץ־ישראל איבער אַלע מיטלאַלטערלעכע געטאָס ביז צו רוסלאַנד און ווילנע פֿון אונדזער יאָרהונדערט.

⁂

מיט דעם אויפֿקום פֿון מדינת ישראל האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ שאַרפֿן ריס די נײַע תקופֿה אין אונדזער פֿאָלק. נישטאָ קיינער וואָס זאָל לייקענען דעם גרויסן פֿאַרנעם פֿון דעם דאָזיקן אומשווונג אין דער ייִדישער געשיכטע. אויפֿן ערשטן פּלאַץ אין מדינת ישראל טרעט ווידער אַרויס י ר ו ש ל י ם, — און מיט אַ פֿאַר־זאָרגטן געמיט פֿרעגן מיר: צי וועט אויך ירושלים פֿון אונדזער צײַט אויספֿירן דאָס געזעץ פֿון דער ייִדישער געשיכטע? צי וועט עס נאָכטאָן די אַלע גרויסע צענטערס פֿון די תּפֿוצות ישראל און אַרײַנזאַפּן אין זיך אויך זייערע דערגרייכונגען און תורות כּדי צו שפּאַנען ווײַטער — אָדער וועט עס אָפּווענדן זיך פֿון זיי און וועלן שאַפֿן פֿאַר זיך אַ „נײַעם" וועג וואָס איז אין תּוך דער וועג פֿון דער אַלטער, פֿאַראולטיילטער ציוויליזאַציע? מיט אַנדערע ווערטער, צי איז ירושלים פֿון דער מדינת ישראל גרייט אַרײַנצונעמען אין זיך און ווײַטער אַנטוויקלען די עשירות און פֿאָלקסטימלעכקייט פֿון „ווילנע", — און דאָס הייסט זײַן אין אַ גרויסע מאָס אַ ו ו י ל נ ע ד י ש ר א ל?

וואָרום אין וואָס איז באַשטאַנען דער גײַסטיקער מהות פֿון דעם ווילנער ייִדי־שן פֿאָלק? ער איז באַשטאַנען אין אַ זייער ערנסטער באַציונג פֿון פֿאָלק צו די גײַסטיקע פֿראַגן פֿון לעבן; און עס איז געווען אויך אַ גײַסטיקע קולטור פֿון אַ הויכער מדרגה. דער ייִד איז געווען אַנטי־מיליטאַריסט און אַנטי־נאַציאָנאַליס־טיש. וואָס מער ער האָט פֿאַרטיפֿט זײַן נאַציאָנאַלע קולטור, אַלץ מער האָט ער זיך געפֿילט אין איינקלאַנג מיט דער מענטשהייט און האָט געלעכצט נאָך איר. וואָס טיפֿער ער איז געווען איבערגעגעבן צו סאָציאַלע אידעען, אַלץ מער האָט זיך „ווילנע" אויסגעבונדן מיט די ייִדישע מאַסן פֿון אַרבעטער און פֿאָלקס־מענטש.

אַ סך פֿון די דאָזיקע פֿונדאַמענטאַלע אידעען זײַנען טאַקע אַריבערגענומען געוואָרן קיין ארץ־ישראל, און איינע פֿון זיי איז הײַנט וויכטיק צו דערמאָנען. דער גרויסער אויפֿטו פֿון די קבוצות און פֿון דער הסתדרות — אָן וועלכע עס וואָלט נישט געווען קיין מדינת ישראל — איז געקומען אַ דאַנק די אידעען און די קרבנות פֿון די אַ ר ב ע ט ע ר ־ ציוניסטן פֿון אַלע קרייזן. אָבער פֿון וואַנעט האָבן זיך גענומען אין רוסלאַנד, פּוילן און גאַליציע ציוניסטן־סאָציאַליסטן אויב עס וואָלט נישט געווען געבוירן פֿריער דער ייִדישער סאָציאַליסטישער „בונד"? דער ציוניזם איז לכתּחילה געווען אַ ריין־נאַציאָנאַלע באַוועגונג, און זײַן סאָציאַ־ליסטישע באַפֿאַרבונג האָט ער בהדרגהדיק באַקומען אונטער דעם איינפֿלוס פֿון דער י י ד י ש ע ר סאָציאַליסטישער באַוועגונג. די רעוואָלוציע וואָס האָט זיך

אַנגעהויבן אין איין לאַגער פון ייִדישן האַרעפּאַשנעם פאָלק, האָט זיך שפּעטער אַריבערגעטראָגן אין די רייען פון פּועלי ציוניזם. ווער ווייסט וויפל קערנדלעך פון בונדישן האַרץ, בלוט און נשמה־פּײַער זײַנען אומבאַוווּסט פאַר ביידע צדדים פאַרזייט געוואָרן אין דער ארץ־ישׂראל־ערד! (פּונקט אַזוי ווי די קבוצה אין ארץ־ישׂראל האָט אין די ערשטע צײַטן געשפּירט אויף זיך דעם אײַנפלוס פון די רוסי־שע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן).

אַ שטיק „ווילנע" איז טאַקע פאַרפלאַנצט געוואָרן אין ישׂראל, אָבער — צי זעט מען נישט ווי עס בלאָזן הײַנט אַנדערע ווינטן וואָס ווילן זיך אָפּשיידן פון יענעם „גלות"־גײַסט און טראַדיציע? צי איז נישט אַרײַנגעטראָטן אַזאַ פּאַטאַלע שיידונג מיט דער גרינגער און פּײַנטלעכער באַציִונג צו דער ייִדישער פאָלק־שפּראַך? צי זעט מען נישט איין, אַז עס האַנדלט זיך נישט נאָר וועגן מאַמע־לשון, נאָר וועגן דער מאַמע גופא, וועלכע מען איז גרייט איבערצולאָזן אין די צעשטערטע תפוצות ישׂראל, „אַן עלנטע, פון אַלעמען פאַרלאָזן". צי פאַרשטייט מען נישט, אַז די ייִדישע מאַמע פון הײַנט וועט — נישט ווייניקער ווי די אַמאָליקע מוטער רחל — טרויערן אויף איר איינזאַמקייט און „וויינען" אויף אירע קינדער וואָס זײַנען אַוועק, צווישן די מיליאָנען קדושים?

***

מאָדנע שטימען הערן זיך אין דעם געוועב פון דער נײַער ישׂראל־ציוויליזאַציע, און דווקא אין דער העברעישער שפּראַך. עס האַלט זיך אין אָרגאַניזירן און קריסטאַליזירן אַ באַוועגונג פון ישׂראל־יוגנט וואָס וויל זיך אין פּרינציפּ אָפּשיידן פון דעם „דרויסנדיקן" ייִדישן פאָלק. אָט די „תנועת העברים" פירט דורך אַ שאַרפן שטריך צווישן זיך ווי דעם עכטן העברעישן פאָלק און די „יהודים" פון גלות אין דער גאַנצער ייִדישער געשיכטע. אין דעם יאַנואַר־נומער פון זייער זשורנאַל „אַלף"ריידן זיי, למשל, וועגן דער צוקונפט פון ליטעראַטור אין ישׂראל, און זיי פאַרוואַרפן נישט נאָר די ליטעראַטור אין ייִדיש, נאָר אויך די „ספרות יהודית בלשון עברית", ד"ה אויך די גאַנצע ה ע ב ר ע י ש ע ליטעראַטור וואָס איז געשאַפן פון נישט אין ישׂראל געבוירענע ייִדן.

„די העברעישע יוגנט אין לאַנד — דערקלערן זיי — איז נישט קיין המשך פון אירע עלטערן. די ליטעראַרישע ווערטן אויף וועלכע מען דערציט אונדז, זײַ־נען אונדז פרעמד, גיבן נישט קיין שפּײַז אונדזער גײַסט און דערלאָזן נישט צו אַנטוויקלען דעם עכט־העברעישן שעפערישן כוח". עס איז נישט פאַראַן קיין שום איינהייטלעך־ייִדישע וועלט־קולטור, און די עולים וואָס שטראָמען אַרײַן קיין ישׂראל פאַרשטאַרקן נאָך דעם טיפן אונטערשייד צווישן די וו ע ל ט־ייִדן און די העברעער פון ל אַ נ ד. „די מדינת ישׂראל, ווי יעטוועדעס לאַנד פון אימי־גראַציע, אַנטהאַלט אין זיך צוויי אַרטן ווירקלעכקייט: די העברעישע ווירקלעכקייט פון די אין לאַנד־געבוירענע, און די ייִדישע ווירקלעכקייט פון די אימיגראַנטן.

דער דור פון אימיגראַנטן איז פאַרבונדן מיט דער קולטור פון דעם ייִדישן געטאָ אין מיזרח אייראָפּע („ווילנע”), און בכלל מיט די גײַסטיקע ווערטן פון גלות וואָס זײַנען קלאַסישע עפּאָכע איז באַקאַנט אונטערן נאָמען תקופת בית שני. דער העברעער־דור פילט זיך אָבער פרעמד לגבי אַלע יענע ווערטן; ער פילט אַ נאָענטע קרובהשאַפט צו דער אַמאָליקער העברעישער תקופה פון די מלכים און שופטים, אַ תקופה וואָס איז געווען פ אַ ר דעם אויפקום פון וועלט־ייִדנטום”.

און ווען די וואָרט־פירער פון אָט דער „יוגנט” ריידן וועגן דערציונג, דערקלערן זיי ווידער: „די גאַנצע ייִדישקייט (יהדות) מיט אַלע אירע ווערטן און שאַפונגען פון דער היסטאָרישער ירושה איז פ ר ע מ ד צו אונדזער יוגנט אין סאַמע מקור. ווייל די געזעלשאַפטלעכע ווירקלעכקייט פון וועלכער זי שטאַמט און אין וועלכער זי וואַקסט אַרײַן, שטייט אין אַ פולשטענדיקער סתירה צו דער וועלט־ייִדישער ווירקלעכקייט. אָט די ייִדישקייט וואָס באַזיצט נישט קיין פאָטערלאַנד און נישט קיין טעריטאָריע און נישט קיין שפּראַך, קען נישט זײַן דער יסוד פאַר דער העברעער־יוגנט וואָס באַזיצט דווקא אַ פאָטערלאַנד מיט אַ לאַנד און מיט אַ שפּראַך. נישט מיט יענער ייִדישקייט — „צי זי איז אַ פרומע, אַ ציוניסטישע אָדער אַ ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע — וועט זיך דאָ אויסבויען אַ נײַע געזונטע נאַציע”.

און זאָל מען נישט זאָגן, אַז די רייד קומען פון צופעליקע, פון צעדרייטע מענטשן. אַ. מירקין, אַ פירער פון דער מפא”י, האָט אָקאָרשט עפנטלעך דערקלערט, אַז „דער וואָס קען אונדזער יוגנט פון דער נאָענט, ווייס, אַז אָט די יוגנט, וואָס האָט אַנטפּלעקט אַזאַ גרויסן זעלישן כוח בעת דער מילחמה, איז ווילד־פרעמד צו די גײַסטיקע און מאָראַלישע ווערטן פון ייִדישקייט וואָס צוליב זיי האָט זיך פאַרגאָסן דאָס בלוט”. עס קומען אָן אַלץ מער בריוו פון יִ ד י ש ע פאָלקס־מענטשן אין ישראל וואָס שילדערן מיט טרויער אָט דעם צושטאַנד.

לאָמיר אויסהערן בקיצור נאָך איינעם פון זיי. „די פראַגע בײַ אונדז איז וועגן דער גרויסער ירושה, וואָס איז געבליבן נאָכן אויסגעשאָכטענעם פאָלק, די ירושה פון דורות, וואָס דאָ אין לאַנד אײַלט מען זיך נישט אַרויסצורוקן די תביעות פון יורשים. מיטן אויפקום פון מדינת ישראל איז שטאַרק געוואָרן די טענדענץ פון „ככל הגויים”; שטעקט דאָ נישט די געפאַר פון אויפקום פון נײַע יִ ד י ש ע ג ו יי ם? איך קען נישט אָנרופן עס ייִדיש לעבן, ווען אַ בחור דאָ דערצויגן פילט נישט, אַז ער איז אַ רינג אין קייט וואָס רופט זיך אָן פאָלק. אָבער צווײַגן קענען נישט טענהן, אַז זיי אָנערקענען נישט די וואָרצלען, אָדער זיי ווילן מיט דעם שטאַם נישט האָבן צו טאָן. איך האָף, אַז אונדזער עבר אין גלות איז גענוג שטאַרק צו מאָנען זײַנע רעכט און וועט עס אײַנמאָנען. ווײַל ער האָט אין זיך ווערטן, אַן אומזיכטבאַרע מיסטיק, וואָס איז אונדז בײַגעשטאַנען אין אַלע צײַטן, און וואָס מיר דאַרפן איר דאָ”.

*
**

אַזוי שטייט טאָקע די גײַסטיקע פראַגע אין ישראל: אונדזער עבר אין גלות — און מיר רופֿן עס אָן ווילנע — מוז מאָנען זײַנע רעכט. ער מוז עס טאָן נישט מיט הכנעה און אַ געפּיל פֿון שולד, נאָר רויִק און שטאָלץ אין די העכסטע אינ־טערעסן פֿון אונדזער אייננהײַטלעך פֿאָלק, און טאַקע פֿון ירושלים גופא. אָט אַזוי ווי דאָס ייִדישע פֿאָלק פֿון ווילנע האָט איבערגענומען אַמאָל די נביאישע אידעאַלן פֿון אַלטן ירושלים, האָט זיי איבערגענומען און איבערגעגאָסן אין די דינאַמישע פֿאָרמען פֿון מאָדערנעם ייִדנטום, פּונקט אַזוי דאַרף דאָס נײַע אויפֿקומענדיקע ירושלים איבערנעמען די טראַדיציעס פֿון די אַלע וואָס האָבן אַזוי שעפֿעריש גע־לעבט און זענען אַזוי הייליק געשטאָרבן אין ווילנע.

פֿאַר אַזאַ ייִדיש־נאַציאָנאַלן און סאָציאַלן סיסטעם קעמפֿט אויך די פֿרײַ־לאַנד באַוועגונג. זי פֿאָלגט נאָך מיט ברידערלעכע אויגן יעדן שריט און יעדע שטים וואָס קומט פֿון ישראל. זי וויל אונטערשטיצן אַ ייִדיש לעבן אין וועלכן די גײַסטיקע טאַטן פֿון דער ייִדישער געשיכטע פֿאַרבינדן זיך מיט אַ נײַער העראָאישער ווירקלעכקייט. אָבער — מיר אין „פֿרײַלאַנד" זעען צו מיט זאָרג ווי שווער עס גייט אָן אין ישראל דער קאַמף צווישן ווילנע און ירושלים, און מיר ווייסן נישט ווי ער וועט זיך ווײַטער אַנטוויקלען. איז עס אַ היסטאָרישע פֿליכט צו פֿאַרשאַפֿן פֿאַרן פֿאָלק נײַע ישובים אין וועלכע דער קאַמף וועט נישט אויפֿקומען.

די פֿרײַלאַנד־באַוועגונג האָט געגנוג מאָטיוון צוליב וועלכע זי מוז זוכן נאָך אַ טעריטאָריע אָדער טעריטאָריעס פֿאַר אונדזערע היימלאָזע. אָבער איינע, און אפשר די וויכטיקסטע, פֿון די אורזאַכן איז — צו געפֿינען אַ מקום מקלט פֿאַר דער היימלאָזער ייִדישער פֿאָלקס־קולטור. זי וויל נישט אונטערגיין, אפֿילו נישט פֿאַר דעם פּרײַז פֿון ישראל. זי לעבט און זי אָטעמט, אָבער זי נייטיקט זיך ווידער אין ערד אונטער די פֿיס. זי זוכט, דערווײַלע אומבאַוווסטזיניק, אַ פּלאַץ וווּ דאָס פֿאָלק און זײַן ייִדישע שפּראַך, וווּ די וואַרעמע ייִדישע מענטשלעכקייט און דאָס ערלעכע ייִדישע לעבן זאָלן ווידער אָנהייבן בליִען: אַזאַ פּלאַץ פֿאַרן ייִדישן יחיד, פֿאַר דעם ייִדישן קינד, פֿאַר דעם ייִדישן כלל מוז געפֿינען ווערן. לאָמיר עס זוכן און געפֿינען מיט כּוח פֿון ווילנע, און מיט דער פֿאַרשטענדעניש פֿון ירושלים.

(„אויפֿן שוועל". אַפּריל 1950)

ווילנע און אַמעריקע

אַ מערקווירדיקע דערשײַנונג אַנטפּלעקט זיך פֿאַר אונדזערע אויגן דאָ אין אַמעריקע: דאָס דערוואַכן פֿון אַ נײַעם טיפֿן אינטערעס צו מ י ז ר ח ־ א י י ר אָ פּ ע. דער אויפֿקום פֿון מדינת ישראל האָט אַרײַנגעבראַכט אַ זעליש־נאַציאָנאַלע אויפֿרודערונג אין די מאַסן פֿון אַמעריקאַנער ייִדן; ירושלים און ישראל איבן אויס אַ גרויסע מאַכט איבער די הערצער פֿון כמעט אַלע ייִדישע מענטשן אין אַמעריקע. און דאָך, גלײַכצײַטיק ־דערמיט, קומט אויף און עס וואַקסט זיך פֿונאַנדער אין דעם אַמעריקאַנער קיבוץ אַ בענקשאַפֿט נאָך ווילנע, נאָך מיזרח־אייראָפּע, נאָך יענע גײַסטיקע און נשמה־ווערטן וואָס זענען כמעט ווי אַוועק פֿון אונדז.

מען האָט געקענט מורא האָבן, אַז נאָך דעם גוואַלטיקן חורבן פֿון די מילחמה־יאָרן וועט דאָס מיזרח־אייראָפּעיִשע ייִדנטום זיך פֿאַרוואַנדלען אין אַ פֿאַרזונקענעם קאָנטינגענט. דאָס ייִדנטום איז פֿאַרניכטעט געוואָרן מיט שווערד און פֿײַער, זײַנע לעצטע רעשטלעך האָבן זיך צעשפּרייט איבער דער וועלט, און פֿון דער אַמאָליקער שטאַרקער ייִדישער וועלט וועט פֿאַרבלײַבן נאָר אַ זיכרון און אַ לעגענדע. מען וועט איר שטעלן גרויסאַרטיקע מצבות, מען וועט איר באַזינגען אין פּראָזע און ליד — און מען וועט אָנהייבן מיט טרויער פֿאַרגעסן אין איר. צו אונדזער פֿרייד און שטאָלץ איז עס נישט אַזוי. דאָס ייִדישע מיזרח־אייראָפּע לעבט ווײַטער. נאָך מער: עס זײַנען שוין פֿאַראַן גענוג באַווײַזן אַז אָט יענער ייִד פֿון ווילנע, קאָוונע, וואַרשע, מינסק, ביאַליסטאָק, טשערנאָוויץ וועט אויסאיבן זײַן רעאַלן אײַנפֿלוס אויף דער ווײַטערדיקער אַנטוויקלונג פֿון ייִדישן לעבן.

אַמאָל, אין דעם סאַמע אָנהייב פֿון ציוניזם, האָט אחד העם געחלומט וועגן דעם, אַז אַ באַנײַט ארץ־ישראל וועט ווערן אַ „גײַסטיקער צענטער" פֿאַר אַלע תפוצות ישראל, דער מרכז רוחני וואָס וועט מיט זײַן קולטורעלער און מאָראַלישער פּראַכט באַשטראַלן און שטאַרקן אַלע ייִדישע ישובים אין גלות. ארץ־ישראל איז טאַקע הײַנט צו טאָג געוואָרן אַ צענטער אין דעם אַלוועלטלעכן ייִדישן דענקען און פֿילן, אָבער עס איז שווער צו זאָגן צי עס גייט ווערן אויך אַ ג ײַ ס ט י ק ע ר צענטער ווי אחד העם האָט געטראַכט. איינע פֿון די הויפּט־סיבות דערבײַ איז די העברעיִשע שפּראַך, אין וועלכער ישראל ווערט געבויט, אַ שפּראַך, וואָס שטעלט זיך אַוועק ווי אַ מחיצה, ווי אַ שיידוואַנט צווישן דעם ישראל־ייִד און דעם ייִד פֿון דער גרויסער וועלט. וואָס פֿאַר אַ גײַסטיקע באַאײַנפֿלוסונג קען קומען פֿון דער ישראל־קולטור ווען די מיליאָנען ייִדן און זייער יוגנט קענען נישט פֿאַרשטיין אפֿילו דעם לשון אין וועלכער מען רעדט צו זיי?

אָבער דאָ מישט זיך אַרײַן די ייִדישע געשיכטע און דערקלערט: אַ גײַסטיקער

צענטער, אַ מרכז רוחני, איז פֿאַראַן שוין טויזנט יאָר לאַנג אין מיזרח־אייראָפּע, אין די שטעט און שטעטלעך פֿון אַמאָליקן רוסלאַנד, ליטע, פּוילן, רומעניע, גאַליציע; אין די אומצייליקע ישיבות, לערן־אַנשטאַלטן, וועלטלעכע אינסטיטוציעס, סאָציאַלע קאַמף־אָרגאַניזאַציעס פֿון יענע ישובים. זיי זענען פֿאַרן יידישן פֿאָלק בשום אופן נישט קיין „פֿאַרזונקענע" וועלט, און זייער שײַן דרינגט דורך אפילו די מיט טויט און פֿאַרניכטונג פֿאַרנעפּלטע הימלען. זאָל זײַן אַז די לעבעדיקע טרעגער פֿון יענער הערלעכער יידישער ציוויליזאַציע זענען אַוועק פֿון דער וועלט, אָבער זייער ממשותדיקע עקזיסטענץ און זייער דראַנג צום אייביקן לעבן זענען פֿאַרבליבן און ווירקן ווײַטער אין דעם יידישן וועלט־פֿאָלק. נישט ווי טויטע, נאָר ווי לעבעדיקע באַהערשן זיי דעם געמיט און דעם גײַסט פֿון די לעבעדיקע. צו זייערע אומהערבאַרע פֿאָדערונגען הערן מיר זיך צו מיט דעם עכטן, אומפֿאַרפֿעלשטן אינסטינקט פֿון אַ לעבעדיקן פֿאָלק.

עס איז קיין צווייפֿל נישט: מיר וועלן איצט האָבן צוויי גײַסטיקע צענטערס אין אונדזער שפּעטרישער אַנטוויקלונג. דער אַקטיווער אָנזעעוודיקער, מיט רום באַלויכטענער צענטער פֿון ירושלים, — און דער אומזעבאַרער, שטילער, מיטן כוח פֿון דורות ווירקנדיקער צענטער פֿון מיזרח־אייראָפּע, פֿון ווילנע. עס איז נישט וויכטיק איצט צו אַנטשיידן וועמען פֿון זיי ביידן וועט ווירקן צום מייסטן אויף דער ווײַטערדיקער געשטאַלטיקונג פֿון יידישן פֿאָלק: צי דער נגלה צי דער נסתר, צי דער אָפֿענער צענטער אין ישׂראל, צי דער פֿאַרהוילענער אין די טיפֿעניש פֿון פֿאָלק. אָבער זיי ב י י ד ע וועלן זיך לאָזן פֿילן און הערן, ראשית כל, אין אַמעריקע. דאָס הייסט נישט אַז עס מוז אַנטשטיין צווישן זיי אַ קאַמף, נאָר עס וועט קומען צווישן זיי צו אַ גײַסטיקער שפּאַנונג, אַט יענער שפּאַנונג פֿון גײַסטיקע כוחות וואָס באַוועגט און באַפֿרוכפּערט אַ קולטור.

דערפֿאַר איז עס אַזוי וויכטיק אָנצוװײַזן ווי אין אַמעריקע קומט אויף די בענקשאַפֿט נאָך מיזרח־אייראָפּע, ווי דער קאָפּ און דאָס האַרץ פֿון די יידישע פֿאָלקס־קרײַזן דאָ אין לאַנד ווענדט זיך מיט טיפֿער פֿאַרשטענדעניש קיין מיזרח צו כדי צו זען און אָפּשאַצן ווי געהעריק די דאָזיקע וויכטיקע דערשײַנונג, מוז מען אָבער ווענדן דעם בליק נישט נאָר צו אַן איינאיינציקן אָפּשניט פֿון דעם יידישן מאַסן־לעבן אין אַמעריקע, נאָר צו אַלע. מען מוז האָבן אַן א י ב ע ר ב ל י ק איבער דעם גאַנצן שטח פֿון יידישן קולטור־ און שטייגער־לעבן, יידישן סאָציאַלן און עקאָנאָמישן בנין. דעמאָלט וועט זיך אַרויסשטעלן אַז אַן אינערלעכע פֿאַרבונדנקייט מיט מיזרח־אייראָפּע לעבט נישט נאָר אין די קרײַזן פֿון דער יידישיסטישער, וועלטלעכער, סאָציאַליסטישער געזעלשאַפֿטלעכקייט. זי לעבט אויך אין די גאָר ברייטע קרײַזן פֿון דער פֿרומער יידישער וועלט, וואָס ווייסן וו אָ ס פֿאַר אַ גײַסטיקן לעבנס־אוצר זיי האָבן פֿאַרמאָגט און פֿאַרלוירן אין דעם גרויסן אומגליק פֿון אייראָפּע. דערפֿאַר איז זייער נאַטירלעכע שפּראַך יידיש, און זייער הויפּט־אינטערעס די פֿאָלקס־תורה. אַ פֿאַרבונדנקייט מיט דעם יידנטום פֿון מיזרח־אייראָפּע לעבט אויך (נישט געקוקט אויף אַלע פֿאַרראַטן פֿון זייערע פֿירער) אין די

אזוי גערופענע לינקע קרײַזן פון דער יידישער גאַס אין אַמעריקע. יידיש און פאָלקס־קולטור אַפּעלירט עד היום צו זיי, אפילו ווען עס דערגייט צו זיי אין פאַרקריפּלטע, אומערלעכע פּאָליטישע פאָרמען. פאַר זיי אַלעמען איז די יידישע וועלט פון ווילנע און לובלין נישט אונטערגעגאַנגען, הגם יעדער באַזונדערער קרײַז האַלט טײַער און הייליק אַ באַזונדערן טייל פון אָט יענער טיף־אייגענער, אין דער נשמה פאַר־וואָרצלטער וועלט. אַלע צוזאַמען — יעדער אויף זײַן אָרט — קוקט מיט בענק־שאַפט אויף זייער אַלטער היים וואָס רופט זיי, מיט טויזנטער שטימען, אויסצו־בויען עס אויפסנײַ.

— ב —

געוויס זענען פאַראַן צווישן אונדז גענוג נאַציאָנאַלע שוואַרצזעער און צו־קונפט־קברנים. אָט האָט אָקאָרשט דער „יידישער קעמפער", פון 21־טן אַפּריל, דורך דער פעדער פון ש. גראָדזענסקי אָפּגעזאָגט דעם גרויסן קדיש אויף דעם לעבן פון גלות.

„די צוקונפט פון די יידישע קבוצים אין גלות איז הײַנט שוין מער נישט קיין ענין פאַר ספּעקולאַציעס; זי איז גאַנץ קלאָר. דער שונא איז שוין ביי יעדן איינעם פון אונדז אין שטוב. מיר קענען שוין אַלע זען די שטיבער פון אונדזערע קינדער און אייניקלעך. אין וואָס וועט באַשטיין די יידישקייט פון די דאָזיקע שטיבער? די אומגאַנגס־שפּראַך וועט דאָרטן זײַן נישט יידיש און נישט העברעיש. עס איז גענוג אַ קוק צו טאָן אויף יידישע שולן און זיך פרעגן ווער עס וועלן דאָרטן זײַן די תלמידים און די לערער אין איין דור אַרום — כדי זיך קלאָר צו מאַכן ווי טונקל עס איז די צוקונפט פון יידישן לעבן אין אַמעריקע. וואָס וועט בלײַבן פאַרן גרויסן כלל? מילה, יידישע קבורה, פילאַנטראָפּיע, זאָרג וועגן אַנטיסעמיטיזם, יידישע ניוראָזן. יידן, אויך די יעניקע וואָס וועלן בלײַבן לעבן צווישן יידן, וועלן אָבער נישט לעבן אַלס יידן. אפילו דער סאַמע מאַקסימום וואָס עס קען דערגרייכט ווערן אונטער די באַדינגונגען פון נײַעס, נאָך־חורבנדיקן גלות קען נישט זײַן מער ווי אַ מינימום — וואָרעם אָן די אַטריבוטן פון שפּראַך, לעבנשטייגער, דערציִונג קען נישט מעגלעך זײַן קיין יידיש לעבן".

מיר האָבן בכיון געבראַכט אַזאַ לאַנגע ציטאַט כדי צו באַווײַזן אין וואָס פאַר אַ בין השמשות־לופט עס לעבן און טראַכטן די שוואַרצזעער און איכה־זאָגער, די ש. גראָדזענסקיס און י. לעשטשינסקיס. זיי זעען נישט קיין ברעקל ליכט אין לעבן פון מיליאָנען יידן איבער דער גאַנצער וועלט. זיי רעדן וועגן ירידה. אין זייער גרענעצלאָזער נאַאיוויטעט גלייבן זיי, אַז ציון קען גע־בויט ווערן אויפן חורבן פון ווילנע און מיזרח־אייראָפּע.

אָבער — די לאַגע איז נישט אַזוי. די אויפטרייסלונגען פון די לעצטע יאָרן פירן צו נײַע טענדענצן אין דער גײַסטיקער לאַגע פון אונדזער פאָלק, און עס ווײַזן זיך שוין סימנים פון דעם ווי פאַרשיידענע שיכטן פון פאָלק ווענדן זייער פּנים צו מיזרח צו, צו יענער בלומרשט פאַרשוווּנדענער יידישער וועלט. — אין

די טעג פון 21־טן 23־טן אפּריל איז פאַרגעקומען דער 16־טער צוזאַמענפאָר פון די אַ ר ב ע ט ע ר־ר י נ ג־ש ו ל ן. זענען דערביי אָנגענומען געוואָרן רעזאָ־לוציעס וועגן יידישער שפּראַך און דערציונג, וואָס האָבן אַ באַזונדערע פּרינצי־פּיעלע באַדייטונג. לאָמיר זיך צוהערן צו זיי:

„די אַרבעטער־רינג־שול דאַרף דערציען דאָס יידישע קינד אין אַמעריקע אין דעם גלויבן, אַז יידן איבער דער גאַנצער וועלט זיינען אויך איין פאָלק, פאַרבונדן דורך דער פאַרגאַנגענער געשיכטע, דורך זייערע טראַדיציעס און קולטור. מיר האַלטן, אַז דער שטאַרקסטער פאַרבינדונגס־כוח פון אַלע יידישע תפוצות פאַרבלייבט די יידישע שפּראַך, און דעריבער פאַרבלייבט יידיש דער יסוד פון אונדזער שול. מיר דאַרפן דערוועקן ביי אונדזערע קינדער אַ פאַרלאַנג צו לעבן און שאַפן אין אַמעריקע ווי יידן".

דער צוזאַמענפאָר האָט זיך געווענדט צו אַלע שיכטן וואָס זיי איז טייער דאָס יידישע וואָרט מיטן רוף: „פ אַ ר ש ט אַ ר ק ט א ו מ ע ט ו ם די פּאָ־זיציעס פון יידיש!"

„יידיש פאַרבינדט אוינז אויך איצט מיט די צעוואָרפענע ישובים איבער דער וועלט, וואָס זיינען אָפּצווייגונגען פון אונדזער מיזרח־אייראָפּעיִשן שטאַם. פאַרשטאַרקן די פּאָזיציעס פון יידיש אין דעם לעבן פון דעם יידישן יחיד און כלל, — איז אַ גוואַלטיק וויכטיקער מיטל אין דעם קאַמף פון אונדזער פאָלק".

אוודאי נאַרן מיר זיך נישט און מיר ווייסן, אַז רעזאָלוציעס אַליין קענען נישט ענדערן אַ סביבה וואָס ווערט פאַרפלייצט פון שטראָמען אַסימילאַציע. אוודאי ווייסן מיר, אַז די יידישע דערציונג וואָס ווערט געגעבן אין די אַרבעטער־רינג־שולן, איז גוואַלטיק הינטערשטעליק לגבי דעם תהום, וואָס איז אויפגעריסן געוואָרן אין אונדזער לעבן דורך דעם חורבן. אָבער — ביי די טויער פון דעם שול־צוזאַמענפאָר איז פאַראַן דער חשק אויפצוהאַלטן און צו שטאַרקן דעם יידישן פאָלקס־נוסח און שטייגער, די מיזרח־אייראָפּעיִשע וואַרעמקייט און פאָלקסטימ־לעכקייט. זיי שאַפן אַ יסוד אויף וועלכן מען קען ווייטער בויען, כדי ווילנע זאָל נישט אונטערגיין אין געשיכטע און לעגענדע. זיי זיינען אַליין אַ לעבעדיק שטיק ווילנע.

— ג —

אין חודש מאַי איז אין ניו־יאָרק פאַרגעקומען אַ קאָנפערענץ, גערופן פון דעם „יידישן טעאָלאָגישן סעמינאַר". די פירער פון אָט דעם צענטער פון דער אַמעריקאַניש־יידישער „יונאַיטעד סינאַגאָג" האָבן באַשלאָסן צו פּראָקלאַמירן יע־דעם יאָר אַ חודש פון יידישן לערנען אין דעם נאָמען און זכות פון רבי עקיבא. דעם 7־טן מאַי האָבן זיי אָנגעצונדן אַ נר תמיד אויפן שפּיץ פון דעם סעמינאַר, און ביזן סוף חודש האָט געדויערט דער פּעריאָד געווידמעט דער תורה און רבי עקיבאס לערעס. זיי האָבן אויסגעקליבן דעם דאָזיקן גרויסן נאָמען ווייל אין אים

איז פֿאַרקערפּערט אי דער גוואַלטיקער גאון אי דער אומבויגזאַמער קעמפּער פֿאַרן יידישן פֿאָלק. נישט קיין אַנדערער ווי רבי עקיבא האָט עס געזאָגט: „ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" (זאָלסט ליב האָבן דײַן חבר ווי זיך אַליין איז אַ גרונד־פּרינציפּ פֿון דער תורה!) אין זײַער אויפֿרוף צו דעם תורה־חודש האָבן די פּירער פֿון טעאָלאָגישן סעמינאַר דערקלערט:

„צווישן די קאַטאַסטראָפֿעס, וואָס האָבן באַפֿאַלן אונדזער דור, איז קיין איינע ניט אַזוי גרויס ווי די, וועלכע האָט צעשטערט די יידישע לערן אַנשטאַלטן און קולטור־טראַדיציעס פֿון ליטע, פּוילן און דײַטשלאַנד. יעטוועדע גרויסע יידישע טראַדיציע פֿון אייראָפּע איז געווען אַ באַזונדערער צושטײַער צו יידישקייט און צו דער ציוויליזאַציע בכלל. די קאָנצענטראַציע אויף לערנען אין ליטע, די קאָנצענטראַציע אויף פֿרומקייט אין פּוילן, און די דײַטשישע „וויסנשאַפֿט דעם יודענטומס" שײַנען אַרויס ווי וווּנדערבאַרע דערגרייכונגען פֿון דעם מענטשלעכן גײַסט. אונדזער חוב צו די מאַרטירער איז אָפּצוגעבן זיי כבוד דורך באַשטימען אַ געוויסע צײַט אויף צו לערנען און מקיים זײַן זייערע לערעס.

די גרויסע טראַדיציעס פֿון קאָוונע, ווילנע און לובלין זײַנען פֿאַרשוווּנדן. אָבער מיר האָפֿן, אַז דורך אונדז קען זייער אײַנפֿלוס אַריבערגעטראָגן ווערן קיין אַמעריקע. זאָלן אונדזערע קינדער און שכנים לערנען צו פֿאַרטיפֿן זיך אין אונדזערע טראַדיציעס אַלס צושטײַער צו דער וועלט און דעם מענטשלעכן מין".

עס איז פֿאַראַן גרויסקייט און פֿאַרנעם אין דער דאָזיקער אידעע. אמת, זי ווענדט זיך צו אַ באַשרענקטן קרײַז סינאַגאָגעס, וואָס זײַנען נישט פֿאַרבונדן אָרגאַניש מיט די יידישע מאַסן פֿון לאַנד. אמת, די רבי עקיבא־אידעע רופֿט צו אויפֿמערקזאַמקייט נאָר לגבי די ישיבות און תורה־אַנשטאַלטן אין אייראָפּע, און זי רײַסט זיך דערמיט אָפּ פֿון דעם גוואַלטיקן שטראָם פֿון מיזרח־אייראָפּעישער מאָדערנער קולטור, וויסנשאַפֿט און קונסט. אָבער וויכטיק איז עפּעס אַנדערש: אָט די פֿאַרטרעטער פֿון אַמעריקאַניש־יידישן רעליגיעזן געדאַנק רופֿן צו קאָוונע, ווילנע און לובלין. זיי פֿילן, אַז דער גײַסטיקער תוך פֿון אונדזער פֿאָלק ליגט פֿאַרבאָרגן אין יענע יידישע מאַסן און גדולים, און זיי ווילן אַריבערפֿלאַנצן יענעם תוך קיין אַמעריקע. זיי פֿילן די קדושה און די ר ע אַ ל י ט ע ט פֿון אונדזערע דאָרטיקע שטעט, אָט אַזוי ווי חיים גראַדע האָט דאָ נישט לאַנג באַזונגען לובלין („מאָרגן זשורנאַל" פֿון 9־טן מאַי 1950).

לובלין, אין דײַן ערד איז מײַן אוצר באַגראָבן, איך רײַס אויס
די שטעכיקע דערנער,
וואָס וואַקסן אַרום מײַן זכרון־בית־עולם, איך בלאָנדזשע
דורך געסעלעך שמאָלע,
ווו ס'פֿלאַטערן שאָטנס פֿאַרצײַטיקע, און די פֿאַרבאָרגענע
קולות פֿון לערנער
פֿאַרטרויען מיר שטיל דעם פֿאַרשוואָרענעם סוד פֿון קבלה.

אַט דאָ האָט געשפּרײַזט דער מהרש"ל אויף דער פּרײַטאָג־
צונאַכטיקער גאַס.
זײַן לערנען קלינגט אָפּ ביי דעם שײַן פון די שטערן, עס האָבן די
ליכט אויסגעברענט שוין.
זײַן שטערן דער ברייטער גערונצלטער לויכט פון זײַן פּירוש אויף שם,
אַ וואָלקן שווימט אום ווי זײַן טלית, די ייִדענעס קוקן אים נאָך
און אים בענטשן.

— ד —

און נאָך אַ סימפּטאָם פון דער בענקעניש נאָכן אייראָפּעישן ייִדנטום, דאָס מאָל מצד אַן אַמעריקאַניש־ייִדישן שרײַבער און ציוניסטישן פירער. מ אָ ר י ס ס ע מ ו ע ל האָט דורכגעלייענט דאָס בוך פון אברהם העשל וועגן דער גייסטי־קייט און מאָראַל, דער פרומקייט און מענטשלעכקייט פון דעם מיזרח־אייראָפּעישן דורכשניטלעכן ייִדן, מיט זײַנע מנהגים און גדולים. ער איז אַזוי פאַרכאַפּט פון אָט דעם גרויסאַרטיקן בילד פון דער „ייִדיש־ציוויליזאַציע", אַז ער פרעגט זיך מיט שרעק: צי וועט עס נישט פאַרלוירן גיין פאַר די ייִדן אין אַמעריקע? מיט וועלכע מיטלען זאָל מען עס אַרײַנוועבן אין זייער לעבנס־געוועב? (אַרטיקל אין „קאָנגרעס וויקלי" פון 27־טן מאַרץ 1950). ער זאָגט: „עס וואָלט געווען אַ רשעות און אַ גרויל אויסצוליפערן די זעכציק דורות פון גלות נאָר צו ביכער און מאַר־מיראָלאָגיעס. זיי האָבן איבערגעלאָזן אונדז אַן אייביקע ירושה, וואָס קען זיך פאַרגלײַכן מיט דער ירושה פון די נביאים. מיר קענען עס נישט איבערנעמען נאָר דורך איבערזעצונג. מיר מוזן געפינען די מעטאָדן ווי צו פאַראייביקן די ירושה אין לעבן גופא". מ. סעמועל זאָגט עס נאָך אַמאָל שטאַרקער:

„אַ וועג מוז געפונען ווערן אַרײַנצובויען אין דעם אַמעריקאַנער ייִדנ־טום פון מאָרגן אַן אייביק־דויערנדיקע און לעבעדיקע דערמאָנונג פון דער ייִדיש־רייִדנדיקער ציוויליזאַציע דורך וועלכער מיר האָבן באַקומען אונדזער ייִדישקייט. די ייִדיש־ציוויליזאַציע, וואָס אונדזערע עלטער־זיידעס האָבן געשאַפן איז נישט דער גאַנצער גלות; זי איז אָבער די גרעסטע אין אונדזער גלות־געשיכטע. זי איז אויך די נאָענטסטע צו אונדז און נאָך נישט אַזוי פרעמד ווי דאָס שפּאַנישע אָדער בבל־ייִדנטום. אויב מיר וועלן זי אַרײַננעמען אין זיך, וועלן מיר אינקאָרפּאָרירן אין דער ל ע ב ע ד י ק ע ר ייִדישער געשיכטע דעם מהות פון די אַלע דורות וואָס האָבן באַוויזן דעם ווונדער פון קיום... אין ישראל רעדט מען וועגן שאַפן אַ גרויסן מאָנומענט פאַר דעם אומגעקומענעם אייראָפּעישן ייִדנטום. מיר מוזן אָבער דאָ אין גלות זײַן דער מאָנומענט גופא".

מ. סעמועל זאָגט נאָך מער. נישט נאָר אַמעריקאַנער ייִדן נייטיקן זיך אין דעם; אויך די ייִדן אין ישראל. די דאָרטיקע ייִדן זײַנען צום טייל גרייט אָפּ־צוזאָגן זיך פון די גײַסטיקע ווערטן און אויפטועו פון גלות. מוזן מיר דערפאַר

איינפֿלאַנצן אין זיך די דאָרטיקע ווערטן „כדי מיר זאָלן עס שפּעטער ברענגען ווי אַ גײַסטיקן צושטײַער צו ישׂראל״.

עס איז זייער ווערט צו פֿאַרצייכענען, אַז די דאָזיקע זאָרג פֿאַר דעם ייִדישן און ייִדיש־פֿאַרמעגן איז אַזוי וואַך אין דעם ריין־אַמעריקאַנער ציוניסט. אמת, ער אַליין צייכנט נישט אָן די וועגן ווי צו „אינקאָרפּאָרירן״ די פֿאָלקס־ייִדישקייט אין אַמעריקע. ער רופֿט נישט צו לערנען ייִדיש, צו באַנײַען יענעם לעבנשטיי־גער, צו פֿאָלקסטימלעכער דערציונג. אָבער ער ווייס ווי פֿאַטאַל עס וועט זײַן צו פֿאַרלירן דעם לעבעדיקן צונויפֿבונד מיט ווילנע, קאָוונע און לובלין.

— ה —

אָט אַזוי פֿליִען אַרום אין דער ייִדישער לופֿט פֿון אַמעריקע פֿונקען פֿון נאַ־ציאָנאַלע דערמאָנונגען, זוכענישן, בענקשאַפֿטן. זיי קומען פֿון פֿאַרשיידענע אומ־דערוואַרטע זײַטן, אָבער ביז די דאָזיקע פֿונקען וועלן זיך צונויפֿגיסן אין אַ פֿלאַם־פֿייער פֿון אַקטיווער ייִדישער טאַט, וועט עס נעמען אַ סך צייט. די אַלע שיכטן, אָרגאַניזאַציעס און פּערזאָנען, וואָס פֿילן די נויטווענדיקייט פֿון אַ ייִדיש־נ אַ צ י אָ נ אַ ל ן ר ע נ ע ס אַ נ ס אין אַמעריקע, וועלן מוזן צונויפֿנעמען זיך אין אַ מחנה פֿון פֿאַראַנטוואָרטלעכע און עקשנותדיקע קעמפֿער. די פֿאַרטרעטער פֿון דער ייִדיש־ציוויליזאַציע (און זי נעמט אַריין אַ סך מער ווי ייִדיש אַליין!) וועלן מוזן אַריבערגיין פֿון פֿאַרטיידיקונג צום אָ נ ג ר י ף. זיי וועלן מוזן אַי פֿאַר־לאַנגען דאָס רעכט פֿון ווילנע אַי פֿאַרווירקלעכן עס אין דעם רעאַלן לעבן.

מען וועט מוזן דערבײַ בייקומען מיט אָפֿענע אויגן איינע פֿון די סאַמע גע־פֿערלעכע הינדערנישן — נעמלעך דאָס פֿאַררופֿן זיך אויף דער ייִדישער י ו ג נ ט וואָס עס איז איר אַזוי שווער אָפּצורייסן פֿון דער ענגליש־אַמעריקאַנער סביבה. קיינער וויל נישט אָפּרייסן אונדזער יוגנט פֿון די גייסטיקע און מאַטעריעלע טובֿות וואָס די אַמעריקאַנער קולטור פֿאַרשאַפֿט אין אַזאַ ברייטער מאָס. אָבער — עס איז לחלוטין נישט נייטיק אַרויסצולויפֿן פֿון דעם גדר פֿון דער ייִדישער קולטור, כּדי צו געניסן און בייצוטראָגן צו דער אַרומיקער סביבה פֿון לאַנד און מענטש־הייט. דער יונגער דור קען איינזען, אַז זײַן פֿאַרבונדנקייט מיט דער וועלט וועט צום בעסטן געדייען, נאָר ווען ער וועט זײַן פֿאַרוואָרצלט אין דער עכט־ייִדישער גייסטיקער ערד.

ווי שווער עס זאָל אָבער נישט זײַן צונויפֿצורעדן זיך מיט דער אָפּגעפֿרעמד־טער יוגנט, באַפֿרײַט עס נישט דעם עלטערן ייִדישן דור פֿון זײַנע היסטאָרישע פֿליכטן. ער טאָר נישט צוליב רחמים צו זײַנע קינדער און אייניקלעך אומברח־מנותדיק לאָזן אויף הפקר די פֿאָלקס־ירושה וואָס ליגט אין זײַנע הענט. אָט דער דור, און נישט קיין אַנדערער, איז דער איינציקער וואָס אים איז אָנגעטרויט גע־וואָרן צו היטן דעם לעבעדיקן המשך פֿון אַ פֿאָלק. מוזן די ייִדיש־ייִדישע מענטשן ווערן קעמפֿעריש, דערפֿינדעריש, אומבויגזאַם אין זייער באַשלוס. זאָלן געשאַפֿן

ווערן צענדליקער, הונדערטער געזעלשאפטן און חברות וואָס זייער ציל וועט זיין: איינפירן אָדער באַנייען דעם לעבנס־נוסח פון מיזרח־אייראָפּע, זיין שפּראַך, זיין אינערלעבן לשון, זיינע ליידנשאַפטן און חלומות. נישט צדקה וגעבן, נישט קדיש זאָגן נאָך די אומגעקומענע שטעט און שטעטלעך, נאָר ווידער אויפבויען זיי אין גייסט פון אומעטום ווו די קינדער פון יענע שטעט און שטעטלעך לעבן היינט און געניסן פון אַ פרייער וועלט.

די פריילאַנד־באַוועגונג דאַרף זיך אויך שטעלן אין דעם דינסט פון אַזאַ גוואַלטיקער אויפגאַבע. ווילנע, קאָוונע און לובלין זיינען פאַר „פריילאַנד" נעמען־סימבאָלן וואָס רופן צו מעשים. אין די נעמען זיינען פאַר אונדז פאַרקערפּערט נישט נאָר די אַמאָליקע פרומקייט און לומדות, נאָר אויך די גאַנצע מאָדערנע יידישע געזעלשאַפטלעכקייט און קולטור. זאָל דאָס לעבנס־פּראָגראַם פון ווילנע געפינען די וועגן פון זיין פאַרווירקלעכונג סיי דאָ אין אַמעריקע סיי אין אַ נייעם פריילאַנד וואָס וועט געשאַפן ווערן דורך דעם נאַציאָנאַלן ווילן פון אונדזער פאָלק. און אַז דער וואַרעמער, היימישער אָטעם פון מיזרח־אייראָפּע וועט זיך ווידער פאַרשפּרייטן אין די יידישע היימען, פאַמיליעס, גאַסן, אינסטיטוציעס פון דער גאָרער וועלט, וועט דערפון געשטאַרקט און געהאָלפן ווערן אויך ירושלים.

(„אויפן שוועל", יוני 1950)

די פיקציע פון קיבוץ גלויות

— א —

די וועלט איז ווידער אַמאָל אַריין אין דעם צושטאַנד פון מילחמה־אומרו. אמת, די פייער־פונקען שפּריצן זיך דערווייל אויס איבער אַ ווייטן ווינקל פון דער ערד, אין קאָרעאַ, אָבער יעדער באַאָבאַכטער, יעדער יידישער בעל־קורא פאַרשטייט, אַז די געפאַר איז אַן אַלוועלטלעכע. אין דער מיט מילחמה־רייד אָנגעלאָדענער לופט ווערט יעדע פּראָבלעם, יעדע שוועריקייט שאַרפער, געפערלעכער, באַדראָענדיקער. דאָס יידישע פאָלק קוקט זיך צו צו אָט די געשעענישן מיט אַ באַזונדערס פאַרשטיקטן אָטעם, ווייל עס ווייסט פון אַלטער ביטערער דערפאַרונג וואָס אַ מילחמה באַטייט פאַר זיין קיום און צוקונפט.

אונדזער פאָלק איז אָבער איצט אַריין אין אַ היסטאָרישער תקופה ווען עס טראָגט אין זיך זאָרגן נישט נאָר פאַר די אין אייראָפּע צעשפּרייטע יידישע ישובים, נאָר אויך פאַר דער מדינת ישראל. יעדער שריט און יעדע ווענדונג אין דער וועלט־דיפּלאָמאַטיע רופט זיך אָפּ אויף דער גאַנצער פּאָליטישער און סטראַטעגישער לאַגע פון ישראל. לייגט זיך דערפאַר אַ גוואַלטיקע אחריות אויף דעם פאָלק

און דער רעגירונג פון ישראל אפצוהאלטן זיך פון אזעלכע שריט און אקציעס וועלכע קענען נאך מער פארשארפן די אזוי אויך שווערע לאגע. אין אט דעם ליכט וואלט מען געדארפט באטראכטן אויך די פראגע פון „קיבוץ גליות", ד"ה פון דער קינסטלעך־אויפגעשרויפטער אימיגראציע קיין ישראל. צי מעג מען, צי דארף מען היינטצוטאג אנגיין מיט דער דירעקטער אדער אומדירעקטער פאדערונג צו יידישע מאסן אין דער וועלט זיי זאלן עולה זיין קיין ישראל? צי ווערט דערמיט אויף אן ערנסטן אופן געבויט סיי דאס לאנד סיי די צוקונפט פון אונדזער פאלק?

וואס איז ביי יידן געווען דער אמתער באטייט פון אט דעם באגריף „קיבוץ גליות"? זאל עס האבן באטייט די פולשטענדיקע אויסליידיקונג פון אלע לענדער אין דער וועלט פון יידן, א פיזישע אויפזאמלונג פון אלע יידן אין ארץ־ישראל? אויב אזוי, איז עס געווען א מיסטישע אידעע, געבוירן פון א טיפן רעליגיעזן גלויבן, אז אלע יידן אן אויסנאם וועלן זיך אמאל צונויפקומען אויפן בארג ציון כדי צו דינען גאט און זיין א נס לגויים. אזא אידעע איז אבער נישט די פראגראם פון דער מאדערנער ציוניסטישער באוועגונג, און אוודאי נישט פון דער מדינת ישראל. היינטצוטאג האט דער רוף צו קיבוץ־גליות באקומען א קלאר אויסגעשפראכענעם פאליטישן כאראקטער. מען וויל האבן וואס מער יידן אין לאנד כדי צו פארשטארקן עם פאליטיש לגבי די אראבער און דער וועלט. בן־גוריון האט עס קלאר דערקלערט אין חודש מאי ביי דער זיצונג פון ציוניסטישן אקציאנס־קאמיטעט: „די סכנה וואס האט געלויערט אויף אונדז דעם 14טן מאי 1948 (ביי דער גרינדונג פון דער מלוכה) באשטייט אויך איצט און פארשטארקט זיך נאך מער. די אראבער האבן אין דער מילחמה מיט אונדז פארלוירן, אבער זיי האבן געלערנט. היי־יאר זענען מיר א מיליאן, און זיי — פערציק מיליאן. אפילו אויב מיר ווערן אנדערהאלבן מיליאן, וועלן זיי זיך נאך שטארקער פארמערן, — און דערפאר איז א גרויסע עליה די לעבנס־פראגע פאר אונדזער מדינה". („נר", פון 29טן יוני, 1950).

היינט, נאך איבער צוויי יאר דערפארונג, ווייסט אבער שוין די יידישע וועלט צו וואס פאר א קריזיס עס פירט אזא מין פאליטיש־סטראטעגישע עליה, ווען זי איז נישט באווארנט מיט עקאנאמישע און גייסטיקע מיטלען, ווען זי פארוואנדלט זיך אין א כאאטישן מענטשן־צונויפלויף פון אלע לענדער. מיט ניין יאר צוריק, בעת דער מילחמה, האט דער שרייבער פון די שורות פארעפנטלעכט (אין דעם „אויפן שוועל" פון נאוועמבער 1941, אונטער דער רעדאקציע פון בן־אדירן), אן ארטיקל וועגן „פריילאנד און ארץ־ישראל". זאל דא דערלויבט זיין צו ציטירן א טייל פון יענעם ארטיקל:

„קיין בר־דעת וועט היינטצוטאג נישט באהויפטן, אז מיליאנען יידישע פליטים וועלן קענען אריינקומען קיין א"י תיכף נאך דער מילחמה. אבער ווען אפילו דאס וואלט מעגלעך געווען, לאמיר זאגן, א דאנק א באזונדערער היסטארישער קאנסטעלאציע, וואלט עס לחלוטין נישט גע־

וואָשטשן געוועןן פון דעם ריין־ציוניסטישן שטאַנדפּונקט. אויב א״י זאָל באמת פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ יידישן שטאַט מיט אַ זעלבסטשטענדיקן עקאָנאָמישן לעבן, דעמאָלט מוז דער אויפבוי געשען אויף אַ סיסטעמאַ־טישן און זייער פּאָזיטיוויסטיקן אופן. דעמאָלט — אין דער מיט פון אַ צע־שטערטער וועלט — קען זיך דער ערשט־געבוירענער שטאַט נישט דער־לויבן צו ווערן פאַרפלייצט פון צעשראָקענע און צעבראָכענע יידן. דער כאַאָטישער צושטראָם פון מענטשן־מאַסן אָן שום ווירטשאַפטלעכער און גייסטיקער צוגרייטונג (הכשרה!) וועט אַרונטערשווענקען די סאַמע יסודות פון ייִדישן לעבן, וואָס זענען געשאַפן געוואָרן אין צענדליקער יאָר. ע ס קען גראָד דעמאָלט אַריינברעכן יענער קריזיס, וואָס וועט צונישט מאַכן די באַמיונגען פון צוויי דורות״.

מען מוז הײַנט לײדער באַשטעטיקן די יעניקע וואָרנונג. און די באַשטעטיקונג קומט פון אַ מענטשן וואָס איז געשטאַנען אויפן פּאָסטן אין משך פון דער לאַנגער קאָלאָניזאַציע אין א״י: פון משה סמילאַנסקי. מיט זײַן זעלטענעם מוט און ערלעכקייט אַטאַקירט ער (אין ״הארץ״ פון 15־טן מאַי 1950) די פאַלשע איינריידעניש פון איצטיקן ״קיבוץ־גליות״).

„ווי דערהויבן עס זאָל נישט זיין די עליה, טראָגט זי אָבער נישט אין זיך די ווייזיע פון קיבוץ גליות. די אַכט מיליאָן יידן וואָס זיצן אין אַמעריקע און רוסלאַנד, ווילן נשט און קענען נשט קומען און פאַר־זאַמלען זיך אין אונדזער לאַנד...

אָפּזאָגן זיך פון גלות הייסט נישט נאָר אָפּזאָגן זיך פון די גלות־לענדער, נאָר אויך פון דעם גלות־לעבן אין זיי. אונדזער גלות־אומגליק איז באַשטאַנען אין דעם וואָס מיר זענען אָפּגעריסן געוואָרן פון שעפערישן לעבן. אויב אַזאַ נישט־שעפעריש לעבן זאָל אָנגיין אויך אין אייגענעם פאַטערלאַנד, איז דאָס בשום אופן נישט קיין קיבוץ גליות. און די אַלע וואָס קענען נישט שאַפן פאַר די נייע עולים קיין באַדינגונגען פון שעפערישער אַרבעט זיי העלפן נישט אין דעם קיבוץ גליות, נאָר אין דער קאָנצענטראַציע פון גלות אין אונדזער פאַטערלאַנד״.

עס איז געוואָרן קלאָר וואָס פאַר אַ גוואַלטיקע עקאָנאָמישע געפאַרן לויערן אויף ישראל אויב דער כאַאָטישער שטראָם פון עולים וועט נישט ווערן רעגולירט. נישט געקוקט אויף דעם האָט מען גענומען אָרגאַניזירן די „יציאת איראַק״, ד״ה אַ מאַסנהאַפטע עמיגראַציע פון יידן פון אַ לאַנד, אין וועלכן זיי זײַנען געווען פאַר אומצייליקע דורות פאַרוואָרצלט און שטאַרק. דער פּראָצעס פון זייער אַנטוואָרצלונג און אײַנאָרדענונג אין ישראל מוז קאָסטן אַ ים מיט געלט וואָס איז נישטאָ. דער זייער פאַרלעסלעכער קאָרעספּאָנדענט פון דער לאָנדאָנער „דזשואיש קראָניקל״, י. קימכי, האָט מיטגעטיילט בשעתו, אַז די טראַנספּאָרטאַציע און אײַנאָרדענונג פון 80.000 איראַקער יידן ביזן סוף יאָר דאַרף קאָסטן צוויי הונדערט מיליאָן דאָלאַר. דערבײַ ווייסט מען, אַז דער ייִדישער קיבוץ אין איראַק — צום אונטערשייד פון די תימנער יידן

— צייכנט זיך אויס מיט אַ הויכן פּראָצענט קרעמער, קליינע הענדלער, ביוראָ־אַרבעטער און פּראָפעסיאָנאַלן. 1) איז עס נישט קיין וואונדער וואָס די גאַנצע „אָפּעראַציע" מיט איראַק האָט אַרויסגערופן שווערע גערדאַנקען אין ישראל גופא. „עס איז נישט קיין פֿלאַנמעסיקע עליה, נאָר אַ לעגאַליזירטער פּרידלעכער „גרוש מיט רויב. סײַ די ייִדישע אַגענטור סײַ די רעגירונג פֿון ישראל האָבן געהאַנדלט אין דעם ענין אַביסל לײַכטזיניק און אָן אַ חשבון בנוגע די קאָנסעקווענצן" — האָט, למשל, געשריבן דער ציוניסטישער פּירער מאיר גראָסמאַן („טאָג", 4־טן יוני 1950).

אַזאַ מין „קיבוץ גליות" איז שעדלעך פֿון דער עקאָנאָמישער זײַט. ער איז אָבער נאָך מער שעדלעך פֿון דער פּאָליטישער זײַט וואָס נעמט אָן אין אונדזערע טעג דעם גרויזאַמען פּנים פֿון מ י ל י ט ע ר י ש ע ר געפֿאַר. מיר ווילן דאָ נישט ריידן גענויער וועגן אָט די פּאָליטישע געפֿאַרן, ווײַל מיר אַלע האָבן זיי שטענדיק פֿאַר אונדזערע אויגן. אָבער מען טאָר נישט פֿאַרגעסן, אַז די פּאָליטיש־מיליטערישע סכּנה פֿאַרשטאַרקט זיך צוליב דעם שאַרפֿן עקאָנאָמישן קריזיס וואָס באַהערשט שוין ישראל און האַלט אין איין וואַקסן מיט דעם פּלאַנלאָזן צושטראָם פֿון עולים.

און פֿונדעסטוועגן האָט ביז איצט נישט אויפֿגעהערט אין אַ ל ע ייִדישע ישובים די ציוניסטישע פּראָפּאַגאַנדע פֿון אַוועקגיין, אַנטלויפֿן, אַריבערטראָגן זיך קיין ישראל, אונטער דעם וואויל־קלינגענדיקן לאָזונג: קיבוץ גליות.

— ב —

און פּלוצים איז פֿון ישראל געקומען אַ גרויס נײַעס בנוגע אָט דער פֿראַגע. בן־גוריון האָט דעם 22־טן יולי געמאַכט אַ ביז גאָר וויכטיקע דערקלערונג בײַ דער קאָנפֿערענץ פֿון אַלע ישראל־דיפּלאָמאַטן פֿון אויסלאַנד. עס איז נאָר צו־שטוינען וועגן דעם אומגעהויערן פֿאַקט, וואָס די גאַנצע „גרויסע" ייִדישע פּרעסע דאָ אין אַמעריקע האָט פּשוט פֿ אַ ר ש וו י ג ן און פֿ אַ ר ב אַ ה אַ ל ט ן די דאָזיקע בן־גוריונס דערקלערונג. (ווײַזט אויס, אַז די ישראל־רעגירונג שטייט אונטער דער באַזונדער צענזור פֿון די ניו־יאָרקער צײַטונג־רעדאַקטאָרן). און אפשר האָט מען עס פֿאַרשוויגן טאַקע דערפֿאַר ווײַל יענע דערקלערונג איז וויכטיק און איבערראַשנדיק פֿאַר דעם ייִדישן עולם. דעם ווײַטערדיקן באַריכט פֿאַרדאַנקען מיר דערפֿאַר דעם ענגלישן „דזשואיש כראָניקל" פֿון 28־טן יולי.

> „בן־גוריון האָט שאַרף קריטיקירט יענע שליחים פֿון דער ייִדישער אַגענטור און דער רעגירונג וואָס גייען אַרום און פֿריידיקן אַן אומבאַשרענקטע אָנווענדונג פֿון דער איצטיקער אימיגראַציע־פּאָליטיק. ער האָט זיך באַזונדערס געווענדט קעגן יענע שרײַבער און שליחים, וואָס זאָגן די ייִדן אין ענגלאַנד, אין צפֿון־ און דרום־אַמעריקע, אַז זיי זאָלן געדענ־

1) „ייִדישער קעמפֿער" פֿון 10־טן מערץ 1950.

קען, וואָס עס האָט פּאַסירט מיט די דײַטשע ייִדן און זיי זאָלן זיך דערפאַר אויך צוגרייטן. דאָס איז — האָט ער דערקלערט — פּולשטענדיקער שטות".

דערנאָך האָט ער געזאָגט צו די דיפּלאָמאַטן, אַז פון איצט אָן מוז די אימיגראַציע ווערן אַן אָ פּ גע ק ל י ב ע נ ע (סעלעקטיוו), אויב נישט קיין דירעקט-באַשרענקטע. דער שטראָם פון אימיגראַנטן זאָל נישט אויפגעפּייטשט ווערן אָן שום נייטיקייט. די לאַגע איז אַזאַ — האָט ער אויפגעקלערט זײַנע צוהערער — אַז עס זענען איצט פאַראַן צוויי הויפּט-גרופּן פון ייִדן מחוץ ישראל:

„די ערשטע גרופּע איז דער גלות, ד"ה די ייִדן, פאַר וועלכע עס איז נישט פאַראַן קיין צוקונפט אין זייערע לענדער און וועלכע מוזן קומען קיין ישראל. דאָס נעמט אַריין די ייִדן פון די אַראַבישע שטאַטן, פּערסיע, צפון-אַפריקע און פון מיזרח-אייראָפּע. זיי זענען אויף דעם ערשטן פּלאַץ ווײַל זיי קענען נישט וואַרטן.

די צווייטע גרופּע ייִדן זענען פון די תּפוצות. אָט די ייִדן פון אַמעריקע, ענגלאַנד אָדער אַרגענטינע האָבן געשפּילט אַ וויכטיקע ראָלע אין זייערע לענדער און אין ייִדישן לעבן בכלל. דאָרטן איז נישטאָ קיין אײַלעניש און קיין מורא, אַז זייער לאַגע זאָל זיך ענדערן. דערפאַר — האָט בן-גוריון אונטערשטראָכן — ווײַל גאָר נישט די ישראל-רעגירונג, אַז די דאָזיקע ייִדישע ישובים זאָלן ווערן ליקווידירט אָדער אָפּגעשוואַכט".

מיר הערן דאָ צום ערשטן מאָל די שטים פון פּאָרזיכט און ישוב הדעת בנוגע יעדער אומבאַשרענקטער אימיגראַציע קיין ישראל וואָס האָט זיך אָנגערופן „קיבוץ גליות". די רעגירונג פון ישראל האָט גענומען פאַרשטיין צו וועלכע געפאַרן עס האָבן דערפירט די אומפאַראַנטוואָרטלעכע רייד פון די שליחים, אַמבאַסאַדאָרן, קאָנסולן און „קאַזיאָנע" פּובליציסטן. זי וואָרנט, אַז מען זאָל נישט בויען ישראל אויפן חורבן פון די ייִדישע וועלט-ישובים.

פונדעסטוועגן איז די דערקלערונג אויך איצט נישט קלאָר. דער אונטערשייד וואָס בן-גוריון מאַכט צווישן גלות-ייִדן און תּפוצות-ייִדן, איז נישט איבערצײַגנדיק. אויב עס איז ריכטיק, אַז מען טאָר נישט „ליקווידירן" און אַפילו אָפּשוואַכן די פעסטע ייִדישע ישובים אין די אַמעריקעס, (הגם גראָד די ייִדן וואָלטן געוועזן אַממייסטן געווונטשן פאַר דעם אויפבוי פון ישראל), פאַרוואָס זאָל מען עס טאָן מיט די ייִדן פון די מיזרח-לענדער? וואָס איז דער נאַציאָנאַלער און פּאָליטישער חשבון ביים אַריבערברענגען מאַראָקאַנער, פּערסישע, איראַקישע ייִדן אין דעם לאַנד ווו עס הערשט אַן עקאָנאָמישער קריזיס און ווו הונדערט טויזנט עולים פאַרברענגען די טעג אין די לאַגערן? מען זאָגט אַז זיי „מוזן קומען קיין ישראל ווײַל זיי קענען נישט וואַרטן". אָבער — אַזאַ צושטאַנד פון פאַרצווייפלטער בהלה-עמיגראַציע ווערט דאָך ביי די מיזרח-ייִדן געשאַפן פון די זעלביקע ציוניסטישע שלוחים וואָס בן-גוריון האָט אָקערשט פאַרדאַמט בנוגע אַמעריקע. אויב די מצווה פון קיבוץ גליות איז נישט הל אויך אויף די מיליאָנען אײַנגעפונדעוועטע ייִדן אין די אַמעריקאַנער לענדער, דעמאָלט פאַרוואַנדלט זיך די גאַנצע אידעע

אין אַ פיקציע. דעמאָלט טאָר מען נישט אין איר נאָמען טרייסלען די יסודות פון דער יידישער וועלט און ישראל בתוכם.

— ג —

דאָס יידישע פאָלק קען זיך אָבער דערמיט נישט באַרויקן. די שטורמישע וועלט־לאַגע דערמאָנט אונדז, אַז עס איז מעגלעך צו דערוואַרטן נייע גרויסע כוואַליעס פון יידישע וואַנדערער פון אייראָפּע. גלייכצייטיק ווערט קלאָר (אויך פון די וואָרנענדיקע רייד פון בן־גוריונען), אַז ישראל קען נישט באַוואָרענען מיט אַ רויקן ווינקל די אַלע מעגלעכע יידישע וואַנדערער. אויב אַזוי, איז פאַראַן נאָר איין לאָגישער אויספיר צו וועלכע די יידישע עפנטלעכקייט מוז זיך צוגעוווינען באַצייטנס: מען מוז זוכן און געפינען נייע געזיכערטע היימען פאַר אונדזער פאָלק. די פאָדערונג פון „פּרײַלאַנד" ווערט ווידער אַרויפגעצוווּנגען אויף אונדזער פאָלק, און הלוואי זאָל עס פאַרשטאַנען ווערן בעסער ווי אין די יאָרן פאַר יענער מלחמה.

ווער ווייסט, אפשר איז די לאַגע אין אייראָפּע היינט צו טאָג ענלעך צו דער, ווי זי איז געווען אין די יאָרן 1937-38. דעמאָלט האָט מען קוים פאַרשטאַנען דעם פאַרנעם פון דער קאַטאַסטראָפע, וואָס האָט זיך גערוקט אויף אונדז. זענען מיר דערפאַר דעמאָלט געבליבן נישט־צוגעגרייט און הילפלאָז פּנים אל פּנים מיט דעם גרויסן אומגליק. אַזאַ צושטאַנד טאָר זיך נישט ווידערהאָלן אין אונדזער שווער־געפּרוּווטער צייט; מיר מוזן פאָרויסזען און צוגרייטן זיך על כל צרה שלא תבוא.

לאָמיר האָבן דערביי אין זינען דעם פאַקט, אַז — צוליב אַנדערע סיבות — האָבן די פירנדיקע מלוכות (אַמעריקע, ענגלאַנד, פראַנקרייך) לעצטנס אָנגעהויבן צוגרייטן אַ פּלאַנירטע באַוועגונג פאַר עמיגראַציע און קאָלאָניזאַציע. די אַדמיניסטראַציע פון דעם מאַרשאַל־פאָנד האָט דעם 16־טן יולי אַסיגנירט 1.200.000 דאָלאַר אויף אָנצופירן מיט דער עמיגראַציע פון די איבער־באַפעלקערטע לענדער פון מערב־אייראָפּע. די „אינטערנאַציאָנאַלע לייבאָר־אָרגאַניזאַציע" (אַלס פאַרטרעטערן פון די פאַריינ. מלוכות), וועט פירן אַן „אויספאָרשונג וועגן דער צאָל און די פאַך־קענטענישן פון די מענטשן וואָס ווילן עמיגרירן. גלייכצייטיק וועלן אויסגעפאָרשט ווערן די „אימיגראַציע־לענדער" צו באַשטימען זייערע מעגלעכקייטן אויפצונעמען עמיגראַנטן וועלכע מען וועט אויסבילדן פאַר אַרבעט פון קאָלאָניזאַציע".

דאָס איז אַ נייעס אין דער וועלט־פּאָליטיק, וואָס האָט ליידער נישט עקזיסטירט אין די יאָרן פאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה, בעת יידן פון פּוילן און אייראָפּע בכלל האָבן זיך פאַרצווייפלט געוואָרפן נאָך רעטונג אין אַלע זייטן. דאָס יידישע פאָלק טאָר נישט פאַרבייגיין אָדער פאַרנאַכלעסיקן אָט די נייע מעגלעכקייט פון צוגרייטן באַצייטנס ארץ מקלטס. עס וואָלט געווען אַ נאַציאָנאַלער פאַר־

ברעכן ווען מיר וואָלטן געגליבן דערצו גלײַכגילטיק צוליב דער האָפֿענונג אויף קיבוץ גלויות אין ישראל. קיין איין מלוכה, ווי שטאַרק זי זאָל ניט האָבן געווען, האָט זיך נישט געראַטעוועט מיט איין איינציקער „מאַזשינאָ ליניע" פֿון פֿאַרטיידיקונג. אויך מדינת ישראל טאָר נישט אין די הײַנטיקע גרויליקע צײַטן — פֿאַרלאָזן זיך נאָר אויף דער איינציקער מאַזשינאָ־ליניע אין ישראל.

מוז מען זיך ווענדן צו די פֿעלקער מיט דער פֿאָדערונג אויסצוטיילן אַ חשובן חלק פֿון זייערע פֿינאַנסן און טעריטאָריעלע פֿלענער פֿאַר אונדזער פֿאָלק. מען טאָר נישט דערלויבן די פֿעלקער פֿון דער וועלט זיך צו באַפֿרײַען פֿון זייער בלוטיקער התחייבות לגבי ייִדן מיט דעם אויסרייד, אַז זיי האָבן שוין „געלייזט די ייִדישע פֿראַגע" אין ישראל. זייער הוב — נאָך יענע יאָרן פֿון אומקום — בלײַבט באַשטיין הײַנט צו טאָג פּונקט אַזוי קלאָר און שאַרף ווי דעמאָלט. די שולד וועט זײַן אונדזערע ווען מיר וועלן זיי דערלויבן עס צו פֿאַרגעסן.

„דאָס ייִדישע פֿאָלק הערט נישט אויף צו עקזיסטירן נאָר דערפֿאַר ווײַל עס איז געלונגען צו שאַפֿן אַ ייִדישע פּאָליטישע נאַציע אין אַן אייגענעם שטאַט" — זאָגט מיט רעכט בצלאל שערמאַן. אָט דאָס פֿאָלק מוז איצט — איידער אַ וועלט־שטורעם ברעכט אויס — פּראָקלאַמירן זײַן פֿאָדערונג אויף זיכערע קאָלאָניזאַציע־פּלעצער פֿאַר זײַנע וואַנדערער. וואָס מער פֿאַראַנטוואָרטלעכע ייִדישע אָרגאַנען וועלן אַרויסקומען דערמיט, אַלץ מער שאַנסן וועט זײַן, אַז די פֿאָדערונג זאָל געהערט און פֿאַרשטאַנען ווערן. די „פֿ ר ײַ ל אַ נ ד ־ ל י ג ע" מוז שטיין אויפֿן פּאָסטן צו דערמאָנען און דורכזעצן אָט די פֿאָדערונג פֿון דעם ייִדישן גורל.

(„אויפֿן שוועל", סעפּטעמבער 1950).

דרײַ אינסטרומענטן פֿון ייִדישן פֿאָלק

— א —

פֿאָריקן סעפּטעמבער איז אין ניו־יאָרק פֿאָרגעקומען די באַראַטונג פֿון דער פֿרײַלאַנד־ליגע. די אָנטיילנעמער פֿון דער באַראַטונג האָבן נאָך אַ מאָל געשטעלט פֿאַר זיך די פֿראַגע: צי איז די אַרבעט פֿון „פֿרײַלאַנד" נויטווענדיק, צי האָט די טעריטאָריאַליסטישע באַוועגונג פֿאַר זיך אַ באַרעכטיקונג? מיט גרויס אחריות האָבן זיי דורכגעטראַכט די אַלגעמיינע ייִדישע לאַגע, אויף דעם הינטערגרונט פֿון די וועלט־געשעענישן און באַזונדערס פֿון דער אַנטוויקלונג אין ישראל. נאָך אַ לענגערן ישוב הדעת האָט די באַראַטונג געגעבן איר כמעט אײַנשטימיקן ענטפֿער: ניין, ישראל קען נישט פֿאַרענטפֿערן אין אַ קאָנסטרוקטיוון אופֿן דעם גאַנצן פּראָבלעם פֿון ייִדישער היימלאָזיקייט; די אַרבעט פֿון דער פֿרײַלאַנד־ליגע מוז נישט נאָר פֿאָרגעזעצט, נאָר אויך פֿאַרשטאַרקט ווערן אין די אינטערעסן פֿון אונדזער

פאָלק. ווײַל עס איז נישט פֿאַראַן קיין איינאײַנציקע, טאָטאַלע לייזונג פֿון דער ייִדישער היסטאָרישער נויט; זי קען געלייזט ווערן נאָר אויף פֿאַרשיידענע וועגן.

וואָס מער עס גייט די צײַט, אַלץ מער ווערט קלאָרער, אַז אין זײַן גרונטגעדאַנק פֿאַר דעם קיום האָט דאָס ייִדישע פֿאָלק — צוליב דער קאָמפּליצירטקייט פֿון זײַן לאַגע אין דער וועלט — אויסגעאַרבעט פֿאַרשיידענע אינסטרומענטן. קיינער ווייסט נישט וועלכער פֿון די דאָזיקע קיום־אינסטרומענטן וועט זיך אין לעצטן סוף אַרויס־ווײַזן פֿאַר דעם סאַמע געזונטן, פּרוכטבאַרן און זיכערן. די אַנטשיידונג וועט גע־מאַכט ווערן אין די שפּעטערדיקע צײַטן פֿון דער געשיכטע. אונדזער דור אָבער וואָס שטייט אויפֿן שוועל פֿון גרויסע, אומבאַרעכנבאַרע אַנטוויקלונגען, מוז אָנער־קענען, אַז עס איז נישטאָ קיין איין וועג אין דער איצטיקער ייִדישערווירקלעכקייט אויף וועלכן מען זאָל קענען זאָגן, אַז ער איז דער איינציקער וועג צו דער ייִדישער צוקונפֿט.

אָט איז, ראשית כל, דער מלוכהש־מיליטערישער וועג אויף וועלכן עס האָט זיך געשטעלט ישראל. לאָמיר באַצייכענען דעם אויפֿקום און די עקזיס־טענץ פֿון דער מדינת ישראל אַלס דעם מלוכהש־מיליטערישן אינסטרומענט פֿון אונדזער פֿאָלק אין קאַמף פֿאַר זײַן קיום. הײַנט, נאָך דרײַ יאָר פֿון גרויסער דער־פֿאַרונג מיט דער מדינה, קען מען ריידן וועגן דעם מיט רויִקער קלאָרקייט. עס איז געווען פֿאַרשטענדלעך די טיפֿע באַגײַסטערונג פֿון די ייִדישע פֿאָלקס־מאַסן פֿאַר דעם אויפֿקום פֿון מלכות ישראל, באַזונדערס נאָך דער תקופֿה פֿון מאָרד און פֿאַרניכטונג. די מאַסן האָבן געגלייבט, אַז זיי האָבן באַקומען אין זייערע הענט אַ נײַעם, אומגעוויינלעך שטאַרקן כּלי־זיין וואָס וועט שאַפֿן פֿאַר זיי זיכערקייט אין אַ וועלט פֿון וועלף און גזלנים, און וועט דערהייבן זייער נאָמען און כּבֿוד לגבי אַ וועלט פֿון שונאי ישראל. מען האָט פֿאַר טויזנטער יאָרן נישט געהאַלטן אין האַנט אָט דאָס מלוכהשע געווער, אָט דעם נאַציאָנאַל־פּאָליטישן כּוח, — מוז ער איצט איבעראַנדערשן אין סאַמע תּוך די גאַנצע לאַגע פֿון ייִדישן פֿאָלק און ייִדישן יחיד אין דער וועלט...

אָבער נאָר די שבֿעת־ימי־משתּה קומען, ווי געוויינטלעך, די פּראָזאַאישע טעג פֿון זאָרג פֿאַר דער נאָענטסטער צוקונפֿט. מדינת ישראל האָט נישט געהאַט קיין לײַכט לעבן אין די פֿאַרגאַנגענע יאָרן. און הײַנט־צו־טאָג שטייט זי איז אַ פֿאַר־צווייפֿלטן קאַמף פֿאַר איר עקאָנאָמישן ווילזײַן, פֿאַר דער שאַפֿונג פֿון אַ געזיכערטןווירטשאַפֿטלעכן יסוד. מיר אַלע — סײַ אין ישראל סײַ מחוץ לאָרץ — זענען עדות פֿון אָט דעם פֿאַרצווייפֿלטן קאַמף בײַ וועלכן מען מוז ציילן דעם ביסן אין מויל און דעם דאָלאַר פֿון דרויסן. מען פֿרעגט זיך צען מאָל אַ טאָג: האָט עס געמוזט קומען דערצו, מוז טאַקע דער מלוכהשער דרך פֿירן צו אַזאַ צושטאַנד? און צען מאָל אַ טאָג קומט אויף דער ענטפֿער: עס האָט נישט געמוזט קומען דערצו, עס וואָלט געקענט זײַן אַנדערש, ווען ישראל וואָלט נישט געשטאַנען אין שאָטן פֿון אַ שטענדיקער מילחמה־געפֿאַר. די אויסן פּאָליטישע לאַגע פֿון ישראל האָט געבראַכט דערצו, אַז מדינת ישראל מוז זײַן „שטאַרק",

באוואָפּנט, אָנגעשטרענגט ביז צום העכסטן גראַד. אין לאַנד הערשט אַן אַטמאָ־ספער פון מילחמה־גרייטשאַפט, און די יידישע פאָלקס־דערציִער דערקלערן: אַלע ישראלים זענען סאָלדאַטן; „די שול דאַרף פאַרשאַפן דעם קינד אַלע ידיעות, וואָס ליגן אין דעם באַגריף פון סאָלדאַט".

בײַ אַזאַ לאַגע ווערט פאַרפעסטיקט אין לאַנד אַן ענגהאַרציקער מלוכהשער נאַציאָנאַליזם, אַ בלינדע ליבע צו דעם „אייגענעם" אויסגעמישט מיט פײַנטשאַפט צום פרעמדן. די אַלטע עכט־יידישע ג ײַ ס ט י ק ע פאַרבונדנקייט מיטן פאָלק ווערט פּאַמעלעך פאַרוואַנדלט אין יענער וווּלגאַר־נאַציאָנאַלער פּסיכאָלאָגיע וואָס האָט רוינירט שוין אַזוי פיל פעלקער. אַט האָט, למשל, אָקערשט דאָס „פאָלק" פון סאָוועטישן מיזרח־דײַטשלאַנד געגעבן זיך אַ נאַציאָנאַלן הימן, פאַרפאַסט פון דעם קאָמוניסט האַנס אייזלער. הערט זיך צו צו די ווערטער:

„אויפגעוואַכט פון די רוינעס, מיטן פּנים צו דער צוקונפט,
לאָמיר דינען דײַטשלאַנד, געאייניקט פאָטערלאַנד, מיט אַלץ וואָס מיר קענען,
פאַראייניקט וועלן מיר באַצווינגען אונדזערע נויטן,
דערפירן דערצו, אַז די זון, שענער ווי פריִער, זאָל שײַנען איבער דײַטשלאַנד.
אַ פרײַער דור וועט אויפקומען,
דײַטשע יוגנט, דו וועסט ווערן דאָס נײַע לעבן פון דײַטשלאַנד,
און די זון, שענער ווי ווען נישט איז פריִער, וועט שײַנען איבער דײַטשלאַנד."

אַזעלכע באַגײַסטערטע און פאַלשע רייד ווערן געזונגען אין דעם נאַציאָנאַלן לאַנד, פון די געוועזענע נאַציישע מענטשן. נישטאָ דאָ קיין אָטעם פון סאָציאַלן געוויסן, פון וואַרעמקייט צו מענטש און מענטשהייט. דער ביליקער פּאַטריאָטישער מאַנטל פון „דײַטשלאַנד" פאַרדעקט אַלע זינד און פאַרברעכן. הערנדיק אַזעלכע רייד לאָמיר זיך היטן, אַז „נאַציאָנאַליזם" און „פּאַטריאָטיזם" בכלל זאָלן נישט פאַרפלייצן די נשמות פון אונדזער פאָלק אין ישראל.

געוויס מוז אַ מלוכה, וואָס שטייט אין געפאַר, אָרגאַניזירן איר שוץ, האַלטן די געדאַנקען פון פאָלק וואַך צו דער סכנה. אָבער עס איז קיין מאָל נישט שפּעט צו פאָרשן און צו פאָרשן וועגן אַ וועג צו אַ פאַרשטענדעניש מיט די שכנים, כדי אָראָפּצונעמען דעם בלײַערנעם מיליטערישן יאָך פון די קעפּ. ערשט דעמאָלט וועט זיך עפענען דער וועג צו אַ נאָרמאַלער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג, סײַ אין לאַנד גופא, סײַ אין פרידלעכן אויסטויש מיט די שכנישע פעלקער. ערשט דעמאָלט וועט די ישראל־יוגנט צוריקקומען צו אַ יידיש־שעפערישן גײַסטיקן לעבן.

אָבער אַזעלכע געדאַנקען דרינגען אַרײַן שווער אין די קעפּ פון אַ פאָלק, וואָס איז ערשט איצט אַרויף אויפן דרך פון מלוכהשער זעלבסטשטענדיקייט. פאַר טויזנטער יאָרן האָבן מיר נישט געהאַט די דערפאַרונג פון א י י ג ע נ ע מלוכהשע און מיליטערישע נויטן. וויִזט אויס, אויך אונזער פאָלק, וואָס האָט זיך אַזוי פיל אָנגעזען דערפון בײַ די אומות העולם, מוז ווידער אַ מאָל דורכמאַכן די זעלביקע שמערצלעכע דערפאַרונג כדי צו באַגרײַפן די גרענעצן און די סכנות פון אַלע מלוכות אין דער איצטיקער היסטאָרישער צײַט.

עס איז קיין צווייפל נישט, אַז די אויגן פון אַלע אָן אויסנאַם יידישע פאָלקס־שיכטן באַגלייטן מיט טיפסטער אויפמערקזאַמקייט די שריט פון דער יידישער מדינה. אָבער — גלייכצייטיק פאַרשטייען מיר, אַז זי קען נישט ווערן דער איינ־ציקער וועג פון יידישער דערלייזונג. זי איז אַ נייער, שטאַרקער אינסטרומענט אין אונדזער פאָלקס־לעבן, אָבער זי איז נישט מער ווי איין אינסטרומענט אין קאַמף פאַר דער צוקונפט.

— ב —

דער צווייטער אינסטרומענט איז דער קולטור־נאַציאָנאַלער. עס זענען פאַראַן באַדייטנדיקע פאָלקסגרופן אין אַלע לענדער וואָס גלייבן, אַז די צו־קונפט פון יידישן פאָלק מוז פאַרפעסטיקט ווערן דאָרט, ווו עס לעבט און שאַפט. אַ טייל פון דער פרומער יידישער וועלט לעבט און ווירקט פאַקטיש אין דעם דאָזיקן גייסט, האָבנדיק פאַר זיך די רעליגיעזע אידעע פון „מלא כל הארץ כבודו". אָבער די קלאָרסטע פאָרמולירונג פון דעם געדאַנק, אַז די יידישע מאַסן דאַרפן בלייבן לעבן אויף אָן אָרט, אַט דאָ, ווו זיי זענען קאָנצענטרירט און אַנטוויקלען אַ פאָלקסלעבן, האָט געגעבן דער „בונד".

די פאַרטרעטער פון דעם דאָאיקייט־געדאַנק זענען היינט צו טאָג נישט ווייניקער איבערגעגעבן און געטריי צו דעם יידישן גורל ווי די מלוכהש־באַגייסטערטע יידן. אָבער זיי זוכן צו פאַרפעסטיקן די צוקונפט מיט אַנדערע מיטלען, ראשית כל, דורך אַן ענגער פאַרבינדונג מיט יענע פּראָגרעסיווע סאָציאַלע כוחות פון דער מענטשהייט צו וועלכע עס געהערט די צוקונפט. די גאַראַנטיעס פון אַ זיכערן קיום פאַרן יידישן פאָלק זוכן זיי נישט אין אַן אייגענעם מלוכהשן געבוי, נאָר אין דער סאָציאַלער און גייסטיקער סאָלידאַריטעט מיט די אַרומיקע פעלקער.

ווי אָבער זאָל מען אויפהאַלטן די אינערלעכע גאַנצקייט און אייגנאַרטיקייט פון יידישן לעבן, ווען עס איז אַרומגענומען מיט אַנדערע — עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און קולטורעלע — קייטן פון די פעלקער, מלוכות, ווירטשאַפטן, אין וועלכע מען לעבט? ווי זאָל זיך דאָס פאָלק אַנטקעגנשטעלן די כוואַליעס פון אַסימילאַציע און גייסטי־קער אויסליידיקונג וואָס קומען פון די אַרומיקע מעכטיקע קולטורן? דער ענטפער איז: מען זאָל זיך באַוואָפענען מיט יידישע קולטור־נאַציאָנאַלע כלי־זין; מען זאָל אויסבויען אַ מעכטיקן אייגענעם בנין פון יידישער שפּראַך, קולטור, שול־דערציִונג, ליטעראַטור און קונסט. יידישע שפּראַך און יידישע שול זאָלן זיין דיביידע שטאַרקע אָרעמס מיט וועלכע אונדזער פאָלק זאָל אַי אָפּווענדן דרויסנדיקע פאַרניכטונג־פּראָצעסן אַי ווייטער בילדן אַ שעפערישע יידישע קולטור.

עס איז קיין צווייפל נישט, אַז אין אונדזערע פאָלקס־מאַסן איז נאָך פאַראַן אַ ים מיט כוחות אויף אויפצוהאַלטן און אויפצובויען גייסטיק דאָס פאָלק. נישט נאָר דער עלטערער און דער עלטערן־דור פאַרמאָגט זיי אין שפע, אָבער אויך די יוגנט וואָלט זיך אָפּגערופן מיט קראַפט און וואַרעמקייט ווען זי דערשפּירט נאָר אַן עכטן ברייזנדיקן ווילן צו מעשים, צו פאַרווירקלעכונג. די יידיש־פאָלקסטימלעכע

קרייזן זענען פֿאַראַן, אָבער זיי ליגן אין אַ מין היגער־פֿלעט וואָס שוואַכט אָפּ זייער גלויבן אין זיך אַליין. זאָלן זיי נאָר וועלן, און זיי קענען דערוועקן אויף דער ייִדישער גאַס אין דער גאָרער וועלט אַ ריכטיקן קולטור־רענעסאַנס וואָס וועט פֿאַרכאַפּן און באַגײַסטערן מיליאָנען. דערצו מוזן מיר אַלע שטרעבן אָן שום באַוואָרענישן. און פֿונדעסטוועגן — וואָלט עס געווען אַ היסטאָרישער טעות צו פֿאַרמאַכן די אויגן אויף דער געפֿאַר וואָס לויערט אויף אונדזער נאַציאָנאַלן לעבן אין דער גרויסער וועלט. מען קען נישט האָפֿן אָפּצושטופּן די כוואַליעס פֿון אַסימילאַציע מיט קולטור־אינסטיטוציעס און שאַפֿונגען אַליין. מיר און אונדזערע קינדער זענען עקאָנאָמיש אײַנגעגלידערט אין דעם סיסטעם פֿון יעדן לאַנד; מיר ציִען די חיונה, ד״ה דאָס טאָג־טעגלעכע לעבן, פֿון דער ווירטשאַפֿט און די פּרנסה־צווײַגן פֿון דעם אַרומיקן פֿאָלק. זײַן שפּראַך און לעבנס אַרט, זײַן קולטור און פּאָליטיק ווירקט מיט טויזנט קאַנאַלן אויף אונדזער יוגנט. נישט ווייסנדיק און ווילנדיק ווערט מען אַן אָרגאַנישער טייל פֿון דעם גרויסן און אָפֿט פֿרײַנטלעכן אַרום. מוז די ייִדישע קולטור ווערן אַ זייער מעכטיקע פֿעסטונג כדי פּערמאַנענט אַנטקעגנצושטעלן זיך דעם דרײַפֿאַכן אָנשטורעם פֿון דרויסנדיקער עקאָנאָמיק, פּאָליטיק און קולטור.

עס איז שווער צו גלייבן, אַז מיט דעם כוח פֿון קולטור־ווילן, פֿון קולטוריזם אַליין קען מען באמת אויפֿהאַלטן די נאַציאָנאַלע קאָנסאָלידאַציע פֿון פֿאָלק. פֿון זיך אַליין דרינגט זיך אַרויף דער געדאַנק, אַז כדי „קולטור" זאָל ווערן אַ פֿאַקטאָר פֿון דערהאַלטונג, מוז זי זײַן פֿאַרבונדן מיט אַ לעבעדיקן מאַטעריעלן יסוד: מיט אַ טעריטאָריעלן באָדן אונטער די פֿיס און מיט עקאָנאָמישער צוזאַמענאַרבעט פֿון ייִדן. עס איז נישט גענוג, אַז ייִדן זאָלן געאָגראַפֿיש זײַן קאָנצענטרירט אין אַ פּלאַץ (ווי למשל אין די גרויסע שטעט פֿון אַמעריקע). עס האַנדלט זיך נישט נאָר וועגן זייער מאַסע און צאָל, נאָר אויך וועגן זייער עקאָנאָמישער געבונדנקייט אין טעגלעכן לעבנס־סדר. אויף אַזאַ געאָגראַפֿיש־עקאָנאָמישן באָדן ווערט די ייִדישע קולטור אַ לעבנס־קולטור, מיט אומבאַגרענעצטע פּרות און זאַפֿטן. זי בלײַבט נישט הענגען אין לופֿטן, געהאַלטן נאָר פֿון הערּאָישע באַמיִונגען פֿון די אויסדערוויילטע.

דער קולטור־נאַציאָנאַלער אינסטרומענט פֿון אונדזער פֿאָלק איז נישט ווייניקער וויכטיק ווי דער מלוכהשער. ער מוז גראָד איצט פֿאַרשטאַרקט ווערן אין דער גרעסטער מאָס, כדי צו ברענגען צוריק אויף די פֿיס די פֿאַרחלשטע, כדי אויפֿצורײַסן די אויגן דער ייִדישער רעזיגנירטער יוגנט. אָבער — די אָנהענגער פֿון דעם דרך מוזן געדענקען אַז, ערשטנס, איז עס נישט קיין ענטפֿער אויף דער נויט פֿון אונדזערע וואַנדערער וואָס זענען פֿאַראַן און וועלן נאָך זײַן. פֿאַר זיי איז לײַדער נישטאָ קיין קלאָרע „דאָאיקייט"; זיי זוכן ערשט אַזאַ פּלאַץ אין דער וועלט ווו זיי זאָלן קענען אויסרופֿן: מיר זענען דאָ, און, צווייטנס, אַפֿילו פֿאַר די אײַנגעוואָרצלטע תושבים פֿון די לענדער שטייט אין איר פֿאַטאַלער גרויס די פֿראַגע: ווי היט מען אָפּ מיט ייִדיש־קולטור דעם גורל פֿון ייִדישן פֿאָלק?

דערפון וואַקסט אַרויס די נויטוועגדיקייט פון אַ דריטן קיום־אינסטרומענט: דעם פּ ר ײַ ל אַ נ ד י ס ט י ש ן. עס זענען פאַראַן אַ סך קרײַזן, וואָס גלייבן, אַז דער טעריטאָריאַליזם האָט הײַנטצוטאָג פאַרלוירן יעטוועדע פּראַקטישע באַ־דײַטונג. זיי ווילן דערמאָנען, אַז די טעריטאָריאַליסטישע באַוועגונג האָט שטענ־דיק נאָכגעפאָלגט ווי אַ שאָטן דעם ציוניזם, און אַז איצט, ביי דער ציוניסטישער פאַרווירקלעכונג, מוז ער נאַטירלעך פאַרשווינדן פון דער וועלט. דער אמת איז אָבער פאַרקערט: די פאַרווירקלעכונג פון ציוניזם אין א״י האָט בולט אַנטפּלעקט די גרויסע מעגלעכקייטן, אָבער אויך די נישט קלענערע באַשרענקונגען פון קאָלאָ־ניזאַציע אין ישראל. אונטער די געגעבענע היסטאָרישע און געאָ־פּאָליטישע באַ־דינגונגען קאָן ישראל נ י ש ט פאַרענטפערן אין דער .פולער מאָס די נויט פון דעם ייִדישן פאָלק. וואָס ווײַטער אַלץ קלאָרער וועט עס ווערן פאַר אונדזערע מאַסן, באַזונדערס פאַר די וואַנדערער צווישן זיי. ביי אַזאַ לאַגע טרעט .אַרויס דער טעריטאָריאַליזם פון דעם שאָטן אין וועלכן עס האָט אים געהאַלטן די ייִדישע געשיכטע, און ער ווערט אַ זעלבסטשטענדיקער אָרגאַניזם און מאַרשירט אין דער ווײַטערדיקער נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג.

דער פרײַלאַנד־געדאַנק טרעט נישט אַרויס אין פּרינציפּ קעגן די צוויי אַנדערע אינסטרומענטן פון פאָלק־דערהאַלטונג. ער אָנערקענט מיט אַ טיפן ערנסט די נויטוועגדיקייט און די מעגלעכקייט פון אַקטיוון, זעלבסטשטענדיקן און שעפערישן לעבן אין דער ברייטער ייִדישער וועלט פון די תפוצות ישראל. אָט די וועלט לעבט נישט „אין דעם זכות״ פון ישראל, און זי איז נישט קיין הינטערלאַנד פאַר דער בליונג פון דעם איינציקן ייִדישן צענטער: מדינת ישראל. דערפאַר וועט דער פרײַלאַנד־ייִד טאָן אַלץ וואָס נאָר מעגלעך כדי צו סטימולירן און באַוועגן פאָרויס די קולטור־נאַציאָנאַלע אויפגאַבן פון פאָלק אומעטום, אויפן יסוד פון קלאָרער, אומפאַרפעלשטער פאָלקסטימלעכקייט און סאָציאַלער גערעכטיקייט.

אָבער דאָס איז דעם פרײַלאַנד־ייִד נישט גענוג בעת ער זוכט צו פאַרפעס־טיקן דעם באָדן אונטער די פיס פון זײַן פאָלק. ער זעט די געפאַרן פון דעם שטענדיקן קולטור־צוזאַמענשטויס מיט דעם מעכטיקן אַרום, און ער וויל באַוואָ־רענען דעם קיום פון פאָלק דורך אַ טעריטאָריעלן באַזיס און אַן עקאָנאָמישן אָרגאַ־ניזם. אין אָט דער הינזיכט שטייט דער פרײַלאַנד־געדאַנק נאָענט צו דער פּיאָ־נערישער און קאָלאָניזאַטאָרישער אַרבעט פון ציוניזם. אָבער ווידער אַ מאָל, וואָס ער זוכט איז אַ ב אָ ד ן אונטער די פיס, און ניט קיין פײַער־שפּײַענדיקן באַרג. מיט דעם גאַנצן האַרצן אָנערקענט דער פרײַלאַנדיסט אַלץ וואָס איז געטאָן גע־וואָרן און ווערט געטאָן אין א״י פאַר אַ פרידלעכער קאָלאָניזאַציע, פאַר דער איינוואָרצלונג פון אונדזערע היימלאָזע אין געזונטער ערד־אַרבעט, פאַר דעם אויפ־בוי פון סאָציאַל־גערעכטע לעבנס־פאָרמען, פאַר דער דערלייזונג פון דער געפּײַ־ניקטער ייִדישער נשמה. אָבער דער פרײַלאַנדיסט וויל נישט און קען נישט צו־

נויפמישן אָט די נאַציאָנאַל און מענטשלעך קאָנסטרוקטיווע אויפטוען מיט די מ ל ו כ ה ש ־ מ י ל י ט ע ר י ש ע אַמביציעס און מעשים פון אַ מדינה. צוליב אַזעלכע אַמביציעס ווערט אָנגעפּירט אַ כאַאָטישע מאַסן־אימיגראַציע קיין ישראל, וואָס טראָגט נישט קיין קאָנסטרוקטיוון כאַראַקטער נאָר אַ ריין־סטראַטעגישן און פּאָליטישן. צוליב די אַמביציעס ווערט נישט איינגעשטילט דער האַס פון די אַרומיקע פעלקער, און די גיפטיקע איינפלוסן פון דעם האַס טראָגן זיך אַריבער אין דער יידישער געזעלשאַפט פון ישראל גופא. דער באָדן אונטער די פיס פון יידן הייבט אָן ווידער צו וואַקלען זיך אויך דאָרטן.

דערפאַר וואַקסט אָרגאַניש אַרויס די באַדערפעניש נאָך נייע יידישע קאָנצענטרירטע ישובים. דער יידישער וואַנדערער שטייט אויך ווייטער אויף דער נאַקעטער גאַס פון דער וועלט און זוכט אַ מקום מקלט. מען קען אים נישט באַרויקן מיט דעם טעאָרעטישן ענטפער פון דאַאיקייט, ווייל זיין „דאָ" איז אַ באַוועגלעכער, אַ דינאַמישער. מען מוז אים ערשט העלפן אַרויסצוגעפינען און צו אָרגאַניזירן זיין דאָ. פאַר אונדזערע אויגן קומט דער דאָזיקער פּראָצעס פאָר אין אַ ריי לענדער: אין קובאַ, אין מעקסיקע, אין אורוגווייַ, אין אויסטראַליע. מיט אַ צוואַנציק יאָר צוריק זענען דאָרטן געווען איינצל־יידן, היינטצוטאָג זענען עס לעבעדיקע יידישע ישובים. זיי ווערן מיט דער צייט מיטהעלפער און מיטטראָגער פון יידישן וועלט־גורל. אָבער די אַלע ישובים קומען אויף און אַנטוויקלען זיך כמעט סטיכיש, אָן וועלכן נישט איז קאָנסטרוקטיוון פּלאַן.

פאַר וואָס זאָל נישט אַריינגעבראַכט ווערן אין דער סטיכישער יידישער וואַנדערונג דאָס ליכט פון נאַציאָנאַל־קולטורעלער און סאָציאַל־עקאָנאָמישער פּלאַנירונג? פאַר וואָס זאָלן נישט געבויט ווערן נייע ישובים אויף אַזאַ אופן, אַז זיי זאָלן אויסמיידן די שווערע, אָפט אומדערטרעגלעכע שטרויכלונגען פון דער אַרומיקער אַסימילאַציע און דער אינערלעכער אומגעזונטער סטרוקטור? אָט דאָס איז דער געדאַנק פון פרייַלאַנד: אַ פרידלעכער, פּראָדוקטיווער, יידיש־פאָלקסטימלעכער ישוב, אַ ישוב וואָס זאָל שטיין אין דעם אינטימסטן צוזאַמענהאַנג מיט דעם יידישן וועלט־פאָלק, ישראל איינגעשלאָסן. אין אַזאַ ישוב אָדער ישובים וועלן געפינען זייער צוקונפט נישט נאָר אונדזערע היימלאָזע ברידער, נאָר אויך די פאָלקס־קולטור וועלכע איז היינט אַזוי פאַרלאָזט און כמעט היימלאָז; אויך יענע מאָראַלישע פאָלקסווערטן וואָס ווערן פון טאָג צו טאָג צוריקגעשטויסן און כמעט היימלאָז.

— ד —

דאָ זענען דערמאָנט געוואָרן ד ר ײ אינסטרומענטן פון פאָלקס־קיום. עס איז נישט אויסגעשלאָסן אַז עס זענען פאַראַן אַנדערע. ווי זאָלן זיי אַלע אָנגעווענדט ווערן, אין וועלכן מאָסשטאַב און אין וועלכער פּראָפּאָרץ? וואָסערע פון זיי זענען זענען בילכער און דאַרפן פאַרנעמען דעם ערשטן פּלאַץ? וואָלטן מיר פאַרמאָגט אַ יידישע וו ע ל ט ־ אָ ר ג אַ נ י ז אַ צ י ע, ווי אַלע אויפגאַבן

וואָלטן באהאַנדלט געוואָרן צוזאַמען, וואָלט מען אפשר געקענט פאראייניקן אַלע קאַמפּס־אינסטרומענטן אין איין גרויסער פּראָגראַם. די נויטווענדיקייט פון אַזאַ וועלט־אָרגאַניזאַציע איז פאַראַן; הײַנט נאָך דער גרינדונג פון דער מדינת ישראל מער ווי ווען נישט איז פריער. אַלע די וואָס אָנערקענען די עקזיסטענץ פון אַ ייִדישן וועלט־פאָלק און זאָרגן פאַר דעם „קיום האומה", וועלן מוזן קומען צום אויספיר, אַז אַזאַ ייִדישער וועלט־פּאַרלאַמענט מוז געשאַפן ווערן, כדי די עכטע שטים פון פאָלק זאָל געהערט ווערן אין דער וועלט. (דער איצט פונקציאָנירנדי־קער „ייִדישער וועלט־קאָנגרעס" קען אָט די מיסיע נישט אויספירן, אָבער דער ענין פאַרלאַנגט אַ באַזונדערע באַטראַכטונג!)

אָבער — ביז אַזאַ ייִדישער פאָרום וועט געשאַפן ווערן, וועלן די פאַרשיידענע שיכטן פון אונדזער פאָלק מוזן גיין אויף זייערע פאַרשיידענע וועגן, באַנוצנדיק זיי ווי די בעסטע אינסטרומענטן אין דעם געראַנגל פאַר דער צוקונפט. קיינער פון אונדז ווייסט נישט דעם מזל פון די מעגלעכע ייִדישע היסטאָרישע מאַרשרוטן. אָבער זיי זענען מאַרשרוטן וואָס מען קען נישט פאַרלייקענען. און עס איז די פליכט פון יעדן אין פאָלק, וואָס האָט אויסגעוויילט זײַן וועג, אָרײַנצולייגן אין דעם זײַן גאַנצן גלויבן, זײַן גאַנצע לײַדנשאַפט און אַקטיוויטעט. ווײַל נאָר אויף אַזאַ אופן ווערן די וועגן פון אַ פאָלק אויסגעפּרובירט אין דער געשיכטע. מיר, וואָס גייען אויפן דרך פון פ ר ײַ ל אַ נ ד, וועלן דערפאַר אויך מיטן גאַנצן כוח פון איבערצײַגונג קעמפן פאַר אָט דער גרויסער ייִדישער אידעע, פאַר איר זעלבסטשטענדיקייט און פּלאַץ אין ייִדישן לעבן, פאַר אַ וואָס שנעלערן אָנהויב פון איר פאַרווירקלעכונג.

(„אויפן שוועל", נאָוועמבער 1950).

עפילאָג

וואָס מיר האָבן פאַרלוירן, וואָס מיר האָבן געוואונען

— 1 —

זעכציק יאָר איז, פאַרשטייט זיך, אין דער וועלט־געשיכטע אַ צו קורצער שטה אויף צו מאַכן גרויסע אויספירן. אָבער די לעצטע 60 יאָר — אין וועלכע די „פרייע אַרבעטער שטימע” האָט געווירקט — האָבן אַרויסגעבראַכט פון זיך אַזעלכע פונדאַמענטאַלע געשעענישן אַז מען קען אָט דעם צייט־שפּאַן באַטראַכטן ווי איינעם פון די סאַמע רדאַמאַטישע אין דער מענטשהייט. מאַכנדיק אַן איבערבליק איבער אָט־די יאָרן וואָס האָבן געזען דעם סוף פון 19טן יאָרהונדערט און אַ פולע העלפט פון 20טן, קען מען זיך אפילו שטעלן די פראַגע וועגן דער סאַמע עקזיסטענץ און צוקונפט פון דער אייראָפּעיש־אַמעריקאַנער ציוויליזאַציע. היינטצוטאָג שטייען מיר פנים אל פנים פאַר אַזעלכע דערשיטערונגען אַז מען מוז זיך פרעגן: האָט די ציוויליזאַציע אַ שאַנס איבערצולעבן איר קריטישן פעריאָד אָדער זי מוז גיין באַרג אַראָפּ? אין די ביידע וועלט־מילחמות און בעת די טיפע סאָציאַלע און ראַסן־רעוואָלוציעס — האָט די מענטשהייט פאַרלוירן נישט מער ווי איינצלנע עפּיזאָדישע שלאַכטן, אָדער זי האָט בכלל פאַרלוירן דעם גרויסן היסטאָרישן קאַמף פאַר איר באַפרייונג?

מיר ווייסן ווי פעסימיסטיש אָדער, בעסער געזאָגט, סקעפּטיש די מייסטע דענקער פון אונדזער צייט זענען. עס איז כמעט אַן אָנגענומענע מיינונג אַז אין דער געשיכטע וואָס וויקלט זיך פאַנאַנדער פאַר אונדזערע אויגן, גייט אָן אַ טאָפּלדיקער אַנטאַגאָניסטישער פּראָצעס. פון איין זייט, אַן אומענדלעכער, ממש באַרוישנדיקער פאָרשריט פון דער טעכנאָלאָגישער וויסנשאַפט; פון דער אַנדערער זייט, אַ שאַרפע און סיסטעמאַטישע ירידה פון דעם מאָראַלישן צושטאַנד פון דער מענטשהייט. אַ גלייכצייטיקע פּאַראַלעלע באַוועגונג פון צוויי אייזנבאַן־צוגן וואָס איינער לויפט רעשדיק פאָרויס, דער אַנדערער אויף צוריק.

די רעאַליטעט שיינט צו געבן גערעכט אָט דעם טרויעריקן אַנאַליז פון דערווירקלעכקייט. טויזנטער פאַקטן פון אַלע געביטן פון מענטשלעכן לעבן שטורעמען אויף אונדז צו באַווייזן ווי עס דערנענטערט זיך אַן עפּאָכע פון העכסטן טעכנישן פּראָגרעס און טיפסטער מאָראַלישער געפאַלנקייט: דאָס בילד פון טשינגיס־

כאַן מיט דער אַטאָם־באַמבע אין דער האַנט! זאָל דאָס באמת זײַן דער ענדגיל־טיקער סך־הכּל פון די לעצטע 60 יאָר?

אָבער דאָ שטעלט זיך פאַר אונדז די פראַגע: ווי אַזוי קומט מען בכלל צו צו אַ סך־הכּל? וועלכע מעטאָדע זאָל מען דערבײַ אָנווענדן כּדי נישט אַרײַנפאַלן אין געפאַנגענשאַפט פון עמאָציאָנעלע טרײַב־קרעפטן: צי דאָס איז מרה שחורה צי אַן איבערגעטריבענער קולטור־ענטוזיאַזם? זאָל מען פּשוט מאַכן אויספירן פון די אומצייליקע, זיך ווידערשפּרעכנדיקע פ אַ ק ט ן: איינצל־פאַקטן און דער־שײַנונגען פון פּריוואַטן און געזעלשאַפטלעכן לעבן? צי וועט מען נישט פאַרפאַלן ווערן אָט אין דעם כאַאָס פון פּאָזיטיווע, נעגאַטיווע, נייטראַלע מיליאָנען פאַקטן.

עס שײַנט, אַז מען מוז באַנוצן אַן אַנדער מעטאָדע: נישט איינצל־פאַקטן דאַרף מען זוכן, נאָר ווערטן ד"ה יענע גײַסטיקע עלעמענטן אין דער מענטש־לעכער אַנטוויקלונג, וועלכע הייבן זיך אַרויס פון דעם ים פאַקטן; וועלכע פאַר־קערפּערן אין זיך די גרונט־טענדענצן און דעם קאָלעקטיוון אינהאַלט פון מענטש־לעכן לעבן און שאַפן; וועלכע שטייען ווי די עמודי אש אויף דעם היסטאָרישן וועג פון דער מענטשהייט. אין יעדער עפּאָכע, בײַ יעדן פאָלק אַרבעטן זיך אויס — דורך דער שוואַרצער פּראַצע און דורך דער איידעלער שאַפונג — אַזעלכע ווערטן, אָדער גאַנצע ווערט־סיסטעמען, וועלכע ליפערן דעם מאַסשטאַב אויף אָפּ־צושאַצן: וווּהין גייט די צײַט און דאָס פאָלק? און עס פאַסירט זייער אָפט, אַז בעת די קוואַנטיטעט פון פאַקטן ווײַזט אָן אויף איין ריכטונג, אַנטפּלעקט די קוואַליטעט פון ווערטן אַן אַנדער ריכטונג. פאַקטן, למשל, פאַרבן די עפּאָכע אין שוואַרץ בעת די געשאַפענע ווערטן גיבן איר אַן אַנדער באַלײַכטונג; פאַקטן שיל־דערן דעם סטאַטישן צושטאַנד פון לעבן אין אַ געוויסן מאָמענט, בעת ווערטן זענען די אָנווײַזן אויף דינאַמישער אַנטוויקלונג להבא.

לאָמיר נעמען אַלס בײַשפּיל אַ גרויס היסטאָריש געשעעניש, וואָס איז פאָרגע־קומען טאַקע אין אָט די זעכציק יאָר: די אָקטאָבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. אַלע זענען הײַנט — אין 1951 — פאַרוואָרפן איבערן קאָפּ מיט די אויפטרייסלענדיקע און צו פאַרצווייפלונג טרײַבנדיקע פאַקטן פון דער דיקטאַטאָרישער אויסראַטונג פון דער רעוואָלוציע. עס וואָלט אָבער געווען אַ טיפער לאָגישער און מאָראַלי־שער טעות ניט אַרויסצוזען פון אָט דעם סכום ביטערע פאַקטן יענעם גרויסן ווערט וועלכער האָט אַרויסגעשיינט פון דער רעוואָלוציע און האָט פון איר געמאַכט אַ ווענדפּונקט אין דער וועלט־געשיכטע. די אָקטאָבער־רעוואָלוציע האָט פּראָקלאַמירט און געזעצמען פאַרווירקלעכן די אָפּשאַפונג פון פּריוואַט־אייגנטום אויף פּראָדוציר־מיטלען. זי האָט היסטאָריש באַוויזן אַז — אויפן שטח פון גוואַל־טיקן לאַנד — ק ע ן דער פּרינציפּ פון פּריוואַט־אייגנטום און די מיט אים פאַר־בונדענע עקספּלאָאַטאַציע אָפּגעשאַפט ווערן לטובת אַ קאָאָפּעראַטיווער געזעל־שאַפט. געוויס איז דער פּרינציפּ פאַרקריפּלט און דעגענערירט געוואָרן דורך דעם באָלשעוויזם. — אָבער דאָס, וואָס איז איינמאָל אַנטפּלעקט געוואָרן אין דער וועלט,

ב ל ײַ ב ט לדורות. אַפילו ווען אַ שטערן פון הימל פאַלט אַראָפּ גאָר נידעריק צו דער ערד, לאָזט ער הינטער זיך אַ שטראַלנדיקן פּאַס פון ליכט.

— 2 —

אויב מען זאָל שאַצן די דערגרייכונגען פון דער מענטשהייט לויט די פאַרשיידענע ווערטן פון קולטור, מוז מען ביי זיך, ראשית־כל, באַשליסן ו ו ע ל כ ע ווערטן זאָלן גענומען ווערן אין באַטראַכט. כדי ניט פאַרלוירן צו ווערן אין דער גרויסער מאַסע פון קולטור־ווערטן וועלכע ווערן אויפגעשפּייכערט אין די פאַרשיידענע צייטן און סביבות, דאַרף מען פּרוּוון אויפשטעלן אַ רייען־פאָלגע פון אַזעלכע ווערט־סיסטעמען וואָס זענען מער־ווייניקער אָנגענומען פון דעם מענטשלעכן באַוווּסטזיין. עס וועט זיין גענוג פאַר אונדזער צוועק אויב מיר וועלן אַוועקשטעלן אין אַ ריי פ י נ ף אַזעלכע ווערט־גרופּעס וואָס זענען באַקאַנט דעם מענטש פון דער היינטיקער תקופה. דאָס זענען: די פיזיש־עקאָנאָמישע גרופּע; די אינטעלעקטועל־וויסנשאַפטלעכע; די עסטעטיש־קינסטלערישע; די מאָראַלישע; און די מעטאַפיזיש־רעליגיעזע.

א) די ווערטן פון פ י ז י ש ן און ע ק אָ נ אָ מ י ש ן וווילזיין זענען אַממייסטן נאָענט און פאַרשטענדלעך פאַר דעם מענטש ווי ער זאָל ניט זיין. ער דערקענט און שאַצט אָפּ אַמלייכטסטן די דערגרייכונגען אויף אָט דעם געביט פון גשמיות, פון דער לעבנס־מאַטעריע. פאַר די לעצטע 60 יאָר זענען טאַקע פאָרגעקומען וווּנדערבאַרע ענדערונגען צום גוטן אין יענעם ברייטן פעלד וואָס נעמט אַרום דעם מענטשנס ג ע ז ו נ ט. מען באַקעמפט זיכערער פאַרשיידענע קראַנקהייטן, מען האָט זיך אויסגעלערנט די חכמה פון פּרעווענטיווער מעדיצין, מען פאַרלענגערט די דויער פון מענטשלעכן לעבן, מען פאַרלייכטערט זיינע פיזישע ווייטיקן. מען האָט זיך אַזוי צוגעוווינט צו אָט־די אַלע דערפאָלגן אַז מען נעמט זיי אָן ווי „נאַטירלעך”. מען האָט פאַרגעסן ווי עס האָט אויסגעזען דאָס געזונט־פּראָבלעם איידער עס זענען געקומען די געלערנטע כישוף־מאַכער: פּאַסטער, ערליך, וואַסערמאַן, פרויד, מעטשניקאָוו, וואַקסמאַן. דאָס מענטשלעכע לעבן אַלס גרונט־לייגנדיקער ווערט פון קולטור און זיין דערהאַלטונג איז אומגעהייער אויסגעוואַקסן, און די ווייטערדיקע פּערספּעקטיוון זענען באַרוישנדיק (נישט געקוקט אויף די וואַקסנדיקע פאַרניכטונג־אינסטרומענטן).

נישט ווייניקער גרויס זענען די דערגרייכונגען אויף דעם פעלד פון טעכניש־עקאָנאָמישער טעטיקייט. ניט געקוקט אויף די סאָציאַלע איבלען פון אונדזער צייט, קען מען ניט מאַכן צו קליינגעלט די גוואַלטיקע שינויים אין דעם מאַטעריעל־עקאָנאָמישן מצב פון די סאַמע ברייטע פאָלקסשיכטן. די אָרעמקייט פון מיליאָנען וועלכע איז שטענדיק געווען פאַרבונדן מיט דערנידערונג און שאַנד, ווערט בהדרגהדיק אָפּגעשאַפט. כדי צו פאַרשטיין צו וועלכער מדרגה פון עקאָנאָמישן וווילזיין די אַרבעטער זענען דערגאַנגען אין די לעצטע 60 יאָר, איז גענוג צו פאַרגלייכן

עס מיט דעם מיזעראבלען צושטאנד פון די „ארבעטנדיקע קלאסן אין ענגלאנד" פון אנהייב 19טן יאָרהונדערט, ווי פרידריך ענגעלס האָט עס באשריבן. די טעכנישע דערפינדונגען און די נייע קאָמערציעלע מעטאָדן האָבן אריינגעבראכט אין דער סאמע שטוב פון דעם האָרעפּאשנעם מענטשן און דער פרוי אזעלכע באקוועמלעכקייטן און דערלייכטערונגען, וועגן וועלכע מען האָט פריער ניט געקאָנט אפילו חלומען. נישט נאָר איז פארווירקלעכט געוואָרן דער אכט-שעהדיקער ארבעטס-טאָג, נאָר מען טראכט שוין רעאליסטיש וועגן א דרייסיק-שעהדיקער וואכן ארבעט. א נייער שטראָם פון מאטעריעלן און קולטורעלן וווילשטאנד גיסט זיך אריין אויך אין דעם פארלאָזטן פויערים-דאָרף.

עס איז שווער צו לייקענען אז אָט די ווערטן פון מענטשלעכן לעבן — אויפן פיזישן געזונט און עקאָנאָמישן וווילשטאנד — זיי דריקן זיך אויס אין פיזישן געזונט און עקאָנאָמישן וווילשטאנד — האָבן זיך שטארק אנטוויקלט אין די לעצטע צענדליקער יאָרן. אמת, זיי שטייען נישט אליין, אָפּגעזונדערט אין דעם קאָמפּליצירטן געוועב פון דער מענטשלעכער געזעלשאפט; זיי ווערן באווירקט און זייער אָפּט דערדריקט פון די אנדערע טענדענצן. דאָך האָבן זיי אלס אייגנווערטן באגעשטייערט דערצו אז דער מענטש גייט אלץ מער אוועק פון דער פיזישער פארצווייפלונג, ד"ה בלינדער געבונדנקייט צו דער נאטור, און פון דער גייסטיקער דערנידערונג וואָס קומט פון א לעבן אין שאנד און שקלאפעריי.

ב) א באזונדער געביט זיינען די ווערטן פון וויסנשאפטלעך-לערנערישן כאראקטער. זיי גייען אריין אין יענעם סיסטעם פון מענטשלעכער שעפערישקייט, ווו דער הויפּט-אינהאלט איז די זוכעניש נאָך אמת, דאָס שטרעבן צו קלאָרן פארשטענדעניש פון זיך און פון דער וועלט. צי האָט זיך אין דעם לעצטן שאָק יאָרן די וויסנשאפטלעכע דערקענטעניש גערוקט פאָרויס? אוודאי. עס זענען געשען גרויסע זאכן אין דער אנטפּלעקונג פון די נאטור-סודות. מען האָט ווייטער שטודירט די פארהוילענע געזעצן פון דער געזעלשאפט און פון דער מענטשלעכער נשמה. דער נאָמען איינשטיין סימבאליזירט מיט זיך אליין צוויי כוחות פון שעפערישקייט: אי דעם רעבעלישן גייסט פון צעשטערן דאָס פריערדיקע בילד פון אוניווערז, אי דעם קאָנסטרוקטיוון גייסט פון בויען אן אנדער וועלט-בילד. איינשטיין איז גלייכצייטיק דאָס קלאסישע ביישפּיל פון אן-פניות-דיקער אמת-זוכעניש. סיי ער סיי א ריי פון זיינע מיטארבעטער און פארגענגער האָבן אויפגעדעקט דעם סוד פון אטאָמישער ענערגיע נישט צוליב וועלכע ניט איז סטראטעגיש-פּאָליטישע צוועקן, נאָר כדי צו באר

ייכערן די מענטשלעכע דערקענטעניש און באזאָרגן די מענטשהייט מיט נייע מיטלען פון פרידלעכער אויפבוי-ארבעט.

עס איז שווער צו דערגרייכן אזעלכע מדרגות אויך אין סאָציאלע וויסנשאפטן, וועלכע קענען זיך נישט פארמעסטן צו ווערן אזוינס ווי א „סאָציאלע פיזיק" אָדער אסטראָנאָמיע. אָבער עס איז אָנגעגאנגען אין די אלע יאָרן א פארטיפטע פאָרשונג פון די קאָמפּליצירטע דערשיינונגען פון סאָציאלן לעבן. אויב עס זיינען ניט

אויפגעקומען קיין אַבסאָלוט אָריגינעלע דענקער אויף דעם געביט, איז אָבער די שעפערישע פאָרשונג פאָרגעזעצט געוואָרן אויף די וועגן אָנגעצייכנט פון מאַרקסן, פון קראָפּאָטקין, פון לאַווראָוון, פון גוסטאַוו לאַנדויערן. די פאָרשונג האָט אָבער געהאַט אַ באַזונדערע מעלה דערפאַר, וואָס זי איז גלייכצייטיק אויסגעפּרובירט געוואָרן אין די רעאַלע ג ע ש ע ע נ י ש ן פון די שטורעמדיקע יאָרצענדליקער: אין די פּאָליטישע און סאָציאַלע רעוואָלוציעס, אין די וועלט־מילחמות, אין די אויפגעקומענע שוואַרצע שיטות פון פאַשיזם און נאַציזם. פון אָט־די אין אומגעהייערע ליידן געטובלטע געשעענישן וועט די טעאָריע פון סאָציאַלער דערקענטעניש אַרויסקומען מיט נייע אידעען און אויסבליקן.

גלייכצייטיק איז טיף אַריינגעדרונגען אין די סודות פון דער מענטשלעכער נשמה די פּ ס י כ אָ ל אָ ג י ש ע וויסנשאַפט פון זיגמונד פרוידן און זיינע מיטאַרבעטער. די וועלט פון אונטערבאַוווסטזיין, וועגן וועלכער די דיכטער און די נביאים האָבן אַמאָל געהאַט אַנונגען, איז אַרויסגעפירט געוואָרן אויף דער שיין פון דערווירקלעכקייט, ברענגענדיק מיט זיך אי פּיין אי היילונג צו דעם ליידנדיקן מענטשן. די נייע דערקענטעניש וועט זאָגן איר וואָרט אין די דעליקאַטע געביטן פון דערציונג, פון מענטשן־באַציונגען, פון קולטור איבערהויפּט. — נישט נאָר ווערן אַזוי אַרום געשאַפן אָן אַ שיעור דערקענטעניש־ווערטן אין אַלע געביטן פון וויסן, נאָר אונדזער צייט זעט פאַר זיך אויך אַ ווייט־פאַרצווייגטע, אינטערנאַציאָנאַלע צוזאַמענאַרבעט פון וויסנשאַפטלער: דורך אינטערנאַציאָנאַלע לאַבאָראַטאָריעס, צייטשריפטן, קאָנגרעסן. ניט נאָר אין אַלע ווינקלעך פון דער וועלט גייט אָן די פאָרשונג פאַר דעם וווּיל פון דעם מענטשלעכן מין, נאָר דער מענטשלעכער מין אַליין אַרבעט געמיינזאַם פאַר דעם דאָזיקן צוועק. באַזונדערס בולט און דערהייבנדיק ווייזט זיך די קאָלעקטיווע אַרבעט אַרויס אין די שטענדיקע מעדיצינישע לאַנד־ און וועלט־קאָנגרעסן.

געוויס וואָלט עס געווען אָן אומזין צו פאַרגעסן וועגן דעם ווי אומפאַרשעמט און געוויסנלאָז דאָס מענטשלעכע וויסן ווערט מיסברויכט פאַר אַנטי־הומאַנע צוועקן. מען קען כמעט זאָגן אַז דער מיסברויך גייט נאָך ווי אַ שאָטן יעדן שריט וועלכן די וויסנשאַפט מאַכט פאָרויס, און דער שאַרפסטער באַווייז איז ווידער אַמאָל די אַטאָמישע ענערגיע. נישט נאָר אין די „שפּיצן פון דער געזעלשאַפט״ קומט פאָר די אַנטהייליקונג פון די הויכע דערקענטעניש־ווערטן; אויך אין די ברייטע שיכטן פון דער באַפעלקערונג ווערן זיי אַנטהייליקט. עס קומט אויף — אַ דאַנק דער צוטריטלעכקייט פון דעם געדרוקטן וואָרט — אַ שיכט פון האַלבגעבילדעטע מענטשן, וועלכע טרעטן אויף אין נאָמען פון אַ שונד־וויסנשאַפט. אין אַזעלכע שיכטן אַנטוויקלט זיך אַ פּוסטע גאווה און זעלבסט־צופרידנקייט מיט די „דעררונגענשאַפטן״; מען באַרופט זיך אויפן כוח פון שכל און פאַרנונפט, און מען מאַכט צו קליינגעלט די אַנדערע ניט ווייניקער וויכטיקע גייסטיקע כוחות פון מענטשלעכן מהות. אַ פאַרפלאַכונג נעמט זיך אויסשפּרייטן איבער דער כלומרשט „ראַציאָנאַליסטישער״ וועלט.

און דאָך — די אַלע מיסברויכן און אָפּנייגן קענען ניט פּאַרדעקן פון אונדז דעם שטראַלנדיקן גאַנג פון דער ערלעכער און מיט מענטשן־ליבע אָנגעזאָפּטער וויסנשאַפט. זי טרעט אויס וועגן, זי שטעלט אויף ווערטן וועלכע פירן שוין הײַנט און וועלן נאָך ווײַטער פירן דעם מענטש צו זײַן אינערלעכער באַפרײַונג, צו אַ שעפערישן גורל אין דער צוקונפט.

— 3 —

ג) ווי איידל און דערהייבנדיק זענען די ווערטן, וועלכע ווערן געשאַפן אין דעם ע ס ט ע ט י ש ־ ק י נ ס ט ל ע ר י ש ן סיסטעם; יענע ווערטן וועלכע זענען אינטים פאַרבונדן מיט דעם שטרעבן צו שיינקייט, צו האַרמאָנישער גאַנצ־קייט, וועלכע ווייכן אויס די דירעקטע באַרירונג מיט די פּראַקטישע תכלית־צוועקן. אין אַלע דורות האָבן געלעבט מענטשן וועלכע האָבן געשטרעבט צו אָט־דעם „צוועקלאָזן" שעפערישן באַנעמען פון נאַטור און קונסט. אין אונדזערע צײַטן איז דער שטח פאַר אַזעלכע שטרעבונגען גוואַלטיק אויסגעוואַקסן. מיר ווילן דאָ נישט דערמאָנען די הערלעכע דערגרייכונגען אויף די געביטן פון ליטעראַטור און דיכטונג, פון מאַלערײַ און סקולפּטור, פון מוזיק און טעאַטער. מיר האָבן מער אין זינען די וואַקסנדיקע פעיִקייט פון דעם אַמאָל גײַסטיק דערנידעריקטן מענטשן צו געניסן די קונסט־ווערק און די נאַטור. אַ רײַכע עסטעטישע קולטור איז נישט נאָר יענע וועלכע קען אויפווײַזן אָביעקטיווע מײַסטערווערק פון מענטש־לעכע טאַלאַנטן, נאָר יענע אין וועלכער די גײַסטיקע אַטמאָספער איז אָנגעלאָדן מיט סוביעקטיוון קינסטלערישן שטרעבן און פאַרשטענדעניש פון די פּשוטע מענטשן.

וויכטיק איז, אַז זיי קענען זיך „פאַרטראַכטן" וועגן די העלדן און די קאָנפליקטן פון דער ליטעראַטור; אַז זיי קענען „אַרײַנקוקן" זיך אין די לײַוונטס פון בילדער און דראַמאַטישע סצענעס. וויכטיק איז וואָס דער יחיד ק ע ן באַהעפטן זיך, אי־בערלעבן אין זיך, אויף זײַן אייגענעם שטייגער, די אידעען און וויזיעס פון די גרויסע קינסטלער. וויכטיק איז וואָס דער „קינסטלערישער פּאָטענציאַל" פון דעם יחיד וואַקסט אין אונדזער צײַט גוואַלטיק, אַ דאַנק די מוזעען, אויסשטעלונגען, ביבליאָטעקן, טעאַטערס און קאָנצערטן. און נישט ווייניקער וויכטיק איז וואָס אָט דער יחיד ק ע ן איצט לײַכטער צוקומען צו דער נאַטור און צו דער לאַנדשאַפט אויב ער וויל נאָר באַקענען זיך מיט איר און דער אומאויספירלעכער פּראַכט פון דער גרויסער וועלט.

אמת, אויך דאָ לויפט דער שאָטן הינטער דער ריינער אַנטפּלעקונג פון קונסט. די מאָדערנע שטאָט האָט אויך געשאַפן די פאַלשע „קונסט", די מאַסאָווע קונסט־פאַבריק וועלכע אַרבעט מיט געפעלשטע אידעען און געפאַרבטע געפילן. אין די מאַסאָווע פּראָדוקטן פון שונד ליגט די קאָרופּציע פון דער ערלעכער קונסט. האָט זיך אין דעם יחידישן „געניסן" פון קונסט־לעבן אַרײַנגעריסן ביליקייט, איינטאָ־ניקייט, געשמאַקלאָזיקייט. דערצו העלפט מיט דער משוגענער „טעמפּ" פון גרויס־

שטאָטישן לעבן ווען עס בלייבט נישט קיין צייט פאַר קאָנצענטרירן זיך אויף וועלכן נישט איז ערנסטן גייסטיקן ענין. און דאָך, ווידער אַמאָל, די גרויסע קינסטלערישע ווערטן זענען פאַראַן און זיי האָבן זיך אומבאַמערקט איינגעקריצט אין די נשמות פון אומצייליקע מענטשן, — אויך אין די לעצטע יאָרצענדליקער. ווי נאָר מיר זאָלן אָנהייבן דערמאָנען אַ נאָמען פון אַ טאָלסטאָי אָדער אַ ראָמאַן ראָלאַן אָדער איבסן, — אַ וואָלד מיט ברענענדיקע און לייכטנדיקע נעמען וועלן אונדז אַרומנעמען פון אַלע זייטן. די וועלט וועט זיך אָנפילן מיט קלאַנגען, וועט זיך אויספּוצן מיט פאַרבן, וועט זיך אַ הויב טאָן צו הויכן וואָס וועלן דערוואָרעמען די פאַראומערטע ערד.

ד) לאָמיר נאָר אויף איין אויגנבליק אָפּשטעלן זיך אויף דער מעטאַפיזיש־רעליגיעזער ספערע פון דעם מענטש. זי אַנטהאַלט אין זיך גייסטיקע ווערטן פון אַ גאָר באַזונדערן מין. ווערטן וואָס קענען נישט פאַרמישט ווערן מיט די אַנ־דערע אונדז באַקאַנטע ווערט־סיסטעמען: מאָראַלישע, עסטעטישע, וויסנשאַפטלע־כע. די זעלישע איבערלעבונג פון די רעליגיעזע אידעען־געפילן און זייער טיפסטער אינהאַלט פאַרבינדן זיך מיט דעם באַגריף קדושה, הייליקייט. זיי זענען מייסטנס, לויט זייער נאַטור, יחידישע, אינדיווידועלע, מענטשלעכע ווערטן, הגם זיי קענען זיך פונאַנדערבליען אין די קאָלעקטיווע רעליגיעזע צערעמאָניעס און אַסאָציאַציעס. דער מענטש אין אַלע צייטן זוכט צו דערגרונטעווען זיך צו די לעצטע אמתן אין זיינע באַציונגען צו מענטשן, צו נאַטור, צום לעבן און טויט, צו גאָט, צו זיך אַליין. — און ער פאַרמולירט אָדער אָנט עס אין זיינע רעליגיעזע טראַכטענישן.

עס איז שווער צו זאָגן צי אין אָט די גרונטלייגנדיקע לעבנס־ווערטן איז פאָרגעקומען אַ גרויסע ענדערונג אין דער לעצטער עפּאָכע. מיר ווייסן פון אַמאָ־ליקע תקופות ווען נביאים, אמת־זוכער און מאַרטירער האָבן געפירט אַ רעליגיעז לעבן און זענען „אַרומגעגאַנגען מיט גאָט". אָבער עס איז קיין ספק נישט, אַז אויך אין אונדזער גרויסער און גרויזאַמער צייט האָבן געלעבט און לעבן עד היום אומצייליקע מענטשן, וועלכע האָבן פון די סאַמע טיפענישן פון זייער אַקטיווער לעבנס־האַרמאָניע גערופן צו גאָט: „ממעמקים קראתיך ה'"... מיר ווייסן, אַז אין דעם גוואַלטיקן מאַרטירערטום פון יידישן פאָלק אונטער היטלערן האָבן אומצייליקע יידישע מענטשן זיך באַשיצט קעגן די פּייערן פון טויט מיט דעם שילד פון זייער אייביקער אמונה. בעת די נשמה האָט געהאַלטן ביים אויסגיין, איז אין זיי לעבעדיק געוואָרן דער כוח פון אַ נשמה יתרה. די אַנונג פון קדושה איז אפשר דער סאַמע אומזיכטבאַרער און דער סאַמע שטאַרקער עלעמענט, וואָס האַלט צוזאַמען די אין זיך צעריסענע און טראַגישע פיגור פון מענטש און מענטש־הייט.

ה) מיר טרעטן צולעצט אַריין אין דעם געפּערלעכן סיסטעם פון די מאָראַ־לישע ווערטן. עס איז אַ לאַבירינט אין וועלכן דער מענטשלעכער שכל קען זיך פאַרלירן, ווי ער ווערט צעריסן צווישן זיין אינסטינקטיוון גלויבן אין גוטס און

די פּאַרניכטנדיקע באַווײַזן פֿון דער ווירקלעכקייט. ווי זאָל מען זיך דאָ פֿונאַנדערקלײַבן?

לאָמיר זיך דערלויבן אָנצוהייבן מיט „קליינע" דערשײַנונגען וועלכע דערמאָנען אונדז וועגן דעם פּראָצעס צום גוטן. צי האָט זיך אין די לעצטע זעכציק יאָר עפּעס געענדערט אין דער באַציִונג פֿון דער געזעלשאַפֿט צו קינדער? צו פֿרויען? צו קראַנקע? צו גײַסטיק־פֿאַרלוירענע? צו פֿאַרברעכער? צו פֿרעמד־הויטיקע (שוואַרצע, ברוינע, געלע)? און ענדלעך צו אָרעמע און געפֿאַלענע? לאָמיר זיך פּרוּוון דערמאָנען ווי האָט מען באַהאַנדלט דאָס קינד אין די אַלטע סיסטעמען פֿון דערציִונג, אָדער די פֿרוי אין דער פֿון מענלעכן שטאָלץ באַהערשטער פֿאַמיליע, אָדער דעם פֿאַרברעכער אין געפֿענגניש, אָדער דעם גײַסטיק־קראַנקן אין משוגעים־הויז. מאָראַלישע ענדערונגען זענען אַזוי טיף אַרײַנגעדרונגען אין דעם געוועב פֿון געזעלשאַפֿט, שטאַט און פֿאַמיליע, אַז מען האָט אויפֿגעהערט זיי צו באַמערקן. זאָל זײַן אַזוי, אָבער אין דעם חשבון פֿון מאָראַלישע ווערטן שטייען זיי אַלס סימבאָל פֿון וואַקסנדיקן ווערט פֿון מענטשלעכער ח ש י ב ו ת. דער שוואַכערער מענטש ווערט אויך איצט געדריקט און פֿאַרשעמט, אָבער — עס איז פֿאַראַן אַ קאָלעקטיווו באַוווסטזײַן, אַז עס געשעט אים אומרעכט.

וויכטיק איז אויך, אַז די דערהייבונג פֿון זײַן חשיבות איז נישט געקומען ווי אַן אַקט פֿון חסד און רחמנות, נאָר מייסטנס ווי אַ פּועל יוצא פֿון דעם מענטשנס קאַמף פֿאַר זײַן ווערדע. נישט דאָס געפֿיל פֿון הכנעה און רעזיגנאַציע האָט באַהערשט די צענדליקער יאָרן זינט 1890, ווען עס האָבן זיך פֿאַרשפּרייט די באַוועגונגען פֿון פּראָטעסט־רעבעליאָן־רעוואָלוציע. מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט, אַז די אָקטאָבער־רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט אָראָפּגעריסן דעם חותם פֿון הייליקייט פֿון דעם סיסטעם פֿון פּריוואַט־אייגנטום, און אַזוי אַרום פּראָקלאַמירט די סאָציאַלע רעהאַביליטאַציע פֿון דעם אָרעמען מענטשן (פּונקט אַזוי ווי די פֿראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט אַמאָל אין שטורעם אָנערקענט זײַנע פּאָליטישע רעכט). אָבער אַ חוץ רעוואָלוציעס, האָבן די פֿאַרגאַנגענע 60 יאָר געזען ווי די אַרבעטערקלאַסן האָבן זיך אומעטום פֿאַרבונדן צווישן זיך און זענען געוואָרן אַ מעכטיקער פֿאַקטאָר אין אַ געזעלשאַפֿט, וואָס האָט זיי פֿריִער געקענט נאָר אַלס צעשאָטענע אַרבעטס־שקלאַפֿן. נישט געקוקט אויף אַלע דרויסנדיקע און אינערלעכע מפּלות פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג, איז זי פֿ אַ ר אַ ן אויף דער וועלט־אַרענע און פֿון איר אַליין הענגט אָפּ איר צוקונפֿטיקער פּראָגרעסיווער אײַנפֿלוס אויף דער וועלט.

און נאָך אַ „געהייליקטער" פּרינציפּ איז נכשל געוואָרן אין דער לעצטער 50־יאָריקער תקופֿה: דער באַגריף און דער פּרעסטיזש פֿון ש ט אַ ט. די קדושה פֿון מלכות ירום הודו איז געפֿאַלן נידעריק אין די פּאָליטישע קריזיסן און רעוואָלוציעס פֿון אייראָפּע. אמת, עס זענען געשאַפֿן געוואָרן פֿאַר דער צײַט נײַע קלענערע נאַציאָנאַלע שטאַטן וואָס יעדער פֿון זיי זוכט צו פֿאַרשטאַרקן זײַנע מאַכט־פּאָזיציעס. אמת, אין דער אינטערנאַציאָנאַלער מלוכות־וועלט הערשט אַ גוואַלטיקער רעש. דער מיליטעריש־פּאָליטישער כוח, דער דיפּלאָמאַטישער שווינדל, די נאַציאָ־

נאַל־פּאַטריאָטישע פּראָפּאַגאַנדע פּאַרטומלען די מענטשהייט. די אויפגעקומענע גבירים צווישן די שטאַטן באַדראָען מיט זייער „סוּווערעניטעט".

און דאָך פּילט מען אומעטום, אַז אַט די אַלע טומלדיקע דערשיינונגען האַלטן זיך נאָר מיטן כוח פון ... כּוח. נישטאָ אין זיי און אַרום זיי די אינערלעכע איבערצייגונג פון „העכערן אמת", פון גאָט־געזאַלבטער הייליקייט, פון געזיכערטער צוקונפט. נישט די אַלט איינגעפונדעוועטע הערש־סיסטעמען, נישט די נייע אויפגעקומענע דיקטאַטורן זענען זיכער אין זייער קיום. מען פאָלגט זיי דערפאַר וואָס מען מוז פאָלגן, אָבער דאָס קריטישע באַוווסטזיין ווייסט אַז די מענטשהייט באַוועגט זיך צו אַ וועלט־געמיינשאַפט, אַז די איינצל־שטאַטן וועלן נישט קענען לאַנג אָפּשטופּן אַ קאָנטינענטן־ און וועלט־פאַראייניקונג פון „שטאַטן", אַז די געשיכטע פירט צו אַן איבער־מלוכהשער, אינטערנאַציאָנאַלער סוּווערעניטעט.

נישט געקוקט אויף דער זעלבסט־פאַרהערלעכונג פון די שטאַטן און זייערע וואָרטפירער, שפּינט זיך אין די אומצייליקע צעלן פון דער געזעלשאַפט אַ נייער געוועב פון מענטשלעכע, פּריוואַטלעכע, אומאָפּהענגיקע, מאָראַליש־אינספּירירטע פּרינציפּן, אַנטקעגן דעם ברוטאַלן פּרינציפּ פון כּל דאלים גבר („מאַכט איז רעכט"), דערהויבט זיך אין פאַרשיידענע לעבנס־געביטן דאָס מענטשלעכע געוויסן און געפיל פון כבוד. ער ווערט ניט געהערט אין דער אָפיציעלער עפנטלעכקייט. ער ווערט ניט דערהערט אין דעם ליאַרעם פון די „באָסעס" פון דער געזעלשאַפט, אָבער דער מענטש און זיין געוויסן זיינען פאַראַן און זיי בויען אומזיכטבאַר זייער „מלוכה". אַט האָבן מיר פּלוצים — אין סאַמע ברען פון אַ גיגאַנטישער מלחמה — דערזען ווי שמואל זיגלבוים האָט פריוויליק געוואָרפן זיין לעבן אונטער די שטאָלענע רעדער פון דער מלחמה־מאַשין ... עס איז נישט אָפּצושאַצן דעם מאָראַלישן ווערט פון דעם מענטשלעכן געוויסן.

— 4 —

דאָס אַלץ — אויף דער פּאָזיטיווער זייט פון דעם מאָראַלישן בילד פון אונדזער צייט. און אַלץ דאָס ווערט פּלוצים פאַרפלייצט מיט די באַטויבנדיקע בילדער פון מלחמות, פון פאַשיסטישע און נאַצישע גרוילטאַטן, פון דעם בלוטיקן מבול פון היטלעריזם. און אָט שטייט פאַר אונדזערע אויגן די יידישע טראַגעדיע, אָט דער ברענענדיקער דאָרן אין דער מענטשהייט. געדענקען מיר ווי אין דער סאַמע מיט פון אַ פּראָגרעסיווער וועלט — האָט די היטלער־בעסטיע אויסגעראָטן אונדזער פאָלק, און די פּראָגרעסיווע וועלט האָט פּאַסיוו צוגעקוקט און געשוויגן. אַלע מאָראַלישע ווערטן, און צוזאַמען מיט זיי אויך די אַלע אַנדערע דערוואָרבענע קולטור־ווערטן, ווערן מיטאַמאָל נישטיק און קליין אין אָנבליק פון אָט דער מאָראַלישער קאַטאַסטראָפע. האָבנדיק פאַר זיך אַלע ווערט־סיסטעמען, וועלכע מיר האָבן דערמאָנט אויבן, פרעגט זיך דער היינטיקער מענטש: איז דאָ געווען דערפאָלג אָדער מפּלה? איז מען געגאַנגען פאָרויס, אויף צוריק אָדער שטייט מען

אויף אן ארט? וואס פאר א באטרעף האבן די אלע דערגרייכונגען אין געזונט און עקאנאמיק, אין קונסט און מעטאפיזיק, אין וויסנשאפט און פארשונג, אויב דאס מאראלישע פעלד איז פארוויסט און פארווילדט, אויב נישט נאר הינטער אונדז, נאר אויך פאר אונדז שטייט ווידער די סכנה פון מלחמות און פארניכטונג?

עס איז שווער אין אזא צייט צו באשטיין אויף אן אפטימיסטישן אויסבליק פאר אונדזער וועלט. עס איז אזוי לייכט אריינצופאלן אין א קהלת־שטימונג און מעלאנכאליש צו דערקלערן, אז די וועלט דרייט זיך ארום זיך און בלייבט אייגנטלעך אויף דעם זעלביקן פלאץ. און דאך האבן מיר דאס טיפע געפיל, אז די וועלט באוועגט זיך פ א ר ו י ס. מיר זעען די גוואלטיקע מאסשטאבן פון רשעות און טפשות ארום זיך, און דאך שיינען זיי צו זיין ווי די ליכטלעך, וואס האלטן ביים אויסלעשן זיך. אפט האט מען דעם איינדרוק ווי פון אן אויסגעלאסענעם בית המשתה: אין די לעצטע פארטאג־שעהן, אין געמיש פון צעווארפענע שפייזן און כלים, האלט מען נאך אין איין טרינקען און טרינקען. און דאך ווייסט מען, אז באלד וועט מען אויסראמען דאס צעהיצטע און הפקרדיקע הויז, מען וועט עפענען די פענסטער פאר דער פרישער מארגן־לופט, און א נייער ערלעכער טאג וועט זיך אנהייבן.

עס לעבט א גלויבן אין הארצן — א צעשראקענער גלויבן, אבער א שטארקער — אז מיר לעבן אין א תקופה פון אוניווערסאלע „חבלי משיח", אז וואס מיר זעען פאר זיך זענען די לעצטע אויפברויזן פון גרויזאמקייט און בלינדקייט, — ווייל זייער „זין" און בארעכטיקונג זענען מער אין דער וועלט נישטא, ב ײ ק י י נ ע ם נ י ש ט. עס וועט טאקע קומען די צייט, און דער אינזערנער בעזים פון געשיכטע וועט אויסראמען די שאנד פון דער מענטשהייט, און מען וועט זיך שפעטער אין די דורות וואונדערן ווי איז עס גאר מעגלעך געווען. אט אלע יענע קולטור־ווערטן אין די פינף ספערן וואס ארבעטן אין דעם מענטשן, ביודעים ובלא יודעים, שפייכערן אויף דעם כוח אויף איבערצואנדערשן די וועלט.

צי קען מען עס היינט אביעקטיוו „באווייזן"? ניין. אבער דער שליסל צו דער ענדערונג פון דער וועלט ליגט ביי דעם מענטשן אין דער נשמה. און דער לעצטער ענטפער אויף דער פראגע: האט די מענטשהייט געוווּנען אדער פארלוירן? — איז אין די הענט פון דעם י ח י ד: וויל נאר, וועט עס קומען. די געשיכטע גייט פארויס, ווייל א י ך שטופ איר דערצו. אין מיין סוביעקטיוון מאראלישן ווילן ליגט די אביעקטיווע נויטווענדקייט.

(„פרייע ארבעטער־שטימע", 16־טן פעברואר 1951)

Este libro se acabó de imprimir
el día 18 de Diciembre de 1952
en la "IMPRESORA BAIRES"
de Simón Eidelman, Cangallo
2981, T.E. 86-0119, Buenos Aires